

Henkilökohtainen on poliittista

TURUN YLIOPISTON JULKAISUJA
ANNALES UNIVERSITATIS TURKUENSIS

SARJA – SER. C OSA – TOM. C 310
SCRIPTA LINGUA FENNICA EDITA

Henkilökohtainen on poliittista

Neuvottelu politiikan sukupuolittuneesta työnjaosta
Annan julkaisemissa poliitikkojen henkilökuvissa vuosina 1975–2005

Erkka Railo

TURUN YLIOPISTO
Turku 2011

ISBN 978-951-29-4527-6 (Painettu/PRINT)
ISBN 978-951-29-4528-3 (Sähköinen/PDF)
ISSN 0082-6995

Taitto Kimi Kärki
Uniprint, Turku 2011

Sisällys

Esipuhe	7
I Johdanto	9
II Vanhan sukupuolisopimuksen pitkä varjo	
Neuvottelu sukupuolisopimuksesta käynnistyy uudelleen	43
Poliittiset perheet tuovat vaimojen aseman julkisen keskustelun kohteeksi	57
Perheet miespoliitikkojen julkisuuskuvan tukena	67
Perhekuvaukset keskusteluna miesten ja naisten asemasta	81
Naiskansalaisuus perusteluna naisten poliittiselle osallistumiselle	93
III Miesten, naisten ja perheiden politiikkaa	
Naispoliitikkojen henkilökuvien muutokset 1980-luvun puolivälissä	107
Miespoliitikkojen julkinen kamppailu politiikan kentillä	123
Politiikan sankarinaiset vievät yhteisöä uuteen aikaan	139
Poliittiset parisuhteet ja uusi sukupuolisopimus	159
IV Uuden vuosituhanen äitkansalaisuus	
Yksityiselämän julkisuuden sukupuolittuneet muodot	175
Politiikan nuoret äidit ja ruumiin täydellinen kontrolli	189
Luopumisesta uutta voimaa	203
Yhteiskunnallisen tilan hallisijat	217
Ikääntymisen vapauttava vaikutus	231
V Neuvottelu sukupuolitetusta työnjaosta	243
Lähteet	261

Esipuhe

Ei ole harvinaista, että väitöskirjan esipuheessa kerrotaan kiinnostuksen väitöskirjan aihepiiriin heränneen jo teini- tai jopa lapsuusvuosina.

Tämän väitöskirjan kanssa on käynyt toisin.

Syksyllä 2002 hain töitä poliittisen historian laitoksen yhteyteen perustetusta Eduskuntatutkimuksen keskukselta. Työhaastattelussa minulle kerrottiin, että saadakseni työpaikan minun on sitouduttava kirjoittamaan väitöskirja politiikan ja median välisistä suhteista. En ollut suunnitellut tutkijan uraa, mutta kun asia näin esitettiin, kiinnostukseni aihepiiriin heräsi oitis. Nyt on helppo todeta, että olin todella onnekas saadessani tällaisen mahdollisuuden.

Tutkijaksi ryhtyminen ja väitöskirjan kirjoittaminen ei olisi ollut mahdollista ilman muiden ihmisten tukea.

Ensimmäiset kiitokset kuuluvat Eduskuntatutkimuksen keskukselle ja ennen muuta Juhani Myllylle ja Ville Pernaalle, jotka palkkasivat minut tutkijaksi vuonna 2002. Ville Perna on myös toiminut tutkimukseni ohjaajana, hän on myönteisessä hengessä kannustanut minua saamaan väitöskirjan valmiiksi ja lisäksi väsymättä keksinyt uusia rahoituksen lähteitä tutkimukselleni.

Eduskuntatutkimuksen keskus on ollut todennäköisesti paras mahdollinen paikka tehdä tutkimusta. Mari K. Niemen ja Ville Pitkäsen kanssa käydyt keskustelut ovat aina olleet inspiraation ja piristyksen lähde sekä tutkimustyön tuki. Vuosien varrella keskuksessa ja sen hankkeissa on työskennellyt myös monia muita miellyttäviä ja reippaita ihmisiä, jotka ovat osaltaan ylläpitäneet positiivista henkeä. Vuosina 2003–2006 toimineessa Julkisuuden murros ja suomalainen politiikka -hankkeessa luotiin se pohja, jolle nykyinen väitöskirjani rakentuu. Kiitän ”Julmu-projektin” tutkijakollegaa Henna Virkkusta ajatuksista ja ideoista, joita sain tulevalle väitöstutkimukselleni. Eduskuntatutkimuksen keskuksen monista ahkerista harjoittelijoista täytyy mainita erityisesti Juha Ylisalo, joka syksyllä 2010 teki suuren työn tarkastaessaan käsikirjoitukseni kieliasua ja lähteitä.

Poliittisen historian oppiaineen tuki työlleni on ollut korvaamatonta. Professorit Jorma Kalela, Timo Soikkanen ja erityisesti Kimmo Rentola ovat varauksetta kannustaneet minua työssäni ja antaneet arvokasta apua. Tutkimustyöni alussa Johanna Valeniuksen ajatukset ja kommentit vaikuttivat olennaisesti tutkimukseni näkökulmaan. Korkeakoulusihteeri Auli Kultanen-Leino on puolestaan nurkumatta sietänyt avuttomuuttani, kun en ole tutkimistyöltäni ehtinyt perehtyä yliopiston uusien hallintojärjestelmien nyansseihin. Kaiken kaik-

kiaan voi sanoa, että on ollut etuoikeus työskennellä niin miellyttävässä ja hyvähenkisessä työpaikassa kuin Turun yliopiston poliittisen historian oppiaine on.

Käsikirjoitukseni vähitellen hahmottuessa tarvitsin ulkopuolista apua arvioimaan, onko se viestinnän tutkimuksen näkökulmasta suurin piirtein oikeilla raiteilla. Tampereen yliopiston yliassistentti Iiris Ruoho suostui ystävällisesti lukemaan ja kommentoimaan käsikirjoitustani. Hänen apunsa ja tukensa oli erittäin tärkeää. Olen myös kiitollinen työni esitarkastajille Anu Kantolalle ja Raimo Salokankaalle, joiden rakentavan kritiikin olen yrittänyt ottaa mahdollisimman tarkasti huomioon viimeistellessäni tutkimustani.

Monet säätiöt ovat osallistuneet väitöskirjani valmistumiseen taloudellisella tuella. Koneen säätiö myönsi vuonna 2002 kolmivuotisen apurahan, jonka avulla laadin liseniaattitutkimukseni. Suomen kulttuurirahasto antoi 12 kuukauden apurahan vuonna 2006. Lisäksi Turun yliopistosäätiö ja Varsinais-Suomen maakuntarahasto ovat tukeneet työtäni lyhyemmillä apurahajaksolla.

Kiitos kuuluu myös Turun yliopiston kirjastolle, joka on suhtautunut myötämielisesti ja avuliaasti pyyntöihini hyödyntää Anna-lehden vuosikertoja. Anna-lehti on puolestaan antanut minulle luvan käyttää poliitikkoja koskevien artikkeleiden kuvitusta väitöskirjassani.

Lopun jo hämmöittäessä Leena Rossi ja Kimi Kärki ovat antaneet korvaamattoman panoksensa väitöskirjani viimeistelyyn. Leena Rossi on tehnyt arvokkaita kielellisiä korjaus- ja parannusehdotuksia. Kimi Kärki on puolestaan taittanut käsikirjoituksen kirjaksi. Hän on osoittanut työssään joustavuutta, ripeyttä ja luovuutta, jonka ansiosta työstäni on tullut oikean kirjan näköinen. Lisäksi Maija Raninen on auttanut minua väitöskirjan taukukoiden laatimisessa.

Tutkijan ammatti on minullekin merkinnyt vuosien työtä pienillä apurahoilla ja useiden lyhyiden työpätkien yhdistelyä toisiinsa. Työelämän paineissa vanhempani ja läheiseni ovat tukeneet minua lukemattomin tavoin. Anneli ja Tuomas sekä Kirsi, Sirpa, Pirkko ja Matti: olen kaikesta avusta syvästi kiitollinen.

Puolisolleni Ilanalle olen kiitoksen velkaa niistä lukuisista ajatuksista ja neuvoista, joita hän on tutkimustyölleni antanut. Hän on väsymättä tukenut ja kannustanut minua väitöskirjan kirjoittamisessa. Lapsiani Tuiskua ja Tuulevia saan kiittää niistä ilon ja onnen hetkistä, jotka ovat muodostaneet tarpeellisen vastapainon väitöskirjan kirjoittamiselle.

Turussa 4.1.2011

I Johdanto

Peruspalveluministeri Liisa Hyssälä syö eduskunnan suuren hallitussalin pöydänpäässä pastasalaattia. Se on oikeastaan pääministerin paikka, mutta olkoon. Hyssälä ei halua ottaa salaatinkastiketta, koska hänen ompelijansa katsoisi vinoon. Joka vuosi tähän aikaan hän on laihduttavinaan, jotta itsenäisyyspäivän juhlapuku istuisi hyvin. Muuten hän kyllä syö hyvin ja raskaasti.

Liisa Hyssälä erikoisen tavallinen. *Anna* 15.12.2005.

Joulukuussa 2005 *Anna*-lehdessä ilmestyi peruspalveluministeri Liisa Hyssälän (kesk) haastattelu otsikolla ”Erikoisen tavallinen”. Kirjoitus alkaa lounaan kuvauksella, jossa käsitellään myös Hyssälän suhdetta ruumiiseensa. Siinä kerrotaan, että Hyssälä ei juurikaan välitä valvoa painoaan, mitä nyt kerran vuodessa ennen Linnan juhlia tekee puolittaisen yrityksen pudottaa muutaman kilon.

Suhde omaan ruumiiseen on *Annan* julkaisemien naispoliitikkojen henkilökuvien toistuva teema 1970-luvulta 2000-luvulle. Hyssälä suhtautuu haastattelussa ruumiiseensa ja sen vajavaisuuksiin rennosti, jopa pienellä huumorilla. Sillä, että hän ei tunnu erityisen hyvin pystyvän kontrolloimaan omaa painoaan, ei näytä olevan merkitystä viranhoidon näkökulmasta. On kuitenkin ollut paljon tavallisempaa, että *Annan* julkaisemissa naispoliitikkojen henkilökuvissa heidän suhteensa ruumiiseensa on kuvattu haasteellisena ja vaikeana. On kuljettu pitkä tie tilanteeseen, jossa naispoliitikon kokemus ruumiistaan voidaan esittää niin helppona ja mutkattomana, kuin se Hyssälän henkilökuvassa tehdään.

Miksi naispoliitikkojen suhde omaan ruumiiseensa on ollut niin tärkeä teema *Annalle*? Eikö keskustelu naispoliitikkojen syömisestä ja painonhallinnasta ole erinomainen osoitus siitä, minkä vuoksi naistenlehtiä pidetään viihteellisinä ja kevyinä julkaisuina? Eikö kilojen kertyminen tai niiden pudottaminen ole henkilökohtainen yksityiselämään liittyvä ongelma, jolla ei ole mitään tekemistä yhteiskunnallisten asioiden tai poliittisen vallan kanssa?

Ruumiillisuus ei kuitenkaan ole pelkästään henkilökohtainen asia. Erityisen vähän henkilökohtaista siinä on tilanteessa, jossa julkisuuden henkilön suhdetta ruumiiseensa käsitellään sellaisen lehden sivuilla, jolla on parhaimmillaan satoja tuhansia lukijoita. Tällöin ruumiin kuvaus saa yhteiskunnallisen ulottuvuuden ja henkilökohtaisesta tulee poliittista. Ruumiin ja sen erityispiirteet voi ymmärtää mahdollisuutena tai rajoitteena, joista käydään

jatkuvaa neuvottelua esimerkiksi tiedotusvälineissä. Sukupuolen tunnistavassa tutkimuksessa on tarkasteltu, millaisia mielikuvia ja käsityksiä miesten ja naisten ruumiillisiin piirteisiin on liitetty ja millä tavoin nämä mielikuvat ja käsitykset ovat rajoittaneet ja tarjonneet mahdollisuuksia miesten ja naisten toiminnalle yhteiskunnassa. On puhuttu yhteiskunnallisen ruumiin käsitteestä, jolla tarkoitetaan, että ruumiiden kuvaukset ovat yhteiskunnallisen vallan risteyskohtia ja neuvottelupaikkoja.¹ Tätä ruumiillisuuteen liittyvän vallan ulottuvuutta tuo esille myös se, että *Annassa* julkaistuissa naispolitiikkojen henkilökuissa usein pohditaan naisten ruumiiden sopivuutta poliitikon ammattiin.

Keskustelu ruumiiseen liittyvistä mahdollisuuksista ja rajoitteista *Anna*-lehdessä on kuitenkin vain osa laajempaa neuvottelua sukupuolten suhteista ja työnjaosta erityisesti liittyen naisten poliittiseen osallistumiseen. Tässä tutkimuksessa tarkastelen, millä tavoin *Anna*-lehden vuosina 1975–2005 julkaistuissa poliitikkojen haastatteluissa on neuvoteltu sukupuolten työnjaosta politiikassa. Tavoitteeni on vastata kysymykseen, millä tavoin *Annassa* ilmestyneissä poliitikkojen henkilökuissa neuvotellaan mies- ja naispolitiikkojen mahdollisuuksista ja rajoituksista osallistua politiikkaan samanaikaisesti, kun naispolitiikkojen näkyvyys, määrä ja vaikutusvalta ovat olennaisesti kasvaneet Suomessa.

Sukupuolitettu työnjako politiikassa

Joulukuun viimeisenä päivänä vuonna 2005 Suomessa istui vallassa pääministeri Matti Vanhasen (kesk) ensimmäinen hallitus. Sen ministereistä yhdeksän oli naisia ja yhdeksän miehiä. Muutos kolmenkymmenen vuoden takaiseen hallitukseen on huomattava. Tammikuussa 1975 Suomea johti pääministeri Kalevi Sorsan (sdp) hallitus, johon kuului kuusitoista ministeriä. Näistä kuudestatoista ministeristä vain kaksi oli naisia: sosiaali- ja terveysministeri Seija Karkinen (sdp) ja toinen opetusministeri Marjatta Väänänen (kesk).²

Ministeripaikkojen määrän ohella myös moni muu ilmiö kertoo poliitikkojen sukupuolijaon muuttumisesta vuosina 1975–2005. Vuonna 1975 pidettiin eduskuntavaalit, joissa naisehdokkaat saivat 23 prosenttia annetuista äänistä. Äänet riittivät 46 naiskansanedustajan valintaan. Vuonna 2003 pidetyissä eduskuntavaaleissa naisehdokkaiden saama ääniosuus oli noussut 38 prosenttiin, minkä seurauksena eduskuntaan nousi 75 naiskansanedustajaa. Samanaikaisesti naiset ovat saavuttaneet aikaisempaa tärkeämpiä poliittisia virkoja. Vuoteen 2009 mennessä naispolitiikot ovat johtaneet useita suomalaisia puolueita: vihreää liittoa, vasemmistoliittoa, keskustapuoluetta ja sosiaalidemokraatteja. Vuonna 2000 Suomessa valittiin ensimmäinen naispuolinen presidentti, Tarja Halonen (sdp), joka äänestettiin jatkokaudelle vuonna 2006.

Suomen poliittisessa järjestelmässä on kolmessakymmenessä vuodessa tapahtunut huomattava muutos, joka on yhteydessä laajempaan länsimaiseen ja kansainväliseen kehitykseen. Naisten osallistuminen politiikkaan on länsimaissa tullut mahdolliseksi vasta paljon miesten jälkeen, näin myös Suomessa. Vaikka Suomessa naiset saivat sekä valtiollisen äänioikeuden että äänikelpoisuuden ensimmäisten maiden joukossa vuonna 1906, myös Suomessa naispolitiikkojen suhteellinen osuus sekä heidän saavuttamiensa poliittisten virkojen painoarvo pysyivät pitkään vähäisinä. Suomessa ensimmäinen naisministeri oli Miina

¹ Kyrölä 2006, 155–161; de Lauretis 2004, 86–97.

² Valtioneuvoston www-sivut: ”Suomen hallitusten historiaa”.

<<http://www.valtioneuvosto.fi/tietoa-valtioneuvostosta/hallitukset/vuodesta-1917/haku/fi.jsp>>.

Tarkistettu 6.10.2010.

Sillanpää (sdp), joka toimi vuonna 1927 Väinö Tannerin (sdp) vähemmistöhallituksessa toisena sosiaali- ja terveystministerinä. Sillanpään jälkeen kului yli 20 vuotta ennen kuin Suomen hallitukseen nimitettiin seuraavan kerran naispuolinen ministeri.³

Jaana Kuusipalo on todennut, että toisen maailmansodan jälkeisellä kaudella naisten osallistumisessa suomalaiseen politiikkaan on nähtävissä kaksi huippukohtaa. Ensimmäinen näistä oli välittömästi toisen maailmansodan jälkeen, jolloin otettiin ensimmäiset askeleet hyvinvointivaltion luomisessa. Käytännössä naisten laajempi osallistuminen tänä aikana merkitsi, että hallituksessa istui tavallisesti yksi tai kaksi naisministeriä. Toinen naisten osallistumisen huippukohta oli 1970-luvulla, jolloin aloitettiin suomalaisen hyvinvointivaltion merkittävä laajennus- ja kehitystyö. Myös 1970-luvulla hallitukseen nimitettiin tavallisesti yksi tai kaksi naista. Naisten laajempi osallistuminen hallitustyöhön 1970-luvulla oli myös seurausta 1960-luvulla Suomessa käynnistyneestä sukupuolten tasa-arvoon liittyvästä keskustelusta.⁴

Naisten poliittisen aliedustuksen juuret ovat 1700-luvun eli valistuksen ajan Länsi-Euroopassa, jolloin modernin yhteiskunnan keskeiset instituutiot alkoivat saada nykyisen muotonsa. Aiempi säätyjärjestelmä ja siihen liittynyt etuoikeuksien ja velvollisuuksien kudelma alkoi vähitellen väistyä. Vanhentuneeksi nähdyn säätyjärjestelmän tilalle valistuksen ajan valtio-opilliset ajattelijat, kuten esimerkiksi ranskalaiset Montesquieu ja Rousseau, esittivät uudenlaista valtion ja kansalaisen suhdetta. Siinä tasa-arvoiset kansalaiset osallistuisivat yhdessä valtion harjoittaman politiikan suunnitteluun. Valtion ja kansalaisen ihanteelliseksi suhteeksi muodostui tilanne, jossa kummallakin oli tiettyjä oikeuksia ja velvollisuuksia suhteessa toisiinsa.⁵

Useat tutkijat ovat kiinnittäneet huomiota siihen, että tuolloin muodostunut mielikuva ideaalisesta kansalaisesta sisälsi selkeän olettamuksen, että tämä henkilö oli mies. Barbara Caine, Glenda Sluga ja Joan B. Landes ovat osoittaneet, että valistuksen aikana luotiin pohja sille sukupuolittuneelle, miesten ja naisten luontevana nähdylle työnjaolle, jonka keskeiset piirteet näkyvät kaikkialla läntisessä kulttuuripiirissä vielä 2000-luvulla. Valistuksen ajan keskustelun laajempi konteksti onkin sukupuolijärjestyksen muutos. Käsitukset siitä, millainen käytös sopii yhtäältä miehille ja toisaalta naisille ja millainen miesten ja naisten suhde yhteiskunnallisella tasolla tulisi olla, muuttuivat olennaisesti. Caine ja Sluga toteavatkin, että aikaisemmin vallitsevana ollut sukupuolten hierarkkista suhdetta korostava näkemys korvautui ajatuksella sukupuolten toisiaan täydentävästä luonteesta. Siinä missä ennen valistuksen aikaa ajateltiin, että miehet ja naiset ovat periaatteessa samankaltaisia, niin 1700-luvun ja 1800-luvun taitteessa alkoi alaa vallata käsitys, että miehet ja naiset asettuvat luonnollisilta ominaisuuksiltaan toinen toisensa vastakohdiksi.⁶ Myös 1800-luvun Suomessa sivistyneistön käsitys naisesta ja miehestä perustui ajatukseen sukupuolten toisiaan täydentävästä erilaisuudesta. Käsitys muodosti pohjan julkisuudessa esitetyille näkemysille yhteiskuntaelämän järjestämisestä.⁷

Sukupuolijärjestyksen muuttuminen ilmeni myös siinä, miten käsitukset miesten ja naisten poliittisen osallistumisen soveliaisuudesta kehittyivät, toteavat Barbara Caine ja Glenda Sluga. 1700-luvulla monet vaikutusvaltaiset ajattelijat esittivät, että naiset tulee sulkea poli-

³ Kuusipalo 1999, 55–62; Kuusipalo 1990, 13–20.

⁴ Kuusipalo 1999, 62–69; Kuusipalo 1990, 13–20.

⁵ Caine & Sluga 2000, 7–29.

⁶ Landes 1988, 7, 17–23, 31–38; Caine & Sluga 2000, 7–29. Rousseau'n ja Montesquieu'n ajatusten tulkinnat perustuvat edellä mainittujen kirjoittajien teksteihin.

⁷ Häggman 1994, 186–187.

tiikan ulkopuolelle, ehkä suorastaan kaiken julkisen toiminnan ulkopuolelle, kodin seinien sisään. Kolmekymmentä vuotta ennen Ranskan vallankumousta Jean-Jacques Rousseau argumentoi, että naisten yhteiskunnallinen osallistuminen oli tärkeä syy monarkian korruptioon ja vallan väärinkäyttöön. Hän arvioi, että naiset ovat luonnostaan sopimattomia käyttämään valtaa. Heidän seksuaalinen vetovoimansa oli vaarallinen tekijä, joka saattoi muutoin rationaalisten miesten päät pyörälle. Senpä vuoksi, suosittelee Rousseau, tulevassa yhteiskuntajärjestyksessä naiset tulisi sulkea yksityiseen elämänpiiriin, perheen ja lasten pariin. Sen sijaan miesten velvollisuutena oli käyttää luontaista rationaalisuuttaan osallistukseen poliittiseen toimintaan ja kehittääkseen yhteiskuntaa kaikille parempaan suuntaan. Nämä ajatukset saivat erityistä kantavuutta Ranskan vallankumouksen yhteydessä ja levisivät myöhempien tapahtumien kautta ympäri Eurooppaa ja läntistä kulttuuripiiriä. Caine, Sluga ja Landes väittävät, että juuri näistä ajatuksista periytyy yhä nykyäänkin vaikuttava käsitys siitä, että miehet ovat soveliaampia yhteiskunnallisen vallan käyttäjiä kuin naiset.⁸

Sukupuolittunut jako miesten hallitsemaan julkiseen tilaan ja naisten yksityiseen tilaan ei kuitenkaan saavuttanut täysin hallitsevaa asemaa yhdessäkään länsimaassa. Jo silloin kun Rousseau ensimmäisen kerran väitti, ettei naisten tulisi osallistua politiikkaan, hänen mielipiteensä herättivät kiivasta vastustusta.⁹ Myöhemmin, kun Ranskan vallankumouksen yhteydessä Rousseauun ajatuksiin pohjautuvia toimenpiteitä toteutettiin käytännössä, useat kirjoittajat ottivat kantaa naisten poliittisen osallistumisen puolesta niin Ranskassa kuin muuallakin Euroopassa. Tunnetuin näistä kirjoittajista lienee englantilainen Mary Wollstonecraft, jonka vuonna 1792 julkaistu *Vindication of the Rights of Women* herätti paljon vastakaikua. Myös monet muut ajattelijat väittivät Wollstonecraftin lailla, että valistuksen ajan yhteiskunnalliset ihanteet kaikkien ihmisten tasa-arvosta koskivat myös naisia.¹⁰

Vastustuksesta huolimatta lainsäädännön lähtökohdaksi useissa länsimaissa otettiin ihannoitu malli siitä, että miehet hoitavat julkisen, kodin ulkopuolisen työn sekä yhteiskunnallisen osallistumisen ja naiset puolestaan hoitavat kotia. Käytännössä tämä lähtökohta ilmeni siinä, että erityisesti naimisissa olevien naisten oikeutta tehdä palkkatyötä tai osallistua vaaleihin rajoitettiin. Naisten yhteiskunnallisen aseman parantamiseen tähtäävät järjestöt ja kampanjat tuottivat kuitenkin vähitellen tulosta siten, että naisten oikeudellinen asema alkoi parantua. Näitä eri maissa hiukan eri aikaan ja muodoissa esiintyneitä pyrkimyksiä kutsutaan usein feminismiin ensimmäiseksi aalloksi. Sen saavutuksiin lasketaan esimerkiksi, että naiset saivat useissa länsimaissa oikeuden ensin perusopetukseen ja myöhemmin 1800-luvun loppuun mennessä korkeakouluopetukseen. Tosin naisten osuus kaikista opiskelijoista säilyikin pitkään alhaisena. Vähitellen myös naisten oikeudet harjoittaa yritystoimintaa sekä omistaa ja periä omaisuutta laajenivat.¹¹

1900-luvulle tultaessa epäilemättä kiivain naisten oikeuksiin liittynyt kamppailu länsimaissa liittyi äänioikeuteen ja vaalikelpoisuuteen. Ennen 1890-lukua naisilla ei ollut oikeutta äänestää tai asettua ehdolle yhdessäkään länsimaaisen kulttuuriin piiriin kuuluvan maan valtiollisissa vaaleissa. 1900-luvun ensimmäisellä puoliskolla naiset kuitenkin saavuttivat äänioikeuden ja vaalikelpoisuuden useimmissa länsimaissa. Ensimmäisinä äänioikeuden naisille myönsivät Australian osavaltiot ja Uusi-Seelanti asteittain vuosina

⁸ Landes 1988, 7; Caine & Sluga 2000, 1–6. Suomessa tästä kehityksestä ja siihen liittyvästä keskustelusta on kirjoittanut Häggman 1994, 144–201.

⁹ Caine & Sluga 2000, 14.

¹⁰ Bryson 2003, 11–20. Caine & Sluga 2000, 18–21. Vastaavaa keskustelua käytiin myös Suomessa ks. Häggman 1994, 144–201.

¹¹ James 2003, 495–500. Suomalaisesta kehityksestä ks. Pylkkänen 1999, 30–38.

1894–1905 sekä Suomi vuonna 1906. Viimeisinä länsimaina äänioikeuden valtiollisissa vaaleissa naisille myönsivät Italia vuonna 1954 ja Sveitsi vuonna 1971.¹²

Äänioikeuden ja vaalikelpoisuuden varhainen myöntäminen on luonut mielikuvaa Suomesta sukupuolten tasa-arvon etujoukkona. Irma Sulkunen on kuitenkin todennut, että naisten ja miesten tasa-arvoinen äänioikeus ja vaalikelpoisuus valtiollisissa vaaleissa hyväksyttiin poikkeuksellisen yhteiskunnallisen tilanteen takia. Työläisten ja porvareiden välisten suhteiden kiristyminen yhdistettynä Venäjän harjoittamaan venäläistämispoliittikkaan muodostivat tilanteen, jossa hallitsevat piirit kokivat tärkeänä toteuttaa mahdollisimman laajan äänioikeusuudistuksen ilman varallisuus- tai sukupuolirajoja. Sulkunen päätyy arvioon, että tasa-arvoinen äänioikeusuudistus vuodelta 1906 oli seurausta siitä, että suomalaisten käsitys sukupuolten välisistä suhteista oli niin vanhanaikainen. Se perustui pikemminkin sukupuolten samankaltaisuutta painottavaan näkemykseen, joka oli tyypillinen agraarisille yhteisöille.¹³ Anu Pylkkänen on puolestaan tuonut esille, että 1900-luvun alussa suomalaisten naisten oikeudellinen asema esimerkiksi avioliitossa oli selkeästi heikompi kuin muiden pohjoismaalaisten naisten aina vuoden 1929 avioliittolain säätämiseen saakka. Tässä suhteessa Suomi ei suinkaan ollut sukupuolten tasa-arvon mallimaa, vaan sen kehitys kulki muiden Pohjoismaiden perässä.¹⁴

Feminismin toiseksi aalloksi on kutsuttu 1960- ja 1970-luvuilla käynnistynyttä sukupuolten tasa-arvoon tähtäävää liikehdintää, joka sai erilaisia muotoja eri länsimaissa. Yhteistä näille liikkeille oli naisten tyytymättömyys tosiasialliseen yhteiskunnalliseen asemaansa. Naiset olivat toki saavuttaneet monessa suhteessa oikeudellisen ja muodollisen tasa-arvon miesten kanssa, mutta käytännössä heidän asemansa oli heikompi kuin miesten. Naisilla ei ollut yhtäläisiä mahdollisuuksia hankkia itselleen sopivaa ammattia ja menestyä urallaan. Lisäksi heidän palkkatasonsa oli olennaisesti matalampi. Merkittävä syy näiden ongelmien taustalla oli epätasa-arvoisesti jakautunut koti- ja hoivatyö.¹⁵

Myös Suomessa keskustelu sukupuolten tasa-arvosta käynnistyi 1960-luvulla. Tuolloin perustettiin järjestö nimeltään Yhdistys 9, joka asetti yhdeksi tavoitteekseen keskustelun herättämisen suomalaisista sukupuolirooleista. Se halusi ravistaa suomalaista sukupuoliroolijattellua osoittamalla, että myös naiset voivat käydä työssä ja miehet osallistua kotitöihin ja lastenhoitoon. Julkisella keskustelulla oli myös vaikutuksensa. Raija Julkunen on todennut, että suomalainen sukupuolisopimus neuvoteltiin uusiksi vuosina 1965–1975. Ennen vuotta 1965 sukupuolten välisen työnjaon ideaalitalanne oli, että aviomiehet käyvät kodin ulkopuolisessa ansiotyössä ja vaimot puolestaan hoitavat kodin ja lapset, mutta vuosien 1965 ja 1975 välisenä aika sukupuolten välisten suhteiden ihanteeksi muodostui kahden elättäjän malli, jossa kummallakin puolisoilla oli ainakin periaatteessa yhtäläinen oikeus käydä työssä. Vähitellen myös valtiovalan hyvinvointipalvelut, ennen muuta lasten päivähoitopaikat, saatiin järjestettyä tavalla, joka myös käytännössä mahdollisti naisten laajamittaisen työssäkäynnin.¹⁶

Vuosien 1965–1975 keskustelu tasa-arvosta keskittyi ennen muuta sukupuolten työnjaon sekä miesten ja naisten eriarvoiseen asemaan yhteiskunnassa. Keskustelussa ei suoraan käsitelty naisten miehiä olennaisesti vähäisempää osallistumista poliittiseen toimintaan.

¹² Sulkunen 2006, 15; Pylkkänen 1999, 33–38.

¹³ Sulkunen 2006, 10–81.

¹⁴ Pylkkänen 1999, 30–38.

¹⁵ James 2003, 502.

¹⁶ Julkunen 1994, 182–183.

Suomessa oli ollut naispoliitikkoja jo ensimmäisestä eduskunnasta lähtien. Vuoden 1907 eduskuntavaaleissa valittiin kansanedustajiksi 19 naista. Vuoteen 1975 mennessä heidän määränsä oli noussut 46 kansanedustajaan, mutta ministereinä naisia oli ollut vain kourallinen, eikä puolueen puheenjohtajina yhtäkään. Naisten heikompaa asemaa politiikassa ei kuitenkaan pidetty sellaisena ongelmana, joka olisi aikalaisten mielestä edellyttänyt laajaa julkista keskustelua. Tämän aika tuli myöhemmin.¹⁷

Julkisuuden sukupuolittuneet muodot

Naisten poliittisen aliedustuksen taustalla oli sukupuolittuneen kansalaisuus käsitysten ja kotirouvuutta korostaneen sukupuolisopimuksen ohella myös muita syitä. Yksi niistä liittyy niihin rajoitteisiin, joita naisten julkisessa esiintymisessä ylipäätään oli 1970-luvulle saakka ja vielä pitkään sen jälkeenkin. Naisten läpimurto politiikassa ei ollut mahdollinen ennen kuin naisten ja naispoliitikkojen julkinen esiintyminen tiedotusvälineissä oli mahdollista. Vaadittiin kulttuurinen muutos, jonka seurauksena naisten julkiset esiintymiset ja haastattelut muuttuivat tavanomaisiksi.

Laura Saarenmaa on kuvaillut suomalaisten naisten saamaa julkisuutta vuosina 1961–1975 ja osoittanut, millaisia mielikuvia ja käsityksiä tiedotusvälineissä liitettiin julkisuudessa näkyviin naisiin. Hän toteaa, että julkisuudessa esiintyviä naisia, kuten Tabu Slioria tai Lenita Airistoa paheksuttiin herkästi. Näin oli erityisesti, jos naiset osoittivat itsenäisyyttä ja määrätietoisuutta. Saarenmaa puhuikin tutkimistaan vuosista 1961–1975 mieshegemonian kautena. Mieshegemonia oli toki ollut olemassa jo aikaisemmin, mutta näinä vuosina se tuli näkyviin siihen kohdistetun kritiikin vuoksi. Saarenmaa ei puhu suoraan suomalaisista naispoliitikoista, vaikka monilla hänen tarkastelemillaan julkisuuden henkilöillä oli myös poliittinen sanoma, kuten Lenita Airistolla. Silti Saarenmaan hahmottelema kuva suomalaisesta julkisuudesta osoittaa epäsuorasti myös, minkä takia naispoliitikkojen esiintyminen missä tahansa julkisuuden osa-alueella oli ennen vuotta 1975 vaikeaa. Naisten esiintyminen julkisuudessa itsenäisinä ja määrätietoisina henkilöinä herätti yhteiskunnassa voimakkaita reaktioita, jotka enimmäkseen olivat hyvin kielteisiä.¹⁸

Hankaluuteen kuvata politiikassa työskenteleviä naisia vaikuttivat myös muut, laajemmat syyt. Valistuksen aikana tapahtuneeseen yhteiskunnalliseen kehitykseen on liitetty olennaisena osana myös julkisuuden rakennemuutos, josta saksalainen filosofi Jürgen Habermas on kirjoittanut. Habermasin kuuluisan teesin mukaan valtion ja perheen välille muodostui niin sanottu julkinen tila, jossa itsenäiset rationaaliset kansalaiset saattoivat keskustella heitä yhdistävistä yhteiskunnallisista kysymyksistä. Habermas painottaa julkisen tilan merkitystä modernin yhteiskunnan kehittämisessä ja toiminnassa. Sen muodostuminen merkitsi, että yhä useammat ihmiset saattoivat osallistua yhteiskunnan kehittämiseen käytyyn keskusteluun. Syntyi eloisa ja dynaaminen poliittinen keskustelukulttuuri, jonka seurauksena länsimaiden yhteiskunnallinen kehitys nopeutui olennaisesti. Julkisuudessa käydyt keskustelut johtivat poliittisten puolueiden muodostumiseen ja organisoidun poliittisen toiminnan kautta konkreettisiksi valtiollisiksi toimiksi.¹⁹

¹⁷ Kuusipalo 2000, 41–62.

¹⁸ Saarenmaa 2010, 252–277. Myös van Zoonen on kiinnittänyt huomiota siihen, että naispoliitikkojen julkinen esiintyminen on muuttunut mahdolliseksi vasta 1900-luvun viimeisinä vuosikymmeninä. Tätä ennen naispoliitikkojen näkyvyys mediassa on ollut hyvin rajoitettua. van Zoonen 2005, 92–95.

¹⁹ Habermas 2004.

Nancy Fraser on todennut Habermasin hahmotteleman julkisen tilan käsitteen perustuvan ajatukselle, että nimenomaan miehet ovat niitä rationaalisia kansalaisia, jotka osallistuvat julkiseen keskusteluun. Miehet määrittivät omista lähtökohdistaan sen, mitkä asiat kuuluvat julkisen keskustelun piiriin, ketkä saavat niistä keskustella ja kenen ehdoilla yhteiskunnalliset ratkaisut tehdään. Habermasia voi tietysti Fraserin tapaan kritisoida siitä, että hän idealisoi miesten hallitsemaa julkista tilaa, mutta toisaalta hänen hahmottelemansa mieskansalaisuudelle perustuva julkisen tilan malli osoittaa myös, minkä vuoksi naispoliittikot näkyivät julkisuudessa niin vähän ennen 1900-luvun jälkipuolta: habermasilaisessa julkisuuskäsityksessä naispoliitikko on ollut anomalia, jonka ajatusten ja mielipiteiden tuominen julkisuuteen on ollut ristiriidassa vallitsevien arvojen ja normien kanssa. Samasta asiasta puhuu myös se Fraserin mainitsema seikka, että tiedotusvälineet ovat kohdelleet julkisuudessa esiintyviä naisia aivan toisella tavalla kuin miehiä. Naispoliitikkoja koskevissa uutisissa on korostettu sitä, että kyseessä olevat henkilöt ovat naisia, sen sijaan, että olisi keskitytty siihen, mitä mieltä he olivat yhteiskunnallisista aiheista.²⁰

Habermasilaista julkisuuskäsitystä voi pitää myös yleistävänä, yhden julkisuuden mallina. Julkisuus on kuitenkin ollut jakautuneena moniin erillisiin, erilaisiin ja hierarkkisiin julkisiin tiloihin, eivätkä naiset tai naispoliittikot tulleet kaikkiin julkisuuksiin yhtä aikaa. Hannu Nieminen on jakanut suomalaisen julkisuuden eliitti- ja populaarijulkisuuteen, joista kumpikin jakaantuu useaan pienempään alajulkisuuteen. Eliittijulkisuuden piiriin Nieminen lukee korkeatasoisina pidetyt ja yhteiskuntahierarkiassa tärkeinä koettuja aiheita käsittelevät sanoma-, aikakaus- ja puoluelehdet sekä televisio- ja radio-ohjelmat, kuten *Helsingin Sanomien* pääkirjoitukset tai *Suomen Kuvalehden* politiikkaa käsittelevät tekstit. Nämä julkisuuden muodot tulevat ehkä kaikkein lähimmäs sitä julkisen tilan ideaalia, jota Jürgen Habermasin on hahmotellut. Populaarijulkisuuden mediat käsittelevät toisentyypisiä asioita kuin eliittijulkisuuden tiedotusvälineet, mutta myös niiden luonne on erilainen: populaarijulkisuus on ”sosiaalista, yhteisöllisyyden luomiseen ja ylläpitämiseen tähtäävää”, toteaa Nieminen. Siinä missä eliittijulkisuus käsittelee ongelmia, jotka mielletään koko yhteiskuntaa koskettaviksi aiheiksi, pohtii populaarikulttuuri arkeen ja jokapäiväiseen elämään liittyviä teemoja. Nieminen painottaa, että viihteellisestä tai tunteisiin vetoavasta käsittelytavasta huolimatta populaarijulkisuus tarjoaa vastauksia tärkeisiin haasteisiin, jotka voivat liittyä ihmissuhteisiin, elämäntapoihin, eettisiin tai moraalisiin valintoihin.²¹

Aikaisemmin on ajateltu, että eri julkisuuksien hierarkkinen suhde toisiinsa merkitsee samalla, että toisilla julkisuuksilla on enemmän vaikutusvaltaa kuin toisilla. Eliittijulkisuudella olisi näin ollen enemmän valtaa ihmisten ajatuksiin kuin populaarijulkisuuden medioilla.²² Eräät julkisuuden tutkijat, kuten Hannu Nieminen, ovat kuitenkin todenneet, että saattaisi olla hedelmällisempää ajatella, että populaarijulkisuuden tiedotusvälineet vaikuttavat yleisöihinsä toisella tavalla kuin eliittijulkisuuden lehdet tai sen piiriin kuuluvat televisio- ja radio-lähetykset. Eliittijulkisuuden mediat hyödyntävät rationaalista argumentointia oman viestinsä välittämiseen, mutta populaarijulkisuus vetoaa tunteisiin, tuottaa yhteenkuuluvuutta ja tuo julkisen keskustelun kohteeksi aiheita, jotka ovat eliittijulkisuuden näkökulmasta sopimattomia tai vaikeita käsitellä. Populaarijulkisuus voi myös hyödyntää sellaisia viestinnän muotoja, joihin eliittijulkisuutta edustavat tiedotusvälineet eivät voi turvautua. Näiden syiden vuoksi populaarijulkisuudella saattaa olla runsaastikin

²⁰ Fraser 1990, 56–80; Ross & Sreberny 1996; 79–100; van Zoonen 2005, 87–103.

²¹ Nieminen 2001, 188–189; Fraser 1990, 56–80.

²² Fraser 1990, 56–80.

vaikutusvaltaa ihmisiin. Populaarijulkisuuden mediat voivat myös kyseenalaistaa eliittijulkisuuden arvoja ja asenteita.²³ Naistenlehtiä ja populaarikulttuurin eri muotoja tarkastellut Joke Hermes onkin puhunut kulttuurisesta kansalaisuudesta (eng. *cultural citizenship*). Hän tarkoittaa käsitteellä populaarikulttuurin esiintyjissään tuottamaa yhteisöllisyyttä, joka mahdollistaa eliittijulkisuuden arvojen kritiikin.²⁴

Tässä tutkimuksessa väitän, että *Anna* on muodostanut Suomessa vaikutusvaltaisen populaarijulkisuuden välineen. Se on omalta osaltaan kyennyt kyseenalaistamaan ajatuksen, että naiset eivät voi näkyä julkisuudessa poliittisina toimijoina. Poliitikkojen henkilökuvienv kautta *Anna* on osallistunut neuvotteluprosessiin, jonka ansiosta naisten mahdollisuudet esiintyä julkisuudessa määrätietoisina ja asiantuntevina poliitikkoina ovat olennaisesti kasvaneet. Tässä tutkimuksessa tarkastelen, millä keinoin *Anna* on tähän neuvotteluprosessiin osallistunut, mitä teemoja se on nostanut esille ja millä tavoin se on niitä käsitellyt.

Naistenlehdet ja niiden aikaisempi tutkimus

Olen valinnut tutkimukseni lähdemateriaaliksi naistenlehti *Annan* sillä perusteella, että lehden tavoitteena oli jo perustamisvaiheessa naisten yhteiskunnallisen aseman pohtiminen. Yhtäläillä tärkeää on ollut, että *Anna* on perustamisestaan lähtien kuulunut Suomen johtavien naistenlehtien joukkoon. Naistenlehtien historian kirjoittanut Raili Malmberg on arvioinut, että lehden nopeasti saavuttama suosio perustui sille, että se puhutteli 1960-luvulla varttuvan ”vapaudestaan nauttivan ja oikeuksistaan tietoisin” naissukupolven naisia.²⁵ *Anna* on edelleen yksi Suomen suosituimmista naistenlehdistä. Vuonna 2008 *Annan* tilauksien ja irtonumeromyyntien määrä oli 113 346 kappaletta²⁶. *Anna*-lehteä julkaisevan Otavamedian arvion mukaan yhdellä numerolla oli vuonna 2009 keskimäärin 379 000 lukijaa, joista 84 prosenttia oli naisia²⁷. Arvioin siis, että *Anna* on erityisen hedelmällinen lehti tarkastella sitä keskustelua, jota on käyty viimeisten 30 vuoden aikana naisten osallistumisesta politiikkaan. Lisäksi se avaa kiinnostavan näkökulma poliittiseen julkisuuteen ja sen sukupuolittumiseen, jota on toistaiseksi vain harvoin tarkasteltu populaarimedian kontekstissa.

Naistenlehdillä on takanaan pitkä historia. Ensimmäisenä naistenlehtenä pidetään Lontoossa 1698 perustettua *The Ladies Mercury* -aikakauslehteä. Tuon ajan aikakauslehdet olivat pääasiassa vastauksia lukijoiden toimituksille lähettämiin kirjeisiin. Niitä lähettivät sekä miehet että naiset, mutta aikakauslehtien toimituksissa vastattiin vain sellaisiin kysymyksiin, joita pidettiin soveliaina kummallekin sukupuolelle. Lopulta päädyttiin ratkaisuun julkaista erillään sellaiset kirjeet ja vastaukset, jotka koskettivat erityisesti naisia. Ne irrotettiin omaksi lehdekseen, joka sai nimen *The Ladies Mercury*.²⁸ Naistenlehtien konsepti on siis jo tuolloin muistuttanut hyvin paljon tämän päivän naistenlehtien muotoa, jossa tavoitteena on ollut tuoda esille naisia kiinnostavia asioita. Ensimmäinen suomalainen

²³ Nieminen 2001, 192–195.

²⁴ Hermes 2005, 1–11.

²⁵ Malmberg 1991, 236–255.

²⁶ Levikintarkastus Oy:n internet-sivut. Levikkihakuk. <<http://www.levikintarkastus.fi/levikkitietokanta/index.php>> Tarkastettu 7.10.2010.

²⁷ Otavamedian internet-sivut. Mediatiedot. <<http://mediatiedot.otavamedia.fi/tutkimus/lukijamaarat/naistenlehdet/naistenlehtien-lukijamaarat.aspx>> Tarkastettu 7.10.2010.

²⁸ Töyry 2006, 82; Salokangas & Tommila 1998, 227.

aikakauslehti, vuonna 1792 perustettu ja muutaman vuoden ajanjakson ilmestynyt *Om konsten att rätt behaga* on mainittu samalla myös ensimmäisenä suomalaisena naistenlehtenä.²⁹ Tämä kunnia on toisaalta annettu myös vuonna 1922 perustetulle *Kotiliedelle*.³⁰

Naistenlehtien tehtävän yhteiskunnassa voi jakaa karkeasti kahteen historialliseen vaiheeseen. Ensimmäisessä vaiheessa naistenlehdillä oli tärkeä merkitys kansalaisten kasvattajina ja sivistäjinä. Tuona ajanjaksona naistenlehdillä ajateltiin olevan osuutensa kansakunnan hyvinvoinnin ja menestyksen tukemisessa. Eri maissa ensimmäinen vaihe sijoittui hiukan eri aikaan, mutta Suomessa kansakunnan kehittämiseen sitoutunut julkaisuautoiminta ulottui itsenäistymisestä toisen maailmansodan jälkeiseen aikaan. Tätä edelsi vielä poliittisten naistenlehtien voiman kausi, joka sijoittui 1900-luvun alun kiihkeisiin yhteiskunnallisen politisoitumisen vuosiin. Tuolloin eri järjestöt alkoivat julkaista omia naistenlehtiään, joiden kantavana aatteena oli naisten tasa-arvoinen osallistuminen yhteiskunnan poliittiseen elämään. Tällaisia lehtiä olivat esimerkiksi Unioni Naisasialiiton julkaisema *Nutid, Tidskrift för sociala frågor och hemmets intressen* (perustettu vuonna 1895) sekä Suomen Naisyhdistyksen julkaisema *Koti ja Yhteiskunta* (1889). Näiden lehtien menestys jäi kuitenkin lyhytaikaiseksi. Sen jälkeen kun naiset saavuttivat äänioikeuden, naisten poliittinen aktiivisuus koki suvantovaiheen ja ohjautui osaksi poliittisten puolueiden toimintaa.³¹

Viimeistään toisen maailmansodan jälkeen naistenlehtien painopiste siirtyi Suomessa kansakunnan kasvatukselta kuluttajuuden tukemiseen. Nousevan elintason seurauksena kuluttajuutta käsitteleville julkaisuille oli kysyntää, ja naistenlehdet suuntasivat huomionsa kulutuksen käsittelyyn eri näkökulmista: muotiin, sisustukseen ja kauneuteen. Naiseus ja kuluttaminen yhdistyivät lehdissä siten, että niissä kerrottiin lukijoille, millä tavoin kuluttamalla naiset parhaiten tukisivat omaa naisuuttaan. Tässä suomalaiset naistenlehdet seurasivat kansainvälisiä kehitystrendejä. Yhdysvalloissa ensimmäiset kuluttajalehdet perustettiin jo 1800-luvulla, Suomessa ensimmäiset naisten kuluttajalehdet olivat *Kotiliesi* (perustettu 1922) ja *Eeva* (perustettu 1934), jotka saavuttivat nopeasti kymmenien tuhansien kappaleiden levikin.³² Luopuminen kansakunnan kasvatustehtävästä johti kuitenkin naistenlehtien yhteiskunnallisen arvostuksen romahdukseen. Ne alkoivat symboloida ”turhaa” kulutusta ja kulutuskulttuuria, minkä seurauksena niitä on syytetty pinnallisuudesta ja materialismista.³³

Ensimmäinen *Anna*-lehti näki päivänvalon 1. elokuuta 1963. *Apu*-lehden menestys 1950-luvulla oli synnyttänyt ajatuksen uuden naistenlehden perustamisesta, joka voisi hyödyntää *Apu*-lehden kasvaneita resursseja. *Anna*-lehti tuli markkinoille, joilla oli jo useita pitkään toimineita vakiintuneen lukijakunnan löytäneitä naistenlehtiä, kuten *Kotiliesi*, *Eeva*, *Hopeapeili* sekä ainoana suomalaisena viikoittain ilmestyvänä naistenlehtenä *Me Naiset*. Kilpailu lukijoista ja ilmoittajista oli kovaa. *Anna*-lehti otti johtolauseekseen ”*Anna* on ystävänne”. Lehden ensimmäinen päätoimittaja Kirsti Lyytikäinen painotti naisten asemaa koskevan keskustelun seuraamista ja siihen osallistumista. Yhdeksän muun naistenlehden puristuksessa *Anna* erottui terävämällä profiilillaan, joka myötäili kilpailijoitaan paremmin 1960-luvulla naisten asemassa tapahtuneita muutoksia. Raili Malmbergin mukaan lehti löysi lukijakunnakseen naisten uuden sukupolven, joka oli aikaisempaa tietoisempi

²⁹ Töyry 2006, 82.

³⁰ Malmberg 1991, 197–198.

³¹ Töyry 2006, 82–83; Malmberg 1991, 193.

³² Töyry 2006, 82–83.

³³ Malmberg 1991, 282.

omista oikeuksistaan ja halusi nauttia elämästään vapaasti. Lehden menestykseen vaikutti myös sen taidokkaasti laadittu ulkoasu sekä rohkea ja runsas kuvien käyttö.³⁴

1970-luvulle tultaessa naistenlehtien kärkiviisikko *Me Naiset*, *Jaana*, *Anna*, *Kodin kuva-lehti* ja *Kotiliesi* kilpailivat johtavan naistenlehden asemasta Suomessa. 1970-luvun alussa Kustannusliike Apulehti ja Yhtyneet kuvalehdet yhdistivät voimansa A-lehdet -yhtiöön, ja Yhtyneiden kuvalehden naistenlehti *Hopeapeili* sulautettiin *Annaan*, jonka nimeksi tuli *Uusi Anna*. Tämä ohitti *Me Naiset* -lehden suosituimpana suomalaisena viikoittain ilmestyvänä naistenlehtenä. Lehdet erosivat myös sisällöltään: *Uusi Anna* rohkeni esittää voimakkaampia vaatimuksia tasa-arvon puolesta kuin sen pahin kilpailija *Me Naiset*. Vuoden 1975 alusta ”Uusi” pudotettiin *Annan* nimestä pois ja lehdestä tuli jälleen pelkkä *Anna*. *Annaa* ja *Uutta Annaa* tehtiin ”nuorille, ennakkoluulottomille ja urbaaneille” naisille. Sukupuolten välinen tasa-arvo ja yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus olivat 1970-luvun alun toimintuspäällikön Sonja Tantun mukaan *Annan* erityisesti ajamia asioita³⁵

Naistenlehtien vähäinen yhteiskunnallinen arvostus on vaikuttanut olennaisesti niistä tehtyyn tutkimukseen, joka voidaan jakaa kahteen ryhmään. Ensimmäiseen kuuluvat tutkimukset, jotka puolustavat naistenlehtien sisältöä ja asemaa yhteiskunnassa. Hyvä esimerkki tällaisesta asenteesta on Raili Malmbergin kirjoitus *Naisten ja kotien lehdet aikansa kuvastimena* vuodelta 1991. Siinä Malmberg torjuu naistenlehtiin kohdistetun moitteen, että naistenlehdet olisivat pelkästään kulutuskulttuurin tukijoita. Hän esittää kahdeksankohtaisen luettelon siitä, mitä kaikkea naistenlehdet ovat eri aikoina tehneet. Malmbergin mukaan naistenlehdet ovat ensinnäkin hyötylehtiä, jotka jakavat kuluttajatietoa sekä käytännön ohjeita kodin, perheen ja itsen hoitamiseen. Toiseksi ne informoivat naisia ja perheitä laeista, lääketieteestä ja kasvatuksesta. Kolmanneksi naistenlehdet tarjoavat lukijoilleen viihdettä esimerkiksi seurapiiripalstojen ja jatkokertomusten muodossa. Neljänneksi ne toimivat puuttuvien ihmiskontaktien korvaajina kertomalla tarinoita julkisuuden henkilöiden omakohtaisesta elämästä. Viidenneksi naistenlehdet antavat lukijoilleen terapiaa monessa muodossa: ihmissuhdepalstat ja lääkäri vastaa -palstat ovat tarjonneet lohtua ja opastusta jo vuosikymmenien ajan. Kuudenneksi naistenlehdet ovat pyrkineet vahvistamaan naisten itseluottamusta tuottamalla materiaalia, jonka tavoitteena on auttaa naisia hyväksymään itsensä. Seitsemänneksi naistenlehdet ovat toimineet yhteiskunnallisina vaikuttajina, jotka ovat ajaneet esimerkiksi naisten tasa-arvoisuutta, samapalkkaisuutta miesten kanssa, perheiden sosiaaliturvan kohentamista, vanhustenhoidon kehittämistä ja verotukseen liittyvien epäkohtien korjaamista. Naistenlehdet ovat myös toimineet suomalaisen elämänmuodon arkistojina. Ne ovat kertoneet, millä tavoin maailmanhistorian suurina pidetyt tapahtumat, esimerkiksi sodat ja talouskriisit, ovat näkyneet tavallisten perheiden arjessa.³⁶

Raili Malmbergin pitkäkö luettelo kertoo epäsuorasti siitä, millaisen haasteen naistenlehtien vähäinen kulttuurinen arvostus on muodostanut niiden tutkimukselle. Aikaisemmat naistenlehtien tutkimukset osoittavat, että kun tutkimuskohteen yhteiskunnallinen status on matala, tutkijat pyrkivät puolustamaan tutkimuskohdettaan kiihkeästi tai arvos-televat sitä ankarasti. Kummassakin tutkijapositionissa voi nähdä taustalla ajatuksen, että tutkimuskohteen vähäinen arvostus on ongelma, joka täytyy korjata. Tämä tavoite on mahdollista saavuttaa joko väittämällä, että naistenlehtien tulisi muuttua saadakseen enemmän

³⁴ Malmberg 1991, 236–238.

³⁵ Malmberg 1991, 254–255.

³⁶ Malmberg 1991, 284–286.

arvostusta tai todistamalla, että naistenlehdillä on tosiasiallisesti enemmän vaikutusvaltaa kuin ymmärretäänkään.³⁷

Naistenlehtien tutkimuksen valtavirta ei ole suhtautunut naistenlehtien sisältöön yhtä suosiollisesti kuin MalMBERG. Tavallisempi näkökulma naistenlehtien kirjoituksiin on ollut tulkita niitä sukupuolten välisen epätasa-arvon ylläpitäjinä. 1960-luvulla alkaneen tutkimustradition mukaan naistenlehdet ovat tarjonneet naisille vääristyneitä esikuvia ja sellaisia identifioitumisen kohteita, jotka ovat vahvistaneet naisten alistettua roolia yhteiskunnassa. 1970-luvulla sama tutkimustraditio sai uutta puhtia Louis Althusserin ideologioita koskevista ajatuksista, joita naistenlehtien tutkimuksen yhteydessä sovellettiin niin, että naistenlehtien ajateltiin tarjoavan lukijoilleen vääryntyyppistä ideologiaa. Kritiikin mukaan naiset omaksuivat naistenlehdistä niiden tarjoaman ideologisen mallin, joka tuki naisten alistettua asemaa yhteiskunnassa. Näitä ajatuksia on myöhemmin arvosteltu siitä, että ne eivät ottaneet huomioon sitä, että lukijat saattaisivat suhtautua lukemaansa kriittisesti sen sijaan, että he omaksuisivat naistenlehtien tarjoaman ideologisen rakennelman sellaisenaan.³⁸

1970-luvun lopussa ja 1980-luvun alussa viestinnän tutkimuksen näkökulmat uudistuivat, mikä vaikutti myös naistenlehtien tutkimukseen. Isossa-Britanniassa kriittisen kulttuurintutkimuksen nimellä kehittynyt viestinnän tutkimuksen suuntaus alkoi soveltaa italialaisen vasemmistolaisen yhteiskuntafilosofin Antonio Gramscin ajatuksia ideologioista ja niiden kehittymisestä. Gramsci oli jo ennen toista maailmansotaa esittänyt, että tietyn ideologisen ajatusmaailman kehittyminen on aktiivinen prosessi, jossa on tilaa myös vastarinnalle ja mielipide-eroille. Ihmiset eivät vain passiivisesti omaksu heille tarjottuja arvoja ja asenteita, vaan he ajattelevat myös itse. Gramscin mukaan yhteiskunnassa on useita eri toimijoita, joilla saattaa olla erilaiset arvot ja asenteet: esimerkiksi eri poliittiset puolueet, ammattiyhdistysliikkeet ja tiedotusvälineet. Näiden toimijoiden välillä ja sisällä käydään ideologista kamppailua, jossa eri arvomaailmat ottavat yhteen ollen välillä sovittamattomassa ristiriidassa, mutta löytäen myös kompromisseja ja kyvyn yhteiseloon. Kriittisen kulttuurintutkimuksen piirissä tiedotusvälineiden tekstejä alettiin tarkastella ideologisen kamppailun areenoina, joissa erilaiset arvot ja asenteet taistelivat ja neuvottelivat, syntyivät ja kuolivat.³⁹

Samalla käsitys viestin laatijan, sisällön ja sen vastaanottajan välisestä suhteesta muuttui. Yksinkertaistaen voi sanoa, että toisen maailmansodan jälkeisinä vuosikymmeninä viestinnän tutkimuksessa lähdettiin olettamuksesta, että viestit ovat yksiselitteisiä, ajasta ja paikasta riippumattomia ja vaikuttavat yleisöön aina samalla tavalla. 1980-luvulla Stuart Hallin jo klassikoksi muodostunut uloskoodaus–sisäänkoodaus -malli osoitti, että tekstejä on mahdollista tulkita monella eri tavalla. On eri asia, mitä viestin laatija yrittää sanoa ja miten viesti ymmärretään. Myöhempi viestinnän tutkimus on lähtenyt siitä, että viestit ovat aikaan ja paikkaan sidottuja. Ei ole mahdollista väittää, että tietty teksti voidaan ymmärtää vain tietyllä tavalla. Hyvin yleisellä tasolla voi todeta, että kriittisen kulttuurintutkimuksen koulukunnan vaikutus viestinnän tutkimukseen oli, että tutkimuksen metodinen painopiste siirtyi määrällisestä analyysistä laadulliseen tutkimukseen ja monentyyppisten sisällöllisten tekstianalyttisten välineiden hyödyntämiseen. Samalla ajatus tekstien ja niiden tulkintojen sijoittamiseen aikaan ja paikkaan avasi tien kulttuurintutkimuksen keinojen hyödyntämiselle viestinnän tutkimuksessa.⁴⁰

³⁷ Naistenlehtien aikaisemmasta tutkimuksesta ks. McRobbie 1997, 190–195; Hermes 1995, 1–10.

³⁸ Gough-Yates 2003, 7–9.

³⁹ Pietilä 1997, 270–277.

⁴⁰ Väliaverron 1998, 13–17; Alasuutari 1999, 55–74; Hall 1992.

Naistenlehtien tutkimuksen käänneet ovat noudattaneet viestinnän tutkimuksen yleisempää kehitystä. Kriittisen kulttuurintutkimuksen ajatusten mukaisesti tutkijat alkoivat nähdä naistenlehdet tilana, jossa naisten alistetusta asemasta neuvoteltiin: yhtäältä tekstit saattoivat kyseenalaistaa naisten alistetun aseman, mutta toisaalta naistenlehtien julkaisemat kirjoitukset saattoivat myös tukea sellaisia ajatusrakennelmia, jotka uusinsivat naisten heikompaan asemaan yhteiskunnassa. Tämä sai naistenlehtien tutkijat hyvin ärhäkästi kritisoiamaan naistenlehtien tekstien ideologista rakennelmaa, jonka nähtiin alistavan naisia. Toisaalta 1980-luvun kuluessa naistenlehtitutkimuksen piirissä alettiin ajatella, että pelkkä keskittyminen tietyn tiedotusvälineen tuottamaan tekstiin ja sen sisältämään arvomaailmaan johtaa tutkijan helposti harhaan. Viestintävälineen tuottama maailmankuva voi vaikuttaa vääristyneeltä ja jopa vaaralliselta, jos tutkijalla ei ole ymmärrystä siitä tavasta, jolla yleisö suhtautuu välineeseen. Klassinen esimerkki tästä tutkimussuunnasta on Angela McRobbien naistenlehtiä koskeva tutkimus, jonka keskeinen johtopäätös oli, että nuorille naisille suunnatut lehdet tarjosivat lukijoilleen haitallista ideologista rakennelmaa. McRobbie on myöhemmin myöntänyt, että hän tutkimuksissaan oletti, että nuoret naiset omaksuvat lehtien tarjoaman mallin sellaisenaan: tosiasiaa lehtien lukijat suhtautuivat lehteen ironisesti ja vähätellen. He tulkitsivat lehden kirjoituksia omasta näkökulmasta käsin esittäen niistä omia tulkintojaan. Olennaista McRobbien havainnoissa on, että tutkijan oma käsitys tutkittavasta mediasta ja sen suhteesta yleisönsä vaikuttaa ratkaisevasti hänen tekemiinsä johtopäätöksiin. Jos tutkija havaitsee lehdessä tietyn ideologisen valtarakennelman, on tämän havainnon merkitys aivan toinen siinä tilanteessa, jossa tutkija päättelee lukijoiden hyväksyvän tämän valtarakennelman sellaisenaan, verrattuna tilanteeseen, jossa tutkija tietää lehden lukijoiden suhtautuvan kyseiseen mediaan kepeästi, jopa ironisesti.⁴¹

Tämä tutkimus pohjautuu kriittisen kulttuurintutkimuksen tutkimussuunnan pohjustamaan tutkimustraditioon. Termillä kulttuuri voidaan tarkoittaa mitä tahansa inhimillisen toiminnan ilmiötä tai seurauksia. Se ei siis merkitse pelkästään esimerkiksi korkeakulttuuria, vaan kulttuurinen ulottuvuus sisältyy kaikkeen toimintaamme.⁴² Kulttuurintutkimuksessa keskeinen osa on kielen merkitysten tulkinnalla. Siinä lähdetään tavallisesti liikkeelle kysymyksestä, kuinka tekstiä tai kieltä tulisi tulkita ja mikä on sen suhde todellisuuteen. Kulttuurintutkimuksen vastaus tähän kysymykseen perustuu usein semiotiikaksi kutsuttuun tieteenhaaraan. Olennaista siinä on, ettei kieli ole pelkästään kommunikaation väline, vaan myös todellisuuden tulkintoja tuottava ja rajoittava asia. Semioottisen kieliteorian mukaan todellisuutta ei ole mahdollista tulkita ilman kieltä, minkä seurauksena kieli on kiinteä osa kaikkea todellisuutta. Tätä näkökulmaa voi kutsua konstruktivistiseksi. Sen mukaan kaikki kielen sisältämät merkitykset ovat sopimuksenvaraisia, joskin pragmaattisen näkökulman mukaan materiaalisen todellisuuden piirteet asettavat kuitenkin jotkut rajat sille, mihin kieli voi viitata ja mihin ei. Ei ole olemassa luonnollisia ja ylihistoriallisia – ajasta ja paikasta riippumattomia – ilmiötä tai asioita, vaan kaikki inhimillinen on yhteydessä senhetkiseen ympäröivään yhteiskuntaan. Kaikki inhimillisen toiminnan jäljet, esimerkiksi symbolit, tekstit ja kuvat, sisältävät kulttuuriin perustuvia merkityksiä ja tulkintoja, jotka liittyvät syntyänsä.⁴³

⁴¹ McRobbie 1997, 190–195; Gough-Yates 2003, 9–10; Gauntlet 2005, 182–183; ks. myös Töry 2005, 31.

⁴² Alasuutari 1999, 55–74.

⁴³ Pragmaattisen ja järjestelmäpainotteisen tutkimussuuntauksen keskeinen ero on, että pragmaattinen näkökulma painottaa enemmän tulkintojen kontekstisidonnaisuutta. Siinä siis otetaan vahvemmin huomioon tekstien sidonnaisuus siihen aikaan ja paikkaan, jossa niiden tulkinta tapahtuu. Järjestelmäpainotteisessa merkitysteoriassa puolestaan ajatellaan, että kielen sisältämät tulkinnat ovat tiukempia ja pysyvämpiä. Kunelius 2005, 152–179; Väliverronen 1998, 17–19.

Semioottinen tutkimussuunta perustuu myös ajatukselle, että käsitys todellisuudesta on yhteisöllinen asia. Kieli on kiinteä osa tietyn yhteisön jäsenten todellisuutta. Totuus tai todellisuus ei ole olemassa ilman kieltä ja siihen liittyvää arvottamista ja merkitsemistä. Arvojen ja asenteiden määrittäminen on dynaaminen prosessi, jossa me kaikki kieltä käyttävät ihmiset olemme mukana. Kielen avulla määritämme ympäröivää maailmaa antamalla nimiä asioille ja ilmiöille. Samalla sijoitamme asiat ja ilmiöt laajempaan kulttuuriseen yhteyteen ja suhteutamme ne muihin kulttuurissamme oleviin asioihin ja ilmiöihin. Tämä suhteiden luomisen prosessi sisältää kuitenkin myös yhteiskunnallisen valta-aspektin. Asioiden suhteuttaminen toisiinsa merkitsee niiden asettamista hierarkkiseen järjestelmään, jossa toiset asiat ovat tärkeämpiä kuin toiset. Äärimmillään todellisuutta koskevat kuvaukset muuttuvat hegemonisiksi käsityksiksi, kyseenalaistamattomiksi itsestäänselvyyksiksi, joiden sisältämä valta-asetelmaa on vaikea murtaa.⁴⁴

Näkemyksistä, että kieli luo sosiaalista todellisuutta, merkitsee samalla, ettei kieli ole puolueeton viestinnän väline. Kieli edellyttää, että keskenään kommunikoiduilla tahoilla on yhteinen merkitysjärjestelmä, suurin piirtein toisiaan vastaava ymmärrys todellisuudesta. Tämä keskinäinen ymmärrys voi kuitenkin olla vain rajallista. Ihmiset eivät koskaan jaa täsmällisesti samaa merkitysjärjestelmää. Tästä seuraa, että kielessä tuotetaan jatkuvasti ”sosiaalista todellisuutta”, ihmisten välistä ymmärrystä asioiden merkityksistä ja keskinäisistä suhteista. Sosiaalinen todellisuus on jatkuvan neuvottelun alaisena: eri todellisuuden kuvaukset, erilaiset määrittelyt siitä, miten asiat ovat tai miten niiden pitäisi olla, käyvät keskenään kamppailua syntyen, kehittyen, muuttuen ja kuullen pois.⁴⁵

Tarkastelen tässä tutkimuksessa sosiaalisen todellisuuden ja siitä käydyn neuvotteluprosessin yhtä kenttää: poliitikkojen henkilökuvia naistenlehti *Annassa*. Stuart Hallin uloskoodaus–sisäänkoodaus -malli, tekstien kulttuurinen konteksti sekä sosiaalisen todellisuuden erilaisten merkitysten kirjo asettavat kuitenkin tutkijalle haasteen. Millä tavoin tutkimuksessa tulisi ottaa huomioon yleisön tavat käyttää median tuottamia tekstejä? Englantilaisia naistenlehtiä tarkastellut Anna Gough-Yates on päättänyt ratkaisuun, jossa hän arvioi tutkimiansa naistenlehtien kaupallisen menestyksen perusteella sitä, kykenivätkö kyseiset lehdet mielekkääseen vuoropuheluun yleisönsä kanssa. Suomessa Maija Töyry on puolestaan tarkastellut varhaisten naistenlehtien menestystä konseptin käsitteen avulla. Gough-Yatesin tyyliä mukaillen, mutta paljon yksityiskohtaisemmin, Töyry yhdistää tekstianalyttisen näkökulman markkinanäkökulmaan. Hän analysoi naistenlehtien menestystä markkinoilla, niiden tavoiteyleisöä ja keinoja tavoittaa tuo kohdeyleisö. Lehtien menestyksen perusteella Töyry päätteli, kykenivätkö lehdet neuvottelemaan lukijoille sopivalta tuntuvia ratkaisuja heidän elämänsä ristiriitoihin.⁴⁶

Naistenlehtien tutkimus näyttää keskittyneen sen pohtimiseen, millaisessa vuorovai-
kutuksessa naisten yhteiskunnallinen asema on ollut naistenlehtien kirjoitusten kanssa. Tämäkään tutkimus ei ole siinä suhteessa poikkeus. Siksi termillä ”sukupuoli” on tutkimuksessani erityinen merkitys. Olen ottanut lähtökohdakseni konstruktivistisen tavan nähdä sukupuoli kulttuurisena rakennelmana, joka ei perustu ”luonnollisiin” sukupuolten välisiin eroihin, vaan jota tuotetaan ja uusinnetaan jatkuvasti kielen ja muiden kommunikaatioon liittyvien merkkien ja kuvien kautta.⁴⁷ Tämä on hedelmällinen lähestymistapa

⁴⁴ Kunelius 2005, 172–173; Lehtonen 1998, passim., erit. 22–25.

⁴⁵ Lehtonen 1998, 29–33.

⁴⁶ Gough-Yates 2003; Töyry 2005.

⁴⁷ Koivunen 1996, 47–48; Lehtonen 1998, passim. erit. 200–203.

tarkasteltaessa *Anna*-lehden tuottamia sukupuolikäsityksiä neuvottelun – tuottamisen, uusintamisen ja kiistämisen – näkökulmasta.

Judith Butlerin mukaan kahden dikotomisesti toisiinsa suhtautuvan sukupuolen järjestelmä on keinotekoisesti luotu konstruktio, jolla ei ole ”luonnollista” tai itsestään selvää yhteyttä miesten tai naisten biologisiin tai fysiologisiin ominaisuuksiin. Se mikä tavallisesti ymmärretään miehenä tai naisena olemiseksi, ei ole redusoitavissa ruumiimme eroihin. Se, mitä yleensä pidetään miehelle tai naiselle luontevana käytöksenä tai puheena, on ”vain” kulttuurissamme vakiintunut tapa tuottaa sukupuolisia eroja ja samalla ylläpitää mielikuvaa kahdesta toisilleen vastakkaisesta sukupuolesta. Sukupuoli nähdään tällöin performatiivina, eleinä ja sanoina, jotka subjekti on omaksunut luonnollisina ja itsestään selvinä käyttäytymisen malleina. Niitä toistamalla ihminen tuottaa ja uusintaa omaa sukupuoltaan sekä ympäröivän yhteisön käsityksiä sukupuolista. Näin sukupuoli ei ole luonnollinen seuraus niistä fysiologisista eroista, joiden kautta arkielämässä tietyn henkilön sukupuoli tunnustetaan, vaan sukupuoleen kasvetaan ja kasvatetaan sen mukaan pitääkö ympäristö yksilöä miehenä vai naisena hänen fysiologisten piirteidensä perusteella. Sukupuolten olemassaolo seuraa siitä, että kulttuuriimme kuuluu käsitys miehestä ja naisesta, kahdesta sukupuolesta, joita performoidaan monin käyttäytymisen ja puhumisen tavoin.⁴⁸ Sukupuoli on siis kulttuurinen ilmiö, joka on sidottu tiettyyn aikaan ja paikkaan ja sen vuoksi sitä on mahdollista myös tutkia ihmisten välisen kommunikaation, esimerkiksi tekstien kautta.

Ajatus sukupuolen performatiivisuudesta pakottaa miettimään, miten termi ”naistenlehti” pitäisi määritellä. Monet aikakauslehtien ja naistenlehtien historiaa kirjoittaneet henkilöt ovat pitäneet käsitettä ”naistenlehti” melko yksiselitteisenä: ne on määritelty osaksi yleisaikakauslehtiä. Yleisaikakauslehtien eri alakategorioiden erottaminen toisistaan on kuitenkin hankalaa. Rajaa eri kategorioiden välillä voi yrittää määrittää esimerkiksi tarkastelemalla lehtien sisältöä, niiden tavoittelemaa kohdeyleisöä tai todellista lukijakuntaa. Naistenlehdet voi näin määritellä lehdeksi, joiden kohdeyleisö sisältöä päätellen ovat naiset. Naistenlehdet voi vielä jakaa kahteen ryhmään: naisten yleislehtiin ja erikoislehtiin. Naisille suunnattuja erikoislehtiä ovat esimerkiksi käsityö- tai muotilehdet.⁴⁹ Yleislehtiä ovat puolestaan esimerkiksi *Me Naiset* tai tässä tutkimuksessa tarkasteltu *Anna*.

Naistenlehti ei kuitenkaan voi olla mikään yksiselitteinen kategoria ennen muuta siksi, ettei ”nainen” ole yksiselitteinen termi. Tutkimukseni lähtökohtainen ajatus, että sukupuoli on kulttuurinen konstruktio, merkitsee naistenlehtien määrittelyn näkökulmasta, että naistenlehti ei ole naistenlehti, koska se tuottaa sellaista materiaalia, josta naiset ”luonnollisesti” pitävät. Se tarkoittaa päinvastoin, että naistenlehti tuottaa ja ylläpitää mielikuvaa siitä, mitä on olla nainen, miten naisten tulisi käyttäytyä tai pukeutua.

On kuitenkin syytä painottaa, etten tarkoita ”naisella” tässä yhteydessä konkreettista naispuolista lukijaa, vaan abstraktia yhteiskunnassa ja kulttuurissa laajemmin vallitsevaa käsitystä siitä, millainen on ”nainen”. Tämä merkitsee, että lukijan ja median välillä vallitsee monimutkainen vuorovaikutussuhde. Yksittäinen lukija lukee ja katselee lyhyen ajan kuluessa todennäköisesti useita eri medioita, jotka tarjoavat hänelle erilaisia näkemyksiä siitä, millainen ”naisen” tai ”miehen” tulisi olla tai miten hänen tulisi käyttäytyä. Hän voi omassa elämässään hyödyntää esimerkiksi naistenlehtien näkemyksiä jossain tilanteessa ja

⁴⁸ Ojajarvi 2004, 255–271; Performatiivisuuden käsite on alun perin Judith Butlerilta. Esimerkiksi Butler 1993, 1–12.

⁴⁹ Naistenlehtien määrittelystä Malmberg 1991, 196. Yleisaikakauslehtien jaottelusta ks. Töyry 2005, 21–25.

hylätä ne jossain toisessa soveltaakseen jonkun toisen median tai kokonaan muun elämänalueen tarjoamaa mallia. Samalla on hyvä pitää mielessä Maija Töyryn esille tuoma seikka, että myös saman median sisällä voi olla kilpailevia käsityksiä siitä, millaisia ”miesten” tai ”naisten” tulisi olla.⁵⁰ Näiden ristiriitaisten käsitysten olemassaolo on tärkeä ulottuvuus siinä dynamiikassa, jonka seurauksena neuvottelu sukupuolista siirtyy aiheesta toiseen.

Tiedotusvälineet tuottavat ja tarjoavat hyvin erilaisia käsityksiä siitä, millaista on olla ”mies” tai millaista on olla ”nainen”. Naistenlehti eroaa muista medioista kuitenkin siinä, ettei sen lukijalle voi jäädä epäselväksi, mitä kulttuurista konstruktioita lehti käsittelee – ”naista”. Millainen olisi naistenlehti, jossa ei sanottaisi, kumpaa sukupuolta siinä haastatellut henkilöt ovat? Enkä tarkoita, että pelkästään haastateltavien nimet peitettäisiin, vaan kirjoitusten koko rakenne ja sisältö muutettaisiin niin, ettei siitä kävisi ilmi haastatellun sukupuoli. Naistenlehtien *raison d'être* onkin kulttuurisesti määritettyjen sukupuolten olemassaolo, ja sen vuoksi naistenlehtien kautta on mahdollista nähdä yksi merkittävä osa sukupuolten kulttuuristen piirteiden muuttumisesta vuosikymmenten saatossa. Tämän vuoksi arvioin, että naistenlehti *Anna* tarjoaa erityisen hedelmällisen tavan tarkastella, miten naisten poliittisen osallistumisen rajoituksista ja mahdollisuuksista on neuvoteltu julkisuudessa.

Henkilökuvat tyylilajina

Tutkimuksessani tarkastelen *Annan* julkaisemia poliitikkojen henkilökuvia. Henkilökuvat ovat yksi aikakauslehtien keskeisistä tyylilajeista eli genreistä. Tietyn genren, kuten henkilökuvien, sisältöä tai olennaisia piirteitä ei ole vaivatonta täsmällisesti määritellä. John Fiskeen tunnetun määritelmän mukaan genret muodostavat

sen teollisten, ideologisten ja institutionaalisten konventioiden verkoston, joka on yhteinen tuottajalle ja lukijalle ja johon niin tuottajan ohjelma kuin yleisöjen luennatkin perustuvat.⁵¹

Fiske on kirjoittanut oman määritelmänsä mielessään ennen kaikkea television erilaiset viihteelliset sarjat, mutta sitä voidaan hyvin soveltaa myös kirjoitetun kielen lajityyppien ymmärtämiseen, kun pidetään mielessä, että tuottajalla viitataan tekstin kirjoittajaan. Olennaista Fiskeen esittämässä luonnehdinnassa on, että genre on ikään kuin kirjoittajan, tekstin ja yleisön välinen sanaton sopimus siitä, miten tietty kirjoitus tulisi ymmärtää. Se on kuin koodiavain, jonka valitsemalla kirjoittaja jo tekee suuntaa antavat valinnat siitä, mitä hän aikoo sanoa. Samalla tyylilaji auttaa lukijaa ymmärtämään sen viestin, jonka tekstin laatija on tarkoittanut yleisölleen välittää. Genre on siis keskeinen osa viestiä itseään, koska valitsemalla tietyn tyylilajin kirjoittaja jo määrittelee, minkälaiset viestit ovat mahdollisia ja minkälaisia asioita hän aikoo rajata kuvauksensa ulkopuolelle. Tieto siitä, mikä genre on kulloinkin kyseessä, välitetään lukijalle jo ennen kuin lukija on ehtinyt lukea tekstistä sanaakaan. Tyylilajin viestintään osallistuvat esimerkiksi artikkelin sijainti lehdessä, sen koko, ulkoasu ja kuvitus, siinä käytetty muotoilu ja kirjasinmerkki sekä rakenne.⁵²

⁵⁰ Töyry 2005, 32–36.

⁵¹ Fiske 1987, 111. Fiskeen lainaus ks. Ridell 1994, 137.

⁵² Fiske 1987; Ridell 1994, 137–147.

Aikakauslehtien henkilökuvia tutkineen Jonita Siivosen mukaan henkilökuville on ominaista henkilökohtaisuus, myönteisyys ja uutistekstejä suurempi vapaus kirjoittaa tunteikkaasti ja värikkäästi. Henkilökohtaisuudella Siivonen tarkoittaa, että henkilökuissa kirjoituksen aihe on henkilö itse eikä mikään muu aihe. Henkilökuvan tarkoituksena on kertoa ihmisestä hänen omista lähtökohdistaan käsin. Myönteisyydellä Siivonen viittaa siihen, että henkilökuviin tavoitteena on esittää kohteensa hyväksyvässä valossa. Henkilökuvat perustuvat tyypillisesti toimittajan ja kirjoituksen kohteen vuorovaikutukseen, jossa toimittaja saa paljastaa lukijoilleen haastatellusta jotain intiimiä tai jonkin huonosti tunnetun puolen ja vastaavasti haastateltu saa itselleen tärkeää näkyvyyttä ja tunnettuutta.⁵³ Siivosen luonnehdinta tuo käänteisesti julki myös sen, mitä henkilökuissa ei sovi käsitellä tai millaiset kirjoitustyyli eivät kuulu niihin. Henkilökuvissa ei irvailta tai pilkata niiden kohteita. Tyyliin ei kuulu edes ironian käyttö haastatellun henkilön näkemyksen tai kokemuksen kyseenalaistamisessa. Siivosen määritelmään vaikuttanee, että hän on tarkastellut omassa työssään aikakauslehtiä. *Helsingin Sanomien* julkaisemista poliitikkojen henkilökuista valtaosa on myönteisiä, mutta myös sävyllään negatiiviset kirjoitukset ovat mahdollisia.⁵⁴

Katson, että henkilökuvat ovat erityisen hedelmällinen tutkimuskohde Siivosen mainitsemien suuren vapauden vuoksi. Toimittaja Pekka Rätty on todennut, että henkilökuvat ovat olleet asajournalismin ja puhtaan fiktion välimaastoon sijoittuva lajityyppi, jossa on ollut mahdollista käsitellä esimerkiksi yksityiselämän tapahtumia tai tunteita. Sellaisena ne ovat eräs 1960-luvulla Yhdysvalloissa syntyneen ”uuden journalismin” lajityyppi. Uusi journalismi muodostui vastavoimaksi aikaisemmalle ”objektiiviselle journalismille”, jolle oli tyypillistä käsitys toimittajasta ulkopuolisena ja neutraalina maailman suurien tapahtumien havainnoitsijana. Uuden journalismin tavoitteet omaksuneet toimittajat kritisoivat aikaisempaa journalismia yhteiskunnan valtarakenteiden ylläpitämisestä ja kyvyttömyydestä nähdä vallanpitäjien toimien seurauksia tavallisen ihmisen tasolla. Uuden sukupolven toimittajien mielestä aikaisempi, yhteiskunnan ja politiikan makrotasoa ymmärtämään pyrkivä journalismi ei tarjonnut keinoja kuvailla ja selittää Yhdysvalloissa 1960-luvulla käynnistynyttä kulttuurin murrosta, johon kuuluivat esimerkiksi opiskelijaradikalismi, hippiliike ja sukupuolinen vapautuminen. Uudelle journalismille oli ominaista, että teksti tarjosi tiedon ohella myös elämyksiä lukijoilleen. Kirjoitetun tekstin tuli siten olla myös taiteellisesti korkeatasoista.⁵⁵

Näiden ajatusten mukaisesti Rätty katsoo, että henkilökuva ei ole kysymys pelkästä haastattelusta, vaan yhden ihmisen näkökulmasta kirjoitetusta ajankuvasta: ”Parhaimmillaan henkilökuva kasvaakin kertomukseksi ajasta, aatteesta, ihmisestä – maailmasta tässä ja nyt.”⁵⁶ Rätty mukaan henkilökuvat haastavat perinteiset ”objektiivisen journalismin” kriteerit. Hän väittää, että henkilökuva kirjoittavan toimittajan tietoisena tavoitteena on vaikuttaa artikkeleidensa lukijoihin. Rätty ei pidä henkilökuvia tietoa välittävänä journalismin muotona, vaan tietoa muokkaavana tiedottamisena, jossa otetaan rohkeasti kantaa ja ”etsitään tuoreita tulkintoja” jo tunnetuista tosiasioista.⁵⁷ Lopputuloksena on joukkoviestinnän esitys, joka muistuttaa monella tavalla muodoltaan kaunokirjallisia tuotteita. Siinä

⁵³ Siivonen 2007, 36–37, 115–119.

⁵⁴ Mattinen 2005, 98–112. Siivonen selittää henkilökuviin positiivisuutta sillä, että henkilökuilla on suurempi vaikutus ihmisten mielikuvaan haastatellusta henkilöstä kuin tavallisilla uutisilla. Siivonen 2007, 326–327.

⁵⁵ Rätty 1998, 137–138. Ks. myös Gripsrud 2002, 166–168.

⁵⁶ Rätty 1998, 138.

⁵⁷ Sama.

käytetään tunteisiin vetoavaa kieltä ja houkutellaan lukija eläytymään tarinoiden henkilöiden asemaan. Samalla uuden journalismin muoto tarjoaa toimittajille ainakin mahdollisuuden laatia kirjoituksiin voimakas moraalinen ulottuvuus, käsitys hyvästä ja pahasta.⁵⁸

Rädyn lennokas luonnehdinta henkilökuvasta muistuttaa, että jokainen henkilökuva on oman aikansa tuote. Vaikka kirjoituksen kohteena on yksittäinen ihminen, sillä on laajemmat yhteydet ympäröivään yhteiskuntaan, sen arvoihin ja normeihin. Seija Ridell on painottanut, että jokaisella genrellä on yhteiskunnallinen ja institutionaalinen ulottuvuutensa. Erilaiset joukkoviestinnän esitykset ovat erilaisten yhteiskunnallisten arvo- ja asennemaailmojen risteyskohtia ja neuvottelun paikkoja. Tietyt genret ovat mahdollisia vain tietyntyypisissä ajassa ja paikassa, tietyntyypisten arvojen vallitessa.⁵⁹ Naistenlehtien poliitikkoja koskevat kuvaukset ja niiden kehitys ovat siten yhteydessä laajempiin yhteiskunnallisiin muutoksiin.

Genren käsite tuo mukanaan kysymyksen kirjoittajien intentionaalisuudesta, siitä millainen rooli tai merkitys tulisi antaa tekstien laatijoiden omille mielipiteille ja tavoitteille. Henkilökuvan lajityypille on ominaista pyrkimys esittää kohteensa mahdollisimman myönteisessä valossa. Tässä paljastuu se intentionaalisuus, joka arvojen ja asenteiden tasolla yhdistää lehden, toimittajan ja itse tekstin laajempaan yhteiskunnalliseen arvomaailmaan. Tavoitellessaan mahdollisimman positiivista luonnehdintaa henkilökuvan kohteesta toimittaja tulee samalla tuoneeksi julki ne asenteet ja arvot, jotka ohjaavat hänen arvioitaan haastatellusta henkilöstä. Yksittäinen henkilökuva voi tietysti olla poikkeus ja erota yleisestä linjasta merkittävästikin, mutta useat samansuuntaiset henkilökuvat puhuvat selvää kieltä siitä, millaisiin arvoihin ja asenteisiin lehti toimittajineen on sitoutunut. Tämä *Annan* henkilökuvista ilmenevä tavoitteellisuus, pyrkimys esittää poliitikko mahdollisimman myönteisessä hengessä, puolestaan eteenpäin lehden henkilökuvista näkyvää neuvotteluprosessia. Henkilökuvia laatiessaan kirjoittajat joutuvat miettimään, millaiset kuvaukset olisivat mahdollisimman myönteisiä niiden arvojen näkökulmasta, joihin he ovat *Annan* toimittajina sitoutuneet. Samanaikaisesti he joutuvat myös pohtimaan, millaiset kuvaukset ovat uskottavia ja mielekkäitä sen yhteiskunnan näkökulmasta, jossa he elävät ja toimivat.

Tutkimukseni aineisto koostuu henkilökuviensa genren alalajista, poliitikkojen henkilökuvista. Itse asiassa tämänkin kategoria on liian väljä, sillä poliitikkojen henkilökuvat voi *Annan* julkaisemien kirjoitusten perusteella jakaa kolmeen laajempaan henkilökuvan ryhmään, joilla kaikilla on olemassa omat mahdollisuutensa ja rajoituksensa. Nämä kolme henkilökuvan ryhmää ovat naispoliitikkojen henkilökuvat, miespoliitikkojen henkilökuvat sekä poliittisten perheiden ja pariskuntien haastattelut. Yhteistä näille kolmelle kategorialle on kuitenkin, että niissä kaikissa kirjoituksen kohteena on yksi päähenkilö, jonka elämästä ja poliittisesta urasta tekstissä kerrotaan. Joukkoon mahtuu myös runsaasti ns. poliittisten perheiden ja pariskuntien kuvauksia, joissa haastatellaan politiikassa toimivaa henkilöä yhdessä hänen puolisonsa ja jossain harvoissa tapauksissa myös lasten kanssa. Näissäkin tapauksissa fokus on kuitenkin politiikossa itsessään. Perheen mukaan ottamisen tavoitteena on tuoda lisävalaistusta poliitikon elämään ja uraan.⁶⁰ Valitsemieni kirjoitusten lähdekohtana ovat henkilö itse ja hänen elämänsä tapahtumat, eivät niinkään yhteiskunnalliset asiat.

⁵⁸ Gripsrud 2002, 166–168.

⁵⁹ Ridell 1994, 143–147; Hietala 2006, 102–106.

⁶⁰ Siivosen mukaan henkilökuvasa on yksi päähenkilö, jota siteerataan ainakin kerran. Lisäksi henkilökuvasa on mukana kuva ja henkilö mainitaan tekstissä. Siivonen 2007, 115–119.

Tutkimukseni rakennetta määrittävä keskeinen havainto on, että poliitikkojen henkilökuviin kolme alakategoriaa ovat muuttuneet ajan myötä sen mukaisesti, mikä on niiden taustalla vaikuttava peruskysymys ja millaisen vastauksen ne tähän kysymykseen antavat. Poliitikon henkilökuviin kolmen alakategorian erot ja samankaltaisuudet eri aikoina ovat keskeinen osa sitä neuvotteluprosessia, jossa pohditaan, voivatko naiset tehdä poliitiikkaa työkseen ja millä ehdoilla. Tutkimuksen rivien välistä pilkottava punainen lanka on, että henkilökuviin tyytilajin alakategoriat ovat aikaan sidottuja. Ne sallivat tiettyjä vastauksia, mutta samalla tekevät mahdolliseksi antaa toisenlaisia vastauksia. Kokonaan uudenlaisen vastausten antaminen on mahdollista vain, jos myös kysymystä muutetaan. Tällöin poliitikon henkilökuviin genren alakategoriakin muuttuu. Juuri tässä on nähtävissä genren yhteys yhteiskunnallisiin rakenteisiin. Veijo Hietala on todennut, että tutkijoiden tulisi tarkastella erityisesti sitä, millaisia ongelmia genren piirissä esitetään, miten ongelmat muotoillaan ja millaiset vastaukset tai ratkaisut ovat genressä mahdollisia: "...tarkkailemalla, millaiset ongelmat sysäyvät kerronnan liikkeelle kussakin lajityypissä ja miten nuo häiriöt poistetaan, voidaan tehdä johtopäätöksiä kulttuurin senhetkistä konfliktista ja niiden legitimeistä ratkaisumalleista."⁶¹

Aikaisempi tutkimus

Sukupuolten suhteita koskevaa neuvottelua eri medioissa on tutkittu toki aiemminkin. Esimerkiksi Maija Töyry on tutkimuksessaan *Varhaiset naistenlehdet ja naisten elämän ristiriidat. Neuvotteluja lukijasopimuksesta* tarkastellut suomalaisia 1700- ja 1800-luvun naistenlehtiä. Töyry hyödyntää tutkimuksessaan konseptin käsitettä, jolla hän pyrkii hallitsemaan tekstien ja niiden tuottajien, lukijoiden ja yhteiskunnallisten arvojen ja asenteiden välistä kolmiyhteyttä. Töyry näkee naistenlehdet sukupuolten suhteisiin liittyvän neuvottelun paikkana, jonka tavoitteena on muotoilla ja ratkaista naisten elämään liittyvät ristiriidat kullekin aikakaudelle sopivalla tavalla. Mikäli lehti tässä onnistuu, muodostuu lehden ja lukijan välille lukijasopimus. Tästä voi Töyryn mukaan samalla päätellä, että lehden esittämä ratkaisu naisten elämän ristiriitoihin on sopusoinnussa aikakauden arvojen ja normien kanssa. Näin konseptin käsitteessä yhdistyvät lehtien sekä liiketoiminnalliset että yhteiskunnallisiin arvoneuvotteluihin liittyvät tavoitteet.⁶²

Töyryn tutkimuksen näkökulman taustalla on Yvonne Hirdmanin tunnettu ajatus sukupuolisopimuksesta, joka on vaikuttanut merkittävästi myös omaan tutkimukseeni. Hirdmanin 1980-luvun lopulla esittämän näkemyksen mukaan sukupuolten välisissä suhteissa ei ole ollut kysymys pelkästään yksipuolisesta sorrosta, jossa miehet alistavat naisia, vaan kysymys oli myös molemminpuolisesta sopimuksesta. Sopimuksen käsite toi mukanaan ajatuksen, että sukupuolten väliset suhteet ovat olleet historiallisesti määräytyneitä, muuttuvia ja myös yhteiskunnallisen neuvotteluprosessin tulos. Töyryn mukaan tällainen neuvotteluprosessi tapahtuu käytännössä siinä tilanteessa, kun lehti tarjoaa ratkaisua lukijan kokemaan ristiriitaan. Lehdet myös tarjoavat lukijoilleen erilaisia paikkoja, kuten kansalaisen, kodinhoitajan, äidin tai yksinkertaisesti naisen paikan, joihin lukija voi verrata

⁶¹ Hietala 2006, 104.

⁶² Töyry 2005.

omaa asemaansa. Töyryn analyysissä lukija voi joko hyväksyä hänelle lehdessä tarjotun ratkaisun tai hylätä sen.⁶³

Leena-Maija Rossi tarjoaa toisenlaista näkökulmaa sukupuolien suhteista käytyyn neuvotteluun kirjassaan *Heterotehdas*. Siinä Rossi ottaa lähtökohdakseen Judith Butlerin ajatuksen sukupuolten performoimisesta. Hän tarkastelee suomalaisia vuosituhannen vaihteen televisiomainoksia siitä näkökulmasta, miten niissä performoidaan eli esitetään mies- ja naissukupuolta samalla uusintaen käsityksiä miehelle ja naiselle sopivista ja mahdollisista käyttäytymisen malleista. Rossi kiinnittää erityistä huomiota sukupuolijärjestelmän murtumiin, joita Butler on kutsunut toisin toistamiseksi. Murtumilla Rossi tarkoittaa mahdollisuuksia esittää sukupuolia sellaisella uudella tavalla, joka kyseenalaistaa aikaisempia tapoja. Näissä murtumissa ilmenee sukupuolijärjestelmästä neuvottelun ja sen muuttamisen dynamiikka. Rossi myöntää tarkastelemiensa mainosten monitulkintaisuuden, mutta kääntää sen tutkimuksensa vahvuudeksi. Hän painottaa, että nimenomaan tämä erilaisten tulkintojen mahdollisuus tuottaa sen vuorovaikutuksen, jonka avulla tulkinnat sukupuolista muuttuvat. Mainosten sisältämien viestien moniselitteisyys sisältää sellaisia sukupuolijärjestelmän halkeamia ja repeämiä, joihin uudet tulkinnat sukupuolesta voivat myöhemmin perustua.⁶⁴ Pidän Rossin tapaa tarkastella mainoksiin sisältyviä sukupuolijärjestelmän murtumia erityisen kiinnostavana tapana tutkia sukupuolijärjestelmästä käytyä neuvottelua ja pyrin tarkastelemaan poliitikkojen henkilökuvia nimenomaan niissä ilmenevien ristiriitojen ja monitulkintaisuuksien kautta.

Laura Saarenmaa on tutkimuksessaan *Intiimin äänet. Julkisuuskulttuurin muutos suomalaisissa ajanvieteledissä 1961–1975* tarkastellut suomalaisen kulttuurin muutosta aikakauden ajanvietehtien, *Hymyn*, *Jallun*, *Jaanan*, *Madamen* ja *Uuden Naisen* näkökulmasta. Saarenmaan teos muodostaa tärkeän lähtökohdan omalle tutkimukselleni: päättyyhän Saarenmaan tarkastelujakso vuoteen 1975, josta oma tutkimukseni alkaa. Tätä taustaa vasten pidän erityisen merkittävänä Saarenmaan analyysiä siitä, miten suomalaisten naisten mahdollisuudet esiintyä itsenäisinä toimijoina suomalaisissa ajanvieteledissä laajenivat ja monipuolistuivat 1960-luvun alusta 1970-luvun puoliväliin. Saarenmaan havainto, että naisten esiintyminen julkisuudessa oli 1960- ja 1970-luvuilla monella tavalla kulttuurisesti rajoitettua, antaa perspektiiviä 1970-luvun puolivälin tilanteelle, jolloin ensimmäiset naispoliitikkojen henkilökuvat julkaistiin *Annassa*. Saarenmaan tutkimuksesta on pääteltävissä, että 1970-luvulla toimittajat joutuivat keksimään täysin uudenlaisten tekstityypin kyetäkseen kuvaamaan politiikassa työskenteleviä määrätietoisia naisia.⁶⁵

Saarenmaan ja Töyryn tavoin olen pyrkinyt tutkimuksessani luomaan pitkiä, usean vuoden yli ulottuvia linjoja pienten yksityiskohtien sijaan. Sovellan tutkimuksessani tekstianalyttistä luentatapaa, jossa haen poliitikkojen haastatteluista yhteneväisyyksiä ja eroja. Analysoin tekstien erojen ja yhtäläisyyksien kautta, millä tavoin erilaiset poliitikkojen henkilökuvien alakategoriat syntyvät, kehittyvät ja katoavat sekä miten naisten ja miesten poliittisen osallistumisen ehdot ja mahdollisuudet kehittyvät *Annan* julkaisemien tekstien näkökulmasta vuosina 1975–2005. Samoin kuin Rossi, näen kirjoituksissa ilmenevät ristiriidat ja poikkeukset mahdollisuutena ymmärtää sukupuolten asemaan liittyvää muutosta.

Politiikalla on tärkeä merkitys työssäni. Termin ”politiikka” voi määritellä monella eri tavalla. Andrew Heywood on esittänyt sanalle neljä erilaista tulkintaa: politiikan voi

⁶³ Töyry 2005, 93–100. Hirdmanin alkuperäisartikkeli sukupuolisopimuksesta ks. Hirdman 1998.

⁶⁴ Rossi 2004, 9–30.

⁶⁵ Saarenmaa 2010.

ymmärtää valtionhallintona, se voi olla yhteisten asioiden hoitamista, se voi olla kompromissien ja yhteisymmärryksen hakemista tai politiikan voi ymmärtää vallankäyttöä.⁶⁶ Tässä tutkimuksessa tarkastellaan politiikkaa yhteisten asioiden hoitamisenä. Tällöin painottuu termin ”politiikka” suhteellisuus. Mikään ei ole itsestään selvästi politiikkaa, vaan politiikka on määritelmäkysymys. Julkisuudella on tärkeä osuus siinä prosessissa, jossa politiikan piiriin kuuluvat asiat määritellään. Naisten emansipaatiassa on monessa suhteessa ollut kysymys siitä rajanvedosta, mitkä asiat kuuluvat ihmisten yksityiselämän piiriin ja mitkä julkisen toiminnan piiriin. Yksityiselämän piiriin kuuluvat seikat ovat asioita, jotka ihmisten kuuluu ratkaista itse henkilökohtaiseksi. Sen sijaan yhteiset, julkisiksi mielletyt epäkohdat ovat sellaisia, joihin vedoten voidaan vaatia valtaa esimerkiksi vaaleissa tai vaatia valtiota korjaamaan kyseiset ongelmat.⁶⁷ Tarkastelen tutkimuksessani sitä, mitä ”politiikka” on henkilökuvissa tarkoittanut. Mitkä asiat on mielletty yhteisiksi ja mitkä yksityisiksi? Ovatko henkilökuvat tulkinneet puutteita yhteisiksi, yhteiskunnallisiksi ja poliittisiksi ongelmiksi ja millaisia ratkaisuja ne ovat näihin puutteisiin tarjonneet?

Selitän teksteissä ilmenneitä eroja ja yhtäläisyyksiä ajallisen kontekstoinnin avulla. Lähdän Jorma Kalelan ajatuksesta, jonka mukaan historiantutkijan tehtävänä on toimia tulkkina kahden eri kulttuurin välillä. Näistä toinen sijoittuu historiallisten lähteiden kuvailemaan aikaan ja paikkaan, ja toinen on tutkimuksen yleisön aika ja paikka. Historiantutkijan tavoitteena on tällöin ymmärtää ja tulkita historiallisia lähteitä siten, että hän kykenee muihin tutkimuslähteisiin nojautuen selittämään yleisölleen, miksi menneisyydessä ajateltiin ja toimittiin niin kuin silloin tehtiin. Toisin sanoen ymmärrän ja selitän tutkimiani tekstejä osoittaakseni, mikä näissä teksteissä kullekin ajankohdalle tyypillistä. Yhtä tärkeää on samalla osoittaa, mikä ei ole ominaista tietylle ajankohdalle sekä näyttää, miten ilmiöt ja asiat muodostuvat, muuttuvat ja katoavat.⁶⁸

Aineisto

Termi ”poliitikko” ei ole yksiselitteinen. Tutkimukseni aineistona ovat suomalaisten kansanedustajaehdokkaiden, kansanedustajien, presidentin valitsijamiesten, presidentin valitsijamiesehdokkaiden, ministereiden ja presidenttien sekä näiden henkilöiden puolisoiden henkilöesittelyt. Kyseessä ovat siis valtakunnan tason poliitikot. Olen rajannut aineistostani pois kunnallis- ja ammattiyhdistyspolitiikassa toimivien henkilöiden haastattelut sekä valtion virkamiehiä koskevat artikkelit, vaikka kyseiset ihmiset olisivatkin poliittisen puolueen jäseniä. Olennaista on, missä roolissa henkilöhaastattelun kohde kirjoituksessa esiintyy.

Tutkimukseni kohteena olevia artikkeleita yhdistää se, että niissä käsitellään kohteena olevan poliitikon (ja eräissä tapauksissa poliitikoiden puolisoiden) elämää, työuraa, persoonallisuutta, ongelmia ja toiveita. Tekstit on usein kirjoitettu tilanteessa, jossa poliitikon urassa on tapahtunut tai on tapahtumassa muutos. *Anna*-lehdessä julkaistut henkilökuvat ovat poikenneet esimerkiksi *Helsingin Sanomissa* julkaistuista henkilökuvista siinä suhteessa, että *Anna* on tavallisesti seurannut samojen poliitikkojen uraa ja elämää säännöllisesti usean vuoden ajan.⁶⁹ Näin ollen *Anna*-lehdessä julkaistujen henkilökuviin yhteys

⁶⁶ Heywood 2007, 4–12.

⁶⁷ Keränen 1995, 29–48.

⁶⁸ Kalela 2003.

⁶⁹ Mattinen 2005.

näissä kirjoituksissa käsiteltyjen poliitikkojen uran käännteisiin näyttää ainakin pintapuolisesti heikommalta kuin *Helsingin Sanomissa* julkaistuissa henkilökuvuissa. On kuitenkin ilmeistä, että *Annan* henkilökuvuissa henkilökohtaisen elämän valinnat ja tapahtumat, esimerkiksi avioliitto, raskaus tai avioero, ovat olleet merkittävässä roolissa siinä valintaprosessissa, jonka lopputuloksena tietystä poliitikosta on päätetty julkaista henkilökuva.

Olen valinnut tutkimukseni materiaaliksi poliitikoista kirjoitetut henkilökuvat ja haastattelut. Nämä kaksi esityksen tapaa voi halutessaan erottaa toisistaan, mutta ajattelen, että niiden pohjimmainen tavoite on kuitenkin sama: kirjoituksen kohteen esittely lukijalle. Tässä mielessä käytän termejä ”henkilokuva”, ”haastattelu” ja ”henkilöhaastattelu” synonyymeinä viittaamaan tarkastelemiini teksteihin.

Tutkimukseni aikarajaus perustuu useille seikoille. Ensinnäkin on luontevan tuntuista aloittaa *Annan* tutkimus vuodesta 1975, jolloin *Uusi Anna* muuttui pelkäksi *Annaksi*, jona se tunnetaan vielä 2000-luvulla. Toiseksi aikarajaus pohjautuu aikaisemmille havainnoille median ja yhteiskunnan muutoksesta. Laajemman yhteiskunnallisen taustan tutkimukselleni muodostaa Raija Julkusen havainto, jonka mukaan suomalaisessa yhteiskunnassa neuvoteltiin uusi sukupuolisopimus vuosina 1965–1975. 1960-luvulla Suomessa käynnistyi julkinen keskustelu sukupuolten välisistä suhteista. Tätä keskustelua olivat synnyttämässä sukupuolten tasa-arvoa kannattavat ja konservatiivisia sukupuolten roolimalleja haastavat yhteiskunnalliset liikkeet. Keskustelu johti siihen, että käsitykset ideaalisesta sukupuolten välisestä työnjaosta muuttuivat vähitellen. Aikaisemmin ihannoidun yhden elättäjän mallista siirryttiin tavoittelemaan kahden elättäjän perhettä, jossa kumpikin puoliso kävi töissä.⁷⁰ Tutkimukseni hypoteesi on, että tämä muutos ilmenee myös *Annan* julkaisemissa poliitikkojen henkilökuvuissa sekä vaikuttaa siihen neuvotteluprosessiin, jota lehdessä käytiin vuosina 1975–2005 naisten ja miesten mahdollisuuksista ja rajoitteista osallistua politiikkaan.

Aikarajauksen taustalla on myös se, että naisten osuus suomalaisista valtakunnantason poliitikoista on olennaisesti kasvanut 1970-luvun puolivälistä 2000-luvulle. Naiskansanedustajien määrä nousi 1970-luvun alusta 2000-luvun alkuun mennessä 43:sta 75 kansanedustajaan.⁷¹ Samanaikaisesti myös naisministereiden määrä hallituksissa kasvoi olennaisesti. Naisten poliittisen osallistumisen laajentumisen myötä myös naisten saama poliittinen julkisuus on muuttunut sekä määrällisesti että laadullisesti 1970-luvulta 2000-luvulle. Esimerkiksi vielä 1980-luvun alussa *Helsingin Sanomat* julkaisi naispoliitikkojen henkilöhaastatteluita erittäin harvoin. Itse asiassa 1980-luvulla oli useita vuosia, jolloin lehti ei julkaissut yhtäkään naispoliitikkojen henkilöhaastattelua sunnuntaisviuilta tai kuukausiliitteessä: siis niissä lehden osissa, joissa tämäntyyppiset pitkätköt artikkelit tyypillisesti ilmestyivät. 1980-luvun lopussa ja 1990-luvun alussa naispoliitikkoja koskevan julkisuuden määrä kasvoi voimakkaasti, vaikkakin mies- ja naispoliitikkojen kuvauksissa säilyi selviä eroja.⁷²

Myös median yhteiskunnallisessa ja poliittisessä asemassa on tapahtunut merkittävää muutosta 1970-luvulta alkaen. Tässä suhteessa Suomen on nähty seuraavan monia muita länsimaita. Keskeistä tälle muutokselle on, että länsimaisen kulttuurin on nähty muutuneen mediakulttuuriksi, jossa asioita arvotetaan aikaisempaa voimakkaammin niiden

⁷⁰ Julkunen 1994, 179–202.

⁷¹ Tilastokeskuksen internet-sivut. Naiset eduskuntavaaleissa. Julkaistu 31.5.2004. <http://tilastokeskus.fi/til/evaa/2003/evaa_2003_2004-05-31_kat_004.html> Tarkistettu 7.10.2010.

⁷² Mattinen 2005. passim.

saaman mediahuomion määrän ja laadun perusteella. Samanaikaisesti tiedotusvälineistä on kehittynyt länsimaisissa demokratioissa itsenäinen instituutio, joka toimii oman sisäisen logiikkansa mukaisesti ja pakottaa samalla myös muut yhteiskunnalliset instituutiot mukautumaan tähän logiikkaan. Poliittikka on vain yksi monista yhteiskunnallisista instituutioista, jotka ovat joutuneet sopeutumaan median kasvaneeseen vaikutusvaltaan, mutta epäilemättä politiikan mukautuminen median vaatimukseen on herättänyt eniten huolta.⁷³

Tämän suuren kehityslinjan sisällä on tapahtunut useita pienempiä muutoksia. Suomessa poliittinen journalismi on tietysti aina kehittynyt yhteiskunnan mukana, mutta tämän tutkimuksen näkökulmasta merkittävä murroskausi sijoittui 1970- ja 1980-lukujen taitteeseen. Tuolloin toimittajien suhtautuminen poliittikkoihin muuttui ratkaisevasti. Tämä ilmeni esimerkiksi lisääntyneenä kriittisyytenä ja vähäisempänä kunnioituksena poliitikkoja kohtaan.⁷⁴ Muutoksen seurauksena poliitikkoja koskeva kirjoittelu muuttui värikkäämmäksi ja tunteikkaammaksi, mikä antoi enemmän tilaa erilaisille tavoille kirjoittaa politiikasta ja väljensi poliittisiksi miellettyjen teemojen valikoimaa.⁷⁵ Samanaikaisesti media asettui entistä itsetietoisemmin poliitikkojen ja kansalaisten väliin poliittisia tapahtumia arvioivaksi – ei pelkästään niistä kertovaksi – instituutioksi. Median vallan kasvuun on vaikuttanut epäsuorasti myös poliitikkojen ja kansalaisten keskusteluyhteyden heikkeneminen, mikä on ilmennyt konkreettisesti puolueiden jäsenmäärän laskuna.⁷⁶

Kaikki edellä mainitut kehityssuunnat ovat vieneet median asemaa yhteiskunnassa samaan suuntaan. Mediasta ja toimittajista on tullut vähitellen merkittäviä vallankäyttäjiä. On silti pidettävä mielessä myös ilmiön toinen puoli. Myös poliitikot ja puolueet ovat vähitellen ymmärtäneet logiikan, jolla ”mediapelejä” pelataan. Jo television läpimurto 1960-luvulla muutti niitä kriteereitä, joilla kansalaiset valitsivat oman suosikkinsa poliitikkojen joukosta. Taitavasta ja luontevasta tv-esiintymisestä tuli samalla sekä vaatimus että voimavara suomalaisille poliitikoille.⁷⁷ Toisen esimerkin poliitikkojen ponnisteluista selviytyä uudessa toimintaympäristössä antaa Riitta Jallinojan havainto, että poliitikot tulivat naistenlehtiin muiden julkisuuden henkilöiden rinnalle kertomaan avioelämänsä myötä- ja vastoinkäymisistä suurin piirtein 1970-luvun puolivälissä. Jallinoja toteaa, että taustalla oli tietysti oma etu, oman julkisuuskuvan hoitaminen.⁷⁸ Myöhemmin poliitikot ovat pyrkineet eri keinoin hallitsemaan saamaansa julkisuutta, ja vaikka heidän menestyksensä vaihdellut, on todettava, etteivät poliitikot ja puolueet ole ainakaan jääneet toimettomina seuraamaan median vallan kasvua.⁷⁹

⁷³ Median vaikutuksesta politiikkaan ks. Hjarvard 2008,105–134; Meyer 2002; Gripsrud 2002, 227–259; Street 2001, 185–211.

⁷⁴ Aula 1991, 90–96; Perna & Railo 2007, 17–54; kts myös Kunelius 2003, 193–197 ja 205–207.

⁷⁵ Mattinen 2005, 22–34.

⁷⁶ Perna 2007.

⁷⁷ Television läpimurron vaikutuksesta poliitikkojen suosioon, ks. Perna 2007.

⁷⁸ Jallinoja 1997, 53–54. Myös Risto Uimonen on todennut, että vuosituhaten vaihteen Suomessa naistenlehdissä ja muissa viihteelliseksi mielletyissä tiedotusvälineissä esiintymisestä on tullut poliitikoille voimavara. Uimonen 2009, 261–267.

⁷⁹ Median vallan kasvusta ja poliitikkojen reaktioista siihen, ks. Salminen 2006.

Annan julkaisemien poliitikkojen henkilökuvien pitkät linjat

Tutkimukseni materiaali koostuu 385 suomalaisen poliitikon henkilökuvasta, jotka on julkaistu naistenlehti *Annassa* vuosina 1975–2005. Artikkelit, niiden otsikot ja kirjoittajat on lueteltu tutkimuksen lopussa liitteessä 1.

Taulukossa 1. on jaettu *Anna*-lehden vuosina 1975–2005 julkaisemat poliitikkojen henkilökuvat kolmeen ryhmään sen mukaan, keitä näissä kirjoituksissa käsitellään. Ensimmäiseen ryhmään kuuluvat naispoliitikkojen, toiseen miespoliitikkojen ja kolmanteen poliitikkojen perheenä tai pariskuntana antamat haastattelut. Viimeksi mainittuun ryhmään on laskettu kuuluviksi kirjoitukset, joissa haastatellaan mies- tai naispoliitikkoa ja hänen puolisoaan tai muuta lähisukulaista, esimerkiksi sisarusta, lasta tai vanhempaa. Tämä karkea jaottelu – naispoliitikot, miespoliitikot ja perhe/pariskunta – antaa ääriiviivat sille, miten *Annan* poliitikkoja käsittelevä kirjoittelu on muuttunut.

Taulukon neljänteen sarakkeeseen, kohtaan ”muut”, on luettu sellaisia kirjoituksia, joissa käsitellään tai haastatellaan useampia poliitikkoja yhdessä. ”Muiden” kirjoitusten lähtökohtana on ollut tyypillisesti jokin ajankohtainen yhteiskunnallinen aihe, ei niinkään poliitikon oma elämä. Ne eivät siis ole varsinaisia henkilökuvia. ”Muut” kirjoitukset eivät ole olleet varsinaisen analyysin kohteena, mutta ovat taustoittaneet henkilökuvien tarkastelua.

Ryhmiin jaottelu ei tietenkään ole täysin yksiselitteistä. Useat haastattelut voisi periaatteessa sijoittaa useampaankin ryhmään. Olennaista on, missä roolissa kyseistä henkilöä haastatellaan. Esimerkiksi vuonna 1975 *Annassa* julkaistiin Mauno Koiviston puolison Tellervo Koiviston haastattelu, joka on sijoitettu ryhmään ”perheet/pariskunnat”, koska kirjoituksen äänten lausuttuna lähtökohtana on pohtia, ”[m]iksi hän [Tellervo Koivisto] palaa rouva Koiviston rooliin.”⁸⁰ Periaatteessa kirjoituksen olisi voinut sijoittaa myös kohtaan ”naispoliitikkojen haastattelut”, koska haastattelun ajankohtana Tellervo Koivisto toimi kansanedustajana, mutta tätä roolia tekstissä käsitellään vain ohimennen. Siinä nimenomaan keskitytään pohtimaan Tellervo Koiviston elämää Mauno Koiviston puolisona. Tietysti tällaisilla ratkaisuilla voi ajatella olevan huomattaviakin vaikutuksia siihen, miltä eri vuosien painotukset näyttävät. Taulukon tavoitteena ei kuitenkaan ole yksityiskohtaisen kuvauksen antaminen, vaan yleiskatsauksen hahmottaminen.

Koska taulukkoon on otettu pelkästään poliitikkojen haastattelut tai henkilökuvat, se ei anna kokonaiskuvaa *Annan* politiikkaa tai yhteiskunnallisia aiheita käsittelevistä kirjoituksista. *Annassa* on vuosien varrella julkaistu runsaasti kaikenlaista yhteiskunnallista materiaalia. Taulukko antaa siis vain yhden näkökulman lehden politiikkaa ja poliitikkoja käsitteleviin kirjoituksiin. Taulukko vastaa hyvin yleisellä tasolla kysymykseen, miltä *Annassa* julkaistujen poliitikkojen henkilökuvien historia näyttää vuosina 1975–2005.

Taulukko 1. osoittaa, että *Anna*-lehden historia on mahdollista jakaa neljään vaiheeseen sen mukaan, kuinka monta poliitikon henkilökuvaa kunakin vuonna on julkaistu, ovatko kirjoitusten kohteena naiset, miehet vai poliittiset perheet ja millaisia kirjoitukset ovat tyyliltään. Ensimmäinen vaihe ulottui 1970-luvun puolivälistä vuoteen 1981. Tuona aikana *Annassa* julkaistiin verrattain vähän poliitikkoja koskevaa materiaalia: kolmesta kahdeksaan poliitikon henkilöhaastattelua vuodessa. Aikakaudelle oli ominaista, että lehdessä kirjoitettiin poliittisista pariskunnista eli menestyvien miespoliitikkojen puolisoista, joiden kautta lukijoille tarjottiin pääsy politiikan kulissien takaiseen elämään. Toisin kuin esimerkiksi 1990-luvulla, miespoliitikot eivät esiintyneet 1970-luvun jälkipuoliskolla *Annan*

⁸⁰ Myllymäki, Hertta ja Rouhiainen, Urpo. Mitä nyt rouva Koivisto. *Anna* 10.6.1975.

Taulukko 1.					
<i>Annassa</i> vuosina 1975–2005 julkaistut poliitikkojen henkilökuvat ja -haastattelut					
	naiset	miehet	perheet/ pariskunnat	muut	yhteensä
1975	1	0	3	0	4
1976	1	0	3	0	4
1977	1	0	2	0	3
1978	2	0	2	1	5
1979	3	1	4	0	8
1980	0	4	0	2	6
1981	3	0	3	2	8
1982	6	1	5	3	15
1983	2	1	7	3	13
1984	6	1	3	1	11
1985	2	1	4	1	8
1986	7	0	2	2	11
1987	3	4	3	3	13
1988	8	1	1	5	15
1989	5	0	4	4	13
1990	10	6	7	1	24
1991	9	8	4	2	23
1992	9	5	3	1	18
1993	4	3	9	1	17
1994	9	3	8	1	21
1995	9	1	4	3	17
1996	7	4	2	1	14
1997	10	1	0	0	11
1998	5	4	2	0	11
1999	3	0	1	1	5
2000	15	2	0	1	18
2001	6	0	0	1	7
2002	10	2	2	2	16
2003	11	0	5	3	19
2004	13	1	1	0	15
2005	8	1	2	1	12
Yhteensä	188	55	96	46	385

sivuilla ilman perhettä tai puolisoa ja perheidenkin haastatteluissa painopiste oli vaimojen kokemuksen esiintuomisessa. Noina vuosina lehti julkaisi useita naispolitiikkojen haastatteluita, mutta toisin kuin myöhemmin, *Annassa* ei ollut tapana seurata tiettyjen tai samojen politiikassa toimivien naisten elämää säännöllisin väliajoin. Ainoan selkeän poikkeuksen muodosti Pirkko Työljärvi (sdp), jota haastateltiin 1970-luvun lopun *Annassa* miltei joka vuosi.⁸¹

1980-luvun alussa *Anna*-lehden julkaisupolitiikassa tapahtui muutos. Vuonna 1982 henkilökuvia alettiin julkaista selvästi aiempaa enemmän. Vuosina 1981–1989 julkaistiin 8–14 henkilöhaastattelua vuosittain. Tällöin *Anna* alkoi julkaista aikaisempaa enemmän naispolitiikkojen haastatteluita, vaikka vuosittainen vaihtelu olikin suurta. Vuosina 1979–85 *Anna* julkaisi melko runsaasti myös poliittisten perheiden ja pariskuntien esittelyitä, vaikka niiden varsinainen kulta-aika alkoi vasta 1980- ja 1990-lukujen taitteessa.

1980-luvun lopussa *Annan* julkaisemissa poliitikkojen henkilökuvissa on jälleen nähtävissä käänne. Ensinnäkin vuonna 1990 poliitikkojen henkilökuvien määrä kasvoi täysin uudelle tasolle: tuona vuonna *Anna* julkaisi peräti 24 poliitikkojen henkilöhaastattelua. Tämä merkitsi politiikkojen kaikentyyppisten henkilöhaastattelujen määrän selkeää kasvua. Nais- ja miespolitiikkojen haastattelujen määrä kasvoi olennaisesti, ja lisäksi poliittisten perheiden ja pariskuntien elämää esittelevät tekstit tulivat aikaisempaa yleisemmiksi.

1990-luvun loppupuolella tilanne muuttui jälleen. Miespolitiikkojen haastattelujen määrä väheni niin, että 2000-luvun alussa *Anna* julkaisi miespolitiikkojen haastatteluita vain satunnaisesti. Myös vuosittain julkaistujen naispolitiikkojen henkilökuvien lukumäärä laski olennaisesti verrattuna 1990-luvun alkuvuosiin, mutta silti naispolitiikkojen haastattelut olivat hallitsevassa asemassa *Annan* julkaisemien politiikkaa käsittelevien kirjoitusten joukossa. Samaa ilmiötä korosti poliittisten perheiden ja pariskuntien elämää käsittelevien kirjoitusten selvä väheneminen vuosituhannen vaihteessa. Poliittisten perhehaastatteluiden määrä alkoi vähentyä jo 1990-luvun puolivälin jälkeen ja vuosituhannen vaihteen jälkeen niitä ilmestyi enää yksittäisiä kappaleita.

Taulukosta 2. ja 3. ilmenee, miten *Annassa* vuosina 1975–2005 julkaistut poliitikkojen henkilökuvat jakaantuvat puoluepolitiikan mukaan. Taulukot kertovat, mihin puolueisiin haastatellut ovat kuuluneet. Luvut osoittavat, että puoluepoliittinen suuntaus ei ole ollut olennainen tekijä valittaessa poliitikkoja haastatteluun.

Puolueista eniten näkyvyyttä *Annassa* on saanut sosiaalidemokraattinen puolue, sillä yhteensä 31,5 % haastatelluista on kuulunut sosiaalidemokraatteihin. Seuraavaksi eniten

⁸¹ Miltä näytti 1970-luvun alun *Uusi Anna*? Pintapuolinen silmäys vuonna 1971–1974 julkaistuihin poliitikkojen henkilökuviin osoittaa, että ainakin miespolitiikot näkyivät *Uudessa Annassa* olennaisesti enemmän kuin vuosien 1975–1979 *Annassa*. *Uudessa Annassa* haastateltiin useita aikakauden mieskärkipoliitikkoja perheidensä kera, kuten Kalevi Sorsaa (sdp) ks. Joki, Teuvo ja Sivén, Douglas. Pääministeri joutomiehenä. *Uusi Anna* 31.7.1973 tai Myllymäki, Hertta ja Bergström, Stig. Kohtalon sormi osoitti Kalevi Sorsan tuolia. *Uusi Anna* 5.2.1974 sekä Harri Holkeria (kok) ks. Kangaspunta, Inkeri ja Parkkinen, Sakari. Harri Holkerin kotirintama kestää. *Uusi Anna* 29.5.1973.

Toisin kuin 1970-luvun jälkipuoliskolla, näiden haastatteluiden keskiössä olivat miespolitiikot, eivät heidän vaimonsa. *Uudessa Annassa* haastateltiin myös naispolitiikkoja, mutta *Uusi Anna* ei seurannut järjestelmällisesti tiettyjen valittujen naispolitiikkojen uran kehitystä, kuten *Annassa* 1980-luvulla tehtiin. Naispolitiikkojen haastatteluita julkaistiin vuosina 1971–1974 *Uudessa Annassa* yhdestä kahteen vuodessa. Esimerkiksi vuonna 1973 *Uudessa Annassa* haastateltiin kansanedustaja Irma Toivasta (lib) ks. Vehkaoja, Helena ja Rouhiainen, Urpo. Kun elämässä on onnea, menestystä ja vaikutusvaltaa. *Uusi Anna* 11.9.1973 sekä Tellervo M. Koivistoa (sdp) ks. Myllymäki, Hertta ja Parkkinen, Sakari. Tellervo M. Koivisto – en aio nostaa kapinalippua. *Uusi Anna* 26.10.1973. Lisäksi vuonna 1974 haastateltiin kansanedustaja Marjatta Väänästä (kesk) ks. Vehkaoja, Helena ja Parkkinen, Sakari. Pidän itseäni sunnuntailapsena. *Uusi Anna* 16.4.1974.

haastateltuja on tullut kokoomuksesta (22,0 %), keskustapuolueesta (19,9 %), vihreistä (8,7 %) ja ruotsalaisesta kansanpuolueesta (6,9 %). Vähiten *Annassa* on haastateltu kansandemokraattien ja sitä seuranneiden vasemmistopuolueiden jäseniä (5,5 %).

Karkeasti ottaen voi todeta, että kolmen suurimman puolueen sekä vihreiden ja ruotsalaisen kansanpuolueen saama näkyvyys korreloi suurin piirtein niiden eduskuntavaaleissa saaman kannatuksen kanssa. Taulukkoon 3. on koottu tärkeimpien suomalaisten puolueiden kannatusluvut vuoden 1975 eduskuntavaaleista vuoden 2007 eduskuntavaaleihin. Vertailemalla eri puolueiden saamaa näkyvyyttä *Annassa* niiden eduskuntavaalikannatukseen, on mahdollista todeta, että sosiaalidemokraatit ovat saaneet *Annassa* jonkun verran enemmän näkyvyyttä kuin mitä eduskuntavaalien äänestystulos antaisi olettaa. Samoin ruotsalainen kansanpuolue ja vihreiden poliitikot ovat esiintyneet *Annan* sivuilla suhteessa enemmän kuin mitä heidän edustamiensa puolueiden kannatus eduskuntavaaleissa on ollut. Vihreillä ero on erityisen merkittävä ottaen huomioon, että sen ensimmäiset edustajat pääsivät eduskuntaan vasta vuonna 1983 ja vihreä liitto rekisteröitiin puolueeksi vasta vuonna 1987.

	Smp/P S	SKL/K d	Rkp	Kok	Lib	Kesk	Vihr	Sdp	SKDL+	Yht.
Lukumäärä										
75-79	-	-	2	4	2	5	-	11	-	24
80-84	5	-	4	4	1	11	-	18	2	45
85-89	4	-	1	15	-	6	3	21	4	54
90-94	2	1	9	24	-	23	3	29	4	96 ¹
95-99	-	-	3	15	-	7	7	12	5	49
00-05	-	3	5	14	-	17	17	18	4	78
Yhteensä	11	4	24	76	3	69	30	109	19	346 ²
Suhteellinen osuus puolueittain	3,2 %	1,2 %	6,9 %	22,0 %	0,9 %	19,9 %	8,7 %	31,5 %	5,5 %	100 %

1) Mukana myös Liisa Kulhia, joka muodosti yhden naisen eduskuntaryhmän.

2) Taulukon 2. lukumäärät eivät korreloi taulukon 1. kanssa, koska kahden poliitikon yhteishaastattelut on laskettu taulukkoon 1. yhtenä haastatteluna ja taulukkoon 2. kahtena erillisenä poliitikon näkymiskertana.

Taulukoiden vertailu osoittaa myös, mitkä puolueet ovat saaneet vähemmän näkyvyyttä, kuin mitä eduskuntavaalien tulos antaisi olettaa. Tällaisia puolueita ovat kansandemokraatit ja muut sosiaalidemokraateista vasemmalle sijoittuneet puolueet – Demokraattinen vaihtoehto ja Vasemmistoliitto – sekä puoluekentän toisella laidalla sijaitsevat Suomen kristillinen liitto (vuodesta 2001 kristillisdemokraatit) ja Suomen maaseudun puolue (vuodesta 1995 Perussuomalaiset).

	Smp/PS	SKL/Kd	Rkp	Kok	Lib	Kesk	Vihr	Sdp	SKDL+	Muut	Yht.
1975	3,6	3,3	4,7	18,4	4,4	17,6	-	24,9	18,9	4,2	100
1979	4,6	4,8	4,2	21,7	3,7	17,3	-	23,9	17,9	1,9	100
1983	9,7	3,0	4,6	22,1	-	17,6	1,5	26,7	13,5	1,3	100
1987	6,3	2,6	5,3	23,1	-	17,6	4,0	24,1	13,6	3,4	100
1991	4,9	3,1	5,5	19,3	0,8	24,8	6,8	22,1	10,1	2,6	100
1995	1,3	3,0	5,1	17,8	-	19,9	6,5	28,3	11,1	7,0	100
1999	1,0	4,2	5,1	21,0	-	22,4	7,3	22,8	10,9	5,3	100
2003	1,6	5,3	4,6	18,6	-	24,7	8,0	24,5	9,9	2,8	100
2007	4,1	4,9	4,6	22,3	-	23,1	8,5	21,4	8,8	2,3	100

Miten näitä eroja tulisi tulkita? Varovasti voi arvioida, että *Annan* näkökulmasta tiettyjä puolueita edustavat henkilöt ovat olleet uskottavampia naisten asioiden edustajia. Sosiaalidemokraattien, vihreiden ja ruotsalaisen kansanpuolueen poliitikot ovat olleet mielekkäämpiä haastateltavia kuin kansandemokraattien, kristillisdemokraattien tai perussuomalaisten edustajat. Vihreillä, sosiaalidemokraateilla ja kokoomuksella on myös ollut kansanedustajaehdokkanaan suhteellisesti enemmän naispuolisia henkilöitä kuin keskustalla ja erityisesti Suomen maaseudun puolueella tai kristillisdemokraateilla.⁸² Nämä Heikki Paloheimon tekemät havainnot korreloivat mielenkiintoisella tavalla *Annan* haastatteleminen poliitikkojen puoluekannan kanssa. Vaikuttaa siltä, että vihreiden, sosiaalidemokraattien ja kokoomuksen poliitikoista on ollut helpompi löytää sellaisia haastateltavia, joiden mielipiteet sukupuolten suhteista ovat suurin piirtein korreloineet *Annan* toimittajien tai lehden yleisen linjan kanssa. *Annan* suosimia puolueita yhdistää yhtäläillä se, että ne sijoittuvat poliittiseen keskustaan tai sen läheisyyteen, kun taas vähiten haastateltujen puolueiden edustajat jäävät poliittisen spektrin reunoille. Tästä voi päätellä, että *Annassa* on keskitytty sellaisiin ihmisiin, joiden poliittiset näkemykset eivät herätä lukijoissa voimakkaita ristiriitaisia tunteita.

Taulukot osoittavat lisäksi, että eri puolueiden näkyvyys *Anna*-lehdessä on vahvasti riippuvaista siitä, onko niillä mielenkiintoisia persoonia haastateltavaksi. Yhden ihmisen vetovoima voi nostaa merkittävästi erityisesti pienten puolueiden näkyvyyttä *Annassa*. Esimerkiksi vasemmistoliiton kansanedustajaa ja puheenjohtajaa Suvi-Anne Siimestä haastateltiin vuosien 1998 ja 2004 välisenä aikana kahdeksan kertaa joko henkilökuvassa tai osana useiden poliitikkojen yhteishaastattelua. 30 vuoden aikana *Annassa* julkaistiin yhteensä 17 kansandemokraattien, Devan tai Vasemmistoliiton poliitikon haastattelua, joten yksinomaan Suvi-Anne Siimeksen haastattelut muodostavat lähes puolet näiden kolmen puolueen saavuttamasta medianäkyvyydestä *Annassa*. Toinen valaiseva esimerkki yksittäisen henkilön vaikutuksesta pienen puolueen näkyvyyteen on ruotsalaisen kansanpuolueen pitkäaikainen kansanedustaja Eva Biaudet, jonka elämää *Annassa* on seurattu erityisen tiiviisti aina vuodesta 1992 lähtien. Kolmentoista vuoden (1992–2005) aikana lehdessä julkaistiin Biaudet’sta peräti kymmenen kirjoitusta, mikä on noin kaksi viidesosaa kaikista tämän

⁸² Paloheimo 2007, 324.

puolueen poliitikkoja käsittelevistä henkilökuvista. Eva Biaudét'n lisäksi Elisabeth Rehn on saanut *Annassa* runsaasti näkyvyyttä. Ilman näitä kahta henkilöä ruotsalainen kansanpuolue olisi saanut lehdessä vain murto-osan siitä palstatilasta, jonka se muutoin sai.

Puoluekannan merkitys haastateltavien valinnassa on kuitenkin vähäinen. Siitä, että haastateltujen puoluepoliittinen jakauma noudattaa osapuilleen eduskuntavaalien tulosta, voi päätellä, että *Anna* ei ole pyrkinyt edistämään minkään poliittisen suuntauksen asiaa. Se on korkeintaan tavoitellut naisten yhteiskunnallisen aseman parantamista valitsemalla haastatteluihin poliitikkoja, jotka suhtautuvat tähän ajatukseen myötämielisesti. Lehti on siis suhtautunut naispoliitikkoihin ikään kuin naiseus olisi naispoliitikkoja yhdistävä poliittinen aate, joka ylittää heidän puoluepoliittiset sitoumuksensa. Tässä suhteessa *Annan* viesti on ollut samansuuntainen kuin muidenkin tiedotusvälineiden suhtautuminen naispoliitikkoihin. Samasta asiasta kertoo myös naispoliitikkojen henkilökuvien laadullinen analyysi. Jo pintapuolinen tutustuminen lehdessä ilmestyneisiin henkilökuviin osoittaa, että näissä teksteissä ei juurikaan kiinnitetä huomiota haastateltavien puoluetusta tai pyritä tekemään eroja eri puolueiden välillä. Päinvastoin tutkimukseni läpikulkeva argumentti on, että *Annan* henkilöhaastattelussa selitetään ihmisten poliittisia eroja ennen muuta heidän sukupuolensa avulla.

II Vanhan sukupuolisopimuksen pitkä varjo

Neuvottelu sukupuolisopimuksesta käynnistyy uudelleen

Uusi sukupuolisopimus?

Tammikuussa 1975 *Annassa* julkaistiin sosiaalidemokraattisen puolueen kansanedustajan Pirkko Aron haastattelu otsikolla ”Ydinjoukon kärjessä”¹. Sen aiheena on hänen valintansa puheenjohtajaksi komiteaan, joka hoiti YK:n naistenvuoden asioita Suomessa. Tekstiin liitettyssä olevassa kuvassa Aro istuu kodinomaisessa paikassa ja taustalla näkyy kukkakuvioinen lampunvarjostin ja pitkät verhot.

Haastattelun punaisena lankana on osoittaa, että sukupuolten tasa-arvo edistyy suomalaisessa yhteiskunnassa oikeaan suuntaan rauhallisesti sovitellen ja neuvotellen. Kuvaillessaan tasa-arvotyön edistymistä eduskunnassa Aro kertoo, ettei sukupuolten tasa-arvoa käsittelevässä keskustelussa enää tarvitse julistaa samalla tavalla kuin aikaisemmin:

Pirkko Aro sanoo, että naisen asemassa tapahtuneen kehityksen huomaa parhaiten, kun ajattelee kehityskaarta Miina Sillanpäästä tähän päivään.

– Nyt ei tarvitse enää Sillanpään tavoin julistaa naisen epäoikeudenmukaista asemaa. Nyt pyritään välttämään julistuksenomaista sävyä. Ollaan asiallisia, puhutaan kaikista asioista, pyritään vähentämään jyrkkiä roolieroja.²

Pirkko Aron haastattelu sijoittuu ajankohtaan, jolloin Suomessa oli käyty jo kymmenen vuoden ajan kiivasta keskustelua sukupuolten välisestä tasa-arvosta. Väittely käynnistyi 1960-luvun puolivälissä, jolloin sitä pohjustivat Ruotsissa käyty vastaava debatti sekä samoihin aikoihin julkaistut suomalaisia sukupuolirooleja tarkastelevat tutkimukset. Näitä olivat esimerkiksi Anna-Liisa Sysiharjun naisten roolia kotona ja työelämässä käsittelevä väitöskirja *Home, Equality and Work* vuodelta 1960 sekä Elina Haavio-Mannilan teos *Suomalainen mies ja nainen* vuodelta 1968.³

Sekä 1960-luvulla käynnistynyt keskustelu että Pirkko Aron haastattelu *Annassa* vuonna 1975 liittyvät kuitenkin vielä pidempään suomalaisen tasa-arvokeskustelun historiaan. Ensimmäisen kerran Suomessa väiteltiin miesten ja naisten yhteiskunnallisista oikeuksista ja tasa-arvoisuudesta jo 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa. Tässä suhteessa Suomen

¹ Myllymäki, Hertta ja Rouhiainen, Urpo. Ydinjoukon kärjessä. *Anna* 7.1.1975.

² Myllymäki, Hertta ja Rouhiainen, Urpo. Ydinjoukon kärjessä. *Anna* 7.1.1975.

³ Eskola 2008, 56–73.

kehitys noudatteli samaa linjaa läntisten teollisuusmaiden Ranskan, Iso-Britannian ja Yhdysvaltojen kanssa. Näissä maissa oli 1800-luvun jälkimmäisellä puoliskolla syntynyt voimakkaita naisten oikeuksia ajavia liikkeitä, joiden tavoitteet ulottuivat lisääntymisterveyteen liittyvistä uudistuksista aina miesten kanssa yhtäläisten kansalaisoikeuksien saavuttamiseen.⁴ Osaksi sukupuolten tasa-arvokeskustelun ja naisasialiikkeiden toiminnan ansiosta suomalaiset naiset saavuttivat vuoden 1906 eduskuntauudistuksessa äänioikeuden ja vaalikelpoisuuden yhdessä miesten kanssa.⁵

Äänioikeuden saavuttamisen jälkeen suomalainen tasa-arvokeskustelu vaimeni useaksi vuosikymmeneksi. Paradoksaalista kyllä, yhtenä syynä tasa-arvokeskustelun hiljentymiseen on pidetty sitä, että suomalaiset naiset saivat äänioikeuden kansainvälisesti katsoen hyvin varhain. Taistelu äänioikeudesta oli tuonut muuten eripuraiset naisasialiikkeet yhteen, mutta saavutetun voiton jälkeen eri ryhmien yhteistyö muuttui paljon vaikeammaksi. Porvaristoon, maanviljelijöihin ja työväestöön kuuluvien naisten näkemyserot yhteiskunnan kehittämistä tekivät yhteisten tavoitteiden muotoilemisesta hankalaa.⁶ Se ei kuitenkaan merkinnyt, että sukupuolten tasa-arvoon ei olisi liittynyt epäkohtia tai edes, että tasa-arvoisuus olisi suomalaisessa yhteiskunnassa edennyt koko ajan suotuisaan suuntaan ja että tämä kehitys olisi pitänyt tasa-arvokeskustelun vaimeana. Päinvastoin on väitetty, että sukupuolten tasa-arvo polki paikallaan itsenäisyyden vuosikymmeninä aina 1960-luvulle asti: politiikassa naisten edustus ja vaikutusvalta pysyi vähäisenä, naisten koheneva koulutus ei näkynyt työpaikkojen laadussa tai palkkauksessa, eikä lasten päivähoitopaikkoja ollut riittävästi. Toisaalta on myös väitetty, että nimenomaan tilanteen heikkous loi otolliset edellytykset sille kärjekkäälle keskustelulle, joka käynnistyi Suomessa 1960-luvulla.⁷

Raija Julkunen on puolestaan arvioinut, että 1960-luvulla käynnistynyt keskustelu johti uuden ”sukupuolisopimuksen” solmimiseen 1970-luvun puoliväliin mennessä. Aiempi suomalainen sukupuolisopimus solmittiin Julkusen mukaan 1900-luvun alussa. Termillä ”sukupuolisopimus” Julkunen viittaa ruotsalaisen Yvonne Hirdmanin⁸ ajatukseen, että yhteiskunnassa vallitsee abstrakti yhteisymmärrys siitä, millä tavoin miesten ja naisten suhteet on yhteiskunnassa määritelty. Sukupuolisopimuksen taustalla on sukupuolijärjestelmän käsite, jolla tarkoitetaan sukupuolten välisiä suhteita tietyssä ajassa ja paikassa. Sekä sukupuolisopimuksen että sukupuolijärjestelmän käsite perustuvat ajatukseen sukupuolista sosiaalisesti konstruoituina ilmiöinä. Mies- ja naissukupuoli eivät siten ole biologisiin tai fysiologisiin piirteisiin luonnostaan sitoutuneita asioita, vaan kulttuurisia, ajasta ja paikasta riippuvaisia ilmiöitä. Yhtäläillä olennaista on, että sukupuolisopimuksen ja -järjestelmän taustalla vaikuttaa sukupuolilogiikka, joka ilmenee ennen muuta kahdella eri tavalla. Ensiksikin se ilmenee itsestään selvältä vaikuttavana käsityksenä kahdesta sukupuolesta, joiden ominaisuudet ovat ”luonnostaan” toisensa poissulkevia ja toisiaan täydentäviä, sekä toiseksi sukupuolten välisenä hierarkiana, jonka perusteella mies ymmärretään normina ja nainen poikkeuksena tästä normista. Yvonne Hirdman käyttää sanaa ”sukupuolisopimus” osoittaakseen, että vaikka miesten ja naisten yhteiskunnallista asemaa voi ymmärtää naiseen kohdistuvan sorron näkökulmasta sisältää sukupuolten yhteiskunnallinen suhde myös jonkinasteisen yhteisymmärryksen siitä, millainen käytös on miehille ja naisille sopivaa tai

⁴ James 2003, 495–500.

⁵ Sulkunen 2006, 32–81.

⁶ Jallinoja 1983, 112.

⁷ Mickwitz 2008, 11–24.

⁸ Hirdmanin alkuperäisartikkeli sukupuolisopimuksesta. Hirdman 1988, 49–63.

sopimatonta. Samalla hän haluaa myös tuoda julki, ettei sukupuolijärjestelmä ole muuttumaton ilmiö, vaan ihmisten välisen neuvotteluprosessin kohde ja tulos.⁹

Sukupuolisopimuksen olennainen osa liittyy sukupuolten väliseen työnjakoon perheessä: kumpi vanhemmista kantaa suuremman vastuun kodista ja kumpi keskittyy enemmän kodin ulkopuolisen ansiotyön tekemiseen. Julkunen toteaa, että 1900-luvun alun suomalaisen yhteiskunnan kolme merkittävintä yhteiskuntaryhmää – maaseudun väestö sekä kaupunkien työläiset ja porvarit – ihannoivat muodossa tai toisessa sellaista sukupuolten välistä työnjakoa, joka ei suosinut naisten työssäkäyntiä. Tässä mielessä voidaan sanoa, että sukupuolten välisistä suhteista ei vallinnut suomalaisessa yhteiskunnassa itsenäistymisen ja 1960-luvun välillä erimielisyyttä, joka olisi johtanut julkiseen keskusteluun naisten ja miesten asemasta. 1900-luvun alussa ”solmitun” sukupuolisopimuksen mukainen sukupuolten välinen ihanteellinen työnjaon malli oli, että nainen hoitaa kodin ja mies elättää perheen. Abstrakti sukupuolisopimus ei tietenkään tarkoittanut, että kaikki perheet olisivat noudattaneet tätä mallia, mutta se merkitsi, että valtiovallan toimenpiteet oli suunniteltu tämän perusasetelman mukaisiksi.¹⁰

Julkunen siis esittää, että 1960-luvulla käynnistynyt keskustelu sukupuolten välisistä suhteista johti uuden sukupuolisopimuksen solmimiseen 1970-luvun puoliväliin mennessä. Sopimuksen keskeinen ajatus oli, että miehillä ja naisilla tuli olla yhtäläiset mahdollisuudet käydä kodin ulkopuolisessa ansiotyössä ja että valtiovallalla oli huolehdittava siitä, että nämä mahdollisuudet toteutuivat myös käytännössä. Se ei sellaisenaan merkinnyt, että kaikki naiset olisivat välittömästi alkaneet käydä töissä, vaan se pikemminkin merkitsi uuden ideaalimallin vähittäistä syntymistä. Muutoshan oli joka tapauksessa suhteellinen, sillä huomattava osa suomalaisista naisista kävi ansiotyössä jo ennen vuotta 1965. Vuosina 1965–1975 solmittu uusi sukupuolisopimus tulisikin nähdä vähittäisenä yhteiskunnallisten arvojen ja asenteiden muutoksena, joka antoi naisille ja miehille uudenlaista tilaa neuvotella ja sopia kotien työnjaosta. Mikä tärkeintä, hyvinvointivaltion rakentaminen liittyi tähän uuteen sukupuolisopimukseen siten, että valtio tarjosi naisille keinoja, joilla uuden ideaalin mukainen tapa järjestää sukupuolten väliset suhteet oli mahdollinen. Keskeinen keino oli päivähoiton järjestäminen, jota koskeva laki tuli voimaan vuonna 1973.¹¹

Pirkko Aron haastattelu julkaistiin *Annassa* siis tilanteessa, jossa Julkunen mukaan Suomessa oli juuri muotoutunut uusi sukupuolisopimus. Kirjoituksessa viitataan useaan kertaan tähän edellisen vuosikymmenen aikana käytyyn keskusteluun sukupuolten välisistä suhteista. Siinä luodaan vastakkainasettelua aikaisemman ja nykyisen keskustelun välillä antamalla vaikutelma, että aikaisemmalle neuvottelulle oli ominaista turha aggressiivisuus. Haastattelussa tuomitaan esimerkiksi menneisyydessä ilmennyt ”julistuksenomaisuus”, johon samalla liitetään epäasiallisuus, kyvyttömyys puhua asioista, tarve korostaa sukupuolten välisiä roolieroja sekä tarpeeton sukupuolten välinen vastakkainasettelu.¹²

Myös muissa puheenvuoroissa on 1960-luvulla käytyä keskustelua sukupuolten tasa-arvosta pidetty värikkäänä. Väittelyä tarkastellut Katariina Eskola on luonnehtinut debattia sävyltään hyvin kiihkeäksi. Hän toteaa julkiselle kirjoittelulle olleen tyyppillistä, että sitä käytiin nimenomaan naisten kesken. Miesten osuus keskustelijoista oli hyvin pieni, joskin miehet erottuivat erityisen räväköillä lausunnoillaan ja henkilöön kohdistuvilla kommentteilla.

⁹ Hirdman 1988, 49–63. Sukupuolisopimuksen ja sukupuolijärjestelmän vertailusta ks. Liljeström 2004, 122–129.

¹⁰ Julkunen 1994, 182–183.

¹¹ Julkunen 1994, 179–201.

¹² Myllymäki, Hertta ja Rouhiainen, Urpo. Ydinjoukon kärjessä. *Anna* 7.1.1975.

teillaan. Keskustelun kiihkeys osoitti Eskolan mukaan, että sukupuolten ”luonnollisina” nähtyihin rooleihin suhtauduttiin Suomessa 1960-luvulla voimakkaasti ja että roolijakoon kohdistuvat muutosvaatimukset vaikuttivat pelottavilta.¹³

Pirkko Aron haastattelua voi lukea puheenvuorona tässä 1960-luvulta alkaneessa keskustelussa. Siinä ei sinänsä kiistetä tasa-arvon puutteita Suomessa, vaan päinvastoin tekstissä mainitaan, että näitä puutteita ovat ”naisten syrjintä työmarkkinoilla ja vinosuuntaus koulutuksessa”. Haastattelussa kuitenkin otetaan keinoihin, joilla tasa-arvo on mahdollista saavuttaa. Siinä torjutaan epäsuorasti sukupuolten välinen vastakkainasettelu ja ”kitkerät asenteet” sekä vanhempien miesten haluttomuus osallistua tasa-arvon hyväksi tehtävään työhön. Itse asiassa kirjoituksessa painotetaan, että sukupuolten välisen tasa-arvon saavuttaminen edellyttää miesten ja naisten yhteistyötä. Siis myös miehillä on panoksensa annettavana tasa-arvon toteutumiseen. Tekstissä Pirkko Aro mainitsee, että YK:n naistenvuoden komiteassa istuu vain yksi mies, jonka ”asiantuntemus on ollut suureksi avuksi”. Edelleen tekstissä todetaan, että nimenomaan nuoremman sukupolven miehet ymmärtävät sukupuolten välisen tasa-arvon saavuttamisen merkityksen: ”Vanhempi miespolvi tuskin oppii tajuamaan, että nämä naisten ongelmat ovat yhteisiä kysymyksiä. Nuori polvi alkaa jo ymmärtää asioita toisella tavalla.” Tekstissä siis toivotaan, että tasa-arvo saavutetaan tulevaisuudessa.¹⁴

Aron työtä käsittelevän artikkelin voi nähdä tekstinä, joka pyrkii silottelemaan niitä ristiriitoja, jotka olivat nousseet pintaan 1960-luvulla alkaneen sukupuolten välisiä suhteita käsittelevän keskustelun yhteydessä. Tekstissä käsitellään vain ohimennen sukupuolten välisen tasa-arvon ongelma-kohtia. Siinä pikemminkin pyritään välttelemään ristiriitaisia tunteita aiheuttaneiden teemojen nostamista esille. Lisäksi artikkelissa painotetaan toistuvasti uuden sukupolven miesten valmiutta auttaa sukupuolten tasa-arvoon liittyvien puutteiden korjaamisessa. Pirkko Aron kommentteissa voi nähdä viitteitä siitä suomalaisesta pitkään jatkuneesta keskustelukulttuurista, joka on argumentoinnissaan painottanut sukupuolten välistä yhteistyötä, virallisten instituutioiden kautta toimimista ja eräänlaista koko yhteiskunnan etua.

Marianne Liljeström on todennut, että suomalainen sukupuolten tasa-arvoa käsittelevä keskustelu on poikennut siitä neuvottelusta, jota on käyty muissa Pohjoismaissa. Esimerkiksi Tanskassa ja Norjassa 1960-luvulla käydyssä sukupuolten tasa-arvoon liittyvässä väittelyssä naisten aseman parantamiseen pyrkivät liikkeet halusivat korostaa naisten erityisyyttä ja mobilisoida mahdollisimman monet naiset oman asiansa taakse. Sen sijaan Suomessa pidettiin tärkeänä, että käytettäisiin sellaisia argumentteja, joihin myös miehet voisivat yhtyä. Keskustelukulttuurin erilaisuuteen on vaikuttanut myös se, että Suomessa luokkaristiriidat ovat olleet etualalla verrattuna muihin Pohjoismaihin. Näin ollen sukupuolten välinen epätasa-arvo on jäänyt muiden yhteiskunnallisten ristiriitailottuvuuksien varjoon. Lopputuloksena on ollut keskustelukulttuuri, jolle on ominaista kärjekkyyden välttäminen ja sukupuolten epätasa-arvoon liittyvien ongelmien ratkaiseminen pyrkimällä laajoihin yhteiskunnallisiin uudistuksiin. Myös Aron haastattelussa vedotaan valtiovaltaan. Aro toteaa: ”Kun yhteiskunta tarvitsee naista työelämässä, sen on autettava myös kodinhoidon järjestelyssä.”¹⁵

¹³ Eskola 2008, 56–77.

¹⁴ Myllymäki, Hertta ja Rouhiainen, Urpo. Ydinjoukon kärjessä. *Anna* 7.1.1975.

¹⁵ Myllymäki, Hertta ja Rouhiainen, Urpo. Ydinjoukon kärjessä. *Anna* 7.1.1975. Suomalaisesta sukupuolten tasa-arvoon liittyvästä keskustelukulttuurista, ks. Liljeström 2008, 230–231.

Keskustelunavauksia naisten työhön politiikassa

Pirkko Aron haastattelun lisäksi *Annassa* julkaistiin 1970-luvulla kahden muun naispolitiikon elämää käsitteleviä artikkeleita: kolme Pirkko Työläjärven (sdp) haastattelua sekä vastavalitun kansanedustajan Lea Savolaisen (sdp) ensimmäistä työpäivää kuvaileva kirjoitus vuonna 1979. Nämä viisi tekstiä ovat tyyliältään ja näkökulmaltaan hyvin erilaisia. Pirkko Aron vuonna 1975 julkaistussa haastattelussa pohditaan sukupuolten tasa-arvoa yleisellä tasolla sekä kerrotaan kansanedustajien työstä sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi. Siinä käsitellään Aron omaa henkilöhistoriaa vain vähän. Sen sijaan neljässä muussa 1970-luvun loppupuolella julkaistussa naispolitiikon henkilökuvaissa painopiste on näiden poliitikkojen henkilökohtaisessa elämässä ja omassa kokemuksessa poliitikon työstä eikä heidän yhteiskuntapoliittisissa ajatuksissaan.

Vuonna 1976 julkaistussa Pirkko Työläjärven henkilökuvaissa pyrittiin antamaan vastaus kysymykseen, miten ”ujosta ja vaatimattomasta” kansanedustajasta on tullut ”esiintymisvarma ja kielitaitoinen” ministeri sekä kuvaillaan Työläjärven keinoja selvittää kiireisestä ja raskaasta ministerintyöstä. Kesällä 1977 julkaistussa toisessa Työläjärveä käsittelevässä kirjoituksessa ”Minun ei tarvitse olla täydellinen”¹⁶ paneuduttiin syvällisemmin hänen elämänvaiheisiinsa: kokemuksiin sotalapsena Ruotsissa, opintoihin ja siihenastiseen poliittiseen uraan. Kevään 1979 eduskuntavaalien jälkeen Pirkko Työläjärvä nousi Mauno Koiviston johtaman hallituksen toiseksi valtiovarainministeriksi. Nimityksen seurauksena *Annassa* julkaistiin kolmas Työläjärven haastattelu otsikolla ”Tässä tulee hallituksen vahva nainen”¹⁷, jossa seurattiin ministerin tavallista työpäivää. Kansanedustaja Lea Savolaista puolestaan haastateltiin keväällä 1979 sen jälkeen kun hänet oli valittu eduskuntaan Hämeenlinnasta. Kirjoituksessa ”Meidän äidistä tuli kansanedustaja” tarkastellaan Savolaisen valmistautumista eduskuntatyöhön sekä hänen ensimmäistä työmatkaansa Helsinkiin noutamaan kansanedustajan valtakirjaa.¹⁸

Vuosina 1975–1979 julkaistut naispolitiikkojen haastattelut lähestyvät kohteitaan siis hyvin erilaisista näkökulmista. Aron haastattelussa keskusteltiin tasa-arvosta, Työläjärveä käsittelevissä teksteissä perehdyttiin hänen henkilöhistoriaansa ja kuvailtiin ministerin työpäivän kulumista konkreettisella tasolla. Savolaisen henkilöhaastattelussa puolestaan tarkasteltiin vastavalitun naiskansanedustajan valmistautumista työhönsä. Verrattaessa näitä haastatteluja 1970-luvun alussa *Uudessa Annassa* julkaistuihin naispolitiikkoja käsitteleviin kirjoituksiin käy ilmi, etteivät ne näkökulmaltaan eroa olennaisesti vuosina 1971–1974 julkaistusta naispolitiikkojen henkilöhaastatteluista. Ne jatkoivat *Uuden Annan* vuosina 1971–74 julkaisemien naispolitiikkojen haastatteluiden tapaa tuoda julki haastateltujen yksityiselämän tapahtumia: lapsuutta, nuoruutta ja avioliittoa. Esimerkiksi syyskuussa 1973 *Uudessa Annassa* julkaistiin Liberaalisen kansanpuolueen eduskuntaryhmän puheenjohtajan Irma Toivosen haastattelu otsikolla ”Kun elämässä on onnea, menestystä ja vaikutusvaltaa”. Se kuvailee Toivosen vaiheikasta elämää lapsuudesta alkaen, mutta varsinaisen poliittisen työn esittely jää tekstissä tekemättä. *Uudessa Annassa* julkaistut naispolitiikkojen haastattelut tarjoavat heille myös mahdollisuuden puolustautua muussa julkisuudessa esitettyä kritiikkiä vastaan, kuten toisena opetusministerinä toimineen Marjatta Väänäsen

¹⁶ Vehkaoja, Helena ja Korpelainen, Tom. Pirkko Työläjärven salaisuus. *Anna* 22.6.1976. Myllymäki, Hertta ja Bergström, Stig. Pirkko Työläjärvä: Minun ei tarvitse olla täydellinen. *Anna* 14.6.1977.

¹⁷ Vehkalahti, Helena ja Hautala Kari. Tässä tulee hallituksen vahva nainen. *Anna* 5.6.1979.

¹⁸ Alanen, Raija; Sivén, Douglas ja Rouhiainen, Urpo. Kun meidän äidistä tuli kansanedustaja. *Anna* 10.4.1979.

(kesk) haastattelu ”Pidän itseäni sunnuntailapsena” tai Tellervo M. Koiviston (sdp) haastattelu ”– En aio nostaa kapinalippua” vuodelta 1973 osoittavat. Näissä kirjoituksissa Väänänen ja Koivisto esittävät omat näkemyksensä heitä koskeissa poliittisissa kohuissa, mutta puolustuspuheenvuorojen jälkeen tekstit kääntyvät muistelemaan haastateltujen lapsuutta, opiskelua ja avioliittoa.¹⁹

Uuden Annan ja *Annan* 1970-luvulla julkaistuja naispoliitikkojen henkilökuvia yhdistää, että ne neuvottelivat mahdollisuuksista ja rajoitteista kuvata naisia tekemässä työtä politiikassa. Vuonna 1976 julkaistu Työläjärven haastattelu ”Pirkko Työläjärven salaisuus” ja erityisesti vuonna 1979 ilmestyneet Lea Savolaista ja Pirkko Työläjärveä käsittelevät tekstit ”Kun meidän äidistä tuli kansanedustaja” sekä ”Tässä tulee hallituksen vahva nainen” merkitsivät kuitenkin naisten poliittisesta osallistumisesta käydyn julkisen keskustelun siirtymistä uuteen vaiheeseen. 1970-luvun alun *Uuden Annan* julkaisemissa naispoliitikkojen haastatteluissa keskityttiin naispoliitikkojen yksityiselämän tapahtumien kuvaamiseen, mutta Työläjärven (1976 ja 1979) ja Savolaisen haastatteluissa fokus oli siirtynyt näiden naisten työhön politiikassa: tekstien tavoitteena oli vastata kysymykseen, millä edellytyksin nainen voi tehdä työtä politiikassa. Kirjoituksiin sisältyvistä ristiriitaisuuksista voi päätellä, että tähän kysymykseen ei ollut helppoa vastata.

Vuonna 1976 julkaistu ”Pirkko Työläjärven salaisuus” -artikkeli on ensimmäinen *Annan* julkaisema nimenomaan työuraan keskittyvä naispoliitikon henkilökuva. Siinä siis selkeästi pyritään kertomaan naispoliitikon työstä poliitikkona ja samalla kertomaan hänestä menestystarina. Aikaisemmin julkaistussa Pirkko Aron (1975) henkilökuussa Aroa haastateltiin kotona ja hänen työstään politiikassa puhuttiin varsin vähän. Sen sijaan Työläjärveä haastatellaan toimistossa: kirjoituksen yhteydessä julkaistussa kuvassa ministeri Työläjäri istuu työpöydän ääressä, kynä kädessä ja edessään auki levitettyjä papereita. Haastattelun ingressi osoittaa, että tavoitteena on kertoa menestystarina suomalaisesta naispoliitikosta. Se kertoo sekä tarinan alkuperästä että sen lopputulokseen.

Pirkko Työläjäri on puhjennut kukkaan sosiaali- ja terveysministerinä.

Ennen hän oli ujo ja vaatimaton kansanedustaja.

Nyt hän on esiintymisvarma ja kielitaitoinen ministeri. Miten ihmeessä?²⁰

”Menestys” on kuitenkin suhteellinen käsite. Työläjärven haastattelusta syntyy pikemminkin vaikutelma, ettei ministeri kykene hoitamaan niitä tehtäviä, joita hänelle lankeaa. Kirjoituksessa kysytään Työläjärveltä, ”hivittääkö” sosiaali- ja terveysministerin työnsä häntä vieläkin, kun hän on ollut jo jonkin aikaa virassaan. Vastaus on myönteinen: ”– Hivittää vielä enemmän. Loputkin illuusioistani ovat tavallaan menneet. Tekemättömien töiden määrä kauhistuttaa. Valtioneuvoston rutiineihin tuntuu hukkuvan kaikki. Sosiaali- ja terveysministeriössä sentään pärjää, kiitos korkeatasoisen ja lojaalin virkamieskunnan”²¹.

Kirjoituksessa Pirkko Työläjärvestä syntyy avuton kuva. Teksti antaa ymmärtää, että työt jäävät tekemättä ja rutiinien pyörittäminen vie työnsä aloittaneen ministerin kaikki voimat. Vastauksensa lopussa Työläjäri myöntääkin, että hän joutuu turvautumaan muiden ihmisten apuun selviytyäkseen.

¹⁹ Vehkaoja, Helena ja Rouhiainen, Urpo. Kun elämässä on onnea, menestystä ja vaikutusvaltaa. *Uusi Anna* 11.9.1973. Myllymäki, Herta ja Parkkinen, Sakari. Tellervo M. Koivisto – en aio nostaa kapinalippua. *Uusi Anna* 26.10.1973. Vehkaoja, Helena ja Parkkinen, Sakari. Pidän itseäni sunnuntailapsena. *Uusi Anna* 16.4.1974.

²⁰ Vehkaoja, Helena ja Korpelainen, Tom. Pirkko Työläjärven salaisuus. *Anna* 22.6.1976.

²¹ Vehkaoja, Helena ja Korpelainen, Tom. Pirkko Työläjärven salaisuus. *Anna* 22.6.1976.

Lea Savolaisen haastattelu keväältä 1979 toistaa samaa avuttomuuden tunnelmaa, mutta hieman toisella tavalla. Kyseessä on teksti, jossa kuvaillaan Savolaisen valmistautumista eduskunnassa käyntiin. Tekstissä pistäydytään lopulta myös eduskunnassa, mutta valmistautuminen kansanedustajan työhön muodostaa tekstin varsinaisen rungon. Vaikka tekstissä suhtaudutaan sinänsä myönteisesti ja kannustavasti siihen, että nuorehkosta naisesta ja äidistä on tullut kansanedustaja, siinä kuitenkin korostuu Savolaisen kokemattomuus ja epävarmuus tuntemattomien tehtävien edessä. Teksti ei tarjoa lukijalle tarinaa, jossa Savolainen menestyisi uudessa työssään. Itse asiassa kirjoituksessa ei lainkaan kerrota, miten Savolainen selvisi kansanedustajana tai millaista kansanedustajan työ Savolaisen mielestä oli.²²

Savolaisen haastattelun kuvitus korostaa kokemattomuuden ja epävarmuuden vaikutelmaa. Kirjoituksen ensimmäistä aukeamaa hallitsee kaksi kuvaa, jotka esittävät häntä eri tilanteissa. Pienemmässä kuvassa Savolainen istuu eduskunnan kahvion pöydässä puolue-toveri Erkki Liikasen kanssa. Kuvassa Liikanen hymyilee ja osoittaa sormellaan jotain pöydällä olevista papereista vakavalle Savolaiselle. Toisessa, suuremmassa kuvassa Savolainen seisoo ulkona, kädessään kauppakassin näköinen pussi ja vierellään kaksi pientä lasta. Tässä kuvassa Savolainen hymyilee.

Savolaisen ja Työläjärven vuosina 1976 ja 1979 julkaistut haastattelut osoittavat, millä tavoin politiikassa työskentelevistä naisista oli mahdollista puhua 1970-luvun jälkipuoliskolla. Artikkelit pyrkivät antamaan myötämielisen kuvan kyseisistä poliitikoista, mutta vaikuttaa siltä, että naisten menestystä täytyi tasapainottaa kuvailemalla myös heidän avuttomuuttaan tai kokemattomuuttaan.

Työläjärven ensimmäistä haastattelua vuodelta 1976 ja Savolaisen ensimmäistä työpäivää käsittelevää tekstiä vuodelta 1979 tuleekin tarkastella erityyppisinä kuvata politiikassa menestyneitä naisia positiiviseen sävyyn. Kirjoitusten ristiriitaisuuksista voi samalla päätellä, että uskottavalta kuulostavan menestystarinan kirjoittaminen naispoliitikoista oli 1970-luvun jälkipuoliskolla vaikeaa.

Vaikeudet eivät kuitenkaan päättyneet vielä tähän. Kirjoituksessa ”Pirkko Työläjärven salaisuus” käsitellään usean rivin verran Työläjärven ponnistuksia pitää huolta omasta ulko-näöstään:

Ulkoinen olemus on osa julkista esiintymistä. Pirkko Työläjäjärvi on totuttu näkemään huoliteltuna ja tyylikkäänä.

– Yritän käydä kampaajalla kerran viikossa. Helsingissä käytän kahta kampaajaa. Toinen on lähellä eduskuntaa ja toinen lähellä valtioneuvostoa.

[--]

– Vaatteet taas ostan kun tulee henki päälle. Pidän kauniista vaatteista, mutta inhoan niiden ostamista.²³

Lainaus on yksi esimerkki siitä, millä tavoin Työläjärven haastattelussa käsitellään hänen tapaansa huolehtia ruumiistaan. Siinä Pirkko Työläjäjärvi kuvailee niitä keinoja, joilla hän hallitsee omaa ruumistaan julkisessa tilassa. Lainauksessa erityisesti mainitaan, että ”julkinen” esiintyminen edellyttää Työläjäjärveltä ulkoisen olemuksen vaalimista.

²² Alanen, Raija; Sivén, Douglas ja Rouhiainen, Urpo. Kun meidän äidistä tuli kansanedustaja. *Anna* 10.4.1979.

²³ Vehkaoja, Helena ja Korpelainen, Tom. Pirkko Työläjäjärven salaisuus. *Anna* 22.6.1976.

Sama ilmiö on nähtävissä myös kesällä 1979 julkaistussa Työläjärven haastattelussa. Tuolloin hän oli juuri noussut Mauno Koiviston hallituksen toiseksi valtiovarainministeriksi. Kirjoituksessa kuvaillaan konkreettisesti ministerin työpäivää. Siinä kerrotaan, keitä Työläjärvi päivän mittaan tapaa, missä ja miten hän syö ja miten hän viettää illan Töölönkodissaan pitkän työpäivän jälkeen. Myös tässä tekstissä paneudutaan siihen, millä keinoin Työläjärvi huolehtii ruumiistaan, vaikkakaan tekstissä ei käsitellä hänen pukeutumistaan. Sen sijaan siinä kuvaillaan, mitä Työläjärvi syö aamiaiseksi, lounaaksi ja päivälliseksi sekä kerrotaan, missä ministeri käy kampaajalla. Myös Lea Savolaisen haastattelu pitäytyy pitkälti juuri näissä tapahtumissa: syömisessä, kampaajalla käymisessä ja vaatevalintojen pohimisessa.²⁴

Ruumiin taakka

Kuvauksia Työläjärven ja Savolaisen ponnisteluista oman ruumiin kontrolloimiseksi on mahdollista ymmärtää länsimaiselle ajattelulle tyypillisenä mielen ja ruumiin hierarkkisella vastakkainasettelulla. Tässä vastakkainasettelussa mies edustaa kulttuuria, henkeä ja mieltä, jotka asettuvat korkeammalle tasolle kuin naisen edustamat luonto, ruumis ja materia. Tämän dikotomisen ajattelumallin mukaisesti nainen ja hänen ruumiinsa sopivat uuden elämän luomiseen, kun taas miehen mieli ja äly soveltuvat henkiseen luovuuteen esimerkiksi kulttuurin piirissä. Poliitiikkaan ja yhteiskunnalliseen toimintaan liittyen ajatus on ilmennyt niin, että naisen ruumis on nähty sillä tavalla puutteellisena, että se estää täysipainoisen osallistumisen politiikkaan. Näin ollen naisten ruumiin on tulkittu liittyvän yhteiskunnallisen ja yksityisen tilan toinen toisensa poissulkevaan jakoon: naiset kuuluvat yksityiseen tilaan, ennen muuta kodin piiriin, ja miehet kuuluvat julkiseen tilaan, kodin ulkopuolelle.²⁵

Kulttuurinen jaottelu ruumiiseen ja henkeen sekä yhteiskunnalliseen ja yksityiseen ovat kuitenkin historiallisia, siis aikaan ja paikkaan sidottuja ilmiöitä. Joan B. Landes on todennut, että ne syntyivät valistuksena tunnetun ajattelutavan myötä 1700-luvun Länsi-Euroopassa, jolloin valtion ja sen piirissä elävien ihmisten välinen suhde kehittyi uuteen suuntaan. Syntyi kansalaisen käsite. Kansalaisella ajateltiin olevan sekä oikeuksia että velvollisuuksia suhteessa valtioon, samalla kun valtiolla katsottiin olevan oikeuksia ja velvollisuuksia suhteessa kansalaiseen. Kansalaisen käsite ei kuitenkaan ollut sukupuolineutraali. Monet valistuksen ajatusmaailmaan keskeisesti vaikuttaneet ajattelijat, kuten Rousseau ja Montesquieu, yhdistivät kansalaisuuden järkeen ja järjen puolestaan mieheen. Näin ollen kansalainen oli järkeään käyttävä mies, jonka katsottiin järkensä voimalla kehittävän valtiota parhaaseen mahdolliseen suuntaan.²⁶

Valistuksen aikana myös käsitys sukupuolista muuttui. Ennen valistuksen aikaa miesten ja naisten ajateltiin olevan suurin piirtein samanlaisia: naiset olivat miesten heikompi ja puutteellisempi versio. Valistuksen myötä kehittyi käsitys kahdesta toisilleen vastakkaisesta sukupuolesta, joiden luontaiset ominaisuudet ovat toisensa poissulkevia ja toisiaan täydentäviä. Tämä käsitys kahdesta sukupuolesta ilmeni myös käsityksessä miespuolisesta järkeään käyttävästä kansalaisesta, jonka vastakohdaksi muodostui irrationaalinen ei-kansalainen,

²⁴ Vehkaoja, Helena ja Hautala, Kari. Tässä tulee hallituksen vahva nainen. *Anna* 5.6.1978. Alanen, Raija; Sivén, Douglas ja Rouhiaainen, Urpo. Kun meidän äidistä tuli kansanedustaja. *Anna* 10.4.1979.

²⁵ Palin 1996, 225–226.

²⁶ Caine & Sluga 2000, 7–29; Landes 1988.

nainen. Syntyi siis vähitellen levinnyt mielikuva ideaalitalanteesta, jossa järkevä mies asettui julkiseen ja yhteiskunnalliseen tilaan samalla kun nainen sijoittui huolehtimaan perheestä, kasvattamaan lapsia ja hoitamaan kotia.²⁷

Ajattelutapa, jonka mukaan naisten tuli pitäytyä pelkästään perheen ja kodin muodostamassa elämänpiirissä, ei kuitenkaan koskaan saavuttanut kyseenalaistamatonta asemaa. Naisten yhteiskunnallisesta asemasta alettiin käydä kiivasta keskustelua jo 1700-luvun lopulla, eikä tämä keskustelu ole vielääkään päättynyt. Valistuksen ajan ihanteisiin sisältyi myös käsitys tasa-arvosta ja vaikka monet valistusfilosofit tulkitsivat tämän tarkoittavan miesten välistä tasa-arvoa, saavutti länsimaissa vähitellen valtaa ajatus, että tasa-arvon tulisi tarkoittaa myös sukupuolten tasa-arvoa. Esimerkiksi Suomessa esitettiin ensimmäisen kerran jo 1860-luvulla, että myös naisten tulisi saavuttaa miesten rinnalla samat kansalaisoikeudet.²⁸

1970-luvun alkuun mennessä naiset olivat saavuttaneet Suomessa muodollisesti samat kansalaisoikeudet kuin miehillä, mutta naisten esiintymiseen julkisuudessa kohdistui edelleen selkeitä kulttuurisia rajoituksia. 1960- ja 1970-lukujen taitteen tasa-arvokeskustelua tarkastellut Laura Saarenmaa onkin kiinnittänyt huomiota siihen, miten voimakkaasti Suomessa reagoitiin Lenita Airiston kaltaisen itsenäisen yrittäjänaisen ja avoimesti sukupuolten tasa-arvoa kannattavan henkilön julkisiin puheenvuoroihin. Airiston kimppeihin hyökkäsivät sekä miehet että naiset, niin poliittisesta oikeistosta kuin vasemmistostakin. Airiston julkinen kohtelu osoittaa, kuinka kapealla sektorilla naisten yhteiskunnallista asemaa sopi käsitellä. Samalla Airisto osallistui Saarenmaan mukaan prosessiin, jota hän nimittää ”tavoiteltavan naiseuden sisältöjen uudelleenmuodostumisprosessiksi”. Kyseessä oli kehityskulku, jossa naisen elämässä keskeisen sijan sai oma ansiotyö perheen ja kodin hoidon sijaan.²⁹

Työläjärven ja Savolaisen vuosina 1976 ja 1979 julkaistuja haastatteluja tuleekin tarkastella teksteinä, jotka jatkoivat jo 1960-luvulla käynnistynyttä julkista keskustelua naisten yhteiskunnallisesta asemasta. Yhtä keskeistä on ymmärtää, että nämä tekstit eivät käy tätä keskustelua pohtimalla haastateltujen naisten yhteiskunnallisia tai poliittisia mielipiteitä. Näitä ei näissä teksteissä juuri käsitellä. Sen sijaan Työläjärven ja Savolaisen haastatteluissa mietitään, sopiiko naisen ruumis työskentelyyn politiikassa ja millä ehdoin, vai onko vain miehen ruumis sovelias poliittiseen työhön. 1970-luvun *Annan* tehtävä ei ollut helppo. Naispoliitikkojen julkisuuteentulon taustalla oli 200 vuotta kestänyt keskustelu naisten yhteiskunnallisesta asemasta, ja 1960-luvulla käynnistynyt tasa-arvokeskustelu oli jo osoittanut, että aihe herätti ihmisissä voimakkaita tunteita. Naistenlehti *Annan* varovaista tapaa kirjoittaa aiheesta tuleekin ymmärtää sitä taustaa vasten, että maltillisilla puheenvuoroilla koettiin saavutettavan enemmän kuin kärjistyksillä tai mahdollisilla ylilyönneillä.³⁰

Kirjoituksista ilmenee useita keinoja, joilla toimittajat ovat pyrkineet purkamaan valistuksen aikana muodostunutta jakolinjaa naisten yksityiseen ja miesten yhteiskunnalliseen tilaan. Yksi näistä on puhe ”vahvasta naisesta”, johon vuonna 1979 julkaistussa Pirkko Työläjärven haastattelussa vedotaan. Termi ”vahva nainen” on voimakkaasti latautunut ilmaus, jolla on selkeä yhteys kansalliseen kuvaan ”vahvoista” suomalaisista naisista. Mielikuvaa suomalaisten naisten vahvuudesta voi pitää vallan resurssina: se antaa lisää tilaa kuvata menes-

²⁷ Samat.

²⁸ Bryson 2003, 11–20; Caine & Sluga 2000, 18–21; Häggman 1994, 144–201.

²⁹ Saarenmaa 2010, 177–254.

³⁰ Sama.

tyneitä suomalaisia naispoliitikkoja. Toisaalta Pirjo Markkola on huomauttanut, että puhe vahvasta suomalaisesta naisesta vetoaa sellaiseen kansalliseen mielikuvaan, joka pikemmin häivyttää miesten ja naisten välisiä sukupuoleen liittyviä tasa-arvon ongelmia kuin tuo niitä esille. Vahva suomalainen nainen liitetään tyypillisesti esimerkiksi siihen käsitykseen, että suomalaiset naiset ovat aina tehneet työtä, mikä puolestaan häivyttää yksityisen ja julkisen välisiä eroja suomalaisessa yhteiskunnassa. Markkola esittääkin kysymyksen, miksi suomalaisesta naisesta puhuttaessa tulee aina korostaa heidän väitettyä vahvuuttaan. Edistääkö puhe vahvuudesta tasa-arvosta käytävää keskustelua vai haittaako se sitä? ³¹

Yhden vastauksen Markkolan kysymyksiin antaa Eeva Raevaara, joka on analysoinut suomalaisen vahvan naisen käsitteen saamia merkityksiä kunnallispoliitikkojen haastattelussa. Raevaaran mukaan suomalaisen vahvan naisen käsite rakentuu tietyille mielikuville naisten etenemisestä politiikassa. Ensimmäisen mukaan on olemassa harvalukuinen naisten etujoukko, joka raivaa tietä myöhemmin tuleville naisille. Siten vahvan naisen käsite sisältää samanlaisen edistysajattelun ulottuvuuden kuin mistä Pirkko Aronkin haastattelu kertoo. Se viestittää, että epätasa-arvo on kohta menneisyyttä ja tulevaisuudessa ”vahvat naiset” voivat osallistua politiikkaan siinä missä miehetkin. ³²

Edelleen mielikuva vahvoista naisista olettaa, että etujoukon naiset ovat osoittaneet tarkokkuudellaan ja pätevyydellään kykynsä toimia politiikassa. Näin ollen ajatus vahvoista naisista siirtää huomion pois naisia syrjivistä rakenteista ja painottaa yksittäisten naisten henkilökohtaisia ominaisuuksia. Puhetta vahvoista naisista voikin käyttää todisteena siitä, että nainen voi halutessaan olla yhtä pätevä poliitikko kuin mies. Samalla määritelmä ”vahva” korostaa kyseessä olevan naisen poikkeuksellisuutta verrattuna muihin, ei-vahvoihin naisiin. Eeva Raevaara arvioikin, että ”vahvan naisen” käsite uusintaa mielikuvaa siitä, että miehen kanssa yhtä uskottava naispoliitikko on poikkeus; toisin sanoen puhe ”vahvasta naisesta” osoittaa epäsuorasti, että politiikassa normi on mies ja että naisen tulisi tavoitella samankaltaisuutta miehen kanssa ollakseen uskottava poliittinen toimija. ³³

Valistuksen ajan käsitys yksityisen ja yhteiskunnallinen elämäpiirin sukupuolittuneesta jaosta ilmenee konkreettisesti myös kuvauksissa siitä, miten 1970-luvun naispoliitikot hoitavat – tai aikovat hoitaa – perhettä ja kotia työn ohessa. Vuonna 1976 julkaistussa haastattelussa ”Pirkko Työläjärven salaisuus” kerrotaan haastateltavan ponnistuksista pitää Raumalla sijaitseva koti kunnossa.

Pirkko Työläjärven aviomies, sosiaalijohtaja Markku Työläjäri asuu pariskunnan yhteisessä kodissa Raumalla. Miten aviomies suhtautuu menevään vaimoonsa?

– Ihan hyvin. Hän pärjää vallan mainiosti nyt kun kodin käytännölliset asiat tulevat hoidetuksi suurenmoisella naapurivallalla. Loppukesästä viime vuonna eräs naapurinrouva tarjosi apuaan. Hän oli katsellut kuinka kotona käydessäni ryntäilin tuulispään lailla kotiaskeissa. Nyt kotimme on paremmassa kunnossa kuin minun sitä hoitaessani. ³⁴

Lainauksesta siis ilmenee, ettei Työläjäri ole kyennyt huolehtimaan kodistaan otettuaan vastaan ministerin tehtävät. Abstraktisti ilmaistuna siirryttyään yksityisestä julkiseen tilaan Työläjäri on menettänyt kontrollin sekä yksityiseen että julkiseen. Tekstin mukaan hän

³¹ Markkola 2002, 75–90.

³² Raevaara 2007, 116–118.

³³ Raevaara 2007, 116–118.

³⁴ Vehkaoja, Helena ja Korpelainen, Tom. Pirkko Työläjärven salaisuus. *Anna* 22.6.1976.

ei ole pitämään huolta kodistaan eikä töidenkään sujuvuudessa tunnu olevan kehumista. Kirjoitus tarjoaa mahdollisuuksia eri tulkintoihin.

Yhtäältä voi ajatella Pirkko Työläjärven saavan rangaistuksen siitä, että hän siirtyy yksityisestä tilasta julkisuuteen. Kirjoituksen viestin voi tulkita: nainen ei voi menestyä yhteiskunnallisessa ja yksityisessä tilassa samanaikaisesti. Teksti korostaa naisen pakkoa valita, kummassa tilassa hän aikoo pärjätä: yhteiskunnallisessa vai yksityisessä. Tällöin tekstin voi nähdä kertovan lukijalle, että naisten on maksettava hinta osallistumisestaan politiikkaan.

Toisaalta kirjoituksessa korostetaan, että Työläjäjärvi on onnistunut järjestämään asiansa hyvin. Nyt kotikin on kunnossa, vaikka hetken tilanne vaikuttikin pahalta. Tästä näkökulmasta katsoen korostuu se, että haastattelu pyrkii olemaan poliittisen menestyksen kuvaus. On merkittävää, että kirjoituksessa joudutaan ottamaan kantaa käsitykseen, että naisen osallistuminen yhteiskunnalliseen toimintaan voi johtaa kodin tai yksityisen tilan kaaokseen. Myös Savolaisen elämänmuutosta käsittelevää tekstiä voi tulkita tästä perspektiivistä. Kirjoituksessa käytetään runsaasti tilaa sen kuvailuun, millä tavoin Savolaisen perheen asiat nyt järjestyvät, kun äiti joutuu käymään töissä Helsingissä asti. Silmiinpistävää on sekin, että haastatteluissa pohditaan aviomiesten suhtautumista vaimojen uravalintaan. Niissä todetaan, että mies on kannustanut vaimoaan osallistumaan politiikkaan.

Kun hänet [Lea Savolainen] nyt valittiin kansanedustajaksi Hämeen eteläisestä vaalipiiristä lähes 12 000 äänellä, hän tiesi hyvin, mihin oli ryhtynyt. Myös aviomiehen, Hämeenlinnan kaupungin työpäällikkönä työskentelevän insinööri Matti Savolaisen kanssa oli asiat mietitty tarkkaan edeltäpäin.

Jo pelkästään lasten vuoksi päätin, etten hanki edes asuntoa Helsingistä.³⁵

Lea Savolaisen haastattelusta ilmenee monin tavoin, että Matti Savolaisen suopeus ja myötäsukaisuus puolison poliittista toimintaa kohtaan on tarpeen. Tärkeää on myös, että mies pitää huolta kodista vaimon ollessa poissa. Koti ei siis joudu hunningolle, vaikka Lea Savolainen sieltä pois lähtee.

Lea Savolaisen ja Pirkko Työläjärven vuonna 1976 ja 1979 julkaistut haastattelut asettuvat mielenkiintoiseen kontrastiin kesällä 1977 julkaistun Työläjäjärveä käsittelevän ”Minun ei tarvitse olla täydellinen” -kirjoituksen kanssa. Tästä tekstistä puuttuvat miltei kaikki edellä kuvailut yhteiskunnallisessa tilassa toimivan naispolitiikon elämää käsittelevät ristiriitaisuudet. Tämä johtuu siitä, että teksti ei sijoita Pirkko Työläjäjärveä työhön, eikä kuvaile hänen työtään ministerinä. Kirjoituksen alussa kerrotaan, että hän on hankkinut uuden kakkoskodin Helsingistä, Töölöstä. Artikkelin ainoa, koko sivun suuruinen kuva näyttää hänet istumassa uuden kotinsa olohuoneessa.³⁶

Artikkelissa käydään melko yksityiskohtaisesti läpi Pirkko Työläjäjärven lapsuudenkokemuksia: vuosia sotalapsena Ruotsissa, koulunkäyntiä ruotsinkielisessä oppikoulussa, opintoja kauppa- ja korkeakoulussa sekä ensimmäisiä työpaikkoja, aluksi kanslistina ja tuntiopettajana Raumalla ja myöhemmin toimistopäällikkönä Rauman verotoimistossa. Tekstissä ei päästä hänen poliittiseen uraansa asti, vaan kuvaus pysähtyy tilanteeseen, jossa hänet valitaan eduskuntaan. Sen jälkeen siirrytään käsittelemään Työläjäjärven ujoutta ja hänen ystävyysuhteitaan politiikassa. Artikkelin viimeinen kappale on varattu kuvaukselle

³⁵ Alanen, Raija; Sivén, Douglas ja Rouhiainen, Urpo. Kun meidän äidistä tuli kansanedustaja. *Anna* 10.4.1979.

³⁶ Myllymäki, Hertta ja Bergström, Stig. Pirkko Työläjäjärvi: Minun ei tarvitse olla täydellinen *Anna* 14.6.1977.

siitä, miten Pirkko Työläjärvi hoitaa kotiaan. Toisin kuin ”Pirkko Työläjärven salaisuus” tekstissä nyt Työläjärven kotona vallitsee järjestys.³⁷

”Minun ei tarvitse olla täydellinen” -artikkeli pitäytyy Työläjärven yksityiselämän kuvauksessa ja välttää hänen yhteiskunnalliseen tilaan sijoittuvan toimensa luonnehdintaa. Ilmeisesti tämän vuoksi tekstissä ei myöskään tarvitse käsitellä mahdollisia sukupuoleen liittyviä ruumiillisia puutteita, kuten muissa samana ajankohtana julkaistuissa Työläjärven haastatteluissa on tehty.

Työläjärven ja Aron haastattelut 1970-luvun puolivälin *Annassa* onkin nähtävä eräänlaisen neuvotteluprosessin lähtöpisteenä. Yhteistä 1970-luvun jälkipuoliskolla julkaistuille naispoliitikkojen haastatteluille on, että ne kaikki käyvät keskustelua moniulotteisen kulttuuriperinnön kanssa, mutta ne tekevät sen hiukan eri tavoin. Pirkko Aron haastattelussa keskustellaan sukupuolten tasa-arvosta keinoin, jotka pikemminkin näyttävät tavoittelevan korkeatasoisena pidetyn yhteiskunnallisen keskustelun tuntomerkkejä kuin naistenlehdille tyyppillisenä pidettyjä piirteitä. Siinä määritellään tietty yhteiskunnallinen ongelma ja pohditaan, onko se ratkaistavissa ja millä keinoin. Pintapuolisesti katsoen Aron yhteiskunnallisia mielipiteitä esittelevällä tekstillä on hyvin vähän yhteistä Työläjärven ja Savolaisen henkilökuvien kanssa. Jos katsoo pinnan alle, voi kuitenkin nähdä, että myös Työläjärven ja Savolaisen haastattelut osallistuvat neuvotteluun siitä, millä tavoin ja millä edellytyksin naiset voivat tehdä politiikkaa työkseen. Näissä kirjoituksissa yhteiskunnallinen ja henkilökohtainen nivoutuvat yhteen kysymyksessä siitä, millä tavoin naisen tulee kontrolloida ja muokata ruumistaan sopeutuakseen politiikan aiheuttamiin vaatimuksiin.

Annassa 1970-luvun lopulla julkaistujen naispoliitikkojen henkilökuvien arvomaailmaa voi pitää konservatiivisena: naisten työ politiikassa näyttää luonnottomalta ja edellyttää kuvauksen kohteena olevilta naisilta jatkuvaa ponnistelua. Sen sijaan näiden naisten yksityiselämä vaikuttaa vaivattomalta ja helpolta: sitä ei kuvailla suurten haasteiden tai ongelmien kautta. Tässä mielessä voi ajatella, että nämä tekstit uusintavat perinteisiä sukupuolten sijaintiin liittyviä arvoja ja asenteita.

Toisaalta on hyvä pitää mielessä, että nämä kirjoitukset ovat vasta naisten poliittisen työn kuvausten muutoksen alku. Niitä voi pitää arvomaailmaltaan konservatiivisina, koska ne kantavat mukanaan pitkää perintöä: sukupuolten asemaan laajalti liitettyjä arvoja ja ihanteita jopa satojen vuosien takaa. Edelleen on tärkeää ymmärtää, että arvojen ja asenteiden tuominen julkisuuteen sisältää jo sellaisenaan mahdollisuuden vastarintaan.³⁸ Tämän osoittavat myös 1970-luvulla julkaistut poliittisten perheiden kuvaukset.

³⁷ Myllymäki, Hertta ja Bergström, Stig. Minun ei tarvitse olla täydellinen. *Anna* 14.6.1977.

³⁸ Koivunen 1996, 64–69.

Uusi kiinnostava henkilösarja alkaa

Suomalaisen mahtimiehen vaimo

HERTTA MYLLYMÄKI
STIG BERGSTROM

Annikki Mattilan kaksi maailmaa

● Valmetin pääjohtaja Olavi J. Mattila on jo pitkään ollut kova nimi suomalaissa talouselämässä ja politiikassa.

● Hänen puolisonsa Annikki Mattila tuli vasta tänä kesänä lähemmin tutuksi Suomen kansalle; Etyk-päivien aikana hänellä oli näkyvä rooli korkeiden vieraiden esittäjänä.

● Tästä alkaa Annan uusi sarja, jossa kerrotaan suomalaisten mahtimiesten puolisoista ja heidän omasta, yhteistyössä elämästään.

Suomen alkaminut puoliso rouva Annikki Mattila oli ensialkuun vastustanut sitä, että Erskin osastomestari-miehen vaimolle suunniteltiin ohjelmaa näytöksi ja vieraiden viittä maassamme.

Käytännössä päätöksen hän omistui tässä tehtävässä. Kokouksen jälkeen Annikki Mattilalle lähetettiin postissa kirjeessä rouva Betty Ford palomieskerhoon Helsingissä viedämiin päivin. Yhä suuremmin vakuutettiin kaikki miehen Erskin nautivat täällä viihdyttävää.

AINOALAUTUISIA VIERAITA

Etyk-päivät olivat alkominut KAÄNNÄ

Helsingin lehti Hakkilassa, jossa on Annikki ja Olavi Mattilan toinen maailma.

Korsimoinen kotonaan Tammela, keuhkojen työtä varten 1960. Kerttu ja Arvo Korsimo kuoli, kolme vuotta ennen kuin Kerttu Korsimo kuoli muuttoon keskeisellä.

HERTTA MYLLYMÄKI
URPO ROUHIAINEN

Kerttu Korsimo elää muistojensa keskellä

POLITIKKA OLI MIEHEN ELÄMÄ

● Arvo Korsimo oli legenda jo ellessään, värikäs poliitikko, itsevaltiainen puolustusministeri, ministeri ja kanslianeuvos.

● Hänestä puhuttiin ja kirjoitettiin milloin miinikriisin skandaaliläpysä, hänestä tehtiin näytelmä. Nyt on tullut kirja, joka kertoo Korsimosta, Kekkonen miehestä.

● Taustalla, kohua herättänyt julkisuuden takana oli hänen vaimonsa Kerttu Korsimo. Rouva Korsimo asuu nyt muistojensa keskellä Korsimoinen kotitalossa Liedossa.

— Arvo Korsimo, joka oli jättänyt kaiken, uuden vuoden 1960, Kerttu ja Arvo Korsimo elämänsä.

Tämä on talon suunnittelija piirusti kurtissa, sanoi Urho Kekkonen rahdiesän esittämisen kerää Takalassa talon, jonka Kerttu ja Arvo Korsimo osivat vuonna 1959.

— Talo oli tosiaan ruma, rouva Kerttu Korsimo kertoo nyt. — Se muistettiin vanhaa-aikaisia muunna- ja. Seilassa, jota suurempi maassa-työ, kapea ja korkea, taitok-
toinen.

Nyt taloa ei muista sanaksi. Sen muistettiin parhaiten, laatu la-
kettiin alkuun ja muistettiin hupakaksi, ja koko rakennus-
pöytämuistettiin tekemällä salin pää-

hän kaksi kamaria. Punaiseksi maalamassa se on kuin postikortti-
talo pyrytyä talvipäivä.
Talon sisällä tunnelma on viisi-
kokoaa ja viihdyttävää. Tuvan suu-
ruusua muistetaan tammien
takkana ja sen ääressä oleile-
tavalliset valokuvat, valokuvat,
kookas Sanja.

KUOLEMA TYÖN

Kerttu Korsimo asuu talon yksin
miehenä kuollessaan jälkeen, joka
tapautui lokakuussa 1969.
Talon suuret muistot olivat
juuri silloin lähtenyt, Arvo

Korsimo oli pari vuotta aikaisem-
min jäänyt eläkkeelle Neere Oy-
stä, jonka johtajia hän oli viimei-
set päivät.

Mutta eläkkeellä ollessaan
Korsimolla oli vielä muuta ruusua
tulossa ja hän kulki vikatoin
säilyttäessä Hebingin ja Liedon
villä. Hebingistä hän oli tullut
kuolemansa edellisen päivän
ilman ja sen jälkeen alkoi palata
takaisin sinä lokakuussa torstai-
na, jona hän kuoli.

Hän soitti ammalta veljellensä
ja -soti meillä menossa viikon-
loppuna, jolloin hän taas alkoi
tulla Hebingistä takaisin. Taka-
KAÄNNÄ

Poliittiset perheet tuovat vaimojen aseman julkisen keskustelun kohteeksi

Mahtimiesten vaimot

Syyskuussa 1975 *Anna* alkoi julkaista uutta ”Suomalaisen mahtimiehen vaimo” -sarjaa. Sen ääneen lausuttuna tavoitteena oli tarkastella menestyneiden suomalaismiesten perheiden yksityistä elämää. Ensimmäisenä sarjassa julkaistiin keskustalaisten kansanedustajan ja ministerin Olavi J. Mattilan ja hänen vaimonsa Annikki Mattilan elämää kuvaileva teksti ”Annikki Mattilan kaksi maailmaa”. Kirjoitus on hyvä esimerkki siitä, miten *Anna*-lehden artikkelit neuvottelivat naisille sopivasta tilasta 1970-luvun jälkimmäisellä puoliskolla.

Valmetin pääjohtaja Olavi J. Mattila on jo pitkään ollut kova nimi suomalaisessa talouselämässä ja politiikassa.

Hänen puolisonsa Annikki Mattila tuli vasta tänä kesänä lähemmin tutuksi Suomen kansalle; Etyk-päivien aikana hänellä oli näkyvä rooli korkeiden vieraiden emäntänä.

Tästä alkaa *Annan* uusi sarja, jossa kerrotaan suomalaisten mahtimiesten puolisoista ja heidän omasta, yksityisestä elämästään.¹

Annikki ja Olavi J. Mattilan haastattelu on esimerkki siitä, miten poliitikkojen perheiden kuvaukset muuttuivat *Annassa* 1970-luvun puolivälissä. Riitta Jallinojan mukaan naistenlehdet julkaisivat ensimmäiset julkisuuden henkilöiden avioelämää käsittelevät kirjoitukset 1960-luvun puolivälissä. Tätä ennenkin yksityiselämää oli käsitelty naistenlehdissä jonkun verran, mutta omakohtaiset kokemukset avioliiton arjesta jäivät näiden tekstien ulkopuolelle. 1960-luvun jälkimmäiselle puoliskolle tullessa tilanteessa tapahtui kuitenkin muutos: julkisuuden henkilöt alkoivat antaa aikaisempaa enemmän haastatteluja omasta avioliitostaan siten, että vuosien 1960–1970 välisenä aikana *Anna*, *Eeva* ja *Me Naiset* -lehtien avioliittoa käsittelevien haastattelujen määrä liki nelinkertaistui.²

Jallinojan mukaan poliitikot tulivat mukaan tähän julkisuuden lajityyppiin 1970-luvun puolivälisestä alkaen. Tätä ennen julkisuudessa esiintyivät henkilöt, jotka olivat tulleet tunnetuiksi viihteen, taiteen, urheilun tai toimittajan – erityisesti televisiotoimittajan – työn kautta. Tosin poliitikkojen tai heidän puolisoitensa haastattelujen määrä oli muiden jul-

¹ Myllymäki, Herta ja Bergström, Stig. Annikki Mattilan kaksi maailmaa. *Anna* 2.9.1975.

² Jallinoja 1997, 53–54.

kisuuden henkilöiden haastattelujen määrään verrattuna melko pieni ja sellaisena se myös pitkään pysyi. Vuonna 1975 *Annan*, *Eevan* ja *Me Naiset* -lehden julkaisemista avioliittoa käsittelevistä jutuista 8 prosenttia käsitteli poliitikkoja ja heidän puolisoitaan ja määrä pysyi suurin piirtein samana 1980-luvun jälkipuoliskolle asti.³

Miespoliitikkojen vaimojen haastattelut olivat yleisimpiä *Annassa* ilmestyneitä poliitikkojen henkilökuvia vuosina 1975–1979. Niitä julkaistiin näinä vuosina 15 kappaletta. Ne olivat selvästi tavallisempi tapa käsitellä poliitikkojen elämää kuin esimerkiksi naispoliitikkojen haastattelut. Miespoliitikkojen vaimojen haastatteluiden lisäksi lasken tähän joukkoon kuuluviksi myös ne kirjoitukset, joissa käsitellään jo kuolleiden suomalaisten suurmiesten puolisoitten elämää. Poliitikkojen perheitä oli *Uudessa Annassa* toki käsitelty jo 1970-luvun ensimmäisinä vuosina. Tuolloin kirjoitusten fokus oli kuitenkin selkeämmin perheiden miehissä. Esimerkiksi toukokuussa 1973 haastateltiin kokoomuksen puheenjohtajaa Harri Holkeria yhdessä perheen kanssa kirjoituksessa ”Harri Holkerin kotirintama kestää”. Vaikka perhekin on tässä kirjoituksessa mukana, on tekstin keskipisteessä kuitenkin Harri Holkerin persoonallisuus ja työ politiikassa.⁴

Annassa vuosina 1975–1979 julkaistuilla miespoliitikkojen vaimojen haastatteluilla on monia yhteisiä piirteitä. Ensinnäkin, kuten Annikki Mattilan haastattelun ingressi suoraan toteaa, niiden tarkoituksena on tehdä näkyväksi puolison kautta korkeassa poliittisessa virassa työskentelevän miehen sekä hänen vaimonsa arkea ja yksityiselämää. Jallinoja toteaa, että julkisuuden henkilöiden avioelämää käsittelevissä kirjoituksissa tyypillisesti haastateltiin julkisuudessa tunnetun miehen vaimoa, jonka kautta tuotiin perheen yksityiselämä julkisuuteen. Esimerkiksi tekstissä ”Annikki Mattilan kaksi maailmaa” kuvaillaan Helsingissä vuonna 1975 pidetyn Euroopan turvallisuus- ja yhteistyökonferenssin (Etykonferenssin) valmisteluista ja itse kokouksen sujumista Annikki Mattilan näkökulmasta. Siinä Annikki Mattila kertoo, miten Etykonferenssin käytännön järjestelyt sujuivat ja millä tavoin hän vietti aikaa Yhdysvaltain presidentin Gerald Fordin vaimon Betty Fordin kanssa.⁵

1970-luvulla *Annassa* julkaistuille poliittisten perheiden elämän kuvauksille on yhteistä selkeäksi esitetty sukupuolittunut työnjako: vaimon tehtävänä on huolehtia kodista ja perheestä tai korkeintaan toimia miehen virkaan liittyvien julkisten tilaisuuksien emäntänä. Sen sijaan miehen elämänpiiri on työ politiikassa. Samaa viestiä toistaa myös toinen 1970-luvun puoliväliin sijoittuva teksti, jossa haastatellaan edesmenneen Arvo Korsimon (kesk) puolisoa Kerttu Korsimoa otsikolla ”Kerttu Korsimo elää muistojensa keskellä”. Siinä tarkastellaan Kerttu Korsimon elämää Arvo Korsimon vaimona:

Niiden [poliittisten tilaisuuksien] avulla Kerttu Korsimo pääsi kurkistamaan siihen poliittiseen elämään, joka niin kiihkeänä kuohui hänen miehensä ympärillä hyvinä ja pahoina päivinä.

Muuten hän oli Taskulan emäntä, Taskulan, joka kaikissa vaiheissa merkitsi Arvo Korsimolle kotia. Sen rauhassa Arvo Korsimo saattoi rentoutua ja päästä irti unilääkkeistään, joita hän sokeritautin aiheuttaman lääkityksen lisäksi joutui säännöllisesti käyttämään.⁶

³ Jallinoja 1997, 53, 86–89.

⁴ Kangaspunta, Inkeri ja Parkkinen, Sakari. Harri Holkerin kotirintama kestää. *Uusi Anna* 29.5.1973. Samantyyppinen kirjoitus julkaistiin myös kokoomuksen uudesta puoluesihteeristä Antero Salmenkivestä. Kangaspunta, Inkeri ja Rouhiainen, Urpo. Kokoomuksen kuuma nimi. *Uusi Anna* 9.10.1973.

⁵ Myllymäki, Hertta ja Bergström, Stig. Annikki Mattilan kaksi maailmaa. *Anna* 2.9.1975.

⁶ Myllymäki, Hertta ja Rouhiainen, Urpo. Kerttu Korsimo elää muistojensa keskellä. *Anna* 25.1.1977. Ks. myös Myllymäki, Hertta ja Rouhiainen, Urpo. Valtakunnan ensimmäinen nainen. *Anna* 17.2.1976.

Aikakauden poliittisia perheitä kuvailevissa teksteissä mainitaankin usein koti, maatala tai vastaava paikka, joka symboloi yksityistä elämänpiiriä ja jonka perheen vaimon kerrotaan ottaneen hoitaakseen. Kerttu Korsimo oli ”Taskulan emäntä” ja Annikki Mattila puolestaan oli ”Heikkilän talon” emäntä. Artikkeleissa näistä paikoista luodaan kuvaa tilana, jossa politiikassa häääävä mies saattoi rentoutua ja irrottautua kiireistään. Samalla tekstit antavat epäsuorasti vaimolle tärkeän tehtävän rauhan tyyssijan ylläpitäjänä ja huolehtijana. Näin kirjoitukset tuottavat mielikuvaa siitä, että vaimolla on ollut tärkeä osa aviomiehen menestyksessä politiikassa, yhteiskunnallisessa tilassa.

Näissä teksteissä tarkastellaan avioparin elämää ennen muuta vaimon näkökulmasta. Vaimo edustaa menestyneen miespoliitikon yksityiselämää ja ehkä juuri sen vuoksi hän pääsee miestään enemmän kertomaan puolisonsa julkisen viranhoidon taakse jäävästä yksityisestä elämänpiiristä. Annikki ja Olavi J. Mattilan elämää käsittelevässä tekstissä Olavi J. Mattilaa ei siteerata lainkaan ja tekstin kuvituksessakin hän on sijoitettu ikään kuin taustalle. Tässä onkin keskeinen ero verrattaessa *Uudessa Annassa* vuosina 1971–1974 ja *Annassa* vuosina 1975–1979 julkaistuja poliittisten perheiden kuvauksia toisiinsa. *Uuden Annan* teksteissä kohteena ovat miespoliitikot, mutta *Annan* kirjoituksissa esiin nostetaan miespoliitikon vaimo ja hänen näkökulmansa poliittisen perheen elämään.⁷

Poliittisten perheiden haastattelut muistuttavat monin tavoin saman aikakauden kirjoituksia, joissa kerrotaan historiallisten suurmiesten vaimojen tai muiden läheisten naisten elämästä. Historiallisten suurmiesten vaimojen elämästä kertominen alkoi jo *Uudessa Annassa* 1970-luvun alkupuoliskolla⁸. Tutkimusajanjaksoni ensimmäinen tällainen teksti käsitteli presidentti Kaarlo Juho Ståhlbergin puolisoa ja se julkaistiin vuonna 1976.⁹ Se sai jatkoa marraskuussa 1977, jolloin *Anna* julkaisi kirjoituksen Ellen Svinhufvudista, Suomen presidentti Pehr Evind Svinhufvudin puolisoista.¹⁰ Toukokuussa 1978 lehti kirjoitti C.G. Mannerheimin tyttärestä Anastasie Mannerheimista otsikolla ”Elämää marskin tyttärenä”.¹¹

Historiallisten suurmiesten ja heidän puolisoitensa elämää tarkastelevat tekstit muistuttavat Mattiloiden ja Korsimoiden haastatteluita siinä suhteessa, että myös näissä teksteissä vaimon tai puolison elämän kuvaus antaa mahdollisuuden kurkistaa julkisen viran tuottamien kulussien taakse ja kertoa suurmiesten yksityiselämän arkisista yksityiskohdista. Yhtäläillä ne ovat idealisoituja kuvauksia parisuhteesta, jossa vaimot ovat työskennelleet, jopa uhrautuneet, miehensä yhteiskunnallisen viranhoidon takia saamatta siitä kuitenkaan julkista kiitosta.

Esimerkiksi Ester Ståhlbergia käsittelevässä kirjoituksessa kuvaillaan yksityiskohtaisesti, kuinka Ester Ståhlberg tuki tytärpuoltaan Linnea Wenerskogia tämän puolison

⁷ Myllymäki, Hertta ja Bergström, Stig. Annikki Mattilan kaksi maailmaa. *Anna* 2.9.1975. Vertaa myös eduskunnan puhemiehen Veikko Helteen ja hänen puolisonsa Toini Helteen haastatteluihin. Näissä puhuu jonkun verran myös Veikko Helle, mutta pääpaino on kuitenkin Toini Helteen ajatuksissa. Myllymäki, Hertta ja Rouhiainen, Urpo. Valtakunnan ensimmäinen nainen. *Anna* 17.2.1976. Myllymäki, Hertta ja Rouhinen, Urpo. Toini ja Veikko Helle: Aloitimme tyhjin käsin. *Anna* 21.2.1978. *Uusi Anna* julkaisi poliittisten perheiden haastatteluita esimerkiksi Kalevi Sorsasta, Harri Holkerista ja Antero Salmenkivistä ks. Joki, Teuvo ja Sivén, Douglas. Pääministeri joutomiehenä *Anna* 31.7.1973; Kangaspunta, Inkeri ja Parkkinen, Sakari. Harri Holkerin kotirintama kestää. *Uusi Anna* 29.5.1973; Kangaspunta, Inkeri ja Rouhiainen, Urpo. Kokoomuksen kuuma nimi. *Uusi Anna* 9.10.1973.

⁸ Toukokuussa 1973 *Uudessa Annassa* julkaistiin presidentti Risto Rytin puolison Gerda Rytin elämästä kertova teksti. Mervi, Aino. En voinut muuta kuin rukoilla. *Uusi Anna* 15.5.1973.

⁹ Myllymäki, Hertta. Ester Ståhlbergin tytär Linnea Wenerskog: Hän ei ollut tavallinen äiti. *Anna* 30.11.1976.

¹⁰ Myllymäki, Hertta. Äitini Ellen Svinhufvud. *Anna* 22.11.1978.

¹¹ Wathén, Edith. Elämää marskin tyttärenä. *Anna* 16.5.1978.

Paul Etrockin sairastuttua tuberkuloosiin. Tarinassa tasavallan presidentin puoliso Ester Ståhlberg näyttäytyy eräänlaisena esikuvallisena naisena, joka on valmis auttamaan kaikkiin keinoihin tilanteessa, jossa avioliiton kautta sukuun tullut henkilö sairastuu vakavasti.¹²

1970-luvun kaksijakoinen kansalaisuus

1970-luvulla julkaistujen menestyneiden miespoliitikkojen puolisojen elämää kuvailevissa teksteissä näkyy viitteitä perhe- tai koti-ideologiaksi kutsutusta ajatusmaailmasta, joka ensimmäisen kerran alkoi hahmottua 1700-luvun puolivälin valistusfilosofien kirjoituksissa, mutta joka saavutti hegemonisen aseman monissa länsimaissa ja Suomessa 1800-luvun jälkipuoliskolla. Perheideologian lähtökohtana oli ajatus, että miehen, naisen ja lasten muodostama ydinperhe muodostaa yhteiskunnan perusyksikön. Samalla miehelle ja naiselle määriteltiin luonteviksi nähdyt toimet ja tilat. Miehelle sopivana tehtävänä pidettiin kodin ulkopuolelle sijoittuvaa ansiotyötä, kun taas naiselle luontevana toimena nähtiin kodin hoitaminen, perheestä huolehtiminen ja lasten kasvattaminen sekä miehen julkisen uran tukeminen. Tämä ideaalimalli kietoutui yhteen 1800-luvun lopun kansallisuusaatteen kanssa siten, että kummankin sukupuolen tehtäviä perusteltiin kansakunnan ylläpitämisen ja kehittämisen näkökulmasta. Perhe nähtiin valtiovallan keinona ylläpitää ja kehittää kansakunnan moraalista ryhtiä: kasvattaa reippaita, siveellisiä ja lainkuuliaisia kansalaisia. Irma Sulkunen onkin puhunut kaksijakoisesta kansalaisuudesta. Sillä hän tarkoittaa, että molemmille sukupuolille oli määritelty omanlaisensa kansalaisuuden muodot, jotka erosivat toisistaan, mutta joiden kummankin tehtävänä oli palvella kansakuntaa.¹³

Tämä sukupuolittunut työnjako ei toteutunut sellaisenaan suomalaisissa perheissä, vaan kyseessä oli suomalaisen sivistyneistön kehittämä ideaali, joka perustui länsimaisten yhteiskuntafilosofien – esimerkiksi Hegelin ja Rousseauin sekä Suomessa Snellmannin – ajatuksiin. Suomessa maaseudun maanviljelijöiden ja kaupunkien työväestön perheissä taloudelliset realiteetit pakottivat molemmat puoliset osallistumaan myös kodin ulkopuoliseen ansiotyöhön. Silti perheideologian ihanteet säilyivät voimakkaina pitkään. Nämä ihanteet näkyivät esimerkiksi Lotta Svärd -järjestön ja suojeluskuntien toiminnassa 1930-luvulla ja toisen maailmansodan aikana. Lotta- ja suojeluskuntajärjestöissä sukupuolilla oli omat luontaisina nähdyt tehtävänsä, joiden tavoitteena oli kansakunnan kehittäminen. Niissä perheideologian mukainen yhteiskunnallinen työnjako vietiin niin pitkälle, että suojeluskuntien poikatyössä sekä pikkulottajärjestössä lapsillekin jaettiin omat, heille sopiviksi mielletyt tehtävät.¹⁴

Annan 1970-luvulla julkaisemat poliittisten perheiden henkilökuvat uusintavat tätä ensimmäisen kerran jo 1700-luvulla hahmoteltua ja 1800-luvun puolivälissä läpimurtonsa tehnyttä perheideologiaan perustuvaa ajattelutapaa. Näissä teksteissä kumpikin aviopuoliso palvelee isänmaata omalla tavallaan. Perheideologian mukainen ajattelumalli ilmenee erityisesti 1970-luvun poliittisia perheitä kuvailevissa teksteissä. Niissä luodaan mielikuvaa yhtenäisestä pariskunnasta, joka on kohdannut niin myötä- kuin vastoinkäymiset yhdessä. Hyviä esimerkkejä tällaisista kirjoituksista ovat eduskunnan puhemiehen Veikko Helteen (sdp) ja hänen puolisonsa Toini Helteen elämää käsittelevät kaksi artikkelia. Vuoden

¹² Myllymäki, Hertta. Ester Ståhlbergin tytär Linnea Wennerskog: Hän ei ollut tavallinen äiti. *Anna* 30.11.1976. Häggman 1994, 176–186.

¹³ Sulkunen 1987, 157–175.

¹⁴ Nevala 2002, 193–117.

1976 helmikuussa *Anna* julkaisi kirjoituksen ”Valtakunnan ensimmäinen nainen”, jossa kuvailtiin Toini ja Veikko Helteen yhteistä elämäntaivalta sekä Toini Helteen ponnistuksia suoriutua niistä edustusvelvollisuuksista, joita hänen miehensä työ politiikassa on hänelle asettanut. Lainauksessa kerrotaan, miten kielitaidoton Toini Helle oli selviytynyt tehtävästään viihdyttää Tšekkoslovakian ulkoministeriä tämän Suomen-vierailulla.¹⁵

Työministerinä ollessaan – ensimmäisenä tämän viran haltijana muuten – Veikko Helle joutui toimimaan Ahti Karjalaisen hallituksen varapääministerinä, kun Tšekkoslovakian ulkoministeri oli Suomessa virallisella vierailulla. Presidentinlinnan juhlapäivällisillä Toini Helle joutui istumaan ulkoministerivieraan pöytädaamina.

– Tilaisuudessa oli paljon musiikkiohjelmaa, kuuntelimme sitä ja yritimme vaihtaa muutamana sanan keskenämme. Se sujui vähän siihen tapaan, että ministeri sanoi ”Moldau” uuden musiikkikappaleen kuullessaan ja minä vastasin ”Smetana”.¹⁶

Pari vuotta myöhemmin julkaistussa toisessa Helteen perheen haastattelussa keskityttiin kuvailemaan puolisoitten yhteistä elämää hieman yksityiskohtaisemmin. Kirjoituksessa ”Aloitimme tyhjin käsin” tuotetaan idealisoitua rakkaustarinaa, jossa avioparia käsitellään yhtenä yksikkönä, joka jakaa elämässään yhteiset päämäärät. Siinä kerrotaan, millaisiin ponnistuksiin Veikko ja Toini Helle ovat yhdessä rakentaneet menestyksen, jonka huipentumana Veikko Helteestä tuli eduskunnan puhemies. Kirjoituksen kuvituksena on valokuvia pariskunnan yhteiseltä elämäntaipaleelta kymmenien vuosien ajalta.¹⁷

Veikko Helteestä, joka oli nuorena miehenä kuorinut propseja muiden metsäjätkien kanssa, tuli ministeri ja eduskunnan puhemies. Nummelan työväentalon näyttämön sijasta Toini ja Veikko joutuivat vaativampiin parrasvaloihin. Ilman ramppikuumetta he ovat siitä selvinneet, yhdessä kuten muistakin elämänsä vaiheista.¹⁸

Idealisoitu kuvaus yhteisestä elämäntaipaleesta keskittää kirjoitusten katseen menneisyyteen. Mattiloiden, Helteiden ja Korsimoiden haastatteluissa käsitellään ennen muuta pariskunnan yhteistä historiaa. Tämä piirre yhdistää ne historiallisten mahtimiesten vaimojen elämää kuvaaviin teksteihin ja samalla erottaa ne 1970- ja 1980-lukujen taitteessa yleistyvästä, ajankohtaisemmalla otteella kirjoitetuista poliittisten perheiden yksityiselämää tarkastelevista teksteistä.

Mutta miten pitäisi selittää se, että nämä haastattelut näyttävät olevan ristiriidassa sen uuden sukupuolisopimuksen kanssa, jonka Julkunen kertoo muodostuneen vuosina 1965–1975? Uuden sukupuolisopimuksen mukainen ihanne oli näet kahden työssäkäyvän vanhemman malli, jossa nimenomaan pyrittiin murtamaan tai muuttamaan vanhanaikaiseksi mielletty käsitys sukupuolten välisestä jyrkkärajaisesta jaosta yksityiseen ja julkiseen elämänpiiriin. Jos lukee Julkusen argumentteja kirjaimellisesti, uuden sukupuolisopimuksen olisi pitänyt olla voimassa 1970-luvun lopulla.¹⁹ Se ei kuitenkaan näytä vaikuttaneen *Annan* 1970-luvun jälkipuoliskolla julkaisemiin poliittisia perheitä esitteleviin teksteihin. Niissä näkyy päinvastoin selvä jako naisen yksityisen elämänpiirin velvollisuuksiin ja miesten julkiseen poliittiseen työhön.

¹⁵ Myllymäki, Hertta ja Rouhiainen, Urpo. Valtakunnan ensimmäinen nainen. *Anna* 17.2.1976.

¹⁶ Myllymäki, Hertta ja Rouhiainen, Urpo. Valtakunnan ensimmäinen nainen. *Anna* 17.2.1976.

¹⁷ Myllymäki, Hertta ja Rouhiainen, Urpo. Toini ja Veikko Helle: Aloitimme tyhjin käsin. *Anna* 21.2.1978.

¹⁸ Myllymäki, Hertta ja Rouhiainen, Urpo. Toini ja Veikko Helle: Aloitimme tyhjin käsin...*Anna* 21.2.1978.

¹⁹ Julkunen 1994, 179–202.

1970-luvun poliittisia perheitä käsittelevät artikkelit eivät kuitenkaan ole välttämättä ristiriidassa Julkusen teesien kanssa. Itse asiassa 1970-luvun lopulla julkaistuja poliittisten perheiden elämää käsitteleviä haastatteluja voi tulkita myös toisella tavalla. Näissä kirjoituksissa tuodaan julki vaimon aikaisemmin näkymättömiin jäänyt työpanos menestyneen miehen uran kehityksessä. Artikkeleissa siis osoitetaan, millä tavoin miespoliitikkojen avio- puoliset ovat työskennelleet ilman palkkaa tai muuta korvausta miehen uran edistämiseksi. Samalla kirjoitukset tuovat näiden poliittisten perheiden henkilökohtaisten elämänvalintojen taustalla olevat arvot ja asenteet julkisen neuvotteluprosessin piiriin, mitä ei ollut tapahtunut aikaisemmin. 1800- ja 1900-lukujen taitteessa vaimojen työ jäi näkymättömiin, vaikka heillä oli olennainen rooli julkisessa elämässä liikkuvien miesten yhteiskunnallisessa menestyksessä. *Annan* julkaisemat kirjoitukset rikkovat tätä asetelmaa tuomalla piiloon jääneessä yksityisessä tilassa tehdyn työn julkiseen tilaan. Naisten kotona tehdystä työstä tulee julkista, jolloin sen arvosta ja arvostuksesta on mahdollista neuvotella julkisuudessa.

Poliittisia perheitä esittelevissä teksteissä vaimot esitetään aktiivisina ja ulkomaailmaan suuntautuneina naisina. Kaikissa niissä vaimolla on jokin harrastus tai yhteiskunnallinen toimi. Tällaisten kodin ulkopuolisten tehtävien kuvauksia voi lukea kahdella tavalla. Yhtäältä ne sopivat perheideologian mukaiseen ajattelumaailmaan, jossa korostettiin, että myös vaimojen tuli jatkuvasti kehittää itseään ollakseen entistä parempia omassa työssään, perheen hoitamisessa²⁰. Toisaalta näiden toimien ja harrastusten kuvaukset, olkoonkin että ne ovat hyvin lyhyitä mainintoja, rikkovat tai muokkaavat mielikuvaa tarkasta jaosta miesten julkiseen ja naisten yksityiseen elämänpiiriin. Kerttu Korsimon tapauksessa kyseessä on voimistelu ja yhdistystoiminta.

– Tänä iltana on voimistelua, huomenna menen maalaamaan posliinia. Matkaa koululle on kolme kilometriä. Jos on hyvä ilma, teen matkan potkukelkalla, huonolla ilmalla ajan autolla.

Kerttu Korsimo on mukana myös maatalous- ja kotitalousnaisten toiminnassa ja sotilas- kotityössä. Melkein päivittäin hän käy tervehtimässä omia iäkkäitä vanhempiaan.²¹

Toini Helteen haastattelussa puolestaan kerrotaan, että hän on aina pitänyt Nummelan kirjastonhoitajan toimesta. Edelleen siinä mainitaan, että Toini Helle on istunut kymmenen vuotta Vihdin kunnanvaltuustossa.²² Näin kirjoitukset tuottavat mielikuvaa, ettei ”pelkkä” yksityisen elämänpiirin hyväkään hoitaminen ole riittävä työsarkea naiselle, vaan hänellä olisi hyvä olla elämää myös kodin ulkopuolella.

1970-luvun jälkipuoliskolla julkaistut poliittisten perheiden kuvaukset kertovat, miten *Anna* tuolloin neuvotteli naisten asemasta ja tehtävistä yhteiskunnassa. Ei liene sattumaa, että Mattiloiden, Helteiden ja Korsimoiden haastattelut sekä näinä vuosina julkaistut historiallisten merkkihenkilöiden perheiden elämää kuvailevat artikkelit katsoivat menneisyyteen ja samalla uusinsivat edellisellä vuosisadalla läpimurtonsa tehnyttä kansallisvaltion rakentamiseen ja sukupuolittuneeseen työnjakoon perustuvaa arvomaailmaa. *Annan* luoma katse menneisyyteen yhtäältä kunnioittaa näiden naisten uhrautuvaisuutta ja julkisuudelta piiloon jäänyttä työpanosta, mutta toisaalta myös sijoittaa sen historiaan.

Tämäntyyppisten kirjoitusten julkaisemisen päättyminen vuonna 1978 kertoo samalla julkisuuden muutoksesta. Menneisyyteen katsovien perhekuvausten sijaan tulivat kirjoituk-

²⁰ Häggman 1994, 208.

²¹ Myllymäki, Hertta ja Rouhiainen, Urpo. Kerttu Korsimo elää muistojensa keskellä. *Anna* 25.1.1977.

²² Myllymäki, Hertta ja Rouhiainen, Urpo. Kerttu Korsimo elää muistojensa keskellä. *Anna* 25.1.1977.

set, joissa haastateltiin ajankohtaisia poliitikkoja heidän senhetkisen elämäntapahtumien johdosta. On mahdollista, että *Anna* julkaisi historiallisten merkkihenkilöiden perheiden kuvauksia sen vuoksi, että aikakauden näkyvät poliitikot vielä arastelivat tiedotusvälineiden tarjoamaa julkisuutta. Riitta Jallinoja on todennut, että tunnettujen henkilöiden halu puhua omasta yksityiselämästään oli pitkään rajallinen. Tilanne kuitenkin muuttui vähitellen 1970-luvun kuluessa.²³ Voi siis arvioida, että sitä mukaa kun julkisuudessa tunnetut henkilöt muuttuivat halukkaammiksi kertomaan omasta yksityiselämästään, muuttuivat menneisyyden henkilöistä kirjoitetut henkilökohtaisen elämän luonnehdinnat tarpeettomiksi.

Samalla tuli mahdolliseksi julkaista eräänlaisia jatkokertomuksia julkisuuden henkilöistä. Yhdestä perheestä oli mahdollista julkaista vain yksi menneisyyteen katsova teksti, mutta ajankohtaisista kirjoituksista saattoi laatia jatkokertomuksen, joka houkutteli yleisönsä mukaan kerta toisensa jälkeen. On myös tärkeää, että julkisuuden henkilön elämää seurataan tavallisesti monessa tiedotusvälineessä yhtä aikaa. Tästä syntyy eräänlainen kerannaisvaikutus, jossa kiinnostavat ihmiset muuttuvat yhä kiinnostavammiksi.²⁴ Tällaista vaikutusta ei menneisyyteen katsovilla kirjoituksilla ole.

Jallinoja on todennut, että tunneside julkisuuden henkilöön tai julkisuuden henkilön herättämät tunteet ovat merkittävä osa prosessia, jossa yleisö voi käsitellä myös oman elämänsä valintoja julkisuuden henkilöiden henkilökohtaisten kokemusten kautta.²⁵ Vaikuttaa ilmeiseltä, että tällaista tunnesidettä eivät historiallisten merkkimiesten vaimoista kertovat tarinat onnistuneet luomaan. Sen vuoksi ne eivät todennäköisesti kyenneet myöskään tarjoamaan hedelmällistä neuvotteluareenaa miehen ja naisen tiloja koskevalle keskustelulle. Kirjoituksissa esitellyt elämänvalinnat saattoi halutessaan ohittaa, koska ne liittyivät toiseen aikaan ja paikkaan, eikä niillä ollut relevanssia 1970-luvun lopun keskustelussa.

1970-luvun jälkipuoliskolla julkaistut poliittisten perheiden haastattelut perustuivat siis arvoiltaan ja asenteiltaan perheihanteeseen, joka ensimmäisen kerran muotoiltiin jo valituksen aikana 1700-luvun lopulla. Yhdessä 1970-luvulla julkaistujen menestyneiden naispoliitikkojen henkilökuviin kanssa ne kertovat niistä konservatiivista arvoista ja asenteista, joiden kanssa kirjoitukset neuvottelivat. Neuvotteluprosessille oli ominaista, että *Annan* julkaisemista teksteistä on mahdollista nähdä se sukupuolten suhteiden ideaalitila, joka oli vallinnut politiikassa aikaisemmin. Tässä ideaalitulassa mies keskittyi työhönsä politiikassa ja hänen vaimonsa ylläpiti niitä puitteita, joiden ansiosta keskittyminen oli mahdollista. 1970-luvun lopun *Annan* kirjoituksista ilmenee myös neuvottelun toinen puoli. Naispoliitikkojen henkilökuviissa pohditaan varovaisesti, millä keinoin naiset voivat osallistua politiikkaan. Poliittisten perheiden haastatteluissa puolestaan tuodaan sukupuolittunut työnjako julkisuuteen. Näin miespoliitikkojen vaimot saavat osan ansaitsemastaan kunnian miestensä rinnalla. Samalla kirjoitukset kuitenkin tarjoavat mahdollisuuden kysyä, onko oikein, että naiset työskentelevät vailla kiitosta, palkkaa ja julkista kunniaa miehensä menestyksen puolesta.

1970- ja 1980-lukujen taitteessa poliittinen julkisuus koki yhden monista murroskausistaan, jolloin myös poliittisista perheistä puhumisen ehdot muuttuivat. Neuvotteluprosessi sukupuolten suhteista avioliitossa jatkui saaden uusia muotoja.

²³ Jallinoja 1997, 45–55.

²⁴ Jallinoja 2000, 177–180.

²⁵ Jallinoja 2000, 177–180.

— Miehen kättä on kovan työn takana, kun Mauno Koiviston luterilainen kirkko on pöytäkirjassa maininnut, ettei Mauno Koiviston vaimon ja hänen kahden lapsensa ole vielä täynnä. Mauno Koiviston vaimon ja kahden lapsensa on pöytäkirjassa maininnut, ettei Mauno Koiviston vaimon ja hänen kahden lapsensa ole vielä täynnä.

MAUNO KOIVISTO JA PERHE: Täällä kunnioitamme läsnäolollamme vain itseämme

Tellervo ja Mauno Koivistot ovat nyt täynnä. He ovat nyt täynnä. He ovat nyt täynnä. He ovat nyt täynnä.

— Kaupungissa on kortteri, täällä koti, sanoo pääministeri Mauno Koivisto ja kääntää taas yhden kiven pelolta tienpohjaksi.

— Ilman tätä arkipäivää ei olisi ollut Mauno Koiviston elämä. Hän on ollut Mauno Koiviston elämä. Hän on ollut Mauno Koiviston elämä.

— Sen tiedäviä Tellervo ja Aasi Koivisto sekä syntymänsä myös Aasin upseerilain poikaystävä ja asuinlupaan Robert Larsson.

— He antavat Maunon rehtä rauhaan.

— Koiviston ja Tellervon elämä on ollut Mauno Koiviston elämä. Hän on ollut Mauno Koiviston elämä.

— Olla ja alustaa Mauno Koiviston elämä. Hän on ollut Mauno Koiviston elämä.

— Olla ja alustaa Mauno Koiviston elämä. Hän on ollut Mauno Koiviston elämä.

— Olla ja alustaa Mauno Koiviston elämä. Hän on ollut Mauno Koiviston elämä.

— Olla ja alustaa Mauno Koiviston elämä. Hän on ollut Mauno Koiviston elämä.

— Olla ja alustaa Mauno Koiviston elämä. Hän on ollut Mauno Koiviston elämä.

SOITTELE KÄSIÄ KÄSIÄ MAUNOLLE

31

JOHANNES VIROLAINEN: Kotiväkeni lähti evakkoon itsenäisyyspäivänä 1939

Evakkotiel

— Talvi- ja jatkosodasta yksistään Viipurin läänistä luovutettiin Neuvostoliitolle lähes 25 000 siviilikotona. Lähes 400 000 ihmisen koti jäi rajan taakse.

— Yksi kotinsa menettänyt on eduskunnan puhemies Johannes Virolainen. Talvisodan työssä hän oli 25-vuotias agronomi, auroi aviomies ja Viipurin läänin kausuhoitajien johtaja.

— Hänen lapsuudenkotinsa oli Viisomnessa, 17 kilometrin päässä Viipurista. Kotiräki karkoitiin pakenevan sodan jaloista itsenäisyyspäivänä 1939.

— Keskustellaan evakkokotonaan Mauno Koiviston elämä. Hän on ollut Mauno Koiviston elämä.

— Keskustellaan evakkokotonaan Mauno Koiviston elämä. Hän on ollut Mauno Koiviston elämä.

— Keskustellaan evakkokotonaan Mauno Koiviston elämä. Hän on ollut Mauno Koiviston elämä.

— Keskustellaan evakkokotonaan Mauno Koiviston elämä. Hän on ollut Mauno Koiviston elämä.

— Keskustellaan evakkokotonaan Mauno Koiviston elämä. Hän on ollut Mauno Koiviston elämä.

— Keskustellaan evakkokotonaan Mauno Koiviston elämä. Hän on ollut Mauno Koiviston elämä.

— Keskustellaan evakkokotonaan Mauno Koiviston elämä. Hän on ollut Mauno Koiviston elämä.

— Keskustellaan evakkokotonaan Mauno Koiviston elämä. Hän on ollut Mauno Koiviston elämä.

— Keskustellaan evakkokotonaan Mauno Koiviston elämä. Hän on ollut Mauno Koiviston elämä.

— Keskustellaan evakkokotonaan Mauno Koiviston elämä. Hän on ollut Mauno Koiviston elämä.

— Keskustellaan evakkokotonaan Mauno Koiviston elämä. Hän on ollut Mauno Koiviston elämä.

— Keskustellaan evakkokotonaan Mauno Koiviston elämä. Hän on ollut Mauno Koiviston elämä.

38

39

Perheet miespoliitikkojen julkisuuskuvan tukena

Miesten ja naisten yksityiselämän julkisuus

Elokuussa 1979 *Anna* julkaisi kirjoituksen pääministeri Mauno Koiviston (sdp) ja hänen perheensä elämästä Hemmingsin tilalla, suvun kesähuvilalla. Tekstin alussa kerrotaan Koiviston perheen tavasta viettää arkea Hemmingsissä:

Tellervo ja Mauno Koivisto ovat nyt isännöineet liki yhdeksän vuotta Hemmingsin tilaa Inkoon Tähtelässä.

Punaisen päärakennuksen ulkokuori ei ole sinä aikana juuri muuttanut muotoaan, pikemminkin palautunut entiseen, viime vuosisadan alun ruutuikkunaiseen asuunsa. Myllerrys on käynyt tuvan sisätiloissa ja pihamaalla. Sisällä hellästi ja hienovaraisesti, ulkona työn vaivoja ja tekijöitä säästelemättä, sillä tuskin ainoakaan kivenmurikka ja kannonjössikkä on saanut armoa isännän järjestystä rakastavissa silmissä. Emäntä on viimeistellyt työn, kääntänyt ja möyhinyt lopun maan.¹

Tekstiä voi pitää hyvänä esimerkkinä siitä muutoksesta, joka on nähtävissä *Anna*-lehden sivuilla 1970-luvun lopussa. Tuolloin *Annassa* alettiin kirjoittaa aikaisempaa ajankohtaisemmalla ja henkilökohtaisemmalla otteella miespoliitikoista. Koiviston perheen lomaviettoa käsittelevä teksti on julkaistu tilanteessa, jossa Mauno Koivisto on juuri noussut Suomen pääministeriksi. Toisaalta kirjoitus poikkeaa vuosina 1975–1978 julkaistusta poliittisia perheitä käsittelevistä teksteistä siinä suhteessa, että tekstissä pääsee ääneen myös Mauno Koivisto, ei vain hänen puolisonsa.

Mauno Koiviston ja hänen perheensä haastattelu osoittaa, että 1970-luvun lopussa *Annassa* ilmestyneiden poliittisten perheiden kuvausten fokus kääntyy takaisin mieheen. *Uudessa Annassa* vuosikymmenen alussa julkaistujen poliittisten perheiden haastatteluiden keskiössä oli miespoliitikko, hänen elämänsä ja uransa. 1970-luvun puolivälissä poliittisten perheiden kuvaukset nostavat esille vaimojen näkökulman, mutta jo kolmen-neljän vuoden kuluttua haastattelujen etualalle asetetaan jälleen miespoliitikkojen ajatukset ja mielipiteet.

Koivistojen haastattelu muistuttaakin muodoltaan lokakuussa 1975 julkaistua kirjoitusta, jossa käsiteltiin ruotsalaisen kansanpuolueen kansanedustajan Ingvar S. Melinin ja

¹ Ukkola, Soili ja Hautala, Kari: Mauno Koivisto ja perhe: Täällä kunnioitamme läsnäolollamme vain itseämme. *Anna* 14.8.1979.

hänen perheensä elämää. Ingvar S. Melin oli 1970-luvun eturivin poliitikko, joka meni naimisiin tunnetun kaunottaren Maria Melinin kanssa. Kahden entuudestaan kuuluisan ihmisen avioliitto kuului aikakauden kohutapauksiin. Ingvar S. Melinin näkyvyyttä naistenlehti *Annassa* voi selittää myös sillä, että hän oli tunnettu hahmo jo paljon ennen *Annassa* 1970-luvun puolivälissä julkaistuja kirjoituksia. Räväkän julkisen keskustelijan Lenita Airiston puolisona hän sai julkisuutta laajalevikkisissä aikakauslehdissä jo 1960–1970-lukujen taitteessa.²

Lokakuussa 1975 julkaistu kirjoitus on otsikoitu ”Ingvar ja Maria haluavat monta lasta”.³ Siinä kerrotaan, että ylpeä isä on päässyt jälleen kansanedustajaksi ja annetaan hänen puhua niistä ajatuksista, joita lasten syntyminen on hänessä herättänyt.

Peter on nyt vuoden ja yhdeksän kuukauden ikäinen vesseli, joka touhuu aamuvarhaisesta iltamyöhään väsymättä ja puhua pajattaa sekaisin suomea ja ruotsia – on tullut siinäkin kansanedustajaisäänsä.

Tämä kaivaa esille itsestään parivuotiaana näpätyn valokuvan ja eikös vain: poika on kuin ilmetty isänsä. Samanlaiset kullankeltaiset kiharatkin.⁴

Vuonna 1975 julkaistu Ingvar ja Maria Melinin haastattelu eroaa monessa suhteessa samana aikakautena julkaistuista, edellä käsitellyistä Helteiden, Mattiloiden tai Korsimoiden elämää käsittelevistä teksteistä. Ensinnäkin Ingvar ja Maria Melinin haastatteluissa on sellaista ajankohtaisuutta, joka Helteiden, Mattiloiden ja Korsimoiden elämäntilanteista puuttuu. ”Ingvar ja Maria haluavat monta lasta” -kirjoituksen pontimena oli siis senhetkinen elämäntilanne ja kirjoituksessa myös paneuduttiin juuri näihin asioihin, eikä esimerkiksi kuvailtu yhteistä menneisyyttä tai Melinien avioliiton alkuaikoja. Toiseksi kirjoituksessa ääneen pääsee myös Ingvar S. Melin. Itse asiassa äänessä on pääosin perheen isä, mikä oli tyyppillistä myös *Uuden Annan* julkaisemille poliittisten perheiden haastatteluille. Yhtä silmiinpistävää on, että Ingvar Meliniä siteerataan runsaasti myös hänen politiikkaan liittyvistä ajatuksistaan. Hän saa siis oivallisen tilaisuuden mainostaa omia yhteiskunnallisia aatteitaan.⁵

Vuoden 1976 syksyllä Melinit kertoivat pian saavansa kolmannen lapsen ja jälleen *Anna* julkisti Melinien aikovan täyttää maan: ”Melinit haluavat suuren perheen”.⁶ Tämän haastattelun keskiössä ei olekaan enää Ingvar S. Melin vaan hänen puolisonsa Maria Melin. Fokuksen muutos Melinien vuoden 1975 haastattelusta seuraavan vuoden kirjoitukseen on hyvä esimerkki siitä, millä tavoin *Annan* julkaisemien poliittisten perheiden painotukset muuttuivat vuosikymmenen puolivälissä.

Uuden Annan ja *Annan* julkaisemien poliittisten perheiden haastattelut 1970-luvulla kertovat siitä, miten poliitikkojen henkilökuvat genrenä muodostuvat ja muotoutuvat. Välillä tyyllilajit jäävät pois, ne ovat tauolla muutaman vuoden ja palaavat sitten takaisin lehden sivuille vanhaa muistuttaen, mutta kuitenkin uudessa muodossa. Välillä saatetaan kokeilla jotain uutta tapaa kirjoittaa juttu, mutta kokeilu ei ota tulta, eikä se koskaan toistu. Samalla tyyllilajit ovat sidoksissa siihen yhteiskunnalliseen neuvotteluprosessiin, jota kunakin aikakautena on käyty. Tyyllilaji sallii tietyt päämäärät, mutta rajoittaa toisia. *Uudessa*

² Saarenmaa 2010, 208–210.

³ Moision, Mikki ja Bergström, Stig. Ingvar ja Maria haluavat monta lasta. *Anna* 21.10.1975.

⁴ Moision, Mikki ja Bergström, Stig. Ingvar ja Maria haluavat monta lasta. *Anna* 21.10.1975.

⁵ Moision, Mikki ja Bergström, Stig. Ingvar ja Maria haluavat monta lasta. *Anna* 21.10.1975.

⁶ Moision, Mikki ja Bergström, Stig. Melinit haluavat suuren perheen. *Anna* 26.10.1976.

Annassa ilmestyneet, miespoliitikkoihin keskittyneet poliittisten perheiden haastattelut eivät ilmeisesti tuoneet miespoliitikkojen vaimoja tarpeeksi esille, koska vuosikymmenen puolivälissä *Anna* alkoi painottaa vaimojen näkökulmaa. 1970-luvun lopussa painopiste vaihtui takaisin miespoliitikkojen mielipiteiden ja ajatusten esittämiseen, mutta uudet kirjoitukset eivät kuitenkaan olleet täsmälleen samanlaisia kuin aikaisemmat. Jo vuoden sisällä teksteissä ryhdyttiin avoimesti, jopa ärhäkästi neuvottelemaan sukupuolten työnjakoon liittyvistä kysymyksistä.⁷

1970-luvulla julkaistut poliitikkojen henkilökuvat kertovat siitä, millä tavalla poliitikkojen yksityiselämä tuli julkisuuteen Suomessa *Anna*-lehden näkökulmasta. Ne osoittavat myös, miten erilaisista lähtökohdista mies- ja naispoliitikkojen yksityiselämää alettiin käsitellä tuona aikana. 1970-luvun puolivälissä julkaistuissa Työläjärven, Aron ja Savolaisen haastatteluissa yksityiselämä on mukana itsestään selvänä osana näiden ihmisten elämää. Keskeisen kysymyksen näissä kirjoituksissa muodostaa se, millä tavoin nämä naispoliitikot kykenevät yhdistämään yksityiselämänsä julkisen viranhoidon asettamiin vaatimuksiin. Miespoliitikkojen haastatteluissa tilanne on toinen. Heidän yksityiselämänsä tulee käsittelyn kohteeksi vaimojen kautta. Puolisot ja perhe edustavat miespoliitikon yksityiselämää. 1970-luvulla julkaistujen henkilökuvien perusteella olisi vaikea kuvitella, miltä näyttäisi teksti, jossa käsiteltäisiin miespuolisen poliitikon yksityiselämää ilman perhettä. Sitä on vaikea kuvitella, koska sellaista tekstiä ei *Annassa* ole julkaistu niiden kolmenkymmenen vuoden aikana, jotka tämä tutkimus kattaa. Sen sijaan sellaisia naispoliitikon kuvauksia on useita, joissa haastateltava kertoo omasta yksityiselämästään, omasta arjestaan.

Poliitikkojen haastattelut osoittavat myös, että julkisuus on kohdellut miesten ja naisten yksityiselämää eri tavalla alusta alkaen. Jo ensimmäisistä 1970-luvulla julkaistuista poliittisten perheiden kuvauksista syntyy vaikutelma, että miespoliitikoille yksityiselämän kuvaukset ovat hyvää julkisuutta. Samaa ei voi sanoa naispoliitikkojen yksityiselämän julkisuudesta sen vuoksi, että naispoliitikkoja käsittelevissä teksteissä selvästi pyritään pois yksityisestä elämänpieristä. Kirjoitukset pyrkivät ratkaisemaan ongelman, millä tavalla naispoliitikot kykenisivät huolehtimaan yksityisen elämänpiirin vaatimuksista samalla kun he toimivat politiikassa. Käsitelmä, että yksityinen elämänpiiri on naiselle luontevampi paikka kuin yhteiskunnallinen tila, selvästi häiritsee naispoliitikkojen esittämistä vakuuttavina ja uskottavina poliitikkoina.

Miespoliitikkojen perheiden kuvauksissa miehet tekevät politiikkaa itsestään selvän ja luonnollisen tuntuisesti. Näissä kirjoituksissa miehet ovat vain vierailmassa yksityisessä tilassa, esimerkiksi perheen parissa kesämökillä tai kotona, jossa he kertovat yhteiskunnallisessa tilassa sijaitsevan vastuullisen viran aiheuttamista haasteista. Näin on myös Mauno Koiviston ja hänen perheensä haastattelussa. Tekstissä tuotetaan monella tavalla käsitystä, että Mauno Koivisto on todellakin vain lomalla Hemmingsin tilalla – hänen tavallinen ja luonteva olinpaikkansa on julkisuuden valokeilassa politiikassa. Sieltä hän ”palaa” Hemmingsin tilalle levähtämään ja rentoutumaan ennen uusia politiikan koitoksia. Teksteistä on nähtävissä Liesbet van Zoonenin havaitsema asetelma, jonka mukaan naiset voivat julkisuudessa esiintyä joko perheenäiteinä tai poliitikkoina, mutta eivät molempina. Jos he ovat hyviä perheenäitejä, heidän oletetaan olevan huonoja poliitikkoja, ja jos he ovat hyviä poliitikkoja, julkisuudessa epäillä heidän kykyään selviytyä yksityiselämän vaatimuksista. Sen sijaan miehet esitetään selviytyvän sujuvasti niin yksityiselämän kuin julkisen viranhoidonkin asettamista vaatimuksista.⁸

⁷ Hietala 2006, 102–107.

⁸ van Zoonen 2005, 90–91; van Zoonen 2000, 21–51.

Haastatteluita voi lukea myös niin, että ne kertovat miesten menestyksestä yksityiselämässään. Matthew Roberts on todennut, että vakaa ja onnellinen perhe oli (mies)poliitikoille merkittävä keino korostaa sopivuuttaan yhteiskunnallisiin tehtäviin 1800-luvun Englannissa. Kyky elättää perhe ja kasvattaa lapsista kunnan kansalaisia nähtiin osoituksena miehen laajemmastakin yhteiskuntakelpoisuudesta.⁹ Tästä näkökulmasta katsottuna miespoliitikkojen onnellisten perheiden kuvaukset 1970-luvulla tukevat käsitystä haastattelujen miespoliitikkojen sopivuudesta vastuullisiin poliittisiin tehtäviin.

Yksityiselämän julkisuuden läpimurto

Mutta miksi poliitikkojen yksityiselämä tuli julkisuuteen ylipäättään ja miksi niin kävi nimenomaan 1970-luvulla eikä aiemmin? Osaltaan vastaus löytyy suomalaisesta vaalijärjestelmästä. Vuoden 1906 eduskuntauudistuksesta lähtien käytössä ollut henkilövaalijärjestelmä on merkittävä syy siihen, että henkilökohtaisen näkyvyyden ja tunnettuuden tavoittelu on aina ollut poliitikoille mielekästä. Suomessa äänestäjät antavat vaaleissa äänensä mieleiselleen ehdokkaalle ja ehdokkaiden läpipääsy riippuu heidän saavuttamastaan henkilökohtaisesta äänimäärästä suhteessa saman puolueen muihin ehdokkaisiin. Tätä perustilannetta on 1970-luvulta lähtien korostanut puolueiden paikallistoiminnan hiipuminen, minkä seurauksena vastuu vaalikampanjan käymisestä on siirtynyt yhä selkeämmin ehdokkaiden itsensä harteille. Näiden syiden takia myönteinen henkilöjulkisuus on ehdokkaille tärkeää.¹⁰

Ehdokkaat eivät kuitenkaan ole aina hakeneet henkilökohtaista tunnettuutta tiedotusvälineiden kautta tai hyödyntäneet yksityiselämän tapahtumia oman julkisuuskuvansa kirkastamisessa. Poliitikkojen ja kansalaisten välinen kommunikaatio alkoi muuttua olennaisesti pian toisen maailmansodan jälkeen. Kärjistäen voi sanoa, että toista maailmansotaa edeltävällä ajalla kansanedustajat olivat yhteydessä omiin kannattajiinsa suoraan, ilman tiedotusvälineiden muodostamia välikäsiä. Esimerkiksi vasemmiston kansanedustajat olivat tyypillisesti työväenliikkeen edustajia ja omien työpaikkojensa luottamusmiehiä, joilla oli henkilökohtainen kontakti äänestäjiinsä. Sama koski myös oikeiston edustajia, jotka olivat tavallisesti vaalipiirinsä näkyviä merkkihenkilöitä ja joilla oli takanaan pitkä ura yrittäjinä tai sivistyneistön edustajina, esimerkiksi opettajina ja pappeina. Lisäksi on pidettävä mielessä, että kaikilla puolueilla oli vahvat äänenkannattajansa, joiden kautta kansanedustajaehdokkaat saattoivat tarvittaessa tavoittaa oman kannattajakuntansa. Tällaisessa toimintaympäristössä ei ollut pakko esiintyä sitoutumattomassa mediassa.¹¹

1970-luvun loppua kohden tilanne oli jo muuttumassa. Puolueiden jäsenmäärät olivat kääntymässä laskuun, puoluelehtien levikit olivat vähentyneet jo jonkin aikaa ja äänestäjien puolueuskollisuus oli heikentynyt. Puoluepoliittista aktiivisuutta ei pidetty yhtä mielekkäänä kuin aikaisemmin, minkä seurauksena poliitikkojen ja kansalaisten välinen suora yhteydenpito väheni. Tässä tilanteessa sitoutumattomien tiedotusvälineiden merkitys poliitikkojen ja äänestäjien välisenä yhteydenpitokanavana korostui. Muutos oli kuitenkin hidas. 1970-luvulla oli vasta nähtävissä ensimmäiset merkit siitä tilanteesta, jossa mediasta tuli tärkein poliitikkojen ja kansalaisten välisen kommunikaation väline.¹² Silti johtavien

⁹ Roberts 2007, 126–127.

¹⁰ Paloheimo 2007, 293–299.

¹¹ Paloheimo 2007, 293–299; Pernaa 2007.

¹² Pernaa 2007; Isotalus 1998, 241–257.

suomalaisten poliitikkojen esiintyminen naistenlehdissä kertomassa omasta perhe-elämästään ei olisi ollut mielekästä, jolleivät he olisi arvioineet, että tällaisella kommunikaatiolla saavutetaan merkittäviä potentiaalisia kannattajaryhmiä.

Poliitikkojen ja median suhteen muutos ei kuitenkaan vielä riitä selittämään, miksi suomalaiset poliitikot alkoivat esiintyä naistenlehtien kaltaisissa viihteellisinä pidetyissä aikakauslehdissä juuri 1970-luvulla. Miksi tällaista poliitikkojen julkisuutta ei ollut tätä ennen? Suomalaisten poliitikkojen haastattelu *Annan* kaltaisissa, kevyeksi julkisuudeksi mielletyissä aikakauslehdissä olivat yksi merkki suomalaisen yhteiskunnan kulttuuri- ja julkisuushierarkian murenemisestä. Kyseessä oli prosessi, joka oli ollut käynnissä jo 1950-luvulta lähtien. Toisen maailmansodan jälkeen Suomessa vallitsi yhtenäiskulttuurin kaudeksi kuvattu tilanne. Konservatiiviset porvarillis-agraariset arvot säilyttivät hegemonisen aseman pitkälle sotien jälkeiseen aikaan. Yhtenäiskulttuurin vastine julkisuuden puolella oli ilmiö nimeltä ”yleisjulkisuus”, jolla Paavo Oinonen on viitannut siihen, ettei sotien jälkeisessä Suomessa ollut olemassa sellaista julkisuuden muotoa, joka olisi kyennyt haastamaan tai kyseenalaistamaan hegemonisessa asemassa olevat arvot. Nämä porvarillis-agraariset arvot alkoivat murentua vähitellen vasta 1950- ja 1960-luvuilla, jolloin perustettiin useita naisten-, miesten- ja skandaalilehtiä tyydyttämään kansalaisten viihteennälkää.¹³

Suomalainen julkisuus säilyi kuitenkin selvästi jakautuneena pitkän aikaa. Tämä ilmeni siinä, että yhtäältä viihdejulkisuutena pidetyt lehdet ja toisaalta laatu-julkisuuden edustajiksi mielletyt sanoma- ja aikakauslehdet sekä valtiojohtoiset radio ja televisio pysyivät pitkään erillään. Ne käsitelivät eri ihmisiä ja teemoja, eikä näiden kahden julkisuuden välillä ollut suurtakaan vuoro vaikutusta. Viihdejulkisuuden välineet eivät kyenneet ennen 1970-lukua haastamaan valtajulkisuudessa hegemonisessa asemassa olleita konservatiivisia porvarillis-agraarisia arvoja.¹⁴

Kahden kulttuurin välinen selvä raja ja vastakkainasettelu alkoi lientyä 1970-luvun kuluessa, mikä ilmenee myös siinä, että poliitikot alkoivat esiintyä naistenlehdissä kertomassa itse omasta elämästään. Poliitikot eivät siis enää pitäneet naistenlehdissä esiintymistä ainakaan häirtävänä urakehitykselleen. Aikaisempi jyrkkä julkisuushierarkia lienee vaikuttanut suomalaisten poliitikkojen haluun tai pikemminkin haluttomuuteen esiintyä viihteellisinä pidetyissä aikakauslehdissä. Kun naistenlehdet niputettiin julkisessa keskustelussa yhteen miesten- ja skandaalilehtien kanssa, oli selvää, ettei tällainen esiintyminen naistenlehdissä ollut poliitikkojen mielestä heidän arvolleen sopivaa toimintaa.¹⁵ 1970-luvulla tilanne kuitenkin muuttui. Eräät miespoliitikot, esimerkiksi Harri Holkeri, Kalevi Sorsa ja Ingvar S. Melin olivat valmiita hyödyntämään myös naistenlehtien suomaa näkyvyyttä, vaikka se merkitsikin samalla yksityiselämän tuomista julkisuuteen. Toisaalta myös naispoliitikot antoivat yksityiselämäänsä koskevia haastatteluita *Annalle*, mutta toisenlaisista lähtökohdista kuin miehet. Pirkko Työläjärveä ja Pirkko Aroa koskevasta kirjoituksista voi päätellä, että he ovat suostuneet haastateltaviksi osallistuakseen sukupuolten tasa-arvosta käytävään keskusteluun. Vaikuttaa kuitenkin ilmeiseltä, että yksityiselämästä kertominen kuului 1970-luvulla naistenlehden tapaan käsitellä haastateltavia. Yksityiselämästä kertomiselle ei siis ollut vaihtoehtoa, jos suostui haastateltavaksi naistenlehteen.

Poliitikkojen yksityiselämän tulossa julkisuuteen 1970-luvulla oli siis kysymys poliitikkojen ja kansalaisten välisten suorien suhteiden heikkenemisestä, minkä seurauksena

¹³ Saarenmaa 2010, 38–108; Oinonen 2004.

¹⁴ Saarenmaa 2010, 38–108.

¹⁵ Saarenmaa 2010, 39–40.

poliitikot tarttuivat uusiin keinoihin saavuttaa uusia kannattajakuntia, sekä suomalaisen julkisuushierarkian madaltumisesta, minkä johdosta poliitikot saattoivat esiintyä naistenlehdissä tarvitsematta pelätä, että se likaisi heidän maineensa. Nämä tekijät eivät kuitenkaan vielä selitä, minkä vuoksi poliitikkojen yksityiselämää alettiin käsitellä myös muissa medioissa. Esimerkiksi 1980-luvun alussa *Helsingin Sanomat* julkaisi vuoden 1982 presidentinvaalien ehdokkaista haastattelut, joissa käsiteltiin myös yksityiselämää.¹⁶

Poliitikkojen yksityiselämän tulo julkisuuteen on herättänyt runsaasti keskustelua niin tutkijoiden kuin maallikoidenkin parissa. On kysytty, mitä poliitikot ja toimittajat saavuttavat sillä, että poliitikkojen yksityiselämää käsitellään julkisuudessa. Richard Sennet on todennut, että yksityiselämän tapahtumista kertominen luo mielikuvan aitoudesta tai uskottavuudesta, jota pelkkä asiantuntemus ei kykene tuottamaan. On siis tärkeää, että poliitikko tuo persoonallisuutensa, omat tunteensa ja henkilökohtaiset kokemuksensa peliin antaakseen vaikutelman, että hän on aito. Samalla hän erottuu kilpailijoistaan.¹⁷ Myös monet muut poliitikkojen yksityiselämän julkisuutta tarkastelleet tutkijat ovat esittäneet samansuuntaisia selityksiä.¹⁸ Alankomaalainen Dick Pels on todennut, että poliitikkojen yksityiselämän käsittely julkisuudessa on seurausta siitä, että poliitikot kommunikoivat kansalaisten kanssa ennen muuta median välityksellä. Kun kommunikaatio tapahtuu tiedotusvälineiden kautta, kansalaisten ja päättäjien välinen etäisyys kasvaa. Poliitikkojen henkilökohtaisen elämän tapahtumat alkavat vaikuttaa kiinnostavilta, koska ne paljastavat heistä asioita, joista on vaikea tai mahdotonta tietää mitään muuta kautta. Yksityiselämän julkisuus on siis kiinnostavaa, koska se synnyttää illuusion että tunnemme poliitikon henkilökohtaisesti tai ainakin paremmin kuin vain yhteiskuntapolitiikkaa koskevien haastattelujen perusteella.¹⁹

Monille poliitikkojen ja kansalaisten välisiä suhteita käsitteleville teksteille on yhteistä väite, että television läpimurto keskeisenä poliittisen viestinnän välineenä on vaikuttanut myös muuhun poliittiseen kommunikaatioon. Näiden ajatusten mukaan televisio on tarjonnut erityisen hyvän välineen saavuttaa yhteys kansalaisiin. Television tarjoamat lähikuvat poliitikoista ovat luoneet katsojissa mielikuvan siitä, että he tuntevat televisiossa näkyvän henkilön hyvin – itse asiassa paremmin kuin todellisuudessa tekevät. Taitavat televisioesiintyjät ovat kysyneet käyttämään tätä television ominaisuutta hyväkseen ja vaikuttamaan katsojien mielestä läheisiltä ja tutuilta ihmisiltä, vaikka ovat tosiasiasa täysin tuntemattomia henkilöitä.²⁰ Tämän tutkimuksen näkökulmasta olennaista on, että television on arvioitu pakottaneen myös muut viestintävälineet tavoittelemaan henkilökohtaiselta vaikuttavan kontaktin tuottamista. Ajallinen yhteys on ainakin olemassa. Syrjäyttihän televisio radion ja päivälehdet suomalaisen poliittisen viestinnän tärkeimpänä välineenä nimenomaan 1970-luvulla.²¹

Television vaikutusta poliittisen julkisuuden muuttumiseen on kuitenkin helppo liioitella. Poliitikkojen yksityiselämää käsittelevät henkilökuvat ammentavat lajityyppinä muotonsa aikaisemmista viihteellisten aikakauslehtien julkaisemisesta kirjoituksista, joissa kuvailtiin julkisuuden henkilöiden henkilökohtaisia kokemuksia, eivät suinkaan television poliitikkoja käsittelevistä ohjelmista. 1960- ja 1970-luvun alun politiikkaan liittyville

¹⁶ Mattinen 2005, 27.

¹⁷ Sennet 1977.

¹⁸ Isotalus 1998, 241–257; Street 2001, erit. 208–211; Corner 2003, 67–84.

¹⁹ Pels 2003, 19–40.

²⁰ Koski 2010; Gripsrud 2002, 204–242. Uimonen 1992, 24–36.

²¹ Pernaa 2007.

ohjelmille oli ominaista jäykkyys ja virallisuus, joka näkyy jonkin verran *Annan* julkaisemissa poliitikkojen haastatteluissa vuosina 1975–1978, mutta josta sen jälkeen julkaistuissa haastatteluissa ei ole tietoaakaan. Toisin sanoen aikakauslehtien julkaisemat yksityiselämän kuvaukset kehittivät aivan eri suuntaan kuin televisio, joka oli tuolloin hyvin asiallinen ja virallinen media ja joka on myös säilynyt sellaisena yli vuosikymmenten. 2000-luvulla television viihdettä ja politiikkaa tai yksityiselämää ja politiikkaa sekoittavien ohjelmien osuus television poliittiseen viestintään liittyvistä ohjelmista oli häviävän pieni ja selvästi vähäisempi kuin missään muussa tiedotusvälineessä.²²

1970-luvulla julkaistut poliitikkojen henkilökuvat ovat sukua aikaisemmin ilmestyneille viihdetaiteilijoiden ja urheilijoiden elämää kuvaileville teksteille myös siinä suhteessa, että kirjoitusten myötä tunnetuista poliitikoista alkoi kehittyä muihin julkisuuden henkilöihin verrattavia ”julkkiksia”. Sellaisina poliitikkojen henkilökuvat palvelivat yleisön näkökulmasta samanlaisia tavoitteita kuin muutkin kuuluisien ihmisten elämää käsittelevät jutut. Riitta Jallinoja on todennut, että yksityiselämän julkisuuden tavoitteena on tarjota yleisölle kahdentyyppisiä tunne-elämyksiä: ensinnäkin sellaisia suuria tapahtumia, joiden ei voi edes kuvitella toteutuvan omassa elämässä ja toiseksi sellaisia ”tavallisen” elämän kokemuksia, jotka muistuttavat yleisön oman elämän arkea.²³ Hyvä esimerkki edellisestä ovat vaikkapa kuninkaallisten tai rock-tähtien häät. Toisaalta Ingvar S. Melinin tunteet ja ajatukset lapsen syntymän jälkeen voisi lukea jälkimmäiseen ryhmään: ”tavallisiin” arkielämän kokemuksiin, joihin ainakin monet perheelliset lukijat voivat samastua. Tällöin voi ajatella, että huippupoliitikon ja tavallisen kansalaisen yhteiset kokemukset madaltavat heidän välistä hierarkiaa ja luovat eräänlaisen kuvitteellisen tunneyhteyden näiden kahden ihmisen välille. Jallinoja onkin puhunut julkisuudessa tunnetun ihmisen ja tavallisen ihmisen kuvitteellisesta ”kohtalonyhteydestä”.²⁴ Ehkäpä poliitikot, jotka kertoivat yksityiselämästään julkisuudessa, toivovat, että tämä kuvitteellinen tunneside poliitikon ja kansalaisen välillä vaikuttaa myös ihmisten äänestyspäätöksiin.

Poliitikkojen yksityiselämää käsittelevien kirjoitusten taustalla on siis monimutkainen kimpattu erilaisia tekijöitä. Kirjoitukset tarjosivat lukijoille harvinaisen kurkistuksen poliittisen eliitin arkeen ja mahdollisuuden eläytyä kokemuksiin, jotka olivat joko tavallisia, kuten Melinien lapsensaaminen, tai erityisiä, kuten Melinien kuvaus kodistaan Kuloosaassa. Lisäksi yksityiselämästä kertominen oli poliitikkojen näkökulmasta mielekästä, koska se tuotti mielikuvan henkilökohtaisuudesta ja aitoudesta. Kirjoitukset loivat mielikuvan, että kansasta etääntyneet poliitikot tulivat jälleen kosketusetäisyydelle. Voi ajatella, että kuvaukset Mauno Koivistosta siivoamasta vaivojaan säästämättä pihaansa kertovat lukijoille laajemminkin Koiviston persoonallisuudesta. Koska Mauno Koivisto on ponnistellut ankarasti pitääkseen huolta tilastaan, voi olettaa, että myös julkisessa virassaan hän osoittaa tunnollisuutta ja säntillisyyttä. Teksti tarjoaa lukijoille mahdollisuuden ajatella, että he ovat saaneet autenttisen näkökulman poliitikon luonteeseen. Vaikka Mauno Koiviston poliittiset mielipiteet saattavat olla teeskenneltyjä, hänen tapansa hoitaa pihamaataan vaikuttaa väärentämättömältä todisteelta täsmällisestä luonteenlaadusta.

Naistenlehtien uudet juttutyypit tarjosivat poliitikoille uuden keinon vaikuttaa julkiseen kuvaansa. Tällä keinolla oli tietysti monia rajoitteita. Kaikki poliitikot eivät olleet tarpeeksi kiinnostavia tai tunnettuja, jotta heistä kirjoittaminen olisi ollut mielekästä. Monet

²² Berg, Niemi, Pernaa, Pitkänen & Railo 2009, 33–76.

²³ Jallinoja 2000, 183–184.

²⁴ Jallinoja 1997, 76–77, 92–93.

poliitikot eivät myöskään osanneet tai halunneet hyödyntää julkisuuden muutosta tai eivät ymmärtäneet uuden julkisuuden merkitystä. 1970-luvulla ”naistenlehtijulkisuuden” mielikuva oli korostetun vastakkainen asialliselle ja järkipäiselle julkisuudelle. Termi on säilyttänyt tuon mielikuvan jossain määrin 2000-luvulle asti. Tämän vuoksi naistenlehdissä esiintymiseen oli varaa vain niillä poliitikoilla, joiden uskottavuus asiapoliitikkoina oli kaiken epäilyksen yläpuolella.

Poliitikkojen epävarmuus ja epäluuloisuus naistenlehtijulkisuutta kohtaan ilmenee suoraan myös eräistä *Annan* haastatteluista. Huhtikuussa 1979 ilmestyi kirjoitus kansanedustajien Terhi Nieminen (lib) ja Toivo Mäkynen (kok) naimisiinmenosta.

Näiden kahden seurustelu oli vaalikampanjan aikana jokseenkin julkinen salaisuus. Sen vaikutuksesta tulevan eduskunnan poliittisiin voimasuhteisiin esitettiin – osin leikkimielillä tietysti – erilaisia arvailuja.

Asianosaiset itse pysyvät vaihi.²⁵

Lainauksesta ilmenee, että myös poliitikoilla itsellään oli aikanaan opettelemista henkilökohtaisia asioita ja politiikkaa yhdistävän journalismin uusissa pelisäännöissä. Mäkynen ja Niemisen haastattelusta syntyy vaikutelma, että toimittajalla ja kansanedustajilla on eri mielipiteet siitä, mitä aihetta kirjoituksessa tulisi tarkastella. Toimittaja haluaa keskustella kahden kansanedustajan rakkaudesta ja sen vaikutuksesta heidän poliittisiin mielipiteisiinsä, mutta haastateltavat vaikenivat. Jallinoja onkin todennut, että poliitikkojen henkilökohtaista julkisuutta käsitteleville teksteille oli pitkään tyypillistä se, että niissä haastatellut yrittivät pitää keskustelun fokuksen politiikassa. Näin voi arvioida käyneen myös Mäkynen ja Niemisen haastattelussa, sillä artikkeli liikkuu jatkuvasti yksityiselämän piirissä, mutta poliitikkojen vastaukset toimittajan kysymyksiin ovat varsin epämääräisiä, paikoin jopa torjuvia. Yritteliäs toimittajakin joutuu lopulta suoraan myöntämään lukijoilleen, että ”Mäkynen ei erityisemmin pidä uteliaista, yksityiselämään kohdistuvista kysymyksistä.”²⁶

Uudenlaisen julkisuuden uudet mahdollisuudet

Naistenlehtien tarjoama yksityiselämän julkisuus tarjosi kuitenkin mahdollisuuksia sellaisille poliitikoille, jotka olivat valmiita niihin tarttumaan, eivätkä pelänneet julkisuuden mahdollisesti leimaavaa vaikutusta. Keskustapuolueen puheenjohtaja Johannes Virolainen oli tällainen poliitikko. 1970- ja 1980-lukujen taitteessa *Annassa* julkaistuista Virolaista käsittelevistä kirjoituksista on pääteltävissä, että hän tai hänen avustajansa ovat pyrkineet määrätietoisesti vaikuttamaan Virolaisen julkisuuskuvaan lehden kautta.

Johannes Virolaisen poliittinen ura oli 1970-luvun viimeisinä vuosina ollut voimakkaassa vastatulessa. Kesällä 1979 hän räjäytti niin kutsutun juhannuspommin väittäessään televisiossa, että ”yleiset syyt” estivät kokoomuksen hallitustaipaleen saman vuoden keväällä. Nuo syyt tarkoittivat selkokielelle käännettynä Neuvostoliiton vastustusta. Presidentti Urho Kekkonen ripitti keskustapuolueen puheenjohtajaa julkisesti moisesta varomattomasta kielenkäytöstä.²⁷ Samanaikaisesti myös Virolaisen yksityiselämässä kuohui.

²⁵ Sormunen, Helena ja Rouhiainen Urpo. Parlamenttirakkautta. *Anna* 24.4.1979. Samalta vuodelta löytyy myös ensimmäinen teksti, jossa käsitellään poliitikon raskautta. Ks. Vehkaoja, Helena ja Parkkinen, Sakari. Kansanedustaja Eva-Maija Pukkion yllätysraskaus. *Anna* 2.10.1979.

²⁶ Jallinoja 1997, 53. Sormunen, Helena ja Rouhiainen Urpo. Parlamenttirakkautta. *Anna* 24.4.1979.

²⁷ Pernaa 2009, 189–190.

Hän erosi vaimostaan ja solmi suhteen Kyllikki Stenroosiin, joka oli keskustan kansanedustaja ja aikakautensa mediapersoona, äskettäin perustetun Mainos-TV:n (myöhemmin nimeltään MTV) erittäin suositun Tänään kotona -ohjelman juontaja. Tapahtumat rapauttivat Virolaisen kannatusta arvokonservatiivisen keskustapuolueen piirissä ja uhkasivat hänen asemaansa puolueen puheenjohtajana. Nuori haastaja Paavo Väyrynen suunnitteli syrjäyttävänsä istuvan puheenjohtajan kesän 1980 puoluekokouksessa, kuten kävikin.

Kesän 1979 ja kevään 1981 välisenä aikana *Anna* julkaisi Johannes Virolaisesta ja Kyllikki Stenroosista viisi kirjoitusta, joissa tarkasteltiin Virolaisen elämää eri näkökulmista. Näille kirjoituksille on kuitenkin leimallista, että niissä käsiteltiin Johannes Virolaisen ongelmia vain epäsuorasti.

Ensimmäinen kirjoituksista oli Kyllikki Stenroosin haastattelu elokuussa 1979 otsikolla ”Elämässä pitäisi olla enemmän rakkautta”. Kyseessä on hyvä esimerkki siitä, miten häveliäästi poliitikkojen yksityiselämästä vielä 1970-luvun lopussa puhuttiin. Haastattelun rohkein paljastus on, että Kyllikki Stenroos saa häirikkösoittoja naisilta sen vuoksi, että hänellä uskotaan olevan ”rooli” Johannes ja Kaarina Virolaisen avioerossa. Saman vuoden lokakuussa *Annan* sivuille pääsi itse Johannes Virolainen kirjoituksessa ”Kotiväkeni lähti evakkoon itsenäisyyspäivänä 1939”. Tässä tekstissä ei käsitellä hänen ajankohtaisia haasteitaan lainkaan, vaan keskitytään muistelemaan hänen kotiväkensä evakkotaivalta talvisodassa. Virolaiseen palattiin uudelleen elokuussa 1980, jolloin kirjoituksen otsikko kertoi lukijoille, että ”Töitä riittää lomallakin”. Samana kesänä Virolainen oli hävinnyt keskustapuolueen puheenjohtajuuden, mutta sitä ei tekstissä mainita sanallakaan. Saman vuoden marraskuussa *Annassa* julkaistiin vielä yksi Johannes Virolaisen haastattelu, jonka otsikosta ”Kyllikki Stenroos ei ollut avioeroni syy” voi saada mielikuvan, että Virolainen kertoo itse avioerostaan ja uuden rakkaan löytymisestä. Artikkelissa Virolainen kuitenkin kieltäytyy kommentoimasta asiaa ja puhuu aviokriisistään hyvin ympärilyöreeän sävyyn. Kirjoitukseen olisi ollut varmastikin vaikea saada mitään konkreettista sisältöä, jollei siinä olisi lainattu Lasse Lehtisen kirjoittamaa kirjaa Johannes Virolaisesta. Lainauksissa puhutaan juuri niistä aiheista, joista Virolainen haastattelussa kieltäytyy puhumasta ja joista otsikko lupaa lukijalle kerrottavan.²⁸

On silmiinpistävää, että 1970- ja 1980-lukujen taitteessa *Annalla* ei näyttänyt olevan keinoja puhua johtavan suomalaisen miespolitiikan yksityiselämän kriisistä. Johannes Virolaisen elämää käsittelevät kirjoitukset kiersivät varsinaisia kohun aiheuttaneita aiheita: ei puhuta uudesta rakkaudesta vaan toisen maailmansodan aikana tapahtuneesta evakko-eroksesta, ei kerrota avioerosta vaan lainataan Lasse Lehtisen kirjaa, eikä kirjoiteta puheenjohtajan erosta vaan kinttöistä.

Johannes Virolaisen ja Kyllikki Stenroosin haastatteluissa onkin nähtävissä ristiriita, joka ilmenee myös muissa julkisuuden henkilöiden yksityiselämää käsittelevissä kirjoituksissa. Tätä ristiriitaa voisi kutsua paljastamisen ja salaamisen väliseksi jännitteeksi. Yhtäältä julkisuuden henkilöt saavuttavat hyötyä tullessaan julkisuuteen kertomaan omasta henkilökohtaisesta elämästään: julkisuuden saavuttaminen on politiikolle tietysti sellaisenaan usein hyödyksi, mutta sen lisäksi he saavat oman versionsa tapahtumista kuuluviin. Viro-

²⁸ Myllymäki, Hertta ja Rouhiainen, Urpo. Kyllikki Stenros: Elämässä pitäisi olla enemmän rakkautta. *Anna* 21.8.1979; Vehkaoja Helena ja Parkkinen, Sakari. Johannes Virolainen: Kotiväkeni lähti evakkoon itsenäisyyspäivänä 1939. *Anna* 30.10.1979; Kirjoittaja tuntematon. Johannes Virolainen. Työtä riittää lomallakin. *Anna* 5.8.1980; Mäkelä, Riitta; Parkkinen, Sakari ja Rouhiainen, Urpo. Johannes Virolainen: Kyllikki Stenros ei ollut avioeron syy. *Anna* 4.11.1980. Lasse Lehtisen kirjan nimi on *Virolainen: tasavallan isäntärenki: suomalaisen politiikan muotokuva*. Lehtinen 1980.

laista koskevissa kirjoituksissa viitataan usein huhuihin, joiden tavoitteena olisi ollut liata Johannes Virolaisen maine. Tuleminen julkisuuteen *Annan* sivuilla antoi Virolaiselle keinon torjua näitä huhuja. Hän siis hyödynsi itse julkisuutta torjuakseen median välittämiä omasta mielestään virheellisiä tai yksipuolisia väittämiä. Samanaikaisesti näissä teksteissä näkyy myös Virolaisen vastentahtoisuus puhua henkilökohtaisesta elämästään. Niiden perusteella voi päätellä, että vuonna 1914 syntynyt Virolainen kuului siihen poliitikkojen sukupolveen, joka ei ollut valmis käsittelemään yksityiselämänsä vaikeita käänteitä julkisuudessa.²⁹

Johannes Virolaisen tapaus paljastaa laajemmankin muutoksen niissä arvoissa ja asenteissa, joiden perusteella Suomessa on poliitikkoja valittu vastuutehtäviin. Johannes Virolaisen yksityiselämän käytöksellä oli olennainen vaikutus hänen mahdollisuuksiinsa selviytyä tiukoille menevästä puheenjohtajavaalista. Arvokonservatiivisessa puolueessa puheenjohtajan avioero ja uusi suhde olivat tapahtuma, jonka on arvioitu jopa johtaneen tappioon puheenjohtajavaalissa. Olennaista on, että poliitikon yksityiselämän tapahtumat vaikuttivat siihen mielikuvaan, joka ihmisillä oli Johannes Virolaisesta. Poliitikon yksityinen ja julkinen persoonallisuus eivät enää olleet samalla tavalla erillään kuin aikaisemmin, vaan pikemminkin alettiin ajatella, että poliitikon yksityinen ja julkinen ovat yhtenäinen kokonaisuus. Tällöin yksityiselämän tapahtumien tulkittiin kertovan poliitikon kyvystä ja tavasta hoitaa myös julkista poliittista virkaa. Ajattelutavan muutos antaa uuden näkökulman myös poliitikkojen yksityiselämän julkisuuden syntymiseen. Tokihan poliitikkojen yksityiselämä oli kiinnostavaa, jos sen ajateltiin osoittavan, millainen ihminen poliitikko ”oikeasti” on. Ja yhtä lailla tärkeäksi muodostui poliitikkojen oma taito ja kyky tuoda yksityiselämänsä julkisuuteen sellaisella tavalla, että se sopivasti korosti heidän kykyjään hoitaa poliittista virkaa.

Kyllikki Stenroosin ja Johannes Virolaisen haastatteluiden suma vuosina 1979–1981 kertoo lisäksi mielenkiintoisella tavalla samaan ajankohtaan sijoittuneesta poliittisen journalismin murroskaudesta, jolloin poliitikkoja koskeva uutisointi alkoi irrottautua aikaisemmista rajoituksista. Kehityksen taustalla oli toimittajien ja poliitikkojen suhteen laajempi muutos. Ennen 1970- ja 1980-lukujen taitetta poliitikkojen ja toimittajien suhde oli ollut etäinen ja hierarkkinen. Tämä tarkoittaa, että toimittajat ja tiedotusvälineet olivat kohdelleet poliitikkoja kunnioittavasti, jopa varovasti. Toimittajat eivät rohjenneet tai pitäneet sopivana kommentoida ja kritikoida poliitikkojen sanomaa, vaan näkivät tehtäväkseen välittää poliitikkojen näkemykset suoraan kansalaisille, jotta nämä voisivat itse arvioida poliitikkojen viestiä. Tämä asetelma korosti toimittajien ja poliitikkojen välillä vallinnutta hierarkkista asemaa, jossa poliitikko ikään kuin asettui toimittajan yläpuolelle, arvostelun ja kritiikin ulottumattomiin.³⁰

1980-luvulle tultaessa poliitikkojen ja toimittajien hierarkkinen suhde alkoi vähitellen murentua. Muutos ilmeni toimittajien aikaisempaa ärhäkämpänä kritiikkinä poliitikkoja kohtaan. Kirjoitusten aihepertuaari laajentui ja niiden kieli muuttui värikkäämmäksi. Erään tulkinnan mukaan muutoksen taustalla oli toimittajien itsesensuuri, joka koski presidentti Urho Kekkosen terveydentilaa. Kun toimittajat Kekkosen eron jälkeen ymmärsivät, että itsesensuurilla voi olla kielteisiä vaikutuksia demokratian toimintaan, heidän suhtautumisensa muuttui aikaisempaa kriittisemmäksi. Eräänlaisena virstanpylväänä tässä muu-

²⁹ Paljastamisen ja salaamisen ristiriidasta ks. Jallinoja 1997, 60–63. Poliitikkojen muuttuneista mediataidoista, ks. Perna 2007, passim.

³⁰ Perna 2009; Kunelius 1996, 176–190; Mattinen 2005; Aula 1991, 90–93, 96.

toksessa voi pitää *Helsingin Sanomien* politiikan toimittajien salanimellä julkaisemaa kirjaa *Tammieniemen pesänjakajat*, jossa sanottiin suoraan se, mitä ei valtakunnan aikaisemmassa ilmapiirissä voinut lehdessä julkaista. Televisiossa uudenlainen kriittisyys vallanpitäjiä kohtaan ilmeni siinä, että uutisissa ja ajankohtaisohjelmissä alettiin käsitellä epäilyjä poliitikkojen korruptiosta. Vuonna 1982 Yleisradion uutiset seurasi tarkkaan Helsingin metron rakentamiseen sekä rakennusliike Noppaan liittyviä lahjontaepäilyjä. Aikaisemmin television uutistoimituksissa tämäntyyppisiä juttuja ei oltu tehty, vaikka poliitikkojen ja liikemiesten erilaisista epäsovivista yhteyksistä olikin esitetty epäilyjä.³¹

Miten tätä taustaa vasten tulisi ymmärtää se, että *Annan* kaltaisessa lehdessä oli mahdollista julkaista hyvin myönteiseen sävyyn kirjoitettuja juttuja suomalaisista poliitikoista? *Annan* 1970- ja 1980-lukujen taitteessa julkaisemat poliitikkojen henkilökuvat osoittavat, että toimittajien aikaisempaa kriittisempi suhtautumistapa poliitikkoihin onkin osa laajempaa muutosta, jossa journalistien asenne poliitikkoja muuttui vähemmän kunnioittavaksi. Toisin sanoen toimittajat kokivat, että heillä oli enemmän tilaa ottaa selkeämmin kantaa poliitikkoihin sekä hyvässä että pahassa. Toimittajien ja poliitikkojen välisen hierarkian lientyminen ja suurempi, henkilöön kohdistuva kirjoitustyyli sekä yksityisten ja julkisten aihealueiden sekoittuminen mahdollistivat sekä kovan kritiikin että uudentyyppisen ylistämisenkin. Siinä missä televisiossa ja päivälehdissä on nähtävissä ärhäkämpi suhtautuminen poliitikkojen henkilöön, on naistenlehti *Annan* sivuilta luettavissa myönteisempi ja läheisempi tapa tulkita poliitikkojen persoonaa. Johannes Virolaisen haastattelut sekä Mauno Koiviston ja Ilkka Suomisen perhe-elämän kuvaukset osoittavat, että toimittajien ja poliitikkojen välisen etäisyyden ja virallisuuden hälveneminen johti muutamien poliitikkojen esittämiseen olennaisesti myönteisemmässä valossa. Joissakin tapauksissa poliitikko on itsekin on pyrkinyt hyödyntämään uudenlaisen julkisuuden tarjoamia mahdollisuuksia.³²

Miespoliitikkojen perheiden kuvaukset osoittavat kuitenkin samalla sen, miten eri tavalla poliittisen julkisuuden muutos 1970- ja 1980-luvulla kohteli miehiä ja naisia. Vuosina 1975–1978 julkaistut poliittisten perheiden kuvaukset toivat miespoliitikkojen vaimojen näkymättömiin jääneen työpanoksen julkisuuteen ja mahdollistivat sitä kautta neuvottelun sukupuolten välisestä työnjaosta. 1970-luvulta lähtien julkaistut poliittisten perheiden henkilökuvat keskittyivät kuitenkin perheiden miesten poliittisen uran ihasteiluun. Tämä vaikutti myös siihen, millä tavoin tekstit neuvottelivat naisten ja miesten asemasta yhteiskunnassa.

³¹ Perna 2009, 222–236. Lauantaiseura 1981.

³² Tämän muutoksen seurauksena myös päivälehdissä saatettiin julkaista hyvin myönteisiä henkilökuvia poliitikoista, ks. Railo 2006, 88–126.

Sissel Stenbäck ja kaikki eivät päästä myös haljakaan unolta. Yhdessä aikainnassa ruoottaa Par Stenbäck on valinnut alimman rannan 'hässäsi' elämisen:

Toisinaan vetäydyn syrjään suojaan tutkistelulta silloin väkiset ja rutit lapinamme Kun oma väsymyksen tuntuu olevan kuin sumu sinun ittesi ja todellisuuden välillä

otan sinua kädestä ja osoitan ymmärtäväini Tämän valtava ilo että jaksamme elää toinen toisemme kanssa! Tähdin ja huomenna.

● Ministerilehtitapahtuissa tapautui. Keskeinen ja Rikäs uutistatus täynnä oleva ulkoministerin saalko annettiin Par

Stenbäckille – miehen itsensäkin yllätykseksi. Rikäs uutistatus on myös ulkoministerin norjalaisystyne vaimo Sissel

Stenbäck – edusta-va feministi ja uroslapin saunatautunt kotilaiti.

Lär Stenbäck: Lohi tekisi sokeaksi ELI LOIŠI PERHETTÄ

KESTÄVÄ OLOKUNNAN VAINO

– Kunnasta, apua ja kriittisiä meitä lähten tetterin laittui.

Sissel Stenbäckin olonnoita halluun-terin saikku on etä haljataan. Väki, jolla on vankka status. Yläty Par Stenbäckin vaimo hänelle lähteeseen, vaikka meson tyköseen tällänyt korkean tason poliittisaa Ruotsaan laantu- sattuueen rivessä työssä Ruotsaan ottaa vuotta. Viimeksi opetus-

– Ei nälmyt ollut sen enempää 'launtava' koki kuin suuri voittok- ui-ominnat. Par Stenbäck ei heikkään viljoitua partnerin me- hiäytyä puollisen uransa hellyyteen.

Koti on ollut henkirek- tä järkeä, jossa aiku on lehditti. Tuovuudessa ei on sitä etäs ääkkösti vähemmän, mutta henk- reksi onnaksi, ja lihe- ni kääntäessä ei ole mi-

nen kunnallisejoittok- vieraili usein Askim yn- täyryksen ja Sissel Stenbäckin vanhempi. Anders, syntyi setselmän voutia ettersi sen jälkeen Sissellillä ei ole ollut mi- lään vaivasta vikaas Kuopus Mattis on nyt vi-

– Vihon – kolma, mutta telinekään nämä myönyt eivät voi olla sä- kuisen ihmisen koko määltään.

Koulukaluttaan Sissel Stenbäck on kelpen- voutia. Ennen naimiseen- tään hän ovi työkä- nellä ja opiskella mm. Sakossa ja Thyytyä Ukonministerin puoleen laantavat ne- tuuvelloittauudet eivät helitä merkään heitä, sillä vankin kielitaitonsa näkee hän on vaitin seurallinen ja avon nä-

Par ja Sissel tapauvat Norjassa vahan palai- lu kymmenen vuotta sit- ten. Par ei kuitenkaan ot- takaan Suomeen, sillä hänen maantutijajai- saks, joka on myös akti-

sestadin kääntä näkö- nen Mattis puhaltui ja suokittone ulkominis- teri otatukkaa.

Talossa meren rannalla on hetken ekkuumar- non opit. Miltään oviella ei etään Suomessa Sissel Stenbäckin kutekseen akusta alkan ei ole, vaikka isomallista ja norjalaisia samankaluis- ta fensona pidetään.

Vakavat kaivot, impri- mentyä ja malleman latusu saivat Sisselin ar- kanaan ikävää, ja kirpottaan 'pripittari' rannoi, jossa hän halui maistaa koko kaibeän maun usun viron.

Kaakokivat ovat kutei- nen ovi, ja Sissel Sten- bäck teline tyvi olivansa vain tyvi voimakkaasti suomalaisten, Ruotsala- ista.

Sissel Stenbäck on in- nokas keskustelija ja väl- tteilyä vaitin. Hän ker- too Piirien nukkuvan hy- ökkömuuttamisen 'säkä' uuden juuri silloin, kun hän on innoissaan, terä- mättä keskustelun – o- tin.

Pöytä ja Sissel tapauvat sil- linn. Alttina näkö- nen Sissel Stenbäckin kute- tannatta kitaran ja laulaa

Pöytä ja Sissel tapauvat sil- linn. Alttina näkö- nen Sissel Stenbäckin kute- tannatta kitaran ja laulaa

– Oksin jonkinaste voittou odottaa kutsuge- haen perustella, mutta on näin näitä, hän sanoo.

Menestyksien miehen ta- na on aina rauhen. Piir- onnoit. Sirkka Venamo, on sanonut, että lajien vä- rät ovat välineen ma- joittain, ellei myös hän on kirasuon tai suuten- ta. Piirjo on aggressiivisista, jota äkköisillä hengellä laj- deliin vastasta. Hän on aljyyt valittu jopi nyttälmy- tyvää.

Sirkka Venamo, miehensä voimakas lauttantia.

En oleen tiedä, kutekä piirjo miehen menestys rippuu ranteista. Meitä Pak- ka hoitaa kokonnan suhteet älköön. Minä olen pöytä- minen kotilaiti ensä ole kos- kaan tunteen heljä pöytä- pöytä.

Tähän Pakka hukkaa vi- lin, eikä hänen velvoitua- demmenten. enää kom- maista tuli miltään linan hy- vä väneä.

Pöytäkä tulle koto- nakin pakostakin puhuttai, ja josko Piirjo lakee puhoi- lain. Hän ottaa tanssain, mutta yhdessä emme suun- nolle puhoittele. Sissel- lillä ei myöskään osallis- tuu vaillitaakseen.

Pakka sanoo kutekäin ky- teästä usein vaimokään neuvoja.

Kun ihä on aktiivisesti politiikasta mukana, saati- ta kertyä aineita suostuu ja oma näkökuina kaven- tä.

Harjakattoisessa omakotitalossa asuu puoluejohtajan harmoninen ja mutkaton perhe

Pekka Venamon perheen keskeisiä osia: vaimo Sirkka ja kolme tytärtä. Koko kuva on otettu Pekka Venamon omasta kotitalosta.

- Pekka Venamo on koko kansan tuttu.
- Hän on poliittinen ihminen, jonka nimi väistämättä yhdistetään

- vannamola- suuteen.
- Tämä suomalaisen politiikan uusi su- permies on myös perheenisä ja avio-

Voittaja Pekka Venamo: PERHE HAAJAA ANNA

Piirjo Venamo voitti vatsatönnöissä vi- sivailla Moeras kassa on kotona ja oli vastaan on- rotalustusta ja kutekä- tyssä, jolla hän kutekä- koto voivies seurainen vi- kon sekä tulutilla etä tunte- mattona.

Jos venamoinen har- ni kutekä tulovaudesta, jota aggressiivisista, jota äkköisillä hengellä laj- deliin vastasta. Hän on aljyyt valittu jopi nyttälmy- tyvää.

Oksin jonkinaste voittou odottaa kutsuge- haen perustella, mutta on näin näitä, hän sanoo.

Menestyksien miehen ta- na on aina rauhen. Piir- onnoit. Sirkka Venamo, on sanonut, että lajien vä- rät ovat välineen ma- joittain, ellei myös hän on kirasuon tai suuten- ta. Piirjo on aggressiivisista, jota äkköisillä hengellä laj- deliin vastasta. Hän on aljyyt valittu jopi nyttälmy- tyvää.

Sirkka Venamo, miehensä voimakas lauttantia.

En oleen tiedä, kutekä piirjo miehen menestys rippuu ranteista. Meitä Pak- ka hoitaa kokonnan suhteet älköön. Minä olen pöytä- minen kotilaiti ensä ole kos- kaan tunteen heljä pöytä- pöytä.

Tähän Pakka hukkaa vi- lin, eikä hänen velvoitua- demmenten. enää kom- maista tuli miltään linan hy- vä väneä.

Pöytäkä tulle koto- nakin pakostakin puhuttai, ja josko Piirjo lakee puhoi- lain. Hän ottaa tanssain, mutta yhdessä emme suun- nolle puhoittele. Sissel- lillä ei myöskään osallis- tuu vaillitaakseen.

Pakka sanoo kutekäin ky- teästä usein vaimokään neuvoja.

Kun ihä on aktiivisesti politiikasta mukana, saati- ta kertyä aineita suostuu ja oma näkökuina kaven- tä.

Perhekuvaukset keskusteluna miesten ja naisten asemasta

Patriarkaatin kuvia?

Kesäkuussa 1979 *Anna* julkaisi kokoomuksen puheenjohtajan Ilkka Suominen perhe-elämän kuvauksen otsikolla ”Tähän työhön tarvitaan koko Suominen perhe”.¹ Haastattelu on tehty tilanteessa, jossa Ilkka Suominen on juuri ryhtymässä kokoomuksen puheenjohtajaksi. Kirjoituksessa äänessä on lähinnä hän itse. Suomiselle annetaan tilaa kertoa melko laajalti erilaisista aihepiireistä: perheen yksityiselämän ratkaisuista, politiikasta sekä omasta elämästään ennen politiikkaa. Ilkka Suominen puoliso Riitta Suominen pääsee esille vain, kun tulee puhe kodin arjesta ja hänen suhteestaan Ilkka Suomiseen. Kirjoituksessa painotetaan, että miehen uusi työpaikka edellyttää uhrauksia ja ponnisteluja myös vaimolta. Toki siinä mainitaan myös, että Riitta Suominen mielipidettä oli kysytty ennen päätöstä vaihtaa työpaikkaa, mutta hänen vastauksensa annetaan Ilkka Suominen suulla.

Päätös [asettua kokoomuspuolueen puheenjohtajaehdokkaaksi] oli tietysti omani, mutta jos Riitta olisi vähänkin asettunut vastahankaan, en olisi lähtenyt leikkiin mukaan. Puheenjohtajan virka ei ole yhden ihmisen ammatti, tarvitaan taistelupari tai oikeastaan koko perheen on osallistuttava työhön, hän jatkaa.²

Vuonna 1979 julkaistut Ilkka ja Riitta Suominen sekä Mauno ja Tellervo Koiviston perheaastattelut eroavat olennaisesti 1970-luvun lopussa julkaistuista Helteiden, Mattiloiden ja Korsimoiden haastatteluista erityisesti kahdessa suhteessa. Ensinnäkin ne ovat ajankohdaisia kirjoituksia, jotka liittyvät kiinteästi senhetkiseen poliittiseen tilanteeseen, ja toiseksi niiden fokus on keskittynyt perheen mieheen. Helteiden, Mattiloiden ja Korsimoiden perheiden kuvauksissa katse oli suuntautui menneisyyteen ja naisten kokemuksiin miestensä poliittisen uran kehityksessä, mutta Mauno Koiviston ja Ilkka Suominen haastatteluissa tarkastellaan poliitikkojen elämän senhetkistä tilaa ja annetaan ennen muuta miehille itselleen mahdollisuus kertoa omasta elämästään ja työstään politiikassa.

Vuosina 1975–1979 julkaistuissa poliittisten perheiden kuvauksissa keskityttiin miespoliitikkojen julkisen fasadin taustalla olevan yksityiselämän luonnehdintaan miespoliitikon

¹ Ukkola, Soili ja Tantt, Pirkko. Kokoomuksen uusi puheenjohtaja: – Tähän työhön tarvitaan koko Suominen perhe. *Anna* 19.6.1979.

² Ukkola, Soili ja Tantt, Pirkko. Kokoomuksen uusi puheenjohtaja: – Tähän työhön tarvitaan koko Suominen perhe. *Anna* 16.9.1979.

vaimon näkökulmasta. Vuonna 1979 ja sen jälkeen poliittisten perheiden haastatteluissa palataan miespolitiikkojen ajatuksiin ja mielipiteisiin. Mauno Koiviston ja Ilkka Suomisen vuonna 1979 julkaistut henkilökuvat merkitsevät paluuta *Uudessa Annassa* 1970-luvun alussa julkaistujen poliittisten perheiden näkökulmaan.³

Fokuksen siirtyminen vaimosta mieheen tuottaa poliittisten perheiden kuvauksiin kuitenkin jännitteen. Teksteihin sisältyvät miesten kuvaukset luovat mielikuvaa julkisen elämän juhlitusta sankarista, mutta naisten kuvaukset tuovat julki naisten panoksen miesten menestyksessä ja jatkavat keskustelua siitä, millainen tulisi olla miesten ja naisten työnjako avioliitossa. Vuonna 1979 julkaistuissa Ilkka Suomisen ja Mauno Koiviston perhehaastatteluissa miehen näkökulma saa kuitenkin niin hallitsevan roolin, että vaimon merkitys miehen poliittisen uran kehityksessä jää teksteissä liki täydellisesti käsittelemättä. Näissä kahdessa kirjoituksessa vaimon osaksi jää todistella, että aviomies osallistuu todellisuudessa muun perheen elämään enemmän kuin mitä voisi kuvitella:

– Monta kertaa Mauno on enemmän kotona kuin minä. Hän karsii paremmin menojaan, haluaa olla viikoittain ainakin yhden päivän omissa oloissaan. Yhteistä vapaa-aikaakin meille jää loppujen lopuksi enemmän kuin monella muulla tuttavaperheellä, Tellervo Koivisto kertoo.⁴

Aikakaus- ja perhelehtien perhekuvausten sukupuolisuhteita tarkastelleet Eeva Jokinen ja Soile Veijola ovat kiinnittäneet huomiota siihen, että menestyneitä miehiä kuvailevissa teksteissä naisen roolina on olla ikään kuin äänetön yhtiökumppani, jonka näkemykset ja mielipiteet miehen vaativasta urasta häivytetään usein miltei täysin. Samalla kirjoituksista herkästi katoaa myös se, kuka itse asiassa hoitaa kodin ja lapset, jotta mies voi täydellisesti keskittyä julkisen elämänpiiriin sankaruuden tavoitteluun. Jokinen ja Veijola päätyvät johtopäätökseen, että tällainen asetelma perustuu patriarkaattina tunnettuun sukupuolten väliseen suhteeseen. Heidän mukaansa patriarkaatissa miehen ja naisen välinen avioliitto johtaa sellaiseen sukupuolten väliseen suhteeseen, jossa mies hyödyntää naisen yksityisessä elämänpiirissä tekemän työpanoksen oman uransa edistämiseksi. Lopputuloksena on tilanne, jossa mies saa kunniaa menestyksestään julkisessa elämänpiirissä, kun taas nainen tekee näkymättömän ja ilmaisen työn kotona. Olennaista tällaiselle patriarkaatille on, että perheessä vallitseva työnjako toistaa itseään yhteiskunnallisella tasolla siten, että julkisessa tilassa työskentelevät miehet jakavat keskenään julkisen tilan tarjoamat hyödyt, kun taas naiset jäävät kokonaisuena sukupuoleen perustuvana yhteiskuntaluokkana vaille omaa toimeentuloa, kunniaa ja yhteiskunnallista valtaa.⁵

Jokinen ja Veijola suhtautuvat kriittisesti patriarkaattiteoriaan suomalaista yhteiskuntaa selittävänä mallina. He muistuttavat, että huomattava osa suomalaisista naisista on jo pitkään tehnyt kodin ulkopuolista ansiotyötä ja naisten yhteiskunnallinen vaikutusvalta on ollut kasvussa jo jonkin aikaa. He pitävät patriarkaattiteoriaa kuitenkin hyvänä teoreettisena viitekehystenä tulkittaessa aikakauslehtien tapaa kuvata menestyneiden miesten parisuhdetta.⁶ Karin Wahl-Jorgensen on puolestaan kiinnittänyt huomiota siihen, että politiikkojen perheiden kuvaukset tiedotusvälineissä tukevat mielikuvaa yksityisen ja julki-

³ Sama. Ukkola, Soili ja Hautala, Kari: Mauno Koivisto ja perhe: Täällä kunnioitamme läsnäolollamme vain itseämme. *Anna* 14.8.1979.

⁴ Ukkola, Soili ja Hautala, Kari: Mauno Koivisto ja perhe: Täällä kunnioitamme läsnäolollamme vain itseämme. *Anna* 14.8.1979.

⁵ Veijola & Jokinen 2001. Patriarkaatin käsitteestä erityisesti 91–95.

⁶ Sama.

sen rajat ylittävästä patriarkaatista. Hän toteaa, että miespoliitikkojen perheistä kirjoitetut artikkelit luovat käsitystä miehestä, joka on perheensä pää ja yhteiskuntansa johtohahmo. Samalla näennäinen yksityisen elämän menestys tukee julkisen uran kehitystä siten, että onnellista perhe-elämää viettävä mies vaikuttaa myös paremmalta poliitikolta.⁷

Annan julkaisemat poliittisten perheiden henkilökuvat eivät täysin tue Jokisen ja Veijolan ajatuksia. Ilkka Suomisen ja Mauno Koiviston perheiden haastattelut tulevat poliittisten perheiden kuvauksissa ehkä kaikkein lähimmäksi Jokisen ja Veijolan kuvailemaa tilannetta, jossa vaimon rooli miehen poliittisessa menestyksessä häivytetään taustalle. Vuonna 1980 ja sen jälkeen julkaistuissa poliittisten perheiden haastatteluissa vaimojen näkemykset pääsevät jälleen paremmin näkyviin. 1970- ja 1980-lukujen taitteessa tapahtunut *Annan* näkökulman siirtyminen miespoliitikkojen vaimoista itse miespoliitikkoihin saikin nopeasti vastapainokseen muutoksen, jonka seurauksena teksteissä alettiin jälleen tuoda julki myös vaimojen näkökulmaa miehen menestykseen. 1970-luvun alun *Uudessa Annassa* ilmestynyt juttutyyppe, jossa haastateltiin menestynyttä miespoliitikkoa perheineen, syntyi siis uudelleen 1970-luvun lopussa, muttei aivan samanlaisena. Uuden poliittisia perheitä käsittelevän tyylilajin tavoitteeksi muodostui tuoda esiin poliittisten perheiden vaimojen työpanos.

Sekä 1970- että 1980-lukujen poliittisten perheiden haastatteluissa toistetaan ja uusinnetaan jaottelua sukupuolittuneeseen yksityiseen ja julkiseen elämänpiiriin. 1980-luvulla tämä vastakkainasettelu jopa kärjistyy sen seurauksena, että haastatteluissa samalla sekä korostetaan miespoliitikon menestystä että pyritään tuomaan perheestä ja kodista huolehtineen vaimon näkökulma esiin. Näissä haastatteluissa perheen vaimo edustaa itsestään selvästi kotia ja perhettä eli yksityistä elämänpiiriä, kun taas mies yhtä itsestään selvästi sijoittuu julkiseen ja yhteiskunnalliseen elämänpiiriin eli työhön politiikassa. Yksityisen ja julkisen elämänpiirin vastakkainasettelua tuotetaan teksteissä kuvailemalla kotia rauhan ja hiljaisuuden tyyssijana, jonne kiireisessä ja stressaavassa politiikassa työskentelevä mies vetäytyy aika ajoin lepäämään ja nauttimaan elämästä. Mauno Koivisto kertoo varjelevansa ”rauhallisia iltahetkiä”, jolloin ”ollaan, luetaan ja katsotaan televisiota”.⁸

Vuonna 1982 ilmestyneessä, ulkoministeri Pär Stenbäckin (rkp) perhe-elämää tarkastelevassa tekstissä puolestaan todetaan, että ”koti on ollut henkireikä ja paikka, jossa akku on ladattu”.⁹ Keskustapuolueen vastavalitun puheenjohtajan Paavo Väyrysen ja hänen puolisonsa Vuokko Väyrysen haastattelussa vuodelta 1980 pohditaan, millä tavoin Paavo Väyrynen kykenee yhdistämään uuden poliittisen luottamustehtävän velvoitteet perhe-elämän vaatimuksiin. Avoimen ristiriitaisessa tekstissä Paavo Väyrynen myöntää, että opettaa toisin kuin elää. Artikkelin otsikoksi onkin tullut Väyrysen toteamus: ”Jos eläisin oppieni mukaan, en olisi tässä”. Kirjoituksessa lainataan Väyrystä: ”– Poliitikassa joutuu elämään kovassa puristuksessa ja työ on vaikeaa. Siitä ei tule mitään, jos perhesuhteet eivät ole kunnossa ja kotona ei ole tukijaa.”¹⁰

”Tukija kotona” on tietysti vaimo. Kirjoituksissa osoitetaan, että koti on luontevasti vaimon elämänpiiriin kuuluvaa aluetta ja että vaimolla on tärkeä tehtävä tukea miehensä uran kehitystä hoitamalla kotia. Sissel Lund-Stenbäckin tehtävänä on ”koota perhe vahvaksi

⁷ Wahl-Jorgensen 2000, 67–70.

⁸ Ukkola, Soili ja Hautala, Kari: Mauno Koivisto ja perhe: Täällä kunnioitamme läsnäolollamme vain itseämme. *Anna* 14.8.1979.

⁹ Dragon, Kristiina ja Heinonen, Ari. Poliitikka tekisi sokeaksi ellei olisi perhettä. *Anna* 23.2.1982.

¹⁰ Vehkaoja, Helena; Häyrynen, Jukka ja Kärkkäinen, Hannu: Paavo Väyrynen: Jos eläisin oppieni mukaan, en olisi tässä. *Anna* 1.7.1980.

kokonaisuudeksi”¹¹, mikä antaa vaikutelman joukkueesta, joka ponnistelee perheen yhteisen tavoitteen puolesta. Muiden tavoitteiden puuttuessa lukijan on pääteltävä, että yhteinen tavoite on miehen menestys politiikassa. Toisaalta teksteissä luodaan mielikuvaa siitä, että nainen on kodin ja yksityisen elämänpiirin johtaja ja kotona mies alistuu vaimonsa tahtoon. Tällaista vaikutelmaa tuottaa esimerkiksi Suomen kommunistisen puolueen pääsihteerin Jouko Kajanojan ja hänen puolisonsa Etelka Kajanojan haastattelun otsikko ”Kotona pitävät minulle jöötä”.¹² Kirjoituksessa luotu asetelma perustuu ajatukselle kahdesta vastakkaisesta ja ominaisuuksiltaan toinen toisensa poissulkevasta sukupuolesta, joista mies hallitsee julkista tilaa ja nainen yksityistä tilaa. Poliittisten perheiden haastatteluissa saatetaan tuoda julki myös käsitys, että vaimon kanssa on yhdessä sovittu työnjaosta. Näin tehtiin esimerkiksi Pekka Vennamon (smp) haastattelussa vuoden 1983 huhtikuussa:

Mitä tulee tasa-arvoon Vennamon perheessä, yhteisesti on sovittu, että Pirjo on kotona. Hän hoitaa ja kasvatkaa lapset, siivoaa ja laittaa ruuan paitsi sunnuntaisin, jolloin Pekka kokkaa mukana tai vie perheen ulos syömään.¹³

Pekka ja Pirjo Vennamon perhehaastattelun kuvassa Pekka istuu perheensä kanssa kodin olohuoneen sohvalla. Pekan vieressä istuu perheen kaksi lasta ja Pirjo istuu taustalla näkyvässä avokeittiössä. Pekka ja Pirjo Vennamon haastattelun kuva on siinä suhteessa epätavallinen, että tyyppillisesti poliittisten perheiden haastatteluiden kuvituksessa perhe istuu tiiviisti yhdessä. Esimerkiksi Per ja Sissel Lund-Stenbäckin sekä Jouko ja Etelka Kajanojan elämää käsittelevien artikkeleiden kuvituksessa puoliset lapsineen istuvat joko sohvalla tai vierekkäin tuoleilla.

Neuvottelu sukupuolittuneesta työnjaosta

1970-luvun lopussa ja 1980-luvun alussa ilmestyneet poliittisten perheiden haastattelut perustuvat arvoiltaan ja asenteiltaan jo 1900-luvun alun naisliikkeessä ja erityisesti raittiusliikkeessä syntyneeseen naisihanteeseen. Tämä oli aktiivinen, tahtova ja toimiva nainen, joka korvasi sitä edeltäneen anteeksiantavan ja kärsivän uhrin ihanteen. Muutoksen taustalla oli yhteiskunnallinen tilanne, jossa naisliike tarvitsi uudenlaista naisideaalia: kodin hengetärtä, jonka moraalinen ryhti piti pystyssä kotia. Aikaisempi passiivinen ja alistuva naisideaali ei ollut sopiva niihin tehtäviin, joita naisliike naisilta odotti kansakunnan kasvattamisen ja kehittämisen nimissä.¹⁴

Uusi naisihanne perustui siis selkeään sukupuolten väliseen työnjakoon, jossa nainen huolehti kodista, lapsista ja perheestä, jopa puolisosta tämän ollessa kotona, kun taas mies toimi kodin ulkopuolella palkkatyössä. Irma Sulkunen puhuu itse asiassa ”kaksijakoisesta kansalaisuudesta”, jolla hän tarkoittaa miehelle ja naiselle langenneita erilaisia kansalaisuuden muotoja. Miehelle mahdollinen ja sopiva kansalaisuus oli osallistumista poliittiseen toimintaan virallisissa poliittisissa elimissä: puolueissa, valtuustoissa ja eduskunnassa. Naisille sopiva ja luontevana nähty kansalaisuus toteutui kotona, jossa hänen ajateltiin kotityönsä kautta osallistuvan koko yhteiskunnan hyvinvoinnin lisäämiseen. Naisten tehtävä oli kas-

¹¹ Dragon, Kristiina ja Heinonen, Ari. Poliitikka tekisi sokeaksi ellei olisi perhettä. *Anna* 23.2.1982.

¹² Myllymäki, Hertta ja Hautala, Kari. Uusi puheenjohtaja Jouko Kajanoja: kotona pitävät minulle jöötä. *Anna* 25.5.1982.

¹³ Ulla, Pentti ja Kindberg, Tom. Voittaja Pekka Vennamo: Perhe häviää aina. *Anna* 5.4.1983.

¹⁴ Sulkunen 1987, 157–175.

vattaa lapsista kunnon kansalaisia, huolehtia perheen terveydestä ja moraalisesta selkärangasta, ylläpitää aviopuolison työkykyä katsomalla, että koti oli sopiva paikka lepäämiseen ja rentoutumiseen sekä tietysti myös valvomalla, etteivät miehet ratkenneet ryyppäämään.¹⁵

Näin miesten ja naisten erilaiset kansalaisuudet täydensivät toisiaan. Kummallakin sukupuolella oli omanlaisensa, sille luonteva ja sopiva tehtävä suomalaiskansallisessa projektissa. Kaksijakoinen kansalaisuus ei ollut kuitenkaan pelkästään suomalainen ilmiö, sen ideaali voidaan johtaa valistuksen aikaan 1700-luvulle, jolloin kansalaisuuden käsite syntyi. Sen mukaan vain miehet olivat täysivaltaisia julkisen ja yhteiskunnallisen elämän kansalaisia. Naisten tuli puolestaan toteuttaa kansalaisuutta äitiyden ja kodinhoidon, siis yksityisen elämänpiirin kautta.¹⁶ Sekä 1980-luvulla että 1970-luvulla julkaistut poliittisista perheistä kirjoitetut tekstit pohjautuvat jo valistuksen ajalla syntyneeseen käsitykseen sukupuolille sopivasta tilasta. *Annan* tekstit uusintavat patriarkaalista perhejärjestystä, jossa miehen luontevana nähty toimintakenttä on yhteiskunnallinen elämänpiiri ja naisen sopivana toimintakenttänä on perheestä ja kodista huolehtiminen. Artikkelit rakentuvat käsitykselle naiselle sopivasta kansalaisuuden muodosta: yhteiskunnallisesta äitiydestä, johon liittyy velvollisuus huolehtia perheestä ja kodista.

Yksityisen elämänpiirin tuominen julkisuuteen antaa mahdollisuuden myös neuvotella ja jopa kritisoida työnjakoa, jossa miehen ura politiikassa on itsestään selvästi tärkein ja jossa vaimo jää näkymättömiin tukemaan miehensä työtä hoitamalla kotia ja perhettä. 1970-luvulla ilmestyneissä poliittisten perheiden haastatteluissa tätä sukupuolittunutta työnjakoa ei arvioitu avoimesti. Sen sijaan 1980-luvulla, Ilkka Suomisen ja Mauno Koi-viston haastatteluiden jälkeen, *Annan* julkaisemissa poliittisten perheiden haastatteluissa nähdä kirpeitäkin kommentteja siitä, miten epätasa-arvoisia miehet ja naiset ovat. Näissä teksteissä on useita yksityiskohtia, joissa asetutaan vastustamaan ajatusta patriarkaattiin perustuvasta perhejärjestyksestä ja naisista ainoastaan yksityisen elämänpiirin kansalaisina. Kirjoituksissa kuvailut vaimot eivät suinkaan ole täydellisen tyytyväisiä sukupuolittuneeseen työnjakoon. Päinvastoin artikkeleissa pilkahtelee vaimojen tyytymättömyys siihen, että miehen työ vaatii niin paljon aikaa. Esimerkiksi Paavo ja Vuokko Väyrysen haastattelussa siteerataan pariskunnan pientä sanailua kiireisen miehen elämän prioriteeteista.

Vuokko sanoo, että perhe on koko talven harjoitellut sitä, että isästä tulee puoluejohtaja, joka ei ole ikinä kotona.

– Olenhan minä illat ja lomiat, Paavo Väyrynen protestoi.¹⁷

Vastaavaa tyytymättömyyttä on mahdollista nähdä myös Jouko ja Etelka Kajanojan haastattelussa, jossa Etelka Kajanoja hämmästelee sitä, että hänen miehensä on kerrankin kotona sellaiseen aikaan, että muukin perhe on hereillä.¹⁸

Lisäksi kirjoituksissa kuvataan aktiivisia vaimoja, joilla on yhteiskunnallista toimintaa myös kodin ulkopuolella. Esimerkiksi Sissel Lund-Stenbäck kertoo Stenbäckien haastattelussa, että vaikka hän viihtyy kotona, kodin ”ympyrät eivät voi olla aikuisen ihmisen koko maailma”. Tekstin mukaan hän kirjoittaa ”runoja lapsista, rakkaudesta ja rauhasta sekä nase-

¹⁵ Sama.

¹⁶ Landes 1988, 169–171; Häggman 1994, 176–186.

¹⁷ Vehkaoja, Helena; Häyrynen, Jukka ja Kärkkäinen, Hannu: Paavo Väyrynen: Jos eläisin oppieni mukaan, en olisi tässä. *Anna* 1.7.1980.

¹⁸ Myllymäki, Hertta ja Hautala, Kari. Uusi puheenjohtaja Jouko Kajanoja: kotona pitävät minulle jöötä. *Anna* 25.5.1982.

via artikkeleita” sekä luennoi kansankorkeakouluissa ja työväenopistoissa.¹⁹ Toki on pidettävä mielessä, että vaimojen aktiivisuus ja pienimuotoiset yhteiskunnalliset toimet ovat aina olleet osa kaksijakoisen kansalaisuuden sisältämää idealistista naiskuva. Hyvän vaimon tuli pitää huolta myös omasta sivistyksestään ollakseen parempi äiti ja vaimo perheelleen.²⁰ Vaimon toimeliaisuuden ja yhteiskunnallisen aktiivisuuden kuvaukset yhdistävätkin kaikkia poliittisten perheiden kuvauksia 1970-luvun puolivälistä 1980-luvun puolelle. Esimerkiksi Tellervo Koivisto kuului Koivistojen perhe-elämää käsittelevän kirjoituksen mukaan ”muutamiiin sosiaalisiin järjestöihin” sekä Helsingin kaupunginvaltuustoon.²¹

Tällä neuvottelulla sukupuolten tasa-arvon puutteista oli kuitenkin rajansa. *Annassa* toki keskustellaan miesten ja naisten elämämpiireistä, mutta sukupuolten työnjakoa ei horjuteta perusteita myöten. Pär Stenbäckin ja Sissel Lund-Stenbäckin haastattelu kertoo siitä vaikeasta tasapainottelusta, johon tämä saattaa teksteissä johtaa:

Useimpien poliitikkojen vaimojen tapaa Sissel Stenbäck ei heti kiiruhda lammasmaisesti sanomaan, että hänen tärkein tehtävänsä on miehen tukeminen.

– Kannustusta, apua ja kritiikkiä meistä jokainen tietenkin tarvitsee.

Sissel tunnustaa olevansa maltillinen feministi ilman intoa kiivetä barrikaadeille rähjä-mään. Hän on myös voimakkaasti ulospäin suuntautunut kotiäiti vailla pahempia turhautumia.²²

Lainauksessa on monta eri suuntaan vetävää luonnehdintaa Sissel Stenbäckistä, jota välillä kutsutaan tekstissä myös Lund-Stenbäckiksi. Ensinnäkään hän ei tue miestänsä automaattisesti tai ”lammasmaisesti”, vaikka kirjoituksessa todetaan, että hän tarpeen vaatiessa miestänsä auttaakin. Toiseksi lainauksessa todetaan, että Sissel Stenbäck on feministi, mutta maltillinen ja kolmanneksi hän on tyytyväisen oloinen kotiäiti, joka kuitenkin on ”voimakkaasti suuntautunut ulospäin”. Yhtäältä teksti siis tukee mielikuvaa, että Sissel Stenbäck on luontevasti asettunut rooliinsa miehensä tukena ja perheen kantavana voimana, mutta toisaalta siinä painotetaan, että hän on ulospäin suuntautunut feministi.

Poliittisten perheiden haastattelut eivät siis tyyli-ilajina salli neuvottelua, jossa kyseenalaistettaisiin miesten ja naisten työnjako perusteitaan myöten. Tämä ilmenee hyvin Jouko ja Etelka Kajanojan vuonna 1982 ilmestyneestä haastattelusta. Kyseessä on siinä suhteessa poikkeuksellinen pariskunta, että Etelka Kajanoja on haastattelun ajankohtana ollut kodin ulkopuolisessa palkkatyössä, joka tosin jää tarkemmin nimeämättä. Tästä huolimatta haastattelussa yhtä itsestään selvästi kuin muissakin teksteissä annetaan ymmärtää, että vaimo hoitaa kotitalouden samalla kun mies hyörii politiikassa aamusta iltaan. Itse asiassa Etelka Kajanojan palkkatyöhön viitataan vain ohimennen ja epäselvästi. Jouko ja Etelka Kajanojan perhe-elämää käsittelevä teksti pakottaa kuitenkin kysymään, minkä takia naisen työssäkäynti täytyi häivyttää tekstistä. Rikkokisiko se liikaa aikakauden muille artikkeleille tyyppillistä selkeää dikotomiaa, jossa työ on miehen aluetta ja koti vaimon? Vaikuttaa siltä, että kirjoituksessa halutaan painottaa mielikuvaa Etelka Kajanojasta toteuttamassa yhteis-

¹⁹ Dragon, Kristiina ja Heinonen, Ari. Poliitikka tekisi sokeaksi ellei olisi perhettä. *Anna* 23.2.1982.

²⁰ Sulkunen 1987, 157–175.

²¹ Ukkola, Soili ja Hautala, Kari: Mauno Koivisto ja perhe: Täällä kunnioitamme läsnäolollamme vain itseämme. *Anna* 14.8.1979.

²² Dragon, Kristiina ja Heinonen, Ari. Poliitikka tekisi sokeaksi ellei olisi perhettä. *Anna* 23.2.1982.

kunnallisen äitiyden velvoitteita sen sijaan, että korostettaisiin Etelka Kajanojan henkilökohtaista panosta yhteiskunnan kehittämiseen palkkatyön kautta.²³

Miltei kuin vastauksena Etelka ja Jouko Kajanojan haastatteluun vuonna 1983 *Annassa* julkaistiin useita kirjoituksia, joissa pohdittiin sukupuolten välistä työnjakoa eri näkökulmista. Samalla näistä teksteistä käy epäsuorasti ilmi, että poliittisten perheiden haastatteluiden tyyli ei soveltunut sukupuolten välisen työnjaon kyseenalaistamiseen, vaan sukupuolittuneen työnjaon kritisointi edellytti toisenlaisten juttutyyppeiden ja tyyli-tyylien hyödyntämistä.

Elokuussa 1983 *Anna* esitteli kuuden miesministerin työssäkäyvät puoliset otsikolla ”Nämä ministerien vaimot ovat työssäkäyviä edustusrouvia”. Kirjoituksessa tuotiin julki puolisoitten ansiotyöt sekä kerrottiin niistä pohdintoista, joita eri perheissä oli käyty, kun miehelle oli tarjottu aikaa vievää ja vastuullista poliittista virkaa. Samoin haastattelussa kuvailtiin, millä tavoin työnjako perheissä oli muuttunut sen jälkeen, kun mies oli ryhtynyt ministeriksi. Kirjoituksen tavoitteeksi voi nähdä sen korostamisen, että vaimot voivat toki käydä ansiotyössä vaikka mies ministerinä onkin.²⁴ Loppuvuonna 1983 *Anna* otti sukupuolten välisen työnjaon uudelleen fokuksensa järjestämällä julkisen väittelyn aiheesta ”Kuka jää kotiin, kuka pääsee töihin”. Keskustelijoina oli valittu Suomen maaseudun puolueen kansanedustaja Urpo Leppänen ja feministisen *Akkaväki*-lehden toimitussihteeri Helena Auvinen. Kirjoituksessa ”tulisieluiseksi feministiksi” nimetyn Auvisen ja konservatiivisista mielipiteistään tunnetun Urpo Leppäsen keskustelusta ei puuttunut kärjekkäitä heittoja:

Heinäkuun sovinniksi *Akkaväki*-lehdessä nimetty työvoimaministeri Urpo Leppänen oli niin loukkaantunut, että hautoi harmiaan pari kuukautta ennen kuin täräytti: suuri raha ja feministit vastustavat hänen taisteluaan työttömyyden poistamiseksi.

Akkaväki-lehden toimitussihteeri pysyy kannassaan vielä ministerin tapaamisen jälkeenkin: sovinniksi mikä sovinniksi.²⁵

Vuoden 1984 alussa asiaan palattiin vielä uudelleen usean kansanedustajan yhteishaastattelussa otsikolla ”Kansanedustajat työn ja kodin ristipaineissa. Onko perhe este vai etu?”²⁶

Vuosina 1983–1984 myös poliittisten perheiden haastattelut kokivat muutoksen. Tässä muutoksessa voi nähdä eräänlaisen päätepisteen kehityskaarelle, joka alkoi 1970-luvun puolivälissä Ingvar S. Melinin ja muiden menestyneiden miespoliitikkojen perheiden kuvauksilla. Kehityskaaren alussa oli muutama kokeileva kirjoitus, kuten Melinien perheonnan kuvailevat tekstit osoittavat. Tätä vaihetta seurasi muutaman vuoden hiljaisempi kausi, jonka jälkeen kirjoitusten määrä olennaisesti lisääntyi. Poliittisista perheistä kehittyi laajemminkin hyödynnetty kirjoitusten lajityyppi, jolle olivat yhteistä tietyt konventiot. Kahden–kolmen vuoden jälkeen näitä konventioita pyrittiin *Annassa* kyseenalaistamaan uudenvälillä näkökulmilla vanhaan aiheeseen. Samanlainen kehityskaari esiintyy myös monissa muissa lehden julkaisemissa henkilökuvien lajityypeissä.

Poliittisten perheiden haastattelussa parisuhteen konventiot ja näiden haastaminen ilmenevät kirjoituksina, joissa avoimesti kyseenalaistetaan perinteiset sukupuoleen perustu-

²³ Myllymäki, Herta ja Hautala, Kari. Uusi puheenjohtaja Jouko Kajanoja: kotona pitävät minulle jöötä. *Anna* 25.5.1982.

²⁴ Tuppurainen, Tarja; Routamaa, Pekka; Male, Jukka & Harju, Pekka. Nämä ministerien vaimot ovat työssäkäyviä edustusrouvia. *Anna* 16.8.1983.

²⁵ Vehkaoja, Helena ja Hautala, Kari. Kuka jää kotiin – Kuka pääsee töihin. *Anna* 25.10.1983.

²⁶ Vehkaoja, Helena ja Heinonen, Ari. Kansanedustajat työn ja kodin ristipaineissa. Onko perhe este vai etu? *Anna* 14.1.1984.

vat työnjaon mallit. Joulukuussa 1983 *Annassa* julkaistiin kansanedustaja Tuulikki Petäjaniemen (sdp) ja hänen puolisonsa Pekka Petäjaniemen haastattelu otsikolla ”Tämä pari osaa nauraa menestyvien miesten teeskentelylle”.²⁷ Jo kirjoituksen lähtökohta on epätavallinen. Kyseessä on ensimmäinen *Annan* julkaisema poliittisen perheen haastattelu, jossa perheen poliitikko on nainen. Kirjoituksessa kritisoidaan avoimesti sitä sukupuolten välistä työnjakoa, jossa naiselle ”luonnostaan” lankeaa kodin- ja lastenhoito. Tekstissä annetaankin Pekka Petäjaniemelle tilaa kertoa siitä, millä tavoin hän hoitaa kotia sillä aikaa kun Tuulikki Petäjaniemi tekee töitä kansanedustajana. Samalla Pekka Petäjaniemi saa tilaisuuden kritisoida miehiä turhamaisuudesta ja tarpeettomasta kunnianhimoisuudesta.

Uutta tyyliä kokeiltiin myös Suomen kommunistisen puolueen puheenjohtajan Jouko Kajanojan ja hänen puolisonsa kansanedustaja Pirkko Turpeisen (skdl) keväällä 1984 julkaistussa haastattelussa ”Olemme luopuneet vanhoista malleista”. Kirjoituksen otsikossa mainittu sana ”vanhat mallit” viittaa monen muun asian ohella myös perhesuhteisiin. Artikkelissa Jouko Kajanoja ja Pirkko Turpeinen kuvailevat uusperheen arkea, johon kuuluu myös viisi lasta Kajanojan ja Turpeisen edellisistä avioliitoista: ”Turpeisen & Kajanojan omassa perhe-elämässä keskinäinen tasa-arvo ja vastuun jakaminen on itsestään selvää – myös heidän kanssaan elävän Joukon 15-vuotiaan Lauri-pojan kohdalla.”²⁸

Poliittisten perheiden haastatteluihin sisältyvän neuvotteluprosessin luonteeseen kuului, että *Annassa* julkaistiin myös sellaisia kirjoituksia, jotka pintapuolisesti katsoen ovat poliittisten perheiden haastatteluita, mutta jotka tarkemmin lukien osoittautuvat joksikin muuksi. Tällaisia kirjoituksia ovat esimerkiksi ympäristöministeri Matti Ahteen (sdp) ja hänen puolisonsa Hilikka Ahteen haastattelu ”Tämä on ympäristöministerin rakkainta” tai kansanedustaja Eva-Riitta Siitosen (kok) ja hänen puolisonsa Matti Siitosen haastattelu ”Eva-Riitta ja Fredi muutosten myrskyissä”. Edellisessä artikkelissa esitellään toki Matti Ahteen perhe, mutta kirjoitus pitäytyy varsin tarkkaan vastaperustetun ympäristöministeriön asioissa. Eva-Riitta Siitosen ja hänen puolisonsa, viihdetaitelija Matti ”Fredin” Siitosen haastattelussa puolestaan keskitytään Matti Siitosen elämään ja häidin tuskin mainitaan Eva-Riitta Siitosen työ. Näissä kirjoituksissa ei siis enää käsitellä aviopuolisoiden välistä sukupuolittunutta työnjakoa oikeastaan mistään näkökulmasta.²⁹

Nämä kirjoitukset voikin nähdä kahdella tavalla. Yhtäältä voi ajatella, että ne osoittavat puolisoiden välisen sukupuolittuneen työnjaon muuttuneen aiheena sellaiseksi, ettei sen oletettu kiinnostavan lukijoita. Toisaalta on mahdollista päätellä, etteivät *Annan* toimittajat enää kyenneet löytämään sellaista näkökulmaa sukupuolittuneeseen työnjakoon, joka olisi samanaikaisesti ollut uusi ja mielenkiintoinen mutta puhutellut myös lukijoita. Syntyy siis vaikutelma, että lehden toimittajat eivät halunneet uusintaa ”perinteistä” sukupuolittunutta työnjakoa, mutta aikaisempi poliittisten perheiden haastattelun tyyliä ei tarjonnut sopivaa keinoa sen kyseenalaistamiseen. Ehkäpä sellainen löytyi muualta lehdestä, sen julkaisemista toisentyypisistä kirjoituksista.

1980-luvun puoliväliin tultaessa poliittisten perheiden haastattelut loppuvat miltei tyystin. Niiden tilalle tulevat Urpo Leppäsen (smp) ja Sinikka Hurskaisen (sdp) suhdetta käsittelevät tekstit 1980-luvun puolivälissä. Nämä kirjoitukset ovat kuitenkin varsin toisenlaisia kuin 1980-luvun alun poliittisia perheitä käsittelevät tekstit. Urpo Leppäsen ja Sinikka

²⁷ Moisio, Mikki & Rissanen, Heikki Y. Tämä pari osaa nauraa menestyvien miesten teeskentelylle. *Anna* 5.12.1983.

²⁸ Dragon, Kristiina & Heinonen, Ari. Olemme luopuneet vanhoista malleista. *Anna* 27.3.1984.

²⁹ Myllymäki, Helena ja Larikka, Matti. Tämä on ympäristöministerin rakkainta. *Anna* 11.10.1983. Dragon, Kristiina & Heinonen, Ari. Eva-Riitta ja Fredi muutosten myrskyssä. *Anna* 15.11.1983.

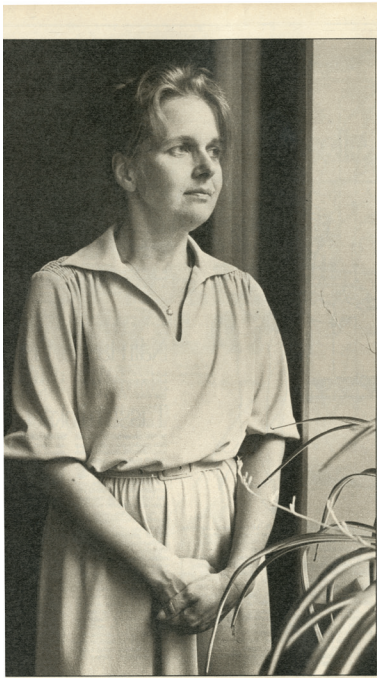
Hurskaisen (myöh. Hurskainen-Leppänen) parisuhdetta tarkastelevissa teksteissä fokus oli kahden julkisuudesta tunnetun ihmisen avio-onnen ihastelussa, johon liittyivät myös lapsen saamisesta kertovat kirjoitukset. Urpo Leppäsen ja Sinikka Hurskainen-Leppäsen yhteisissä haastatteluissa äänessä oli kuitenkin valtaosin vaimo. Muutaman vuoden kuluttua kirjoituksissa ryhdyttiin kuitenkin pohtimaan parisuhteen sukupuolittunutta työnjakoa.³⁰

1970-luvun lopulta 1980-luvun puoliväliin julkaistut poliittisten perheiden haastattelut olivat tuoneet esille miespoliitikkojen yksityisen elämänpiirin ja vaimojen piiloon jääneen tuen aviomiesten poliittisen työn menestyksessä. Vuosikymmenen taitteessa kirjoitusten fokus oli kääntynyt miespoliitikkoihin, minkä seurauksena poliittisten perheiden haastattelut jakaantuvat kahteen osaan: yhtäältä miespoliitikkojen menestyksen ja poliittisten mielipiteiden kuvailuun sekä toisaalta miespoliitikkojen vaimojen ajatusten julkituomiseen siitä, miten he kokevat oman tehtävänsä perheen ja kodin hoitajana. Vaikka vaimojen mielipiteet tarjoavat mahdollisuuden pohtia ja kritisoida perheen sukupuolittunutta työnjakoa, poliittisen perheen haastattelun tyyliä pohjimmiltaan kuitenkin perustui jo pitkät historialliset perinteet omaavalle ajatukselle naiskansalaisuudesta. Sen mukaan naisille luonteva tapa osallistua politiikkaan on huolehtia perheen moraalista kasvusta ja tukea miehen yhteiskunnallisia ponnistuksia politiikassa.

Poliittisten perheiden haastatteluiden julkaiseminen päättyi *Annassa* 1980-luvun puoliväliin mennessä. Sukupuolittuneesta työnjaosta ja naisten poliittisesta osallistumisesta käytävä neuvottelu jatkui 1980-luvun puolivälin jälkeen naispoliitikkojen haastatteluissa. Poliittisten perheiden haastattelut puolestaan kokivat uudelleensyntymisen 1990-luvun alussa, mutta monin tavoin muuttuneina. Sitä ennen *Anna* ehti kuitenkin seurata naisten poliittisen vaikutusvallan kasvua eri näkökulmasta.

³⁰ Eerikäinen, Hannu ja Luumi, Marja. Valtakunnan sulho löysi vihdoin omansa. *Anna* 10.7.1984; Eerikäinen, Hannu ja Järveläinen, Pekka. Sinikan ja Urpon vauva on tervetullut milloin tahansa. *Anna* 26.2.1985; Eerikäinen, Hannu ja Sarkkinen, Kari. Sinikka Hurskainen-Leppänen toivoo lempeää synnytystä. *Anna* 28.5.1985; Eerikäinen, Hannu ja Saarela, Matti. Sinikka Hurskainen-Leppänen: – Meidän vauva hymyilee jo! *Anna* 15.10.1985; Eerikäinen, Hannu ja Sarkkinen, Kari. Näin sai nimensä Leppästen Ida Anniina. *Anna* 19.11.1985; Eerikäinen, Hannu ja Heinonen, Ari. Onneksi ollaan jo näin pitkällä. *Anna* 6.5.1986.

Vappu Taipale on oma lapsuus oltu hyväksyttyä vauhtia. Hän on tänään kansallisen nuorisokeskustalon johtaja. Työt, perheen siinä lapsi, syntyi vappuna...

MINISTERI VAPPU TAIPALE:

AKUKESNEN VASTATTAVA REHELLISESTI LAPSEN KYSYKSIIN

Kakkion näiden vuodet aikana Vappu Taipale on ollut suurella tavalla läsnä länsi-Euroopassa. Hän on ollut mukana useissa konferensseissa ja on ollut mukana useissa konferensseissa ja on ollut mukana useissa konferensseissa...

TUTTUJA VAIN TEORIAA

Vappu Taipale on ollut mukana useissa konferensseissa ja on ollut mukana useissa konferensseissa...

Isyyys TULEE OLEMAAN ARVOSTETTU OSA MIEHEN URAA

Sosiaali- ja terveysministeri Vappu Taipale on kirjoittanut lämpimän ja viisaan kirjeen Rauhan lapselle.

Sen aihetta – lapsi, rauha ja sota – on pohdittu ja oletettu monien vuosien ajan hänen oman perheensä parissa, kesku-

teuissa isän ja lasten kanssa.

Vappu Taipale ei ole lähtenyt pohdimaan lasten suuria ja tärkeitä kysymyksiä niinkään psykiatrina, kuin sen tiedon ja tunteen avulla, joka aikuisella, äidillä ja isällä, on käytettävissään.

NSANEDUSTAJA TARJA HALONEN APUHOITAJANA

AMU-VUORO KOSKELAN SAIRAALASSA

Suomen Puheltoimittajain Liiton entinen apuhoitaja, pani Heljo Sininen, on aloittanut työt Koskelan sairaalassa.

»Teksitkö Sinä tällä työllä 140 markalla päivä?»

»Alla oli vetoamus: »Viime taivellon aikana kansanedustajat vierailivat eri-ty-

hyksissä. Ehdotamme, että he kesäloman aikana vierailisivat sairaalassa tekemässä esimerkiksi yhden tavallisen apuhoitajan työpäivää.»

»Emme odotaneet kesälomaa, vaan voimme toimia kesäloman aikana.»

Kansanedustaja Tarja Halonen on kertonut, että sosiaalivaltiosihteeri Kalle Sillanpää on ollut mukana sairaalassa. Hän on ollut mukana sairaalassa ja on ollut mukana sairaalassa...

Kansanedustaja Tarja Halonen on kertonut, että sosiaalivaltiosihteeri Kalle Sillanpää on ollut mukana sairaalassa. Hän on ollut mukana sairaalassa ja on ollut mukana sairaalassa...

Kaikki Sinä tällä työllä 140 markalla päivä?

Kaikki Sinä tällä työllä 140 markalla päivä?

Kaikki Sinä tällä työllä 140 markalla päivä?

Naiskansalaisuus perusteluna naisten poliittiselle osallistumiselle

Naisten uudenlaisen poliittisen identiteetin muodostuminen

Annassa julkaistujen poliitikkoja käsittelevien tekstien määrä lähti 1980-luvun ensimmäisinä vuosina hienoiseen nousuun. Osittain taustalla vaikutti presidentti Urho Kekkosen ero virastaan ja siihen liittyvä presidenttipelin käynnistyminen. Esimerkiksi vuonna 1981 julkaistusta kahdeksasta poliitikon henkilökuvasta neljä liittyi suoraan tuleviin vaaleihin. Osittain poliitikkojen henkilökuvien määrän kasvu liittyi siihen, että *Annassa* käsiteltiin aikaisempaa laajempaa poliitikkojen joukkoa. Kun 1970-luvulla lehti oli seurannut lähinnä Pirkko Työläjärven menestystä, niin 1980-luvulla se alkoi tarkastella myös muiden naispoliitikkojen urakehitystä. Ilmeisesti aikaisempaa useampi naispoliitikko alkoi pitää naistenlehdissä näkymistä sopivana tai jopa suotavana julkisuutena.

Yksi näistä naispoliitikoista oli Helvi Sipilä, joka oli tehnyt pitkän uran Yhdistyneiden kansakuntien palveluksessa ja noussut aina apulaispääsihteeriksi asti. 1970- ja 1980-lukujen taitteessa hän palasi Suomeen. Samoihin aikoihin hänestä alettiin puhua varteenotettavana presidenttiehdokkaana ja *Anna* julkaisi hänestä ensimmäisen kirjoituksen tammikuussa 1981. Siinä Helvi Sipilä kertoo elämästään ja ajatuksistaan sekä työstään YK:n apulaispääsihteerinä.

Vuoden 1981 tammikuussa julkaistussa kirjoituksessa ”Vedenjakajalla Helvi Sipilä: En väistä velvollisuuttani” toivotaan avoimesti, että Helvi Sipilä asettuisi ehdokkaaksi. Siinä annetaan hänelle runsaasti tilaa perustella, minkä vuoksi hän olisi pätevä henkilö presidentiksi ja millaisia asioita hän haluaisi presidenttinä ajaa:

- Niin taloudelliset ja sosiaaliset kysymykset kuin maailmanrauhakin ovat [naisten ja miesten] yhteisiä asioita. Aseistariisunta olisi yksi keino maailman köyhyyden poistamiseksi. Jos osakin asevarusteluun käytetyistä varoista suunnattaisiin ihmisten elinolojen parantamiseen, saataisiin aivan valtavasti aikaan.
- Olin hyvin iloinen presidentti Kekkosen uudenvuoden puheesta, jossa hän kiinnitti erityistä huomiota naisten mahdollisuuksiin aseidenriisunnan edistäjinä ja maailmanrauhan turvaajina.¹

¹ Vehkaoja, Helena ja Hautala, Kari. Vedenjakajalla Helvi Sipilä: En väistä velvollisuuttani. *Anna* 20.1.1981.

Kuten lainauksesta ilmenee, Helvi Sipilän haastattelussa vedotaan ajatukseen, että naisilla olisi miehiä paremmat edellytykset ajaa maailmanrauhan asiaa. Aseistariisunta ja maailmanrauha olivat 1980-luvun alussa erityisen ajankohtaisia aiheita. Vuodenvaihteessa 1979–1980 Neuvostoliitto oli miehittänyt Afganistanin, mikä oli kiristänyt suurvaltojen suhteita 1970-luvun liennytyksen jälkeen. Euroopassa Neuvostoliitto oli tuonut keskimatkan ohjuksia liittolaismaidensa maaperälle, ja Yhdysvallat suunnitteli vastavetona samantyyppisten ohjusten tuomista Länsi-Eurooppaan.²

Sama asetelma on nähtävissä helmikuussa 1982 julkaistussa opetusministeri Kaarina Suonion (sdp) haastattelussa ”Rouva ministerin ensimmäinen kyselytunti”. Siinä Suonion siterataan sanomassa, että ”rauhankysymyksessä” oltaisiin ”pidemmällä”, jos ”korkean tason kansainvälisessä politiikassa olisi ollut enemmän naisia”. Sekä Sipilän että Suonion haastattelussa väitetään, että rauhan puolustaminen olisi naisille luontevampaa kuin miehille.³

1980-luvun ensimmäisinä vuosina julkaistuille naispoliitikkojen henkilökuville olikin tyypillistä, että niissä perusteltiin naisten laajempaa poliittista osallistumista naisten rauhalisemmaksi nähdyllä luonteella. Tämän ansiosta naiset kykenisivät paremmin selvittämään kylmään sotaan ja kilpavarusteluun liittyvät ongelmat, jotka miespoliitikoille luonnostaan tyypillinen aggressiivisuus oli aiheuttanut.

Vetoaminen naisten rauhanomaisuuteen oli kuitenkin vain yksi tapa perustella naisten laajempaa osallistumista politiikkaan 1980-luvun alussa. Toinen ajan naispoliitikkojen haastatteluissa ilmenevä perustelu naisten poliittiselle osallistumiselle oli väittää, että he ovat arkielämän asiantuntijoita, joiden velvollisuutena on tuoda politiikkaan oma arkielämän tuntemuksensa.

Ensimmäisen kerran ajatus naisista arkielämän asiantuntijoina ilmeni Pirkko Työläjärven (sdp) ja Vappu Taipaleen (sdp) haastatteluissa 1980-luvun alkuvuosina. Näiden kirjoitusten näkökulma oli, että ministerin asema tekee heistä asiantuntijoita myös arkielämän kysymyksissä. Esimerkiksi tammikuussa 1981 *Anna* pyysi valtiovarainministeri Työläjärveltä konkreettisia neuvoja, joilla perheenäidit voivat helpottaa perheiden taloudellista tilannetta. ”Miten saada rahat riittämään? Missä voisi säästää? Millä ihmeen konstilla pääsisi kiinni omistusasuntoon?” kysyttiin tekstissä ministeri Työläjärveltä.⁴

Samantyyppinen asetelma löytyy kahdesta sosiaali- ja terveysministeri Vappu Taipaleen haastattelusta, jotka julkaistiin kesä- ja syyskuussa 1982. Ensimmäinen kirjoitus, otsikoltaan ”Yllätysministeri Vappu Taipale on lasten ja nuorten asialla”⁵ käsittelee lasten ja lapsiperheiden hyvinvointia. Syyskuun kirjoitus jatkoi suurin piirtein samaa teemaa otsikolla ”Isyys tulee olemaan arvostettu osa miehen uraa”.⁶ Vappu Taipaleen haastatteluissa käsitellään siis lastenhoitoon ja -kasvatukseen liittyviä kysymyksiä, joita voi pitää hyvin arkipäiväisinä asioina. Näiden tekstien ohessa on useita kuvia Vappu Taipaleesta. Kuvissa hän ei erityisesti tee mitään, vaan seisoo kädet suorina ja katsoo ulos ikkunasta tai suoraan kameraan.

Näissä kirjoituksissa on keskeistä, että ministerin asema näyttää tekevän Työläjärvestä ja Taipaleesta henkilöitä, joiden neuvot ja ohjeet vaikuttavat tärkeiltä myös arkielämän asi-

² Visuri 2006, 244–254.

³ Joki, Teuvo. Rouva ministerin ensimmäinen kyselytunti. *Anna* 23.2.1982.

⁴ Jokitaipale, Eeva-Helena ja Hautala, Kari. Perheenäiti on merkittävä taloudellinen vaikuttaja. *Anna* 6.1.1981.

⁵ Kanth, Aarne. Yllätysministeri Vappu Taipale on lasten ja nuorten asialla. *Anna* 8.6.1982.

⁶ Myllymäki, Hertta ja Heinonen, Ari. Ministeri Vappu Taipale: Isyys tulee olemaan arvostettu osa miehen uraa. *Anna* 7.9.1982.

oissa. Tekstien näkökulmaa voi pitää jossain määrin yllättävänä, sillä miksi ministerin työ tekisi henkilöstä pätevän antamaan arkielämän neuvoja. Työläjärven ja Taipaleen vuonna 1982 julkaistuja haastatteluja voi kuitenkin ymmärtää siitä näkökulmasta, että ne kertovat oman aikansa hierarkkisesta suhtautumistavasta poliitikkoihin ja auktoriteetteihin ylipäänsä. Näissä teksteissä ilmenee asenne, että ministerin neuvot ovat arvokkaita riippumatta siitä, kuuluvatko neuvot oikeastaan valtiovarainministerin tai sosiaali- ja terveystieteiden ministerin keskeisiin vastuualueisiin.

Naisministereiden haastattelujen tarjoaman näkökulman erityisyys tulee paremmin ilmi, kun niitä vertaa miespoliitikkojen henkilökuviin, joita *Anna* alkoi julkaista 1990-luvun alusta alkaen. Naisministerit tarjoavat neuvoja ja ajatuksia arkielämän haasteisiin, mutta miespoliitikkojen teksteissä käsitellään laajoja yhteiskunnallisia teemoja, kuten talouspolitiikkaa. Toki lapsiperheiden tilannetta ja henkilökohtaiseen taloudenhoitoon liittyvät kysymykset ovat tärkeitä yhteiskunnallisia teemoja, mutta keskeistä onkin näkökulma. Taipaleen ja Työläjärven haastatteluissa tuotetaan mielikuvaa siitä, että naisten on luontevampaa puhua ihmisten henkilökohtaisista ongelmista kuin esiintyä laajojen yhteiskunnallisten kokonaisuuksien asiantuntijoina. Asian voi ilmaista myös niin, että 1980-luvun alussa julkaistut naispoliitikkojen haastattelut supistavat heidän näennäistä valtaansa rajoittamalla kysymykset koskemaan arkielämän kokemuksia sen sijaan, että naiset esittäisiin käsittelemällä suuren mittakaavan yhteiskunnallisia asioita. Työläjärven ja Taipaleen haastattelut kertovat siis omalla tavallaan vaikeudesta kuvailla naispoliitikkojen poliittista valtaa julkisuudessa.⁷

Työläjärven ja Taipaleen haastatteluiden näkökulma, jossa ministereiltä tivattiin ”vastauksia arkielämän kysymyksiin” muutti kuitenkin *Annan* kirjoituksissa nopeasti muotoaan. Vuonna 1982 lehdessä julkaistiin kansanedustaja Kaarina Suonion (sdp) haastattelu, josta voi lukea argumentin, että arkielämän kokemus on arvokasta sinänsä ja että nimenomaan naiset ovat arkielämän asiantuntijoita. Argumentti jatkuu, että politiikassa kaivataan erityisesti käytännönläheistä arkielämän kokemusta ja sen vuoksi naisten tulisi osallistua laajemmin suomalaiseen poliittiseen elämään. Suonio toteaa haastattelussaan:

– Sukupuolten välillä ei ole mitään merkittäviä henkisiä eroja, mutta naisten kokemusten tausta on lähempänä sitä arkielämää, jota pyrimme saamaan paremmaksi. Mm. kaupunki- ja asunosuunnittelussa naisten pitäisi olla välttämättä mukana. Naiset tietävät mikä on käytännöllistä, toimivaa ja arkityötä helpottavaa.⁸

Ajatus naisista arkielämän asiantuntijoina toistaa uudessa muodossa mielikuvaa sukupuolittuneesta yksityisestä ja julkisesta elämänpiiristä. 1980-luvun alkuvuosina tätä mielikuvaa alettiin käyttää perusteena naisten osallistumiselle politiikkaan. Naispoliitikkoja käsittelevät tekstit argumentoivat, että politiikassa tarvitaan myös naisia kertomaan arkielämästä ja täydentämään miesten näkökulmaa politiikkaan. Näin uusinnetaan mielikuvaa kahdesta sukupuolesta, joiden ominaisuudet ja kokemukset ovat toisensa poissulkevia mutta toisiaan täydentäviä.

Naispoliitikkojen henkilökuvat *Annassa* 1970- ja 1980-luvuilla erovat selvästi toisistaan. Varhaiset tekstit eivät perustelleet naisten poliittista osallistumista oikeastaan mitenkään. Kirjoituksissa ei osoitettu, mitä naisten laajempi osallistuminen politiikkaan toisi tullessaan. Niissä ei tavallisesti edes tuotu suoraan julki mahdollisia epäkohtia, joita suoma-

⁷ 1990-luvulla julkaistuja miespoliitikkojen haastatteluista on käsitelty enemmän luvussa 7.

⁸ Joki, Teuvo. Rouva ministerin ensimmäinen kyselytunti. *Anna* 23.2.1982.

laisessa yhteiskunnassa saattaisi sukupuolten välisen tasa-arvon saralla olla ja joihin naispoliitikot mahdollisesti toisivat ratkaisun.

Sitä vastoin 1980-luvun naispoliitikkoja käsittelevissä kirjoituksissa naisten osallistumista perustellaan kahdella syyllä: rauhantyöllä ja ennen muuta heidän kokemuksellaan arkielämästä. Ajatus siitä, että naisille rauhan puolustaminen tai rauhanomaisen politiikan ajaminen on luontevampaa kuin miehille, ei ollut kuitenkaan uusi. Päinvastoin mielikuvat sodasta ja rauhasta ovat olleet jo pitkään sukupuolittuneita siten, että sotiminen on nähty luontevampana toimintana miehille ja rauhan puolustaminen puolestaan luontevampana naisille. Tätä erottelua on luonnollistettu ajatuksella, että naisten rauhaarakastava luonne perustuu heidän kyvyilleen synnyttää ja luontaiselle taipumukselleen hoitaa ja kasvattaa lapsia. Toisaalta on myös väitetty, että naiset kasvatetaan hoitamaan ja huolehtimaan muista ihmisistä. Joka tapauksessa mielikuva rauhaa puolustavista naisista ulottuu vähintään 1800-luvun loppupuolelle, jolloin kansainvälinen rauhanliike muodostui. Naisilla olikin rauhanliikkeessä jo alusta asti merkittävä rooli. Näin oli myös Suomessa, jossa naiset osallistuivat vuonna 1920 perustetun Suomen Rauhanliiton toimintaan aktiivisesti alusta alkaen.⁹

Anmassa 1980-luvun alussa julkaistuissa naispoliitikkojen haastatteluissa ilmeneekin naisten uudenlaisen poliittisen tietoisuuden herääminen, jota 1970-luvulla ilmestyneissä naispoliitikkojen henkilökuvissa ei vielä ollut. Tässä mielessä *Annan* julkaisemat henkilökuvat myötäilevät aikakauden naisasialiikkeen kehitystä. 1970-luvun lopulla ja 1980-luvun alussa naisasialiikkeet hakivat vaihtoehtoa maskuliiniseen tapaan nähdä maailma. Näissä vaihtoehdoissa korostui ajatus ”uuden positiivisen naisidentiteetin” luomisesta. Se perustuisi naisten omille kokemuksille maailmasta ja naisten luonnollisina nähtyille vahvuuksille. Tällaisina vahvuuksina pidettiin esimerkiksi yksityisen elämänpiiriin liittyviä kokemuksia, ympäristön suojelua sekä rauhantyötä. Näiden teemojen pohjalta luonnosteltiin myös uudenlaista poliittista ohjelmaa, jonka avulla haluttiin rikkoa yksityisen ja julkisen elämänpiirin rajoja. Tavoitteena oli, että naisten henkilökohtaisiksi miellettyjen vahvuuksien avulla kyettäisiin parantamaan elämää laajemminkin. Kansainvälinen rauhantyö oli yksi esimerkki tällaisesta uudenlaisesta naisten poliittisesta toiminnasta, jossa yhdistyivät naisten luontevaksi nähty asema elämän suojelijana sekä aikaisempaa tietoisempi poliittinen toiminta maailman muuttamiseksi parempaan suuntaan. Kansainvälinen rauhanliike olikin monella tavalla kytköksissä naisasian puolesta toimiviin järjestöihin. Esimerkiksi Suomessa Naisasialiitto Unionin piirissä toimi Naiset Rauhan puolesta -ryhmä, joka julkaisi rauhanaatteeseen liittyviä kirjoituksia. Rauhanaatteen ajateltiin olevan naisille luonteva ja sopiva tapa vaikuttaa yhteiskunnallisiin asioihin.¹⁰

Annan 1980-luvun alussa julkaistut naispoliitikkojen henkilökuvat tuottavat siis uudenlaista naisten poliittista identiteettiä tai tietoisuutta. Tarkoitin tietoisuudella sitä, että näissä kirjoituksissa luodaan mielikuvaa naisille yhteisistä poliittisista huolenaiheista, joiden ratkaisemiseen naisilla nähdään olevan luontaiset edellytykset. Tällaisia yhteisiä *Anmassa* mainittuja huolenaiheita olivat rauhan puolustaminen sekä lasten kasvatukseen ja terveydenhuoltoon liittyvät kysymykset, joissa naisten henkilökohtaisen arkielämän kokemuksen väitettiin antavan heille erityisen edun näiden asioiden ratkaisemisessa.

⁹ Väyrynen 2007, 123–127.

¹⁰ Hagner 2006, 202–205; Koivunen 1996, 93.

Naisruumis voimavarana

Alun perin jo 1960-luvulla käynnistynyt päivähoitokeskustelu kiihtyi uudelleen Suomessa 1980-luvulla, mikä näkyy myös *Annan* sivuilla. Lasten päivähoitoasiaa käsiteltiin lehdessä ennen muuta haastattelemalla sosiaali- ja terveysministeri Vappu Taipaleta. Kesäkuussa 1983 *Annassa* julkaistiin vuoden aikana jo kolmas ministeri Taipaleen haastattelu, jossa tällä kertaa paneuduttiin erityisesti lasten päivähoitoon liittyviin kysymyksiin:

Tämän maan lasten päivähoitoasiat ovat nyt toisten sosiaali- ja terveysministerin Vappu Taipaleen hoidossa. Tämä lastenpsykiatri ja neljän lapsen äiti on itse käytännössä kokenut ne tukalat tilanteet, joiden kanssa päivähoitoikäisten lasten vanhemmat päivittäin kamppailevat.

– Muistan vielä oikein hyvin, miltä tuntui seistä työstä tullessa ruuhkabussissa tuskaillen ja kelloa vilkuillen. Mitään katastrofia ei sentään koskaan sattunut, mutta järjestelemistä kyllä riitti siinä, että jompikumpi vanhemmista ehti aina ajoissa kotiin.¹¹

Taipaleen haastattelu tarjoaa mahdollisuuksia erilaisiin tulkintoihin. Yksi tapa nähdä tämä teksti on ajatella, että siinä korostetaan Taipaleen tietävän ja tuntevan henkilökohtaisesti ne päivähoitoon liittyvät ongelmat, joiden kanssa monet *Annan* naislukijoista todennäköisesti kamppailivat päivittäin. Tässä mielessä teksti pyrki siis luomaan kohtalonyhteyden Taipaleen ja lukijoiden välille ja vaikuttamaan myönteisesti näiden tapaan suhtautua haastateltavaan. Toisaalta lainaus pyrkii todistamaan, että Taipaleen erityinen osaaminen päivähoitoon liittyvissä kysymyksissä on syntynyt nimenomaan arkisten kokemusten kautta, ei niinkään hänen ammatillisten työtehtäviensä ansiosta. Toisin sanoen kirjoituksessa ei korosteta Taipaleen asiantuntemusta painottamalla hänen ammatillista osaamistaan päivähoitoon liittyvissä kysymyksissä, eikä siinä myöskään vedota tutkimuksiin tai vastaaviin laajempiin yhteiskunnallisiin havaintoihin, joilla olisi voinut painottaa pienten lasten hoitoon liittyvien kysymysten tärkeyttä koko yhteiskunnalle.

Arkielämän asiantuntijuus liitettiin *Annassa* naisen luontaisena nähtyyn taipumukseen hoitaa ja huolehtia jälkeläisistä, ja se puolestaan on yhdistetty naisen ruumiiseen uutta elämää synnyttävänä voimana. Naisen ruumis onkin nähty puutteena, joka haittaa tai häiritsee naisten työtä julkisessa tilassa, kuten Pirkko Työläjärven 1970-luvulla julkaistuissa henkilökuvissa. Tällöin naisen tulee huolehtia siitä, että hänen ruumiinsa ei muodosta politiikkaan osallistumisen estettä: hänen tulee käydä kampaajalla, pukeutua sopivasti, syödä ja nukkua. 1980-luvun alussa julkaistuissa kirjoituksissa on kuitenkin nähtävissä toisenlainen näkökulma naisen ruumiiseen. Ruumis on näissä kirjoituksissa voimavara, joka kykenee synnyttämään, luomaan uutta elämää ja tekee naisista sen vuoksi erityisen sopivia rauhantyöhön ja arkielämästä huolehtimiseen. *Annassa* ilmestyneet kirjoitukset soveltavat tätä ajatusta siten, että nyt naisten tulisi tuoda politiikkaan mukaan tämä oman ruumiinsa voimavara rauhan puolustamisena ja arkielämän kokemuksena.¹²

Anna pyrki kirjoituksillaan siis politisoimaan arkea, tekemään siitä poliittisen kysymyksen ja naisia yhdistävän voimavaran. Arkea tutkinut Eeva Jokinen toteaa Rita Felskin ajatuksiin pohjautuen, että arkea voi käsitteellistää kolmen eri ulottuvuuden, ajallisuuden, tilan ja toiminnan laadun avulla. Arjen ajallisuus on toistoa, arjen tila on kodinomaisuutta

¹¹ Grönroos, Aira, Tuormaa, Ismo ja Tuormaa, Kristiina. Ministeri Vappu Taipale: Olemme vielä kaukana tavoitteista. *Anna* 7.6.1983.

¹² Palin 1996, 228–229.

ja arjen toiminnan laatu on tavanomaisuutta. Arki on siis jotain sellaista, joka sijoittuu kotiin tai kodinomaiseen tilaan. Se on tavanomaista toimintaa, jota toistetaan enemmän tai vähemmän samalla tavalla päivästä toiseen. Tässä mielessä arjen vastakohta on tapahtuma, joka on jollain tavalla erityinen, ainutkertainen ja tapahtuu kodin ulkopuolella. Arki on myös sukupuolitunutta. Siitä huolehtiminen on toimintaa, joka nähdään enemmän naisille kuin miehille luonnollisena tai ominaisena toimintana. Tämän ajattelutavan mukaisesti naiset soveltuvat paremmin suorittamaan tehtäviä, jotka tapahtuvat kotona ja joille on tyypillistä niiden toistuminen samankaltaisina uudelleen ja uudelleen.¹³

Annassa 1980-luvun alussa julkaistujen naispoliitikkojen henkilökuviissa korostuu käsitys arjesta toimintana ja tilana, joka on naisille ominainen. Kirjoituksissa luodaan vaihtelua, että kokemus vaikeasta tai raskaasta arjesta sekä siitä selviytyminen ovat näille henkilöille erityiseksi ansioksi. Vuonna 1984 *Anna* julkaisi kirjoituksen ”Aamuvuoro Koskelan sairaalassa”, jossa lehti vei sosiaalidemokraattisen puolueen kansanedustajan Tarja Halosen työskentelemään apuhoitajana vanhusten osastolle Koskelan sairaalaan Helsinkiin yhden aamuvuoron ajaksi. Kirjoituksessa seurataan, millä tavoin kansanedustaja Halonen selviää työstä, jota apuhoitajat tekevät: vanhusten ruokkimisesta, pesemisestä ja hoitamisesta. Artikkelin kuvissa näytetään Tarja Halonen konkreettisesti noissa toimissa. Tätä työtä voi pitää arkisena, vaikkei se kotiin sijoitukaan: se on toistuvaa ja tavanomaista vanhusten arkisista tarpeista huolehtimista. Kirjoituksessa käsitellään myös apuhoitajien heikkoa asemaa: raskasta työtä, hankalia työolosuhteita ja huonoa palkkaa. Kirjoitus sisältääkin ristiriitaisen viestin. Yhtäältä siinä ihaillaan hoitajien arkista puurtamista, heidän sitkeyttään ja sinnikkyyttään tehdä pienellä palkalla rutiininomaista kovaa työtä. Toisaalta kirjoitus sisältää myös yhteiskuntakriittisen kysymyksen: Onko oikein, että näin pienellä palkalla täytyy tehdä näin kovaa työtä?¹⁴

Halosen haastattelu osoittaa, millä keinoin aikakauden naispoliitikkoja käsittelevissä teksteissä politisoidaan arkea. Niissä tuodaan arjen aikaisemmin näkymättömiin jääneet kokemukset julkisuuteen ja pyritään avoimesti osoittamaan, että nämä kokemukset ovat yhteisiä kaikille naisille. Kirjoituksissa luodaan naisten keskinäistä yhteisöllisyyttä sellaisten kokemusten ja ongelmien pohjalta, joiden ajatellaan olevan yhteisiä naisille.

Annan tuottama ja politisoima käsitys naisista arkielämän asiantuntijoina ei kuitenkaan syntynyt tyhjästä, vaan sillä oli historialliset juurensa. 1980-luvun ensimmäisellä puoliskolla julkaistujen naispoliitikkojen henkilökuviissa ilmenee yhteys 1800-luvulla muodostuneeseen ajatukseen naisten kansalaisuudesta, jota on kutsuttu myös äitkansalaisuudeksi. Anneli Anttonen on arvioinut, että suomalaisten naisten ja valtion suhdetta voi hahmottaa kolmen eri perusmallin näkökulmasta. Ensimmäinen näistä on äitkansalaisuus, jolla viitataan naisten ja äitien tehtävään kansakunnan uudistamis- ja kehittämistyössä lasten ja kansalaisten kasvattajina ja perheiden moraalisen selkärangan. Toiseksi Anttonen poimii Anne Ollilan käyttämän käsitteen yhteiskunnallinen äitiys. Tällä Ollila tarkoittaa naisten yhteiskunnallista työtä sellaisissa kansalaisjärjestöissä, joiden tavoitteena oli lasten- ja kodinhoidon kehittäminen sekä ensimmäisten sosiaali- ja terveyspalveluiden tarjoaminen. Kolmanneksi naisten suhdetta valtioon voi tarkastella siitä näkökulmasta, että naiset ovat osallistuneet valtiollisen sosiaalipolitiikan palveluista käytävään keskusteluun vaatimalla itselleen ja perheilleen tiettyjä sosiaalipoliittisia etuuksia kuten äitiysavustusta (1938), perhelisää (1943), lapsilisää (1948) sekä ilmaisia neuvolapalveluita (vuodesta 1944 alkaen).

¹³ Jokinen 2005, 27–33; Felski 1999–2000, 26–31.

¹⁴ Moisio, Mikki ja Järveläinen, Pekka. Aamuvuoro Koskelan sairaalassa. *Anna* 22.5.1984.

Nämä kolme naiseuden ja valtion välistä suhdetta luonnehtivaa näkökulmaa kulkevat josain määrin myös kronologisesti peräkkäin. 1800-luvulla naisen ensisijaisena yhteiskunnallisena tehtävänä nähtiin lasten kasvatusta kansalaisiksi, 1800- ja 1900-lukujen taitteessa korostui naisten järjestötyö ja toisen maailmansodan aikana ja jälkeen painottui naisten rooli rakenteilla olevan hyvinvointivaltion tuottamien palveluiden käyttäjinä ja asiantuntijoina.¹⁵

Näiden kolmen vaiheen jälkeen sukupuolten välisten suhteiden ihannekuva muuttui, toteaa Anttonen. Aikaisemman sukupuolten erilaisuutta ja erillisyyttä korostavan ideologian sijalle nousi sukupuolten tasa-arvoa ja samankaltaisuutta painottava näkemys. Yhteiskunnalliseksi ideaalikuva muodostui itsenäisesti toimeentuleva palkkatyönainen. Anttonen kiinnittää huomiota siihen, että muutoksen myötä hyvinvointivaltion sosiaali-etuudet aikaisempaa selkeämmin suunnattiin kansalaiselle, joka teoriassa oli sukupuoleton, mutta joka käytännössä oli useimmiten mies. Sukupuolten tasa-arvon ja samankaltaisuuden ideologian läpimurto ei johtanutkaan siihen, että hyvinvointivaltion antamat taloudelliset etuudet olisivat olleet samat sekä miehille että naisille. Näin oli siksi, että naiset joutuivat edelleen hoitamaan lapsia enemmän kuin miehet ja monet hyvinvointivaltion etuudet – esimerkiksi eläke ja ansiosidonnainen työttömyysturva – olivat kiinteästi sidoksissa menestymiseen työelämässä ja palkkaan. Lasten ja omaishoidon rasitusten seurauksena naisten mahdollisuus nauttia hyvinvointivaltion tarjoamista taloudellisista hyödyistä oli pienempi. Anttonen on kriittinen pohtiessaan hyvinvointivaltion mahdollisuuksia luoda aitoa sukupuolten tasa-arvoa: ”utopia aidosta naisystävällisestä valtiosta, joka tunnustaisi kansalaisuuden kaksijakoisuuden, on toteutumatta”.¹⁶

Anttonen kritiikki hyvinvointivaltiota kohtaan lähtee siis siitä ajatuksesta, ettei hyvinvointivaltio ota huomioon sukupuolten erilaisia asemia yhteiskunnassa. Siinä muotoutuu asetelma, jossa miehet ovat hyvinvointivaltion palveluista päättävä taho ja naiset puolestaan näiden palveluiden kohde.¹⁷

1980-luvun *Annassa* julkaistuissa naispoliitikkojen henkilökuvissa hahmottuu kuitenkin ajatus siitä, että naisilla tulisi olla olennaisesti enemmän sananvaltaa siihen, millaisia hyvinvointipalveluita Suomessa tuotetaan. *Anna* argumentoi naispoliitikkojen henkilökuvien kautta, että naisten tulisi olla ainakin lastenhoitoon liittyvissä palveluissa osallisina niiden suunnittelussa eikä vain kohteina. Kirjoituksissa siis kiteytyy uudenlainen poliittinen kansalaisuus, joka pohjautuu aikaisemmalle käsitykselle naisten yhteiskunnallisesta kansalaisuudesta, mutta jossa naiset voivat olla ja heidän tulisi olla politiikan tekijöitä eikä pelkästään sen kohteita.

Uuden identiteetin rajat

Naisten kokemusta politisoidaan *Annassa* myös argumentoimalla sitä puhetapaa vastaan, joka väheksyy arkea ja arjen puurtamista. Vappu Taipaleen sanoin lehdessä todetaan:

– Emme saa mennä siihen ansaan, että on Töitä ja töitä, vaativia virkoja ja mitätöntä kotityötä, joka ei muka vaadi mitään, jota muka kaikki osaavat – niin olematonta, ettei

¹⁵ Anttonen 1994, 203–224, erit. 211–212, 223; Ollila 1993. Naiskansalaisuudesta ks. myös Sulkinen 1987.

¹⁶ Anttonen 1994, 203–224.

¹⁷ Sama.

siitä saisi väsyäkään. Me kaikki naiset tiedämme, että se vaatii voimia, taitoa, siitä väsy, siitä innostuu, sitä vihaa, se on luovaa.¹⁸

Lainauksessa väitetään, että naisille yhteistä kotityötä ei arvosteta tarpeeksi. Samalla siinä esitetään, että kotityöt vaativat paljon ja ovat raskaita suorittaa.

Eeva Jokinen on pohtinut, voiko termiä ”sankaruus” yhdistää arkeen. Millaista olisi arjen sankaruus? Äkkiseltään ajatellen arki ja sankaruus ovat toisensa poissulkevia käsitteitä. Jokinen toteaa, että sankaruus yhdistetään ainutkertaiseen tapahtumaan kodin ulkopuolella sekä miehiin. Arjen sankaruudelle on ominaista ensinnäkin, että se sijoittuu kotiin tai kodinomaiseen tilaan. Toiseksi sille on tyypillistä, että se koostuu rutiinien toistamisesta ja kolmanneksi, että sen toimijana on nainen. Nämä kolme seikkaa eivät sellaisenaan kuitenkaan vielä riitä arjen sankaruuden tuottamiseen, sillä sanalla ”arki” on huono kaiku. Arkea ei arvosteta.¹⁹ *Annan* julkaisemissa henkilökuvissa hahmottuu kuitenkin eräänlainen arjen sankaruus.

Anna-lehti pyrki kääntämään arjen heikon arvostuksen omaksi edukseen. Kuten Vappu Taipaleen haastattelusta käy ilmi, lehti tuottaa eräänlaista sankaruutta siinä mielessä, että naiset sietävät arkea tai arjenomaista työtä vuodesta toiseen. *Annassa* siis luodaan sellaista sankaruutta, jossa ihannoidaan naisen sitkeyttä tai sinnikkyyttä sietää rutiinien toistamista. Tällaisella naisten ”arjen sankaruudella” on suomalaisessa historiassa pitkät perinteet. Sen voi nähdä nojautuvan ajatukseen vahvasta suomalaisesta naisesta, joka on valmis kantamaan vastuunsa kansakunnan hyvinvoinnista. Vahvan suomalaisen naisen idealisoitu hahmo on puolestaan yhteydessä naiskansalaisuuden käsitteeseen, jonka mukaisesti kummallakin sukupuolella oli oma tärkeä tehtävänsä kansakunnan hyvinvoinnin ylläpitämisessä ja rakentamisessa.²⁰ Suomalaisten naisten sankaruuden kuvaukset ovat olleet yhteydessä nimenomaan heidän kykynsä täyttää ne vaatimukset, joita tämä kansallisen kasvun ja kehityksen projekti on heille asettanut. Ilona Kemppainen on todennut, että toisen maailmansodan aikaisessa propagandassa esitetylle naisten sankaruuden kuvalle oli ominaista miesten määrittämien nationalististen tavoitteiden kuulijainen hyväksyntä ja nurkumaton arkinen työnteko vaikeissa olosuhteissa. Samalla siihen liittyivät tarkat rajat, joiden yli ihanteellisen naispuolisen sankarin toiminta ei saanut mennä.²¹

Nämä naisten kansalaisuuden rajat ilmenevät myös *Annan* julkaisemissa henkilökuvissa. Marraskuussa 1984 lehdessä julkaistiin tuoreen sisäministerin Kaisa Raatikaisen (sdp) henkilökuvaa otsikolla ”– Kyllä minua herraksi saa sanoa.” Kirjoituksen punainen lanka on sen pohtiminen, miten Raatikainen selviää kotona ja töissä tilanteessa, jossa hänet on nimitetty Suomen ”ylimmäksi poliisipäälliköksi”. Artikkelin yhteydessä olevassa kuvassa Raatikainen istuu eduskunnan käytävällä ja hymyilee.

Kaisa Raatikainen sanoo pitkän poliittisen uransa aikana jo itse tottuneensa istumaan pöydän päässä asioista päätettäessä.

– Olen toiminut usein kokousten puheenjohtajana ja pannut merkille, että miehet siinä enemmänkin hämmentyvät pyytäessään minulta puheenvuoroa sanomalla totunnaisen

¹⁸ Wessman, Lili ja Reunanen, Juha. Mitä ministeri-pääjohtaja tietää tavallisen naisen elämästä. *Anna* 5.6.1984. Vrt. myös Eerikäinen, Hannu ja Rouhiainen, Urpo. Uusi kansanedustaja Ulla Lehtinen – Äidin työ arvoonsa. *Anna* 14.8.1984.

¹⁹ Jokinen 2005, 24–26.

²⁰ Markkola 2002, 85–89.

²¹ Kemppainen 2007, 17–32.

tapaan ”herra puheenjohtaja”. Anteeksipyytäjälle sanon aina, että kyllä minua herraksi saa sanoa.

Siitä Kaisa Raatikainen ei sen sijaan sano pitävänsä, että häntä ministerinä nimitettäisiin ”hallituksen ainoaksi mieheksi”. Tahdonvoima ja lujuus eivät ole hänen mielestään politiikassakaan ainoastaan miehiä ominaisuuksia.²²

Yhtäältä lainaus osoittaa, että Raatikaisen auktoriteettiaseman kuvaus oli *Annalle* hankalaa. Kirjoituksen lähtökohtainen oletus on, ettei nainen voi luontevasti toimia kokousten puheenjohtajana, vaan tämän roolin pitäisi kuulua mieluummin miehelle. Toisaalta artikkelissa yritetään myös ratkaista puheenjohtajuuden ja naiseuden yhdistäminen ja väittää, että nainen voi toimia kokousten puheenjohtajana ja että miesten tulisi tottua tähän tilanteeseen. Kirjoituksessa avoimesti todetaan, että myös naisilla voi olla politiikassa tahdonvoimaa ja lujuuutta.

Kaisa Raatikaisen haastattelussa mietitään monesta eri näkökulmasta myös sitä, miten ministerin ja hänen miehensä kotityöt jaetaan. *Annan* toimittaja on artikkelia laatimistaan vielä varmistanut, ettei vaimon menestyksellä poliittinen ura aiheuta ongelmia kotona: ”Itse asiassa kuultuna Erkki Raatikainen sanoo, että Kaisa-rouvan kohoaminen maan ylimmäksi poliisiviranomaiseksi ei järkytä heidän perinteisiä valtasuhteitaan hellapoliiisikysymyksessä.” Koomisuudestaan huolimatta lainaus osoittaa, miten herkällä alueella naisten poliittisessa osallistumisessa 1980-luvun alussa liikuttiin. *Anna* katsoi parhaaksi Erkki Raatikaisen suulla täsmentää, ettei naisten kasvava poliittinen valta ole uhka naisten ja miesten kotitöiden jaolle.

Yhtä olennaista on kuitenkin myös se, mitä haastattelussa ei mainita. Siinä ei perustella Raatikaisen kyvykkyyttä sisäministerin tehtävään hänen erityisellä kokemuksellaan arjesta tai naisten luonnollisena pidetyllä rauhanomaisuudella. Tämä osoittaa, että historialliseen naisten kansalaisuuden vetoamisella oli rajansa. 1980-luvun puolivälin jälkeen julkaistut naispoliitikkojen henkilökuvat osoittavatkin, että argumentointi arjen sankaruudesta ei sellaisenaan kantanut kovin pitkälle naisten osallistumisessa politiikkaan. Käsitettä ”arki” ei 1980-luvun puolivälissä enää naispoliitikkojen teksteissä juuri näe. Ilmeisesti naisten arkisuuden korostaminen alkoi vähitellen vaikuttaa pikemminkin rajoitteelta kuin voimavaralta naisten poliittisten osallistumisen tukemisessa. Silti se vaikutti taustalla monessa muussa tavassa tuoda julki naispoliitikkojen poliittisiä mielipiteitä. 1980-luvun jälkimmäisellä puoliskolla arjen ja tavallisuuden ihannoitiin saikin uudentyypisiä muotoja.

Annan voi tulkita rakentaneen 1980-luvulla naisten poliittista identiteettiä kahdelle pilarille. Ensinnäkin kirjoitusten arvomaailma perustuu naiskeskeiselle feminismille, joka korostaa naiseutta ja naisen ruumista voimavarana eri elämänalueilla. Lehdessä naiskeskeinen ajattelutapa saa muodon, että naisten luontaiset ominaisuudet olisivat tärkeä, jopa välttämätön lisä aikaisemmin miesten hallitsemalle politiikalle. Toinen tärkeä ulottuvuus oli arjen sankaruuden ja vahvan naisen konteksti, jolla pyrittiin tuomaan julkisuuteen naisten näkymättömiin jäänyttä työtä ja samalla nostamaan sen arvoa. Se perustui jo 1800-luvulla muodostuneelle käsitykselle naisten kansalaisuudesta, jonka mukaisesti naisilla oli oma, miesten toimintaa täydentävä tapansa palvella kansakuntaa. *Annan* 1980-luvulla julkaisemat naispoliitikkojen henkilökuvat kuitenkin osoittavat, että naiskansalaisuuden käsitettä laajennettiin lehdessä. Argumentoinnin konkreettisena kärkenä oli vaatimus, että naisten

²² Erikäinen, Hannu ja Heinonen, Ari. Kyllä minua herraksi saa sanoa. *Anna* 27.11.1984.

tulisi saada enemmän osallistua yhteiskuntapoliittiseen päätöksentekoon, joka liittyi sosi-aali- ja terveystalveluihin.

Tätä vaatimusta voi pitää huomattavana irtiottona aikaisempaan, jo valistuksen aika-kaudelta periytyvään käsitykseen, että naiset eivät voi olla yhteiskunnallisessa tilassa toimi-via itsenäisiä toimijoita, täysivaltaisia kansalaisia. Nyt naistenlehti *Anna* vetosi ajatukseen, että naisilla on tiettyjä heille luontaisia ominaisuuksia, joiden takia heidän tulisi saada enemmän poliittista valtaa yhteiskunnassa: naisten tulisi ikään kuin täydentää sitä kansa-laisuutta, jota miehet olivat tähän saakka toteuttaneet ja päästä osallistumaan hyvinvoin-tivaltion kehittämiseen omista lähtökohdistaan käsin. *Annan* työ naisten henkilökohtaisen kokemuksen politisoimiseksi kertoo osaltaan siitä kehityksestä, jonka myötä naispuolisten kansanedustajien määrä nousi siihenastiseen huippuunsa vuoden 1983 eduskuntavaaleissa, yhteensä 63 kansanedustajaan.²³ Neuvotteluprosessi naisten laajemmasta poliittisesta osal-listumisesta ei kuitenkaan edennyt suoraviivaisesti, kuten *Annan* 1980-luvun lopun kirjoi-tukset osoittavat.

²³ Suomalaisen naisten menestyksestä suomalaisessa politiikassa 1970–1980-lukujen taitteessa. ks. Kuusipalo 1999, 67–68; Tilastokeskuksen www-sivujen taulukko ”Naisten osuus kansanedustajista puolueittain eduskuntavaaleissa 1945–2003, lkm ja %”. <http://www.stat.fi/til/evaa/2003/evaa_2003_2004-05-31_tau_010.html> Tarkistettu 20.8.2010.

III Miesten, naisten ja perheiden politiikkaa

MÄRI IKONEN ■ FLAKA JÄRYELÄINEN

● Lähes 9 000 suomalaista halusi, että herä edustaisi vaalipäivillä Anneliä Taina (Kok.) Tampereella.

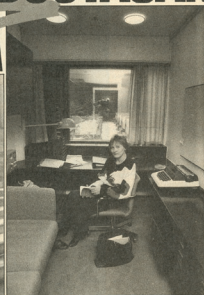
● Edukunnan ensikertalainen Anneli, 35, ei pidä itseään ihan untuvikkona, onhan hänellä kokemusta kunnallispoliitikasta. Sen avulla hän arvelee pärjävänsä myös kansanedustajana.

● – Poliittika on vakavaa ja tärkeää, sanoo Anneli, joka uskoo mahdollisuuksiinsa vaikuttaa.

● Seurasimme, horjuiko usko ensimmäisen eduskuntapäivän aikana.

KANSANEDUSTAJAN EKAKERTA

Ensikertalainen kansanedustaja Anneli Taina, 35. Tampereella pöytäedustajana kotimaassa. Ainaa kestänyt 8 715.

Eduskunnan vaalitoimitus on ylipäällinen päiväkirja Suomen sisäiselle, Aletta Mantereenille oli sovittavina aineksina Anneli Taina esittämien päivä kansanedustajana. Vielä spattu lämpöherästä kukaan, pöytäedustajana. KAJAANA 7

Kykypuolueen keulakuva SIRPA PYRKII RUORIIN

19 pöytäedustajana. Sirpa Pyrkkiä on 30 vuotta vanha kansanedustaja ja vaalitoimituksen johtaja. Hän on ollut kansanedustajana 19 vuotta. Hän on ollut kansanedustajana 19 vuotta. Hän on ollut kansanedustajana 19 vuotta.

● Itsevarma ja määrätietoinen ammattipoliitikko. Tässä mallin toteutus, joka sivuutti kolmenkymmenen kriisinkin jo 25-vuotiaana. Valtakunnan julkis, jonka yksityisellä pysyy yksityisessä.

● Kansanedustaja Sirpa Pyrkkiä on kasvotulokset untuvikroista kykypuolueen koulutusohjelmasta. Hän on tavoittelee vankasti paikka puoluejohtajana.

– Kyllä mä aina välillä mietin, poliittika vai aikanko. Päätän miettiä, mitä tökkää tässä puuhastelussa on, mikä olen mukana, haluan mä sitä. Ja etsin sin syyn, mikä olen kuskus halunnut ja yhä edelleen tullaan.

– POLIITTIKKA ON SELLAISTA ON/OFF -JUTTUA: KUN KERRAN ON MUKAAN LAITTEENTY, EI VOI KOSKAAN TEHDÄ TARPEKSI. VIELÄ UURAIKSET EIVÄT OLE ONGELMA, MUTTA EN TIEDÄ, HALLIUKKO EIJÄ NÄIN KOKO ELÄMÄNI!

Naispoliitikkojen henkilökuvien muutokset 1980-luvun puolivälissä

Vuoden 1983 vaalit ennakoivat naisten menestyksen kuvauksia

Toukokuussa 1986 *Annassa* julkaistiin uuden opetusministerin Pirjo Ala-Kapeen (sdp) haastattelu otsikolla ”Liikeapulaisesta tuli ministeri”. Kirjoituksessa kerrotaan Pirjo Ala-Kapeen aikaisemmasta elämäntaipaleesta, opiskelusta, lapsen saamisesta ja kasvattamisesta, kotitöiden jakamisesta – nimenomaan yksityiseen elämänpiiriin kuuluvista asioista. Kirjoitus sisältää kannustavan tarinan:

– Asiat vain ovat lokshtaneet paikoilleen siitä lähtien, kun minut 28-vuotiaana valittiin Ylöjärven kunnanvaltuustoon, hän sanoo.

Sitä ennen sahatyömies Niilo Hämmäläisen tytär oli käynyt keskikoulun, mennyt naimisiin Erkki Ala-Kapeen kanssa, työskennellyt paperitehtaassa, keittiö-, liike- ja toimistoapulaisena sekä kirjoittanut ylioppilaaksi Tampereen iltaoppikoulusta.

Silloin hän oli 22-vuotias, ja tytär Minna vuoden ja seitsemän kuukauden ikäinen.

– Se oli aika rankkaa touhua. Tyttö valvoi yöllä, ja yöllä olisi pitänyt lukeakin. Mutta naiset ovat sitkeitä ja sopeutuvaisia, hän sanoo.¹

Haastattelussa Pirjo Ala-Kapeelle annetaan tilaa kertoa omasta nousustaan politiikassa sekä vaikeuksista ja vastoinkäymisistä, jotka hän on onnistunut tiellään ministeriksi voittamaan. Kirjoitus poikkeaa aikaisemmista naispoliitikkojen henkilökuvista siinä, että Ala-Kapeen menestystä urallaan kuvaillaan vaivattoman oloisesti ilman kyseenalaistavia elementtejä. Tarinassa ei osoiteta mitään kielteisiä seurauksia Ala-Kapeen pärjäämisestä, eikä siinä väitetä hänen jääneen elämässään paitsi jostain.

Ala-Kapeesta kirjoitettu artikkeli on hyvä esimerkki siitä muutoksesta, joka *Annan* julkaisemissa naispoliitikkojen haastatteluissa tapahtui 1980-luvun puolivälissä. Tuolloin henkilökuvissa ruvettiin laajemminkin esittelemään naisten menestystä politiikassa. Naispoliitikoista luotiin teksteissä määrätietoista ja aktiivista kuvaa. 1980-luvun ensimmäisellä puoliskolla julkaistuissa kirjoituksissa naispoliitikkojen kuvauksille oli vielä tavallista eräänlainen staattisuus tai passivisuus, joka korostuu verrattaessa kirjoituksia 1980-luvun jälkipuoliskon artikkeleiden dynaamiseen kuvaan. Vaikka aiempien tekstien rivien välissä

¹ Talonen, Arja Elina ja Sarkkinen, Kari. Liikeapulaisesta tuli ministeri. *Anna* 27.5.1986.

viestitettiin, että politiikassa tarvittaisiin enemmän naisia, kuvattiin niissä naisten poliittista menestystä vielä varsin varovaisin sanankäntein.

Annan 1980-luvun puolivälissä julkaistuissa naispoliitikkojen henkilökuvissa näkyvän muutoksen voi yhdistää suomalaisen politiikan kehityskulkuun. Jaana Kuusipalo on todennut, että 1980-luvun puoliväli oli eräänlainen taitekohta suomalaisten naispoliitikkojen poliittisen itseymmärryksen kehityksessä.

Tätä ennen naisten poliittinen toiminta oli organisoitu kiinteäksi osaksi miesten johtamien puolueiden työtä siten, etteivät naiset kyenneet kyseenalaistamaan miesten määrittelemiä yhteiskunnallisia tavoitteita. Kuusipalo on arvioinut, että pohjoismaisten naisten kansainvälisestä näkökulmasta katsottuna laaja poliittinen osallistuminen hyväksyttiin sillä edellytyksellä, etteivät naiset omalla toiminnallaan kärjistäneet sukupuolikonfliktia eli sitä tosiasiaa, että miehillä ja naisilla oli erilaisten yhteiskunnallisten asemien seurauksena erilaiset intressit kehittää yhteiskuntaa eri suuntiin.²

1980-luvun puolivälissä naiskansanedustajien ajattelutapa muuttui. Naiset kokivat, että oli olemassa tiettyjä yhteiskunnallisia kysymyksiä, jotka yhdistivät heitä yli puoluerajojen ja joiden ratkaisu edellytti naisten yhteistyötä puolueesta riippumatta. Osaltaan tätä muutosta olivat vauhdittamassa vuoden 1983 eduskuntavaalit, joissa naisten osuus kansanedustajista kasvoi yli kolmannekseen. Kuusipalo katsoo, että kolmanneksen osuus riitti muodostamaan ”kriittisen massan”, jonka ansiosta aikaisempien miesvaltaisten arvojen ja asenteiden muutos tuli mahdolliseksi.³

Naisten aseman muutos ilmeni osaltaan myös naisten ministerinpaikkojen määrän vähittäisessä kasvussa. Keskustan Martti Miettusen kahdessa hallituksessa vuosina 1975–1977 naisministereitä oli kummassakin kaksi, ensimmäisessä Irma Toivanen (lib) ja Pirkko Työläjärvi (sdp) sekä jälkimmäisessä Marjatta Väänänen (kesk) ja Irma Toivanen. Vaikuttaa siltä, että kahdesta kolmeen naisministeriä hallituksessa oli 1970-luvun lopun ja 1980-luvun ensimmäisen puoliskon eräänlainen normi, kunnes Harri Holkerin hallitukseen vuonna 1987 nimitettiin neljä naisministeriä: Tarja Halonen (sdp) ministeriksi sosiaali- ja terveysministeriössä, Helena Pesola (kok) sosiaali- ja terveysministeriksi, Anna-Liisa Kasurinen (sdp) ministeriksi opetusministeriössä sekä Ulla Puolanne (kok) ministeriksi valtiovarainministeriössä. Kolmen vuoden hallitustaipaleen jälkeen naisministereiden määrä nousi neljästä viiteen, kun Holkerin hallituksen viimeiseksi vuodeksi puolustusministeriksi nousi Elisabeth Rehn (rkp).

Kun naispoliitikkojen määrä kasvoi ja he saavuttivat yhä uusia asemia suomalaisessa politiikassa, muuttuivat myös *Annassa* ilmestyneiden naispoliitikkojen kuvaukset sävyltään määrätietoisemmiksi ja kunnianhimoisemmiksi. Vuosina 1984–1986 julkaistut kirjoitukset tuntuvat sijoittuvan kahden aikakauden väliin, sillä poliitikkoja käsittelevät tekstit hakiivat muotoaan samalla, kun niiden määrä hetkeksi notkahti verrattuna 1980-luvun alun ja 1980-luvun lopun vuosiin. Näinä ”välivuosina” jotkut tekstityypit loppuivat. Tällaisia olivat esimerkiksi poliittisia perheitä esittelevät tekstit, joita ei vuonna 1985 enää näkynyt ainakaan siinä muodossa kuin niitä 1980-luvun alussa julkaistiin. Toisaalta menestyneitä naispoliitikkojakaan ei esitelty vielä vuonna 1985, vaan heidän vuoronsa tuli myöhemmin. Sen sijaan vuonna 1985 *Annassa* keskityttiin Suomen maaseudun puolueen ministerin Urpo

² Kuusipalo 2000, 42–43.

³ Kuusipalo 1999, 67–68.

Leppäsen ja sosiaalidemokraattisen puolueen kansanedustajan Sinikka Hurskaisen parisuhteen kuvaukseen. Sitä käsiteltiin *Annassa* vuonna 1985 peräti neljän kirjoituksen verran.⁴

Rajoituksia ja mahdollisuuksia

1980-luvun loppupuolella julkaistut naispoliitikkojen henkilökuvat tarkastelevat naisten poliittista osallistumista monella eri tavalla ja monesta eri näkökulmasta. Kirjoitusten määrän kasvu ja käsittelytapojen monipuolistuminen kertoo siitä, että naisten poliittiseen osallistumiseen liittyvä neuvotteluprosessi kiihtyi 1980-luvun jälkipuoliskolla. *Annassa* alettiin julkaista aikaisempaa enemmän naispoliitikkojen haastatteluita, ja näissä kirjoituksista kuvailtiin heitä aikaisempaa dynaamisempina henkilöinä, mutta kuvauksiin liittyi runsaasti vaikeuksia ja hankaluuksia. Oli hankala kuvata naisten konkreettista työtä politiikassa, oli hankalaa kertoa heidän senhetkisestä menestyksestään, oli vaihalloista puhua heidän yhteiskunnallisista mielipiteistään. Näitä ongelmia pyrittiin *Annassa* ratkaisemaan kertomalla naispoliitikkojen arjesta, puhumalla heidän menneisyydestään ajankohtaisten aiheiden sijaan sekä haastattelemalla sellaisia naispoliitikkoja, joilla ei vielä ollut merkittävää asemaa politiikassa tai jotka vasta suunnittelivat poliittista uraa.

1980-luvun puolivälissä haastatellut naispoliitikot olivatkin tavallisesti poliittisen uransa alkuvaiheessa. Itse asiassa useat eivät olleet edes kansanedustajia, kuten Ulla-Maija ”Uma” Aaltonen (sdp), Heidi Hautala (vihr) tai Katju Holkeri (kok). Toisaalta monet haastatellut olivat vasta aloittaneet kansanedustajina, kuten Arja Alho (sdp) (valittiin eduskuntaan 1983), Sirpa Pietikäinen (kok) (1983), Anneli Taina (kok) (1987), Eeva-Riitta Siitonen (kok) (1983) ja Sinikka Hurskainen (sdp) (1983). Kokeneista ja menestyneitä naispoliitikkoja haastateltiin *Annassa* näinä vuosina melko vähän. Tärkeimpiä olivat Kalevi Sorsan (sdp) hallituksen sosiaali- ja terveysministeri Eeva Kuuskoski-Vikatmaa (kesk) sekä Harri Holkerin (kok) hallituksen sosiaali- ja terveysministeri Helena Pesola (kok). Lisäksi Harri Holkerin hallituksen ministeriä sosiaali- ja terveysministeriössä Tarja Halosta (sdp) haastateltiin yhdessä Helena Pesolan kanssa huhtikuussa 1988. Pesolan haastattelut julkaistiin kuitenkin vasta siinä tilanteessa, jolloin julkisuudessa kierteli huhu, että hänet aiotaan siirtää syrjään ministerin paikalta ja politiikasta Kansaneläkelaitoksen johtoon. Näin kävikin vuodenvaihteessa 1989–1990.

Haastateltujen kansanedustajien tai kansanedustajaehdokkaiden kokemattomuus tai nuoruus on kuitenkin vasta ensimmäinen seikka, joka rajoittaa naispoliitikkojen kuvauksia *Annassa* 1980-luvun lopussa. Sanaa ”rajoite” voi pitää voimakkaana siinä mielessä, että rajoite on samalla myös mahdollisuus. Nuorten, kokemattomien naispoliitikkojen haastattelut osoittavat samalla, että tällaisten naispoliitikkojen henkilöhaastattelut olivat mahdollisia. Tekstit eivät siis kerro pelkästään siitä, miten aikakauden arvot ja asenteet rajoittivat naispoliitikkojen kuvauksia, vaan myös siitä, millaiset luonnehdinnat olivat mahdollisia. Samalla kirjoituksista voi nähdä, että ne pyrkivät laajentamaan naisille mahdollisia kuvauksia eri tavoin.

Yksi tällainen laajentamisen keino oli jatkaa sitä 1980-alussa muodostunutta käsitystä, että naiset edustavat arjen kokemusta ja kykenevät siten tuomaan politiikkaan jotain sel-

⁴ Eerikäinen, Hannu ja Järveläinen, Pekka. Sinikan ja Urpon vauva on tervetullut milloin tahansa. *Anna* 26.2.1985; Eerikäinen, Hannu ja Sarkkinen, Kari. Sinikka Hurskainen-Leppänen toivoo lempeää synnytystä. *Anna* 28.5.1985; Eerikäinen, Hannu ja Saarela, Matti. Sinikka Hurskainen-Leppänen: – Meidän vauva hymyilee jo! *Anna* 15.10.1985; Eerikäinen, Hannu ja Sarkkinen, Kari. Näin sai nimensä Leppästen Ida Anniina. *Anna* 19.11.1985.

laista, joka miesten toteuttamasta politiikasta puuttuu. Marraskuussa 1986 *Annassa* julkaistiin Ulla-Maija Aaltosen haastattelu otsikolla ”Uma pyrkii eduskuntaan kutunjuustotasolta, hevosenjärjellä”.⁵ Siinä Uma kertoo omista arvoista ja asenteistaan. Ingressi tiivistää Ulla-Maija Aaltosen ajatukset näin:

Uma hahmottelee eurooppalaista hevosenjärkeä: että kulutusta vähennettäisiin... että ihmiset söisivät vain sen verran kuin tarvitsevat... että vaikka on olemassa isoja koneita ja mahtavia myrkkijä, on vielä mahdollista tuottaa pienestäkin oma ruoka... ettei heti pidettäisi hulluna, jos kerää kerppuja ojanpientareelta: se on yksi tapa vastustaa ja estää vesakkomyrkytyksiä.⁶

Lainaus viittaa eräänlaiseen arkijärkeen. Se jatkaa 1980-luvun alkupuolella ilmennyttä tapaa esittää nainen arjen ja maalaisjärjen edustajana. Samalla tekstissä hahmotellaan abstraktimpaa ideologiaa, joka perustuu elämän ja luonnon suojelulle. Samanlaiseen argumentointiin pohjautuu myös keväällä 1988 julkaistu Heidi Hautalan haastattelu. Yhtäältä siinä keskitytään haastateltavan pätevyyden ja reippauden korostamiseen. Siinä kerrotaan myös Hautalan elämäntarina; kuvaillaan hänen lapsuudenkotiaan ja opiskeluaikojaan sekä uskaliaita tempauksiaan, kuten tunkeutumista Olkiluodon ja Loviisan ydinvoimaloiden alueelle. Toisaalta, kuten Ulla-Maija Aaltosen haastattelussakin, siinä hahmotellaan yleisiä yhteiskuntapoliittisia arvoja ja asenteita, joita tekstissä kutsutaan vihreäksi ideologiaksi. Tämä vihreä ideologia perustuu luonnon suojeluun, yhteiskunnan muuttamiseen sellaiseksi, että se kunnioittaa luontoa ja ihmisen yhteyttä luontoon.⁷

– Länsimaisen naisen stereotypian mukaan nainen on se, joka ruokkii perheen kulutustarpeita, mutta Suomessa asia on kyllä jo toisin. Juuri naiset haluavat muutosta arkipäivän kulutustuhlaukseen, juuri naiset ovat mukana kierrätyksessä ja kyselevät, milloin heidän kulumilleen saadaan lasinkeräysastiat, Heidi Hautala sanoo.⁸

Heidi Hautalan haastattelu kertoo siitä, millä tavoin 1980-luvun alussa *Annassa* muotoiltu ajatus naisten arjen kokemuksesta yhdistetään 1980-luvun jälkipuoliskolla luonnonsuojeluun. Luonnonsuojelun tulo lehden sivuille ei suinkaan ole sattuma, vaan ympäristöarvoihin havahduttiin suomalaisessa yhteiskunnassa laajemmin nimenomaan tuolloin. Vuodesta 1984 alkaen suomalaisessa julkisuudessa huolestuttiin siitä, että teollisuuden rikkipäästöt tuhoavat suomalaiset metsät. Suomalaisten pelko metsätuhoista oli kaikkua Keski-Euroopassa ja erityisesti Länsi-Saksassa tehdyistä havainnoista, joiden mukaan teollisuuden saasteet levisivät metsiin haposateina, jotka johtivat laajoihin metsätuhoihin. Suomessa siis käytiin pääpiirteittäin samanlaista keskustelua aiheesta kuin Keski-Euroopassa, mutta myöhemmin. Keskustelu Keski-Euroopassa laantui jo 1980-luvun puolivälin jälkeen, mutta Suomessa se saavutti huippunsa vasta 1980- ja 1990-lukujen taitteessa, jonka jälkeen keskustelu vaimeni.⁹ Toinen merkittävä tapahtuma, joka vaikutti ympäristökeskustelun kiihtymiseen julkisuudessa, oli tietysti Tshernobylin ydinvoimalakatastrofi vuonna 1986.¹⁰

⁵ Apila-Salo, Inkeri, Pöijärvi, Sari Uma pyrkii Eduskuntaan kutunjuustotasolta, hevosenjärjellä. *Anna* 25.11.1986.

⁶ Apila-Salo, Inkeri, Pöijärvi, Sari Uma pyrkii Eduskuntaan kutunjuustotasolta, hevosenjärjellä. *Anna* 25.11.1986.

⁷ Ikonen, Mari ja Heiskala, Antti. Meillä ei ole valmiita vastauksia, vaan visioita ja haasteita. *Anna* 29.3.1988.

⁸ Ikonen, Mari ja Heiskala, Antti. Meillä ei ole valmiita vastauksia, vaan visioita ja haasteita. *Anna* 29.3.1988.

⁹ Väliverronen 1996, 60–62.

¹⁰ Haavisto 2008, 258–262.

Naiset yksityisen ja julkisen välimaastossa

Naisille luontevana nähdyn poliittisen toiminnan kentän laajeneminen oli kuitenkin vain sivujuonne 1980-luvun lopun naispoliitikkojen haastatteluissa. Kirjoitusten perusteella ajankohtaisempi ongelma naisten poliittiselle osallistumiselle oli yksityisen ja julkisen tilan ristiriita.

Ongelma ei ollut uusi. Jo 1970-luvulla julkaistuissa Pirkko Työläjärveä (sdp) käsittelevissä teksteissä pohdittiin, miten Työläjärven mies suhtautuu ”menevään vaimoonsa”. Vuonna 1984 Kaisa Raatikaisen (sdp) henkilöhaastattelussa oltiin huolestuneita siitä, että vaimon nimittäminen sisäministeriksi johtaa aviopuolisoiden keskinäisen työnjaon kääntymiseen pääläelleen. 1980-luvun lopulla julkaistut naispoliitikkojen henkilökuvat käsittelevät naispoliitikkojen työn ja yksityiselämän välistä ristiriitaa kuitenkin järjestelmällisemmin ja uusia keinoja hyväksi käyttäen. Tämä ristiriita ilmeni ennen muuta kolmella eri tasolla: aviopuolisojen, lasten ja muun yksityiselämän asettamalla haasteilla naisten poliittiselle toiminnalle.

Miltei kaikissa 1980-luvun jälkimmäisellä puoliskolla ilmestyneissä, naimisissa olevien naispoliitikkojen haastatteluissa esitetään kysymys, mitä aviomies ajattelee vaimonsa urasta politiikasta. Vuoden 1987 eduskuntavaalien jälkeen julkaistiin Anneli Tainan (kok) ensimmäistä työpäivää kansanedustajana kuvaava teksti. Siinä Taina arvioi, ettei työn ja perheen yhteensovittaminen ole hänelle ongelma. ” – Meidän perheessä on totuttu itsenäisyyteen ja siihen, että molemmilla on omia menoja”, toteaa Anneli Taina haastattelussaan. Pirjo Alakapeen elämää kuvailevassa tekstissä puolestaan todetaan, että ”ministerin oma mies on suhtautunut solidaarisesti vaimonsa uraan” ja kerrotaan miehen toimineen ajokortittoman vaimonsa autokuskina. Samantyyppinen rooli ilmenee myös keskustalaisen kansanedustajan Sirkka-Liisa Anttilan haastattelussa vuodelta 1988. Anttilan mies on kertoman mukaan aina kannustanut vaimoaan työskentelemään kotitilan ulkopuolella, myös politiikassa.¹¹

Naispoliitikkojen haastatteluissa ilmenevä neuvottelu rajoitteiden ja mahdollisuuksien välillä ilmenee siinä, että tekstien mukaan aviomies on suhtautunut myönteisesti ja kannustavasti vaimon työhön. Rajoite on, että teksteissä tarvitaan miehen suostumus naisten työlle politiikassa. Toisaalta kirjoitusten tuottama mahdollisuus on se, että miehet miltei järjestelmällisesti hyväksyvät vaimojensa osallistumisen politiikkaan. 1980-luvun lopussa haastateltujen poliitikkojen joukossa vain Ulpu Iivari (sdp) kertoo tarinan, jossa hän joutuu valitsemaan aviomiehen ja uran välillä. Iivarin entinen puoliso työskenteli ulkoasiainministeriön palveluksessa, minkä vuoksi Ulpu Iivarin olisi pitänyt luopua omasta kutsumuksesta politiikkaan.¹²

– Jouduin lopulta valitsemaan perheen ja oman työni välillä. Mieheni työ vaati jatkuvaa maailmalla oloa, mutta minä kaipasinkin Suomeen ja politiikan pariin. Niinpä ainoa vaihtoehto minulle oli palata poikamme kanssa takaisin Suomeen, Ulpu Iivari kertoo kahdeksan vuoden takaisesta avioerostaan.

Ulpun 17-vuotias Pirkka-poika on vähän aikaa sitten muuttanut asumaan isänsä luokse.

¹¹ Ikonen, Mari ja Järveläinen, Pekka. Kansanedustajan ekakerta. *Anna* 14.4.1987; Talonen, Arja Elina ja Sarkkinen, Kari. Liikeapulaisesta tuli ministeri. *Anna* 27.5.1986; Heino, Outi-Erja ja Sarkkinen, Kari. Sirkka-Liisa Anttila on Forssan oma rautarouva. *Anna* 28.6.1988. Myös ministeri Helena Pesolan haastattelussa kerrotaan aviomiehen suulla, että ”olemme molemmat luonteeltamme itsenäisiä” ja että aviomies ”on iloinen siitä, että Helena on menestynyt politiikassa.” Mäkelä, Leena ja Reunanen, Juha. Ministeri Helena Pesola: Täällä me eletään kuin herran kukkarossa. *Anna* 4.8.1987.

¹² Saarinen-Williams, Merja ja Parkkinen, Jukka. Aion käyttää kovia otteita. *Anna* 16.6.1987.

– Olen aikaisemmin tasapainoillut työn ja kodin välillä, niin että tunnen monien suomalaisnaisten huolet omikseni. Voin nyt vaikuttaa asioiden tärkeysjärjestykseen puolueessa. Lasten päivähoito-ongelmat raastavat monia naisia ja ne on saatava pikaisesti järjestykseen, Ulpu Iivari pohtii.

– Toivottavasti naiset seuraavat esimerkkiäni ja uskaltavat ottaa vastaan johtotehtäviäkin.¹³

Ulpu Iivarin haastattelu sisältää tarinan, jossa naispoliitikko ei voi yhdistää avioliittoa ja työtä. Siinä kuitenkin asetetaan haastateltavan puolelle ja tuetaan hänen ratkaisuaan. Samalla siinä jopa avoimesti kannustetaan muitakin naisia ottamaan oppia niistä valinnoista, joita Iivari on elämässään tehnyt.

On jossain määrin yllättävää, että aviomiehen suhtautuminen ”menevään vaimoon” on ongelma, eikä niinkään lasten olemassaolo. Ulpu Iivari joutui valitsemaan nimenomaan miehen ja uran välillä, sillä hänhän toi lapsensa mukanaan Suomeen päättäessään ryhtyä tekemään työtä politiikassa. Pirjo Ala-Kapeella pienen lapsen saaminen ja sen hoidosta selviäminen muodostivat osan eräänlaista sankaritarinaa, eikä lehdessä sanallakaan pohdita, olisiko Ala-Kapeen kuulunut priorisoida pientä lastaan työn ja politiikan kustannuksella. Heidi Hautalan haastattelussa mainitaan, että hän on yhdeksänvuotiaan Jasper-pojan yksinhuoltaja, mutta tekstissä ei lainkaan mietitä, millä keinoin yksinhuoltaja aikoo yhdistää vaativan työn puoluejohtajana yksinhuoltajan arkeen.

Toki *Annassa* on sellaisiakin henkilökuvia, joissa myönnetään, että lastenhoito muodostaa ylimääräisen haasteen kiireisen poliitikon elämässä. Sirkka-Liisa Anttilan henkilökuvasa lapset näyttävät pienenä ongelmana; kolmesta lapsesta nuorin oli yhdeksänvuotias, kun äiti aloitti työnsä kansanedustajana.

Ensimmäisen edustajakauden Sirkka-Liisa kävi Helsingissä Forssasta. Heli oli vasta 9-vuotias.

– Meille jäi aamuisin tunti yhteistä, herttaista aikaa ja näin, että se oli Helille tärkeää. Silti tuli huono omatunto, kun kotiin soittaessani kuulin, että Helillä on paha mieli. Vaikka isä on aina kotona, se ei ole tyttölapselle sama asia.¹⁴

Lainauksesta on toki nähtävissä, ettei Sirkka-Liisa Anttilan valinta ryhtyä kansanedustajaksi ole perheen ja lasten näkökulmasta täysin ongelmaton. Kirjoituksessa ei kuitenkaan ole merkkiäkään siitä, että Anttilan olisi ollut pakko valita työn tai lasten hoitamisen välillä. Tulkitsen päinvastoin, että kirjoituksessa lausutaan ääneen työn ja perheen yhteensovittamisen ongelma sekä tarjotaan siihen tietyn tyyppinen ratkaisu, joka ei ehkä ole täysin ideaalinen, muttei toisaalta aivan toivotonkaan. Edelleen voi todeta, että Anttilan elämää käsittelevä teksti on 1980-luvun loppupuolella julkaistujen naispoliitikkojen haastattelujen joukossa epätavallinen siinä mielessä, että siinä ylipäättään ajatellaan lastenhoidon olevan ongelma naispoliitikoille.

Yhtä mielenkiintoinen on Anneli Tainan haastatteluun sisältyvä kommentti, että mikäli hänellä ja hänen puolisolllaan olisi lapsia, hän ei ehkä kykenisi osallistumaan politiikkaan.

Kansanedustajan tehtävä saattaa aiheuttaa perhe-elämän ongelmia varsinkin maakuntien edustajille. Anneli ei usko, että hänen perheessään syntyy hankaluuksia.

¹³ Saarinen-Williams, Merja ja Parkkinen, Jukka. Aion käyttää kovia otteita. *Anna* 16.6.1987.

¹⁴ Heino, Outi-Erja ja Sarkkinen, Kari. Sirkka-Liisa Anttila on Forssan oma rautarouva. *Anna* 28.6.1988.

– Asia lienee toisin, jos on tiivis perhe-elämä ja pieniä lapsia. Silloin kotiin jäävä voi olla katkera kansanedustajapuolison ”vapaudesta”.

Tarkasti luettuna lainaus osoittaa, että lapset eivät sinänsä estä äitiä osallistumasta politiikkaan. Sen sijaan ongelmaksi nimetään kotiin jäävän puolison, siis aviomiehen, mahdollinen katkeruus.

Keskustelu vaimojen osallistumisesta poliittiseen toimintaan liittyy laajempaan sukupuolten työnjaosta käytyyn keskusteluun. Samalla tekstit osoittavat myös, että perheen käsite oli 1980-luvulla muuttumassa. *Annan* julkaisemista poliitikkojen henkilökuvista käy ilmi, että 1970- ja 1980-luvuilla termit ”perhe” tai ”koti” eivät välttämättä viittaa ydinperheideaaliin eli miehen, naisen ja lasten muodostamaan yksikköön. Ne voivat yhtä hyvin tarkoittaa ”pelkkää” naisen ja miehen liittoa. Toisin sanoen jo naimisiin meno tuottaa ”kodin”, jonka hoitamisesta naisella on ensisijainen vastuu. Esimerkiksi ministeri Pirkko Työläjärvellä ei ollut lapsia, mutta häntä koskevissa, 1970-luvulla julkaistuissa kirjoituksissa hänen silti oletettiin kantavan päävastuun kodin hoitamisesta.¹⁵ 1970- ja 1980-luvuilla *Annassa* ilmestyneet naispoliitikkojen henkilökuvat jatkavat rivien välissä sitä määrittelyprosessia, jossa mietitään, milloin kahden ihmisen yhteisö on perhe ja millaisia vastuita ja velvollisuuksia siitä seuraa. Kysymyksen ydin oli, voivatko naimisissa olevat naiset käydä kodin ulkopuolisessa ansiotyössä. Tätä keskustelua oli käyty Suomessa ainakin 1960-luvun puolivälistä alkaen. Se jatkui 1980-luvun loppupuolen *Annassa* niissä naispoliitikkojen haastatteluissa, joissa pohdittiin, millä edellytyksin naimisissa olevat naispoliitikot voivat osallistua poliittiseen toimintaan.¹⁶

Miksi miesten suostumus naisten poliittiselle osallistumiselle oli niin tärkeää? Asiaa voi tarkastella patriarkaattiteorioiden näkökulmasta. Keskeistä erilaisille patriarkaattiteorioille on, että niiden avulla pyrittiin osoittamaan, että naisen ja miehen avioliitto on lähtökohteisesti epätasa-arvoinen ja perustana laajemmalle yhteiskunnalliselle sukupuoleen pohjautuvalle sorrolle. Toisin sanoen avioliittoon sisältyvä työnjako miehen julkiseen ja naisen yksityiseen elämänpiiriin toistui laajemmin yhteiskunnassa siten, että miesten julkinen toiminta nähtiin merkityksellisenä ja tärkeänä, mutta naisten yksityisen elämänpiiriin piiloon jäävä työ miellettiin vähempiarvoisena. Olennaista siis on näkemys, että miesten ja naisten henkilökohtaisella ja julkisella valtasuhteella on yhteys.¹⁷ Tästä näkökulmasta tarkasteltuna *Annan* julkaisemat naispoliitikkojen haastattelut sisältävät rauhoittavan viestin: vaikka naiset osallistuvatkin politiikkaan, ei miesten ja naisten hierarkkisen suhteen perusta ole muuttumassa. Viesti istuu hyvin suomalaisen tasa-arvokeskustelun pitkään linjaan, jolle on nähty olevan tyypillistä sopuisuus ja ristiriitojen välttäminen.¹⁸ Samaa sopuisuuden ja yhteistyön vaikutelmaa luo se, että naisten haastatteluissa aviomiehet hyväksyvät, kannustavat ja jopa auttavat vaimojen työtä politiikassa. Näitä katkelmia voi siis lukea kahdesta vastakkaisesta näkökulmasta. Ne sekä ylläpitävät että purkavat yhteiskunnan patriarkaalisia rakenteita.

¹⁵ Kärjistettynä tämän ilmiön voi nähdä vuonna 1984 julkaistusta kirjoituksesta ”Kansanedustajat työn ja kodin ristipaineissa”, jossa pohditaan kansanedustajien mahdollisuuksia yhdistää yhtäältä työ ja toisaalta ”perhe” tai ”koti”. Tekstissä on haastateltu esimerkiksi kansanedustaja Ulla Puolannetta kysymyksestä ”Onko perhe este vai etu?”, vaikka hänellä ei ole lapsia. Ks. Vehkaoja, Helena ja Heinonen, Ari. Kansanedustajat työn ja kodin ristipaineissa. Onko perhe este vai etu? *Anna* 14.2.1984.

¹⁶ Julkunen 1994, 179–202; Saarenmaa 2010, 262–266.

¹⁷ Patriarkaattiteorioista ks. Liljeström 1996, 111–114.

¹⁸ Liljeström 2008, 230–231, 245–247.

Annassa käytetään myös muunlaisia keinoja kiertää kodin ja aviomiehen aiheuttamat haasteet. Silmiinpistävän monet lehden haastattelemat naispolitiikot ovat naimattomia ja lapsettomia tai heidän lapsensa ovat jo muuttaneet pois kotoa. Eeva Kuuskoski-Vikatmaa ja Sirpa Pietikäinen olivat naimattomia, Anneli Taina oli lapseton, Pirjo Ala-Kapeen ja Ulpu Iivarin lapset olivat jo täysi ikäisiä tai aivan täysi-ikäisyyden kynnyksellä, kun heitä haastateltiin vuosina 1986 ja 1987. Sinikka Hurskainen-Leppäsen elämää käsittelevät tekstit ovat oikeastaan ainoa tapaus, jossa puhutaan pienestä lapsesta. Heidi Hautala on toinen esimerkki alaikäisen lapsen äidistä, mutta vanhemmuus ei tässä kirjoituksessa juuri nouse puheenaiheeksi.¹⁹

Silmiinpistävää naimattomien naispolitiikkojen haastatteluissa on, että yksityisestä elämänpäästä huolehtiminen muodostaa ongelman jopa silloin, kun naisilla ei ole miestä tai lapsia huolehdittavanaan. Erityisen hyvin tämä käy ilmi sellaisissa kirjoituksissa, joissa naispolitiikkoja kuvataan konkreettisesti omassa työssään. Tällaisia julkaistiin 1980-luvun loppupuolella kolme: keskustalaisen sosiaali- ja terveysministeri Eeva Kuuskoski-Vikatmaan haastattelu keväällä 1986, kokoomuksen kansanedustajan Sirpa Pietikäisen haastattelu samoin keväällä 1986 ja sosiaalidemokraattisen puolueen puoluesihteerin Ulpu Iivarin elämää käsittelevä kirjoitus keväällä 1988. Kaikissa näissä keskitytään nykyhetkeen, kuvaamaan naisen arkea politiikassa. Artikkeleissa pyritään siis vastaamaan kysymykseen, miten naiset selviävät raskaasta työstään.²⁰

Pietikäisen ja Kuuskoski-Vikatmaan haastattelut sijoittavat kohteensa selkeästi ja konkreettisesti poliitikon arkipäivään. Artikkeleiden kuvitus tukee mielikuvaa naisista yhteiskunnallisessa tilassa. Kuuskoski-Vikatmaa esitetään artikkelin kuvituksessa työpaikallaan ministeriössä ohjeistamassa virkamiestä, eduskunnassa keskustelemassa keskustan kansanedustajan Kauko Juhantalon kanssa sekä nimeltä mainitsemattomassa tupaillan näköisessä tilaisuudessa. Pietikäinen puolestaan esitetään suuressa kuvassa seisomassa eduskunnan istuntosalissa. Pienemmissä kuvissa näytetään Pietikäinen julkisissa tilaisuuksissa puolueen palaverissa, Hämeenlinnan kaupunginvaltuuston kahvitauolla sekä istumassa omassa työhuoneessaan eduskunnassa.

Huhtikuussa 1988 julkaistu puoluesihteerin Ulpu Iivarin haastattelu ”Haluan käyttäytyä kuin hieno nainen” on monitulkintaisempi kirjoitus. Siinä toimittaja käy lounaalla yhdessä Ulpu Iivarin kanssa. Se poikkeaa Pietikäisen ja Kuuskoski-Vikatmaan haastatteluista siinä, että kirjoituksen kuvitus on yksinomaan ravintolasta tai sen ulkopuolelta, ei esimerkiksi sosiaalidemokraattien puoluetoimistosta tai eduskunnasta. Silti kirjoitus muistuttaa Pietikäisen ja Kuuskoski-Vikatmaan haastatteluista siinä, että sen valtaosa käsittelee Iivarin konkreettista työpäivää.²¹

Pietikäisen, Iivarin ja Kuuskoski-Vikatmaan haastattelujen erityisyys piilee siinä, että ne pyrkivät omalla tavallaan neuvottelemaan naisille lisää tilaa politiikkaan. Niitä voi tulkita yrityksenä totuttaa yleisö ajatukseen, että naiset todella ovat osallisena politiikassa tekemässä kaikkia yhteisesti koskevia päätöksiä.

Kaikki mainitut kolme haastattelua väittävät, että naisten työ politiikassa edellyttää heiltä suuria uhrauksia muussa elämässään. Näiden kirjoitusten viesti lukijoille on, että

¹⁹ Maria Lähteenmäki toteaa, että 1980-luvun puolivälin naiskansanedustajista 93% oli naimisissa. Samalla hän selvästi olettaa, että naimisissa olevista naisista valtaosalla oli lapsia. Lähteenmäki 2006, 161.

²⁰ Tuormaa, Kristiina ja Sarkkinen, Kari. Mustan auton takapenkillä on usein liian vähän tilaa olla oma itsensä. *Anna* 6.5.1986; Wessman, Lili ja Reunanen, Juha. Ei touhulta työtä ehdi. *Anna* 28.10.1986. Vehkaoja, Helena ja Sarkkinen, Kari. Haluan käyttäytyä kuin hieno nainen. *Anna* 5.4.1988.

²¹ Vehkaoja, Helena ja Sarkkinen, Kari. Haluan käyttäytyä kuin hieno nainen. *Anna* 5.4.1988.

naisille luontevana nähty tapa elää on ristiriidassa poliittisen työn kanssa. Sekä Kuuskoski-Vikatmaan että Pietikäisen haastatteluissa päivitellään laajalti poliitikon työn huonoja puolia. Kuuskoski-Vikatmaan haastattelussa pohditaan, eläkö haastateltava almanakkansa armoilla, ovatko kaikki illat pelkkää työtä, eikö omaa aikaa ole ollenkaan, eikö mistään voi kieltäytyä ja onko Kuuskoski-Vikatmaa joutunut luopumaan elämänsä tärkeistä asioista työnsä takia. Tarkemmin lukiessa osoittautuu, että ”elämän tärkeät asiat” ovat ihmissuhteet, perhe ja omien lapsien hankkiminen.²²

Samanlainen asetelma löytyy myös Pietikäisen haastattelusta, jossa jo ingressissä todetaan: ”Käytännössäkin hän [Pietikäinen] on ratkaisunsa tehnyt: työ ennen omaa elämää.” Tämän tyyppinen työn ja elämän vastakkainasettelu viestittää lukijalle, että politiikassa toimiminen edellyttää naiselta oman elämän unohtamista. Aivan kuten Kuuskoski-Vikatmaan haastattelustakin kävi ilmi, naispoliitikon omaa elämää ovat esimerkiksi ystävät, poikaystävä, puoliso sekä perhe ylipäättäen. Artikkelin perustuu käsitykselle, ettei menestynyt naispoliitikko voi yhdistää työtään normaaliin perhe-elämään.²³

Ulpu Iivarin haastattelu vuodelta 1988 ei poikkea Kuuskoski-Vikatmaan ja Pietikäisen henkilökuvista tässä suhteessa. Iivarin elämää käsittelevässä tekstissä on miltei säälittelevä sävy, kun siinä kerrotaan, että puoluesihteerin pesee vaatteensa ämpärisissä nyrkkipyykkienä. Kirjoitus tuokin mieleen 1970-luvun puolivälissä julkaistut Työläjärven haastattelut, kun siinä kuvaillaan, ettei Iivari kykene hoitamaan kotiaan ja työtään kunnialla yhtä aikaa: ”On aika surulista, että kodissani tuoksuu nykyisin niin asumattomalta”, valittelee Iivari.²⁴ Iivarin, Kuuskoski-Vikatmaan ja Pietikäisen henkilökuvat toistavat lukijalle samaa sanomaa: naisen on vaikea elää ”normaalia” naisen elämää, jos hän ryhtyy tekemään politiikkaa. Yksityiselämän ja poliitikon julkinen rooli näyttävät olevan teksteissä jatkuvasti ylittämättömässä ristiriidassa. Menestys politiikassa vaatii uhrauksia yksityiselämässä. Saman havainnon on tehnyt alankomaalaista ja anglosaksista mediaa tutkinut Liesbet van Zoonen. Hän on todennut, että tiedotusvälineet tarkastelevat naispoliitikkojen elämää ikään kuin heidän yksityiselämänsä ja työnsä politiikassa olisivat ristiriidassa keskenään. Naispoliitikkoja käsittelevissä uutisissa haettiin van Zoonenin mukaan toistuvasti vastausta kysymykseen, miten politiikassa työskentelevät naiset kykenevät elämään ”normaalia perhe-elämää”. Sen sijaan miespoliitikkoja koskevissa uutisissa perhe nähtiin voimavarana, joka teki miehestä paremman poliitikon.²⁵

Ruumiin haaste

Ulpu Iivarin haastattelu vuodelta 1988 osoittaa yksityiselämän lisäksi toisenkin haasteen, joka *Annan* mukaan naisen on ratkaistava sopeutuakseen poliittisen työn vaatimuksiin. Samoin kuin jo 1970-luvulla julkaistussa Pirkko Työläjärven henkilökuvissa Iivarin arkielämän kuvauksessa toistuu kysymys siitä, miten puoluesihteerin pukeutuu ja syö. Tekstin mukaan suurimmat arkielämän ongelmat ovat missä pestä pyykkiä ja miten saada lämmintä

²² Tuormaa, Kristiina ja Sarkkinen, Kari. Mustan auton takapenkillä on usein liian vähän tilaa olla oma itsensä. *Anna* 6.5.1986.

²³ Wessman, Lili ja Reunanen, Juha. Ei touhulta työtä ehdi. *Anna* 28.10.1986.

²⁴ Vehkaoja, Helena ja Sarkkinen, Kari. Haluan käyttäytyä kuin hieno nainen. *Anna* 5.4.1988.

²⁵ van Zoonen 1996, 110–111; van Zoonen 2005, 90–91.

ruokaa joka päivä. Tekstissä ei ainakaan vähätellä Iivarin vaikeuksia. ”Tämä työ saattaa viedä minulta hengen”, summataan Iivarin ajatukset kirjoituksen otsikossa.²⁶

Naispolitiikon ruumis näyttäytyy ongelmana myös muissa naispoliitikkoja käsittelevissä 1980-luvun teksteissä. Artikkeleissa kaikki tuntuu olevan hyvin niin kauan kuin naiset pysyvät poissa politiikasta, mutta siirtyminen konkreettiseen poliittiseen tilaan, esimerkiksi eduskuntarakennukseen, aiheuttaa ongelmia. Anneli Tainan ensimmäisen kansanedustajapäivän kuvauksessa Tainan ruumiista tulee murhetta heti, kun hän on päässyt sisään eduskuntataloon: ”Ensi töikseen Anneli etsii työhuoneensa vaihtaakseen vaatteet.”²⁷

Annan henkilökuvissa ilmenevät naisten ruumiillisuuteen liittyvät kommentit ovat osa laajempaa historiallista ilmiötä. Julkisuudessa esitettyjen ruumiiden kuvausten kautta on usein käsitelty sukupuoliin liittyviä rajoituksia ja mahdollisuuksia. Mediassa kuvatut ruumiit ylittävät kulttuurimme tavan ajatella ruumis ja henki toinen toistensa vastakohtina. Ne ovat biologian ja kulttuurin solmukohtia, jossa yhdistyvät konkreettisesti käsitykset siitä, millainen toiminta tai käytös on mahdollista erityyppisille ihmisille. Näiden julkisuudessa käytyjen neuvottelujen kautta ruumiit saavat yhteiskunnallisen sisällön. Median esittämät ruumiit osoittavat, millainen käytös on mahdollista tai sopivaa miehelle ja naiselle tietyssä ajassa ja paikassa.

Onkin puhuttu ”yhteiskunnallisesta ruumiista”, jolla tarkoitetaan julkisuudessa esitettyjä ruumiin kuvauksia, jotka toimivat yhteiskunnallisen vallan neuvottelukenttänä.²⁸ Valtion ja politiikkaan liittyen miesten ja naisten ruumiille on annettu erilaisia merkityksiä eri aikoina. 1900-luvun alun poliittisia piirroksia tarkastellut Johanna Valenius on todennut, että näissä kuvissa esiintyi idealisoitu nuori naimaton nainen, jonka ruumis symboloi kansakunnan puhtautta, siveellisyyttä ja korkeaa moraalialia. Samanaikaisesti nuoren naisen kuva oli kuitenkin passiivinen katseen kohde, häntä ei esitetty aktiivisena ja määrätietoisena toimijana. Tämä rooli oli valittu miehille, jotka 1900-luvun alun poliittisissa piirroksissa symboloivat esimerkiksi eri poliittisia yhteiskuntaryhmiä, kuten työläisiä tai porvareita, tai vieraita kansakuntaa, kuten venäläisiä. Pilakuvissa nämä miehet kamppailivat siitä, kuka saa idealisoidun, naimattoman ja puhtaan ”Suomi-neidon” omakseen.²⁹

Annassa 1980-luvun lopussa julkaistut naispoliitikkojen henkilökuvat kertovat Valeniuksen havainnosta, ettei naisten ruumiita ole mielletty sopiviksi politiikassa toimimiseen. Kirjoituksissa toistuvat pohdiskelut siitä, miten naispoliitikkojen tulisi pukeutua tai syödä. Ne kertovat siitä, että naiset on Suomessa ja ehkä laajemminkin länsimaisessa kulttuurissa ymmärretty ruumiillisiksi olennoiksi, joiden ruumis asettaa rajoituksia ja esteitä heidän elämälleen, tässä tapauksessa poliittiselle toiminnalle.³⁰

1980-luvun viimeisinä vuosina ilmestyneet naispoliitikkojen henkilökuvat pyrkivät löytämään uusia keinoja ratkaista ristiriita politiikan ja ruumiin välillä. Yksi ratkaisu on osoittaa, että naiset kykenevät voittamaan ruumiinsa heikkoudet. Sirkka-Liisa Anttilan (kesk) elämää käsittelevä teksti ”Sirkka-Liisa Anttila on Forssan oma rautarouva” on selvästi tarkoitettu vahvan naisen kuvaukseksi. Siinä kerrotaan, ettei Anttila ”ole ihan tavallinen lounaishämäläisen sikatilan emäntä. Päätäväisyys ja jyrävä tarmo ovat tuoneet thatcherilaisen poliitikon maineen.” Toisaalta haastattelussa korostetaan Anttilan vahvuutta ja voi-

²⁶ Vehkaoja, Helena ja Sarkkinen, Kari. Haluan käyttäytyä kuin hieno nainen. *Anna* 05.4.1988.

²⁷ Ikonen, Mari ja Järveläinen, Pekka. Kansanedustajan ekakerta. *Anna* 14.4.1987.

²⁸ Kyrölä 2006, 153–159.

²⁹ Valenius 2004, 99–123.

³⁰ Saman ovat havainneet myös Annabelle Sreberny ja Karen Ross britannialaista viihdejournalismia tarkastelevassa tutkimuksessaan. Ks. Ross & Sreberny 1996, 88.

makkuutta nimenomaan kotona ja kotitilan piirissä: kuvissa hän istuu luonnon helmassa, tekstissä hänet kuvaillaan tekemässä kotitöitä tai hoitamassa tilaa ja otsikossakin hänet sijoitetaan Forssaan. Kirjoitusta voi tulkita niin, että nämä rajoitukset antavat kuitenkin tilaa Anttilan määrätietoisuudelle ja kovuudelle.³¹

Anttilan haastattelussa kuitenkin kerrotaan, että ryhtyminen kansanedustajan työhön aiheutti hänelle ruumiillisia ongelmia. Tekstissä ei kerrota, missä vaiheessa Sirkka-Liisa Anttila lihoi, mutta kirjoituksen perusteella syntyy vaikutelma, että ylipainosta tuli ongelma sen jälkeen, kun hän oli aloittanut työnsä kansanedustajana. Tarina on siis tulkittavissa siten, että Anttilan ruumis muuttui haasteeksi tilanteessa, jossa hän siirtyi työskentelemään politiikassa. Kertomus päättyy onnellisesti: Sirkka-Liisa Anttila onnistuu laihduttamaan 20 kiloa ja päättää pysyä painossaan. Samalla onnellisen tarinan laihduttamisesta voi ajatella liittyvän laajemminkin kirjoituksessa hahmoteltuun vahvan naisen rooliin. Kun tekstissä on osoitettu, että Anttila on kyennyt hallitsemaan ruumiinsa muutoksia, käännytään siinä käsittelemään hänen näkemyksiään valtakunnantason politiikasta, keskustapuolueesta ja sen puheenjohtajasta Paavo Väyrysestä.³²

Annassa julkaistut naispoliitikkojen ruumiillisuuteen liittyvät viittaukset tuovat muuttaman kerran esille naisten seksuaalisuuden melko yllättävässä valossa. Helmikuussa 1988 seurattiin Harri Holkerin tyttären Katju Holkerin työpäivää politiikassa kirjoituksessa ”Yritin olla mahdollisimman edustava”.³³ Siinä kerrottiin Katju Holkerin työskentelystä presidentin valitsijana, siis yhden päivän kestävästä tapahtumasta. Kirjoitus alkaa aamulla Holkereiden kotoa ja loppuu valitsijamiesvaalien jälkeiseen, Mauno Koiviston järjestämään kiitostilaisuuteen presidentin linnassa. Mielenkiintoista kyllä, konkreettisella siirtymisellä julkiseen tilaan on heti seurauksia Katju Holkerin elämässä. Lainauksessa kokenut poliitikko Arja Alho opastaa Katju Holkerin kaltaisia, ensimmäistä kertaa politiikassa toimivia naisia.

Valitsijanaisten porukoissa tavallisimmat kahvipöytäkeskustelut käsittelevät omaa ja toisten pukeutumista. Kansanedustaja **Arja Alho** valistaa parlamentaarisen etiketin suhteen vielä epävarmoja ensikertalaisia.

– Miesten tumma puku edellyttää naisilta juhlavaa, mutta ei kevytmielistä asua, hän selittää.

Sekään ei ratkaise jokaista vaatepulmaa. Vaikka moni on tuonut varmuuden vuoksi mukanaan useitakin erilaisia ’juhlavan’, mutta ei kevytmielisen asun vaihtoehtoja, yksi ja toinen uhkaa silti vielä vaalipäivän aamuna käydä varmuuden vuoksi vaateostoksilla.³⁴

Lainauksessa mainitaan erityisesti, ettei pukeutuminen saa olla ”kevytmielistä”, mikä synnyttää vaikutelman siitä, että yhteiskunnallisessa tilassa toimivien naisten tulee varoa antamasta itsestään huonomaineista kuvaa. Kyseessä ei ole ainoa viittaus vaaraan, että politiikassa toimiva nainen olisi jollakin tavalla huonomaineinen. Onhan Anneli Tainan ensimmäisestä työpäivästä kirjoitettu juttu otsikoitu kaksimielisesti ”Kansanedustajan eka-kerta”, ikään kuin kansanedustajan valtakirjan vahvistamisessa saattaisi olla jonkinlainen

³¹ Heino, Outi-Erja ja Sarkkinen, Kari. Sirkka-Liisa Anttila on Forssan oma rautarouva. *Anna* 28.6.1988.

³² Sama.

³³ Vehkaoja, Helena ja Pakarinen, Jukka. Presidentintekijä Katju Holkeri: Yritin olla mahdollisimman edustava. *Anna* 23.2.1988.

³⁴ Vehkaoja, Helena ja Pakarinen, Jukka. Presidentintekijä Katju Holkeri: Yritin olla mahdollisimman edustava. *Anna* 23.2.1988.

seksuaalinen ulottuvuus. Samaan suuntaan viittaa myös Ulpu Iivarin haastattelun otsikko ”Haluan käyttäytyä kuin hieno nainen”. Haastattelussa nimittäin Iivari vastaa epäilyksille, että yksinäisten naisten osallistuminen julkisiin tilaisuuksiin olisi tavalla tai toisella moraalitonta toimintaa: ”– Kyllä minä jossakin määrin olen tarkka siinä, että lähdän tilaisuuksista ajoissa, kuten hieno nainen”. Kirjoituksista voi siis päätellä, että naisten toiminta julkisessa tilassa saattoi herättää mielikuvan siitä, että näiden naisten seksuaalinen moraalit joutuisi uhanalaiseksi heidän työnsä takia.

Naisten seksuaalinen moraalit liittyy läheisesti keskusteluun naisten ruumiillisuudesta. Nuoren naisen ruumis ja sen seksuaalisuus on usein mielletty vaaralliseksi tai uhkaavaksi tekijäksi. Johanna Valenius on todennut 1900-luvun alun keskusteluun viitaten, että nuorten naisten hallitsemattoman seksuaalisuuden ajateltiin johtavan siihen, että he joutuvat vieraiden miesten viettelemiksi ja siten vaarantavat kansakunnan puhtauden. Toisaalta ruumiin hallinta oli merkki kansallisesta puhtaudesta ja siveellisyydestä sekä moraalista selkärangasta.³⁵ Anu Koivunen on puolestaan tarkastellut suomalaisia toisen maailmansodan aikaisia elokuvia ja todennut, että yksi niiden tärkeä funktio oli kontrolloida nuorten naisten seksuaalisuutta. Tämän tavoitteen ne saavuttivat viestittämällä yleisölleen, että nuorten naisten kevytmielisellä asennoitumisella moraalit saattoi olla vakavia seurauksia. Koivunen vetää elokuvista laajempia yhteyksiä kansakunnan rakentamiseen projektiin, jossa tavoitteena on korkean moraalit omaava yhtenäinen kansakunta.

Kaikille tulee löytyä paikka tässä kansallisuuden ja kunniallisuuden liitossa: naisten paikka tässä ”kieliopissa” on ollut olla jatkuvuuden, pysyvyyden ja muuttumattomuuden vartijoita sekä kansakunnan kunniallisuuden ruumiillistumia. Naiset, jotka eivät ole ottaneet tätä paikkaansa, onkin merkitty uhaksi yhteiskunnalle ja kansakunnalle.³⁶

Anu Koivusen mukaan sopiva paikka naiselle oli äidin asema. Äitiys edusti niitä arvoja, joita naiselta odotettiin: kunniallisuutta, jatkuvuutta ja pysyvyyttä. Äitiys myös määrittä tarkat rajat sille, millaisissa tiloissa nainen saattoi toimia: kotona tai korkeintaan kansakunnan moraalit kohottamiseen tähtäävissä järjestöissä.³⁷

Annassa julkaistut naispoliitikkojen henkilökuvat keskustelevat siitä, onko nuorten naisten mahdollista esiintyä julkisuudessa valtiollisen vallan käyttäjinä ilman, että se asettaa heidän sukupuolisiveytensä vaaraan. Samalla tässä neuvottelussa voi nähdä yhteyden laajempaan kysymykseen kansallisesta moraalista: onko naisten mahdollista esiintyä julkisessa tilassa ja toimia politiikassa siten, ettei se saata vaaraan kansakunnan kunniallisuutta.

1980-luvun loppupuolella julkaistuissa naispoliitikkojen henkilöhaastatteluissa pyritään antamaan tähän kysymykseen myöntävä vastaus. Artikkeleita voi lukea myös siitä näkökulmasta, että niissä esiintyvät naispoliitikot ovat onnistuneet ratkaisemaan naisten yhteiskunnalliseen osallistumiseen liittyvät haasteet ja ongelmat: ratkaisut eivät aina ole täydellisiä, mutta kuitenkin siinä mielessä riittäviä, että näistä naisista voidaan teksteissä väittää, että he ovat menestyneet politiikassa. He ovat kyenneet järjestämään poliittisen työn ja yksityiselämän ristiriidat siedettävällä tavalla, he ovat osanneet selvittää ruumiinsa asettamat esteet. Tässä mielessä teksteissä käännetään naispoliitikkojen poliittisen osallistumisen haasteet voimavaraksi. Haasteiden voittaminen osoittaa, että naisten toiminta politiikassa on mahdollista. Lisäksi olennaista on, että kenenkään näistä naisista ei väitetä

³⁵ Valenius 2004, 124–163, 174–178.

³⁶ Koivunen 1995, 236–240.

³⁷ Koivunen 1995, 242–243; Anttonen 1994, 210–213; Häggman 1994, 220–221.

katuvan päätöstään lähteä politiikkaan. Päinvastoin teksteissä jopa avoimesti kannustetaan muita naisia valitsemaan ura politiikassa.

Naispoliitikkojen haastattelut aina 1980-luvun loppuun osoittavat siis, että yhteiskunnallisessa tilassa työskentelevien naisten kuvaaminen oli vaikeaa ja johti tekstin sisäisiin ristiriitaisuuksiin. Mutta millainen olisi henkilökuva, jossa poliittinen osallistuminen vaikuttaisi helpolta ja luontevalta? Siihen antavat vastauksen miespoliitikkojen henkilökuvat, joita *Anna* alkoi julkaista 1980- ja 1990-lukujen taitteessa.

Miespoliitikkojen julkinen kamppailu politiikan kentillä

Aikaisempaa ajankohtaisempi *Anna*

Tammikuussa 1987 *Annassa* julkaistiin Vihreän liikkeen ”keulahahmon” Osmo Soininvaaran haastattelu otsikolla ”Ahneuden orjuudessa ei ehditä nauttia elintasosta”. Kyseessä on kirjoitus, jossa Soininvaara saa tilaa esitellä varsin laajalla otteella omia yhteiskuntapoliittisia näkemyksiään. Haastattelun teemana on länsimaita uhkaavan ekokatastrofin torjuminen. Näitä ekokatastrofin piirteitä ovat esimerkiksi ”luonnonvarojen ehtyminen”, ”saastuminen” ja ”väestöräjähdytys”. Kirjoituksessa esitetään, että nimenomaan Osmo Soininvaaralla on uskottavia ratkaisuja näihin ongelmiin. Lukijoita vakuutetaan Soininvaaran poikkeuksellisista kyvyistä monin eri tavoin. ”Soininvaaraa pidetään yleisesti Vihreän liikkeen nokkamiehenä, älykkäänä ja selkeänä, joka ymmärtää hyvin myös poliittisia ja taloudellisia realiteetteja.” Lisäksi kirjoituksessa muistetaan mainita, että Soininvaara on valtiotieteiden lisensiaatti ja tilastotieteilijä, joka on jo kirjoittanut kaksi kirjaa yhteiskunnan muutoksesta.¹

Miespoliitikkoja ilman perhettä käsittelevät tekstit tulivat *Annan* sivuille 1980- ja 1990-lukujen taitteessa. Aikaisemmin miespoliitikkoja oli käsitelty *Annassa* vain yhdessä puolison kanssa, eikä tällaisia poliittisia perheitä käsitteleviä kirjoituksia ollut julkaistu kovin paljon. Vuonna 1987 julkaistut Ilkka Kanervan ja Osmo Soininvaaran haastattelut olivat siis eräänlaisia uranuurtajia.

Vuosikymmenen vaihteessa tilanne muuttui. Vuosien 1990–1992 aikana *Annassa* julkaistiin joka vuosi viidestä seitsemään kirjoitusta, joissa käsiteltiin miespoliitikkoja. Vuonna 1991 jopa kolmannes kaikista poliitikkojen henkilökuvista oli miesten haastatteluita. Miespoliitikkojen näkyvyys *Annassa* lisääntyi myös sen vuoksi, että poliittisia perheitä käsittelevien tekstien määrä kasvoi 1990-luvun alkuvuosina merkittävästi. Näissä teksteissä perheen poliitikko oli useimmiten mies. Tämän jälkeen vauhti rauhoittui ja uudella vuosituhanella miespoliitikkojen haastattelut ovat olleet melko harvinaisia. Esimerkiksi vuonna 1999 ja vuonna 2001 ei julkaistu ainuttakaan miespoliitikon haastattelua ilman perhettä.

Miespoliitikkojen haastattelujen määrän kasvu liittyy osaltaan siihen, että 1980- ja 1990-lukujen taitteessa *Anna* alkoi seurata eräitä suomalaisen puoluepolitiikan avaintapah-tumia aikaisempaa tiiviimmin. Tällaisia olivat esimerkiksi sosiaalidemokraattisen puolueen

¹ Tuormaa, Kristiina ja Poijärvi, Sari. Ahneuden orjuudessa ei ehditä nauttia elintasosta. *Anna* 13.1.1987.

johtajakriisi vuosina 1991–1994. Vuonna 1991 sosiaalidemokraattinen puolue kärsi vaalitappion ja päätti puheenjohtajansa Pertti Paasion johdolla jättäytyä oppositioon. Paasio joutui ankaran kritiikin kohteeksi ja luopui puheenjohtajuudesta kesken kauden syksyllä 1991. Paasion erottua puolueen puheenjohtajaksi nousi ensin Ulf Sundqvist ja vuonna 1994 Paavo Lipponen. Uudenlaista ajankohtaisuutta *Annaan* toi myös se, että näiden vuosien aikana lehdessä seurattiin useassa kirjoituksessa ristiriitaisia tunteita herättäneen valtiovarainministeri Iiro Viinasen (kok) talouspoliittisia toimia.

Myös presidenttipeliä seurattiin aikaisempaa tiiviimmin. Presidenttipeliä oli tietysti käyty *Annan* sivuilla jo vuosina 1981–1982 ja 1987–1988, jolloin lehdessä oli haastateltu kaikki keskeiset ehdokkaat yhdessä puolisolijensa kanssa, mutta 1990-luvulla lehden lähestymistapa vaaleihin muuttui. 1980-luvulla haastattelujen tyyli oli melko muodollinen. Jokaista ehdokasta haastateltiin yhden kerran, ja kirjoitukset laadittiin avoimeen kysymys–vastaus-muotoon, jossa jokaiselle haastatellulle esitettiin samat kysymykset. Haastattelujen muoto loi vaikutelman korostetusta puolueettomuudesta ja samalla eräänlaisesta virallisuudesta, jolla haastatteluihin ja haastateltuihin suhtauduttiin.²

1990-luvun alussa *Annan* tapa käsitellä presidentinvaaleja muuttui. Ensinnäkin lehti selvästi valitsi, keiden kampanjaa seurataan, ja toiseksi *Anna* seurasi valitsemiensa henkilöiden vaalikampanjoita useissa kirjoituksissa. Kirjoitusten muoto oli vapaa; ne eivät merkittävästi eronneet muiden poliitikkojen haastatteluista. Presidentinvaalien ehdokkaita käsittelevien kirjoitusten muutos on merkki laajemmasta politiikkaa ja poliitikkoja käsittelevien kirjoitusten kehityksestä, jossa aikaisempi kunnioittava ja poliitikkoja jalustalle nostava muoto vaihtui vapaampaan ja avoimemmin kantaa ottavaan tyyliin. Mahdollisuus valita haastateltavat sekä vapaampi kirjoitustyyli tarjosi *Annalle* periaatteessa entistä enemmän valtaa vaikuttaa kansalaisten mielikuviin poliitikoista ja sitä kautta myös politiikkaan. Samanlainen kehitys on nähtävissä muissakin tiedotusvälineissä, kuten aikakauden *Helsingin Sanomissa*.³ Hyvä esimerkki tästä kantaaottavuuden lisääntymisestä ovat Eeva Kuuskosken (kesk) ja Elisabeth Rehnin (rkp) 1990-luvun ensimmäisinä vuosina julkaistut haastattelut, joissa selvästi asetettiin tukemaan näiden henkilöiden menestystä politiikassa ja presidenttiehdokkuutta kevään 1994 vaaleissa.

Annan 1990-luvun alun yhteiskunnallisen kiinnostuksen kasvu on yhteydessä Suomen yhteiskunnan tuolloiseen tilanteeseen ja ennen muuta taloudelliseen lamaan. Noina vuosina julkaistut poliitikkojen henkilökuvat käsittelevät miltei poikkeuksetta taloudellista laskusuhdannetta, sen syitä ja seurauksia. Kirjoituksista on helposti nähtävissä ne pettymyksen tunteet, joita tuolloin kohdistui Suomen poliittiseen järjestelmään ja poliitikkoihin.⁴ Samalla niistä ilmenee, että myös *Anna* osallistui tähän keskusteluun esittelemällä runsaasti eri poliitikkojen yhteiskuntapoliittisia mielipiteitä ja ajatuksia lamasta selviämiseksi.

Kuten aikaisemmin todettiin, *Annan* aikaisempaa tiiviimpi politiikan seuraaminen ja miespoliitikkoja käsittelevien kirjoitusten määrän kasvu kulkevat käsi kädessä. Toisin

² Koska mainituissa haastatteluissa kaikille ehdokkaille annetaan samat kysymykset, en ole pitänyt niitä henkilökuvina. 1980-luvun presidenttiehdokkaiden haastatteluiden lähtökohdana ei ole haastateltava henkilö, vaan presidentti-instituutio. Ks. *Annan* työryhmä. Presidenttiehdokkaat totuusleikissä. *Anna* 15.12.1981; Dragon, Kristiina ja Pakarinen, Jukka. ”Hyvä koulutus on paras henkivakuutus.” *Anna* 5.1.1988; Talonen, Arja-Elina ja Järveläinen, Pekka. ”Kyvyt ratkaisevat, ei sukupuoli.” *Anna* 5.1.1988; Ikonen, Mari ja Sarkkinen, Kari. ”Politiikolle sopii pehmeys.” *Anna* 5.1.1988; Vehkaoja, Helena ja Sarkkinen, Kari. ”Meillä ei naista ole hunnutettu.” *Anna* 12.1.1988.

³ Mattinen 2005.

⁴ Saman ilmiön voi nähdä myös *Helsingin Sanomien* julkaisemissa saman aikakauden henkilökuvissa. Ks. Railo 2006, 95–96.

sanoen 1990-luvun alussa julkaistuissa miespoliitikkojen haastatteluissa perehdyttiin aikaisempaa enemmän yhteiskunnallisiin teemoihin. Yksi tapa ymmärtää miespoliitikkojen haastatteluja on nähdä ne asiantuntijuuden osoituksina. Esimerkiksi Osmo Soininvaarasta vuosina 1987, 1996 ja 2000 julkaistut kirjoitukset ovat hyvä esimerkki siitä, millä tavoin käsitystä asiantuntijuudesta on mahdollista tuottaa. Vuonna 1996 julkaistussa kirjoituksessa luodaan Soininvaarasta älykästä kuvaa:

Osmo Soininvaara pitää ajattelutapaansa tutkijalle ominaisena. Hän eteni tutkijana hoitamaan apulaisprofessuuria, alanaan tilastotiede ja kansantalouden monimuuttujamallit, kunnes vaihtoi yliopiston politiikkaan. Yliopistolla hän rakenteli malleja, joihin saattoi hillota monta erilaista muuttujaa, ajoi luvut tietokoneella analyysimallin lävitse ja sain vastaukseksi jotakin hieman todennäköisempää kuin silkka arvaus.⁵

Soininvaaran haastatteluille onkin yhteistä, että niissä mainitaan hänen työskennelleen yliopistossa tilastotieteen tutkijana⁶. Havainnot rakentuvat ajatukselle matematiikasta ja luonnontieteistä objektiivisena tietona, jonka vastakohtaksi asetetaan ihmistieteet subjektiivisena tietona. Tämä jaottelu on sukupuolittunut siten, että miehelle on ajateltu olevan luontevaa tuottaa matematiikkaan ja objektiivisiin havaintoihin perustuvaa tietoa. Sitä paitsi luonnontieteet ja erityisesti sen kaikkein ”kovimmat” alat, kuten matematiikka ja fysiikka, nauttivat korkeampaa arvostusta kuin ”pehmeät” humanistiset tieteet.⁷ Myös yhdessä Soininvaaran haastatteluista asetetaan vastakkain yksityisen ihmisen arkielämän kokemukset ja laajat, koko yhteiskuntaa koskevat ilmiöt.

– On kovin inhimillistä ottaa päätöksenteon pohjaksi ihmisten huolet – esimerkiksi jonkun kansalaisen kohdalle sattuneiden epäoikeudenmukaisuuksien korjaaminen – mutta samalla se on vaarallista. Ratkaisusta tulee todennäköisesti aivan vääriä, jos kokonaisuus unohtuu. Yhden kannalta mieluisa ratkaisu voi olla monia muita kohtaan epäoikeudenmukainen.⁸

Tekstit, jotka esittelevät Soininvaaran mielipiteitä ovat kuitenkin poikkeuksellisia asiantuntijuuden kuvauksia juuri sen vuoksi, että niissä käytetään runsaasti tilaa asiantuntijuuden mielikuvan tuottamiseen. Huomattavasti tavallisempaa on, ettei asiantuntijuutta tuoteta miespoliitikkojen teksteissä näennäisesti lainkaan, vaan se otetaan itsestäänselvytytenä siten, ettei sitä tarvitse perustella mitenkään.

Soininvaaran asiantuntijuuden kuvauksia voi tulkita myös retorisesta näkökulmasta. Näin ajatellen ne pyrkivät vakuuttamaan lukijat haastateltavan esittämien toimenpiteiden ja näkökulmien erinomaisuudesta. Käsittelee hän Soininvaara juuri sellaisia aiheita – terveydenhuollon kehittämistä tai hyvinvointivaltion pelastamista – joita voi halutessaan pitää luontevasti naisten osaamisalueena. Tästä suunnasta katsoen tekstit yrittävät saada lukijat uskomaan, että hän on sosiaalipolitiikan ja terveydenhuollon rautainen asiantuntija siitä huolimatta, että hän on mies ja asettuu siis toiseen ääripäähän siinä tiedon tuottamisen ja perustelun positiossa, joka *Annalla* naispoliitikkojen haastatteluissa tavallisesti on.

Soininvaaran haastattelut ovat hyvä esimerkki siitä, miten miespoliitikot esitetään henkilökuviissaan yhteiskunnallisten asioiden asiantuntijoina. He kommentoivat luontevan ja

⁵ Töyry, Maija ja Pakkarinen, Jukka. Mies, joka kertoo kamaluuksia kuivakkaasti naurahtaen. *Anna* 23.1.1996.

⁶ Ks. myös Kylänpää, Riitta ja Heinonen, Ari. Osmo Soininvaara – messiaaksi mainittu. *Anna* 23.5.2000 sekä Kylänpää, Riitta ja Pakkarinen, Jukka. Soininvaaran rajut reseptit sairaalakriisiin. Tämä on vasta alkua. *Anna* 10.10.2002.

⁷ Matero 1996, 246–249.

⁸ Töyry, Maija ja Pakkarinen, Jukka. Mies, joka kertoo kamaluuksia kuivakkaasti naurahtaen. *Anna* 23.1.1996.

vapaan tuntuisesti laajoja yhteiskunnallisia kysymyksiä, kuten Suomen talouspolitiikkaa ja kansantalouden kipupisteitä. Tapa kuvata miesten tietoa on päinvastainen verrattuna siihen asiantuntemukseen, jota naisilla *Annassa* esitetään olevan. Naisten tieto pohjautuu yksityisen elämän ja arjen kokemuksiin, mutta miesten asiantuntemus suurten yhteiskunnallisten linjojen, tilastojen ja tutkimustulosten hyödyntämiseen.

Politiikka miesten taistelutantereena

Annan haastatteluissa esiintyy myös toinen tapa tarkastella miespolitiikkojen toimintaa. Niissä luodaan mielikuvaa yhteiskunnallisesta tilasta – politiikasta – jossa miehet ottavat mittaa toisistaan. Tämäntyyppisiä kuvauksia on mahdollista analysoida maskuliinisuuden uusintajina. Käsite ”maskuliinisuus” on mahdollista ymmärtää monella eri tavalla, mutta tässä sillä viitataan niihin sukupuolittuneisiin ihanteisiin, jotka vaikuttavat yhteiskunnallisen vallan jakautumiseen. Olennaista maskuliinisuudessa on, että miessukupuoli on historiallinen ja sosiaalinen ilmiö. Samoin kuin naiseus, myöskään mieheys ei ole suoraan johdettavissa ruumiimme fysiologista ominaisuuksista, vaan on seurausta monimutkaisesta sosiaalisesta prosessista. Se on siis aikaan ja paikkaan sidottu, ihmisten välisessä kanssakäymisessä muotoutunut asia, joka määrittyy vastakohtana naisellisiksi tai feminiiniseksi nähdylle piirteille. Se asettuu tai se asetetaan myös kulttuurihierarkkisesti feminiinisinä ymmärrettyjen ominaisuuksien yläpuolelle. Monet miestutkijat ajattelevatkin, että maskuliinisuus ja yhteiskunnallinen valta ovat kietoutuneet erottamattomasti yhteen, toisin sanoen vallan ja yhteiskunnallisen aseman tavoittelu on keskeinen osa maskuliinisuutta. Arto Jokinen on napakasti todennut, ettei mieheksi synnytä, vaan että mieheys ansaitaan: ”Maskuliiniseksi määritellyt ominaisuudet tuottavat miehen kategorian: mitä enemmän yksilö omaa näitä piirteitä, sitä suuremmalla varmuudella hän on ’mies.’”⁹

Maskuliinisuuteen liittyviä mielikuvia ja käsityksiä uusinnetaan kaikessa ihmisten välisessä kommunikaatiossa, myös tiedotusvälineissä. On kuitenkin väärin puhua maskuliinisuudesta yksikössä. Samana aikana ja samassa paikassa voidaan nähdä runsaasti erilaisia maskuliinisuuden muotoja. 1990-luvun alussa *Annassa* ilmestyneet miespolitiikkojen henkilökuvat voi nähdä yhdenlaisen maskuliinisuuden tuottamisen areenana. Samalla nämä tekstit hyödyntävät monia keinoja luoda mielikuvaa, että maskuliinisuus ja yhteiskunnallinen valta kuuluvat yhteen.

Miespolitiikkojen 1990-luvun alkupuolella julkaistujen henkilökuvien uusintama maskuliinisuus pohjautuu ajatukselle, että politiikka on miehille luontevaa työtä. Tätä mielikuvaa tuotetaan kuvaamalla, miten miespolitiikot ovat vaivattoman tuntuisesti nousseet yhä uusiin vastuullisiin asemiin yhteiskunnassa. He eivät ole edes välttämättä pyrkineet politiikkaan: ”politiikan piti olla pelkkä harrastus”¹⁰ tai he ”harrastivat yhteiskunnallisia asioita” jo koulussa¹¹ ja myöhemmin yliopistossa. He ovat ”yhdistysfriikkejä”, jotka ovat yllättyneitä ensimmäisissä vaaleissa saamastaan äänimäärästä.

Monissa miespolitiikkojen uraa kuvailevissa teksteissä poliitikoksi tulemisen tai politiikan huippupaikalle nousemisen prosessia ei välttämättä luonnehdita ollenkaan. Sen sijaan kerrotaan aikaisemmasta yhteiskunnallisesta aktiivisuudesta, esimerkiksi lehtien perusta-

⁹ Jokinen 2010, 128–139; Connell 1995, 67–86.

¹⁰ Tanskala-Sandström, Raija-Liisa ja Heinonen, Ari. Pitkä marssi idealistista ammattipoliitikoksi. *Anna* 6.11.1990.

¹¹ Vehkaoja, Helena ja Heinonen, Ari. Ministeri Ilkka Kanerva suunnittelee: Tulevaisuuden onnela on naisten. *Anna* 2.6.1987.

misesta, artikkeleiden kirjoittamisesta, opiskelusta ja yhdistystoimintaan osallistumisesta, jonka jälkeen puolueen puheenjohtajaksi tai varapuheenjohtajaksi nousu on itsestäänselvyys, jota ei kuvata lainkaan.¹² Kansanedustajaksi ”tullaan” ja ministeriksi ja puolueen puheenjohtajaksi nouseaan.¹³ Esimerkiksi Paavo Väyrysen uran kehitystä kuvataan näin: ”hän kohosi nopeasti pääministerin poliittiseksi sihteeriksi ja puolueen varapuheenjohtajaksi. Kaksikymmentähdeksänvuotiaana hän oli opetusministeri, seuraavana vuonna työministeri. Kolmekymppisenä hänestä leivottiin maan ulkoministeri.”¹⁴

Näennäistä vaivattomuutta korostaa sekin, että vallassa olevia miespoliitikkoja kuvailaan *Annassa* aktiivisina ja määrätietoisina henkilöinä. Esimerkiksi tekstissä ”Millaisia ovat kansanparantaja Viinasen kovat tropit”, joka julkaistiin elokuussa 1991, luonnehditaan valtiovarainministeri Iiro Viinasen (kok) toimintaa: hän päättää, julistaa, vakuuttaa, vastustaa ja jopa uhoaa. Kirjoituksen lopussa hänet esitetään riitojen ja kiistojen tyytyväisenä voittajana: ”Tiedotustilaisuudessaan hän istuu suoraselkäisenä, ristii kätensä ja hymyilee voitonriemuisesti.”¹⁵ Haastatteluissaan miespoliitikkoja ei kuvailla epäroivina tai heikkoina ihmisinä. Ilkka Kanervan julkista kuvaa ennen vuotta 1995 tarkastellut Mikko Lehtonen on todennut, että Kanervaa koskevat uutiset perustuivat idealisoidulle mielikuvalle julkisessa maailmassa toimivista, toisista ihmisistä riippumattomista miehistä.¹⁶

Vaikka miespoliitikkojen haastatteluista välittyy vaikutelma, että he liikkuvat politiikassa ja yhteiskunnallisessa toiminnassa vaivattomasti, kokevat he kirjoituksissa kuitenkin vastoinkäymisiä. Monessa miespoliitikon uraa käsittelevässä kirjoituksessa kerrotaan niistä hankaluuksista ja haasteista, joita he ovat politiikassa kokeneet. Tällöinkin luopuminen politiikasta on pikemminkin vapaaehtoinen vaihtoehto kuin pakko. Miespoliitikot saattavat lähteä ”vapaaehtoiseen maanpakoon” hoitamaan tärkeää virkaa kotimaassa tai ulkomailla, ennen kuin he palaavat ”entistä päättäväisempänä” politiikan ”taistelulentille”. Värikkäämmässä tekstissä poliitikko palaa ”kentälle – haavoitettuna, ärsytettynä ja entistäkin vaarallisempänä”.¹⁷

Kirjoituksissa käytetäänkin usein sotaan liittyviä metaforia: taistelu, tukijoukot, poliitikon kaatuminen merkityksessä vaalitappion kärsiminen tai lipunkantaja, kuten Erkki Tuomiojan haastattelun otsikossa ”viimeinen lipunkantaja”.¹⁸ Viittaukset taisteluun tai sotaan saattavat olla myös epäsuoria, kuten Ilkka-Christian Björklundin poliittista uraa kuvailevassa tekstissä ”Viimeinen partiopoika”, jolla halutaan avoimesti korostaa hänen pehmyttään verrattuna muihin poliitikkoihin.¹⁹ Ovatko muut poliitikot tällöin sotilaita, jos Björklund on vain partiopoika? Myös Karin Wahl-Jorgensen on kiinnittänyt huomiota

¹² Siistonen, Miia ja Järveläinen, Pekka. Vihreä puoluejohtaja Pekka Sauri: On osattava myös joustaa *Anna* 28.5.1991; Heino, Erja-Outi ja Heiskala, Antti. Rehnin Ollin optio tulevaisuuteen. *Anna* 27.3.1990.; Toivola, Mirka ja Pakarinen Jukka. Tunteettoman Kari Uotilan muistutus arkipäivästä. *Anna* 15.5.1990.

¹³ Leppä, Asta ja Reunanen, Juha. Pekka Rätty – politiikan kirkassilmä. *Anna* 1.10.1991.

¹⁴ Leppä, Asta ja Reunanen, Juha. Paavo Väyrynen – Mister somebody. *Anna* 12.5.1992. Salolaisen nousu kokoomuksen puheenjohtajaksi kuvaillaan ”Salolaisesta kuoriutui yhtäkkiä poliittinen kotkanpoika”. Leppä, Asta ja Weckström, Magnus. Valtakunnan kaksi ässä. *Anna* 15.11.1992.

¹⁵ Leppä, Asta ja Kukkonen, Paula. Millaisia ovat kansanparantaja Viinasen kovat tropit. *Anna* 6.8.1991.

¹⁶ Lehtonen 1995, 115–145.

¹⁷ Tanskala-Sandström, Raija-Liisa ja Heinonen, Ari. Pitkä marssi idealistista ammattipoliitikoksi. *Anna* 6.11.1990; Tuomioja Leppä, Asta ja Kukkonen, Paula. Erkki Tuomioja, viimeinen lipunheiluttaja. *Anna* 27.8.1991; Leppä, Asta ja Reunanen, Juha. Paavo Väyrynen – Mister somebody. *Anna* 12.5.1992.

¹⁸ Leppä, Asta ja Kukkonen, Paula. Erkki Tuomioja, viimeinen lipunheiluttaja. *Anna* 27.8.1991. Ks. myös Olli Rehn: ”Jos/kun lipunkantaja kaatuu, tallautuuko myös aate jalkoihin.” Heino, Erja-Outi ja Heiskala, Antti. Rehnin Ollin optio tulevaisuuteen. *Anna* 27.3.1990.

¹⁹ Tanskala-Sandström, Raija-Liisa ja Heinonen, Ari. Pitkä marssi idealistista ammattipoliitikoksi. *Anna* 6.11.1990.

siihen, että miespolitiikkojen kuvauksissa toistuvat usein armeijaan ja urheiluun liittyvät metaforat. Wahl-Jorgensen arvioi, että armeijaan ja urheiluun liittyvät kielikuvat uusintavat mielikuvaa politiikasta miehille sopivana ja luontevana toimintana.²⁰

Kiinnostavaa on myös se, mistä miespolitiikkojen henkilökuviissa ei puhuta. Populaarikulttuurin maskuliinisuuksia tarkastellut Kenneth MacKinnon on väittänyt, että ruumis ja ruumiillisuus on keskeinen osa maskuliinisuutta: ”The male body takes on a crucial role in masculinity. Because the body is so obviously there, and it is so obviously physical, the suggestion is that if it is male, its masculinity is natural.” *Anna*-lehden julkaisemissa miespolitiikkojen haastatteluissa ruumista ei kuitenkaan mainita. On selvää, että jos tarkastelee maskuliinisuutta MacKinnonin tavoin sellaisessa muodossa, kuin se ilmenee esimerkiksi 1980-luvun amerikkalaisissa toimintaelokuvissa, maskuliinisuus ja miehen vartalo liittyvät erottamattomasti yhteen. MacKinnonin analysoimissa elokuvissa tuotetaan usein illuusiota, että elokuvien miessankarit kykenevät täydellisesti hallitsemaan omaa ruumistaan ja käyttämään sitä kuin konetta omien tavoitteidensa saavuttamiseen.²¹

Se maskuliinisuus, jota *Annan* julkaisemat miespolitiikkojen haastattelut uusintavat, ei kuitenkaan tuo esille miehen ruumiillisuutta. Tässä mielessä miespolitiikkojen henkilökuvat asettuvat naispolitiikkojen haastattelujen vastakohtaksi. Toisin kuin naispolitiikkojen henkilökuviissa, joissa tyypillisesti naisruumis muodostaa naispolitiikoille ongelman tai haasteen osallistua poliittiseen työhön, miespolitiikkojen elämää käsittelevissä teksteissä miesten ruumiin sopivuutta politiikkaan ei tarvitse pohtia. Miehen ruumis sopii politiikkaan luonnollisesti ja itsestään selvästi. Tekstit uusintavat mielikuvaa naisista ruumiillisina ja miehistä ennen muuta henkisinä olentoina. Irrottautuminen ruumiillisuudesta näyttää *Annan* henkilökuviin perusteella olevan tyypillistä politiikan maskuliiniselle ihanteelle. Vertailu toimintaelokuvien ruumiillisiin sankareihin tuo korostetusti esille sen, että maskuliinisuuksia on erilaisia ja että erilaiset maskuliinisuudet korostavat miesten korkeampaa kulttuurista asemaa eri tavoin.²²

Miespolitiikkojen haastatteluissa esiintyy myös eräitä muita poliitikkoja, mutta heidän merkityksensä on henkilökuvan kohteen elämässä vähäinen. 1990-luvun alkupuoliskolla julkaistuissa miespolitiikkojen kuvauksissa miehet esitetään yksinäisinä, riippumattomina ja vapaina hahmoina. He tekevät itse omaa elämäänsä koskevat ratkaisut muista riippumatta, määrätietoisesti ja täsmällisesti: ”Sauli Niinistö suunnistaa eteenpäin tarkoin kartoin, savumerkkejä tähyilemättä.”²³ Vaikka kirjoituksissa mainitaan henkilöitä, jotka kannattavat jutussa mainittua miestä, niin miehet kuitenkin pärjäävät ja selviävät politiikassa itse. Olli Rehnin haastattelussa tosin mainitaan väite, että Rehn on Seppo Kääriäisen suojatti, mutta samalla kirjoituksessa annetaan Rehnille tilaa torjua tämä ajatus²⁴. Tukijoiden ja kannattajien mainitseminen näyttää olevan pikemminkin keino osoittaa, että henkilökuvan kohde nauttii laajaa suosiota.

Miespolitiikkojen henkilökuviin sisältyvissä vastoinkäymisten kuvauksissa esiintyy yksi tai useampia vastustajia, jotka pyrkivät vastustamaan tai vahingoittamaan haastateltavaa. Mikäli vastustajia on vain yksi, hänet on tavallisesti nimetty, mutta jos vastustajia on useampia, heidät esitetään anonyyminä joukkona. Tyypillisesti miespolitiikon vastustajina

²⁰ Wahl-Jorgensen 1996, 56–60, 64–67.

²¹ MacKinnon 2003, 5, 39–41.

²² Sipilä 1994, 27–29.

²³ Leppä, Asta. Kyky, kyvykkäämpi, Niinistö. *Anna* 18.6.1996.

²⁴ Heino, Erja-Outi ja Heiskala, Antti. Rehnin Ollin optio tulevaisuuteen. *Anna* 27.3.1990.

ovat muut poliitikot, joiden nimeä tai sukupuolta ei mainita. Teksteistä syntyy kuitenkin vaikutelma, että vastustajat ovat muita miehiä, koska naispoliitikkoja ei näissä kohdissa juuri näy. Tämä korostaa vaikutelmaa, että politiikka on tila, jossa miehet ottavat mittaa toisistaan.

Kun puhe tulee takkinsa kääntäjistä, Pertti Salolaisen ääni muuttuu halveksunnasta paksumaksi. Häntä itseään on mahdoton syyttää keskeisten linjauksien hylkäämisestä, vaan hän palaa vielä tänään, kaksikymmentä vuotta myöhemmin, teemoihin, joista hän kirjoitti jo kuusikymmentäluvun lopussa. Niitä ovat markkinatalousjärjestelmän ekologinen omatunto sekä ns. mahdollisuuksien tasa-arvo: ihmiset on palkittava ahkeruudesta, osaamisesta ja luovuudesta.

Palkitsematta jättämisen hän on itse saanut tuta.²⁵

Valtataistelussa muut miespoliitikot syyttävät haastattelun kohdetta ”pehmeystä”²⁶ tai pehmeiden arvojen kannattamisesta, kuten Pertti Salolaista: ”Luonnonsuojelusta lavertelevalla nuorella miehellä ajateltiin olevan hatun alla heinää.”²⁷ Eräistä miespoliitikoista tuotetaan kertomusta, jossa he erottautuvat muista: he ovat esittäneet senhetkisen valtaviiran vastaisia mielipiteitä tai ajatuksia. Kun he epäilevät Neuvostoliiton yhteiskuntajärjestystä, he joutuvat ”ulkopoliittiselle mustalle listalle”,²⁸ ja kun he arvostelevat puoluejohtoa, heiltä evätään pääsy puoluetoimikuntaan.²⁹ Kertomuksiin sisältyy usein ratkaisu, jossa myöhemmät tapahtumat osoittavat miespoliitikon olleen alun perin oikeassa.

Miespoliitikkojen henkilökuviissa esitetyt konfliktit muiden miesten kanssa tuovat ilmi maskuliinisuuden sisältyvän ristiriitaisen suhteen muihin miehiin. Mikko Lehtonen on todennut, että maskuliinisuuden olennainen osa on jatkuvan tavoittelun, kilvoittelun ja saavuttamisen kehä. Maskuliinisuus tai mikään erityinen maskuliinisuuden muoto ei ole pysyvä olotila, jonka mies voi joskus saavuttaa, vaan se edellyttää jatkuvaa kamppailua muita miehiä vastaan, jatkuvaa oman maskuliinisuuden todistamista. Ristiriita syntyy siitä, että menestys maskuliinisessa kilvoittelussa edellyttää muiden miesten hyväksyntää. Miehet siis kamppailevat toisiaan vastaan todistaakseen oman maskuliinisuutensa ja saavuttaakseen muiden miesten suosion. Liiallinen maskuliinisuus, liiallinen aggressiivisuus johtaa muiden miesten vastarintaan ja lopulta oman poliittisen uran pysähtymiseen. Sen sijaan osoitus siitä, että kykenee yhteistyöhön, tarjoaa tilaisuuden todelliseen menestykseen.³⁰ *Annan* julkaisemista miespoliitikkojen henkilökuviista ilmenee, että suurimpana uhkana teksteissä on miesten väitetty pehmeys, esimerkiksi luonnonsuojelullisten arvojen kannattaminen, tai erottautuminen joukosta, erilaisuus suhteessa muihin miespoliitikkoihin.³¹

Kuvaukset miespoliitikkojen pehmeystä vertautuvat mielenkiintoisella tavalla siihen kriittisen miestutkimuksen piirissä tehtyyn havaintoon, että pehmeiden ja herkkyyden kuvaukset näyttävät kääntyneen hegemonisen maskuliinisuuden rakenteita vahvistavaan suuntaan.³² 1990-luvulla julkaistuilla miespoliitikkojen henkilökuville on yhteistä, että

²⁵ Leppä, Asta ja Weckström, Magnus. Valtakunnan kaksi ässää. *Anna* 15.11.1992.

²⁶ Toivola, Mirka ja Pakarinen Jukka. Tuntemattoman Kari Uotilan muistutus arkipäivästä. *Anna* 15.5.1990.

²⁷ Leppä, Asta ja Weckström, Magnus. Valtakunnan kaksi ässää. *Anna* 15.11.1992.

²⁸ Tanskala-Sandström, Raija-Liisa ja Heinonen, Ari. Pitkä marssi idealistista ammattipoliitikoksi. *Anna* 6.11.1990.

²⁹ Tuomioja Leppä, Asta ja Kukkonen, Paula. Erkki Tuomioja, viimeinen lipunheiluttaja. *Anna* 27.8.1991.

³⁰ Lehtonen 1995, 115–145.

³¹ Lehtonen 1995, 115–145; Jokinen 2010, 128–130.

³² MacKinnon 2003, 71–75; Nieminen 2010, 39–40.

niissä kerrotaan miespoliitikkojen yksityiselämästä seikkoja, joiden voi tulkita korostavan heidän persoonallisuutensa herkkiä puolia.

Näissä artikkeleissa luonnehdittiin haastateltujen miesten perhetaustaa, lapsuutta, nuoruuden kokemuksia muuallakin kuin poliittisissa järjestöissä sekä nykyisiä läheisiä ihmisuhteita, suhdetta vaimoon tai lapsiin. Samaan yksityiselämän luokkaan voi liittää myös vapaa-ajan harrastukset, lempimusiikin tai -kirjallisuuden kuvaukset. Kirjoituksissa yksityiselämä asettuu vastapainoksi yhteiskunnalliselle tilalle ja politiikalle. Lapsuus, koti ja nuoruus näyttävät tavallisesti huolettomana ja helppona aikana, josta on saanut resursseja myöhempään elämään. Koti ja koulu ovat saattaneet antaa poliitikolle ”eväät, joihin voin vielä tänäkin päivänä turvautua”.³³ Monessa tekstissä mainitaan myös poliitikon omat lapset ja annetaan ymmärtää tai sanotaan suoraan, että suhteet omiin lapsiin ovat kuitenkin tärkeintä maailmassa.³⁴

Julkisuuskuvan hallintaa

Miespoliitikkojen henkilökuissa tuodaan siis esille myös yksityiselämän asioita, kuten lapsuuden ja nuoruuden tapahtumia. Miten näitä kertomuksia tulisi ymmärtää? Miespoliitikkojen yksityiselämän kuvauksia voi osittain selittää sillä, että se oli poliitikkojen oman edun mukaista. 1980- ja 1990-luvun taitteessa *Anna* tarjosi oivallisen välineen miespoliitikoille oman julkisen kuvansa kiillottamiseen: he reflektoivat omia elämänvalintojaan ja -arvojaan, perustelivat ja arvioivat niitä. Kirjoitukset ovat eräänlainen jatkumo 1970- ja 1980-lukujen taitteessa julkaistuille poliittisten parisuntien haastatteluille, joissa myös tuotiin julki omaa yksityiselämää. Merkittävä ero aikaisempaan on kuitenkin se, että nyt miehet näkyvät julkisuudessa yksin, ilman perhettä. Vaimoa ei enää tarvitse tuoda julkisuuteen korostamaan sitä, että nyt puhutaan yksityiselämästä. 1990-luvulla julkaistuissa miespoliitikkojen haastatteluissa mennään myös olennaisesti syvemmälle ja henkilökohtaisemmalle tasolle kuin kymmenen vuotta aikaisemmin. 1980-luvun alussa poliittisten perheiden haastatteluissa kerrottiin, mitä miespoliitikko tekee vapaa-aikanaan, mutta 1990-luvun alussa hän puhuu kokemuksistaan, tunteistaan ja menetyksistään. Hän kuvailee lapsuuttaan, luonnehtii suhdettaan omiin lapsiinsa sekä puhuu vanhempiensa kuolemasta. Vuonna 1992 julkaisutussa haastattelussa Paavo Väyrynen (kesk) avautui toimittajalle neljänkymppin kriisistään:

- Se oli neljänkymppin kriisi, semmoinen elämänvaihe, jossa lapset muuttavat pois kotoa
- meilläkin on 23-vuotias tyttö, joka on jo vissiin viisi vuotta asunut kodin ulkopuolella, poika kirjoitti ylioppilaaksi tänä keväänä ja nuorin tytär on 15... Sitten omat vanhemmat vanhenevat ja kuolevat – äitini kuoli viisi vuotta sitten. Sitä huomaa yhtäkkiä, ettei olekaan enää nuori. Ja että eihän siihenkään ole pitkästi aikaa kun on oma lähtö edessä.³⁵

1980- ja 1990-lukujen taitteessa julkaistuissa miespoliitikkojen henkilökuissa voi nähdä monenlaisia tapoja pyrkiä vaikuttamaan lukijoiden mielikuviin kirjoituksen kohteena olevasta politiikosta. Hyvä esimerkki tällaisen julkisuuden mahdollisuuksista on poliitikon tekemä ”julkinen tunnustus”, joka ilmenee muutamassa aikakauden tekstissä. Yksi tällainen kirjoitus on Ilkka Kanervan haastattelu vuodelta 1987, jossa vaatimus tunnustukseen

³³ Tanskala-Sandström, Raija-Liisa ja Heinonen, Ari. Pitkä marssi idealistista ammattipoliitikoksi. *Anna* 6.11.1990.

³⁴ Kanerva, Siistonen, Miia ja Järveläinen, Pekka. Vihreä puoluejohtaja Pekka Sauri: On osattava myös joustaa *Anna* 28.5.1991. Leppä, Asta ja Reunanen, Juha. Paavo Väyrynen – Mister somebody. *Anna* 12.5.1992.

³⁵ Leppä, Asta. Paavo Väyrynen Mister somebody. *Anna* 15.2.1992.

esitetään toimittajan suulla osittain implisiittisesti, mutta osittain myös avoimesti kysymyksissä ”Oletko siis broileripoliitikko?” ja ”Oliko naiseen vetoaminen harkittu juttu?” Toimittajan epäilevä ja haastavakin asenne johtaa kirjoituksessa Kanervan henkilökohtaiseen tunnustukseen:

Jolloinkin nuoremman tyttärensä syntymän jälkeen Ilkka Kanerva ryhtyi pohtimaan omia vaihtoehtojaan ja muun muassa mahdollisuuttaan hakeutua ”oikeaan työhön” esimerkiksi poliittista sapattivuotta viettämään.

[--]

Tuumailuista syntyi uusi Kanerva, eronnut mies ja salkuton ministeri (ministeri ilman ministeriötä), joka ei myönnä olevansa sovinisti, mutta ei feministikään.³⁶

Kirjoituksessa yhdistetään Kanervan poliittisen ajatusmaailman kehitys hänen henkilökohtaisen elämänsä muutoksiin. Tyttären syntymä on ollut lähtölaukaus elämänmuutokselle, jonka lopputuloksena Kanerva luopui aikaisemmista poliittisista ajatuksistaan ja omaksui nykyiset mielipiteensä.

Ilkka Kanervan puheenvuoroa voi pitää julkisena tunnustuksena. Siinä julkisuuden henkilö myöntää virheensä julkisesti ja lupaa parantaa tapansa jatkossa. Julkista tunnusta on pidetty vuosituhannen vaihteen länsimaiselle kulttuurille tyypillisenä ilmiönä: on puhuttu suorastaan myöhäismodernista tunnustamisen kulttuurista. Tälle tunnustamisen kulttuurille on ominaista, että siinä hyödynnetään tiedotusvälineitä henkilökohtaisen tunnustuksen välikappaleena. Aikaisemmin tunnustukset tehtiin rippituolissa kirkossa tai läheiselle ystävälle kahden kesken, mutta nyt tunnustukset tuodaan tuhansien ihmisten nähtäville median välityksellä.³⁷

Ilkka Kanerva ei suinkaan ole ainoa miespoliitikko, jonka tekstistä löytää tunnustuksen sävyjä. Marraskuussa 1990 *Annassa* julkaistiin sosiaalidemokraattisen puolueen jäsen ja entisen kansanedustajan Ilkka-Christian Björklundin haastattelu otsikolla ”Pitkä marssi idealistista ammattipoliitikoksi”. Kuten otsikkokin antaa ymmärtää, kirjoituksessa tarkastellaan Björklundin henkistä kehitystä pyrkimyksenä osoittaa, että hän on mennyt parempaan suuntaan. Tunnustuksen henkilökohtaisuutta korostaa se, että kerronta on laadittu ”minä” -muotoon. Björklund toisin sanoen puhuu ikään kuin itse itsestään, mikä on *Annan* julkaisemien poliitikkojen haastattelujen joukossa epätavallinen ratkaisu. Varsinaisen tunnustuksen koostuu pitkistä henkilökohtaisesta oman radikalismista ja kärjekkyyden tilityksestä: ”Me halusimme romuttaa vanhan maailman ja panna pystyyn uuden, entistä ehomman. Heti, tässä ja nyt.” Tekstissä Björklundin henkinen kehitys huipentuu Pohjoismaiden neuvoston pääsihteerin työssä, jossa hänestä omien sanojensa mukaan ”kypsyi rauhallinen reformisti, joka osaa kertarysäyksen asemasta arvostaa sitkeää pienten askelten politiikkaa”.³⁸

Ilkka-Christian Björklundin haastattelussa ei piilotella sitä tosiasiaa, että Björklund on pyrkimässä eduskuntaan seuraavan vuoden keväällä. Itse asiassa tekstiä voi hyvällä syyllä pitää eduskuntavaalien vaalimainoksena: siinä määrin kriitikittömästi se Björklundiin suhtautuu.³⁹

³⁶ Vehkaoja, Helena ja Heinonen, Ari. Ministeri Ilkka Kanerva suunnittelee: Tulevaisuuden onnena on naisten. *Anna* 2.6.1987.

³⁷ Sumiala-Seppänen 2007, 163–183.

³⁸ Tanskala-Sandström, Raija-Liisa ja Heinonen, Ari. Pitkä marssi idealistista ammattipoliitikoksi. *Anna* 18.11.1990.

³⁹ Tanskala-Sandström, Raija-Liisa ja Heinonen, Ari. Pitkä marssi idealistista ammattipoliitikoksi. *Anna* 18.11.1990.

Väyrysen, Kanervan ja Björklundin haastatteluista voi päätellä, että tunnustaminen tehokeinona sopii erityisen hyvin sellaisille poliitikoille, jotka jakavat voimakkaasti mielipiteitä: heihin on menneisyydessä esimerkiksi iskostunut tietty leima, josta he haluavat eroon. Björklundin tekstissä tämä leima on ilmiselvästi ääriivasemmistolaisuus sekä kyvyttömyys tai haluttomuus tehdä kompromisseja. Väyrysen haastattelussa puolestaan kertomuksella ”neljäkymppien kriisistä” torjutaan väitteitä, että luopuminen puolueen puheenjohtajuudesta olisi ollut alkusoitto presidentin virkaan pyrkimiselle. Toisin sanoen siinä torjutaan aikaisempaa mielikuvaa Väyrysestä vallanhimoisena ja laskelmoivana pyrkyrinä.⁴⁰

Väyrysen, Kanervan ja Björklundin julkiset tunnustukset voi nähdä uudenlaisena keino-vaikutusta ihmisten käsityksiin heistä. Julkinen tunnustus edellyttää kolmea eri tahoa: tunnustajaa, tunnustuksen vaatijaa ja armahtajaa. Tässä tapauksessa tunnustaja on tietysti poliitikko itse, tunnustuksen vaatija on toimittaja (ja hänen kauttaan implisiittisesti median yleisö) ja armahtaja ovat haastattelun lukijat. Kirjoitukset tuottavat kaikki nämä positiot ja tarjoavat niitä eri tahoille. Julkisen tunnustuksen mekaniikka osoittaa, että henkilöön tai persoonaan kohdistuvasta julkisuudesta on itsestään tullut tärkeä osa poliitikkojen julkisuutta. Se kertoo samalla myös laajemmasta viestintäympäristön arvojen muutoksesta, jota ilmentää esimerkiksi tosi-tv:n erilaisten formaattien kasvava suosio. Henkilökohtaisesta julkisuudesta sinänsä on siis tullut myönteinen ilmiö.⁴¹

On puhuttu ”terapiakulttuurista”, jossa yksilöt selittävät julkisuudessa omia toimiaan psykologisoimalla niitä. Omia päätöksiä ei perustella rakenteellisilla tai yhteisöllisillä syillä, vaan lähtökohdana on henkilökohtainen kokemus, jota käsitellään julkisuudessa.⁴² Terapiakulttuurin piirteitä voi nähdä myös miespoliitikkojen henkilökuviissa, joissa omaa poliittista uraa ja sen käännteitä selitetään etsimällä niille selityksiä henkilökohtaisesta elämästä. Tunnustaminen viestinnän välineenä antaa poliitikolle mahdollisuuden osoittaa, että hän on tietoinen virheistään, oppinut niistä jotain ja päättänyt tehdä muutoksen. Poliitikon julkinen tunnustus antaa kuvitteellista valtaa yleisölle joko antaa anteeksi tai olla antamatta. Toisessa ajassa ja paikassa tällainen julkinen avautuminen olisi saatettu nähdä nöyryyttävänä, mutta 1990-luvun alun Suomessa sitä on pidetty ainakin jossain määrin hyödyllisenä keinona vaikuttaa omaan julkisuuskuvaan.

On kuitenkin muistettava, että yksityiselämän julkisuus, julkinen tunnustus ja terapiakulttuuri eivät ole sukupuolineutraaleja ilmiöitä. Yksityiselämän julkisuus sellaisena kuin ne näiden miesten henkilökuviissa ilmenee, tukee heidän poliittista uraansa. Yksityiselämän kuvausten tarkoituksena on selittää ja perustella miesten työtä politiikassa. Sen sijaan naispoliitikkojen yksityiselämän julkisuus osoittaa, että yksityiselämä on heille haaste, johon pitää vastata, tai ongelma, joka täytyy ratkaista. Miespoliitikoille yksityiselämän julkisuus on sitä vastoin tarjonnut uusia mahdollisuuksia ja keinoja ilmaista oman persoonallisuuden erinomaisuutta. Tätä asetelmaa käsitellen tarkemmin luvussa 10.

Uusi poliittinen julkisuus

Miespoliitikkojen yksityiselämän kuvaukset 1990-luvun *Anmassa* osoittavat, että luvussa kolme kuvailtu, 1970-luvun lopussa tapahtunut, poliitikkojen yksityiselämän tulo julki-

⁴⁰ Leppä, Asta ja Reunanen, Juha. Paavo Väyrynen Mister somebody. *Anna* 12.5.1992.

⁴¹ Sumiala-Seppänen 2007, 163–183.

⁴² Maksimainen 2008, 209–213.

suuteen jatkui prosessina ainakin 1990-luvun alkuun saakka. Samat kehityslinjat, jotka olivat alkaneet edellisinä vuosina, jatkuivat ja voimistuivat siten, että miespoliitikkojen kiinnostus ja valmius kertoa omasta yksityiselämästään kasvoi entisestään. Ideologisten vastakohta-asetelmien lientyminen, puolueiden ja kansalaisten välisen suoran yhteydenpidon vähentyminen sekä poliittisen ja viihdejulkisuuden välisen hierarkian mataloituminen edesauttoivat kehitystä, jossa oman elämän avaaminen julkisuudelle tuli aikaisempaa mielekkäämmäksi. Puolueiden ja kansalaisten välistä suoraa kommunikaatiota pitkään tukeneet puoluelehdet kokivat 1990-luvun alun laman aikana liki täydellisen haaksirikon. Puoluesidonnaisuus oli ollut lehdille jo vuosikymmenien ajan selvä rasite, joka vaikeutti niiden ponnisteluita saavuttaa edes siedettävä taloudellinen kannattavuus. Laman aikana vain kaikkein voimakkaimmat ja suurimmat puoluelehdet selvisivät ja nekin selvästi vähentyneellä tilaajamäärällä. Toisaalta samanaikainen puolueuskollisuuden väheneminen merkitsi, että sitoutumattomassa mediassa esiintyminen oli poliitikoille hyödyllisempää myös toisella tavalla: saattoihan sillä saavuttaa uusia kannattajaryhmiä. Lopputuloksena oli tilanne, jossa esiintyminen sitoutumattomassa tiedotusvälineessä oli poliitikoille mielekkäämpää ja tavoiteltavampaa kuin aikaisemmin.⁴³

1980-luvun alussa tapahtunut poliitikkojen ja toimittajien suhteiden muutos jatkui yhä vuosikymmenen vaihteessa. Esko Salminen väittää, että juuri 1980-luvun loppuun sijoittuu jälleen uusi murroskausi, jolloin toimittajien ja poliitikkojen valtasuhde muuttui. Toimittajat muuttuivat yhä aggressiivisemmiksi ja kriittisemmiksi omassa uutisoinnissaan, mitä ilmensivät esimerkiksi toimittajien ja pääministeri Harri Holkerin tulehtuneet suhteet.⁴⁴ 1990-alussa julkaistut miespoliitikkojen henkilökuvat paljastavat Salmisen luoman kuvan toisen puolen. Poliitikot, eivät ainakaan miespoliitikot, eivät jääneet odottamaan toimittajien kriittisiä puheenvuoroja, vaan tarttuivat muuttuneen poliittisen journalismin tarjoamiin uusiin mahdollisuuksiin ja menivät rohkeasti naistenlehtiin kertomaan taisteluistaan politiikan kentillä ja rauhoittumisestaan kotona vaimon kanssa.

Omien tunteiden kuvaamisen ja persoonallisuuden herkkien puolten esilletuomisen myönteistä vaikutusta on luonnehdittu jopa merkkeinä kulttuurin feminisoitumisesta. Alexander Stubbin julkisuuskuvaa tarkastellut Jiri Nieminen on arvioinut, että kulttuurin feminisoituminen hyödyttää itse asiassa miespoliitikkoja enemmän kuin naisia. Naisten feminiinisten puolten esilletuominen ei auta heitä poliitikkoina yhtään, koska heidän naismaisuuksensa on itsestäänselvyys ja miesmäisistä ymmärrettyjen piirteiden korostaminen puolestaan vaikuttanee ”irvokkaalta”, toteaa Nieminen. Muuttuneesta kulttuurista hyötyvätkin ennen muuta sellaiset miespoliitikot, jotka osaavat leikitellä julkisuudessa feminiinisillä ja maskuliinisilla persoonallisuuden piirteillä, kuten Alexander Stubb.⁴⁵ Myös *Annassa* julkaistut miespoliitikkojen henkilökuvat tukevat Niemisen johtopäätöstä siinä mielessä, että ainakaan miespoliitikkojen herkkien puolten kuvaukset eivät onnistu murtamaan tai rikkomaan mielikuvaa politiikasta paremmin miehille soveltuvana elämänaalueena.

Annan 1990-luvun alussa julkaisemat miespoliitikkojen henkilökuvat kertovat kuitenkin siitä, että muuttunut poliittinen julkisuus on edellyttänyt poliitikoilta uusien viestintätaitojen opettelua. Näistä artikkeleista voi päätellä, että 1990-luvulle tultaessa poliitikoilta on edellytetty valmiutta kertoa itsestään ja omasta yksityiselämästään mielenkiintoisella tavalla.

⁴³ Tommila & Salokangas 1998, 304–310.

⁴⁴ Salminen 2006, 90–94.

⁴⁵ Nieminen 2010, 33–43.

Kyseessä ei ole ensimmäinen kerta, kun poliittisen julkisuuden muutos on pakottanut poliitikot hiomaan esiintymistaitojaan. Ville Pernaa on kuvaillut, kuinka television nousu Suomen johtavaksi poliittisen julkisuuden välineeksi 1960–1970-lukujen taitteessa johti tilanteeseen, jossa poliitikoilta edellytettiin kykyä esiintyä luontevasti ja varmasti suorassa lähetyksessä televisiolamppujen paahteessa⁴⁶. Poliitikkojen yksityiselämän leviämisen joukkotiedotusvälineisiin on myös pakottanut kehittämään uusia itseilmaisun tapoja. Uudenlaisessa mediaympäristössä poliitikkojen oli kyettävä luomaan itsestään ja omasta poliittisesta kehityksestään uskottavan tuntuinen kertomus, joka antaa heistä myönteisen kuvan ihmisinä ja poliitikkoina.

Annassa 1990-luvun alussa ilmestyneet miespoliitikkojen henkilöhaastattelut muodostavat siihen saakka julkaistuille naispoliitikkojen haastatteluille vastinparin. Kun naispoliitikkojen henkilökuissa pyritään ratkaisemaan niitä ongelmia, joita naisten yhteiskunnallisessa tilassa toimimiseen liittyy, miespoliitikkojen haastatteluissa miehet toimivat vapaan ja luonnollisen oloisesti yhteiskunnallisessa tilassa, politiikassa. Miespoliitikkojen henkilökuissa ei pohdita, miten heidän yksityiselämänsä kontrollin käy sen jälkeen, kun he ryhtyvät poliittiseen virkaan. Teksteissä kuvaillut yksityiselämän kokemukset liittyvät saumattomasti julkisiin poliittisiin velvollisuuksiin, eivätkä ole niiden kanssa ristiriidassa, kuten naispoliitikkojen henkilökuissa.⁴⁷ Miesten haastatteluissa ei tarvitse myöskään miettiä, miten miehen ruumis sopii yhteiskunnalliseen tilaan. Päinvastoin miesten ruumiit on häivytetty kirjoituksista liki täysin.

Nämä kaikki seikat luovat mielikuvaa, että miehet ja poliittinen valta kuuluvat erotamattomasti yhteen. *Annan* julkaisemat miespoliitikkojen henkilökuvat esittävät poliittikan alueena, jossa on pelkästään miehiä. Ajatus vain miehille tarkoitetusta tilasta korostaa maskuliinisuuden rakentumista keinotekoiselle maskuliinisuuden ja feminiinisuuden vastakkainasettelulle. Käsitykset maskuliinisuudesta eivät olekaan olemassa itsestään, vaan ne perustuvat muutamille keskeisille piirteille, kuten naisellisina nähtyjen arvojen ja ominaisuuksien sekä homoseksuaalisuuden torjumiselle.⁴⁸ *Annan* julkaisemat miespoliitikkojen henkilökuvat uusintavat tätä maskuliinisuuden ja feminiinisuuden välistä vastakohtaista ja hierarkkista asetelmaa tuottamalla mielikuvaa, että politiikka ja erityisesti sen kovat aiheet – kuten talouspolitiikka – ovat yksinomaan miesten alaa.

1980- ja 1990-lukujen taitteessa julkaistuista poliitikkojen henkilökuista hahmottuu politiikan sukupuolijärjestelmä, jolle on ominaista miesten ja naisten erilaisina nähdyt suhteet politiikkaan. Näissä teksteissä politiikka nähdään miehelle sopivana elämänalueena, mutta naiselle vieraana ja hankalana. Tästä seuraa, että mies- ja naispoliitikkojen henkilökuissa keskitytään eri teemoihin. Naisten haastatteluissa pohditaan ratkaisuja niihin ongelmiin ja haasteisiin, joita heillä ajatellaan poliittisessa elämässä olevan. Miesten henkilökuissa tällaisia ongelmia ei ole, koska miesten toiminta politiikassa näyttyy luonnollisena. Tästä syystä miespoliitikkojen henkilökuissa on enemmän tilaa keskittyä teemoihin, joita voisi kutsua perinteisiksi poliittisiksi tai yhteiskunnallisiksi aiheiksi, kuten valtioneuvoston tilaan.

Olisi kuitenkin väärin tulkita, että naispoliitikkojen henkilökuvat olisivat vähemmän poliittisia kuin miespoliitikkojen henkilökuvat. Myös naispoliitikkojen henkilökuvat ovat

⁴⁶ Pernaa 2007.

⁴⁷ Myös Liesbet van Zoonen on kiinnittänyt huomiota siihen, että miespoliitikkojen yksityiselämän kuvaukset tukevat heidän julkista kuvaansa: "...the celebrity press shows male politicians as living in an integrated world of public and private duties..." van Zoonen 2005, 91.

⁴⁸ Connell 1995, 67–76; MacKinnon 2003, 7–8.

erittäin poliittisia siinä mielessä, että niissä pohditaan naisten mahdollisuuksia ja rajoitteita osallistua politiikkaan ja yhteiskunnalliseen päätöksentekoon. Toisaalta jo 1980-luvun alusta on nähtävissä, että *Annassa* pyrittiin luomaan naisille luontevaa poliittista toimijuutta, joka liittyy erityisesti erilaisiin terveydenhuollon ja sosiaalipolitiikan kysymyksiin sekä 1980-luvun loppupuolelta lähtien myös luonnonsuojeluun. 1990-luvulle tultaessa naispoliitikkojen henkilökuvista onkin nähtävissä, että naisten poliittisen osallistumisen esteiden ja mahdollisuuksien pohdinta naispoliitikkojen henkilökuvissa vähenee.

Politiikan sankarinaiset vievät yhteisöä uuteen aikaan

Lama-ajan naisten laajeneva toiminnan kenttä

Anna-lehden julkaisemissa naispoliitikkojen henkilökuvissa alettiin 1980- ja 1990-lukujen taitteessa käsitellä aikaisempaa enemmän erilaisia ”perinteisiä” yhteiskuntapoliittisia teemoja sen sijaan, että niissä olisi keskitytty naisten poliittisen osallistumisen rajoitteisiin ja mahdollisuuksiin. 1990-luvulla *Annan* henkilökuvissa tuli esille myös uusi tapa kuvata naispoliitikkoja sankaruuden tarinamallia noudattaen.

Tammikuussa 1990 *Annassa* haastateltiin sosiaali- ja terveysministeri Tuulikki Hämäläistä (sdp) otsikolla ”Lasta ei voi pitää lasikaapissa”. Kirjoituksessa käsitellään laajaa kirjoa erilaisia poliittisia kysymyksiä: lasten päivähoitoa, naisvaltaisten alojen palkkoja ja työoloja.

Toisena sosiaali- ja terveysministerinä Tuulikki Hämäläinen valvoo mm. päivähoitolain toteutumista. Vuoteen 1995 mennessä jokaiselle alle kouluikäiselle pitäisi olla tarjolla kunnallinen hoitopaikka.

Kaikki kunnat eivät selviytyneet edes alle kolmivuotiaiden hoitopaikkatavoitteista. Uskotteko, että vuoden 95 tavoite saavutetaan?

– Ihmisten halu maksaa lisää veroja on vähentynyt, Hämäläinen aloittaa, mutta pehmentää sitten:

– Vaikka kunnilla ei ole rajattomia mahdollisuuksia saada tätä asiaa kuntoon, en suinkaan hyväksy väitettä, että resurssit ovat loppuun käytetyt.¹

Muutos aikaisempiin vuosikymmeneihin on selvä. 1980-luvulla naispoliitikkojen henkilökuvien painopiste oli niiden haasteiden ja mahdollisuuksien pohtiminen, joita naisilla oli osallistua poliittiseen toimintaan. 1990-luvulla naispoliitikkojen elämää käsittelevissä teksteissä naisten poliittisen toiminnan edellytykset saavat aikaisempaa vähemmän tilaa ja vastaavasti ”perinteisiä” poliittisia kysymyksiä käsitellään teksteissä enemmän. 1990-luvulla *Annan* haastatteleuille naispoliitikoille annetaan runsaasti tilaa selittää, mitä ongelmia he näkevät yhteiskunnassa ja millä tavoin he suunnittelevat ratkaisevansa nämä ongelmat.

¹ Ikonen, Mari ja Järveläinen, Pekka. Tuore ministeri Tuulikki Hämäläinen: Lasta ei voi pitää lasikaapissa. *Anna* 30.1.1990.

Annassa jatketaan 1990-luvulla jo vuosikymmen aikaisemmin käynnistynyttä neuvotteluprosessia, jossa naisten luontevaksi koettua poliittista osallistumisaluetta pyrittiin laajentamaan. 1990-luvun alussa julkaistuissa naispolitiikkojen henkilökuissa puhutaan esimerkiksi terveydenhuollon ja varhaiskasvatuksen ongelmista sekä ympäristökysymyksistä. Kesäkuussa 1990 julkaistussa Tarja Filatovin (sdp) haastattelussa ”Demarien uusi kärkinainen Tarja Filatov murtaa pökkuroinnin rituaaleja” käsitellään nimenomaan ympäristöaiheita: ydinvoimaa, energian säästämistä ja ekologista elämäntapaa. Kuten otsikkokin osoittaa, tekstissä rakennetaan vastakkainasettelua miesten ja naisten välille. Kirjoituksessa annetaan Tarja Filatoville tilaa vastata seuraavaan kysymykseen:

Voivatko puolueen naiset kääntää aika jähmeästi ajattelevien puolueen keski-ikäisten miesten päät?

– Minulla ei ole mitään keski-ikäisiä miehiä vastaan yksilöinä, mutta ryhmänä he kyllä joskus ottavat päähän. Sosiaalidemokraattinen perinne on sellainen, että naiset eivät ole koskaan tyytyneet siihen asemaan, jonka miehet ovat heille pedanneet. Kyllä naiset vaikuttavat, omilla keinoillaan.²

Kuten lainauksesta käy ilmi, naispolitiikkojen henkilökuissa miehet edustavat kielteisessä mielessä perinteistä politiikkaa ja jarrua myönteiselle muutokselle, jota naiset yrittävät saada aikaan. Tämän miesten ja naisten politiikan välisen vastakkainasettelun tuottamista voi pitää keinona korostaa naisten poliittisen osallistumisen tärkeyttä ja yrityksenä liittää osallistumiseen positiivisia mielleyhtymiä. Viimeistään 1990-luvulla naispolitiikkojen henkilökuista näkyy, ettei sukupuolten välinen vastakkainasettelu enää asetu miesten politiikan ja naisten kodin-/perheenhoidon välille, vaan politiikan sisälle. Poliitiikkaan, sellaisena kuin se henkilökuissa näyttäytyy, on syntynyt uusi tila tai vastuualue, joka nähdään luontevana ja sopivana nimenomaan naisille.

Naisille sopivaksi nähty politiikka liittyi 1980-luvun alussa sosiaali- ja terveyspolitiikkaan, 1980-luvun lopussa mukaan tuli myös ympäristöpolitiikka ja 1990-luvulla alue laajeni edelleen kattamaan kulttuuripolitiikan. Esimerkiksi Tytti Isohookana-Asunmaan haastattelu heinäkuulta 1991 osoittaa, miten sukupuolten vastakkainasettelu tuottaa mielikuvaa naisten ja miesten erilaisista poliittisista arvoista. Samalla kirjoitus kertoo siitä, että naisille sopivana nähty poliittisen toiminnan kenttä laajeni käsittämään myös kulttuuripolitiikan. Kirjoituksessa Isohookana-Asunmaa torjuu ajatusta siitä, että lama-aikana kulttuurista ja kulttuuripalveluista pitäisi leikata rahaa.

Tytti Isohookana-Asunmaa haluaisi hillitä kulttuurirakentamista. Hänen mielestään ei ole järkevää rakentaa pienille paikkakunnille toinen toistaan upeampia kulttuuripalatsia, joiden toiminta-ala on kapea ja määrärahat olemattomia.

Nokian kaapelitehtaan uusi toimintamalli kelpaa kulttuuriministerin mielestä järkevyydessään ja idearikkautensa esimerkiksi muillekin. Erityisen ilahtunut Isohookana-Asunmaa on siitä, että kaapelitehtaan toiminnan suunnittelussa on ollut mukana paljon naisia.

– Kun naiset pistivät töpinäksi, niin kaapelitehtaan toiminnan kustannukset saatiin

² Runeberg, Tutta ja Kukkonen, Paula. Demarien uusi kärkinainen Tarja Filatov murtaa pökkuroinnin rituaaleja. *Anna* 19.6.1990.

nipistettyä puoleen aikaisempaan ehdotukseen verrattuna. Tämä kertoo paljon miesten ja naisten ajattelutapojen eroavuuksista. Naiset ajattelevat taloudellisesti ja järkevästi.³

Vaikka lainauksessa ei suoraan väitetä, että nimenomaan miehet ovat syypäänä ”upeiden”, mutta tarpeettomien ”kulttuuripalatsien” rakentamiseen, tekstin rivien välistä näkee vastakkainasettelun suureellisia suunnitelmia tekevien miesten ja käytännönläheisten naisten välillä. Kuten Tytti Isohookana-Asunmaan haastattelun otsikkokin ”Minä en luota kunnansien kulttuuritahtoon” osoittaa, tekstissä annetaan vahvasti ymmärtää, että kunnissa valtaa pitävät miehet, jotka eivät hallitse rahankäyttöä eivätkä käytä taloudellisia resursseja kansakunnan edun näkökulmasta parhaimmalla mahdollisella tavalla. Haastattelussa tätä viestiä korostetaan painottamalla, että Suomen kaltaisen pienen maan tulisi käyttää kulttuurin tukemiseen tarkoitettuja voimavaroja tavallisten ihmisten kansallisen kulttuuritietoisuuden tukemiseen, eikä eliitin suurisuuntaisten kulttuurihankkeitten maksamiseen.⁴

Tytti Isohookana-Asunmaan haastattelu liittyy laajempaan Suomen lama-ajan (vuosien 1991–1995) julkiseen keskusteluun. Tässä keskustelussa voi havaita erilaisia painotuksia näkökulmasta riippuen. Jorma Kalela on todennut, että lama-aikana suomalaisen julkisuuteen iskostui mielikuva hallitsemattomista taloudellisista voimista, joihin Suomen ja suomalaisten oli sopeuduttava. Poliittisen eliitin näkökulma tapahtuneeseen oli, että Suomi oli elänyt yli varojensa. Maahan oli vähitellen kehittynyt liian suuri ja tehoton julkinen sektori, toisin sanoen kuntien ja valtion palvelut olivat liian kattavat ja nielivät liikaa voimavaroja saavutettuun hyötyyn nähden. Taloudellisen taantumien myötä yksityisen sektorin eli yritysten tuottama taloudellinen tulos ei riittänyt ylläpitämään julkista sektoria, mikä johti valtionvelan holtittomaan kasvuun. Tälle analyysille pohjautuvat toimenpiteet lähtivät siitä, että julkisen sektorin kokoa pitää pienentää ja tehokkuutta lisätä, mikä käytännössä tarkoitti julkisen sektorin rajuja leikkauksia. Suomalaisten tuli mukisematta sopeutua globalisoituvan maailman vaatimuksiin, vaativat poliitikot. Tätä katsantokantaa edustivat esimerkiksi pääministeri Esko Aho (kesk) yhdessä hallituksen valtiovarainministeri Iiro Viinasen (kok) kanssa.⁵

Anu Kantola on puolestaan kiinnittänyt huomiota siihen, että lama-ajan poliittinen eliitti koki julkisen keskustelun Suomen valtion taloudellisesta tilanteesta ja poliitikkojen valitsemista toimenpiteistä uhkana omalle toimintavapaudelleen. Talouspolitiikasta päättävät tahot arvioivat, että julkinen keskustelu johtaa hallitsemattomaan tilanteeseen, kun tehdään Suomen taloudellisen kehityksen näkökulmasta välttämättömiä ja vaikeita ratkaisuja. Yhteistä Kantolan ja Kalelan esiintuomille talouspolitiikan johtajien näkökulmille oli, että niissä suhtauduttiin vieroksuen ja epäluulolla kansalaisten ja julkisen sanan kykyyn ottaa osaa vastuulliseen talouspoliittiseen keskusteluun.⁶

Tiedotusvälineiden näkökulma lamaan ja sen syihin oli kuitenkin toinen kuin poliittisten päättäjien. Lama-ajan julkisessa keskustelussa painottui näkökulma, että poliitikot ovat syypäitä niihin ratkaisuihin, joiden seurauksena Suomi ajautui vaikeaan taloudelliseen lamaan. Esimerkiksi *Helsingin Sanomat* käytti omassa lamaa käsittelevässä uutisoinnissaan näkökulmaa, jossa poliitikot näyttäytyivät korruptoituneina, omaa etuaan tavoittelevina

³ Tanskala-Sandström, Maija-Liisa ja Kemilä, Eero. Tytti Isohookana-Asunmaa: Minä en luota kunnansien kulttuuritahtoon. *Anna* 30.7.1991.

⁴ Sama.

⁵ Kalela 2007, 200–223; ks. myös Kalela 2005, 265–281.

⁶ Kantola 2002, 263–298.

henkilöinä, jotka olivat etäännyneet liian kauaksi arkipäivän todellisuudesta.⁷ Laman aiheuttamassa taloudellisessa katastrofissa tiedotusvälineet alkoivat tuottaa kansallisen yhteenkuuluvuuden retoriikkaa käyttämällä esimerkiksi eräänlaista ”me”-muotoa puhuessaan kansalaisille, hyödyntämällä talvisodan kaltaisia yhteenkuuluvuuden symboleita sekä hakemalla esimerkiksi yritysmaailmasta sankareiksi sopivia hahmoja, kuten Masa-Yards -telakan johtajan Martin Saarikankaan.⁸

Paradoksaalista kyllä, tiedotusvälineet hyödynsivät poliitikkojen vastaista retoriikkaa myös kuvaillessaan myönteiseen sävyyn tiettyjä poliitikkoja. Tämä ilmeni esimerkiksi Martti Ahtisaaren (sdp), Paavo Lipposen (sdp) ja Sauli Niinistön (kok) *Helsingin Sanomissa* julkaistuissa henkilökuviissa vuosina 1993–1994. Kyseisten poliitikkojen arvioitiin edustavan sellaista poliitikkojen ryhmää, jotka eivät olleet sotkeutuneet aikaisempiin väriin päätöksiin ja joiden valintaan ladattiin suuria odotuksia uudesta ja paremmasta poliittisesta kulttuurista. Näiden poliitikkojen julkisesta kuvasta löytyy mielenkiintoinen yhtymäkohta Kantolan ja Kalelan muotoilemaan poliittisten päättäjien ajatusmaailmaan. Lipposen ja Niinistön henkilökuvat nimittäin rakentuivat ajatukselle, että he ovat valmiita toteuttamaan epäsuosittuja poliittisia päätöksiä ja suitsimaan muiden poliitikkojen populistisia ja tuhlailevia toiveita. Näissä henkilökuviissa ilmenee vastakkainasettelu vastuuttomien ja vastuullisten poliitikkojen välillä, joista ensiksi mainituille on ominaista valtion rahojen kaikenlainen törseäminen ja jälkimmäisille puolestaan vastuullinen ja tarkka talouspolitiikka.⁹

Samainen vastakkainasettelu ilmenee myös *Annan* vuosina 1991–1993 julkaisemissa naispoliitikkojen henkilökuviissa. Näissä teksteissä käytetään hyväksi mielikuvaa aikaisemmin noudatetusta väärästä talouspolitiikasta, joka on johtanut Suomen lamaan. Lehti kuitenkin antaa vastakkainasettelulle sukupuolittuneen sisällön.

Tässä kohtaa *Annassa* yhdistyivät jo 1980-luvun alussa hahmottunut käsitys naisten käytännönläheisestä ja myönteisestä mielessä arkisesta suhtautumisesta yhteiskunnalliseen toimintaan ja kansalaisten lama-ajan tyytymättömyys. Lamavuosien *Annassa* esitetään, että nimenomaan miespoliitikkojen huikentelevaisuus oli johtanut taloudellisiin ylilyönteihin ja virhearviointeihin. Samalla väitetään, että naisten arjenläheinen käsitys talouden toiminnasta olisi johtanut toimivampiin ratkaisuihin ja että nyt olisikin jo korkea aika antaa naisille enemmän sananvaltaa talousasioissa.

Tyttö Isohookana-Asunmaan haastattelussa tämä asenne näkyy selvästi. Siinä tarjotaan ratkaisuksi aikaisempaan talouspoliittiseen linjaan naisten käytännönläheisempää otetta, jossa taloudelliset säästöt kyetään löytämään pienimuotoisella toiminnalla, eikä suurilla suunnitelmilla. Samalla tekstin viestin voi ymmärtää niin, että siinä pyritään laajentamaan mielikuvaa siitä, millaisessa yhteiskunnallisessa toiminnassa naiset voisivat olla päteviä, ehkä jopa miehiä parempia. Miesten hallitsevaa asemaa kritisoitiin *Annassa* 1990-luvun alussa säännöllisesti. Heidi Hautalan (vihr) haastattelussa joulukuussa 1990 kerrottiin talouspolitiikan opinnoista, joita Hautala oli suorittanut. Kirjoituksessa mainitaan erityisesti, että kahden viikon kurssilla olleista luennoitsijoista vain yksi oli nainen. Tekstin mukaan se osoittaa, että ”Talouspolitiikka on täysin miesten aluetta, ja se on kuitenkin juuri sitä politiikkaa, joka sanelee raamit kaikelle muulle Suomen kaltaisessa maassa”.¹⁰

⁷ Mattinen 2006, 97–98.

⁸ Valtonen 2002, 57–59; Kantola 1998, 99–108.

⁹ Railo 2010, 127–161.

¹⁰ Töyry, Maija ja Reunanen Juha. Heidi Hautala on tosissaan, mutta ei tosikko. *Anna* 31.12.1991.

Annan julkaisemissa naispoliitikkojen henkilökuvista ilmenevä neuvottelu naisille sopivasta poliittisesta tilasta näkyy myös muusta yhteiskunnallisesta kehityksestä. Vuonna 1991 pidetyissä eduskuntavaaleissa, joissa keskustapuolue saavutti murskavoiton miltei neljänneksen ääniosuudellaan, saivat naispuoliset kansanedustajaehdokkaat enemmän ääniä kuin kertaakaan Suomen historiassa. Naisehdokkaiden osuus annetuista äänistä oli liki neljäkymmentä prosenttia (39,2 %) ja eduskuntaan valittiin 77 naiskansanedustajaa. Ennätys rikottiin vasta vuoden 2007 eduskuntavaaleissa, jolloin kansanedustajiksi valittiin 84 naista.

Naisten menestys eduskuntavaaleissa näkyi myös keväällä 1991 aloittaneen Esko Ahon (kesk) hallituksen kokoonpanossa. Harri Holkerin (kok) ja Esko Ahon hallitusten välillä on nähtävissä selvä taitekohta naisten saamisessa ministeripaikoissa. Holkerin hallituksen aloittaessa nelivuotisen taipaleensa keväällä 1987, siinä oli neljä naisministeriä: sosiaali- ja terveysministeri Helena Pesola (kok) sekä ministeri opetusministeriössä Anna-Liisa Kasurinen (sdp), ministeri valtiovarainministeriössä Ulla Puolanne (kok) ja ministeri sosiaali- ja terveysministeriössä Tarja Halonen (sdp). Naiset eivät Holkerin hallituksen alussa saaneet johtoonsa muuta kuin sosiaali- ja terveysministeriön. Muissa ministeriöissä heille jaettiin hallinnonalasta vain rajattu osa. Muutos kohti naisten merkittävämpää roolia alkoi vuonna 1990, jolloin Suomen historian ensimmäisenä naispuolisena oikeusministerinä toimi vuoden verran Tarja Halonen ja ensimmäisenä naispuolisena puolustusministerinä Elisabeth Rehn (rkp).

Harri Holkerin hallituksessa oli ollut neljä naisministeriä, mutta Esko Ahon hallituksessa heitä oli kaksinkertainen määrä. Ahon hallituksessa naiset saivat esimerkiksi sosiaali- ja terveysministerin, oikeusministerin, opetusministerin, puolustusministerin, kulttuuriministerin, ympäristöministerin ja asuntonministerin salkut. Listasta voi nähdä, millä tavoin naisille sopivaksi nähty politiikan toiminnan kenttä heijastui salkkujen jakoon. ”Pehmeät” sosiaali- ja terveysministerin sekä kulttuuri-, ympäristö- ja opetusministerin virat jaettiin naisille. Samalla kuitenkin Elisabeth Rehnin nimityksestä puolustusministeriksi vuonna 1990 syntynyt kiivas julkinen keskustelu osoitti, miten herkkä yhteiskunnallinen aihe naisten poliittinen toiminta oli sellaisilla alueilla, joita ei mielletty naisille sopiviksi. Naisten saavuttama uusi ennätys kansanedustajapaikkojen määrässä samoin kuin ennennäkemätön painoarvo Esko Ahon hallituksessa herättivät monissa innostusta ja toivoa naisten aseman yhteiskunnallisesta paranemisesta, mikä näkyi myös *Annan* sivuilta. Innostus ja toivo ilmenivät erityisesti sellaisissa kirjoituksissa, joissa hyödynnettiin sankaruuden tarinamalliksi kutsumaani henkilökuvan muotoa.¹¹

Sankarinaisten tarinamallit

Keväällä 1992 Annassa julkaistiin puolustusministeri Elisabeth Rehnin (rkp) haastattelu otsikolla ”Hymyilevä fatalisti”. Siinä kerrotaan, miten Rehn on pärjännyt puolustusministerinä sekä kuvaillaan hänen elämäntaivaltaan kolmilapsisen perheen kuopuksesta Suomen poliittiseen eliittiin. Haastattelussa käydään läpi myös Rehnin elämän vaikeita kohtia:

Elisabeth pääsi eduskuntaan, mutta menestys ei koskaan tuonut hänelle synninpäästöä. Päinvastoin. Vaalitulaisuudessa lohkaistu pilkkanimi ”tyhmä blondiini” tarttui Rehniin

¹¹ Olen toisessa yhteydessä puhunut ”poliittisen sankaruuden diskurssista.” ks. Railo 2006, 88–126 ja Railo 2010, 127–161.

yhtä tiukasti kuin Mustanaamion sormusmerkki. Kun hän piti ensimmäistä kömpelöä eduskuntapuhettaan aiheenaan koiravero, Veikko Vennamo huusi: ”Hyvä ulkonäkö, mutta huono puhe!”¹²

Elisabeth Rehnin haastattelussa kerrotaan tarina, jossa eduskunnassa kokematon kansanedustaja Rehn joutui sietämään Veikko Vennamon (smp) pilkkaa sen vuoksi, että oli nainen. Kyseessä ei ole tekstin ainoa kohta, jossa kuvaillaan Rehnin kärsimyksiä ja vastoinikäymiä politiikassa. Teksti alkaa tilanteesta, jossa ”43-vuotias kotirouva” aiheuttaa hämminkiä vuoden 1979 eduskuntavaaleissa. Rehn yllättää puolueen suosikkiehdokkaan professori Edward Anderssonin voittaen pelottomalla ja aggressiivisella kampanjallaan itselleen kansanedustajapaikan. Siinä kuvaillaan, että ruotsalainen kansanpuolue kantoi hänelle kaunaa menestyksestä huolimatta.

Elisabeth Rehn oli yksi niistä naispoliitikoista, joiden henkilökuissa 1990-luvun ensimmäisten vuosien *Annassa* hyödynnetään sankaruuden tarinamallia. Näille henkilökuille ominaista on, että niihin sisältyy tarina ”tavallisesta” nuoresta ihmisestä, joka omin voimin ponnistelee politiikan huipulle vastoinikäymisistä huolimatta. Sankaruuden kuvaukset eivät ole sanoma- ja aikakauslehtien sivuilla mikään erityisen harvinainen ilmiö. 1970-luvun lopulta 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen puoliväliin esimerkiksi *Helsingin Sanomat* julkaisi sunnuntai- ja kuukausiliitteissään useita sellaisia miespoliitikkojen henkilökuja, joissa hyödynnettiin mielikuvaa sankaruudesta. Tällaisia tekstejä julkaistiin esimerkiksi Mauno Koivistosta, Harri Holkerista, Paavo Lipposelta, Sauli Niinistöstä, Matti Vanhasesta sekä Olli Rehnistä. Ainoa henkilö, jonka kuvaukset lähestyivät sankaruuden tarinamallia, oli Tarja Halonen sen jälkeen, kun hänestä alettiin veikkaila yllättäjä vuoden 2000 presidentinvaaleihin.¹³

Tarkoitan sankaruudella sellaisten piirteiden joukkoa, joiden tarkoituksena on saada tiedotusvälineiden yleisö tuntemaan myötätuntoa henkilökuvan kohdetta kohtaan, jännittämään hänen puolestaan ja toivomaan hänen menestystään. Kyseessä on dramaturginen tehokeino, jota käytetään yleisesti esimerkiksi elokuvissa, televisiossa, kirjallisuudessa ja teatterissa. Sen yleisenä tavoitteena voi ajatella olevan nautinnon tuottaminen yleisölle luomalla ensin jännittävä tai pelottava tilanne ja sitten vapauttamalla yleisö katharsiksena tunnetun puhdistavan ratkaisun kautta jännityksestä ja pelosta.¹⁴

Kyse ei välttämättä ole ”todellisista” poliittisista sankareista, vaan mediassa tiettyjen retoristen keinojen avulla tuotetuista käsityksistä. On olemassa tietty abstrakti, kieleen sisältyvä sankaruuden tarinamalli, jota hyödyntämällä toimittaja voi luoda mielikuvan sankarillisesta henkilöstä. Se ei kuitenkaan vielä sellaisenaan riitä, koska tekstien vastaanottajien on myös hyväksyttävä ja ymmärrettävä henkilökuvienv tarjoama viesti sankaruudesta. Tämän lisäksi sankaruus, ainakin poliittinen sankaruus on riippuvainen muun yhteiskunnan tilanteesta. Erkki Karvonen on hyödyntänyt Orrin E. Klappin ajatusta symbolisesta johtajasta, johon kansalaiset asettavat toiveita tietyn yhteiskunnallisen ongelman tai haasteen ratkaisemisesta. Kyseessä voi tietysti olla minkä tahansa alan – esimerkiksi urheilun – symbolinen johtaja. Keskeistä on kuitenkin sankaruuden vuorovaikutteinen luonne. Sankaruus ei synny pelkästään sillä, että joku käyttäytyy sankarillisesti, eikä sillä, että media kuvaa jonkun toimintaa sankarillisena. Kansalaisten on koettava, että on olemassa tietty yhteiskunnallinen ongelma, jonka tietty henkilö kykenee ratkaisemaan. Henkilöön liitet-

¹² Leppä, Asta ja Pakarinen, Jukka. Elisabeth Rehn hymyilevä fatalisti. *Anna* 3.3.1992.

¹³ Railo 2010, 127–161.

¹⁴ Reitala & Heinonen 2003, 37–38.

tyjen ominaisuuksien ja yhteiskunnallisen ongelman on ikään kuin sovittava toisiinsa. Tällöin syntyy symbolinen johtajuus. Vaalit osoittavat melko selkeästi, onko tietty henkilö onnistunut saavuttamaan symbolisen johtajan aseman. Jos viestiketjun jokin osa ei toimi, jää symbolinen johtajuus syntymättä.¹⁵

Sankaruus näyttäytyy mediassa sukupuolittuneena ilmiönä. Edellä esitetty Elisabeth Rehnin haastattelun lainaus paljastaa naisten menestystä kuvaavien kertomusten keskeisen jännitteen. Siinä kerrotaan, että Rehn on joutunut poliittisella urallaan tekemään lujasti töitä selättääkseen ne ennakkoluulot, joita politiikassa toimivat naiset joutuvat kohtaamaan. Musiikkilehti *Rondon* henkilökuvia tarkastellut Marja-Liisa Saarilampi on löytänyt naismuusikkojen henkilökuvista kolme keskeistä tarinamallia: muukalaisen, diivan ja löytöretkeilijän tarinamallit. *Annan* julkaisemissa naispoliitikkojen henkilökuvissa toistuu usein Saarilampin kuvailema muukalaisen tarinamalli. Muukalaisuudella Saarilampi tarkoittaa, että kertomuksen keskushenkilönä oleva nainen on joutunut itselleen vieraaseen ympäristöön ja tarinan jännitteen muodostaa kysymys siitä, kykeneekö nainen voittamaan ympäristön hyväksynnän toiminnalleen. Musiikkilehti *Rondossa* tämä vieras ympäristö on miesten hallitsema musiikin maailma. Saarilampi toteaa, että onnellisesti päättyvissä naismuusikkojen henkilökuvissa naiset saavuttavat kovan työn kautta musiikkielämää hallitsevien miesmuusikoiden hyväksynnän.¹⁶

Poliittisen sankaruuden tarinamallia voi tarkastella myös dramaturgisen jännitteen luomisen näkökulmasta. Mats Ödeen on todennut, että tarinan jännitteessä on pohjimmiltaan kysymys yksilön ja ympäröivän todellisuuden välisestä epäsuhdasta: jännitteen synnyttää tilanne, jossa ympäristö ja tarinan keskushenkilö tai henkilöt eivät ole sopusoinnussa keskenään. Tarinan ratkaisu edellyttää keskushenkilön ja ympäristön välisen ristiriidan ratkaisua tavalla tai toisella.¹⁷ *Helsingin Sanomissa* julkaistujen miespoliitikkojen henkilökuvissa miespoliitikkojen tavoitteena on muuttaa maailmaa. He säilyttävät oman vakaumuksensa kunnes onnistuvat muuttamaan muiden ihmisten ajattelutavan. Toisin sanoen miespoliitikot eivät muutu, vaan he muuttavat ympäristöään.

Saarilampin hahmottelemaa muukalaisen tarinamallia voi kuitenkin myös ymmärtää eräänlaisena mukaelmana Ödeenin kaavailemasta keskushenkilön ja ympäristön ristiriidasta. Naispoliitikkojen henkilökuvissa naiset pitävät kiinni omasta vakaumuksestaan huolimatta siitä, että he toimivat ympäristössä – politiikassa – joka ei hyväksy heitä. Tarinan lopussa he saavuttavat vastoinkäymisistä huolimatta aseman, joka osoittaa ympäristön joutuneen sopeutumaan heidän tahtoonsa eikä päinvastoin. Jo Pirkko Työläjärven haastattelussa 1970-luvulla on nähtävissä eräänlaisen sankaruuden ainekset. Niissä kerrottiin tarina, jossa nuori nainen vähitellen nousee yhdeksi Suomen johtavista poliitikoista. 1980-luvun kuluessa sankaruuden tarinamallia hyödynnettiin monissa naispoliitikoita kuvaavissa teksteissä. Esimerkiksi jo aiemmin käsitellyissä Kaisa Raatikaisen, Pirjo Ala-Kapeen, Ulpu Ivarin vuosina 1984–1987 julkaistuissa henkilökuvissa on yksityiskohtia, joiden voi tulkita tuottavan henkilökuvan kohteesta sankarillista vaikutelmaa.¹⁸

Aikakauslehtien tuottamassa sankaruudessa on kuitenkin se sukupuolittunut ero, että naispoliitikkojen tavoitteena on muuttaa maailma tasa-arvoisemmaksi. Saarilampin luon-

¹⁵ Karvonen 1999, 277–287.

¹⁶ Saarilampi 2007, 93–113.

¹⁷ Ödeen 1988, 9–10.

¹⁸ Eerikäinen, Hannu ja Heinonen, Ari. Kyllä minua herraksi saa sanoa. *Anna* 27.11.1984; Talonen, Arja Elina ja Sarkkinen, Kari. Liikeapulaisesta tuli ministeri. *Anna* 27.5.1986; Saarinen-Williams, Merja ja Pakarinen, Jukka. Tuore puoluesihteerin Ulpu Ivarin: Aion käyttää kovia otteita. *Anna* 16.6.1987.

nehtima muukalaisen tarinamalli kuvailee siis *Annan* julkaisemia naispoliitikkojen henkilökuvia hyvin, sillä niissä toistuvana ongelmana on sukupuolten tasa-arvon ja naisten poliittisen osallistumisen saavuttaminen. Sen sijaan esimerkiksi *Helsingin Sanomien* julkaisemat miespoliitikkojen sankaruuden kuvaukset sisältävät useita yhteiskunnallisia päämääriä. Esimerkiksi Harri Holkerin hahmo edusti siirtymistä presidenttikeskeisestä hallinnosta todelliseen parlamentarismiin ja Sauli Niinistö siirtymistä lama-ajasta sen jälkeisen taloudellisen kasvun aikaan. Matti Vanhasen (kesk) rauhalliseksi ja värittömäksi luonnehdittu hahmo puolestaan symboloi siirtymistä normaaliin poliittiseen järjestykseen Anneli Jäätteenmäen lyhyeksi jääneen ja repiviä sisäpoliittisia ristiriitoja sisältäneen pääministerikauden jälkeen.¹⁹

1980- ja 1990-lukujen taitteeseen tultaessa *Anna* alkoi julkaista kirjoituksia, joissa aikaisempaa selkeämmin syntyy vaikutelma politiikan sankarikuvasta. Onkin mahdollista erotella toisistaan yhtäältä yksittäiset sankaruuteen viittaavat piirteet ja toisaalta sellaiset kirjoitukset, joissa teksti näyttää järjestelmällisesti pyrkivän sankaruuden tuottamiseen. Jälkimmäisessä tapauksessa henkilökuvan kaikki yksityiskohdat voi nähdä saumattomana kokonaisuutena, jonka tavoitteena on mahdollisimman ”sankarillisen” vaikutelman luominen poliitikosta. Lisäksi tämä sankarillisuuden korostaminen aikaansaadaan teksteissä painottamalla voimakkaasti haastatellun poliitikon kokemia vastoinkäymisiä. Vaikka sankaruuden tarinamallin osatekijöiden hyödyntäminen on naispoliitikkojen henkilökuvissa tavallista, niin varsinaisten sankarikuvien julkaiseminen on kuitenkin melko harvinaista. Järjestelmällisiä sankarikuvia *Annassa* julkaistiin vasta 1990-luvun ensimmäisinä vuosina ja tällöinkin vain kolmesta aikakauden suosituista naispoliitikosta: Sirpa Pietikäisestä (kok), Eeva Kuuskoski-Vikatmaasta (kesk) ja Elisabeth Rehnistä (rkp).²⁰

Annassa sovelletun sankaripoliitikon tarinamallin keskeiset piirteet käyvät hyvin ilmi Eeva Kuuskoski-Vikatmaan henkilökuvasta huhtikuulta 1990. Niitä ovat aitous ja tavalisuus sekä poliitikon vastoinkäymisten ja kärsimyksen kuvaukset. Kirjoitus ”Olen varsin väritön tyyppi” julkaistiin Kuuskoski-Vikatmaan ilmoittauduttua ehdolle keskustapuolueen puheenjohtajavaaliin, joka pidettiin saman vuoden kesällä. Kuuskoski-Vikatmaan poliittista uraa oli seurattu *Annassa* jo 1980-luvun puolivälistä lähtien, mutta nyt kirjoituksessa muodostuu uudenlainen mielikuva sankarillisesta hahmosta:

On aika kummallista, että 15-vuotiaasta politiikassa pyörinyt onnistuu vaikuttamaan harrastelijalta – myönteisessä mielessä. Kuten amatööriurheilija, joka ei ole liannut käsiään suuriin seteleihin vaan kilvoittelee kohti ihanteita.²¹

Kuuskoski-Vikatmaan henkilökuvasta otettu lainaus yrittää väittää, että Kuuskoski-Vikatmaa vaikuttaa positiivisessa mielessä amatööritä huolimatta siitä, että hän on työskennellyt politiikassa jo 20 vuoden ajan. Samaa viestiä tuottaa myös Elisabeth Rehnin henkilökuva vuodelta 1992, jossa annetaan ymmärtää, ettei Rehn ole kyennyt saamaan välejään kuntoon ruotsalaisen kansanpuolueen kanssa siitä huolimatta, että hän on puolueen ministeri. Tällainen ristiriitainen näkemys poliitikon ammattimaisuudesta on tyypillinen sellaisille henkilökuville, jotka on rakennettu sankaruuden tarinamallin mukaan.²² Näissä teksteissä

¹⁹ Railo 2010, 127–161.

²⁰ Sama asia koskee myös miespoliitikkojen henkilökuvia *Helsingin Sanomissa*. Esimerkiksi Pertti Salolaisen (kok), Ilkka Kanervan (kok), Pertti Paasion (sdp) ja Ben Zyskoviczin (kok) henkilökuviissa on piirteitä, joiden voi katsoa perustuvan sankaruuden tarinamalliin. Railo 2006, 94.

²¹ Heino, Erja Outi ja Reunanen, Juha. Olen varsin väritön tyyppi. *Anna* 30.4.1990.

²² Leppä, Asta ja Pakarinen, Jukka. Elisabeth Rehn hymyilevä fatalisti. *Anna* 3.3.1992.

samaan henkilöön yhdistetään useita sellaisia ominaisuuksia, joita voi pitää ristiriitaisina tai jopa toisilleen vastakkaisina.

Kuuskoski-Vikatmaan ja Elisabeth Rehnin henkilökuissa todetaan myös, että he ovat epäkarismaattisia hahmoja tai huonoja esiintyjä: ”Usean sivustaseuraajan ensimmäinen arvio **Eeva Kuuskoski-Vikatmaasta** on sama: suora ja vilpiton. Hänen kansansuosionsa perustunee pikemminkin luotettavuuteen kuin karismaan.” On myös tavallista, että poliitikon suorapuheisuus näyttäytyy teksteissä negatiivisena piirteenä, joka erottaa hänet muista poliitikoista. Elisabeth Rehnin haastattelussa kerrotaan, että häntä on julkisuudessa riepoteltu nimenomaan suorapuheisuuden takia ” – Minulla on paha tapa puhua suoraan, ennen kuin ajattelen.”²³

Näistä kirjoituksista ilmenee, että karismaattisuuteen liitetään helposti mielikuva epäaitoudesta tai valheellisuudesta. Näin karismaattisuuden vastakohtaksi asettuu rehellisyys, aitous ja vilpittömyys, joita kuvataan puhumalla amatööriydestä, epäkarismaattisuudesta ja suorapuheisuudesta. Tekstit sisältävät mielikuvan, että nämä henkilöt eivät pyri miellyttämään kuulijoitaan, vaan seisovat mielipiteidensä takana yleisön ajatuksista riippumatta. Rehellisyys ja suorapuheisuus mainitaan teksteissä näiden poliitikkojen ominaisuuksina myös suoraan. Noiden ominaisuuksien voi ajatella liittyvän laajemmin mielikuvaan poliitikosta, joka on aito. Aitous tarkoittaa tässä yhteydessä, että poliitikko ei ulospäin esitä olevansa jotain sellaista, jota hän oikeasti ei ole. Aitoudesta onkin tullut vuosituuhannen vaihteen politiikassa arvokas ominaisuus. Poliittisten yhteiskuntanäkemyksien välisten erojen liennyttyä aitous on yksi tärkeimmistä asioista, jotka erottavat poliitikot toisistaan. Kuka tahansa poliitikko voi tietysti luvata mitä tahansa, mutta aitouden tunne osoittaa, kuka pitää kiinni lupauksistaan myös vaalien jälkeen.²⁴

Poliitikko vailla esiintymistaitoa on kuitenkin paradoksi. Joukkotiedotusvälineiden tekninen kehittyminen ja erityisesti television läpimurto valtakunnan tärkeimpänä politiikasta kertovana mediana on johtanut tilanteeseen, jossa esiintymistaidot ovat keskeinen osa poliitikkojen ammattiosaamista. Median ja politiikan muuttunutta suhdetta tarkastellut Ville Perna on osoittanut, että 1960-luvun lopulla ja 1970-luvulla yleistyneet televisioesiintymiset alkoivat edellyttää kansanedustajilta uudenlaista välittömyyttä, kykyä vastata luontevasti ja sujuvasanaisesti toimittajien kysymyksiin.²⁵ Näin ollen voi olettaa, että kaikki 1990-luvulla menestyneet suomalaispoliitikot ovat hallinneet tietyt mediassa esiintymisen perustaidot. Sankaripoliitikkojen tarinamallia hyödyntävät henkilökuvat asettavat kuitenkin vastakkain yhtäältä mediataidot ja toisaalta aitouden pyrkiä osoittamaan, että kirjoituksissa esitetyt poliitikot ovat saavuttaneet oman suosionsa asiantuntemuksensa ja yhteiskuntapoliittisten taitojensa avulla, eivät pinnallisten esiintymislahjojensa ansiosta.

Mielikuvaa aitoudesta on mahdollista tuottaa myös toisella tavalla: osoittamalla, että kirjoituksessa kuvailtu poliitikko ei ole saavuttanut asemaansa puoluepoliittisen taktikoinnin vaan omien ponnisteluidensa ansiosta.

Vuoden 1979 eduskuntavaaleissa RKP oli näet suunnitellut Uudenmaan läänin kolmatta edustajapaikkaa professori Edward Anderssonille, verotuksen asiantuntijalle.

²³ Heino, Erja Outi ja Reunanen, Juha. Olen varsin väritön tyyppi. *Anna* 30.4.1990; Leppä, Asta ja Pakarinen, Jukka. Elisabeth Rehn hymyilevä fatalisti. *Anna* 3.3.1992. Ks. myös Sirpa Pietikäisen henkilökuva vuodelta 1992, jossa häntä siteerataan: ”En tee vakaumukseni kanssa kompromisseja. En voi.” Leppä, Asta ja Kukkonen, Paula. Tapaus Pietikäinen ja suuren tuuletuksen aika. *Anna* 25.8.1992.

²⁴ Kantola 1998, 135–136.

²⁵ Perna 2007. Ks. myös Karvonen 1999, 34–35.

Ilman varoituksen sanaa kentälle ilmestyi vaaleatukkainen 43-vuotias kotirouva, ja taklasi oikealta.²⁶

Maaliskuussa 1992 julkaistussa henkilökuvassa ”Hymyilevä fatalisti” kerrottiin Elisabeth Rehnin noususta eduskuntaan 1979 vaaleissa. Tarinan mukaan Rehn yllätti ruotsalaisen kansanpuolueen johtajien ennakkosuosikin professori Edward Anderssonin. Kertomuksen viestinä on, että Elisabeth Rehn on itsenäinen hahmo, joka on luonut oman menestyksensä politiikassa ilman puolueen apua. On ilmeistä, että sanalla ”puolue” on poliitikkoja käsittelevissä teksteissä huono kaiku.

Rehnin, Kuuskoski-Vikatmaan ja Pietikäisen henkilökuvista voi päätellä, että ihanteellinen poliitikko on mahdollisimman tavallinen ihminen. Niistä ilmenee, että on olemassa käsitys ”tavallisista ihmisistä” ja ”tavallisista poliitikoista”, jota asettuvat toinen toisensa vastakohtiksi. Tavallinen ihminen on kirjoitusten perusteella sellainen henkilö, jolla ei ole karismaa, ei vaikutusvaltaista asemaa puolueessa, ei hyvin palkattua työtä eikä näyttävää julkisuutta. Artikkeleista voi myös päätellä, että tavallinen poliitikko on tavallisen ihmisen vastakohta: hänellä on hyvin palkattu työ, vaikutusvaltainen asema puolueen johdossa, runsaasti karismaa ja paljon myönteistä julkisuutta. Kirjoituksista ilmenee, että poliittisen sankaruuden tarinamallissa yhdistyvät nämä kaksi mielikuvaa. Syntyy uskottava kuvaus henkilöstä, joka on poikkeuksellisen menestynyt ja vaikutusvaltainen poliitikko, mutta vaikuttaa kuitenkin ”tavalliselta” ihmiseltä: hänellä ei ole karismaa, hänen oma puolueensa karsastaa häntä, hän elää vaatimattomasti, eikä julkisuus ole kohdellut häntä hyvin.

Myös Erkki Karvonen, joka on tutkinut politiikan imagoja, on todennut, että menestyneiden poliitikkojen myönteisille julkisuuskuville on tyypillistä, että poliitikko esitetään ”yhtenä meistä”. Hän on ihminen, joka on elänyt tavallista elämää, kokenut elämässään samoja asioita kuin muutkin ihmiset. Positiivista mielikuvaa tuottaa kertomus poliitikosta, joka on lähtöisin tavallisista olosuhteista, tehnyt nuoruudessaan ”rehellistä” ruumiillista työtä ja noussut Suomen huippupoliitikkaan omilla ansioillaan, ei puoluepoliittisten juonnitteluiden seurauksena. Tällaiset tavalliset kokemukset tai pikemminkin niiden kuvaukset mahdollistavat kansalaisen samaistumisen poliitikkoon ja ovat reitti suureen kansansuosi-
oon.²⁷

Karvonen kuitenkin painottaa, että poliitikolle ei riitä pelkästään se, että hän on tavallinen ihminen. Ristiriitaista kyllä, poliitikon tulisi teoillaan ja toimillaan osoittaa olevansa myös ”paras meistä”, jotta hän voisi johtaa meitä muita. Esimerkiksi Urho Kekkonen oli samanaikaisesti sekä ”yksi meistä” että ”paras meistä”. Hän oli vaatimattomista oloista kovalla työllä politiikan huipulle noussut mies, joka samanaikaisesti – ainakin julkisen kuvansa mukaan – onnistui säilyttämään suhteensa tavalliseen elämään. Toisaalta hän oli myös ”paras meistä”. Hän oli paras kalamies, metsästäjä, juhlija ja vieläpä poikkeuksellinen urheilija.²⁸ Karvosen ajatuksia voi tulkita myös niin, että keskeinen osa Kekkonen sankaruutta oli olla yhtäaikaaisesti sekä tavallinen että paras. Samalla tavalla myös Rehnin, Pietikäisen ja Kuuskoski-Vikatmaan henkilökuville – sellaisina kuin ne *Annassa* on muotoiltu – on yhteistä kyky yhdistää kaksi näennäisesti toisilleen vastakohtaista ominaisuutta: tavallisuus ja menestys poliitikkona.

²⁶ Leppä, Asta ja Pakarinen, Jukka. Elisabeth Rehn hymyilevä fatalisti. *Anna* 3.3.1992.

²⁷ Karvonen 1999, 111.

²⁸ Karvonen 1999, 111.

Poliittisen sankaruuden tarinamallin keskeinen osa on kärsimyksen tai vastoinkäymisten kuvaus. Voi myös sanoa, että poliittisen sankaruuden tarinamallia hyödyntävien henkilökuviin joukosta erottuvat omaksi ryhmäkseen ne haastattelut, joissa keskushenkilöiden kärsimysten ja vastoinkäymiset ovat keskeisessä osassa ja jossa niitä kuvaillaan erityisen värikkäin sanankääntein. Myös Eeva Kuuskoski-Vikatmaan haastattelussa ovat nähtävissä ne uhraukset, joita naispoliitikon ajatellaan joutuvan tekemään ryhtyessään poliitikoksi.

Eeva Kuuskoski-Vikatmaa kertoo vaikeasta valinnasta. Toisaalla on pitkään suunniteltu suvun tapaaminen, jonne ihmissuhteiden hoitamiseksi on ihan välttämätöntä mennä. Viime tipassa ilmaantuu joku poliitikon työtehtävä, velvollisuus.

–Siinä sitten mietin kauan, kumpi on tärkeämpi. Oma perhettähän minulla ei ole, mutta välini sisaruksiini ovat läheiset. Lisäksi minulla on muutamia hyviä, epäpoliittisia ystäviä, jotka ovat valmiita kuuntelemaan, kun tarvitsen kuuntelijaa. Heiltä saan tärkeää palautetta.

Ystävien avulla arki pysyy edes kosketusetäisyydellä.²⁹

Kuten lainauksesta ilmenee, kirjoituksessa asetetaan vastakkain politiikka ja arki samalla osoittaen, että Kuuskoski-Vikatmaa on menettänyt tai on ainakin vaarassa menettää kosketuksensa arkeen ja ihmissuhteisiin. Tämän asetelman voi tulkita kahdella eri tavalla. Yhtäältä kirjoitus toistaa 1980-luvulta tuttua tilannetta, jossa naispoliitikkojen henkilökuvat osoittavat, ettei yksityiselämää ja työtä politiikassa ole mahdollista yhdistää. Toisaalta poliittisen sankaruuden tarinamallille on ominaista myös, että siinä pyritään eri keinoin herättämään lukijan myötätuntoa poliitikkoa kohtaan.³⁰

Eeva Kuuskosken³¹ haastattelussa käytetty tapa herättää myötätuntoa on kuitenkin vielä melko pehmeä tehokeino verrattuna hänestä syksyllä 1992 julkaistuun henkilökuvaan otsikolla ”Tunnelmakuvia hiekkalaatikon reunalta”. Siinä painotetaan Kuuskosken itseenäisyyttä. Hän on ”raskaansarjan käpykaartilainen”, jonka ”riippumattomuus” on tekstin mukaan ”silmiinpistävä”. Tekstissä mainitaan, että hän pitää kiinni ihanteistaan vastoinkäymisistä huolimatta.

Kuuskosken haastattelun dramaattisin kohta on se, jossa palataan hänen 1970-luvun puolivälissä kokemiinsa henkilökohtaisiin menetyksiin. Tuolloin Eeva Kuuskosken aviopuoliso ja lapsi menehtyivät lyhyen ajan sisällä. ”Tuntuu kuin hän [Eeva Kuuskoski] pelkäisi kosketustaan; sitä että kaikki kaunis otetaan häneltä aina pois”, luonnehditaan haastattelussa. Samanaikaisesti tekstissä annetaan ymmärtää, että Kuuskoski itse on erityisen empaattinen henkilö, joka tuntee syvää myötätuntoa muita kärsiviä kohtaan. Tekstissä Kuuskoskelle annetaan tilaa kuvailla, kuinka hän joutui Intiassa hätistämään kerjäämään tulleet pienet lapset jaloistaan. Samalla lainataan Kuuskosken kommenttia ”Se oli jotakin niin kamalaa, ettei sitä voi ymmärtää.” Artikkelissa Kuuskosken henkilökohtaiset kärsimykset ja oma empaattisuus ovat aiheita, joihin palataan toistuvasti: ”Joku kaivon pohjalla huutaa apua” ja ”Aviopuolison ja pienokaisen kuolema elää varjona hiljaisen naisen kasvoilla.”³²

²⁹ Heino, Erja Outi ja Reunanen, Juha. Olen varsin väritön tyyppi. *Anna* 30.4.1990.

³⁰ Reitala & Heinonen 2003, 37.

³¹ Eeva Kuuskoski-Vikatmaa luopui sukunimensä jälkimmäisestä osasta ”Vikatmaa” vuonna 1991. Tässä kirjoituksessa hänestä käytetään kulloinkin tarkastelun kohteena olevan artikkelin käyttämää sukunimeä.

³² Schlizewski, Hannele ja Kukkonen, Paula. Tunnelmakuvia hiekkalaatikon reunalta. *Anna* 22.9.1992.

Yhdistelmä, jossa kuvaillaan päähenkilön omaa henkilökohtaista tragediaa sekä hänen voimakasta empatiaansa muita kärsiviä kohtaan, vetoaa voimakkaasti lukijan tunteisiin. Kärsimysten kuvaukset ovat fiktiivisessä kirjallisuudessa yleisesti käytetty keino saada lukija asettumaan kirjoituksen päähenkilön asemaan, saada lukija tuntemaan jännitystä ja pelkoa päähenkilön puolesta sekä kokemaan helpotusta ja mielihyvää hänen selviytymisestään.³³

Myös Elisabeth Rehnin henkilökuvassa maaliskuussa 1992 käytettiin runsaasti tilaa eri-laisten henkilökohtaisten vastoinkäymisten ja ongelmien kuvailuun. Artikkelissa Rehnin ensimmäiset vuodet kansanedustajana ovat jatkuvaa epäasiallisten huomautusten ja kritiikin tulvaa. Siinä muistellaan lapsuuden sotavuosia ja ”kylän omien poikien” paluuta ”arkkusaatossa kotiin”, siinä käydään läpi muiden poliitikkojen ennakkoluulot ja vieroksunta Rehniä kohtaan sekä kerrotaan aviomiehen Ove Rehnin yrityksen konkurssista, jonka seurauksena perhe joutui muuttamaan ”mökkiin, jossa ei ollut edes juomakelpoista vettä.” Samoin tuotiin julki, että RKP:n puheenjohtajataiston aikana Elisabeth Rehnin äiti sairastui ja halvaantui.³⁴

Vielä kun Rehn vuonna 1990 nimitettiin puolustusministeriksi, sama räkytys jatkui. Sulo Aittoniemi oli pyörtyä ja maalasi kauhukuvia ”minihameisesta naispuolustusministeristä johtamassa joukkojaan”. Entinen puolustusministeri Veikko Pihlamäen mielestä Rehnin valinta heijasti ”poliittisten vaihtoehtojen köyhyyttä.” Ensimmäisen varuskuntavierailun jälkeen toimittajan kirjoittivat ministerin sandaaleista pilkottavista ”vaaleanpunaisista varpaankynsistä.”

Kenraalien mannekiini! Paulatyttö! Puolustusvoimien komentaja Amiraali Jan Klenberg tuohtuu väitteestä vieläkin.³⁵

Lainaus kuvaa hyvin, millä tavoin naispoliitikkojen ruumiillisuus ilmenee Rehnin, Kuuskoski-Vikatmaan ja Pietikäisen haastatteluissa 1990-luvun alun *Annassa*. Kirjoituksiin on toistuvasti rakennettu asetelma, jonka mukaan nämä naiset saavat kokea pilkkaa siitä, että monien mielestä heillä on vääränlainen ruumis poliittisiin tehtäviin. Myös Sirpa Pietikäisestä laadituissa kahdessa henkilökuvassa vuosina 1992 ja 1993 luotiin mielikuvaa, että Pietikäinen on joutunut oman naisellisuutensa vuoksi erityisen epäreilun asennoitumisen kohteeksi. Elokuussa 1992 julkaistussa henkilökuvassa ”Tapaus Pietikäinen ja suuren tuuletuksen aika” lähdetään liikkeelle tilanteessa, jossa ympäristöministerinä toimivaa Pietikäistä vastaan puuhataan salaliittoa tavoitteena hänen erottamisensa. Erohuhut loppuvat tekstin mukaan vasta, kun kokoomuksen puheenjohtaja Pertti Salolainen ilmoitti tuestaan Pietikäiselle.³⁶ Lokakuussa 1993 julkaistussa kirjoituksessa ”Miten politiikan lempibarbista tuli potkupallo” käydään Pietikäisen henkilöhistoriaa läpi hieman laajemmalla otteella. Kirjoituksessa kuvaillaan, kuinka Pietikäinen ei saa politiikassa tunnustusta siitä huolimatta, että hän tekee ankarasti ja sinnikkäästi töitä. Sen sijaan hän joutuu kuuntelemaan kommentteja ulkonäöstään. Poliitiikassa toimiminen onkin kirjoituksen perusteella Pietikäiselle yhtä vastoinkäymisten sumaa:

³³ Reitala & Heinonen 2003, 37–38.

³⁴ Leppä, Asta ja Pakarinen, Jukka. Elisabeth Rehn hymyilevä fatalisti. *Anna* 3.3.1992.

³⁵ Leppä, Asta ja Pakarinen, Jukka. Elisabeth Rehn hymyilevä fatalisti. *Anna* 3.3.1992.

³⁶ Leppä, Asta ja Kukkonen, Paula. Tapaus Pietikäinen ja suuren tuuletuksen aika. *Anna* 25.8.1992.

Martti Tiuri ilmoitti eduskunnan pöytäkirjassa, että olisi syytä aloittaa energiansäästö omasta paino-ongelmasta. Teollisuuspiirit moittivat ympäristöministeriä kapea-alaisuudesta ja epäilevät hänen asiantuntemustaan ”isoista asioista päätettäessä”.³⁷

Lainauksesta ilmenee, että Pietikäisen haastattelussa tuotetaan mielikuvaa ihmisistä, jotka yhdistävät Pietikäisen ruumiillisuuden hänen mahdolliseen asiantuntemattomuuteensa. Naisten ruumiillisuudesta puhuminen on Pietikäisen ja Rehnin henkilökuissa keino luoda käsitystä naisten kokemasta yhteisöllisyydestä, heitä yhdistävästä yhteiskunnallisesta sorrosta, joka estää heitä toteuttamasta oikeutettuja tavoitteitaan. Aikaisemmin naisten ruumiillisuus ja ruumiin sopimattomuus politiikkaan oli ilmennyt *Annan* henkilökuissa kuvauksina pukeutumisesta, syömisestä tai kampaajalla käymisestä, kuten Pirkko Työläjärven henkilökuva 1970-luvulla tai Ulpu Iivarin haastattelu 1980-luvulla osoittivat. 1990-luvulla naisten ruumiillisuuden kuvauksiin tulee kärjekkäämpi sävy. Nyt niissä kerrotaan siitä julkisesta arvostelusta, jota heidän ulkonäköönsä, esimerkiksi painoon tai lakattuihin varpaankynsiin, liitetään. Samaa sorron ja syrjinnän viestiä välittää Pietikäisen haastatteluun lokakuussa 1993 kirjoitettu tekstilaatikko otsikolla ”Veljien piirissä siskot ovat pintaa”. Siinä käsitellään mielikuvaa, että miehet ovat poliittisen toiminnan normi, johon naisten on tähän asti täytynyt sopeutua.

Rehnin, Pietikäisen ja Kuuskoski-Vikatmaan henkilökuissa esitettyjä vastoinkäymisten, onnettomuuksien ja epäreilun kohtelun kuvauksia voi kuitenkin tulkita myös muilla tavoilla kuin keinona saada lukija kokemaan myötätuntoa kirjoituksen päähenkilöä kohtaan. Mikko Lehtonen on tulkinnut kertomuksia Ilkka Kanervan kokemista vastoinkäymistä maskuliinisuuden ja suomalaiskansallisten ihanteiden näkökulmista. Näiden hyveiden keskiössä on omien tarpeidensa kieltäminen, sinnikäs ponnistelu vastoinkäymistä välittämättä sekä uskollisuus esivallalle.³⁸

Myös Rehnin, Pietikäisen ja Kuuskoski-Vikatmaan henkilökuissa on nähtävissä nämä piirteet. Eeva Kuuskoski-Vikatmaa on luopunut normaalista arjesta poliittisen uransa vuoksi ja Elisabeth Rehnin henkilökuissa kerrotaan, että hän kärsii syyllisyydentuskista, kun ei ehdi viettää aikaansa lastenlasten kanssa. Työ politiikassa vie kaiken ajan. Maskuliinisuuden näkökulmasta tarkasteltuna Elisabeth Rehnin ja Eeva Kuuskoski-Vikatmaan henkilökuvat pyrkivät haastamaan aikaisemmat sukupuolijaottelut hyödyntämällä sellaisia tehokeinoja, jotka on aiemmin mielletty nimenomaan miesten kuvauksille sopiviksi.

Sankaripoliitikko uuden ajan airueena

Poliitikkojen kärsimysten kuvauksia on mahdollista katsoa vielä kolmannestakin näkökulmasta. Musiikkilehti *Rondon* henkilökuvia tarkastellut Marja-Liisa Saarilampi on hahmotellut karisma-ideologiaksi kutsumaansa tarinamallia. Siinä keskushenkilön kärsimyksen kuvauksen tehtävänä on viestittää, että kuvauksen kohde on valittu ihminen, jonka tehtävänä on johdattaa ”tavalliset” ihmiset uuteen maailmaan.³⁹

Karisma-ideologian mukaisessa tarinamallissa kerrotaan muusikosta, jolla on jo syntynään sellaisia lahjoja ja voimavaroja, joita tavallisilla ihmisillä ei ole. Musiikkia luodessaan tällaiset henkilöt ovat yhteydessä korkeampiin henkisiin voimiin, jotka jäävät tuntemat-

³⁷ Heino, Erja-Outi. Miten politiikan lempibarbista tuli potkupallo. *Anna* 26.10.1993.

³⁸ Lehtonen 1995, 104–114, 141–145.

³⁹ Saarilampi 2007, 69–73.

tomiksi meille muille. Nämä lahjat ja voimavarat tekevät muusikosta poikkeuksellisen ihmisen, mutta samalla ne tuovat mukanaan vastuita ja velvollisuuksia, joita tavallisella kuolevaisella ei ole. Yhteys korkeampiin henkisiin voimiin merkitsee, että musiikkitaiteilijalla on mielikuva jostain sellaisesta tilasta, josta meillä muilla ei voi olla käsitystä. Sankarin yhteys korkeampiin henkisiin voimiin merkitsee samalla, että sankarilla on eräänlainen lähetystehtävä. Hänen velvollisuutenaan on toimia uudistajana tai oppaana, joka voimavarojensa avulla vie yhteisön uuteen aikakauteen. Saarilammin analysoimat henkilökuvat kertovat poikkeuksellisesta ihmisestä, jossa henkilöityvät uuden aikakauden arvot ja asenteet: hänen tehtävänä on johdattaa muita näkemään se henkinen taso, jonka hän on etuoikeutettuna ihmisenä jo saavuttanut.⁴⁰

Saarilampi toteaa, että karisma-ideologialle perustuvalla tarinamallille on ominaista, että korkeampiin henkisiin voimiin yhteydessä oleva taiteilija joutuu lähetystehtävässään vihamielisten voimien vastustamaksi. Näistä vastoinkäymisistä huolimatta taiteilija kuitenkin pysyy uskollisena kutsumukselleen. Kutsumukselle puolestaan on tyypillistä, että sitä toteuttaessaan henkilökohtainen menestys tai taloudellinen hyöty ovat sankarille toisarvoisia seikkoja. Olennaista on, että kutsumusta toteuttaessaan taiteilija auttaa muita ihmisiä. Saarilampi päätelee, että kertomukset kärsimyksestä ovat merkki, joka osoittaa päähenkilön kuuluvan valittujen joukkoon. Uskollisuus omille ajatuksille henkilökohtaisesta kärsimyksestä huolimatta on keino viestittää yleisölle, että tarinan keskushenkilö uskoo aidosti niihin arvoihin ja asenteisiin, joita hän pyrkii edistämään. Tästä näkökulmasta naispoliitikkojen koettelemusten kuvaukset ovat merkkejä siitä, että kyseessä ovat todelliset sankarit, jotka ovat toteuttamassa omaa lähetystehtäväänsä.⁴¹

Naispoliitikkojen sankaruus ei kuitenkaan perustu pelkästään heidän kykyynsä sietää kärsimystä tai heidän uskollisuuteensa omille aatteilleen. John Fiske on kulttuuriantropologi Claude Levi-Straussin ajatuksiin pohjautuen todennut, että sankaruuden ytimessä on kyky ylittää kulttuuriimme sisältyviä keinotekoisia raja-aitoja. Hän esittää edelleen, että sankaruus kulttuurisena ilmiönä tarjoaa saman kulttuuripiirin jäsenille keinon käsitellä ja muokata kulttuuriin sisältyviä ristiriitoja ja vastakkainasetteluja. Hyvä esimerkki tällaisesta kulttuuriin sisältyvästä vastakkainasettelusta on mielikuva luonnosta ja kulttuurista. Fiske konkretisoi ajatuksiaan kulttuurisesta sankarihahmosta kuvailemalla *Etsijät* -nimisen lännenelokuvan päähenkilöä Ethan-setää, johon yhdistettiin samanaikaisesti sekä luonnon että kulttuurin elementtejä. Elokuvasa Ethan-setä oli intiaanin ja valkoihoisen henkilön lapsi, joka oli kotonaan niin luonnossa kuin järjestäytyneen yhteiskunnan piirissäkin. Ethan-setän kyky liikkua kahden kulttuurisen vastakohtan ylitse antoi hänelle voimavaroja, joilla hän kykeni suoriutumaan muille mahdottomista tehtävistä.⁴²

Fisken ajatukset sankareista kulttuurisia raja-aitoja ylittävinä hahmoina antavat uutta sisältöä myös sankaripoliitikon kuvauksille mediassa, siis myös *Annassa*. Lehdessä 1990-luvun alussa julkaistuissa naispoliitikkojen henkilökuvissa pyritään osoittamaan, että kuvatut henkilöt pystyvät uskottavalla tavalla olemaan sekä menestyviä poliitikkoja että tavallisia ihmisiä. He eivät ole karismaattisia, vaikka he ovatkin erittäin suosittuja. He eivät ole puolueensa suosikkeja tai sisäpiiriläisiä, vaikka ovatkin puolueensa ministereitä ja puoluehallituksen jäseniä. Heistä väitetään, että he elävät vaatimatonta elämää, vaikka heillä on hyvin palkattu työ. Sankaripoliitikkojen kuvauksille on siis tyypillistä, että he pystyvät

⁴⁰ Saarilampi 2007, 69–73.

⁴¹ Saarilampi 2007, 70–73.

⁴² Fiske 2001, 165–169; Lévi-Strauss 1966.

ylittämään monia sellaisia kulttuurisia vastakohta-asetelmia, jotka tavallisille ihmisille ovat mahdottomia ohittaa.

Selkein naispoliitikkojen henkilökuviissa esiintyvä vastakkainasettelu on kuitenkin ollut miesten ja naisten välinen dikotomia. Kuuskoski-Vikatmaan, Rehnin ja Pietikäisen henkilökuviissa pyritään osoittamaan, että nämä kolme naispoliitikkoa kykenevät ylittämään maskuliiniseksi ja feminiiniseksi mielletyn toiminnan välisen rajan. Mahdollisuus tämän rajan ylittämiseen tukee samalla näihin kirjoituksiin laadittua mielikuvaa sankareista, joilla on karisma-ideologian mukainen lähetystehtävä. Saarilampi on nimittäin todennut, että karisma-ideologian mukaiset henkilökuvat ovat käsitelleet aina miehiä. Toisin sanoen ainakin musiikissa lähetystehtävä on nähty nimenomaan miesmuusikolle luontevana ja sopivana. Kuuskoski-Vikatmaan, Rehnin ja Pietikäisen *Annassa* julkaistut henkilöhaastattelut sisältävät kuitenkin Saarilampin kuvaileman karisma-ideologian elementtejä. Heidät esitetään henkilöinä, jotka ovat saaneet eräänlaisen lähetystehtävän viedä eteenpäin tiettyä poliittista sanomaa ja jotka toteuttavat tätä tehtävää vastoinkäymisistä ja takaiskuista huolimatta.

Tämä ei kuitenkaan merkitse välttämättä sitä, että nimenomaan naiset kannattaisivat ja miehet vastustaisivat näiden kolmen naispoliitikon poliittista viestiä. Esimerkiksi *Anna*-lehden heinäkuussa 1990 julkaisemassa kirjoituksessa niin miehet kuin naisetkin suhtautuvat Rehnin puolustusministeriyteen epäluuloisesti. Tekstissä kerrotaan, että Suomen maaseudun puolueen kansanedustaja Sulo Aittoniemi, entinen puolustusministeri Veikko Pihlajamäki ja Espoon tasa-arvovaltuutettu Lea Rantala suhtautuivat suurella epäilyksellä siihen, että nainen valittiin puolustusministeriksi. Kirjoituksessa Rehnille annetaan tilaa puhua miehisestä salaseura-ajattelusta, jonka seurauksena naisia ei ole päästetty päättämään puolustusvoimien toiminnasta. Nyt tilanteeseen on mahdollista tuoda muutos:

–Kun minut on nimitetty tähän virkaan, ei minut Elisabeth Rehn, vaan minut nainen, niin uskon, että voin henkilönä riisua puolustuslaitoksesta tiettyä dramatiikkaa. Puolustusvoimat ovat mielellään verhoutuneet eräänlaisen miehisen salaseura-ajattelun taakse... Kyllähän te tiedätte. Miehet vetäytyvät juttelemaan armeija-asioista, siihen puljuun me tytöt emme mahdu millään.

Rehnin on vain pidettävä huoli siitä, ettei liity salaseuraan itsekkin.

– Naisten olisi todella hyvä tietää enemmän tämän maan puolustuksesta. Ja nimenomaan siitä, miten toimia kriisitilanteissa.⁴³

Lainauksessa ei aseteta miehiä ja naisia vastakkain konkreettisella tasolla, eikä siinä väitetä, ettei miesten hallitsemalla puolustuspolitiikalla olisi merkitystä. Rehn ei siis kiistä puolustukseen liittyvien kysymysten merkityksellisyyttä tai tärkeyttä, vaan päinvastoin korostaa näiden asioiden merkitystä ehdottamalla, että myös naiset syventyisivät niihin paremmin. Rehnin haastattelussa pikemminkin asetetaan abstraktilla tasolla vastakkain perinteiset ja edistykselliset asenteet ja arvot. Perinteisten arvojen mukaan miehillä ja naisilla on omat, heille luontevat toiminnan tilat, kun taas Pietikäiseen, Rehniin ja Kuuskoskeen liitetään *Annassa* käsitys, että naiset voivat toimia millaisessa yhteiskunnallisessa tehtävässä tahansa: heillä on naisina annettavaa mille tahansa politiikan sektorille, kuten esimerkiksi puolustuspolitiikalle.

⁴³ Leppä, Asta ja Kukkonen, Paula. Rauhanministeri Elisabeth Rehnin kymmenen kuukautta miesten leirissä. *Anna* 24.7.1990.

Myös Kuuskoski-Vikatmaan haastattelussa vuodelta 1990 suomalaisen yhteiskunnan merkittävänä haasteena nähdään sukupuolten välinen vastakkainasettelu, joka rajoittaa luovien ratkaisujen keksimistä poliittisiin ongelmiin.

Yhteiskunnan halkaisee näkymätön raja, joka pätee sekä työelämässä että politiikassa. Miesten puolella lukee 'talous' ja naisten puolella 'hoiva'.

– Ajatellaan, että naisten tuoma näkemys ei ole sitä oikeata politiikkaa. Tottakai leipä on tärkeää, mutta ihmisten on elämässään joka päivä ratkaistava sen toisenkin puolen ongelmat. Koko yhteiskunta kärsii, kun sukupuolten mukanaan kantama yhteisymmärrys ei välity tuon rajan yli.⁴⁴

Rehnin, Kuuskoski-Vikatmaan ja Pietikäisen haastatteluissa julistetut uudet arvot ja asenteet kietoutuvat ajankohdan taloudelliseen tilanteeseen ja ympäristöaatteen läpimurtoon, joka oli ollut näkyvillä jo 1980-luvun lopulta alkaen. *Annassa* nämä kaksi aatetta yhdistyivät ajatuksessa, että vanhat, kovat ja maskuliiniset arvot olivat saattaneet Suomen taloudellisiin ongelmiin, mutta uudet, pehmeämmät ja feminiiniset arvot olivat murtautumassa läpi. Haastatteluissa toistuukin ajatus, että aivan kohta odotettavissa on todellinen arvojen myllerrys, ”suuri tuuletus”, kuten Sirpa Pietikäisen henkilökuvassa todetaan.⁴⁵

Kaiken kaikkiaan *Annan* julkaisemat naispoliitikkojen sankaruuden kuvaukset sointuvat hyvin yhteen John Fiskin näkemysten kanssa. Sankaruus näyttää olevan asia, joka tarjoaa mahdollisuuden käsitellä ja pohtia kulttuuriin sisältyvää vastakohta-asetelmia, tässä tapauksessa miehiä ja naisia sekä miesten ja naisten politiikkaa. Lisäisin vielä, että *Annan* julkaisemien henkilökuvien perusteella keskeinen osa poliittista sankaruutta on, että sankariin henkilöidään tietyn yhteiskunnallisen ongelman ratkaisu. Ongelma on, että miehet ovat hallinneet politiikkaa ja tehneet vääränlaisia poliittisia päätöksiä vallassa ollessaan – tämä aspekti näkyy myös lama-ajan poliitikkojen henkilökuvissa *Annassa*. Päätökset ovat perustuneet miesten kannattamiksi nähtyihin arvoihin, joissa ei ole otettu huomioon tarpeeksi vähäosaisia, ympäristöarvoja tai yhteiskunnan kokonaisuutta. Rehnin, Kuuskoski-Vikatmaan ja Pietikäisen henkilökuvissa pyritään osoittamaan, että he kykenevät tuomaan politiikkaan pehmeämmät arvot samalla kun he ovat tarpeeksi kovia ja päättäväisiä hoitamaan myös ne politiikan sektorit, jotka aikaisemmin on nähty nimenomaan miesten vahvuusalueiksi.

Samalla Pietikäisen, Kuuskoski-Vikatmaan ja Rehnin henkilökuvissa on nähtävissä myös muukalaisen tarinamalli. Jokaisessa henkilökuvassa on kerrottu tarina naisesta, joka kohtaa miesten hallitsemassa politiikassa syrjintää ja perusteettomia ennakkoluuloja. Usein näiden naisten väitetty sopimattomuus politiikkaan konkretisoituu heidän ruumiiseensa. Kirjoituksissa mainitaan, että Rehnin lakatut varpaankynnet ovat herättäneet närää mediassa ja muissa poliitikoissa, ja että Sirpa Pietikäisen painonheilahtelut ovat olleet jatkuvan irvailun ja spekulatiion kohde.⁴⁶

⁴⁴ Heino, Erja Outi ja Reunanen, Juha. Eeva Kuuskoski-Vikatmaa. Olen varsin väritön tyyppi. *Anna* 30.4.1990. Ks. myös Schlizewski, Hannele ja Kukkonen, Paula. Tunnelmakuvia hiekkalaatikon reunalta. *Anna* 22.9.1992. Tässä lainataan Kuuskoskea: ”Minulla on sellainen tunne, että jotakin valtavaa kytee tynen pinnan alla, yli puoluerajojen. Se ei ole mitään suunniteltua ja organisoitua, vaan puhkeamassa on jonkinlainen vuosisatainen kupla. Se inhimillinen ahdistus, jonka vallassa päättäjät ovat olleet kieltäessään itsessään ihmisen.”

⁴⁵ Leppä, Asta ja Kukkonen, Paula. Tapaus Pietikäinen ja suuren tuuletuksen aika. *Anna* 25.8.1992.

⁴⁶ Leppä, Asta ja Pakarinen, Jukka. Elisabeth Rehn hymyilevä fatalisti. *Anna* 3.3.1992; Leppä, Asta ja Kukkonen, Paula. Tapaus Pietikäinen ja suuren tuuletuksen aika. *Anna* 25.8.1992.

Samalla kirjoituksiin sisältyy merkittävä muutos verrattuna aikaisemmin julkaistuihin naispoliitikkojen henkilökuviin. Sen sijaan, että *Anna* olisi yrittänyt miettiä ratkaisua siihen kulttuurisen ristiriitaan, jonka mukaan naiset eivät sovi poliittiseen työhön, lehti ryhtyi kritisoimaan niitä, joiden mielestä naisten ruumiillisuus on merkki sopimattomuudesta poliittiseen tilaan. 1980-luvun lopussa *Anna* ei löytänyt ratkaisua naisten ruumiillisuuden ongelmaan, mutta 1990-luvulla julkaistuissa Elisabeth Rehnin, Eeva Kuuskoski-Vikatmaan ja Sirpa Pietikäisen haastatteluissa ruumiillisuus ohitetaan miltei täysin tai niissä arvostellaan käsitystä, että ruumiillisuus ja työ politiikassa olisivat ristiriidassa keskenään.

Politiikassa työskentelevien naisten asemaan sellaisena kuin se *Annassa* esitetään liittyy kuitenkin myös näiden kolmen naispoliitikon poliittinen sanoma. Niin Pietikäisen, Rehnin kuin Kuuskoski-Vikatmaankin henkilökuviissa asetetaan toistuvasti vastakkain naiset ja miehet, samalla kun niissä pyritään osoittamaan, että tulevaisuudessa naisten edustamat poliittiset arvot saavuttavat aikaisempaa selvästi tärkeämmän aseman Suomen poliittisessa elämässä. Näiden kolmen poliitikon lähetystehtävän keskeinen sisältö on siis tuoda uusia, naisille luontevampina nähtyjä yhteiskunnallisia arvoja ja asenteita poliittiseen päätöksentekoon.

1990-luvun alkupuolella ilmestyneissä Pietikäisen, Rehnin ja Kuuskoski-Vikatmaan henkilökuviissa tuotetaan mielikuvaa henkilöstä, jolla on karisma-ideologian mukainen yhteiskunnallinen lähetystehtävä: hän on uusien arvojen ja asenteiden airut. Samalla tämä yhteiskunnallinen lähetystehtävä perustuu muukalaisen tarinamallin perusasetelmalle: naiselle, joka kokee epäoikeudenmukaista syrjintää ja vieroksuntaa toimiessaan tilassa, joka ei ole perinteisesti ollut tarkoitettu häntä varten. Lopputuloksena syntyy naissankaruuden tarinamalli: kertomus naisesta, jonka sankaruuden tavoitteena on sukupuolten tasa-arvoon liittyvien puutteiden korjaaminen.

On kuitenkin vaikea sanoa, miten uskottavia tällaiset naissankaruuden kuvaukset ovat olleet. Tekstit ovat epäilemättä pyrkineet hyödyntämään erilaisia sankaruuteen liittyviä mielikuvia ja käsityksiä, mutta kirjoitusten vähäinen määrä ja niiden melko äkillinen loppuminen 1990-luvun puolivälissä antavat aiheen olettaa, että niissä otettiin liian pitkälle menevä askel. Naispoliitikkojen sankaruuden kuvauksia voi tulkita siten, että ne osoittavat neuvotteluprosessin sisältyvät rajoitukset. Tekstit, jotka olivat haastaneet aikakauden konventioita liian voimakkaasti, eivät ehkä vaikuttaneet uskottavilta tai eivät muuten puhutelleet yleisöä. Erkki Karvosen ajatuksia soveltaen voi väittää, että naispoliitikkojen sankaruus jäi toteutumatta, koska ihmiset eivät mieltäneet yhteiskunnallisia ongelmia sellaisiksi, että nämä naispoliitikot olisivat kyenneet niihin vastaamaan.⁴⁷ Toimittajat kylläkin yrittivät laatia naisten elämän ja uran tarinaa sankaritarinan muotoon, mutta se ei herättänyt vastakaikua yleisössä, joka haki sankarinsa muualta. *Helsingin Sanomat* tarjosi ajankohdan sankareiksi sosiaalidemokraattien puheenjohtajaa Paavo Lipposta ja kokoomuksen Sauli Niinistöä ja vuoden 1995 eduskuntavaalien tuloksesta voi päätellä, että kansalaiset näkivät näissä miehissä vastauksen senhetkisiin yhteiskunnallisiin haasteisiin.⁴⁸

Eeva Kuuskosken yritys nousta presidentiksi päättyi nöyryyttävään tappioon 2,6 prosentin ääniosuudella vuoden 1994 presidentinvaalien ensimmäisellä kierroksella. Elisabeth Rehn pärjäsi näissä vaaleissa olennaisesti paremmin päästen toiselle kierrokselle ja saavut-

⁴⁷ Karvonen 2005. 277–287.

⁴⁸ Railo 2010. Ks. myös Töyry 2006. Töyry toteaa, etteivät naistenlehtien lukijat ole valmiita kovin radikaaleihin yhteiskunnallisiin muutosvaatimuksiin. Naistenlehden tila neuvotteluiden käymiselle on näin ollen melko kapea: ”Halutaan kyllä olla tasa-arvoisia, mutta romanttisen rakkauden ideaalin hengessä mies saa sittenkin olla pikkuisen tasa-arvoisempi.” Töyry 2006, 79.

taen 46,1 prosentin ääniosuuden, mutta häviten sosiaalidemokraattien ehdokkaalle Martti Ahtisaarelle. Vuoden 1995 eduskuntavaaleissa Elisabeth Rehn ei enää asettunut ehdolle. Vaikka Sirpa Pietikäinen sai vuoden 1995 eduskuntavaaleissa noin 11 000 ääntä, hän ei enää päässyt ministeriksi. Vuoden 1995 vaalit olivat naisten näkökulmasta yleisesti ottaen tappio. Naisten määrä kansanedustajina väheni 77 edustajasta 67 edustajaan ja osuus äänistä 38,5 prosentista 33,5 prosenttiin. Sen sijaan, että taloudellinen taantuma olisi johdannut perusteelliseen miehisiin nähtyjen yhteiskunnallisten arvojen uudelleenarvointiin, kuten *Anna* tuntui olettavan, näiden arvojen merkitys yhteiskunnassa pikemminkin kasvoi. Heikki Paloheimo on todennut, että yhteiskunnallisten tai poliittisten kriisien yhteydessä pidettyjen vaalien ilmapiiri on tavallisesti suosinut miehiä. Näin kävi esimerkiksi vuonna 1962 pidetyissä vaaleissa, jolloin Suomi oli juuri selvinnyt ns. noottikriisistä. Myös tuolloin naispuolisten kansanedustajien määrä laski verrattuna edellisiin vaaleihin.⁴⁹

Ehkäpä *Annassa* arvioitiin vuoden 1995 eduskuntavaalien jälkitunnelmissa, että poliitikkojen henkilökuvien tyyliä on tarpeen muuttaa. Miesten ja naisten välinen vastakkainasettelu katosi 1990-luvun puolivälin tienoilla lehden sivuilta vähäksi aikaa kokonaan, ja myös puhe uudesta poliittisesta kulttuurista väheni olennaisesti. Kesti useita vuosia, ennen kuin *Anna*-lehti julkaisi sellaisia kirjoituksia naispoliitikoista, joissa nämä tekevät uusia aluevaltauksia suomalaisessa politiikassa.

⁴⁹ Paloheimo 2007, 340–341.

"LAPSISTA PUHUMME PALJON, KOETAMME OLLA SELVILLÄ, MITÄ NIILLE KUULUU. VIikonloppuisin katsomme lintuja lintulaudalla ja puhumme niistä."

LEENA JA ESKO-JUHANI TENNILÄ: Avioliitto on ELÄNTÄNKUINEN DIILI

• Tansseissa tavattiin ja Kekkonen luvalla aloitettiin avioliitto kaksikymmentä vuotta sitten.
• Lapin kolhittu kansanedustaja Esko-Juhani Tennilä ja Rovaniemen valtuus-

tossa poliittista uraansa vasta aloitteleva Leena Tennilä ovat rinta rinnan kestäneet monet kovat koettelemukset.
• Paras kavერი, kumpikin sanoo toisistaan.

Milloin olo-
suhteissa te
tutuitte?
Esko-Juhani: –
Tansseissa
Rovaniemen
Valtuustotalolla.
Olin kassan-
siirä ja muuta
pöytätyötä.
Kun olin upe-
lloppu, odotin
pöytätyötä.
Leena: – Va-
littuina
vuonna 1994.
**Miten ominaisuus
rakastat puolisoasi?**
Esko-Juhani: – Muk-
soin tavallisen työn.
Leena: – Se on niin upe-
määräinen, henki ja
Puhun mielestäni.
**Ovatko nämä ominai-
suudet vielä häneen?**
Esko-Juhani: – Ovat, ja
muiden sitä on määrät-
töinen. Puolisoistani
"captain".
Leena: – Ulo than ei ole
enää, mutta herkkyys on
ilmi.
**Miten ystävät ja sukut-
taiset nähdessään seur-
ustelutunne?**
Esko-Juhani: – Maail-
mossa, jossa lapser-
heissä tullaan, on mu-
nista paljon. Olin alle sie-
nemästä kukaan ei me-
nimme. Kekkonen luvalla
naimisiin, koska austin-
vat, että hyvä että poika
on löytänyt elämänsä tei-
leen.

■ Esko-Juhani Tennilä on koettu keino leppästä Leena ridan jälkeen: hän kirjoittaa runon. Pitäisin kuvan kuvan saata. "normaali-
matkasta" sanomista tule
Esko-Juhani puolesta ja myönteisesti ja joku rahankäytöstä.

Eva Biaudet ja Per Schmedes YHTEEN KASVANEET

Per on elämäni paras kummi, luotan komeaan tyyppiin."

"En pysty katsomaan televisiota, jos Eva esiintyy siellä. Haleaan liiolesistam."

16 YHTEISTÄ VUOTTA
EVA BIAUDET/PEREKKA JÄRVELÄINEN

Aikuisesta kärestä huolimatta perheen Schmedes oli täysin elämänsä. Ennen YIP prosentissa, niin kuin Eva oleski. Ennen elämänsä oleski elämänsä oleski. Ennen elämänsä oleski elämänsä oleski.

asioita. Kotona vallitsen kokonainen, toisenlainen maailma. Eva sanoo. "Auto" ja toisenlainen maailma. Eva sanoo. "Auto" ja toisenlainen maailma. Eva sanoo. "Auto" ja toisenlainen maailma.

Kuusi toihin ja toistin pois. Koko ajan. Sellainen on nyt meidän Rkp:n kansanedustajan Eva Biaudein ja hänen yksityisyrityksensä toimivan aviomiehensä Per Schmedesin perheessä. Kolmevuotiaat kaksoet Amanda ja Julia ja kaksivuotias David pitävät huolen siitä, ettei vanhemmille jää loppu-aikaa – sellaisia hetkiä, et-
tä voisi heittäytyä sohvalle kirjaa lukemaan. Tulevat eduskuntavaalit kiinnittävät perheen tempoa entisestään.

Poliittiset parisuhteet ja uusi sukupuolisopimus

Perhehaastatteluista parisuhteen ylistykseen

1990-luvun alku merkitsi poliittisia perheitä käsittelevien tekstien määrän selvää lisääntymistä *Annassa*. Kirjoitusten keskeinen viesti oli, että aviopari vetää yhtä köyttä, jakaa samat tavoitteet ja tekee yhdessä töitä niiden saavuttamiseksi. Yhdeksänkymmentäluvun ensimmäisille kirjoituksille oli ominaista, että poliittisen perheen poliitikko oli mies, mutta muutaman vuoden kuluttua *Anna* alkoi julkaista myös sellaisia tekstejä, joissa perheen poliitikko oli nainen.

Perheitä käsittelevissä kirjoituksissa perheen yhteiset tavoitteet liittyivät kuitenkin aina politiikkaan riippumatta siitä, kumpi puolisoista oli mukana politiikassa. Toisin sanoen *Anna* ei ole julkaissut tutkimuksen kohdeaikana sellaista kirjoitusta, jossa perheen toinen aviopuoliso tekisi työkseen politiikkaa, mutta perheen yhteisenä tavoitteena kuvattaisiin olevan menestys toisen aviopuolison työssä politiikan ulkopuolella. Puolison työ politiikassa hallitsee näitä kirjoituksia siten, että niissä aina asetetaan vastakkain politiikka, siis julkinen elämä, ja muu elämä, joka näyttää olevan yksityisempää kuin politiikka, vaikka kyseessä olisikin perheen ulkopuolinen ansiotyö. Poliittisia perheitä käsittelevät kirjoitukset siis rakentuvat yksityisen ja julkisen vastakkainasettelulle osoittaen samalla, että politiikka on erityisen julkinen ilmiö verrattuna muihin töihin tai perhe-elämään.

Ensimmäiset yhdeksänkymmentäluvun *Annassa* julkaistut poliittisia perheitä käsittelevät tekstit ovat perusasenteeltaan hyvin samankaltaisia kuin 1970-luvulla ja 1980-luvun alussa julkaistut poliittisten perheiden kuvaukset. Molempien aikakausien perhekuvausten jännite syntyy siitä, että niissä käsitellään korkeassa ja näkyvässä julkisessa virassa olleen miehen elämää puolison näkökulmasta. Vaimon mukanaolo haastattelussa tuo korostetusti yksityiselämän mukaan keskusteluun: vaimo edustaa näissä teksteissä yksityiselämää, jonka avulla lukijoiden on mahdollista saada uusi näkökulma miespolitiikon julkisivun taakse. Periaatteessa vaimon haastatteleminen on tarpeeton lisä näihin kirjoituksiin, sillä miehet olisivat voineet puhua yksityiselämästään ilman vaimoakin. *Annassa* julkaistut miespoliitikkojen haastattelut osoittavat kuitenkin, että vasta vaimon ottaminen mukaan tarjosi luontevan tavan lukijoille kurkistaa julkisuudessa työskentelevän miehen yksityiselämään.

1990-luvun alussa ilmestyneissä poliittisten perheiden haastatteluissa uusinnetaan siis sellaista sukupuolittunutta elämänpiirin jakoa, jossa mies sijoittuu yhteiskunnalliseen ja vaimo yksityiseen elämänpiiriin. Teksteissä naiset asettuivat tukemaan miestensä julkista

toimintaa, he jakoivat miestensä kanssa siihen liittyvät ilot ja surut. Kirjoituksissa ei juuri-kaan pohdittu sitä, miten vaimon oma työ vaikutti perheen elämään.

Hyvä esimerkki tästä on Suomen kristillisen puolueen puheenjohtajan Toimi Kankaanniemen ja hänen puolisonsa Ritva Kankaanniemen perhehaastattelu, joka julkaistiin helmikuussa 1993. Siinä korostetaan perheen yhteenkuuluvuutta monin eri tavoin. Kirjoituksessa luodaan vastakkainasettelua yhtäältä politiikan ja toisaalta perheen välille painottaen, että politiikassa edes ystäviin ei voi luottaa. Perhe näyttäytyy miespolitiikon luotettavana ja turvallisenä piirinä verrattuna työelämän riitoihin ja ongelmiin. Kirjoituksessa mainitaan, että Ritva Kankaanniemi on töissä, mutta ei kerrota missä. Ylipäätään Ritva Kankaanniemen työhön liittyvät seikat eivät tunnu liikuttavan perhettä lainkaan, vaan tekstissä muu perhe elää Toimi Kankaanniemen poliittisen uran suhdanteiden mukaan:

Myös Ritva Kankaanniemi on oppinut suhtautumaan hyvin kriittisesti julkiseen sanaan.

– Eniten minuun on sattunut, jos Toimista kirjoitetaan perättömiä, Ritva sanoo. – En jaksa ymmärtää tahallisten valheitten levittelyä tai sitä, että toisen ihmisen vakaumusta pilkataan.¹

Samantyyppinen asetelma ilmeni loppuvuonna 1990 julkaistusta sosiaalidemokraattisen puolueen pitkäaikaisen puheenjohtajan Kalevi Sorsan ja hänen puolisonsa Irene Sorsan haastattelusta ”Kahdenkeskisestä olostamme emme ole tinkineet”. Haastattelu luo vaikutelmaa kiinteästä parisuhteesta, jossa puolisoilla on yhteiset tavoitteet, jotka liittyivät aviomiehen uraan politiikan huippupaikoilla. Aivan kirjoituksen alussa viitataan lyhyelti siihen, että Irene Sorsa on olosuhteiden pakosta ottanut työkseen kääntämisen, mutta missään ei kerrota, mikä hänen varsinainen ammattinsa on. Tekstissä keskitytäänkin Sorsien elämän kuvailuun ikään kuin pariskunta muodostaisi yhtenäisen ja kiinteän yksikön, jossa kumpikin osapuoli toimii yhteisten politiikkaan liittyvien tavoitteiden hyväksi.

Kuusi vuotta myöhemmin nuoripari muutti Pariisi[i]n, josta Kalevi oli saanut viran Unescon ohjelma-apulaisena, myöhemmin asiantuntijana.

– Meillä oli jo meininki ostaa maalaistalo Pariisiin liepeiltä ja jäädä Ranskaan, mutta suunnitelma muuttui, kun minut kutsuttiin Unesco-toimikunnan pääsihteeriksi Suomeen.

Vuonna 1969 Sorsasta tuli SDP:n puoluesihteeriksi ja politiikka imaisi miehen.²

Kirjoituksessa Sorsien perhe siirtyy maasta toiseen Sorsan poliittisen uran etenemisen mukaan. Hetken ajan tekstissä jossitellaan ajatuksella, että Irene Sorsaa harmitti lähteä pois Ranskasta, mutta ajatusta ei kehitellä pidemmälle, eikä siihen palata uudelleen. Sen sijaan kirjoituksessa painotetaan pariskunnan yhteenkuuluvuutta: ”Kahdenkeskisestä yhdessä-olosta ei olla koskaan tingitty. Kun julkisuuden paine on kova, se samalla puristaa yhteen entistä tiukemmin.”³

Samantyyppistä avioparin yhtenäisyyttä korostavaa juttutyyppiä edusti Eeva ja Martti Ahtisaaren haastattelu kesältä 1993 otsikolla ”Ahtisaaret täysin sydämin taistossa.” Kirjoituksen alkupuolella puhutaan ”Ahtisaarista” monikossa ja painotetaan yhteistä päätöstä

¹ Ikävalko, Reijo. Ritva ja Toimi Kankaanniemi osaavat nauraa myös itselleen. *Anna* 16.2.1993.

² Tuppurainen, Marjaleena ja Pakarinen, Jukka. Irene ja Kalevi Sorsa: Kahdenkeskisestä olostamme emme ole tinkineet. *Anna* 11.12.1990.

³ Sama.

ryhtyä presidentinvaalitaistoon, mutta suurin osa tekstistä kuitenkin keskittyy Martti Ahtisaaren hyvien ominaisuuksien esittelyyn. Haastattelu sisältää siis asetelman, jossa Eeva Ahtisaaren näkemykset presidenttiydestä häivytetään. Jäljelle jäävät Martti Ahtisaaren ajatukset presidenttiehdokkaaksi ryhtymisestä.⁴

1990-luvun alussa julkaistuissa poliittisten perheiden haastatteluissa on kuitenkin myös nähtävissä repeämiä, joita voi tulkita yrityksiä tuoda naisten näkymätön työ julkisuuteen. Kesällä 1991 *Annassa* julkaistiin Riitta ja Martti Puran (kesk) haastattelu, jossa vedottiin arjen sankaruuden tarinamalliin. Siinä kerrotaan tarina, jossa forssalainen tehdastyöläisten tytär Riitta menee 19-vuotiaana naimisiin maatilan isännän Martin kanssa ja joutuu kasvamaan vastuuseen tilanhoidosta, kun poliitikkona hyöriävä aviopuoliso pysyy pitkiä aikoja poissa kotoa. Artikkelissa kuvaillaan tilannetta, jossa suuren maatilan emäntä joutuu venymään melkoisiin suorituksiin selviytyäkseen sekä tilanhoidosta että aviopuolison ministeriöiden aiheuttamista haasteista:

– Keväällä ministerinimityksen aikaan oli semmoinen parin viikon kausi, että täytyi oikein pohtia, missä välissä pääsee siivomaan talon lakkiaisia varten. Usein sitä pysähtyy miettimään, että olisikohan tänään sellainen päivä, ettei ketään ole tulossa, uskaltaisikohan kantaa matot siivousta varten ulos.

Politiikassa ikänsä pyörineen isännän poissaoloon on totuttu jo ennen ministerinvirkkaakin.⁵

Keskeistä Martti ja Riitta Puran elämäkuvauksessa on Riitta Puran tekemän työn tuominen julkisuuteen. Kirjoituksessa näytetään julki ne ponnistukset ja uhraukset, joita yksityisessä elämämpiirissä hyöriävä vaimo on joutunut tekemään, jotta aviomies on kyennyt keskittymään näkyvään ja julkiseen poliittiseen uraansa.

1990-luvun alussa julkaistut poliittisten perheiden haastattelut poikkeavat kuitenkin edellisinä vuosikymmeninä julkaistuista poliittisten perheiden elämää käsittelevistä teksteistä siinä, että näissä kirjoituksissa keskitytään nimenomaan yksityiselämän kuvaukseen. 1970- ja 1980-luvuilla julkaistuissa poliittisia perheitä käsittelevissä kirjoituksissa tavoitteena oli osoittaa, että vaimolla on tärkeä tehtävä hoidettavanaan yksityisessä elämämpiirissä. Tämäkin puoli vilahtelee 1990-luvulla julkaistuissa perhekuvaauksissa, mutta kirjoitusten tavoitteena on pikemminkin kertoa niistä hellistä tunteista, joita puoliset tuntevat toisiaan kohtaan. Samalla lapset jäävät miltei tyystin pois perhehaastatteluista, niin teksteistä kuin kuvistakin⁶. Voikin sanoa, että 1990-luvun mittaan perhehaastattelut muuttuvat romantiikkaa korostaviksi parisuhdehaastatteluiksi.

”Puhdas” poliittinen parisuhde

Tammikuussa 1990 *Anna* julkaisi Assi ja Erkki Liikasen (sdp) haastattelun otsikolla ”Assi on kuin suhdannetasaus: Tasaa kuopat ja leikkaa huiput”. Kirjoitus on laadittu muotoon,

⁴ Varis, Tuula-Liina ja Pakarinen, Jukka. Ahtisaaret täysin sydämin taistossa. *Anna* 6.4.1993.

⁵ Tuppurainen, Marjaleena ja Reunanen, Juha. Ministerinrouva Riitta Pura on ennen kaikkea emäntä. *Anna* 23.7.1991.

⁶ 1980-luvulla ensimmäisellä puoliskolla julkaistuissa perhehaastatteluissa saatettiin käsitellä poliitikon suhdetta lapsiinsa. Ks. esim. Myllymäki, Helena ja Larikka, Matti. Tämä on ympäristöministerin rakkainta. *Anna* 11.10.1983; Myllymäki, Hertta ja Hautala, Kari. Uusi puheenjohtaja Jouko Kajanoja: kotona pitävät minulle jöötä. *Anna* 25.05.1982.

jossa toimittajan kysymykset sekä Assi ja Erkki Liikasen vastaukset on kirjoitettu näennäisen sanatarkasti vuorotellen. Muodon valinta tavoittelee välittömyyden tunnetta politiikan, toimittajan ja yleisön välillä. Liikasten haastattelun painopiste on Assin ja Erkin parisuhteen kuvailu. Toisin kuin 1970- ja 1980-luvun taitteessa julkaistuissa poliittisten perheiden haastatteluissa, Erkki ja Assi Liikasen elämää kuvaileva kirjoitus ei pyri niinkään kertomaan siitä, miten Assi on tukenut menestynyttä poliitikkomiestänsä tämän uralla, vaan toimittajan esittämät kysymykset osoittavat, että tavoitteena on saada haastateltavat kertomaan niistä henkilökohtaisista tunteista, joita aviopuolisot kokevat toisiaan kohtaan. Kirjoituksissa kerrotaan esimerkiksi avioparin riidoista, mustasukkaisuudesta ja lasten kasvattamisesta. Assi ja Erkki Liikaselta kysytään: ”Mitä odotitte tältä liitolta? Ovatko odotukset toteutuneet? Mikä tässä suhteessa yllätti? Miten vanhemmuus ja lapset ovat vaikuttaneet elämäänne?”⁷

Hyvin henkilökohtaisen aiheiden ja tunteiden käsittely luo vaikutelman vahvasta suhteesta. Haastattelut tuottavat idealisoidun rakkauden kertomusta. Kirjoitusten näkökulmaa ja keskeistä viestiä korostavat teksteihin liitetyt kuvat, joista on rajattu pois kaikki muu paitsi haastattelun kohteena oleva pari. Tyypillisesti haastatteluihin on liitetty ainakin yksi sellainen kuva, jossa kirjoituksen kohteena ollut pari katsoo toisiaan hellästi silmiin.⁸

Maaliskuussa 1990 julkaistussa Leena Tennilän ja kansanedustaja Esko-Juhani Tennilän (vas) haastattelu osoittaa, millä keinoin näissä kirjoituksissa tuotettiin mielikuvaa idealisoidusta rakkaudesta. Tällainen kuvaus alkaa kertomuksella siitä, kuinka pari on aikoinaan kohdannut:

Millaisissa olosuhteissa tutustuitte?

Esko-Juhani: – Tansseissa Rovaniemen valistustalolla. Olin katsonut sitä jo monta peliä, odottelin, kun olin ujo. Lopulta menin pokkaamaan sille likalle.

Leena: – Valistustalolla, tansseissa vuonna 1964.

Mihin ominaisuuksiin rakastuit puolisossasi?

Esko-Juhani: – Mutkaton tavallinen tyttö.

Leena: – Se oli niin ujo maalaispoika, herkkä ja puhui mukavasti.⁹

Kuten lainauksesta voi päätellä, kirjoituksissa luodaan mielikuvaa romanttisesta rakkaustarinasta, joka on alkanut kauan sitten ja jatkuu yhä haasteista ja ongelmista huolimatta. Kuten romanttisille parisuhdekuvauksille on tavallista, myös Tennilöiden tapauksessa idealisoidun rakkauden mielikuvaa vahvistetaan kuvituksella. Koko aukeaman kokoisessa kuvassa Esko-Juhani ja Leena katsovat toisiaan hymyillen silmiin eduskunnan kahviossa.

Poliittisten pariskuntien henkilökuissa jännite syntyy avioparin rakkautta ja yhtenäisyyttä uhkaavista seikoista, esimerkiksi vaativan julkisen viranhoidon asettamista hankalista olosuhteista. Kirjoituksissa kuitenkin vakuutetaan, että avioparit ovat kyenneet torjumaan

⁷ Tuppurainen Marjaleena; Pakarinen Jukka ja Ahlrot, Johan. Erkki Liikanen: – Assi on kuin suhdannetasaus: Tasaa kuopat ja leikkaa huiput. *Anna* 6.2.1990.

⁸ Ks. esimerkiksi Tuppurainen Marjaleena; Pakarinen Jukka ja Ahlrot, Johan. Erkki Liikanen: – Assi on kuin suhdannetasaus: Tasaa kuopat ja leikkaa huiput. *Anna* 6.2.1990; Saarikoski, Tuula ja Heiskala, Antti. Leena ja Esko-Juhani Tennilä: Avioliitto on elämänikuinen diili. *Anna* 20.3.1990; Kasanen, Tuula ja Kukkonen, Paula. Lujasti yhtä kahinoista huolimatta. *Anna* 31.3.1992.

⁹ Saarikoski, Tuula ja Heiskala, Antti. Leena ja Esko-Juhani Tennilä: Avioliitto on elämänikuinen diili. *Anna* 20.3.1990.

uhat. Sekä Tennilöiden että Liikasten haastattelussa käydään läpi niitä todellisia ja mahdollisia ongelmia, joita pariskunnalla voi olla. Niissä kysytään riidanaiheista, tavoista riidellä, suhtautumisesta uskottomuuteen ja mustasukkaisuuden tunteista. Poliittisia pariskuntia käsitteleville teksteille on ominaista myös sen pohtiminen, miten pitkät erot vaikuttavat suhteeseen. Liikasten haastattelussa muistutetaan, että kahdeksantoista avioliittovuoden aikana he ovat asuneet suurimman osan ajasta erillään, ja Tennilöiden perhe-elämää käsittelevässä kirjoituksessa kysytään, miten aviopuolisot sietävät yksinäisyyttä.

Liikasten ja Tennilöiden haastatteluiden kanssa samaan linjaan asettuu myös Erkki Pulliaisen (vihr) ja hänen puolisonsa Riitta Pulliaisen haastattelu, joka julkaistiin maaliskuussa 1992 otsikolla ”Lujasti yhtä kahinoista huolimatta”.¹⁰ Samoin kuin Liikasten ja Tennilöiden perhe-elämän kuvauksissa, myös Pulliaisten haastattelussa kurkistetaan politiikassa toimivan miehen perhe-elämään. Kirjoituksessa käydään läpi melko yksityiskohtaisesti erilaisia ristiriitoja ja riidanaiheita, joita Pulliaisten suhteessa näyttää riittävän. Toisaalta kirjoitus päättyy vahvaan idealisoidun rakkauden tunnustukseen:

Kahinoista huolimatta Erkki ja Riitta sanovat, että olisi haljua olla ilman toista. Kun toinen on olemassa, vaikkapa kaukanakin, se antaa elämälle iloa ja mielekkyyttä.

– Jos jonakin päivänä en olekaan soittanut kotiin, päivä tuntuu vajaalta, Erkki sanoo.

– Olen monesti miettinyt, millaista olisi elää ilman Erkkiä. En jaksaisi enää alkaa uutta suhdetta, ja huomaan, että lasken yhä harvemmin ketään lähelleni. Näen entistä vähemmän vaivaa uusien ihmissuhteiden vuoksi. Omasta laumasta eroaminen olisi kova paikka, Riitta sanoo.¹¹

1990-luvulla julkaistujen poliittisten pariskuntien elämää käsittelevät tekstit poikkeavat aikaisemmista poliittisten perheiden haastatteluista siinä, että niissä tuotetaan mielikuvaa voimakkaasta rakkauden tunteesta, joka on saattanut haastateltavat yhteen ja muodostaa heidän välilleen kiinteän yhdysiteen. *Annassa* 1970- ja 1980-luvuilla julkaistuissa poliittisten perheiden haastatteluissa tällaista rakkauden tunnetta ei suoraan tuotu julki, vaikka teksteissä kylläkin muutoin kuvattiin pareja, jotka ovat hitsautuneet yhteen. Vertailtaessa 1970-luvun ja 1990-luvun poliitikkojen perhehaastatteluiden parisuhdekuvauksia kiinnittää huomiota, että 1970-luvulla tiivis parisuhde, jossa puolisot jakavat keskenään yhteiset – miehen poliittiseen uraan – liittyvät tavoitteet, vaikuttaa itsestäänselvyydeltä. 1990-luvulla tällaista itsestäänselvyttä ei enää ole, sillä kirjoituksissa korostetaan voimakkaasti pariskunnan yhteisen rakkauden kokemusta.

Muutos vertautuu mielenkiintoisella tavalla Riitta Jallinojan tekemiin havaintoihin naistenlehtien parisuhdekuvauksista. Jallinoja on todennut, että naistenlehtien parisuhdekuvauksissa avioliitto oli 1950- ja 1960-luvulla itsestäänselvyys, mutta 1970-luvulta lähtien avioitumista on täytyntä erityisesti perustella. Jallinoja lisää, että avioliiton perustelut ovat luonteeltaan muuttuneet vuosikymmenten mittaan. Aikaisemmin avioliitto oli institutionaalinen itsestäänselvyys, kun taas 1990-luvulta eteenpäin avioliitto on ollut individualistinen itsestäänselvyys. Tällä Jallinoja tarkoittaa, että aikaisemmin avioliitto oli kyseenalaistamaton pakko ja edellytys miehen ja naisen liitolle, mutta 1990-luvulta lähtien avioliiton itsestäänselvyys täytyy erikseen mainita. Paradoksaalista kyllä, toteaa Jallinoja, juuri tämän asian esiintuominen paljastaa, että kyseessä on henkilökohtainen valinta.

¹⁰ Kasanen, Tuula ja Kukkonen, Paula. Lujasti yhtä kahinoista huolimatta. *Anna* 31.3.1992.

¹¹ Kasanen, Tuula ja Kukkonen, Paula. Lujasti yhtä kahinoista huolimatta. *Anna* 31.3.1992.

Ihmiset siis valitsevat sen ajatuksen, että avioliitto on itsestäänselvyys. Jallinoja tulkitsee, että puhe avioliitosta on keino korostaa parisuhteen merkitystä verrattuna muihin elämän ihmissuhteisiin. Samaa viestiä välittää naistenlehdissä haastateltujen henkilöiden tapa painottaa, että avioliiton on tarkoitus kestää ikuisesti ja että esimerkiksi minkäänlainen uskotomuus ei tule kyseeseen.¹²

Riitta Jallinojan havainnot ovat yhteydessä laajempiin yhteiskunnallisiin ja kulttuuriin muutoksiin, joista myös muut sosiologit ovat puhuneet. Esimerkiksi Anthony Giddens, jonka ajatuksista Jallinoja puhuu runsaasti, on käyttänyt termiä ”aito suhde” (eng. *pure relationship*). Tällä termillä Giddens viittaa käsitykseen, että ihmiset kokevat vapautuneensa instituutioiden ja perinteiden vaikutuksesta, kun he valitsevat itselleen sopivaa puolisoa. Parinvalinta ei enää perustu siihen, mikä on yhteiskuntaluokan tai perinteiden näkökulmasta sopivaa. Tavoitteena on ”aito suhde”, joka perustuu puolisoiden omiin mieltymyksiin, kahden ihmisen henkilökohtaiselle yhteensopivuudelle ja ennen muuta rakkaudelle.¹³

Myös *Annan* 1990-luvulla julkaisemien poliittisten pariskuntien haastatteluissa parisuhteen itsestäänselvyys on korvautunut sen ajatuksen korostamisella, että juuri tämä ihmissuhde on erityinen ja poikkeuksellinen verrattuna muihin ihmissuhteisiin. Poliittisten parisuhteiden kuvauksissa tämä viesti saa kuitenkin erityisen merkityksen, sillä näissä kirjoituksissa mieheen sitoutuminen on merkinnyt naisille miesten poliittisen uran tukemista. Kirjoitukset rakentuvat ajatukselle, että vaimot osallistuvat miestensä yhteiskunnalliseen työhön vapaaehtoisesti ja rakkaudesta aviomiestä kohtaan. Jallinojan ajatuksia mukaillen voi väittää, että institutionaalisesta aviovaimon asemasta on 1990-luvulla siirrytty individualistiseen aviovaimon malliin, jossa edelleen uhraudutaan miehen yhteiskunnallisen uran vuoksi, mutta valintaa argumentoidaan omalla halulla ja henkilökohtaisella päätöksellä. Kirjoitukset neuvottelevat myös aikaisempien perhettä ja parisuhdetta koskevien käsitysten kanssa, joiden mukaan vaimolla oli avioliiton kautta merkittävä rooli kansakunnan hyvinvoinnin ja menestyksen rakentamisessa. 1990-luvun alussa julkaistuissa poliittisten pariskuntien haastatteluissa perhe on edelleen yhteiskunnallinen perusyksikkö, jossa miehellä ja naisella on kummallakin oma tärkeä yhteiskunnallinen velvollisuutensa täytettävänä, mutta perusteluna ei ole kansakunnan rakentamisen projekti, vaan vaimon henkilökohtainen päätös sitoutua perheeseen ja aviomieheen.

1990-luvun ensimmäisen puoliskon poliittisten pariskuntien haastattelut tuovat mukaan ajatuksen, että vaimon tunteilla ja ajatuksilla on merkitystä sille, suostuuko hän tarttumaan tähän yhteiskunnalliseen osallistumisen hankkeeseen. Tämä korostaa kirjoitusten neuvottelevaa funktiota. 1970- ja 1980-lukujen taitteessa julkaistut poliittisten perheiden haastattelut eivät juuri tarjonneet neuvotteluvaraa naisten asemalle ja tehtäville avioliitossa, mutta 1990-luvun *Annassa* poliittisten pariin kuvauksiin sisältyy vaimoille ainakin periaatteellinen mahdollisuus valita, ovatko he valmiita tukemaan miestensä uraa vai eivät. Siitä on vain lyhyt siirtymä asetelmaan, jossa pariskunnan ensisijainen yhteiskunnallinen osallistuja onkin vaimo eikä aviomies.

¹² Jallinoja 1997, 95–106.

¹³ Giddens 1992.

Neuvottelua parisuhteen työnjaosta

Vuonna 1993 *Annassa* julkaistiin ensimmäinen sellainen poliittisen pariskunnan elämää käsittelevä teksti, jossa perheen poliitikkona on vaimo. Kyseessä oli keskustan kansanedustaja ja ministeri Hannele Pokan ja hänen puolisonsa Esko Tavian haastattelu otsikolla ”Hannele Pokan ja Esko Tavian kevähäät julkisuudelta piilossa”. Pintapuolisesti luettuna kirjoitus ei eroa ratkaisevasti niistä poliittisia pareja kuvailevista teksteistä, joissa poliitikko on mies. Pokan ja Tavian haastattelu on täynnä rakkauden ihmeen ihastelua. Rakkaudelle uhan muodostavat puolisoitten töistä aiheutuvat kiireet sekä poliitikon elämään kiinteästi liittyvä julkisuus.¹⁴

Tarkemmin katsottuna Tavian ja Pokan haastattelun jännitteen muodostaa kuitenkin se, millä tavoin Tavia suhtautuu kunnianhimoiseen ja määrätietoiseen puolisoonsa sekä hänen kiireiseen työhönsä:

Oikeusministeri Hannele Pokalla on takanaan keskustapuolueen presidenttiehdokkuuden esivaalikampanjaan liittyvä viikonloppukierros Lapissa ja sen päälle yhteenotto istuvan presidentin Mauno Koiviston kanssa velkasaneerauslaista. Varsinainen maanantai. Silminnähdyn väsynyt oikeusministeri sulaa hymyyn pujottaessaan kätensä vieressään istuvan kihlattunsa, majuri Esko Tavian käteen.

– On se aika kova tyttö tuo Hannele, ei anna periksi, Esko Tavia tunnustaa hyvä annos kunnioitusta ja ylpeyttä äänessään.¹⁵

Lainauksessa Pokkaa kuvataan yhtäältä tiukkana ihmisenä tunnettuna ammattipoliitikkona, toisaalta korviaan myöten rakastuneena naisena, joka on menossa naimisiin. Tämän tyyppistä vastakkainasettelua ei ole yhdessäkään sellaisessa *Annan* julkaisemassa poliittista perhettä tai pariskuntaa kuvailevassa tekstissä, jossa poliitikkona on mies. Miespoliitikkojen kovuutta ei tarvitse erikseen korostaa ja eikä heidän parisuhdehaastatteluidensa keskeinen kysymys ole, millä tavoin lähipiiri tulee toimeen tämän kovuuden kanssa.

Samanlainen asetelma sisältyy elokuussa 1993 *Annassa* julkaistuun Eeva Kuuskosken ja hänen puolisonsa Pentti Mannisen haastatteluun: ”Eevan perheen rankka kesä tien päällä”. Kirjoituksen julkaisu sijoittui tilanteeseen, jossa Kuuskoski oli asettunut riippumattoman kansalaisliikkeen presidenttiehdokkaaksi ja kansalaisliikkeen nimenkeruu oli juuri käynnistynyt. Kansalaisliikkeen tuli saada kasaan vähintään 20 000 nimeä, jotta Kuuskoski olisi voinut asettua viralliseksi presidenttiehdokkaaksi. Artikkelissa ja sen kuvituksessa seurataan Kuuskosken ja Mannisen sekä heidän yhteisen tyttärensä Josefiinan esiintymistä Uudenkaupungin torilla nimenkeräystilaisuudessa.¹⁶

Tekstissä kuvaillaan elävästi niitä uhrauksia, joita Pentti Manninen on joutunut tekemään puolisonsa presidenttiehdokkuuden hyväksi:

Monet ovat pähkäilleet, että mikä se Manninen on oikein miehiään, kun uhrautuu niin kovasti vaimonsa uran eteen, jää ensin puolentoista vuoden hoitovapaalle ja sitten virkavapaalle. Pehmoko se on vai taitava peluri?

¹⁴ Tanskala, Raija-Liisa ja Järveläinen, Pekka. Hannele Pokan ja Esko Tavian kevähäät julkisuudelta piilossa. *Anna* 2.2.1993.

¹⁵ Tanskala, Raija-Liisa ja Järveläinen, Pekka. Hannele Pokan ja Esko Tavian kevähäät julkisuudelta piilossa. *Anna* 2.2.1993.

¹⁶ Päivärinta, Susanne ja Vanhala, Pauli. Eevan perheen rankka kesä tien päällä. *Anna* 17.8.1993.

Mitä vaaditaan aviomieheltä, jonka vaimo pyrkii presidentiksi, Pentti Manninen?

– En osaa vielä sanoa, mitä kaikkea se vaatii. Kesällä ainakin aikaisia ylösnousuja. Olen sitoutunut henkisesti monella tapaa Eeva ponnisteluihin. Julkisuus aiheuttaa paineita, ja kaikki reaktiot, jotka kohdistuvat Eevaan, kohdistuvat samalla koko perheeseen. Että ei se mene tästä poikki, Manninen piirtää kädellään itsensä ja vaimonsa väliin.¹⁷

Eeva Kuuskosken ja Pentti Mannisen kampanjointia kuvaileva teksti luo mielikuvaa yhteisestä pariskunnasta, joka työskentelee yhdessä yhteisten päämäärien saavuttamiseksi. Tässä suhteessa kaikki poliittisia perheitä ja pareja kuvailevat tekstit ovat samanlaisia.

”Eevan perheen rankka kesä tien päällä” kuitenkin rakentuu saman jännitteen varaan kuin Pokan ja Tavian haastattelu: siinä kysytään, miten mies suhtautuu kunnianhimoiseen vaimoonsa, joka tekee uraa politiikassa. Samoin kuin Pokan ja Tavian haastattelussa, myös Mannisen ja Kuuskosken vaalikampanjaa kuvailevassa tekstissä vastaus on myönteinen: Manninen ja Tavia ovat ylpeitä kunnianhimoisesta puolisoistaan. Molemmissa haastatteluissa hyväksytään aviomiehen suulla naispoliitikkojen ”kovuus”, mikä on naispoliitikkojen haastatteluille tyypillinen piirre.

1990-luvulla ilmestyneille poliittisten parien haastatteluille on tyypillistä, että vaimon tuki aviomiehen poliittiselle uralle esitetään luontevana ja itsestään selvänä valintana. Sen sijaan aviomiehen tuki vaimon poliittiselle uralle ei ole itsestäänselvyys, sillä asiaa täytyy näissä kirjoituksissa toistuvasti käsitellä. Dramaturgisesta näkökulmasta katsoen näissä kirjoituksissa naisen työ politiikassa tuottaa jännitteen, joka täytyy ratkaista miehen hyväksynnällä. Tässä mielessä poliittisten pariskuntien elämää käsittelevät tekstit käyvät hyvin konkreettisella tavalla neuvottelua sukupuolisopimuksesta. Näissä teksteissä miehet ja naiset sopivat siitä, voivatko naiset työskennellä politiikassa. Eva Biaudétin ja Per Schmedesin haastattelussa Periltä kysytään: ”Per, harmittaako se, että vaimosi työ dominoi niin paljon suhdettanne ja perhe-elämääne?” Tällaista kysymystä ei *Annan* julkaisemissa miespoliitikkojen parisuhdehaastatteluissa ole esitetty vaimoille, koska niissä miesten työ politiikassa on itsestäänselvyys, josta ei tarvitse neuvotella. Miespoliitikkojen parisuhdehaastatteluissa miesten työn kiireisyys muodostaa uhan pariskunnan rakkaudelle, mutta ratkaisu on vaimon päätös sopeutua olosuhteisiin. Sen sijaan naispoliitikkojen parisuhteen kuvauksissa vaimon työskentely politiikassa on ongelma, joka edellyttää aviomiehen avointa suostumusta. Kärjistäen ilmaistuna vaimolla ei ole vaikutusvaltaa miehen uravalintaan, mutta aviomiehellä on ainakin periaatteellinen mahdollisuus päättää vaimon osallistumisesta politiikkaan.

Naistenlehti *Anna* tarjoaa tähän neuvotteluun poikkeuksetta ratkaisua, jossa miehet suhtautuvat kannustavasti tai ainakin sallivasti politiikassa työskentelevän vaimonsa rientoihin. Esimerkiksi Per Schmedesin mainitaan tukevan puolisoaan Eva Biaudétia (rkp) ”sataprosenttisesti” ja Topi Uosukainen (Riitta Uosukaisen (kok) aviomies) puolestaan kertoo jääneensä perheessä taka-alalle vapaaehtoisesti, koska ”kahta uran tekijää ei voi samassa perheessä olla” ja ”Riitta on minua kyvykkäämpi, älykkäämpi ja taitavampi”.¹⁸

Annan kirjoitukset tulee tulkita kannustavina teksteinä. Niiden tavoitteena on osoittaa, että nainen voi ryhtyä kunnianhimoisen ja haastavan poliittisen uran luomiseen, ja että ainakin näiden naisten aviopuolisot ovat heitä tässä ponnistuksessa tukeneet. Viesti

¹⁷ Päivärinta, Susanne ja Vanhala, Pauli. Eevan perheen rankka kesä tien päällä. *Anna* 17.8.1993.

¹⁸ Päivärinta, Susanne ja Järveläinen, Pekka: Eva Biaudet ja Per Schmedes: Yhteen kasvanee. *Anna* 20.12.1994; Päivärinta, Susanne ja Pakarinen, Jukka. Riitta ja Topi Uosukainen: Kaksoiselämä sopii meille. *Anna* 31.1.1995.

kuitenkin paljastaa sen implisiittisen rajoitteen, että vaimojen kiireinen työ politiikassa vaatii miehen hyväksynnän tai suostumuksen.

Anna käy tekstien kautta hienovaraista keskustelua sukupuolten välisestä työnjaosta. Lehden neuvottelutapaa voi pitää suomalaisen tasa-arvokeskustelun perusolemuksen mukaisena, sillä keskustelun pitkälle linjalle on ollut ominaista varovaisuus ja sopuisuus.¹⁹ Tästä huolimatta *Annasta* ilmenee, että suomalainen sukupuolijärjestelmä on muuttunut jatkuvasti. Käsitukset siitä, miten miehen ja naisen työnjako tulisi parisuhteessa järjestää, ovat alati muuttuneet. *Annan* naispoliitikkoja ja heidän perheitään ja parisuhteitaan käsittelevistä teksteistä näkyy, että ennen 1990-lukua miehen työtä pidettiin naisen työtä tärkeämpänä eikä asetelmaa tarvinnut selitellä. 1990-luvun kuluessa poliittisten pariskuntien haastatteluissa normista aletaan keskustella ja ihanteeksi muodostuu sellainen parisuhteen työnjako, jossa mies ja nainen voivat vapaasti päättää, kumpi tekee näyttävää uraa vai tekekö mahdollisesti kumpikin.

Poliittisia pareja kuvailevissa kirjoituksissa ei ole yhtäkään sellaista kirjoitusta, jossa mieheltä ei kysyttäisi hänen hyväksyntäänsä vaimon uravalinnalle. Kaikissa haastatteluissa miehet myös myöntävät hyväksyntänsä. Sen sijaan joukosta löytyy yksi haastattelu, jossa nainen ei ole hyväksynyt miehensä päätöstä ryhtyä politiikkaan. Kirjoituksessa ”Mirja & Pekka Rädyn raskas syksy päättyi järjen ja tunteen voittoon” analysoidaan näyttelijäpariskunnan vaikeita vuosia, jolloin Pekka Rätty toimi sosiaalidemokraattisen puolueen kansanedustajana eikä aikaa perheelle juuri jäänyt. Haastattelussa hahmottuu tarina, jossa Pekka Rädyn työ kansanedustajana johtaa perheen kannalta kestävämpään tilanteeseen. Syntyy aviokriisi, jossa jo haetaan eroa, joka kuitenkin perutaan. Aviokriisin ratkaisu on, että puoliset lopulta ymmärtävät, kuinka paljon heillä on yhteistä. Kirjoituksesta muodostuu rakkauden ylistys, jossa sielunkumppanit kykenevät voittamaan kohtaamansa vaikeudet. Artikkelissa Pekka Rädyn valinta ryhtyä kansanedustajaksi näytetään harkitsemattomana tempuna, jonka vaikutuksia perhe-elämälle kumpikaan puolisoista ei kyennyt ennakoimaan. Kirjoituksen perusteella on yhtä selvää, että poliitikon työ ei sopinut Pekka Rädyn luonteelle:

Mirja, joka alun alkaen oli kannustamassa Pekan mukaanlähtöä politiikkaan, on yllätynyt tämän työn paljoudesta. On lauha lohdutus, että kaikille poliitikoille on luultavasti tullut yllätyksenä istuntojen jatkuminen yömyöhään tällä eduskuntakaudella.

– Pekan aloittaessa eduskuntauransa luulin saavani jotakin sisäpiirin tietoa politiikasta, mutta Helsingistä kotiin tultuaan on mies on lysähtänyt sohvalle niin väsyneenä, ettei ole jaksanut muuta kuin väännellä tv:n kauko-ohjainta.²⁰

Teksti on mielenkiintoinen sen vuoksi, että se on ainoa laatuaan: aineistossani ei ole toista kirjoitusta, jossa nimenomaan poliitikon työn vaatavuus ja kiireisyys olisi ollut keskeinen syy aviokriisiin. Mirja ja Pekka Rädyn aviokriisin kuvaus haastaa poliittisten perheiden ja parien haastattelujen lajityypin aikaisempia konventioita tarjoamalla asetelmaa, jossa vaimo ei sopeudukaan miehensä kiireiseen työhön. Haastattelussa pehmennetään tätä rajoja rikkovaa ratkaisua painottamalla, ettei Pekka Rättykään viihtynyt politiikassa kovin hyvin ja että politiikasta luopumisen lopputuloksena pariskunnan rakkaus alkoi jälleen kukoistaa.

¹⁹ Liljeström 2008, 230–231, 245–247. Varovaisuus ja sopuisuus on ollut tyypillistä myös monille muille naistenlehdille kuin *Annalle*. *Töyry* 2005; *Töyry* 2006, 77–84.

²⁰ Tuppurainen, Marja-Leena ja Kukkonen, Paula. Mirja & Pekka Rädyn raskas syksy päättyi järjen ja tunteen voittoon. *Anna* 3.1.1995.

Mirja ja Pekka Rädyn haastattelun muoto kertoo osaltaan siitä, millaiset tarinat naisten ja miesten työnjaosta ovat mahdollisia. *Annassa* ei ole julkaistu kirjoitusta, jossa vaimo joutuisi luopumaan urastaan politiikassa sen vuoksi, että se miehen mukaan aiheuttaisi kestävämpiä rasituksia perhe-elämälle. Se, että Mirja ja Pekka Rädyn haastattelu jäi ainoaksi laatuun puolestaan osoittaa, että kirjoitukset, joissa naiset asettuvat rajoittamaan miestensä osallistumista politiikkaan, olivat yhtälailla poikkeuksellisia. Sukupuolten suhteisiin liittyvän neuvotteluprosessin näkökulmasta voi sanoa, että *Anna* ei halunnut 1990-luvulla tarjota mallia, jossa mies voisi määrätä naisen lopettamaan poliittisen uransa, muttei myöskään asetelmaa, että naisen tyytymättömyys voisi johtaa miehen poliittisen uran katkeamiseen. Pikemminkin neuvotteluprosessin rivien väliin piiloutunut tavoite oli tilanne, jossa parisuhteen kumpikin osapuoli voi toteuttaa omaa kunnianhimoaan yhteisesti sovitulla tavalla.

1990-luvun puoliväliin tultaessa poliittisten pariskuntien kuvaukset alkoivat vähentyä *Annan* sivuilla. Vuonna 1995 julkaistiin viisi poliitikon parisuhdehaastattelua, mutta vuonna 1996 enää kaksi.²¹ Vuonna 1997 poliittisia perheitä käsitteleviä tekstejä ei julkaistu yhtään ja tämän jälkeen niitä oli lehdessä harvakseltaan korkeintaan kerran tai kaksi vuodessa.

Kirjoitusten määrän väheneminen kulki käsi kädessä näiden kirjoitusten fokuksen muuttumisen kanssa. Poliittisia perheitä ja pareja käsittelevät tekstit lakkasivat nimittäin 1990-luvun puolivälissä käsittelemästä sitä ristiriitaa, jonka vaimon tai miehen työskentely politiikassa perheelle aiheutti. Puolisoiden uran aiheuttama ristiriita ei kadonnut *Annan* kirjoituksista, mutta sitä ei käsitelty niissä poliittisten pariskuntien haastatteluissa, joita *Annassa* vielä julkaistiin 1990-luvun puolivälin jälkeen. Vastakkainasettelut olivat muualla. Enteitä tästä muutoksesta voi nähdä Sirpa Pietikäisen ja Tapio Määttä haastattelussa ”Tämä ratkaisu on lopullinen”. Siinä käsitellään Sirpa Pietikäisen poliittista toimintaa, mutta tekstin jännitettä ei muodosta se, hyväksyykö Määttä Pietikäisen näkyvän julkisen toiminnan vai ei, vaan se, millä tavoin Pietikäistä on kohdeltu politiikassa ylipäänsä ja kokoomuspuolueessa erityisesti. Artikkelin on politiikassa vietettyjen vaikeiden vuosien tilintekoa. Samalla kirjoitus vihjaa, että nyt vaikeat ja raskaat vuodet ovat kääntymässä onnellisempaan aikakauteen, kun Pietikäinen on päättänyt mennä naimisiin. Poliittisten parien kuvauksille tyypilliseen tapaan kirjoituksessa ihaillaan Määttä ja Pietikäisen yhteistä onnea monin tavoin. Kirjoitukseen liitettyssä kuvassa Pietikäinen ja Määttä haravoivat yhdessä omakotitalon pihaa.²²

Poliittisten parisuhdehaastattelujen keskeiseksi sisällöksi jäi 1990-luvun jälkipuolisikolla pariskuntien onnen kuvailu. Tällöin kirjoitusten jännitteen saattoivat aiheuttaa poliitikon työn kiireet tai siihen liittyvät hankalat olosuhteet, jotka muodostivat uhkan poliitikon parisuhteelle ja sen onnelle. Tällaisia kirjoituksia olivat esimerkiksi opetusministeri Olli-Pekka Heinosen (kok) ja hänen puolisonsa Päivi Heinosen parisuhteen kuvaus sekä toisen valtiovarainministerin Jouko Skinnarin (sdp) ja hänen puolisonsa Tertta Saarikon haastattelu. Heinosten elämän tekee vaikeaksi se, että kansanedustaja ja opetusministeri Olli-Pekka Heinonen joutuu viettämään viikot Helsingissä, kun taas hänen puolisonsa Päivi Heinonen kasvattaa kahta lasta Raumalla. Jouko ja Tertta Skinnarin tapauksessa kirjoituksen jännitteen muodostaa uusperheen arki, jossa kaksi keski-ikäistä ihmistä pohtii, kuinka

²¹ Mäkinen, Eija ja Nisonen, Pertti. Olli-Pekka ja Päivi Heinosen elämää kahtaalla. *Anna* 10.9.1996; Mäkinen, Eija ja Heinonen, Ari. Lahjakkaan miehen tragedia. *Anna* 5.11.1996.

²² Lehtimäki, Riitta ja Kukkonen Paula. Sirpa Pietikäinen & Tapio Määttä: Tämä ratkaisu on lopullinen. *Anna* 18.7.1995.

yhdistää omat jo vakiintuneet kuviot, työkiireet sekä lapset edellisestä avioliitosta jotenkuten toimivaksi kokonaisuudeksi.²³

1990-luvun loppupuolella julkaistujen poliittisten pariskuntien kuvaukset poikkeavat olennaisesti vuosikymmenen alkupuoliskolla julkaistuista teksteistä. Yhteistä kaikille poliittisia perheitä ja pareja kuvaileville teksteille on, että niissä kuvaillaan parisuhteen onnea ja menestystä. Muutos tapahtuu sen sijaan siinä, mikä tätä onnea uhkaa. Aikaisemmissa kirjoituksissa, joissa poliittisen perheen poliitikkona oli mies, kirjoitusten viestinä oli, että puoliset jakavat yhteiset tavoitteet. Nämä liittyivät poikkeuksesta aviomiehen menestykseen politiikassa. Haastatteluiden jännitteen muodosti se, että perheen ulkopuolinen maailma uhkasi eri tavoin yhteisten tavoitteiden saavuttamista. Kirjoitukset osoittivat naisen tärkeän roolin miehen tukijana tämän ponnistuksissa julkisessa elämässä. Ne toivat vaimon avulla ja kautta esiin julkisuudessa näkyvän miespolitiikon yksityisen elämänpiirin. Niiden viestinä oli osoittaa, ettei miespoliitikko tule toimeen täysin yksin, vaan että hän saa arvokasta, mutta näkymätöntä tukea vaimoltaan.

1990-luvun ensimmäisten vuosien jälkeen *Annassa* alettiin julkaista sellaisia poliittisten perheiden haastatteluja, joissa politiikassa työskenteleekin vaimo. Kirjoituksissa draamatyönteisen jännitteen tuottaa naisen toiminta politiikassa. Tarkemmin sanottuna uhkana on, että naisen toiminta yhteiskunnallisessa elämässä aiheuttaisi repeämisen perheessä. Uhka torjutaan korostamalla, että aviomies hyväksyy ja tukee vaimon työtä poliitikkona.

1990-luvun alkupuoliskolla julkaistut poliittisten parien haastattelut voikin nähdä keihäisneuvotella uuteen muotoon miehen ja naisen parisuhteen työnjakoon liittyvä sukupuolisopimus. Aikaisemmalle sukupuolisopimukselle oli ominaista, että avioliitossa vaimo omaksuu aviomiehensä työuraan liittyvät tavoitteet, mutta uuden sukupuolisopimuksen ideaalissa kumpi tahansa aviopuolisoista saattoi ryhtyä luomaan itselleen menestyksekkästä uraa. Aikaisemman jäykältä näyttävän sukupuolisopimuksen tilalle 1990-luvun puolivälissä julkaistut poliittisten perheiden henkilökuvat tarjosivat tilannetta, jossa miehet ja naiset voivat keskenään vapaasti päättää, kumpi aviopuolisoista keskittyy täysillä työntekoon.²⁴

Mutta miksi tätä neuvottelua on käyty nimenomaan poliitikkojen henkilökuissa? Muiden vaativien töiden tekijät, kuten esimerkiksi naispuoliset yritysjohtajat, eivät ole tuoneet yksityiselämäänsä julkisuuteen yhtä säännöllisesti kuin poliitikot.²⁵ Kysymykseen on kaksi vastausta. Ensiksikin poliitikot ovat halunneet tulla julkisuuteen, koska siitä on heille hyötyä. Tiedotusvälineiden roolin korostuminen kansalaisten ja poliitikkojen välisessä kommunikaatiossa yhdistettynä siihen kiinnostukseen, joka kohdistuu poliitikkojen yksityiselämään, on tehnyt yksityiselämän paljastamisesta mielekäästä toimintaa. Toiseksi poliitikon työ on vaativaa ja kiireistä, mikä vaikuttaa myös muuhun perheeseen, kuten poliittisten pariskuntien haastatteluista käy ilmi. Näiden kahden syyn seurauksena naispoliitikot ovat julkisuudessa saaneet roolin sukupuolisopimuksesta käytävän neuvottelun välikappaleena.²⁶

Poliittisia pariskuntia käsittelevien tekstien muutoksesta ilmenee, millä tavoin yhteiskunnallisten rakenteiden vaikutusvalta yksilöihin vähenee ja sen tilalle oman toiminnan perusteluksi nousee henkilökohtainen valinta. On tärkeää huomata, että kyseessä on ideaalimaailman muutos. *Annan* julkaisemista henkilökuista ei ole mahdollista päätellä, että

²³ Lehtimäki, Riitta ja Sarkkinen, Kari. Tertta Saarikko ja Jouko Skinnari – Tätähän se rakkaus on. *Anna* 27.1.1998.

²⁴ Sukupuolisopimuksen käsitteestä, ks. luku 2 sekä Julkunen 1994, 182–183.

²⁵ Poliitikkojen yksityiselämän tuloa julkisuuteen käsitellään enemmän luvussa 3. Jallinoja 1997, 95–106.

²⁶ Poliitikkojen yksityiselämän tuloa julkisuuteen käsitellään enemmän luvussa 3. Jallinoja 1997, 95–106.

ihmiset olisivat todellisuudessa ryhtyneet äkisti noudattamaan sellaista sukupuolten välistä työnjakoa, jossa miehet ja naiset voivat tasa-arvoisesti valita, kumpi voi tehdä vaativaa ja kiireistä työtä. *Annan* tekstit kuitenkin osoittavat, että sukupuolten välinen ideaalitila on 1990-luvun puolivälistä alkaen ollut sellainen, jossa kummallakin puolisoilla on yhtäläinen mahdollisuus toteuttaa itseään työelämässä.

Vuosituhannen vaihdetta lähestyttäessä poliittisten pariskuntien kuvausten määrä *Annassa* väheni olennaisesti. Neuvotteluprosessin näkökulmasta tätä muutosta voi selittää sillä, että kirjoituksissa ei enää haluttu korostaa tai uusintaa sitä ristiriitaa, jonka aikaisemmin oli luonut aviomiehen suhtautuminen vaimonsa työhön politiikassa. Ristiriita ei kuitenkaan katoa kokonaan, sillä myös 2000-luvulla julkaistuissa naispoliitikkojen haastatteluisia kerrotaan usein, millä tavoin aviomies suhtautuu vaimonsa uraan. Silti 2000-luvulla ristiriitaa ei erityisesti korosteta esimerkiksi haastatteleamalla politiikan pariskuntia. Päinvastoin 2000-luvulla haastatellaan naispoliitikkoja ilman aviomiehiä eikä sukupuolten välinen ristiriita naisen osallistumisesta politiikkaan nouse kertaakaan kirjoitusten kantavaksi teemaksi. Voi väittää, että ongelma oli tältä erää käsitelty loppuun. Sen tilalle nousivat kuitenkin muut haasteet.

IV Uuden vuosituhatennen äitikansalaisuus

Sisarukset Kirsti ja Arja Alho

Samaa sukua, eri maata

YLLÄ KESTÖTÖNEN / ARI KESKINEN

Sisaruksista toisesta tuli jazz-laulaja, toisesta poliitikko. Toinen on huolehtiva kanaemo, toinen veikeä västäräkki. Kuin eri suuntiin kurkottavat oksat Kirsti ja Arja Alho ovat kuitenkin tukevasti samaa runkoa. He ovat paitsi sisarukset, myös parhaat ystävät. KAAVIA

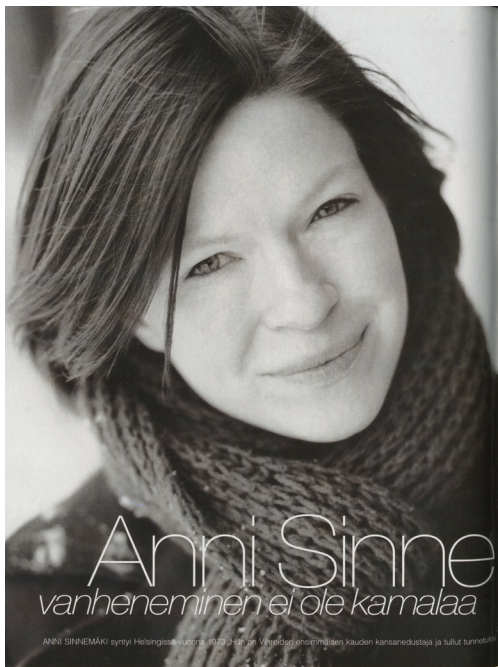
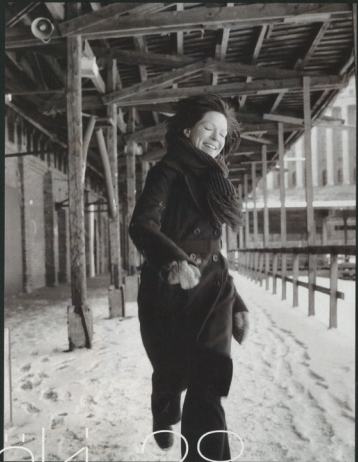

■ Arja ja Kirsti Alho ovat toisilleen kuin eri tilanteen maailman. Kirsti valitsee rationaalisesti vieraanmaan elämäntilanteen ja Arja vie pikkuksiaan poliittisen pyörätien.

Anni Sinnemäki, 28

vanheneminen ei ole kamalaa

ANNI SINNEMÄKI syntyi Helsingissä vuonna 1992. Hän on Viipurin kaupungin kauden kansanedustaja ja tullut tunnetuksi Ulla-Bra-yhtyeen sanoittajana. Hänen perheessään kuuluu 11-vuotias Sini-tytär.

TÄSSÄ IÄSSÄ
Tuntoja ruuillissa, mielessä, suhteissa
Teksti: Sari Salonen Kuvat: Ari Keskinen

KAAVIA

Yksityiselämän julkisuuden sukupuolittuneet muodot

Yksityiselämän läpimurto 1980-luvulla

Maaliskuussa 1989 *Annassa* julkaistiin kokoomuksen kansanedustaja Pirjo-Riitta Antvuoren haastattelu ”Uuden kumppanin rinnalla haluan olla itsellinen ja vapaa”. Siinä käsitellään Antvuoren elämän tapahtumia laajalla otteella: Antvuoren työtä politiikassa, vanhemmuutta, avioeroa ja uutta parisuhdetta sekä ikääntymistä. Avioeroaan ja entistä avioliittoaan Antvuori muistelee kirjoituksessa näin:

Aika on nyt kovin toisenlainen kuin 60-luvulla, jolloin Pirjo-Riittakin avioliittonsa solmi. Monen ikätoverinsa tavoin hän sanoo, että enää hän ei suostuisi samaan kuin silloin. Nyt hän lähtisi siitä, että asiat puhutaan.

– Missään tapauksessa en tekemisiäni kadu, mutta parempi olisi ollut, kun silloisen kehityksen olisi voinut käydä läpi yhdessä.

Mutta nyt on nyt: Pirjo-Riitalla ikää 43 vuotta, rinnalla uusi tärkeä ihminen ja ajatukset parisuhteesta hieman toisenlaiset kuin nuorena aviovaimona.¹

Pirjo-Riitta Antvuoren haastattelu poikkeaa useimmista muista *Annassa* julkaistuista poliitikkojen haastatteluista, koska siinä käsitellään Antvuoren ammattia erittäin vähän. Antvuoren työ poliitikkona toki mainitaan, mutta vain ohimennen. Tekstin pääpaino on selvästi yksityiselämän tapahtumissa, ja toimittaja näyttää oletaneen, että lukijoita kiinnostavat ennen muuta Antvuoren yksityiselämän tapahtumat ja se, millaisia ajatuksia tapahtumat herättävät Antvuoressa itsessään.

Yksityiselämää käsitellään toki miltei kaikissa *Annan* julkaisemissa poliitikkojen haastatteluissa. Valtaosassa kirjoituksia haastattelun kohteena olevan henkilön työ politiikassa muodostaa keskeisen jännitteen. Tarkoitan jännitteellä, että suurimmassa osassa *Annan* julkaisemia poliitikkojen henkilökuvia haetaan vastausta kysymykseen, millä tavoin nimenomaan politiikassa työskentelevä henkilö kykenee sovittamaan politiikan muuhun elämäänsä tai millä tavalla kyseinen ihminen on selviytynyt politiikkaan liittyvän työn haasteista tai ongelmista. Esimerkiksi poliitikkojen parisuhteita käsittelevissä teksteissä kirjoitusten jännite liittyy siihen, miten parisuhteet kestävät tilanteessa, jossa toinen puo-

¹ Tuppurainen, Marjaleena ja Reunanen, Juha. Pirjo-Riitta Antvuori: – Uuden kumppanin rinnalla haluan olla itsellinen ja vapaa. *Anna* 7.3.1989.

lisoista tekee kiireistä uraa politiikassa. Naispoliitikkojen henkilökuvissa taas pohditaan, millä tavoin nainen on sopeutunut poliittisen työn aiheuttamiin vaatimuksiin ja paineisiin.

Osassa *Annan* julkaisemia poliitikkojen henkilökuvia politiikka on kuitenkin vain vähäisessä sivuroolissa ja kirjoitusten keskeinen jännite on muualla. Näissä haastatteluissa haastatellun työ voisi olla oikeastaan mikä tahansa julkisuuden ammatti. Tekstin kohteena voisi olla esimerkiksi urheilija tai viihdetaitelija, joka kertoisi avioerostaan, uudesta avioliitostaan ja ikääntymistä koskevasta ajatuksistaan. Antvuori ei kuitenkaan ollut ensimmäinen poliitikko, josta *Annassa* julkaistiin yksityiselämään keskittyvä kirjoitus.

Esimerkiksi heinäkuussa 1984 *Annassa* julkaistiin kansanedustaja Sinikka Hurskaisen (sdp) ja ministeri Urpo Leppäsen (smp) romanssista kertova kirjoitus otsikolla ”Valtakunnan sulho löysi vihdoon omansa”. Sinikka Hurskaisen avioliitto aikakautensa kohupoliitikon Urpo Leppäsen kanssa oli mediatapaus, jota Annakin käsitteli usean haastattelun verran 1980-luvun puolivälissä. Osassa näistä haastatteluista käsiteltiin myös politiikkaa, mutta pääosin kirjoitusten painopiste on Sinikka Hurskainen-Leppäsen yksityiselämässä. Haastatteluista muodostuu selkeä tarina, jossa Sinikka Hurskainen ja Urpo Leppänen rakastuvat, menevät naimisiin ja hankkivat lapsen. Vuonna 1984 julkaistun ensimmäisen aihetta käsittelevän kirjoituksen jälkeen asiaan palattiin helmikuussa 1985, jolloin *Annassa* julistettiin: ”Sinikan ja Urpon vauva on tervetullut milloin tahansa”. Syksyllä lukijoille kerrottiin: ”– Meidän vauva hymyilee jo!” ja marraskuussa lukijat kutsuttiin vauvan ristiäisiin otsikolla ”Näin sai nimensä Leppäsen Ida Anniina”. Näissä kirjoituksissa ei käsitellä politiikkaa juuri lainkaan, vaan haastatteluiden fokus pysyy tiukasti Urpo Leppäsen ja Sinikka Hurskainen-Leppäsen avioliitossa ja sen tapahtumissa. Toisin on todettava, että ensimmäisten kirjoitusten jälkeen Urpo Leppäsen rooli haastatteluissa jää hyvin vähäiseksi. Kirjoituksissa haastateltavana on siis ennemminkin Sinikka Hurskainen-Leppänen.²

Sinikka Hurskainen-Leppäsen ja Urpo Leppäsen avioliittoa ja perhe-elämää käsittelevät tekstit olivat monessa suhteessa erityisiä verrattuna muihin saman aikakauden henkilökuviin. Vastaavanlaisia yksityiselämän yksittäisiin käännteisiin liittyviä poliitikkojen haastatteluja ei 1980-luvun puolivälissä tavallisesti tehty. Tätä ennen poliitikkojen yksityiselämää kuvattiin tyypillisesti kertomalla siitä laaja tarina, jossa käytiin läpi opiskeluaikaa, nuoruutta, naimisiinmenoa sekä muita yksityiselämän tapahtumia. Vasta 1990-luvulla tuli tavalliseksi julkaista useita erillisiä haastatteluja, joista jokaisessa käsiteltiin ajankohtaisia yksityiselämän tapahtumia, kuten avioliittoja tai -eroja. Tekstien poikkeuksellisuutta korostaa myös se, että niissä käsiteltiin politiikan avioliittoa ja lapsen saamista lähempää kuin kertaakaan sen jälkeen. Osoitus tästä läheisyydestä on, että toimittaja ja kuvaaja oli päästetty lapsen kastetilaisuuteen. Yleensä *Annan* julkaisemien poliitikkojen henkilökuviin joukossa on vain vähän poliitikkojen lapsia koskevia kirjoituksia. Ilmeisesti pienet lapset ovat kuuluneet intiimeimmän yksityiselämän alueelle. Poliitikot ja toimittajat ovat halunneet suojella heitä julkisuudelta.

Pitkällä aikavälillä tarkastellen vuosina 1984–1985 julkaistut Sinikka Hurskaisen ja Urpo Leppäsen avioliittoa ja lasta käsittelevät tekstit näyttävät rohkeana kokeiluna, jossa yksityisyyden ja julkisuuden välisiä rajoja määriteltiin uudestaan. Kokeiluksi ne myös jäivät, sillä keväällä 1986 julkaistu kirjoitus ”Onneksi ollaan jo näin pitkällä” käsittelee avioliittoa ennen muuta kiireisen työn ja pienen lapsen hoidon aiheuttamien ristiriitojen näkökul-

² Eerikäinen, Hannu ja Sarkkinen, Kari. Sinikka Hurskainen-Leppänen toivoo lempeää synnytystä. *Anna* 28.5.1985; Eerikäinen, Hannu ja Saarela, Matti. Sinikka Hurskainen-Leppänen: – Meidän vauva hymyilee jo! *Anna* 15.10.1985; Eerikäinen, Hannu ja Sarkkinen, Kari. Näin sai nimensä Leppäsen Ida Anniina. *Anna* 19.11.1985.

masta. Samaa teemaa tarkastelivat myös muut 1980-luvun lopulla tästä perheestä julkaistut haastattelut. Pariskunnan haastattelut siis siirtyivät yksityisestä elämänpööristä ”takaisin” alueelle, joka oli vähemmän henkilökohtainen ja enemmän yhteiskunnallisia ulottuvuuksia sisältävä.³

Sinikka Hurskaisen ja Urpo Leppäsen avioliiton alkupää sai *Annassa* melkoisesti huomiota julkaistujen kirjoitusten määrällä mitaten. Kahdessa vuodessa tästä parista julkaistiin kuusi pitkää haastattelua eli enemmän kuin yhdestäkään muusta poliitikosta yhtä lyhyessä ajassa. Miten tällaista kiinnostusta tulisi ymmärtää? Tabe Sliorin 1960-luvulla aiheuttamaa mediakohua tarkastellut Laura Saarenmaa on päätellyt, että kohu johtui siitä, että Slioria koskevat kirjoitukset koettelivat aikakauden sukupuolinormeja. Judith Butleriin viitaten Saarenmaa puhuu Slioria koskevasta julkisuudesta ”performatiivisena vastarintana”, joka tarjosi monenlaisia lukijapööröitä. Lukijat saattoivat ihailia Sliorin ylellistä elämäntapaa tai paheksua hänen lemmenseikkailujaan.⁴

Laura Saarenmaan mukaan Tabe Slior oli eräänlaisen murroskauden henkilö, monella tavalla poikkeuksellinen mediaailmiö. Häntä ennen naiset olivat näkyneet julkisuudessa vain vähän. Lisäksi, toisin kuin esimerkiksi Armi Kuusela, Tabe Slior näyttäytyi itsenäisenä ja määrätietoisena hahmona. Saarenmaa kiinnittää huomiota myös siihen, että Slior nousi kansalliseen maineeseen vasta julkaistuaan vuonna 1961 miestenlehti *Jallussa* muistelmansa, jossa hän kertoi suhteestaan apulaiskaupunginjohtaja Erik von Frenckelliin. Saarenmaa päättelee, että Slior oli laajasti kiinnostava hahmo vasta vaikutusvaltaisen ja näkyvän miehen rakastajana. Samalla Saarenmaa huomauttaa, että Sliorin kiinnostavuus väheni melko nopeasti 1960-luvun alkuun sijoittuneen kohun jälkeen: Slior on ollut ”merkittävä hahmo tiettyssä historiallisessa hetkessä, juuri tietylle sukupöörölle, tietyn yhteiskuntajärjestyksen ja julkisuuskulttuurin vaikutuspiirissä kasvaneille”.⁵

Saarenmaan havaintoja voi soveltaa myös Sinikka Hurskaisen ja Urpo Leppäsen avioliittoa koskeviin kirjoituksiin vuosina 1984–1985. Pariskunta oli todennäköisesti mielenkiintoinen juuri siksi, että Sinikka Hurskainen meni naimisiin miehen kanssa, joka oli jo ennestään julkisuudessa hyvin tunnettu henkilö. Urpo Leppänen ei ollut kaihtanut räväköitä mielipööröitä: hän oli esimerkiksi ennen vuoden 1983 vaaleja tullut tunnetuksi provokatiivisesta väitteestään, jonka mukaan hän kykenisi poistamaan työttömyyden Suomesta kuudessa kuukaudessa.

Toisaalta Leppästen pariskuntaan kohdistunut huomio oli itsessään merkki poliitikööröjen yksityiselämää koskevan julkisuuden murroksesta: nyt haettiin uusia normeja sille, mistä voidaan ja mistä ei voida kirjoittaa. Kyseessä oli poliitikööröjen yksityiselämän julkisuuden rajoja venyttävä kokeilu, jossa kirjoitusten määrä kertoo osaltaan siitä, kuinka poikkeuksellisesta tapauksesta oli kysymys: kun muiden poliitikööröjen yksityiselämää käsiteltiin vähän, kiinnostus kohdistui voimakkaasti juuri tähän pariskuntaan.

³ Eerikäinen, Hannu ja Heinonen, Ari. Onneksi ollaan jo näin pitkällä. *Anna* 06.05.1986; Moisio, Mikki ja Vatanen, Jukka. Kansanedustaja Sinikka Hurskainen-Leppänen: Ida jää ainoaksi lapseksi. *Anna* 5.4.1988.

⁴ Saarenmaa 2010, 84–87.

⁵ Sama.

Naisten läheiset suhteet rasitteena ja voimavarana

Yksikään poliitikko tai pariskunta ei saanut 1980- ja 1990-luvun taitteen jälkeen *Annassa* yhtä paljon huomiota kuin Hurskainen ja Leppänen. Sen sijaan lehdessä seurattiin eri poliitikkojen yksityiselämän käänteitä säännöllisesti julkaisemalla heitä koskevia haastatteluja tavallisesti vuoden tai kahden vuoden välein.

Pirjo-Riitta Antvuori oli yksi tällainen poliitikko. Vuonna 1989 julkaistuissa tekstissä ”Uuden kumppanin rinnalla haluan olla itsellinen ja vapaa” käsiteltiin hänen eroaan ja uuden parisuhteen haasteita, elokuussa 1990 ilmestyneessä haastattelussa ”Elämäni tärkein päätös” puolestaan kerrottiin hänen päätöksestään pitää vahingossa alkunsa saanut lapsi. Vuoden 1991 lokakuussa Antvuorta haastateltiin ikääntymisen aiheuttamista tuntemuksista kirjoituksessa ”Nainen neljissäkymmenissä: Luovuttamista ja uutta voimaa.” Elokuussa 1993 puolestaan *Annassa* kurkistettiin poliitikon vaatekomeroon otsikolla ”Pirjo-Riitta Antvuoren sensuellit linjat.” Tämä kirjoitus täyttää henkilöhaastattelun kriteerit sen vuoksi, että siinä ei pelkästään esitelty Antvuoren vaatteita, vaan myös haastateltiin Antvuorta hänen suhteestaan pukeutumiseen ja vartalonsa muotoihin.⁶

Pirjo-Riitta Antvuoren ikääntymistä käsiteltiin uudelleen vuosituhannen vaihteessa, jolloin *Annassa* julkaistiin kirjoitus naisten ikääntymisestä. ”Ei minkään ikäisiä ihmisiä”-kirjoituksessa Antvuori kertoo, millä tavoin iän kertyminen on vaikuttanut häneen poliitikkona.

Joskus Pirjo Antvuori yllättyy omista ajatuksistaan. Iän karttuessa hän on huomannut suhtautuvansa uudella tavalla joihinkin asioihin.

– Erityisesti politiikassa olen ruvennut suhtautumaan joihinkin perheeseen liittyviin asioihin toisin kuin ennen. Kun eduskunnan valtiovarainlautakunnassa, jossa olen sosi-aali- ja työjaoston puheenjohtaja, asiantuntijat puhuivat lasten mielenterveys- ja huumeongelmista, minusta oli vaikeaa ja lohdutonta kuulla heitä. Olen ollut itse ajamassa sitä, että naiset pääsisivät työelämään, olen puolustanut subjektiivisia päivähoito-oikeuksia ja naisten oikeuksia uraputkeen. Nyt minulle on tullut tunne, että lapsetkin ovat vain pelkkä projekti, että ura on kaikkein tärkein.

– Tässäkin yhteydessä olen miettinyt, olenko ehkä kateellinen nuorille naisille, kun heille ovat kaikki tiet avoinna, ura sekä lapset vai olenko aidosti huolissani lapsista.⁷

Lainauksessa Pirjo Antvuori toteaa, että vanheneminen on johtanut hänen poliittisten mielipiteidensä muuttumiseen. Nuorena hän ajatteli, että valtion on toteutettava sellainen päivähoitouudistus, joka mahdollistaa pienten lasten äitien työssäkäynnin. Vanhempana hän on alkanut ajatella, ettei muutos välttämättä ollut pelkästään hyvästä.

Pirjo-Riitta Antvuoren yksityiselämää käsittelevät tekstit tuovat julki ne aiheet, joita tällaiset tekstit tyypillisesti käsittelevät. Kirjoitukset voi jakaa karkeasti kahteen ryhmään. Ensimmäiseen kuuluvat lähimpiä ihmissuhteita käsittelevät tekstit: suhteet puolisoon,

⁶ Tuppurainen, Marjaleena ja Reunanen, Juha. Pirjo-Riitta Antvuori: – Uuden kumppanin rinnalla haluan olla itsellinen ja vapaa. *Anna* 7.3.1989; Tuppurainen, Marjaleena ja Tuuli, Heikki. Pirjo-Riitta Antvuori: Elämäni tärkein päätös. *Anna* 28.8.1990; Kasanen, Tuula ja Järveläinen, Pekka. Nainen neljissäkymmenissä: Luovuttamista ja uutta voimaa. *Anna* 22.10.1991; Janhunen, Pirkko ja Järveläinen, Pekka. Pirjo-Riitta Antvuoren sensuellit linjat. *Anna* 17.8.1993.

⁷ Kasanen, Tuula ja Kakkinen, Ari. Ei minkään ikäisiä ihmisiä. *Anna* 23.5.2000.

aikuisiin lapsiin tai vanhempiin. Sellaisia kirjoituksia, joissa käsiteltäisiin suhteita ystäviin, ei näistä kirjoituksista löydy. Toisen ryhmän muodostavat kirjoitukset, joissa käsitellään suhdetta omaan ruumiiseen. Niihin kuuluvat tekstit, joissa naispoliitikot pohtivat omaa ruumistaan koskevia seikkoja.

1990-luvun puolivälissä yksityiselämään keskittyvien haastatteluiden määrä kasvoi *Annassa* selvästi. Vuosikymmenen alkupuoliskolla tällaisia kirjoituksia julkaistiin suurin piirtein kerran vuodessa, mutta vuonna 1996 niitä julkaistiin jo useita. Liitteestä (1) ilmenee, että vuonna 1996 *Annassa* julkaistiin kolme sellaista poliitikon haastattelua, joissa tarkasteltiin poliitikon yksityiselämää.⁸ Vuonna 1997 julkaistuista yhdestätoista poliitikon haastattelusta neljä voi luokitella kuuluvaksi tähän kategoriaan.⁹ Rajanveto muun tyyppiisiin kirjoituksiin on kuitenkin hankalaa, koska monissa kirjoituksissa politiikka mainitaan ainakin ohimennen. Silti suunta on selvä: 1990-luvun jälkipuoliskolle tultaessa monet poliitikot esiintyivät *Anna*-lehden sivuilla ”tavallisina” julkisuuden henkilöinä, joiden työ politiikassa ei vaikuttanut erityisen kiinnostavalta. Poliitiikka ei ollut näiden kirjoitusten keskeinen aihe. Päinvastoin teksteissä käsitellään tavallisesti monenlaisia aihepiirejä ja politiikka mainitaan vain lyhyesti.

Useimpien yksityiselämää käsittelevien juttujen kohdehenkilönä oli naispoliitikko. Esimerkiksi maaliskuussa 1997 *Annassa* julkaistiin sosiaali- ja terveysministeri Sinikka Mönkäre (sdp) haastattelu otsikolla ”Lapsuuden valoissa ja varjoissa”. Siinä kerrotaan Mönkäre lapsuuden ja nuoruuden traaginen tarina. Äiti kuoli tytön ollessa kahden vuoden ikäinen, ja isä sairastui pian äidin poismenon jälkeen skitsofreniaan. Sinikan täti ja tämän mies ottivat hänet hoitaakseen. Täti kuitenkin halvaantui Sinikan ollessa seitsemän ja sen jälkeen kotitaloudesta päävastuun kantoi tyttö itse nuoresta iästään huolimatta. Tekstissä todetaan, että Mönkäre onkin joutunut tottumaan kovaan työhön lapsuudesta asti. Tarinan lopussa muistutetaan siitä, että haastavista lähtökohdista huolimatta Mönkäre on menestynyt elämässä: ”Mölsän työstä tuli ministeri.” Sinikka Mönkäre henkilökuvana on selviytymistarina, jossa jännitteen muodostaa se, millä tavoin epäonnen koettelema nuori nainen pärjää koettelemuksissa ja pääsee eteenpäin elämässään.¹⁰

Haastattelussa Mönkäre elämää tarkastellaan läheisten ihmissuhteiden näkökulmasta. Siinä kerrotaan erityisesti Mönkäre suhteesta kasvattivanhempiin, ”Akuun” ja ”Tiltaan”, mutta jossain määrin myös äitiin ja isään.

Sinikka Mönkäre lapsuudenkuvaus vertautuu mielenkiintoisella tavalla toiseen kirjoitukseen, kansanedustaja Kirsi Pihan haastatteluun lokakuulta 2004 otsikolla ”Tytär ei unohda isää koskaan”. Siinä tarkastellaan Pihan suhdetta isäänsä, joka kuoli tytön ollessa seitsemänvuotias. Sekä Mönkäre että Pihan haastattelussa käsitellään läheistä ihmissuhdetta ja haetaan vastausta kysymykseen, millä tavoin haastateltava on selvinnyt läheisen ihmisen menetyksestä elämässään.¹¹

Pihan ja Mönkäre kirjoituksissa jännitteen muodostaa kysymys siitä, millä tavoin nämä ihmiset ovat menestyneet elämässä, vaikka heillä on takanaan vaikeita ihmissuhteita.

⁸ Kasanen, Tuula ja Kukkonen, Paula. Rakkaudeton elämä olisi kauheaa. *Anna* 20.2.1996; Siistonen, Miia ja Sarkkinen, Kari. Äiti sen parhaiten tietää – Kyllä Kirsi pärjää. *Anna* 22.10.1996; Arto Bryggare, Olli Valtonen. Isän ja pojan suhde – arvoitus vailla ratkaisua. *Anna* 5.11.1996.

⁹ Leppä, Asta ja Heinonen, Ari. Pietikäisen kilokimppu. *Anna* 7.1.1997. Leppä, Asta ja Kakkinen, Ari. Sinikka Mönkäre lapsuuden valoissa ja varjoissa. *Anna* 4.3.1997. Tanskala, Raija-Liisa ja Pakarinen, Jukka. Irina Krohn & Naisen oikeus kokonaiseen elämänsäkaareen. *Anna* 29.4.1997. Salonen, Sari ja Kukkonen, Paula. Keski-ikäinen nainen ja kumppanuuden ylistys. *Anna* 20.5.1997.

¹⁰ Leppä, Asta ja Kakkinen, Ari. Sinikka Mönkäre lapsuuden valoissa ja varjoissa. *Anna* 4.3.1997.

¹¹ Kylänpää, Riitta ja Kukkonen, Paula. Tytär ei koskaan unohda isää. *Anna* 28.10.2004.

siin liittyviä kokemuksia mukaan lukien läheisten ihmisten kuolemia. Haastattelut kertovat siitä, että *Annassa* julkaistuissa naispoliitikkojen haastatteluissa ihmissuhteet tai niihin liittyvät ongelmat ovat usein haaste, joka uhkaa naispoliitikkojen mahdollisuuksia menestyä politiikassa ja toteuttaa omaa kunnianhimoaan. Syyskuussa 1997 *Annassa* julkaistiin kansanedustaja Eva Biaudétin haastattelu otsikolla ”Uuden elämän oma aika hämmensi aluksi”. Kirjoitus on julkaistu tilanteessa, jossa Eva Biaudét oli eronnut pitkäaikaisesta puolisostaan. Siinä kuvaillaan Biaudétin arkea kolmen lapsen yksinhuoltajana tavoitteena vastata kysymykseen, millä tavoin hän selviää kiireisestä elämästään:

Niinä iltoina, jolloin Eva ehtii kotiin kello viideksi, hän kiittää kaupan kautta, ostaa pastaa, kalapuikkoja tai Stockmannilta kananrintoja. Iltaruoa pitää olla hyvää, mutta sen valmistaminen ei saa kesää kymmentä minuuttia kauempaa. Joskus pakkasesta saatetaan ottaa Evan paistamia ahvenfileitä mummin tekemän ihanan saharimikastikkeen kera.

– Sisareni välillä tuskittelee tätä minun elämääni. Hän ei ymmärrä sitä, että ensin lupaan lapsille tulla neljältä ja sitten tulenkin kuudelta.¹²

Kirjoitus ei yksiselitteisesti tuomitse tai ylistä Biaudétin elämäntapaa. Vaikka siinä annetaan Biaudétin elämästä melko sekasortoinen vaikutelma, osoittaa se kuitenkin, että Biaudét selviää työstään ja lastensa kasvattamisesta. Tekstissä lapset tai ehkä pikemminkin heidän kasvattamisensa muodostaa haasteen tai ongelman, joka Biaudétin täytyy selvittää päästäkseen elämässään eteenpäin.

Samanlainen asetelma sisältyy muutamaa vuotta myöhemmin julkaistuun kulttuuriministeri Tanja Karpelan haastatteluun ”Ainoana vanhempana arjessa”. Siinä pohditaan, millä keinoin Karpela selviää arjestaan tilanteessa, jossa hänellä on sekä kiireinen työ että kaksi lasta.¹³

Naispoliitikkojen henkilökuissa mahdolliset ongelmat tai puutteet läheisissä ihmissuhteissa muodostavat haasteen naisten menestykselle. Aina ihmissuhteet eivät kuitenkaan ole pelkkä uhka. Naispoliitikkojen sisarukset ja vanhemmat näyttäytyvät *Annan* sivuilla myös voimavarana, joka antaa tukea vaikeissa tilanteissa. Tammikuussa 2001 lehdessä julkaistiin kokoomuksen kansanedustajan Sirpa Pietikäisen haastattelu otsikolla ”Sirpa Pietikäinen ja taitelijaisän opetukset”.

Lapsena Sirpa vietti paljon aikaa isän kanssa kotona kahdestaan, joten hän on oikeastaan pitkälti isän kasvattama.

– Kun kävin alaluokilla kavereiden kotona, ihmettelin, kun isät makasivat sohvalla ja äidit tekivät hommia. Meillä tekivät molemmat. Äidin käydessä töissä isä teki ruokaa, pesi pyykkiä ja siivosi.

– Niinpä minuun ei tarttunut kovinkaan paljon naisten rooleja. Sen sijaan osaan vaihtaa auton renkaan ja tehdä muita perinteisiä miesten töitä. En kiellä naiseuttani, mutta en ole klassisen naiskuvan edustaja: hauras, avuton ja paapova.¹⁴

Haastattelun mukaan Sirpa Pietikäisen suhde isäänsä on ollut se resurssi, joka on auttanut häntä menestykseen elämässä. Muutenkin naispoliitikon suhde isään näyttää olevan se ihmissuhde, johon *Annan* sivuilla ladataan erityisiä odotuksia tai tunteita. Vuosien varrella

¹² Kasanen, Tuula ja Kukkonen, Paula. Uuden elämän oma aika hämmensi aluksi. *Anna* 9.9.1997.

¹³ Kasanen, Tuula ja Lösen, Katja. Ainoana vanhempana arjessa. *Anna* 14.10.2004.

¹⁴ Kasanen, Tuula ja Kukkonen, Paula. Sirpa Pietikäinen ja taitelijaisän opetukset. *Anna* 23.1.2001.

lehdessä on käsitelty ainakin Heli Paasion suhdetta isäänsä Pertti Paasioon, Eva Biaudétin suhdetta isäänsä Bob Biaudétiin ja Janina Anderssonin suhdetta Jan Otto Anderssoniin. Kaikissa kirjoituksissa tyttären poliittinen ura liitetään isän luonteeseen tai kasvatustapaan.¹⁵

Vihreiden kansanedustaja Janina Andersson oli päättänyt, ettei aio tehdä samoja valintoja kuin isä. Äitihän hänen idolinsa oli. Nyt tytär toteaa kulkeneensa tarkkaan isän viitoittamaa polkua kuin lapsuuden tandem-retkillä ikään. Miten siinä niin kävi?¹⁶

Isän ja tyttären haastatteluissa korostuu mielikuva siitä, että nimenomaan isän jalanjälkien seuraaminen on johtanut poliittisen uran valintaan. Tässä mielessä kirjoitukset toistavat mielenkiintoisella tavalla sitä sukupuolittunutta asetelmaa, jossa politiikka nähdään miehille luontevampana elämänalueena.

Miesten yksityiselämä?

Miespoliitikkojen yksityiselämää on *Annan* sivuilla käsitelty jonkin verran. Valtaosa näistä kirjoituksista on poliittisten perheiden kuvauksia, joissa miespoliitikon yksityiselämä konkretisoituu hänen puolisonsa näkökulmaan elämästä poliitikon rinnalla. Näitä kirjoituksia on tarkasteltu erillisissä, perhe- ja parisuhdehaastatteluista käsittelevissä luvuissa neljä ja yhdeksän. Lisäksi miespoliitikkojen poliittisen uran kuvaukset sisältävät usein yksityiselämään liittyviä seikkoja, kuten lapsuuden tai nuoruuden muistoja. Näitä tekstejä olen käsitellyt luvussa seitsemän. Tässä keskitytään artikkeleihin, joissa johtavana teemana on miespoliitikon yksityiselämä.

Miespoliitikkojen yksityiselämää käsitteleviä haastatteluja on julkaistu *Annassa* vain muutamia kappaleita ja kaikki nämä kirjoitukset sijoittuvat 1990-luvun jälkipuoliskolle¹⁷. Haastatteluiden määrästä ja muodosta voi päätellä, ettei lehdessä ole tuntunut löytyvän luontevaa näkökulmaa miesten yksityiselämän käsitteelyyn. Ensimmäinen tähän aihepiiriin paneutunut haastattelu oli *Annassa* syyskuussa 1991, jolloin lehti julkaisi työministeri Ilkka Kanervan (kok) ja hänen tyttärensä Laura Kanervan haastattelun otsikolla ”Isän pikku prinsessa onkin aikuinen nainen”. Seuraavaa, nimenomaan yksityiselämään keskittyvää miespoliitikon haastattelua saivat lukijat odottaa aimo tovin, sillä kului viisi vuotta ennen kuin *Annassa* käsiteltiin seuraavan kerran miespoliitikon yksityiselämää. Kyseessä oli vuonna 1996 julkaistu teksti kansanedustaja Arto Bryggaren (sdp) ja hänen isänsä Unto Bryggaren suhteesta. Vuonna 1997 *Annassa* haastateltiin keskustapuolueen entistä puoluesihteerii Pekka Perttulaa (kesk) siitä, kuinka hän päätti asettaa elämässään lastenhoidon poliittisen työn edelle ja luopui puoluesihteerin virastaan. Maaliskuussa 1998 *Annassa* jul-

¹⁵ Kasanen, Tuula ja Nisonen, Pertti. Eva ja Bob Biaudét: Tulisia riitoja ja humanismia. Isiä & tyttäriä -sarja. *Anna* 20.11.2003; Kasanen, Tuula ja Nisonen, Pertti. Pertti ja Heli Paasio. Vastakohtia luonteeltaan. Isiä ja tyttäriä -sarja. *Anna* 10.4.2003; Kasanen, Tuula ja Rapo, Jukka. Jan Otto ja Janina Andersson. Tandemilla kohti elämää. Isiä & tyttäriä -sarja. *Anna* 18.7.2002.

¹⁶ Kasanen, Tuula ja Rapo, Jukka. Jan Otto ja Janina Andersson. Tandemilla kohti elämää. Isiä & tyttäriä -sarja. *Anna* 18.7.2002.

¹⁷ Ehkä ensimmäinen yksinäisen miespoliitikon yksityiselämää käsittelevä henkilökuva oli lokakuussa 1996 julkaistu Euroopan parlamentin edustajan Pertti Paasion lapsuutta käsittelevä haastattelu. Leppä, Asta ja Heinonen, Ari. Elämä ennen herraa Murphyä. *Anna* 22.10.1996. Teksti ei kuulu materiaaliini, koska se ei käsittele Suomen kotimaan politiikassa työskentelevää poliitikkoa. Se kertoo kuitenkin osaltaan siitä, että *Annassa* kokeiltiin tuolloin yksinäisen miespoliitikkojen yksityiselämän kuvaamista. Lokakuussa 1997 *Annassa* julkaistiin Pekka Perttulaa (kesk) haastattelu isyydestä. Siistonen, Miisa ja Kakkinen, Ari. Isä uraputkessa. *Anna* 7.10.1997.

kaistiin keskustapuolueen puheenjohtajan Esko Ahon haastattelu hänen suhteestaan Helsinkiin. Kirjoitus ilmestyi tilanteessa, jolloin Aho oli ilmoittanut vaihtavansa vaalipiiriä ja yrittävänsä eduskuntaan vuoden 1999 vaaleissa Helsingissä. Siinä selvitetään esimerkiksi, mikä on Ahon mielestä Helsingin paras mietiskelypaikka tai paikka kohdata äänestäjiä.¹⁸

Miespoliitikkojen joukosta löytyy kuitenkin yksi henkilö, jonka yksityiselämää on käsitelty säännöllisesti, vaikka tekstien painopiste on ollut hänen julkisessa työssään. Kyseessä on Ilkka Kanerva, josta on *Annan* sivuilla julkaistu vuosien varrella useita kirjoituksia. Niistä monissa on rakennetaan kuvaa Kanervasta naisten hurmurina. Vuonna 1987 *Annassa* ilmestyi kirjoitus ”Tulevaisuuden onnena on naisten”, jossa esiteltiin Holkerin hallituksen kansliaministerinä työskentelevän Kanervan näkemyksiä tulevaisuuden yhteiskunnasta. Vaikka kirjoituksessa ei suoraan mainita, että Kanervalla on naistenmiehen maine, tuodaan asia kuitenkin epäsuorasti monessa kohtaa ilmi: ”Luonnollisesti hänellä on myös oma naisihanteensa, hän [Kanerva] sanoo, mutta ei kerro, millainen se on.”¹⁹ Samanlainen viittaus löytyy myös vuonna 1992 julkaistusta ”Ilkka Kanerva & ministerin omat selitykset”-haastattelusta, joka julkaistiin Kanervan toimiessa Esko Ahon hallituksen työministerinä. Vaikka kirjoitus keskittyy lähinnä työttömyyden torjuntaan liittyvien toimien esittelyyn, mahtuu siihenkin viittaus Kanervan ”ihmissuhteisiin” sekä kysymys, mahtaneeko Kanervan äänestäjien joukossa olla ”erityisen paljon naisia”.²⁰

Annassa julkaistut viittaukset Kanervan ”erityissuhteesta” naisiin kertovat osaltaan siitä, miten hankalaa luonteva miespoliitikkojen yksityiselämän käsittely on. Haastatteluissaan Kanerva torjuu yksityiselämäänsä liittyvien asioiden käsittelyä tai puhuu niistä niin ympäröivä, ettei lukijalle voi jäädä kuin hämärä käsitys siitä, mistä on kysymys. Ilmeisesti Kanervan yksityiselämää oli juuri vastikään käsitelty jossakin toisessa mediassa. Esimerkiksi lokakuussa 1993 julkaistussa ”Ilkka Kanerva & ministerin omat selitykset”-kirjoituksessa ministeri Kanerva kommentoi yksityiselämäänsä liittyviä kohuja:

Huolestuttaako Teitä se, että julkisuudessa puhutaan enemmän ministerin ihmissuhteista kuin toimista työministerinä?

Totta kai. Olen koettanut sinnikkäästi pitää kiinni avoimuudesta. Olen vastannut siihen, mitä on kysytty. Se karvas kalkki tässä on nieltävä, ettei Suomessa ole hyvä olla avoin. Joskus on parempi pitää suunsa kiinni.²¹

Ilkka Kanervan haastatteluissa on nähtävissä, että yksi tapa puhua miespoliitikkojen yksityiselämästä on käsitellä heidän ”naisseikkailuiksi” nimettyjä ihmissuhteitaan. Esimerkiksi vuonna 1998 osana laajempaa artikkelisarjaa ”Mies puhuu naisesta” julkaistiin Kanervan haastattelu ”Jokaisessa suhteessa on ainutkertainen viritys”. Siinä käsitellään toimittajan

¹⁸ Salonen, Sari ja Reunanen, Juha: Isän pikku prinsessa onkin aikuinen nainen. *Anna* 17.9.1991; Salonen, Sari ja Kakkinen, Ari. Isän ja pojan suhde – arvoitus vailla ratkaisua. *Anna* 5.11.1996. Siistonen, Miisa ja Kakkinen, Ari. Isä uraputkessa. *Anna* 7.10.1997; Niskanen, Annamari ja Pakarinen, Jukka. Esko Ahon yksityinen Helsinki. *Anna* 31.3.1998. Listaa voisi vielä jatkaa lokakuussa 1998 julkaistulla Pekka Saurin (vihr) haastattelulla otsikolla ”Pekka Sauri kirjoittaa miehestä jokapojalle”. Kirjoitus sijoittuu aineistoni rajauksen harmaalle vyöhykkeelle, sillä Sauri ei tuolloin tehnyt työkseen valtakunnantason politiikkaa, vaan hän työskenteli Helsingin kaupungin virassa. Sauri oli toki aktiivinen vihreässä puolueessa, mutta hän ei esimerkiksi asettunut ehdolle vuoden 1999 eduskuntavaaleissa. Saurin haastattelu on rajatapaus vielä siinäkin suhteessa, että siinä kerrotaan Saurin työstä radion Yölinjalla-ohjelman juontajana, joka on eräänlainen julkinen rooli sekini.

¹⁹ Vehkaoja, Helena ja Heinonen, Ari. Ministeri Ilkka Kanerva suunnittelee: Tulevaisuuden onnena on naisten. *Anna* 2.6.1987.

²⁰ Salonen, Sari ja Kukkonen, Paula. Ilkka Kanerva & ministerin omat selitykset. *Anna* 13.10.1992.

²¹ Salonen, Sari ja Kukkonen, Paula. Ilkka Kanerva & ministerin omat selitykset. *Anna* 13.10.1992.

kysymys–politiikon vastaus -muodossa Kanervan ajatuksia ja mielipiteitä ”naissuhteistaan”. Tekstissä siis annetaan ymmärtää, että Ilkka Kanervalla on ollut useita naissuhteita, minkä seurauksena hänellä on jotain erityistä sanottavaa naisista. Haastattelussa Kanerva esimerkiksi tunnustaa ”pahimman virheensä naissuhteissaan”:

Jumalaton sinisilmäisyys! Olen uskomattoman naiivi, luottavainen ja herkkäuskoinen suhteessa naisiin. Urheilutermein ilmaistuna: muutama harhalaukaus on tullut ammutuksi ja pari sakkokierrosta hiihdetyksi.²²

Haastattelu on varovaisesti laadittu. Siinä vältellään konkreettisista ihmisistä puhumista ja käytetään mieluummin sanaa ”nainen” yksikössä, jolloin syntyy vaikutelma idealisoidusta essentialistisesta naishahmosta: ”Naisesta tuntuu aina vaan löytyvän piirteitä, jotka yllättävät ja viehättävät. Nuorena kundina niitä ei huomannut. Silloin nainen oli tuntematon, valloittamaton ja saavuttamaton kohde”, toteaa Kanerva ”naisesta”. Osittain kyseessä on tietysti artikkelisarjan luonteeseen liittyvä tyyliilaji. Esimerkiksi Sirkka-Liisa Anttilan vastaavassa haastattelussa vuodelta 2000 ”Mies saa muistaa minut ulkoisista muodoistani” puhutaan monessa kohdasta ”miehestä” abstraktilla ja yleistävällä tasolla. Silti näiden kahden tekstin erot ovat silmiinpistäviä. Anttila kertoo haastattelussaan monta kertaa konkreettisista miehistä, esimerkiksi aviomiehestään tai esimiehestään tai vähintään ”miehistä” elämänsä varrella. Monikkomuoto luo mielikuvan olennaisesti konkreettisemmista ihmisistä kuin epämääräinen ”naisesta” puhuminen.²³

Kanerva itse tuntuu omissa haastatteluissaan suorastaan harmittelevan naissankarin mainettaan, mikä tietysti saattaa osittain olla vaatimattomuutta ja tietoisuutta siitä, että tällainen maine ei välttämättä ole vakavassa poliittisessa virassa toimivalle henkilölle pelkästään myönteinen asia. Ilkka Kanervan julkisuuskuvaa 1990-luvun puolivälissä tarkastellut Mikko Lehtonen on todennut, että naistenmiehen maine on ainakin miesten mielissä vahvistanut kuvaa Kanervasta ”todellisena”, viriilinä miehenä. Lehtosen mukaan mielikuva voimakkaasta libidosta sekä maine naistenmiehenä sointuvat hyvin yhteen poliittisen vallan kanssa. Ne korostavat miespolitiikon maskuliinisuutta verrattuna muihin miehiin. Toisaalta Jiri Nieminen on arvioinut, että maailma on tässä suhteessa muuttunut. Naistenmiehen maine saattoi olla hyvää julkisuutta vielä 1970-luvulla, mutta viimeistään 2000-luvulla miespoliitikkojen tuli mieluummin elää perhekeskeistä elämää. Kanervan haluttomuus kuvailla itseään naistenmiehenä saattaakin liittyä siihen, että hänkin ymmärsi aikojen tässä suhteessa muuttuneen.²⁴

Kaiken kaikkiaan miespoliitikkojen yksityiselämästä on kirjoitettu *Annassa* varsin vähän. 1990-luvun lopussa julkaistujen kirjoitusten jälkeen haastattelut loppuvat miltei kokonaan. 2000-luvulla lehdessä ei enää ole julkaistu yhtäkään sellaista miespolitiikon haastattelua, jossa keskeisessä osassa olisi ollut nimenomaan politiikon yksityiselämä. Toki kaikissa miespolitiikon haastatteluissa on käsitelty myös yksityiselämän tapahtumia, mutta tekstien pääpaino on kuitenkin ollut poliittisen elämän tapahtumissa. Hyvä esimerkki tästä on Sauli Niinistön vuonna 2005 julkaistu haastattelu ”Niinistö toisella tapaa”. Siinä voi nähdä pyrkimyksen kertoa politiikon yksityiselämästä. Kirjoituksen ingressi antaa ymmär-

²² Siistonen, Miia ja Kukkonen, Paula. Ilkka Kanerva – Jokaisessa suhteessa on ainutkertainen viritys. *Anna* 4.8.1998.

²³ Siistonen, Miia ja Kukkonen, Paula. Ilkka Kanerva – Jokaisessa suhteessa on ainutkertainen viritys. *Anna* 4.8.198; Tuppurainen, Marjaliisa ja Kukkonen, Paula. ”Nainen puhuu miehestä” -kirjoitussarja. Mies saa muistaa minut ulkoisista muodoistani. *Anna* 14.11.2000.

²⁴ Lehtonen 1995, 131–141; Nieminen 2010, 38–39.

tää, että tekstissä tuodaan hänestä julkisuuteen kokonaan uusi puoli: ”Sauli Niinistö paljastaa tuoreessa kirjassaan itsestään puolia, joista aiemmin tiesivät vain läheiset.”²⁵

Niinistön haastattelussa yksityiselämää käsitellään kuitenkin vain niukalti. Siihen liittyvät ennen muuta kirjoituksen ne kohdat, joissa suoraan lainataan Niinistön kirjoittaman kirjan ”Viiden vuoden yksinäisyys” kohtia. Nämä ovat hyvin henkilökohtaisia. Lainauksissa Niinistö kertoo esimerkiksi unistaan, joita hän on nähnyt edesmenneestä vaimostaan. Niinistön haastattelu muistuttaa muodoltaan kaksikymmentäviisi vuotta aiemmin kirjoitettua tekstiä Johannes Virolaisen avioerosta ja uudesta rakkaudesta, jossa yksityiselämän tapahtumista puhuttiin viittaamalla Lasse Lehtisen aiheesta kirjoittamaan kirjaan tai haastatteleamalla Lehtistä Virolaisen sijaan.²⁶

Miten naistenlehti *Annan* vaikenemista miespoliitikkojen yksityiselämää tulisi tulkita? Kenties miespoliitikkojen yksityiselämää ei ole koettu kiinnostavaksi tai lehden toimittajat eivät ole ajatelleet, että miespoliitikkojen yksityiselämä kiinnostaisi nimenomaan *Annan* lukijoita.

Parempi tulkinta mielestäni on, ettei kulttuurissamme ole keinoja kertoa uskottavalla tavalla miespoliitikkojen yksityiselämästä. *Annassa* julkaistut, miespoliitikkojen julkiseen elämään kohdistuneet haastattelut 1990- ja 2000-luvulla tuovat ilmi poliitikon henkilökuvan lajityypin sukupuolittuneisuuden. Miespoliitikkojen yksityiselämään liittyvissä kirjoituksissa ei ole samanlaista selkeää jännitettä kuin naispoliitikkojen haastatteluissa. Miespoliitikkojen yksityiselämä ei näyttäydy näissä teksteissä haasteena tai ongelmana. On luontevampaa kirjoittaa miesten vastoinkäymisistä politiikassa, kuin esittää, että miesten ihmissuhteet tai perhe olisivat muodostaneet ongelman heidän uralleen. Sen sijaan naispoliitikkojen henkilökuvissa läheiset ihmissuhteet ovat tärkeä tekijä. Vanhemmat ja sisarukset esitetään menestyksen ja selviämisen voimavarana. Toisaalta naisten henkilökuvissa läheisten ihmissuhteiden ongelmat saattavat uhata naisten pärjäämistä politiikassa tai elämässä muutenkin. *Annan* julkaisemat yksityiselämää käsittelevät kirjoitukset osoittavat, että naisten menestystä on ollut luontevaa tarkastella siitä näkökulmasta, millä tavoin läheiset ihmissuhteet ovat vaikuttaneet heidän selviämiseensä politiikassa. Naiset esitetään siis ihmisinä, jotka ovat riippuvaisia läheisistään. Sitä vastoin miespoliitikkojen kuvaukset uusintavat mielikuvaa autonomisesta, itsenäisestä ihmisestä, jonka menestys riippuu ennen muuta hänen omista päätöksistään, omasta toiminnastaan. Riippuvaisuus muista ihmisistä esitetään miespoliitikkojen henkilökuvissa rasitteena, josta heidän on päästävä eroon. Kanervan henkilöhaastattelussa kyvyttömyys irrottautua sotkuisista naisuhteista näyttäytyy hänen suurimpana heikkoutenaan. Sauli Niinistön henkilökuvassa alitajunnan kautta säilyvä suhde kuolleeseen vaimoon sekä Niinistön kyvyttömyys päästää irti kuolleesta ihmisestä ovat hänen persoonallisuutensa selkein heikkous.

Miespoliitikkojen henkilökuvissa ei pohdita, miten miehen ruumis on sovitettavissa poliittiseen tilaan. Se ei muodosta ongelmaa tai haastetta miehen työlle politiikassa. Tästä syystä *Annassa* ei käsitellä sitä, miten miespoliitikot huolehtivat kunnostaan, pukeutuvat tai suhtautuvat ikääntymiseensä. Miespoliitikot ovat lehden sivuilla ennen muuta henkeä, eivät materiaa, ja heidän ruumiillisuutensa ohitetaan lähes täysin. Tässä suhteessa nais- ja miespoliitikoiden kuvat *Annassa* ovat pysyneet erilaisina.

²⁵ Toiminen, Marjaleena ja Lösönen, Katja. Niinistö toisella tapaa. *Anna* 17.8.2005.

²⁶ Toiminen, Marjaleena ja Lösönen, Katja. Niinistö toisella tapaa. *Anna* 17.8.2005. Mäkelä, Riitta; Parkkinen, Sakari ja Rouhiainen, Urpo. Johannes Virolainen: Kyllikki Stenros ei ollut avioeron syy. *Anna* 4.11.1980.

Annassa julkaistujen naispoliitikkojen henkilökuviissa yksityiselämän kuvaukset ovat niin kauan kuin naispoliitikkojen henkilöhaastatteluita on *Annassa* julkaistu kulkeneet käsi kädessä yksityiselämän kanssa. Yksityiselämä on ollut kiinteä osa naispoliitikkojen henkilökuvia, sillä näissä teksteissä on aina käsitelty myös yksityiselämän tapahtumia. Se on siis itsestäänselvyys.

Poliitikkojen yksityiselämän tulo julkisuuteen voidaan yhdistää laajempaan poliitikkojen, kansalaisten ja tiedotusvälineiden suhteiden muutokseen. Kun poliitikkojen ja kansalaisten välinen suora kommunikaatio on vähentynyt, ovat tiedotusvälineet tarjonneet poliitikoille mahdollisuuden saavuttaa laaja yleisö nopeasti ja saada oma näkökulmansa tai mielipiteensä julkisuuteen. Poliitikot hyötyvät saamastaan julkisuudesta. Mutta mikä tekee poliitikoista mielenkiintoisia toimittajien näkökulmasta? Yksi vastaus on poliittinen valta ja menestys elämässä. Kansanedustajat ja ministerit ovat monella tavalla keskimääräistä menestyneempiä ihmisiä. Tämän lisäksi politiikka itsessään tuottaa tunnettuutta. Poliitikassa toimiminen antaa näkyvyyttä esimerkiksi politiikkaan liittyvien haastattelujen ja julkisten esiintymisten muodossa ja tunnettuudella on taipumus ruokkia itse itseään. Jaakko Lehtonen on puhunut House of Windsor -efektistä, jolla hän tarkoittaa, että jo ennestään tunnetut ihmiset ovat kiinnostavia.²⁷

Näiden seikkojen lisäksi poliitikon työhön liittyy sellaisia ominaisuuksia, jotka tekevät siitä naistenlehdelle hedelmällisen tavan tarkastella naisten elämään liittyviä ristiriitaisia paineita. Kansanedustajaksi tai ministeriksi noussut nainen on erittäin todennäköisesti kunnianhimoinen ihminen, joka joutuu miettimään, millä tavoin hän järjestää ihmissuhteensa niin, että kykenee keskittymään työhönsä. Poliitikon työn vaatavuus houkuttelee pohtimaan ratkaisuja työn ja kodin ristiriitoihin. *Annan* artikkelit antavat lukijoille myös mahdollisuuden miettiä henkilökohtaisia arvoja ja asenteita: paljonko naisten kuuluisi panostaa lapsiinsa tai kodinhoitoon, millaisia uhrauksia tulisi tehdä uransa tai lastensa puolesta.

Naispoliitikkojen yksityiselämää käsittelevillä teksteillä on myös valtapoliittinen ulottuvuutensa. Yksityiselämää käsittelevät tekstit tarjoavat niissä esitellyille poliitikoille runsaasti sellaista näkyvyyttä ja tunnettuutta, josta on hyötyä politiikassa. Niiden tarkoitus on käsitellä naisille yhteisiksi nähtyjä henkilökohtaisen elämän vaikeita valintoja, ja sellaisina ne pyrkivät herättämään lukijoissaan yhteenkuuluvuuden tunteita. *Annan* julkaisemat naispoliitikkojen henkilökuvat suhtautuvat poikkeuksetta myönteisesti haastateltaviin. Mutta tekstien paradoksaalinen lähtökohta on, että naiset eivät sovi politiikkaan.

²⁷ Pernaa 2007; Isotalus 1998, 241–257; Lehtonen 1999, 60.

Minna Karhunen luopuu kahden kauden jälkeen kansanedustajuudesta, koska hän haluaa lähteellään "oikeaan" ammattiin ja normaaliin perhe-elämään. Mutta päätöksen taustalla kuuluu myös selvä pettymys politiikan todellisuuteen.

RIITKA KARHUNEN/PÄALA KUKKONEN

Eduskunnan jäittävä Minna Karhunen: En ole sopiva poliitikkaan

Kari Häkämies haluaisensa parhaimmillaan olla kansanedustaja, mutta ei ole sitä varten valinnut. Hän on luovuttanut kansanedustajana toimimisesta ja on siirtynyt politiikan maailmasta omaan elämään. Hän on tullut tunnetuksi kansanedustajana ja on ollut kansanedustajana 10 vuotta. Hän on ollut kansanedustajana 10 vuotta. Hän on ollut kansanedustajana 10 vuotta.

"HALUAN OIKEAN AMMATTIN"
Hyvinkäläinen Minna Karhunen valittiin kansanedustajaksi vuonna 21 silloisen eduskunnan kuukauden 25-vuotiaana. Parhaaksi hän on poiminnut vuoden alityöllisyyttä, perheeseen siirtymistä ja lapsidraamaa. Hän ei ole edellyttänyt opintoja ja nykyään hän on ollut kansanedustajana 10 vuotta. Hän on ollut kansanedustajana 10 vuotta.

AMMATTI
Minna Karhunen ei ole kansanedustajana ollut 10 vuotta. Hän on ollut kansanedustajana 10 vuotta. Hän on ollut kansanedustajana 10 vuotta. Hän on ollut kansanedustajana 10 vuotta.

PERHE
Minna Karhunen on ollut kansanedustajana 10 vuotta. Hän on ollut kansanedustajana 10 vuotta. Hän on ollut kansanedustajana 10 vuotta. Hän on ollut kansanedustajana 10 vuotta.

OPINNOT
Minna Karhunen on ollut kansanedustajana 10 vuotta. Hän on ollut kansanedustajana 10 vuotta. Hän on ollut kansanedustajana 10 vuotta. Hän on ollut kansanedustajana 10 vuotta.

OPINNOT
Minna Karhunen on ollut kansanedustajana 10 vuotta. Hän on ollut kansanedustajana 10 vuotta. Hän on ollut kansanedustajana 10 vuotta. Hän on ollut kansanedustajana 10 vuotta.

OPINNOT
Minna Karhunen on ollut kansanedustajana 10 vuotta. Hän on ollut kansanedustajana 10 vuotta. Hän on ollut kansanedustajana 10 vuotta. Hän on ollut kansanedustajana 10 vuotta.

OPINNOT
Minna Karhunen on ollut kansanedustajana 10 vuotta. Hän on ollut kansanedustajana 10 vuotta. Hän on ollut kansanedustajana 10 vuotta. Hän on ollut kansanedustajana 10 vuotta.

OPINNOT
Minna Karhunen on ollut kansanedustajana 10 vuotta. Hän on ollut kansanedustajana 10 vuotta. Hän on ollut kansanedustajana 10 vuotta. Hän on ollut kansanedustajana 10 vuotta.

OPINNOT
Minna Karhunen on ollut kansanedustajana 10 vuotta. Hän on ollut kansanedustajana 10 vuotta. Hän on ollut kansanedustajana 10 vuotta. Hän on ollut kansanedustajana 10 vuotta.

OPINNOT
Minna Karhunen on ollut kansanedustajana 10 vuotta. Hän on ollut kansanedustajana 10 vuotta. Hän on ollut kansanedustajana 10 vuotta. Hän on ollut kansanedustajana 10 vuotta.

OPINNOT
Minna Karhunen on ollut kansanedustajana 10 vuotta. Hän on ollut kansanedustajana 10 vuotta. Hän on ollut kansanedustajana 10 vuotta. Hän on ollut kansanedustajana 10 vuotta.

Minna Karhunen on tyttäriänsä kanssa. Hän on ollut kansanedustajana 10 vuotta. Hän on ollut kansanedustajana 10 vuotta.

Sanon suoraan, mitä ajattelen. Mutta olen opetellut olemaan tuhtumatta."

Kun kansanedustaja SARI SARKOMAA ryhtyy johonkin, hän tekee sen täysillä ja tunnollisesti. Ja ennen kaikkea asiallisesti. Vaativan työn ohella hän onnistuu olemaan myös pullantuoksuinen äiti.

Teksti: Miia Siitonen | Kuvat: Paula Kukkonen

Kymppin tyttö

SE HÄIPÄVÄ MENI HÄDELLISIKSI. Kuusi vuotta sitten maahanlähtöä seurasi poliittinen elämänsä kääntökohta. Oli pyhätyt irtautumisen vaihtoehtoja. Seuraava vaihtoehto oli jättää politiikka ja mennä töihin. Hän on ollut kansanedustajana 10 vuotta. Hän on ollut kansanedustajana 10 vuotta.

Politiikan nuoret äidit ja ruumiin täydellinen kontrolli

Naisten uudet saavutukset politiikassa

Vuosituhanne loppua kohden *Annassa* julkaistujen poliitikkoja käsittelevien tekstien määrä väheni tuntuvasti verrattuna 1990-luvun alkuvuosien politiikantäyteisiin vuosiin. Vuosina 1997–1999 lehdessä julkaistiin suurin piirtein saman verran poliitikkoja käsitteleviä tekstejä kuin 1980-luvun alkuvuosina. Uudelle vuosituhannele tultaessa poliitikkojen henkilökuvien määrä kuitenkin lisääntyi jälleen. 2000-luvun ensimmäisinä vuosina julkaistiin tavallisesti 15–20 poliitikkojen henkilökuvaa vuodessa.¹

Kirjoitusten aiheiden ja niissä käsiteltyjen henkilöiden perusteella on helppo nähdä, että vuosituhanne vaihteessa virinnee kiinnostuksen taustalla ovat naisten saavuttamat aikaisempaa merkittävämmät poliittiset asemat. Vuosina 1998–2005 julkaistujen henkilöhaastattelujen kahdeksan suosituimman poliitikon henkilögalleria näyttää tältä:

Tarja Halonen (sdp)	7 kirjoitusta
Suvi-Anne Siimes (vas)	7 kirjoitusta
Tanja Karpela (kesk)	6 kirjoitusta
Eva Biaudét (rkp)	5 kirjoitusta
Anneli Jäätteenmäki (kesk)	5 kirjoitusta
Anni Sinnemäki (vihr)	4 kirjoitusta
Paula Lehtomäki (kesk)	3 kirjoitusta
Paavo Lipponen (sdp)	3 kirjoitusta

2000-luvun vaihteessa ja sen alussa *Annaa* kiinnostivat eritoten merkittäviin asemiin nousevat naispoliitikot, joita alkoi olla entistä enemmän. Vuonna 1998 Suvi-Anne Siimes nousi vasemmistoliiton ensimmäiseksi naispuoliseksi puheenjohtajaksi. Vihreillä oli ollut naispuolisia puheenjohtajia aina puolueen perustamisesta alkaen, mutta Siimeksen nimitystä keskisuuren suomalaisen puolueen puheenjohtajaksi pidettiin merkkipaaluna suomalaisen tasa-arvon historiassa. Vuonna 2000 Suomi sai historiansa ensimmäisen naispuolisen tasavallan presidentin, kun Tarja Halonen (sdp) voitti keskustan Esko Ahon täpärässä äänestyksessä. Samana vuonna Anneli Jäätteenmäestä (kesk) tuli ensimmäinen naispuolinen suuren

¹ Henkilökuvien määrät ks. liite 1.

puolueen puheenjohtaja, joskin aluksi vain väliaikaisesti Esko Ahon sijaisena. Jätteenmäen sijaisuus tulkittiin kuitenkin *Annassa* merkinä siitä, että Jätteenmäki todennäköisesti nousee Ahon seuraajaksi. Kun keskustapuolueen kannatuslukemat antoivat olettaa puolueelle merkittävää vaalivoittoa seuraavissa eduskuntavaaleissa, alkoivat eri tiedotusvälineet nähdä mahdollisuuden ensimmäiseen naispuoliseen pääministeriin. Esimerkiksi *Helsingin Sanomat* julkaisi tuolloin laajan haastattelun Anneli Jätteenmäestä.²

Tanja Karpela (kesk) oli entinen Miss Suomi, jota julkisuus oli seurannut tiiviisti jo monen vuoden ajan. Vuonna 1999 hän nousi eduskuntaan ensimmäisellä yrityksellä, ja tämän jälkeen *Anna* haastatteli häntä useita kertoja nimenomaan poliitikon roolissa. Kiinnostusta Karpelaa kohtaan lisäsi entisestään se, että hän saavutti huomattavan äänimäärän vuoden 2003 vaaleissa. Kansansuosio vaikutti myös siihen, että Karpelasta tuli samana vuonna Matti Vanhasen hallituksen kulttuuriministeri.

Erityisesti Tanja Karpelasta, Paula Lehtomäestä ja Anni Sinnemäestä sekä myös eräät Anneli Jätteenmäestä kirjoitetut artikkelit luovat mielikuvan naispoliitikoista, jotka kykenevät yhtä aikaa menestymään miesten hallitsemissa poliittisissa elämässä sekä hallitsemaan yksityiselämänsä tapahtumia. 2000-luvulla julkaistut, menestyneitä nuoria naispoliitikkoja kuvailevat tekstit eroavat aikaisempien vuosien vastaavista kirjoituksista erityisesti siinä, että niissä naisten toiminta politiikassa ei nouse samanlaisen ihmettelyn aiheeksi kuin aikaisemmin. Niitä kuitenkin yhdistää aikaisempiin henkilökuviin sen kuvaaminen, miten naispoliitikot pärjäävät miesvaltaisessa ympäristössä sekä naispoliitikkojen ruumiillisuuteen keskittyminen. Samaten keskustelu poliitikon työn ja yksityiselämän yhdistämisestä jatkuu, mutta nyt keskitytään erityisesti kysymykseen äitiyden ja työn yhteensovittamisesta.

Karpelan, Lehtomäen ja Sinnemäen sekä muiden naispoliitikkojen 2000-luvulla julkaistuissa henkilökuviissa on kuitenkin piirteitä, jotka neuvottelevat naispoliitikkojen mahdollisuuksista käyttää yhteiskunnallista valtaa. Tekstit sisältävät tyypillisesti asetelman, jossa on vastakkain haastattelun kohteena oleva naispoliitikko ja ryhmä asemansa vakiinnuttaneita miespoliitikkoja, kuten ”herrat” tai ”pojat”. Näissä kirjoituksissa puhutaan ”äijäkööreistä” ja ”vanhoista parroista”, jotka ”pitävät kiinni asemistaan”. Samoin puhutaan ”mustapukuisista herroista” sekä ”miesten verkostoista”, jotka ovat vahvempia kuin naisten verkostot.³

Naispoliitikkojen henkilökuvat siis perustuvat mielikuvalle politiikasta miesten hallitsemana yhteiskunnallisena alueena. Niissä toistuu asetelma, jossa yksittäiset naiset pyrkivät murtamaan näitä miesten muodostamia verkostoja ja pääsemään mukaan politiikkaan. Anneli Jätteenmäki on esimerkiksi ”tottunut ottamaan paikkansa miesten takaa kärkkyen”. Myös naisverkostoja kuvaillaan näissä teksteissä, mutta vain muutamia kertoja ja silloinkin hiukan negatiiviseen sävyyn. Vihreiden kansanedustajan Meri-Kukka Forsiuksen haastattelussa mainitaan, että hän pitää naisverkostoa ”vähän keinotekoisena niputuksena”. 2000-luvun nuoria naispoliitikkoja kuvaileville teksteille on ominaista, että niissä korostetaan näiden poliitikkojen sovinnasta luonnetta. Jätteenmäen henkilökuva painotetaan, että hän ”puhuu mieluummin oikeudenmukaisuudesta kuin tasa-arvosta”. Kirjoituksista heijastuu suomalaisen tasa-arvokeskustelun maltillisuus ja sovinnaisuus.⁴

² Mattinen 2005, 107.

³ Heinonen, Mirka ja Kakkinen, Ari. Ministerin kyydissä. *Anna* 12.6.2003; Saari, Kirsikka ja Kylänpää, Riitta. Juoksutyöstä johtajaksi. *Anna* 27.3.2003; Siistonen, Miia ja Kukkonen, Paula. Kymppin tyttö. *Anna* 3.3.2005; Pennonen, Annina ja Kakkinen, Ari. Tuula, tavis. *Anna* 21.7.2005.

⁴ Lehtimäki, Riitta. Anneli Jätteenmäki – Isän työstä isäntien emäntä? *Anna* 29.1.2002; Tuppurainen, Marjaleena ja Nisonen, Pertti. Merikukka Forsius: ”Tärkeissä asioissa en josta”. *Anna* 6.3.2003. Liljeström 2008, 230–231, 245–247.

Annan kirjoituksista voi kuitenkin havaita, millä edellytyksillä naisten toiminta politiikassa on mahdollista. Ensinnäkin 2000-luvulla julkaistuille, nuoria naispoliitikkoja kuvailleville teksteille on yhteistä, että niissä painotetaan näiden naisten kykyä hallita ruumistaan kaikissa tilanteissa. Jätteenmäestä kerrotaan, että hän oli kurssikavereidensa mielestä ”aina huoliteltu ja siisti”. Lisäksi kirjoituksessa mainitaan, että ”urheilun jäntevoittämä kapea vartalo sopii tarvittaessa niin hihattomaan kotelomekkoon kuin stretch-farkkuihin”. Kirjoitusten perusteella on myös tärkeää painottaa, että ”vauhdikas päivä ei näy ulkomuodossa”, kuten Tuula Haataisen (sdp) haastattelussa todetaan. Myös Sari Sarkomaan (kok) haastattelussa luodaan kuvaa täydellisesti hallitusta ulkomuodosta:⁵

Metrin päästä tarkasteltuna Sari Sarkomaa näyttää yhtä täydelliseltä kuin lehtikuvissa. Sydämenmuotoisilla madonnankasvoilla meikki ei kiiltele, vaikka ollaan jo pitkällä ilta-päivässä. 176-senttistä urheilullista vartta verhoaa rypyton valkoinen housupuku, jota täydentävät asuun sopivat hopeiset helmikorut. Edes kynsilakka hyvin hoidetuissa käsissä ei ole lohkeillut.⁶

Henkilökuvansa mukaan Lehtomäki harrastaa lenkkeilyä, sauvakäveleä ja hiihtää: ”viime talvena yli 500 kilometriä”. Aikoinaan hän on harrastanut karateakin. Välillä teksteissä häivähtää annos kriittisyyttä sitä kohtaan, että ulkonäön merkitystä painotetaan niin paljon. Kristillisdemokraattien kansanedustajan Päivi Räsäsen haastattelussa kerrotaan tarina, jonka mukaan hän laihdutti 17 kiloa puolessa vuodessa ja saavutti sen ansiosta aivan uuden ”mediaseksikkyyden” tason. Kertomuksen Räsäsen laihdutuksesta voi nähdä myös kriittisenä huomiona median arvoja kohtaan.⁷

Annan 2000-luvulla julkaisemat nuorten naispoliitikkojen henkilökuvat jatkavat keskustelua siitä, muodostaako naispoliitikkojen ruumiillisuus esteen heidän osallistumiselleen poliittiseen työhön. Näissä kirjoituksissa torjutaan aikaisempaa selkeämmin ja johdonmukaisemmin epäily, että nuorten naisten ruumis ei sovi poliittiseen osallistumiseen. Räsäsen, Lehtomäen, Karpelan ja Sarkomaan henkilökuvissa osoitetaan, että nämä naispoliitikot kykenevät tarvittaessa hallitsemaan ja kontrolloimaan ruumistaan täydellisesti.

Kuitenkin tekstit osoittavat epäsuorasti, ettei sukupuolittunut ruumiin ja järjen välinen dikotomia ole kadonnut 2000-luvulle tultaessa. Naisen ruumis edustaa näissä teksteissä hengen ja älyn vastakohtaa. Ruumiin hallinta, johon teksteissä keskitytään, symboloi naiseuteen liitetyn uhkaavan seksuaalisuuden, rationaalisuuden puutteen ja tunteikkuuden kontrollia.⁸ Osoittamalla, että nämä naiset kykenevät hallitsemaan naisellista ruumistaan, tekstit väittävät, että naiset pystyvät kontrolloimaan naiseuttaan myös laajemmassa mielessä. Kirjoitukset siis uusintavat vanhaa ongelmaa, mutta tarjoavat siihen myös ratkaisun. Voi kuitenkin kysyä, onko tämä ratkaisu mahdollinen kaikille naisille vai asettaako se vain entistä tiukemmat ehdot naisten työlle politiikassa ja julkisuudelle.

Annan tekstit siis sekä uusintavat vanhaa ongelmaa että tarjoavat siihen ratkaisun. Nuorten naisten täydellinen ruumiin kontrolli osoittaa, että naiseuden mielletään vielä 2000-luvulla olevan ristiriidassa poliittisen toiminnan kanssa. Samalla tähän ongelmaan tarjotaan ratkaisuksi ruumiin hallintaa, mutta voi hyvällä syyllä kysyä, onko tämä ratkaisu

⁵ Lehtimäki, Riitta. Anneli Jätteenmäki – Isän työstä isäntien emäntä? *Anna* 29.1.2002; Pennonen, Annina ja Kakkinen, Ari. Tuula, tavis. *Anna* 21.7.2005.

⁶ Siistonen, Miia ja Kukkonen, Paula. Kymppin tyttö. *Anna* 3.3.2005.

⁷ Kylänpää Riitta ja Lösoinen, Katja. Monipuolinen pakkaus. *Anna* 22.7.2004; Siistonen, Miia ja Kakkinen, Ari. Elämää herran kukkarossa. *Anna* 23.9.2004.

⁸ Valenius 2004, Koivunen 1995.

mahdollinen kaikille naisille, vai asettaako se vain entistä tarkemmat ehdot naisten työlle politiikassa ja julkisuudelle.

Voimaannuttava äitiys

Naispoliitikkojen henkilökuvien kohteita kuvataan 2000-luvulla entistä useammin myös äitiyden näkökulmasta. Itse asiassa uudelle vuosituhannele tultaessa *Annan* sivuilla näkyi suoranainen vauvabuumi. Useat kirjoitukset käsittelivät lapsen saamista, äitiyttä sekä vanhemmuuden ja vaativan työn yhdistämisen aiheuttamia haasteita. Esimerkiksi pelkästään vuonna 2000 julkaistiin neljän eri naispoliitikon haastattelut lasten saamisesta tai kasvatuksesta: kaksi juttua Eva Biaudétista sekä yksi Janina Anderssonista ja Kirsi Pihasta.⁹ Miltei kaikilla *Annassa* kuvailuilla alle neljäkymmenvuotiailla naispoliitikoilla on lapsia. Jos lapsia ei ole, teksteissä perustellaan huolellisesti, miksei niitä ole. Paula Lehtomäki on ainoa nuori lapseton naispoliitikko, jota haastateltiin *Annassa* 2000-luvulla. Hän sai ensimmäisen lapsensa vuonna 2005.

Suhtautuminen lapsiin ja lastenhoitoon on 2000-luvun naispoliitikkojen henkilöku-
vissa erilaista kuin 1980-luvun alun vastaavissa artikkeleissa. Lapset tai niiden kasvat-
us eivät enää anna naisille sellaista arjen asiantuntemusta, jota *Annan* mukaan tarvittaisiin
politiikassa täydentämään miesten yhteiskunnallisia näkemyksiä.. 1980-luvulla muodostunut
naisten arjen asiantuntemusta painottava puhetapa on kuitenkin edelleen olemassa,
vaikka siihen ei tavallisesti vedotakaan. Esimerkiksi Tanja Karpela puolustaa pienten lasten
vanhempien oikeutta osallistua politiikkaan vetoamalla siihen, että ”politiikolla pitää olla
välitön kosketus elävään arkeen”. Jutussa muistutetaan, että ”ilman naisen ominaisuuksia
poliittisesta päätöksenteosta puuttuu kokonaan toinen puoli”.¹⁰

Lapset ovat mukana 2000-luvun haastatteluissa osoittamassa, mikä elämässä on todella
arvokasta. Artikkeleissa muistutetaan, että perhe ja lapset ovat tärkeintä naispoliitikon
elämässä: niiden ”edelle eivät mene mitkään poliittiset kunnianhimot”. Sari Sarkomaan
haastattelussa korostetaan, että sillä välin kun ”mustapukuiset herrat päivän päätteeksi
kokoontuvat eduskunnan aulaan” lähteäkseen ”lobbaamaan valtakunnan asioita”, niin
Sarkomaa onkin jo ”keittiössään pilkkomassa juureksia keittoon”. Lasten saaminen onkin
kirjoituksen mukaan pannut Sarkomaan elämänarvot uuteen uskoon: ”haluan viettää
mahdollisimman paljon aikaa lasteni kanssa”. *Annaan* mahtuu myös kirjoituksia, joissa
koko kirjoituksen kattava teema on nimenomaan äitiys, kuten vihreiden kansanedustajan
Anni Sinnemäen haastattelu ”En ole menettänyt mitään äitiyden vuoksi”. Myös toinen,
vuonna 2002, julkaistu Sinnemäen haastattelu käsittelee valtaosaltaan Sinnemäen ja hänen
tyttärensä Siirin suhdetta. Yhteistä näille kirjoituksille on, että lapsen merkitystä tai äitinä
olemisen tärkeyttä naispoliitikolle ei tarvitse korostaa: se käy yksiselitteisesti ilmi tekstistä,
jossa fokus pysyy äidin ja lapsen välisessä suhteessa. Samalla kirjoitukset viestittävät, että
nimenomaan äitiys on olennaista ja tärkeää naisen elämässä työurasta riippumatta.¹¹

⁹ Kasanen, Tuula ja Nisonen, Pertti. Ihminen ei koskaan valmistu. *Anna* 11.1.2000; Kasanen, Tuula ja Kakkinen, Ari. Pohdintoja siitä, miksi nainen haluaa lapsen. *Anna* 18.4.2000; Kiviniemi, Eeva ja Pakarinen, Jukka. Äitiyslomalle, vaikka työpaikka sanoo ei. *Anna* 22.2.2000; Salonen, Sari ja Kukkonen, Paula. Kirsi Piha – työntä myrskyjen jälkeen. *Anna* 16.5.2000.

¹⁰ Kasanen, Tuula ja Heinonen, Ari. Tanja Karpela - Aika jääri. *Anna* 25.3.2004.

¹¹ Pennonen, Annina ja Kakkinen, Ari. Tuula, tavis. *Anna* 21.7.2005; Siistonen, Miia ja Kukkonen, Paula. Kymppin tyttö. *Anna* 3.3.2005; Leppä, Asta ja Itkonen, Tiina. Anni Sinnemäki: ”En ole menettänyt mitään lapsen vuoksi”. *Anna* 31.7.2003. Salonen, Sari ja Kakkinen, Ari. Anni Sinnemäki, 28 – Vanheneminen ei ole kamalaa. *Anna* 12.3.2002.

Äitiyden uudenaikaisesta merkityksellistymisestä *Annan* henkilökuviissa kertoo myös se, että naispoliitikkojen lapsettomuuteen kiinnitetään paljon huomiota. Anneli Jäätteenmäen haastattelussa kerrotaan, että lapsia ei ole, koska niitä ei ole saatu:

Lapset olisivat olleet kahden aikuisen kotiin tervetulleita, sillä vain Mellerillä on edellisestä liitosta lähes aikuiset kaksostytöt. Näin ei kuitenkaan käynyt. Jotkut arvelivat lapsettomuuden johtuvan Jäätteenmäen urasuuntautuneisuudesta.

– Tällaisille henkilöille en pystynyt vastaamaan yhtään mitään; en edes sitä, että emme mieheni kanssa voi saada lapsia.¹²

Lainaukseen sisältyy voimakas tunnelataus. Siinä ”jotkut” syyttävät Jäätteenmäkeä epäoikeudenmukaisesti sellaisesta urasuuntautuneisuudesta, jonka seurauksena hän ei ole halunnut lapsia. Vastauksessaan Jäätteenmäki antaa ymmärtää, että lapsettomuus ei ole valinta, vaan tahatonta. Kirjoitus on moniselitteinen ja tarjoaa tilaa myös sellaiselle tulkinnalle, että lapsettomuus on seurausta fysiologisesta ongelmasta. Lainauksen perusteella syytös urasuuntautuneisuudesta yhdistettynä lapsettomuuteen näyttyy poikkeuksellisen voimakkaana ja sitä vastaan täytyy mobilisoida yhtä voimakas mielikuva tahattoman lapsettomuuden tragediasta. Samalla sekä syytös että sen torjunta perustuvat samalle arvopeustalle: naispoliitikolla tulisi olla lapsia.¹³

Miksi tekstit vaativat naisilta äitiyttä? Useat kirjoittajat ovat todenneet, että symbolisella tasolla äitiys on nähty naisten kansalliseksi ja yhteiskunnalliseksi tehtäväksi. Uuden sukupolven synnyttäminen ja kasvattaminen kunnon kansalaisiksi on tämän näkökannan mukaan ollut itsenäisen ja elinvoimaisen kansakunnan perusta.¹⁴ Äitiys on suonut naisille enemmän arvovaltaa ja itsenäisyyttä verrattuna naimattomiin naisiin. Johanna Valenius on todennut, että vertauskuvallisella tasolla äidiksi tuleminen on merkinnyt naisen kasvamista aikuiseksi ja jopa eräänlaisen tasa-arvoisuuden saavuttamista miesten kanssa.¹⁵ Verrattuna aikaisempiin naispoliitikkojen henkilökuviin 2000-luvun henkilökuviista näkyy kuitenkin se, että näissä kirjoituksissa lasten saamista ja haluamista täytyy erikseen painottaa. 2000-luvun nuorten naispoliitikkojen henkilöhaastattelut vertautuvatkin mielenkiintoisella tavalla 1990-luvun ensimmäisen puoliskon perhehaastatteluihin, joissa politiikassa työskentelevän aviomiehen auttaminen ja tukeminen ei enää ollut yhteiskunnallinen velvoite, vaan oma valinta. 1980-luvun naispoliitikkojen henkilökuviissa äidiksi tuleminen ei tarvinnut erikseen miettiä. Sen sijaan 2000-luvulla julkaistuissa nuorten naispoliitikkojen haastattelussa äitiyttä täytyy perustella omalla henkilökohtaisella valinnalla. Näissä teksteissä ilmenevät siis sekä ympäristön odotukset ja vaatimukset hankkia lapsia että uusi individualistinen ajattelutapa, jossa aikaisempia yhteiskunnallisia itseäänselvyyksiä perustellaan henkilökohtaisella valinnalla.

Lasten saaminen on naispoliitikkojen henkilökuviissa kuitenkin uhka heidän osallistumiselleen politiikkaan. 1970- ja 1980-luvuilla aviomies ja koti ilmensivät sitä yksityiselämää, josta naisten tuli kantaa erityinen vastuu, mutta 2000-luvulla tämän aseman ovat ottaneet lapset ja heidän hoitamisen. Lasten muodostama uhka naispoliitikkojen uralle

¹² Saari, Kirsikka ja Kylänpää, Riitta. Juoksutyöstä johtajaksi. *Anna* 27.3.2003.

¹³ Saari, Kirsikka ja Kylänpää, Riitta. Juoksutyöstä johtajaksi. *Anna* 27.3.2003. Ks. myös Sirpa Pietikäisen haastattelu Kasanen, Tuula ja Heinonen, Ari. Sirpa Pietikäinen: Olen siivonnut turhan pois päästäni ja elämästäni. *Anna* 15.5.2003. Siinä Pietikäistä lainataan: ”Ennen kuin täytin neljäkymmentä, mietin pää punaisena, pitäisikö sittenkin hankkia lapsia.” Kirjoituksessa siis pohditaan, minkä vuoksi Pietikäinen ei ole hankkinut lapsia.

¹⁴ Koivunen 1995, 84. Ks. myös McClintock 1995, 355.

¹⁵ Valenius 2004, 114–119.

käy epäsuorasti ilmi myös siitä ponnekkuudesta, jolla teksteissä puhutaan sen puolesta, että pienten lasten vanhemmuus on yhdistettävissä vaativaan työhön. Eikä vain yhdistettävissä, vaan kirjoituksissa korostetaan, että työn ja pienten lasten vanhemmuus on mahdollista yhdistää vaivattomasti ja helposti. Tarja Filatovin (sdp) haastattelussa kerrotaan, että hän aikoo ”omalla esimerkillään näyttää, että on mahdollista yhdistää vaativa työ ja perhe-elämä” ja ”vielä nauttia molemmista.” Sarkomaan henkilökuvassa mainitaan, että ”vaativan työn ohella hän onnistuu olemaan myös pullantuoksuinen äiti” ja Sinnemäen henkilökuvassa *Annan* lukijoita muistutetaan siitä, ettei tämä ole ”menettänyt mitään lapsen vuoksi”.¹⁶ Kuten Sinnemäki toteaa toisessa haastattelussaan: ”Äitiys on merkinnyt minulle koko ajan valtavasti iloa, hyvää mieltä ja ylpeyden tunnetta. Äitiys on ehdottomasti elämän parhaita asioita.”¹⁷

Vihreiden kansanedustajan Janina Anderssonin haastattelussa kerrotaan, että hän on oikeissa jäädä äitiyslomalle, vaikka periaatteessa kansanedustajan työ on luottamustoimi, josta ei voi jäädä kotiin hoitamaan lastaan. Toisin sanoen kukaan ei voi tulla kansanedustajan sijaiseksi siinä tilanteessa, että hän esimerkiksi lasten kasvatuksen vuoksi joutuu olemaan pitkään poissa töistä. Anderssonin päätöstä ei määritetä ylitsepääsemättömäksi tai edes erityisen hankalaksi esteeksi osallistua politiikkaan. Päinvastoin painotetaan, että eduskunnassa on tapahtunut muutos, jonka seurauksena työ politiikassa ja pienten lasten äitiys on entistä helpompi yhdistää. Itse asiassa vanhemmuus tekee ihmisestä *Annan* mukaan tehokkaamman työntekijän:

Vaikka työn ja perheen yhdistämisessä on ikuiset hankaluutensa, Janinan elämää aseptelma on selkiyttänyt. Ennen hän lupasi tehdä ”kaiken” ja humahti joka talvi burnoutiin. Nyt kun perhe on selvästi ykkönen, on ollut pakko oppia sanomaan myös ei. Silti työteho on koko ajan vain parantunut.¹⁸

Heinäkuussa 2005 *Annassa* julkaistiin Paula Lehtomäen haastattelu, jossa kerrottiin ulkomaankauppa- ja kehitysministerin tunnelmista raskauden aikana. Jutun mukaan raskaana oleminen ei häiritse Lehtomäen ”12 tunnin työpäiviä”. Lisäksi korostetaan, että ministeri on haaveillut perheen perustamisesta jo pitkään; kyseessä on siis tarkoin harkittu elämämuutos. Lopuksi tekstissä painotetaan, että ”äitiyttä on monenlaista”. Kirjoituksen viestinä näyttää olevan, ettei lapsen saaminen ja pienen lapsen vanhemmuus ole este vaativassa työssä olemiselle. Myös kahden lapsen yksinhuoltajan, kulttuuriministeri Tanja Karpelan haastattelussa annetaan vahvasti ymmärtää, että arki sujuu: ”– Minulla on loistava sihteeri, joka on myös itse pienen lapsen äiti. Käymme viikoittain läpi ohjelmani, jota muokataan niin, että aikaa jää myös lapsilleni.”¹⁹

Tekstien paradoksi on, että äitiyden ja työn yhdistämisen myönnetään olevan ongelmallista tai raskasta muille naisille, mutta ei haastatelluille poliitikoille itselleen. Tanja Karpelan haastattelussa päivitellään, että työttömien yksinhuoltajien elämä on ”varmasti kovaa”²⁰ ja

¹⁶ Siistonen, Miia ja Pakarinen, Jukka. Äiti, ministeri ja maailmanparantaja. *Anna* 7.3.2000. Leppä, Asta ja Irtkonen, Tiina. Anne Sinnemäki: ”En ole menettänyt mitään lapsen vuoksi”. *Anna* 31.7.2003; Siistonen, Miia ja Kukkonen, Paula. Kymppin tyttö. *Anna* 3.3.2005.

¹⁷ Salonen, Sari ja Kakkinen, Ari. Anni Sinnemäki, 28 – vanheneminen ei ole kamalaa. *Anna* 12.3.2002.

¹⁸ Kiviniemi, Eeva ja Pakarinen, Jukka. Äitiyslomalle, vaikka työpaikka sanoo ei. *Anna* 22.2.2000.

¹⁹ Riikola, Teija ja Lösönen, Katja. ”Olen aina haaveillut perheestä.” *Anna* 7.7.2005; Kasanen, Tuula ja Lösönen, Katja. Ainoana vanhempana arjessa. *Anna* 14.10.2004.

²⁰ Kasanen, Tuula ja Lösönen, Katja. Ainoana vanhempana arjessa. *Anna* 14.10.2004.

Lehtomäen henkilökuvassa todetaan, että ”suomalaisella äidillä ei ole aina mahdollisuutta uraan ja lapsen yhtä aikaa”.²¹

Olisi helppo ajatella, että äitiys olisi luonnollinen osa naispoliitikkoja käsitteleviä artikkeleita läpi tarkastellun ajanjakson, mutta näin ei ole. Äitiys tuli osaksi *Anna*-lehden julkaisemia naispoliitikkojen henkilökuvia vasta 2000-luvulla. Tätä ennen lehdessä haastatelluilla naispoliitikoilla ei yleensä ollut pieniä lapsia tai lapsia ei ainakaan mainittu kirjoituksissa. Ainoa poikkeus tästä olivat Sinikka Hurskainen-Leppäsen elämää käsittelevät artikkelit 1980-luvun puolivälissä. Vuosituhannen vaihteessa – vuosina 1998 ja 2000 – *Annassa* julkaistiin kansanedustaja Minna Karhusen (kok) ja Eva Biaudétin (rkp) haastattelut, joissa käsiteltiin nimenomaan pienten lasten vanhemmuuden ja vaativan työn yhdistämistä. Nämä kirjoitukset eroavat kuitenkin myöhemmin 2000-luvulla julkaistuista nuorten naisten ja äitien henkilökuvista siinä suhteessa, että Biaudétin ja Karhusen haastatteluissa äitiyden ja työn yhdistämien on merkittävä ongelma: Karhusen tapauksessa avoimesti todetaan, että se on johtanut päätökseen luopua kansanedustajan työstä.²² Muutamassa vuodessa *Annan* suhtautumistapa lastenhoidon ja vaativan poliittisen työn yhdistämiseen kuitenkin muuttui hyvin myönteiseksi.

Miksi *Anna* alkoi käsitellä naispoliitikkojen äitiyttä vuosituhannen vaihteessa ja minkä vuoksi *Annassa* pyrittiin niin voimakkaasti osoittamaan, että äitiys ja poliittinen ura on mahdollista yhdistää? Ensinnäkin on hyvä muistaa, että naiskansanedustajien keski-ikä on 1970-luvulta lähtien jatkuvasti laskenut. Vuonna 1966 naiskansanedustajien keski-ikä oli 52 vuotta, mutta vuoden 2003 eduskuntavaalien jälkeen alle 44 vuotta. Muutoksen myötä pienten lasten äitiydestä on tullut olennaisesti ajankohtaisempi kysymys naiskansanedustajille.²³

Toiseksi naispoliitikkojen äitiyttä käsittelevät tekstit keskustelevat vuosituhannen vaihteen ns. familistisen käänteen kanssa. Tällä termillä Riitta Jallinoja tarkoittaa 1900- ja 2000-lukujen taitteessa ilmennyttä yleistä arvojen ja asenteiden muutosta, joka näkyi julkisena perhearvoja käsittelevänä keskusteluna. Tuolloin keskusteltiin esimerkiksi lasten päivähoiton ja kotihoidon eduista ja haitoista sekä työn ja perheen yhteensovittamisesta. Jallinoja toteaa, että keskustelu ilmensi familistista ideologiaa, joka pohjautui kotiäitiyden, lasten kotihoidon ja hyvän vanhemmuuden käsitteiden varaan. Näkökulma korostui julkisessa puheessa lopulta siinä määrin, että kunnallista päivähoitoa kehuvat kommentit jäivät keskustelussa varjoon: niitä julkaistiin hyvin vähän, eikä niihin kiinnitetty juuri huomiota. Seurauksena oli asetelma, jossa alle kolmivuotiaiden lasten hoito kotona näyttäytyi itsestään selvästi parempana vaihtoehtona kuin heidän hoitamisensa päiväkodissa. Hyvän vanhemmuuden käsite tarkoitti, että vanhempien tulee antaa aikaa lapsilleen. Työn ja perheen yhteensovittamisen näkökulmasta familistinen ideologia oletti, että pienten lasten vanhempien tulee itse omaehtoisesti antaa aikaa lapsilleen; priorisoida aikaa lapsille töiden sijaan.²⁴

Perheen ja työn vaatimusten yhdistämisestä käytyä julkista keskustelua tarkastellut Riikka Kivimäki on yhdistänyt keskustelun laajempiin työelämässä tapahtuneisiin muutoksiin. Suomessa keskimääräinen tehtyjen työtuntien määrä väheni 1970-luvulle saakka, mutta on sen jälkeen pysytellyt suurin piirtein samalla tasolla. Samanaikaisesti

²¹ Riikola, Teija ja Lösönen, Katja. ”Olen aina haaveillut perheestä.” *Anna* 7.7.2005.

²² Karhunen, Riikka ja Kukkonen, Paula. Eduskunnan jättävä Minna Karhunen: En ole sopiva politiikkaan. *Anna* 21.04.1998. Kasanen, Tuula ja Nisonen, Pertti. Ihminen ei koskaan valmistu. *Anna* 11.1.2000.

²³ Paloheimo 2007, 342–344.

²⁴ Jallinoja 2006, 96–118, 126–130.

teollisuustyön suhteellinen osuus työstä on vähentynyt ja sen tilalle ovat tulleet erilaiset tietotyön muodot. Teollisuustyölle on ollut tyypillistä selkeä vapaa-ajan ja työajan raja, mutta tietotyölle ovat ominaista epäselvät työajat, työn valuminen työstä kotiin ja kovenevat työntekijöille asetetut vaatimukset. Työelämän muutosten seurauksena työn ja perheen yhdistäminen on muuttunut haastavammaksi, mikä on johtanut myös uuteen arvokeskusteluun siitä, millä keinoin työn ja perheen välisiä ristiriitoja tulisi ratkaista.²⁵

Familistinen käänne sekä perheen ja työn vaatimusten yhteensovittamiseen liittyvä keskustelu ilmenivät *Annan* julkaisemissa poliitikkojen haastatteluissa siten, että niissä alettiin ottaa kantaa lasten hankkimiseen ja kasvattamiseen sekä pienten lasten vanhemmuuden ja työn yhdistämiseen. Tämä tapahtui osoittamalla, että nämä nuoret naispoliitikot ovat arvomaailmaltaan perhekeskeisiä vaativasta työstään huolimatta. 2000-luvulla julkaistujen nuorten naisten henkilökuvat painottavat naisten familistisiä arvoja niin voimakkaasti, että se pakottaa kysymään, olisiko 2000-luvun ensimmäisinä vuosina ollut edes mahdollista esittää sellaisen naispoliitikon kuvaus, jossa hän olisi asettanut uran etusijalle perheen sijaan.

Nuorten naispoliitikkojen haastatteluissa tuotetaan mielikuvaa, että vaativa työ ja hyvä äitiys on mahdollista yhdistää. Kirjoitukset tarjoavat ajatusta, että tarpeeksi ponnistelemalla nainen voi täyttää sekä familistisen ideologian vaatimukset hyvästä yhteisestä ajasta lasten kanssa että työelämän kovat vaatimukset. On mielenkiintoista, että *Annassa* tarjotaan työn ja lastenhoidon ristiriitojen ratkaisuksi sitä, että uraa luovat naiset venyvät sekä töissä että kotona. Perheiden ajankäyttöä ja kotitöiden jakamista tutkinut Johanna Lammi-Taskula on päätenyt toisenlaiseen havaintoon. Lapsiperheet reagoivat koventuneisiin ja ristiriitaisiin vaatimuksiin erikoistumalla: miehet keskittyivät työelämään ja naiset lastenhoitoon.²⁶ Ehkä tällaisen ratkaisun esittäminen ei olisi sopinut *Annan* mielikuvaan tasa-arvon toteutumisesta?

Naiseuden todistaminen

Nuorten naispoliitikkojen familististen arvojen ja äitiyden kuvauksia on mahdollista tarkastella myös siitä näkökulmasta, että ne ovat keino kertoa lukijalle naispoliitikkojen olevan kunnianhimoistaan ja tarmokkuudestaan huolimatta naisia. Ne myös viestittävät, ettei naispoliitikko ole menettänyt pehmeää puoltaan, vaan on edelleen kiinnostunut ja valmis huolehtimaan toisista ihmisistä. Useissa naispoliitikkojen haastatteluissa painotehtaanakin heidän sisäistä herkkyyttään.

Jos haastatellulla naispoliitikolla ei ole pieniä lapsia, ovat ”pehmeän puolen” kuvaukset erityisen voimakkaita sävyiltään. Esimerkiksi vuonna 2005 haastateltu Tuula Haatainen, jonka lapset olivat jo teini-iässä, on ”runotyttö”, joka harrastaa taidemaalauksia. Lapsettoman ja avoimesti kunnianhimoisen Paula Lehtomäen sosiaalisuutta ja hauskaa luonnetta vakuutetaan hänestä vuonna 2004 kirjoitetussa artikkelissa monta kertaa ja monesta eri näkökulmasta. Haastattelussa lainataan esimerkiksi yritysjohtaja Hannu Savisaloa: ”Lehtomäki on vapaalla avoin ja iloinen, parasta matkaseuraa, mutta neuvottelupöydässä juuri niin asiallinen ja tiukka kuin pitää olla.” Myös vihreiden kansanedustaja Kirsi Ojansuun käsitys Lehtomäestä on samansuuntainen: ”Paula on maailman hauskin seuraihminen, täysin pis-

²⁵ Kivimäki 2003, 190–195.

²⁶ Lammi-Taskula 2004, 189–192.

tämätön. Hän osaa heittä niin osuvaa herjaa, että saa miehetkin hiljaiseksi - - Hänellä on myös loistava tilannetaju ja vilpitön tapa olla ihminen.” Myös lapsettoman Anneli Jäätteenmäen henkilökuvassa korostetaan moneen kertaan, että julkisuuteen välittyvät kuva ”pingottavasta” naisesta ei vastaa todellisuutta, vaan hän on myös hauska tai ”eloisa, seurallinen ja mukava ihminen”.²⁷

Lainaukset kertovat siitä tasapainottelusta, jota vahvojen naisten kuvauksissa on aikaisemminkin jouduttu tekemään. Naisten kuvaaminen vahvoina herättää helposti negatiivisia mielleyhtymiä, mutta toisaalta heidän luonteensa pehmeiden tai sovinnaisuuden korostaminen näyttää tekevän heistä sopimattomia politiikkaan tai ainakin sopimattomia nousemaan korkeaan poliittiseen asemaan. Iso-Britannian poliittisen journalismin sukupuolittuneita rakenteita tarkastellut Clare Walsh on todennut, että määrätietoiset naispoliitikot esitettiin tiedotusvälineissä tavallisesti henkilöinä, jotka eivät ole kenenkään hallinnassa (eng. *out of control*). Sen sijaan naiset, jotka ovat pyrkineet korostamaan sovinnaisuuttaan, ovat joutuneet alakynteen kilpaillessaan nimityksistä mieskollegoidensa kanssa.²⁸

Lasten hankkiminen ja vanhemmuuteen liitettyjen normien täyttäminen on Sarkomaan, Lehtomäen ja Sinnemäen haastatteluissa uhka, joka on pakko ratkaista tavalla tai toisella. Yksi ratkaisu on osoittaa, että naispoliitikko kykenee yhdistämään vaivattoman ja helpon tuntuiseksi työn ja perheen vaatimukset. Toinen on korostaa naispoliitikkojen vapautta tulla ja mennä niin kuin huvittaa elämäntilanteesta ja työn vaatimuksista riippumatta. Esimerkiksi Paula Lehtomäelle annetaan tilaa todeta: ”Olen poikennut oluella ja tulen jatkossakin poikkeamaan.” Tarja Filatovin haastattelussa osoitetaan, ettei hän ole vanhemmuuden ja ministeriyden myötä muuttunut lainkaan: hän ”nauttii edelleen maailman korjailusta viinilasini ääressä”. Kolmas tapa on kertoa, että aviomies osallistuu perheen lasten kasvattamiseen ja kodinhoitoon ” yhtä paljon tai jopa enemmänkin” kuin vaimo. ”Meidän perheessä ei noudateta perinteisiä työnjakoa”, toteaa kansanedustaja Sarkomaa haastattelussaan. Lehtomäen raskaudesta kertovassa kirjoituksessa puolestaan muistutetaan, että ”mies jää talvella lapsen kanssa kotiin”.²⁹

Yksilön voimaannuttamisen politiikkaa

2000-luvulla julkaistujen naispoliitikkojen haastattelujen yhteinen piirre on, että niissä naiset kykenevät tekemään politiikkaa ilman, että se johtaa esimerkiksi yksityiselämän kaaokseen tai huomattaviin myönnetyksiin, kuten kävi vielä 1980-luvun henkilökuviissa. Tarkempi analyysi kuitenkin osoittaa, että naisten toiminta politiikassa on riippuvaista heidän kyvystään hallita puutteelliseksi miellettyä ruumistaan.

²⁷ Pennonen, Annina ja Kakkinen, Ari. Tuula, tavis. *Anna* 21.7.2005; Kylänpää Riitta ja Lösönen, Katja. Monipuolinen pakkaus. *Anna* 22.7.2004; Heinonen, Mirka ja Kukkonen Paula. Anneli Jäätteenmäki – Tuuraaja maakuntien miesten armosta. *Anna* 4.7.2000. Ks. myös Saari, Kirsikka ja Kylänpää, Riitta. Juuksutyöstä johtajaksi. *Anna* 27.3.2003; Toisaalta kirjoituksissa saatetaan myös miltei pahoittelevaan sävyyn todeta, että huumorintajua ei nyt satu olemaan: Sarkomaan ”ei ole koskaan kuultu kertovan yhtään vitsiä”. Tätä puutetta pyritään tekstissä toki paikkaamaan painottamalla, että Sarkomaa ei ole ”tiukkaippo” ja on ”yleensä hyväntuulinen ja ymmärtää tilannekomiikkaa.” Siistonen, Miia ja Kukkonen, Paula. Kympin tyttö. *Anna* 3.3.2005.

²⁸ Walsh 2001, 67–94. Vahvan naisen kuvauksen synnyttämistä negatiivisista mielikuvista ks. Koivunen 2003, 174–179. Samaa tasapainottelua on kuvaillut myös suomalaisia kunnallispolitiikkoja haastatellut Eeva Raevaara. Raevaara 2007, 130–135.

²⁹ Riikola, Teija ja Lösönen, Katja. ”Olen aina haaveillut perheestä”. *Anna* 7.7.2005; Siistonen, Miia ja Pakarinen, Jukka. Äiti, ministeri ja maailmanparantaja. *Anna* 7.3.2000; Pennonen, Annina ja Kakkinen, Ari. Tuula, tavis. *Anna* 21.7.2005; Siistonen, Miia ja Kukkonen, Paula. Kympin tyttö. *Anna* 3.3.2005; Riikola, Teija ja Lösönen, Katja. ”Olen aina haaveillut perheestä.” *Anna* 7.7.2005.

Kirjoitukset siis hakevat vastausta kysymykseen, millä keinoin naiset voivat selviytyä ympäristössä, joka ei heille muka luonnostaan sovellu. Nuorten naisten haastattelujen tarjoama ratkaisu on oman ruumiin tarkka kontrolli ja hoito. Tekstit sisältävät kyllä sen rohkaisevan ja toiveikkaan ajatuksen, että puutteelliseksi mielletyn ruumiin hallinta on naiselle mahdollista. Keskeisempi viesti kuitenkin on tämän ruumiin sopimattomuus poliittiseen toimintaan.

Vuosituhanen vaihteen jälkeen julkaistuihin naispoliitikkojen haastatteluihin sisältyy myös olettaus, että ollakseen naisellinen tulee naispoliitikon haluta lapsia. Tämän päälle kasautuu vielä vaatimus, että naisen tulisi asettaa lapset ja perhe etusijalle suhteessa uraansa – hänen tulisi olla ”pullantuoksuinen äiti”. Tekstien esittämät vaatimukset eivät pääty tähän: työkin täytyy hoitaa erityisen hyvin.

Haastatteluissa ristiriita ratkaistaan esittämällä naispoliitikot poikkeuksellisen tehokkaina ja reippaina yksilöinä, jotka kykenevät selviämään heihin kohdistuneista odotuksista. Tätä ratkaisumallia voi pitää yhtäläisten mahdollisuuksien tasa-arvon ilmentymänä. Anne Maria Holli on tarkastellut tasa-arvon ideaalin kehittymistä suomalaisessa keskustelussa ja todennut, että Suomessa on 1990-luvun alusta alettu painottaa yhtäläisten mahdollisuuksien tasa-arvoa yhtäläisten tulosten tasa-arvon sijaan. Kärjistäen ilmaistuna, yhtäläisten tulosten tasa-arvo korostaa lopputuloksen merkitystä. Esimerkiksi valtiollisten tasa-arvoa tavoittelevien toimenpiteiden pitäisi olla sen luonteisia, että naiset ja miehet olisivat tasa-arvoisia lopputuloksen näkökulmasta. Mahdollisuuksien tasa-arvossa puolestaan painotehtaan, että kaikille pitää tarjota mahdollisimman samankaltaiset lähtökohdat.³⁰

Anne Maria Hollin mukaan tasa-arvon ymmärtäminen kulttuurisena ilmiönä on korostunut. Tällöin ajatellaan, että yhteiskunnan tulee tunnistaa ja kunnioittaa eri ryhmien omia arvoja ja asenteita, minkä voi ulottaa koskemaan myös yksilöiden henkilökohtaisia näkemyksiä. Tuloksena on vaatimus sellaisesta sukupuolten tasa-arvosta, jossa ei tavoitella naisten ja miesten samankaltaisuutta, vaan päinvastoin tunnustetaan ja tunnustetaan sukupuolten erityislaatuisuus. Tällöin tasa-arvoon tähtäävät toimenpiteet ovat saaneet ”voimaannuttamisen” (eng. *empowerment*) piirteitä: sukupuolten välistä tasa-arvoa tavoitellaan auttamalla ihmisiä löytämään henkilökohtaisia voimavaroja elämässä pärjäämiseen:

Riittää siis, että ihminen *tuntee* itsensä tasa-arvoiseksi, valtaa ja toimintamahdollisuuksia pursuavaksi teräsnaiseksi tai -mieheksi. Silloin hän pystyy myös ylittämään sukupuoleen mahdollisesti liittyvät esteet: valitsemaan ”oikean” koulutusalan, hyväpalkkaisen ammatin, pärjäämään kilpailussa vakinaisesta virasta ja uralla etenemisestä – ja hoitamaan siinä sivussa perheen, kodin, lapset, isovanhemmat ja luottamustehtävät, samalla kun pitää kroppansa timminä ja ihonsa hehkeänä. Se, joka tähän ei pysty, saa syyttää vain itseään.³¹

Holli toteaa, että kulttuurinen tasa-arvo ja ihmisten henkilökohtaisten arvojen, normien ja valintojen kunnioitus on johtanut tilanteeseen, jossa sukupuolten tasa-arvo on vähitellen irronnut niistä poliittisista ja taloudellisista valtasuhteista, joihin se on väistämättä kietoutunut. Näin sukupuolten välisestä tasa-arvosta on tullut yksilön henkilökohtainen projekti, mikä muistuttaa monella tapaa taloudellisena liberalismina tunnettua ideologiaa.³²

2000-luvun nuorten tehokkaiden naispoliitikkojen henkilökuviista on luettavissa Hollin esittämä käsitys sukupuolten tasa-arvosta henkilökohtaisena projektina. Nuorten naisten

³⁰ Holli 2002, 17–20.

³¹ Holli 2002, 17–20.

³² Sama.

henkilökuissa tavoitellaan ”voimaannuttamista”. Tekstit ovat kertomuksia tehokkaista ja menestyneistä naisista, jotka ovat kyenneet selviämään miesten hallitsemalla elämän-alueella, politiikassa. Ne ovat positiivisia kirjoituksia, joissa korostetaan naisten mahdollisuutta menestyä elämässään, eikä niissä ei tarjota naisille uhrin asemaa. Niiden mukaan tarpeeksi tehokas ja reipas nainen kykenee samaan kuin miehetkin.

Henkilökohtaisten ominaisuuksien korostaminen merkitsee kuitenkin, että Annassa 2000-luvulla ilmestyneiden nuorten naisten henkilöhaastattelut eivät tarjoa samanlaista poliittisen identifiaktion lähettä kuin lehdessä aikaisemmin julkaistut poliitikkoja käsittelevät tekstit. Ne eivät sisällä viitteitä naisten yhteisiin kokemuksiin yhteiskunnan rakenteellisista ongelmista. Tokihan näissä kirjoituksissa lasten saaminen ja heistä huolehtiminen vaikuttaa uhalta poliittiselle uralle, mutta tähän haasteeseen ei liitetä mitään laajempia yhteiskunnallisia ulottuvuuksia. Haastatteluissa tarjotaan ratkaisuksi työn ja perheestä huolehtimisen aiheuttamiin ristipaineisiin henkilökohtaista tehokkuutta ja reippautta, ei esimerkiksi yhteiskunnan rakenteiden muuttamista.³³

Teksteissä viitataan sukupuolten välisen yhteiskunnallisen tasa-arvon ilmiöihin vain vähän eikä niissä sanota, miten naiset voisivat ryhmänä työskennellä yhteiskunnallisen tasa-arvon hyväksi. Ylipäätään näissä kirjoituksissa käsitellään nuorten naispoliitikkojen yhteiskunnallista toimintaa ja heidän mielipiteitään yhteiskunnallisista asioista vain vähän. Silloin kun yhteiskunnallisista ongelmista keskustellaan, ne sijoitetaan kauas omasta perheestä, jopa Suomen rajojen ulkopuolelle. Hyvä esimerkki tästä on globalisaatio ja kansainväliset elintasoerot. Ulkomaankauppaministeri Paula Lehtomäen haastattelussa tarkastellaan sukupuolten välistä tasa-arvoa kansainvälisestä näkökulmasta: ”Työssään ministeri joutuu pohtimaan äitiyttä myös maailmanlaajuisesti, sillä kaikissa maissa äitien asemassa on parannettavaa.”³⁴ Tämänkaltaiset huomiot tuntuvat kertovan, että naisten poliittinen toiminta rajoittuu nimenomaan perheen hyvinvoinnin tukemiseen Suomessa tai toisaalta tasa-arvon ongelmien ratkaisemiseen Suomen rajojen ulkopuolella. Samalla kirjoitukset jatkavat uudessa muodossa jo vähintään sata vuotta aiemmin muodostunutta ajatusta, että kansainvälisessä rauhanliikkeessä toimiminen on naisille sopivaa työtä.³⁵

³³ Opetusministeri Tuula Haataisen haastattelussa käsitellään tosin myös työelämän joustavuuden lisäämiseen tähtääviä uudistuksia, joiden ajatellaan tuovan helpotusta ongelmaan. Toisaalta Haataisen haastattelussa ongelmat sijoitetaan muualle kuin Haataisen omaan perheeseen, jossa lapset ovat jo isoja. Pennonen, Annina ja Kakkinen, Ari. Tuula, tavis. *Anna* 21.7.2005.

³⁴ Pennonen, Annina ja Kakkinen, Ari. Tuula, tavis. *Anna* 21.7.2005. Riikola, Teija ja Lösönen, Katja. ”Olen aina haaveillut perheestä.” *Anna* 7.7.2005.

³⁵ Väyrynen, 123–127.

Virpi Suutarin(Ari) Hainonen

Annelin oppivuodet

Anneli Jäätteenmäki ei aio jättää politiikkaa, vaikka valta viettiinkin ja edessä on oikeudenkäynti. Seurasimme Annelin mukana piinan ja odotuksen päivät. "Olin asennoitunut toisenlaiseen päätökseen", hän sanoi, kun tieto syytteen lopulta tuli.

Se oli syksyhöylä kuva viime leikkäällä heittänyt ilu muuttamista ja presidentin **Tarja Halonon** ja toisen pääministerin **Anneli Jäätteenmäen** senvielä kättä kahdeksan kuukautta ja avustajina. Aika moni on keuhkustautien nimen taon vastustajien lisäksi enemmistöä kehtaa osalliseksi poliittisen tekoon.

On syntynyt käsitys, että Suomi oli ensimmäisenä maana saanut kaksi naista poliittisen riippua. Maassa pääkuvittajaksi Tarja ja Anneli olivat olleet läsnä. Sitten seurava kuva viime jänimutuksella oli se, kun sen jälkeen kuussa Halonon suupieket ovat käännehet alaspäin ja alititit ovat pölyneet, taustan ohjelman jääteemaksi yrittää pitää epävarmuusmaahan tyyntä.

Jäätteenmäen 69 päivä pääministerinä oli päättynyt vaaleidenen hylköttyä aiheutuneeseen rauhan.

Touko 10.12.2003

Ovat täällä kuuluu ruokkia, että seuraava haastajana. Kuvista tuli hento hahmo, muuttain työtökänsä neuleen ja neulekäsien neulekäsien housujen pukeutunut Anneli Jäätteenmäki, jonka kotoon jatkuvasti onnetta syytään.

Käsi lausuu rippuvien Riitan hahdot parhella, pöytästä kättä ja katsoo vähän aivan ruokkia, siltä. Hän tuntuu muuttain kaulakuvien oluttua yllä ja onnetta, että sirtymme samalla helle ruokkaneeseen. Toukokuussa saunasta kuulu Jäätteenmäen puheen, samalla Anneli **Anna-Maria** puhumassa Annelin lausua. Viikotoppina veteen lähti lausua.

Koti on avara ja veltto. Aivan Aalto, paperinlaatuja ja muita suunnitella designia. Aivan enemmistöä ruokkia.

Käännös

– Itseään olen näin kuvannut oppini, että olen nuka aivan näin, Anneli Jäätteenmäki sanoo.

10

Teksti: Kirsiikka Saari Kuvat: Katja Lönnö

ROSA MERILÄISEN elämässä on ollut aina kaksi vaihtetta: kaikki tai ei mitään. Hän on ollut esiintyjä ja suorittaja aina. 11-vuotiaana tyttö harrasti niin paljon, että joutui lääkäriin. Kansanedustajana näyttämisenhalu johti jo pitkään sairauslomaan. Tavalliseksi poliitikoksi Meriläinen ei halua viehlään, mutta pari asiaa hän toivoo oppineensa viime kevään kohusta.

Nuori, menestynyt – ja aivan puhki

NIIVET 2002, HOTELLI TORNII, HELSINKI.

– Miksi innostui tule eduskunnassa sellaisenaan **puhki**, jona joutuu vain taustaksi? Ihmistä meivät sinne laiton poliitikko, mutta muutokset laiton poliitikko muut tempelien jättö-kohtia ja ohjelman vastustajien **Merita Meriläinen** puolesta.

Jostain syystä kormentti jää miehen. Meriläinen on tosi Toinen Puolueen laulun kutumana. Palkka on noin kolme kertaa enemmän kuin valtiolla – maasta älymystä – puhumassa taloudetta, maasta, poliittista. Koskettamalla julkistaan kändessä ja myöhemmin kirjana **Eläjä** Toinen.

Suomi on väestö on arvioitua enemmän aikoneen kansanedustajana **Rosa Pihla**, **Ulla Aaltonen**, **Teemu Mäki**, **Orjasaari Puhkka**. Rosa Meriläinen on jaksanut naura ja vettä suuren laue eduskunnan pyrkimistä. Silti hän on jo

toimittajan urakkaustatella: hän ajattelee nopeasti ja kirjasta melkein väkisin saavuttaa. Puhki on riippuvainen toimittajan kovassa kovan rauhan.

Katja tuo Rosa Meriläinen ei muuta tavalliseksi poliitikoksi ajatellen.

NIIVET 2004, ENDERBASTI, HELSINKI.

Eikä tuo kansanedustaja Rosa Meriläinen voisi yrittää odota viikon kättä yrittäessään poliittikon kättä, miehen.

Merkittävää on, että jättänyt lausua lausua lausua lausua, eikä se näytä häntä tulla. Hän jättänyt lausua lausua lausua, että jättänyt kansanedustajaksi välttämättä. Hän mittaa **Eduskunnan** pöytäkirjasta. Hän mittaa **Eduskunnan** pöytäkirjasta. Hän mittaa **Eduskunnan** pöytäkirjasta. Hän mittaa **Eduskunnan** pöytäkirjasta.

Rosa Meriläinen on tosiaan päättänyt ottaa muutettua samantapaisesti kuin muut poliitikko.

Toukokuun alussa Meriläinen tällä vain kättä. Hän poistaa sairauslomaan image-työnsä kättä. Sisäisiä hän kättä, että – että on **työ** pöytäkirjasta, että okei, että jättä, mutta ei jättä nyt ole suotta **kuu**.

– Ja sitten tapahtuu se romahdus. MTV:n lausua on Rosa Meriläinen kättä.

– Ja sitten tapahtuu se romahdus. MTV:n lausua on Rosa Meriläinen kättä.

– Ja sitten tapahtuu se romahdus. MTV:n lausua on Rosa Meriläinen kättä.

Käännös

” En voi todellakaan sanoa, että päivääkään en vaihtaisi pois. Aika monta päivää olisin valmis vaihtamaan tässä vaiheessa. ”

16

Luopumisesta uutta voimaa

Henkilökohtainen päätös

1990-luvun puolivälistä alkaen *Anmassa* alettiin julkaista kirjoituksia naispoliitikoista, jotka olivat luopuneet politiikasta tai olivat kokeneet politiikassa vakavia vastoinkäymisiä. Yksi ensimmäisistä tämän juttutyypin kirjoituksista oli vuonna 1996 julkaistu kokoomuksen entisen kansanedustajan Pirjo-Riitta Antvuoren haastattelu ”Putoaminen ei enää pelota”. Siinä muistellaan vuoden 1995 eduskuntavaaleja, jolloin Antvuoren äänisaalis ei riittänyt kansanedustajapaikan uusimiseen. Tekstissä Antvuori myöntää, että putoaminen otti koville, mutta kirjoituksessa painotetaan, ettei valitsematta jääminen ollut yksinomaan huono asia:

Työtön, työtön, työtön. Eduskunnasta pudonnut kansanedustaja Pirjo-Riitta Antvuori on toistanut työvoimatoimiston kaavakkeelle kansalaisille tutun ritirimpsun joka kuu-
kausi vuoden ajan.

Lokakuussa tämä raportointi loppuu Pirjo-Riitan osalta, sillä hän nousee takaisin eduskuntaan suurlähettilääksi siirtyvän Pertti Salolaisen tilalle. Vaikka työn, palkan ja aseman menettäminen oli vaikeaa, kokemuksella oli hyvätkin puolensa.¹

Pirjo-Riitta Antvuoren haastattelu kertoo naispoliitikkojen henkilökuviin liittyvästä muutoksesta, joka sijoittuu 1990-luvun puoliväliin. 1980-luvulla oli vielä tavallista, että samassa tekstissä kerrottiin sekä naispoliitikon menestyksestä että hänen kokemistaan ongelmista ja haasteista. 1990-luvulla ja erityisesti 2000-luvulla naispoliitikkojen menestyksen ja tappion kuvaukset eroavat juttutyypeinä toisistaan. Toisessa tyyppissä kuvataan naisten menestystä politiikassa ja toisessa heidän kokemiaan vastoinkäymisiä tai päätöstään luopua politiikasta. Esimerkiksi nuorten menestyneiden naisten tai ikääntyneiden naispoliitikkojen henkilökuville ei 1990-luvun puolivälistä lähtien kerrota näiden henkilöiden kärsimistä vastoinkäymisistä, vaan päinvastoin korostetaan, että he ovat pärjänneet joka suhteessa erinomaisesti. Vastoinkäymiset ja haasteet käsitellään omassa tekstityypissään, jossa korostetaan ongelmia ja vähätellään poliittisen osallistumisen myönteisiä puolia.

Naispoliitikkojen vastoinkäymisiä ja tappioita on kuvattu myös *Helsingin Sanomissa* 1990-luvulla ilmestyneissä henkilökuville. *Helsingin Sanomien* julkaisemat poliitikkojen

¹ Lehtimäki, Riitta ja Pakarinen, Jukka. Pirjo-Riitta Antvuori: Putoaminen ei enää pelota. *Anna* 16.4.1996.

henkilökuvat olivat 1990-luvulla sukupuolittuneet siten, että naispoliitikkojen tappioiden kuvaukset olivat hyvin tavallinen tapa tarkastella heidän poliittista uraansa, kun taas miespoliitikkojen henkilöhaastatteluille oli tyypillistä kertoa heidän menestyksestään. Tätä eroa voi tulkita siten, että naispoliitikkojen henkilökuville uusinnettiin mielikuvaa politiikasta työnä, joka ei sovi naisille.²

Claire Walsh on tarkastellut Iso-Britannian parlamentin alahuoneen naisten saamaa mediahuomiota 1990-luvulla ja todennut, että Iso-Britannian lehdistö kiinnitti erityisen paljon huomiota naispuolisten parlamenttiedustajien kokemuksiin ja vastoinikäymisiin työn ja perheen yhdistämisessä. Walsh liittyy tämän ilmiön tilanteeseen, jossa naisten vaikutusvalta oli kasvanut merkittävästi Ison-Britannian parlamentissa. Britannian työväenpuolueen naispuolisten parlamenttiedustajien määrä miltei kolminkertaistui vuoden 1992 vaaleista vuoden 1997 parlamenttivaaleihin. Samalla vuonna 1997 valtaan nousseen Tony Blairin hallitukseen tuli olennaisesti enemmän naisministereitä verrattuna sitä edeltäviin hallituksiin. Walsh päätelee, että parlamenttiin nousseiden naisten oli konkreettisesti vaikeaa sopeutua miesvaltaisen parlamentin työskentelytapoihin. Olivathan ne vuosisatojen aikana muotoutuneet palvelemaan sellaisten miesten elintapoja, joiden ei tarvinnut olla huolissaan lasten tai kodin hoitamisesta. Toisaalta Walsh näkee ilmiön myös abstraktimmalla tasolla: naisten oli vaikeaa selvitä sellaisessa ympäristössä, jossa mies oli kulttuurinen normi ja nainen poikkeus tästä normista. Naisvihamielinen kulttuuri ilmeni esimerkiksi seksuaalisena häirintänä: kuusi kuukautta vaalien jälkeen tehdyssä kyselyssä 60 % työväenpuolueen naispuolisista parlamenttiedustajista ilmoitti kokeneensa seksuaalista häirintää Ison-Britannian alahuoneessa. Walshin ajatuksia mukailleen voi päätellä, että naispoliitikkojen tappioiden kuvaukset myös *Anna*-lehdessä uusintavat käsitystä politiikasta on miesten alana.³

Helsingin Sanomien ja *Annan* julkaisemien naispoliitikkojen tappioiden kuvaukset eroavat toisistaan siinä merkittävässä suhteessa, että *Annassa* esitetään selkeämmin naispoliitikon itsensä näkökulma omaan poliittiseen uraansa. Naistenlehdessä haastateltavat itse arvioivat ja analysoivat omaa toimintaansa politiikassa miettien, minkä takia he kokivat hankaluuksia tai ongelmia politiikassa. *Helsingin Sanomien* julkaisemiin naispoliitikkojen tappioiden tai vastoinikäymisten kuvauksiin verrattuna *Annan* tekstien näkökulma tarjoaa laajemmat mahdollisuudet työstää niitä mielikuvia ja rajoituksia, joita naisten poliittiseen osallistumiseen on liitetty.

Myös Pirjo-Riitta Antvuoren haastattelu on rakennettu tämän kaavan mukaan. Siinä naispoliitikko tarkastelee aikaisempaa työtään politiikassa sen ulkopuolelta käsin: hän on itse jo siirtynyt pois politiikasta ja arvioi nyt mennyttä. Naispoliitikkojen vastoinikäymisiä kuvaavat tekstit uusintavat vastakkainasettelua politiikan ja muun elämän välillä.⁴

Keväällä 1996 toista valtiovarainministeriä Arja Alhoa (sdp) syytettiin Helsingin Juhlaviikkojen taloudellisista tappioista ja hän joutui voimakkaan julkisen arvostelun kohteeksi. Kirjoituksessa ”Rakkauteton elämä olisi kauheaa” Alho saa tilaisuuden puolustautua ja kertoa keinoistaan selviytyä tiukasta tilanteesta. Tekstin keskeinen sanoma on nähtävissä sen ingressistä:

Toinen valtiovarainministeri Arja Alho on päättänyt, että hän pyrkii joka päivä hakemaan lapsensa tarhasta kello viisi.

² Mattinen 2005, 78–87.

³ Walsh 2001, 96–99.

⁴ Lehtimäki, Riitta ja Pakarinen, Jukka. Pirjo-Riitta Antvuori: Putoaminen ei enää pelota. *Anna* 16.4.1996.

– Kun minulta kysytään, kuinka oikeastaan voin tai olenko ylipäätään hengissä, ajattelen kiitollisena perhettäni. Koska olen saanut lapseni kypsällä iällä, olen äitiydestäni erityisen iloinen.

Vaikka politiikan arki lyö häntä lähes päivittäin ”halolla päähän”, kuten Alho kuvailee, kodin arki toimii tasapainottavana voimana ja auttaa jaksamaan.⁵

Lainauksesta on nähtävissä yksityiselämän ja politiikan välinen vastakkainasettelu, mutta siitä ilmenee myös näiden kirjoitusten kannustava lähestymistapa naisten kokemuksiin vastoinkäymisiin. Nämä kaksi piirrettä ovat tyypillisiä muillekin naispoliitikkojen vastoinkäymisiä kuvaileville teksteille 1990-luvun puolivälistä lähtien. Kirjoituksissa korostetaan toistuvasti, että vastoinkäymisestä on pitkän päälle kuitenkin hyötyä. Saman optimistisen viestin voi lukea myös Pirjo-Riitta Antvuoren haastattelun otsikosta: ”Putoaminen ei enää pelota.” Vaalien häviäminen on johtanut myönteiseen henkiseen kasvuun.⁶

Teksteissä kerrotaan myös, millä keinoin naiset ovat haasteistaan selvinneet. Arja Alhon tapauksessa arki ja ennen muuta lapset ovat voimavara tilanteessa, jossa politiikassa tulee vaikeaa. Toisaalta kirjoituksissa ilmenee käsitys, että politiikka on jotain epätodellista ja ”todelliselle” elämälle vierasta. Pirjo-Riitta Antvuoren haastattelusta puhutaan politiikasta ja sen vastakohtana ”reaalimaailmasta”, jossa muut kuin poliitikot elävät. Sekä Antvuoren että Alhon tapauksessa tämä ”todellinen” maailma merkitsee kuitenkin resurssia, josta tiukan paikan tullen voi ammentaa lisää voimia politiikassa työskentelyyn.⁷

Samaa kannustavaa tyyliä sovelsi maaliskuussa 1998 *Annassa* julkaistu kokoomuksen kansanedustajan ja entisen ministerin Sirpa Pietikäisen haastattelu ”Epäonnistumisen kirvelevä pakko”. Siinä Pietikäinen kertoi keinoistaan selviytyä epäonnistumisista:

Kansanedustaja **Sirpa Pietikäinen** käy läpi kolme vaihetta päästäkseen tasapainoon epäonnistumisensa jälkeen. Ensin hän menee hetkiseksi lukkoon.

– Se on nopea jähmettymisen hetki, merkki siitä, että on pakko varata aikaa itselleen. Joki helppo fyysinen liikkuminen, kävely tai uiminen avaa lukon. Sitten tulee se *voi ei!* -tunne, joka on merkki siitä, että alkaa mennä tosiasiaa hyvin, vaikka yhtään hyvältä ei vielä tunnukaan.⁸

Lainauksessa käydään läpi tunnetiloja, joita Pietikäinen kokee tehtyään virheitä. Tekstin laajempi viesti on, että ihmisellä on oikeus tehdä virheitä. Ihminen passivoituu, jos hän keskittyy liikaa virheiden välttämiseen, eikä sen vuoksi pääse eteenpäin elämässään.

Kaikissa teksteissä ei kuitenkaan kannusteta naisia hyödyntämään ”todellisen” maailman ja yksityiselämän tarjoamia voimavaroja menestykseen politiikassa, vaan todistetaan, että näillä asioilla on arvoa sinänsä. Maaliskuussa 2002 *Annassa* julkaistiin keskustalaisen kansanedustajan Maria Kaisa Aulan haastattelu otsikolla ”Maria Kaisa Aulan suuri valinta”. Siinä hän kertoo päätöksestään luopua urastaan politiikassa. Tekstin mukaan Aulan elämä on kaventunut politiikkaan osallistumisen seurauksena. Hän alkanut ajatella, että todellinen elämä on jossain muualla. Aula on kokenut asioita, joiden seurauksena hän

⁵ Kasanen, Tuula ja Kukkonen, Paula. Rakkaudeton elämä olisi kauheaa. *Anna* 20.2.1996.

⁶ Lehtimäki, Riitta ja Pakarinen, Jukka. Pirjo-Riitta Antvuori: Putoaminen ei enää pelota. *Anna* 16.4.1996.

⁷ Samaa ajatusta toistaa vuonna 2001 julkaistu Arja Alhon haastattelu. Sen viesti on, että keskittyminen perheeseen ja politiikan ulkopuoliseen elämään on palauttanut Alhon voimat ja hän on uudelleen innostunut politiikasta. Lehtimäki, Riitta ja Nisonen Pertti. Arja Alho palasi Kanadasta täynnä intoa. *Anna* 3.7.2001.

⁸ Kasanen, Tuula ja Heinonen, Ari. Epäonnistumisen kirvelevä pakko. *Anna* 17.3.1998.

on joutunut miettimään uusiksi elämänarvojaan: ystävä kuoli äskettäin syöpään, hän on eronnut entisestä miehestään ja rakastunut uuteen, hän on tehnyt lujasti töitä, mutta ollut silti tyytymätön elämäänsä. Kirjoituksessa painotetaan, että nyt Aula on löytänyt todellisen onnensa. Tekstiin liitetystä kuvassa hän loikoilee tyytyväisen näköisenä sohvalla.

– Voin ihan hyvin ottaa muutaman kuukauden rennommin; kylvän, laitan kasvimaata ja kukkapenkkiä kotona Tervolassa. Nautin koti-illoista, oleilusta rakkaan ihmisen kanssa... Ihan tavallista elämää, ei sen ihmeellisempää. Kun asuu kahdella paikkakunnalla ja työ on ollut niin sitovaa, on ollut todella vaikea järjestää tilaa ja aikaa tärkeimmälle ihmissuhteelle.

– Ihmeellisiä asioita tapahtuu ihan odottamatta, rakastunut Maria Kaisa Aula säteilee.

– Olen onnellisempi kuin koskaan.⁹

Maria Kaisa Aulan haastattelussa ei kannusteta naisia tarttumaan politiikkaan, mutta siinä kylläkin kehoitetaan naisia kuuntelemaan omaa sisäistä ääntään ja omia halujaan. Siinä todetaan, ettei pidä toteuttaa muiden ihmisten toiveita ja odotuksia, vaan päättää tehdä, mitä itse haluaa. Se voi tarkoittaa menestystä politiikassa tai töissä, mutta yhtä hyvin se voi merkitä kotiin, perheeseen ja muihin tärkeisiin ihmissuhteisiin panostamista. Aulan elämänmuutosta käsittelevässä tekstissä hänen ratkaisunsa perustellaan henkilökohtaisesta, yksilöllisestä näkökulmasta käsin. Tässä mielessä Aulan ja Pietikäisen itseanalyttiset tekstit toistavat samaa sanomaa kuin esimerkiksi 1990-luvun parisuhteita esittelevät tekstit. Päätös siirtyä politiikasta kodin piiriin ei ole yhteiskunnan tai rakenteiden seurausta, vaan henkilökohtainen päätös.¹⁰

Samanlainen asetelma sisältyy Sirpa Pietikäisen vuonna 2003 julkaistuun henkilökuvaan ”Olen siivonnut turhan pois päästäni ja elämästäni”, joka julkaistiin pian sen jälkeen, kun Pietikäinen oli luopunut kansanedustajan tehtävistään rattijuopumusskandaalin seurauksena. Kirjoituksessa ei juurikaan murehdita onnettomasti päättynyttä poliitikon uraa, vaan pohditaan eri näkökulmista keski-ikäisen naisen mahdollisuuksia elää täyteläistä elämää ja toteuttaa unelmiaan myös työelämän ulkopuolella.¹¹

Ihanteellinen äitiys ja epäonnistuminen politiikassa

Vuosituhanne vaihteessa julkaistut pienten lasten äitien haastattelut tarjoavat mielenkiintoisen ulottuvuuden naispoliitikkojen epäonnistumisia ja vastoinkäymisiä kuvaaviin teksteihin. Tuolloin *Annassa* käynnistyi keskustelu pienten lasten hoidon ja työelämän vaatimusten yhdistämisestä, mikä näkyi myös naispoliitikkojen menestystä kuvaavissa haastatteluissa, joita käsiteltiin edellisessä luvussa. Perhe nousee puheenaiheeksi myös epäonnistumisia ja luopumisia käsittelevissä teksteissä. Ne nostavat usein esille nimenomaan lapset politiikan vastapainona. Kirjoituksissa termi ”perhe” viittaa tyyppillisesti lapsiin, ei niinkään aviomieheen. Maininnat lapsista perheenä vertautuvat mielenkiintoisella tavalla 1970-luvun lopun poliittisia perheitä kuvaaviin teksteihin. Niissä vaimon tehtäväksi näh-

⁹ Mosio, Mikki ja Itkonen, Tuula. Maria Kaisa Aulan suuri valinta. *Anna* 26.3.2002.

¹⁰ Kasanen, Tuula ja Heinonen, Ari. Epäonnistumisen kirvelevä pakko. *Anna* 17.3.1998; Mosio, Mikki ja Itkonen, Tuula. Maria Kaisa Aulan suuri valinta. *Anna* 26.3.2002. Parisuhteita on kuvattu tarkemmin luvussa 9.

¹¹ Kasanen, Tuula ja Heinonen, Ari. Sirpa Pietikäinen: Olen siivonnut turhan pois päästäni ja elämästäni. *Anna* 15.5.2003.

tiin tuottaa sellainen yksityinen tila, jossa politiikassa työskentelevä mies saattoi levätä ja hengähtää. 1970-luvun perhekuvauksissa kerrottiin, että vaimo huolehti esimerkiksi maatilasta tai kesähuvilasta, missä aviomies rauhoittui ja rentoutui. Toisin sanoen aikaisemmissa teksteissä vaimo symboloi yksityistä tilaa. 2000-luvulla ilmestyneissä naispoliitikkojen haastattelussa lapset edustavat perhettä ja yksityistä tilaa. Aviomiestä ei kuitenkaan esitetä luomassa lepäämiseen sopivaa yksityistä tilaa politiikassa työskenteleviä vaimoja varten.

Hyvän äitiyden ja poliitikon uran yhdistämisen mahdollisuudet ovat teemoja, jotka lävistävät lähes kaikkia 2000-luvun vaihteen molemmin puolin julkaistuja naispoliitikkojen henkilökuvia. Menestymistä kuvaavissa teksteissä molempien saavuttaminen esitetään mahdollisena. Into, jolla asiasta puhutaan, vihjaa kuitenkin, että lapset saattaisivat uhata naisen menestymistä politiikassa. Epäonnistumisia ja luopumisia kuvaavissa jutuissa tämä uhka realisoituu. Niissä kirjoitetaan sekä uran ja äitiyden yhdistämisen mahdottomuudesta että jonkinlaisen kompromissin mahdollisuudesta. Jyrkimmin yhdistämisen mahdollisuuden kieltävissä kirjoituksissa lapset symboloivat sitä, minkä naispoliitikot menettävät siirtyessään yhteiskunnalliseen tilaan. Kesäkuussa 1997 *Annassa* julkaistussa vasemmistoliiton kansanedustajan Anne Huotarin haastattelussa kirjoitetaan siitä, miltä tuntuu äidin ikävä lasten luo:

Kun kainuulaisen kansanedustajan Anne Huotarin, 37, piti huhtikuussa pitää puhe Vasemmistoliiton naisten kokouksessa, siitä ei tullutkaan mitään. Anne puhkesi työväen tyttärien edessä kyyneliin, eikä pystynyt kertomaan pätkätyötä tekevien naisten ankarasta arjesta. Hän poistui puhujalavalta, koska ei kyennyt esiintymään.

– Olin edellisenäkin viikonloppuna ehtinyt olla liian vähän kotona. Puheenvuoroon valmistautuessani minulle tuli kauhea koti-ikävä. Harvoin tulee niin paha olo kuin silloin tuli, Anne Huotari kertoo.¹²

Huotarin haastattelu sisältää viestin, jonka mukaan poliitikon työn urakseen valinnut nuori nainen joutuu tekemään suuria uhrauksia elämässään. Menestys työssä edellyttää, että viettää pitkiä aikoja erossa perheestään. Kirjoituksen yhteydessä olevissa kuvissa Huotari istuu kotinsa keittiössä avonainen sanomalehti edessään ja katsoo haaveellisena kaukaisuuteen.

Annan kirjoituksessa ei nähdä mitään positiivista siinä, että Huotari ikävöi lapsiaan. Hän ei ole saanut mitään myönteistä sen tilalle, että joutuu kiireisen työnsä takia viettämään pitkiä aikoja pois kotoa ja poissa lastensa luota. 1980-luvun naispoliitikkoja käsittelevissä kirjoituksissa painotettiin, että haastatellut ovat menestyviä ihmisiä, jotka ovat joutuneet maksamaan menestyksestään tietyn hinnan. Näissä kirjoituksissa menestyksen ja kärsimyksen puntit olivat tasan. Myös Huotarin vuonna 1997 julkaistuu haastatteluun sisältyy kertomus nuoren sinnikkään naisen menestyksestä. Siinä kerrotaan, kuinka Anne Huotari on itse omin voimin luonut oman menestyksensä, kouluttautunut ja edennyt elämässään vasemmistoliiton kansanedustajaksi asti. Mutta sen sijaan, että kirjoituksessa kannustettaisiin myös muita naisia tarttumaan tuumasta toimeen, kuten 1980-luvun lopun naispoliitikkojen elämää käsittelevissä teksteissä tehtiin, siinä kuvaillaan Huotarin pohdiskelua, kannattaako näin ankeaa työtä jatkaa:

Kansanedustajaa kuitenkin vielä mietityttää [kansanedustajaehdokkaaksi asettuminen]. Häntä on järkyttänyt se, kuinka kovasti poliitikkoo kotikonnuilla kohdellaan. Nimet-

¹² Lehtimäki, Riitta ja Kakkinen, Ari. Anne Huotarin poliitikon kyöneleet. *Anna* 10.6.1997.

tömiin parjauksiin on ollut vaikeinta sopeutua, kun on omasta mielestään parhaansa yrittänyt.¹³

Samanlainen asetelma sisältyy kirjoitukseen, jossa käsiteltiin kokoomuspuolueen kansanedustajan Minna Karhusen päätöstä jättää eduskunta vuoden 1999 vaalien yhteydessä. Kirjoituksessa ”En ole sopiva politiikkaan” Karhunen analysoi päätöksensä perusteita. Tämäkin haastattelu sisältää koskettavaksi tarkoitettuja kuvauksia nuoren äidin yrityksistä hoitaa sekä vaativa työ että pienten lasten vanhemmuus.¹⁴

Esimerkiksi Anniinan opetellessa kävelemään ja puhumaan Minna pelkäsi, että tämä ottaisi ensimmäisen askeleensa tai sanoisi ensimmäisen sanansa silloin, kun hän ei olisi kotona. Niin ei onneksi käynyt.

– Olen miettinyt myös niinkin itsestään selvää asiaa kuin imetykset: jouduin lopettamaan Anniinan imetyksen, kun hän oli nelikuukautinen, Juliusta voin imettää korkeintaan puolivuotiaaksi. Kokonaiset äitiyslomat ja hoitovapaat ovat tässä työssä tietenkin mahdottomia.¹⁵

Lainauksen mukaan kansanedustajan työtä on mahdotonta yhdistää hyvään vanhemmuuteen sellaisena kuin se tekstissä määritetään. Huotarin haastattelun kuvituksessa näytetään, miten arkivaatteisiin pukeutunut Minna Karhunen istuu yksin kahden lapsen kanssa nahkasohvalla. Vauvaikäinen Julius on äitinsä sylissä ja noin kolmevuotias Anniina äitinsä vieressä sohvalla. Pienemmissä kuvissa Minna Karhunen täyttää keittiössä astianpesukonetta yhdessä vanhemman lapsen kanssa Juliuksen nukkuessa vauvaistuimessa keittiön pöydällä.¹⁶

Huotarin ja Karhusen haastatteluista yhdistää se, että niissä ei liitetä mitään kyseenalaistavaa näkökulmaa hyvän äitiyden ihanteeseen. Tekstien perusteella hyvä äiti on antautuu lastensa hoidolle ja kasvattamiselle. Kirjoitukset eivät tarjoa mahdollisuutta miettiä muita hyviä vaihtoehtoja tai edes myönteisiä kompromisseja yhdistää pienten lasten vanhemmuus ja vaativa ura. Huotarin haastattelussa käydään läpi erilaisia Huotarin ja hänen miehensä kokeilemia hoitoratkaisuja, jotka kaikki ovat heidän mielestään olleet sopimattomia heidän elämäntilanteeseensa. Äitiys näyttäytyy näissä teksteissä totaalisenä vaihtoehtona, joka ei tarjoa mahdollisuutta vaativan työuran kehittämiseen. Minna Karhusen haastattelussa tosin todetaan, että äidin uran ja pienten lasten kasvattaminen saattaisi olla mahdollista siinä tapauksessa, että myös isä osallistuisi lastenhoitoon. Käytännössä politiikkaan osallistuminen kuitenkin edellyttää, että lapset eivät ole enää pieniä: ”Politiikka sopii perheelliselle parhaiten silloin, kun lapset ovat jo isoja.”¹⁷

Huotarin ja Karhusen henkilökuvien kaltaiset naispoliitikkojen vastoinikäymisten kuvaukset poikkeavat merkittävästi aikaisemmista Arja Alhon, Sirpa Pietikäisen ja Pirjo-Riitta Antvuoren henkilökuvista, joissa kannustetaan yrittämään uudelleen. Erona saattaa olla se, ettei Alhon, Pietikäisen tai Antvuoren teksteissä käsitelty hyvän äitiyden ja poliittisen uran yhdistämistä. Sen sijaan Karhusen ja Huotarin haastatteluissa käsiteltiin nimenomaan tätä. Tekstit tarjoavat ratkaisua, että ollakseen hyvä äiti naisten olisi luovuttava politiikasta. Kar-

¹³ Lehtimäki, Riitta ja Kakkinen, Ari. Anne Huotarin politiikon kyneleet. *Anna* 10.6.1997.

¹⁴ Karhunen, Riikka ja Kukkonen, Paula. Eduskunnan jättävä Minna Karhunen: En ole sopiva politiikkaan. *Anna* 21.4.1998.

¹⁵ Sama.

¹⁶ Sama.

¹⁷ Sama.

husen ja Huotarin elämäkuvauksissa ei ole kannustavaa ja myönteistä elementtiä. Niissä ei rohkaista yrittämään politiikassa tai yhteiskunnallisessa toiminnassa uudelleen, eikä osoiteta että kyseinen henkilö olisi oppinut kokemuksestaan jotain sellaista, josta olisi hyötyä myöhemmässä elämässä. Toki niissä pohditaan, voisiko haastattelun kohteena oleva henkilö harkita jotain toista ammattia tai tointa, jossa vanhemmuus ja työ olisivat helpommin yhdistettävissä. Tekstit eivät kuitenkaan ylläty ajattelemaan, että Karhusen tai Huotarin tulisi yrittää politiikassa uudelleen.

2000-luvun vaihteessa *Annassa* julkaistuissa poliitikkojen vastoinikäymiä ja epäonnistumisia kuvaavissa jutuissa poliittisen uran ja äitiyden yhdistämiseen otetaan toisenlainen, sallivampi ja armollisempi asenne kuin Huotarin ja Karhusen haastatteluissa. Muutamaa vuotta näiden kirjoitusten jälkeen julkaistuissa nuorten äitien haastatteluissa viestitetään, että pienten lasten vanhemmuus on yhdistettävissä vaativaan työhön. Esimerkiksi tammi-kuussa 2000 julkaistussa Eva Biaudétin haastattelussa ”Ihminen ei koskaan valmistu” käsitellään Biaudétin riittämättömyyden tunteita töissä ja kotona:

Eva Biaudét sanoo, että hän törmää omaa keskeneräisyyteensä myös silloin, kun hänen tekisi mieli kirjoittaa brilliantti puhe. Kun käy niin, ettei tulos olekaan kymppi, Evaa alkaa raivostuttaa. Varsinkin silloin, kun hän yrittää tehdä työtä jonkun muun puolesta tai on mukana tukemassa jotain hanketta, omat rajat alkavat harmittaa.¹⁸

Kirjoitus on kuvaus kiireistä poliittista uraa tekevästä ihmisestä, joka yrittää yhtä aikaa olla hyvä poliitikko ja hyvä äiti kolmelle lapselleen. Siinä luonnehditaan keskeneräisyyden ja riittämättömyyden tunteita niin kotona kuin työpaikallakin. Biaudét esimerkiksi myöntää suuttuvansa, jopa raivoavansa lapsilleen ”tasaisin väliajoin”. Samalla siinä käsitellään epäonnistumisen tunteita Biaudétin kautta. Kirjoituksen laajempaa viestinä on, että ihmisten tulisi suhtautua omaan riittämättömyyteensä ja vaillinaisuuteensa armollisesti, ilman turhaa syyllisyyttä.

Vuosituhanen vaihteessa *Annassa* julkaistuissa naispoliitikkojen haastatteluissa ilmevät vanhemmuuden kuvaukset ovat moniäänisiä. Yhtäältä niissä näkyy jyrkkä suhtautuminen hyvään vanhemmuuteen, kuten Huotarin ja Karhusen haastatteluissa: Naisten on oltava hyvä äiti. Toisaalta erityisesti 2000-luvulle tultaessa henkilökuvien näkemykset äitiyden ja vaativan työn yhdistämisestä monipuolistuivat ja muuttuivat ymmärtäväisemmiksi. Äitiys alkaa *Annan* sivuilla näyttäytyä entistä vähäisempänä uhkana naisen poliittiselle uralle.

Ruumiin oireet ja politiikan henkilöityminen

Vuodenvaihteessa 2003–2004 *Annassa* julkaistiin entisen pääministerin Anneli Jäätteenmäen (kesk) haastattelu otsikolla ”Annelin oppivuodet”. Haastattelu on eronneen pääministerin puolustuspuhe. Se on sellaisen naispolitiikon kuvaus, joka on tehnyt menestyksekkään uran politiikassa, mutta kärsinyt vakavan epäonnistumisen ja nyt vetäytynyt hetkeksi miettimään mennyttä ja tulevaa. Kirjoituksessa Jäätteenmäki ottaa toimittajan vastaan kotonaan. Kyseessä on luopumisia ja vastoinikäymiä kuvaileville teksteille tavallinen asetelma: politiikan ulkopuolella, yksityisessä tilassa sijaitseva nainen analysoi politiikassa kokemiaan vaikeuksia sekä katsoo tulevaisuuteen. Haastattelu antaa Jäätteenmäelle tilaisuuden kertoa

¹⁸ Kasanen, Tuula ja Nisonen, Pertti. Ihminen ei koskaan valmistu. *Anna* 11.1.2000.

tapahtumien kulku sellaisena kuin hän itse sen koki. Kirjoituksen kuvituksessa Jätteenmäki istuu rauhallisen ja tyytyväisen näköisenä sohvalla ja katsoo suoraan kameraan.¹⁹

Tekstissä Anneli Jätteenmäen kokemia vääryyksiä käydään läpi yksityiskohtaisesti. Siinä rakennetaan vastakkainasettelua miesten ja naisten välille. Siinä kerrotaan tarina naisesta, joka omalla työllään ja sinnikkyydellään nousee Suomen vaikutusvaltaisimpaan poliittiseen virkaan. Matkallaan hän kohtaa toistuvasti sukupuoleensa kohdistuvia ennakkoluuloja: miehet epäilevät hänen kykyjään, eivätkä naisetkaan suhtaudu toisen naisen menestykseen aina myönteisesti. Samalla kun kirjoituksen tarina etenee, kerrotaan siinä niistä yhteiskunnallisista tavoitteista, joita Jätteenmäellä on. Kirjoituksen mukaan hän on aina ollut periaatteellinen sukupuolten välisen tasa-arvon kannattaja. Tekstissä kuvailaan naisten heikompa asemaa yhteiskunnassa monesta eri näkökulmasta. Tarinan päätös on päähenkilön näkökulmasta erityisen epäilevä: hän ei lopulta saa edes mahdollisuutta osoittaa mihin kykenee, vaan joutuu eroamaan mediamylläkkän seurauksena. Jätteenmäen haastattelusta muodostuu sankaruuden tarinamallia noudattava kertomus, joka tosin päättyy traagisesti keskushenkilön poliittiseen tappioon.²⁰

”Annelin oppivuodet” -kirjoitus muistuttaa tyyliltään Eeva Kuuskosken poliittisen uran laskua kuvailevaa tekstiä vuodelta 1992.²¹ Kumpikin kirjoitus on laadittu tilanteessa, jossa artikkelin kohteena oleva poliitikko on eronnut: Eeva Kuuskoski sosiaali- ja terveystieteiden ministerin paikalta ja Anneli Jätteenmäki pääministerin virasta. Kummassakin haastattelussa on voimakkaasti tunteisiin vetoava sävy. Jätteenmäen tappiota kuvailevassa tekstissä kiinnittää huomiota myös se, että siinä erityisesti painotetaan entisen pääministerin määrätietoisuutta ja tarmoa puolustaa naisten asemaa. Aikaisemmissa henkilökuvissa tilanne oli päinvastoin. Niissä nimenomaan vähäteltiin Jätteenmäen kiinnostusta sukupuolten tasa-arvoon liittyviin epäkohtiin ja korostettiin pikemminkin hänen sovinnaisuuttaan tasa-arvoasioissa.²² Nyt tappion kuvauksessa korostetaan hänen sitoutumistaan sukupuolten välisen tasa-arvon ideaaliin. Näin kirjoitus tuo yhteiskunnallisen ulottuvuuden niihin syihin, joiden takia Jätteenmäki on joutunut eroamaan pääministerin virasta. Kirjoitus muistuttaa paikoitellen sävyltään 1980-luvun lopun ja 1990-luvun alun kirjoituksia, joissa naispoliitikkojen syrjintää paheksuttiin.

Kolmikko [Eeva Kuuskoski, Mirja Ryyänen ja Anneli Jätteenmäki] halusi tuoda Keskuksaan globaalimpia ja modernimpia näkökulmia. Heitä alettiinkin julkisuudessa sanoa totisten naisten liberaalisiiveksi. Naiset pelkäsivät kai hymyillä, ettei uskottavuus olisi mennyt.

Jätteenmäki muistaa, kuinka muut poliitikot vierastivat Kuuskosken retoriikkaa, kun tämä puhui naisen kielellä arjen kysymyksistä.

– Hänestä sanottiin, että hän puhuu epäselvästi ja oudosti. Onkin totta, että naiset ja miehet puhuvat eri tavoilla, mutta ei ole hyvä sanoa, että yksi tapa on parempi kuin toinen. Luulen, että tässä on vielä paljon oppimista. Meillä naisilla on vain vähemmän esikuvia kuin miehillä. Sitä on huipulla aika yksin, Jätteenmäki muistuttaa ja sanoo kokeneensa samanlaista vähättelyä. Hänenkin puhutapaansa on väheksytty. Miten poliiti-

¹⁹ Suutari, Virpi ja Heinonen, Ari. Annelin oppivuodet. *Anna* 30.12.2003.

²⁰ Suutari, Virpi ja Heinonen, Ari. Annelin oppivuodet. *Anna* 30.12.2003.

²¹ Schlizewski, Hannele ja Kukkonen, Paula. Tunnelmakuvia hiekkalaatikon reunalta. *Anna* 22.9.1992.

²² Lehtimäki, Riitta. Anneli Jätteenmäki – Isän tytöstä isäntien emäntä? *Anna* 29.1.2002.

tikko, joka puhu ”ihmisyyteen ankkuroituvasta eheyden ideaalista” voisi muka hallita kovia talous- tai turvallisuuspoliittisia kysymyksiä, on ihmetelty.²³

Anneli Jäätteenmäen haastattelussa annetaan ymmärtää, että hänen eronsa taustalla on miesten ja naisten erilainen kokemusmaailma ja erilaiset tavat kommunikoida. Myös 1980-luvun lopun ja 1990-luvun alun naispoliitikkojen henkilökuvat korostivat miesten ja naisten kokemusmaailman eroja, mutta 2000-luvun henkilökuviissa tämäntyyppinen vastakkainasettelu ei ole enää kovin tavallinen.

Annan kirjoitus antaa kaksi selitystä tai näkökulmaa siihen, miksi Jäätteenmäki joutui eroamaan pääministerin paikalta. Kirjoituksen alussa painotetaan, että epäonnistuminen oli hänen omaa syytään: ”Siksi moni hämmästeleekin, miten juuri hän, lakinainen, saattoi sotkeutua niin pahasti Irak-papereiden käytössä.” Haastattelun jälkipuoliskolla siinä korostuu sukupuolittunut, naisten kokemaa syrjintää ja epäoikeudenmukaista kohtelua painottava näkökulma.²⁴

Jäätteenmäen henkilökuva osoittaa myös, millä tavoin naispoliitikkojen haastattelut ovat muuttuneet. 2000-luvulla ilmestyneissä naispoliitikkojen henkilökuviissa vedotaan harvoin naispoliitikkoja yhdistäviin ”pehmeisiin” tai muihinkaan arvoihin. Kirjoituksissa ei myöskään luoda mielikuvaa miehille ja naisille ominaisina nähtyjen poliittisten arvojen vastakkainasettelusta, jonka avulla selitettäisiin naisten aliedustus politiikassa. Jäätteenmäen tappion kuvauksessa näin tehdään, mutta muissa naispoliitikkojen tappion kuvauksista tällainen näkökulma puuttuu. Naisten yhteisistä arvoista tai kokemuksista ei myöskään puhuta menestyneiden naisten henkilökuviissa, joissa politiikassa pärjääminen liitetään henkilökohtaisiin ominaisuuksiin: tarmokkuuteen, sinnikkyYTEEN ja reippauteen. 2000-luvun *Annasta* puuttuu lisäksi se 1990-luvun alun kirjoituksille tavallinen ajatus, että politiikka olisi muuttumassa kohti naisten yhteisiä kokemuksia vastaavia arvoja.

Syyskuussa 2004 *Annassa* julkaistiin vihreiden kansanedustajan Rosa Meriläisen haastattelu otsikolla ”Nuori, menestynyt – ja aivan puhki”. Siinä käydään läpi Meriläisen työuupumukseen johtaneita tapahtumia. Tekstin mukaan ensimmäisen kauden kansanedustaja Meriläinen on vaatinut itseltään liikaa, kunnes uupumus on lopulta pakottanut hänet pitkälle sairauslomalle. Teksti sisältää varoittavan tarinan nuoresta naisesta, joka yrittää saavuttaa liian paljon liian nopeasti, kohtalokkain seurauksin.²⁵

Ei työuupumusdiagnoosi aivan yllätyksenä tullut. Pitkin kevättä Meriläinen oli itkellyt työhuoneessaan. Työterveyslääkäri tarjosi sairauslomaa. Kansanedustaja tuhahti itselleen: ”Älä nyt Rosa näyttele, että olet väsynyt. Lisää vaan pököä pesään, niin kyllä se siitä...”

Vasta lyhyhistyttyään televisiokameroiden edessä Meriläinen pelästyi.²⁶

Kuten lainauksesta ilmenee, Rosa Meriläinen kieltäytyy uskomasta ruumiinsa väsymyksestä kertovia merkkejä. Sen sijaan, että hän hiljentäisi tahtia, hän päinvastoin yrittää suorittaa vielä enemmän. Koettuaan romahduksen Meriläinen siirtyy eduskunnasta takaisin kotikulmille, Tampereelle, jonne myös haastattelutilanne on sijoitettu. Siellä hän miettii kokemaansa politiikassa ja kerää voimia uusiin ponnistuksiin.

²³ Suutari, Virpi ja Heinonen, Ari. Annelin oppivuodet. *Anna* 30.12.2003.

²⁴ Suutari, Virpi ja Heinonen, Ari. Annelin oppivuodet. *Anna* 30.12.2003.

²⁵ Saari, Kirsikka ja Lösönen, Katja. Nuori, menestynyt – ja aivan puhki. *Anna* 2.9.2004.

²⁶ Saari, Kirsikka ja Lösönen, Katja. Nuori, menestynyt – ja aivan puhki. *Anna* 2.9.2004.

Rosa Meriläisen ja Anneli Jätteenmäen haastattelu muistuttavat toisiaan siinä suhteessa, että kummassakin politiikka on vieras paikka, joka ei oikein sovi heille. Meriläisen haastattelussa kerrotaan, että hänen suurin pelkonsa on muuttua politiikassa samanlaiseksi ”hajuttomaksi ja mauttomaksi” kuin ”muut” poliitikot, ja Jätteenmäen henkilökuvassa kerrotun tarinan punainen lanka on käsitellä hänen kokemiaan vastoinkäymisiä politiikassa. Rosa Meriläisen haastattelussa korostuu se myös Jätteenmäen henkilökuvassa esiin tullut näkökulma, että tappio politiikassa olisi omaa syytä. Konkreettisimmillaan naispoliitikkojen sopimattomuus politiikkaan ja henkilökohtainen kokemus yhdistyvät ruumiillisuuden kuvauksissa.

Tästäkin häntä on joskus moitittu. Tätä siroa, hentoluista naista on haukuttu politiikkaan jopa liian laihaksi ja kuivakkaaksi. Eihän noin pieni voi edes olla uskottava, on annettu ymmärtää.

Kyllä politiikka voi usein olla aika koomista.

– Olen jo alusta pitäen päättänyt, etten rupea itseäni politiikan takia lihottamaan, vaikka se olisi varmasti tuonut lisää uskottavuutta, hän naurahtaa.²⁷

Anneli Jätteenmäen haastattelusta ilmenee, että naisen ruumis voi näyttäytyä ongelmalta politiikassa. Siinä toistetaan väite, että laiha ja luiseva Jätteenmäki on ruumiiltaan sopimaton politiikkaan lihaviin ja suurikokoisten miesten keskelle. Rosa Meriläisen työuupumusta käsittelevässä kirjoituksessa puolestaan hänen ruumiinsa kyvyttömyys pysyä hengen mukana johtaa vakavaan väsymykseen. Meriläinen kertoo haastattelussaan: ”– Kun kone oli alkanut yskiä, niin vaadin itseltäni koko ajan enemmän, mutta voimat riittivät yhä vähempään. Kuilu sen välillä, mitä itseltään vaati ja mihin pystyi, vain kasvoi.”²⁸

Tuija Virkki on tulkinnut naisten ruumiillisen kärsimyksen kuvauksia osoituksena nyky-yhteiskunnan individualisointiprosessista. Siinä yksilön kokemat vaikeudet menettävät laajemman yhteiskunnallisen ulottuvuutensa ja muuttuvat kunkin yksilön henkilökohtaisiksi ongelmiksi. Sosiologi Zygmunt Baumanin ajatuksiin viitaten Virkki puhuu epävarmuuden ajasta, jossa yksilöiden mahdollisuudet kontrolloida ympärillään vellovia globalisaation tuomia muutoksia vaikuttavat pienemmiltä kuin koskaan. Valtioiden ja yhteiskunnallisten ryhmien mahdollisuudet vaikuttaa ympärillä olevaan maailmaan näyttävät vähäisiltä tilanteessa, jossa globaalin markkinatalouden kalkkivaltaisilta vaikuttavat voimat saattavat tuhota ja siirtää työpaikkoja näennäisen sattumanvaraisesti.²⁹

Äkkiseltään lukien Anneli Jätteenmäen ja Rosa Meriläisen henkilökuvat eivät tue Tuija Virkin esittämiä ajatuksia. Haastatteluissa ruumiillisuus liitetään avoimesti ja selkeästi myös laajempiin yhteiskunnallisiin ulottuvuuksiin. Jätteenmäen tappiota kuvailevassa tekstissä hänen kokemuksena omasta ruumiillisesta sopimattomuudesta politiikkaan yleistetään kuvaamaan naisten laajempaakin syrjinnän kokemusta. Myös Meriläisen haastattelussa hänen työstressiään ja siitä aiheutunutta väsymystä verrataan muiden naisten kokemuksiin.

Stressi ja työuupumus on yleistynyt työuraansa vasta aloittelevilla. Jopa 70 prosenttia nuorista naisista kokee työuupumuksen uhaksi. Tutkijat ovat todistelleet, että lamasukupolven pätkätöitä tekevät kolmekymppiset naiset stressaantuvat yrittäessään varmistaa seuraavan työpätkän.³⁰

²⁷ Suutari, Virpi ja Heinonen, Ari. Annelin oppivuodet. *Anna* 30.12.2003.

²⁸ Saari, Kirsikka ja Lösnen, Katja. Nuori, menestynyt – ja aivan puhki. *Anna* 2.9.2004.

²⁹ Virkki 2004, 229–230; Bauman 2001, 24–25.

³⁰ Saari, Kirsikka ja Lösnen, Katja. Nuori, menestynyt – ja aivan puhki. *Anna* 2.9.2004.

Jos kuitenkin tarkastellaan kirjoitusten tarjoamia ratkaisuja naisten sopimattoman tai riittämättömän ruumiin ongelmiin, voidaan nähdä, että ne ovat hyvin henkilökohtaisia. Kirjoituksissa ruumiin sopimattomuudesta tai riittämättömyydestä selviydytään vetäytymällä yksityiseen tilaan, rauhoittumalla ja keräämällä voimia. Tämä on tavallista myös muille naisten työuupumusta kuvaileville teksteille: niissä rasituksen todetaan johtaneen sosiaalisten suhteiden rajoittumiseen, jopa suoranaiseen eristäytymiseen muusta maailmasta.³¹ Jätteenmäen ja Meriläisen tappioiden kuvauksissa ei väitetä, että ruumiillisuuteen liittyvät ongelmat olisivat ratkaistavissa yhteisillä toimilla tai yhteiskuntaa muuttamalla. Ruumiillisuudessa ei nähdä sellaista naisia yhdistävää voimavaraa, jota voisi hyödyntää yhteisessä poliittisessa toiminnassa.³²

Tästä huolimatta teksteissä on myönteinen ja toiveikas sävy. Jätteenmäen ja Meriläisen haastatteluissa korostetaan, etteivät he ole luopuneet niistä arvoista ja asenteista, joita heillä on ollut ja että työ niiden hyväksi jatkuu. Tappiot ja epäonnistumiset ovat väliaikaisia, ja niistä selviydytään entistä vahvempina. Vahvuus on kuitenkin henkilökohtaista. Kirjoituksessa ”Annelin oppivuodet” painotetaan, että Jätteenmäki on saanut henkilökohtaisen kokemuksen, joka tekee hänestä vahvemman. Rosa Meriläisen loppuun palamista käsittelevässä tekstissä mainitaan, että hän ”aikoo jatkaa terapiaa ja opetella tunnistamaan uupumuksen merkit”. Kirjoitukset eivät siis esitä, että yhteiskunnallisia rakenteita tulisi muuttaa, vaan että naisten on yksilöinä muututtava kyetäkseen menestymään yhteiskunnassa, joka kuitenkin näyttäytyy naisille vihamielisenä tai vieraana paikkana.³³

Annan julkaisemat naispoliitikkojen tappioiden kuvaukset neuvottelevat naisten poliittisesta osallistumisesta monella eri tasolla. Ensinnäkin näissä kirjoituksissa sekä uusinnetaan että puretaan sukupuolittunutta jakoa naisten yksityiseen elämänpiiriin ja miesten hallitsemaan politiikkaan. Tappioiden kuvauksille tyypillinen asetelma on haastatella naisia politiikan ulkopuolella kotona tai kodinomaisessa tilassa ja analysoida niitä syitä, jotka ovat tappioon johtaneet. Yksityinen elämänpiiri, koti, perhe ja lähimmät ihmissuhteet esitetään kirjoituksissa naisille luontevana paikkana, jossa he voivat turvallisesti toipua julkisen elämän kolhuista ja keskittyä uusiin ponnistuksiin politiikassa. Näin naispoliitikkojen tappioiden kuvaukset neuvottelevat uuteen muotoon niitä rajoja ja mahdollisuuksia, joita naisilla on politiikassa ajateltu olevan. Epäonnistumisista huolimatta kirjoituksissa on kannustava sävy, jolla politiikassa menestymistä luonnehditaan myönteisessä valossa.

Toisaalta naispoliitikkojen tappioiden kuvauksissa korostetaan myös, että yksityisellä elämällä, perheellä ja läheisillä ihmissuhteilla on itseisarvo. Ne ovat ”todellista” elämää, jonka vastakohtana politiikka näyttäytyy vieraana tai keinotekoisena elämänpiirinä. Vaikka politiikassa menestyminen onkin hyvä asia, ovat elämän tärkeimmät asiat kuitenkin lapset ja koti. Lapset symboloivat naispoliitikkojen henkilökuissa kotia, perhettä ja yksityistä elämänpiiriä, josta naisten tulee huolehtia. Yksityiselämän ja politiikan ristiriitaiset vaatimukset konkretisoituvat 1990-luvun lopun ja 2000-luvun alun naispoliitikkojen henkilökuissa kysymykseen siitä, voiko kiireisen uran politiikassa yhdistää pienten lasten hoitamiseen. Kysymys on *Annan* reaktio laajempaan, vuosituhannen vaihteessa käytyyn yhteiskunnalliseen keskusteluun siitä, miten hyvä vanhemmuus olisi yhdistettävissä työelä-

³¹ Kaskisaari 2004, 143.

³² Myös Sirpa Pietikäisen eron jälkeen julkaistussa henkilökuussa painotetaan, että ero oli hänen itsensäkin mielestä vain omaa syytä: ”– En voi olla katkera sellaisesta asiasta, joka on itse aiheutettu.” Kasanen, Tuula ja Heinonen, Ari. Sirpa Pietikäinen: Olen siivonnut turhan pois päästäni ja elämästäni. *Anna* 15.5.2003.

³³ Suutari, Virpi ja Heinonen, Ari. Annelin oppivuodet. *Anna* 30.12.2003. Saari, Kirsikka ja Lösönen, Katja. Nuori, menestynyt – ja aivan puhki. *Anna* 2.9.2004.

män vaatimuksiin. On mielenkiintoista, että vaikka *Annassa* oli käsitelty naisten mahdollisuuksia toimia politiikassa ainakin 1970-luvulta lähtien erilaisin painotuksin, oli lehden reaktio uudelleen heränneeseen keskusteluun 1990-luvun lopussa kielteinen: pienten lasten äitiys ja menestyksekkäs ura politiikassa eivät ole yhdistettävissä. 2000-luvulla *Annan* henkilökuissa esitetään kuitenkin vastakkainen näkemys: vanhemmuus ei ole naisille heikkous, vaan se tekee heistä päinvastoin parempia työntekijöitä. Muutamassa vuodessa lastenhoito ja pienten lasten vanhemmuus siis lakkasi ainakin *Annan* sivuilla olemasta uhka naisten menestykselle politiikassa ja muuttui päinvastoin politiikanteon voimavaraksi.

2000-luvulla julkaistuissa Jäätteenmäen ja Meriläisen vastoinkäymisten kuvauksissa yksilöiden ongelmat liitetään myös laajempiin yhteiskunnallisiin ulottuvuuksiin. Teksteissä ei kuitenkaan esitetä naispolitiikkojen kohtaamien vaikeuksien ratkaisuksi sitä, että rakenteiden tulisi muuttua, vaan että naisten tulisi itse muuttua ja sopeutua rakenteisiin. Tässä suhteessa 2000-luvulla julkaistut naispolitiikkojen henkilökuvat eroavat aikaisemmin ilmestyneistä vastaavista teksteistä. 1980-luvulla ja 1990-luvun alussa *Annassa* esitettiin, että politiikan rakenteita tulisi muuttaa: naisille ominainen arkielämän kokemus pitää saada mukaan poliittiseen päätöksentekoon. Myös 2000-luvulla naisten aliedustuksen syyksi esitetään politiikan naisvihamielisyys, vaikkakaan tätä vihamielisyyttä ei tuoda yhtä voimakkaasti esille kuin aikaisemmin. Uudella vuosituhanella ei kuitenkaan ehdoteta, että rakenteita tulisi muuttaa, vaan että naisten on itse muututtava kovemmiksi ja vahvemmiksi. Ratkaisu vaikeuksiin ja ongelmiin ei ole poliittinen tai yhteiskunnallinen vaan henkilökohtainen.

Kertomukset naispolitiikkojen tappioista ovat menestyneiden naispolitiikkojen kuvausten kääntöpuoli. Sekä menestyksen että tappioiden kuvauksissa korostetaan naisten henkilökohtaisten ominaisuuksien merkitystä ja vähätellään yhteiskunnallisten ja rakenteellisten syiden vaikutusta. Teksteissä ilmenee Zygmunt Baumanin hahmottelema yhteiskunnan yksilöllistymiskehitys, jossa ihmisten yhteys sosiaalisiin yhteisöihin on vähitellen heikentynyt. Seurauksena on tilanne, jossa ihmiset kokevat yksin joutuvansa kohtaamaan itseään suuremmat ja valtansa olevat voimat.³⁴ Tappioiden ja luovuttamisten kuvauksissa näkyvät myös median naisille tarjoamat ratkaisut selvitä ennakoimattomassa ja hallitsemattomassa maailmassa: kehittää itseään tehokkaammaksi ja paremmaksi tai luovuttaa ja vetäytyä rauhassa ”todellisen” elämän piiriin, perheen ja lähimpien ihmissuhteiden tarjoamaan suojaan.

³⁴ Bauman 2001, 24–25.

”Minä johan puoluettani Olenko ehdolla

Vaikkeen kesän jälkeen elämä taas hymyilee Paavo Lipposelle. Euroopan komission puheenjohtajuus meni sivu suun, mutta kunnallisvaalitoiton jälkeen Lipposen asemat paranivat demarien puheenjohtajapellisä.

Lipponen on taas voittaja

Teksti: Riitta Kylänpää Kuvat: Ari Heinonen

Paavo Lipponen työpöytä on kolutaan, joten lipponen viitossa puheineuvoston huoneesta, joka on yksi eduskunnan kuulemisista. Se on sama 21 kuuntelijaa kuullessaan voi vaikuttaa asioiden. Vihreät, vihreät ovat. Keskustan puheenjohtaja, Lipponen istuu huoneeseen pöytänsä taakse ja kuuntelee. Lipponen on ollut kutsuttuun kokoukseen, jossa on käsitelty muun muassa poliittisuutta ja uuden periaatteen alkua. Uusi kokous on ollut Lipponen ja Lauri Kivimäen välillä. Kivimäki on ollut Lipponen ja Helanderin välillä. Kivimäki on ollut Lipponen ja Helanderin välillä. Kivimäki on ollut Lipponen ja Helanderin välillä.

On sunnuntai-ilta Lipponen saapuu lipponen viitteenä tietojen välittämiseen. Demarit ovat kutsuneet Lipponen on ollut Lipponen ja Helanderin välillä. Kivimäki on ollut Lipponen ja Helanderin välillä. Kivimäki on ollut Lipponen ja Helanderin välillä.

kauden loppuun eli ensi kesään asti. jatkoon, siitä kerron ensi vuoden puolella.”

HÄNELLÄ on norsun muisti ja runoilijan herkkyyttä. Sauli Niinistö paljastaa tuoreessa kirjassaan itsestään puolia, joista aiemmin tiesivät vain läheiset.

Niinistö toisella tapaa

Teksti: Marjaana Toiminen | Kuvat: Katja Lönnöinen

JOS SINUN PITÄISI lukea kirja, niin... Kirjan nimi on "Niinistö toisella tapaa". Kirjassa on kuvattu Sauli Niinistön elämästä ja ajatuksista. Kirja on kirjoitettu Niinistön omilla sanoilla ja se on erittäin mielenkiintoinen luku. Kirja on saatavilla kaikkien kirjastojen kautta.

”Minua pidetään varmaankin ihan hulluna tämän jälkeen.”

Yhteiskunnallisen tilan hallisijat

Miespoliitikkojen täydellinen valta-asema

Vuonna 2000 *Annassa* julkaistiin pääministeri Paavo Lipposen haastattelu ”Tämä on tämmöistä rämpimistä”. Siinä käsitellään laajalla otteella monia teemoja niin Lipposen henkilökohtaisesta elämästä kuin politiikastakin. Kirjoituksen alkupuolella kerrotaan pääministerin tavallisesta päivästä:

Hän on leppoisa – suorastaan aurinkoinen siihen nähden, minkälainen hänen työpäivänsä on ollut: varhain aamulla ylimääräinen talouspoliittinen ministerivaliokunta, jossa päätettiin esittää luopumista Soneran valtionomistuksesta, sitten hallituksen neuvottelu seuraavien neljän vuoden määrärahaehyöksistä, sitten ylimääräinen raha-asiainvaliokunta ja valtioneuvoston yleisistunto, jossa vahvistettiin Soneran osakkeiden tarjousmyynti ja lopuksi eduskunnan täysistunto, ”käräjät” pääministerin Itävalta-päätöksestä. Kaikki valtakunnan ykkösuutisia.¹

Kirjoituksessa annetaan ymmärtää, että Lipposella on paljon valtaa. Tämä seikka sanotaan tekstissä myös suoraan: ”hän on vihdoinkin saavuttanut sen, mitä on halunnut. Uuden valtiosäännön mukaan hänellä on pääministerinä niin paljon valtaa, että presidenttikin on pelkkä statisti hänen rinnallaan.”²

Miespoliitikkojen haastattelujen määrä väheni 1990-luvun lopulla selvästi verrattuna vuosikymmenen alkuun. Uudelle vuosituhannele tullessa *Annassa* julkaistiin tavallisesti yksi tai kaksi miespoliitikon henkilökuva vuodessa, mutta joukkoon mahtuu myös sellaisia vuosia, jolloin ei ilmestynyt yhtäkään miespoliitikon haastattelua ilman puolisoa tai perhettä.

1990-luvun lopussa ja 2000-luvun alussa ilmestyneet miespoliitikkojen henkilökuvat eroavat tyyliään monella tavalla 1990-luvun ensimmäisen puoliskon aikana julkaistuista miespoliitikkojen haastatteluista. Myöhemmin julkaistuissa miespoliitikkojen haastatteluissa ei kuvailla politiikkaa miesten keskinäisenä taisteluna vallasta, kuten 1990-luvun ensipuoliskolla tehtiin. Vuosituhannen vaihteessa miespoliitikot esiintyvät kiistämättöminä ja itsetietoisina oman alansa tai suomalaisen politiikan auktoriteetteina, kuten Paavo Lipposen edellä lainatussa haastattelussa. Miespoliitikot esitetään voittajina, he ovat kukistaneet

¹ Kylänpää, Riitta ja Heinonen, Ari. ”Tämä on tämmöistä rämpimistä.” *Anna* 21.3.2000.

² Kylänpää, Riitta ja Heinonen, Ari. ”Tämä on tämmöistä rämpimistä.” *Anna* 21.3.2000.

vastustajansa ja saavuttaneet haluamansa. Heidät kuvataan ottamassa kantaa kansakunnan kohtalonkysymyksiin ilman, että heidän sanomisiaan kritisoitaisiin tai arvioitaisiin.

Hyvä esimerkki tällaisesta kirjoituksesta on vasemmistoliiton puheenjohtajan ja kulttuuriministerin Claes Anderssonin haastattelu vuodelta 1998: ”Yleissivistys -- mitä se on ja onko sitä vielä.” Kirjoituksessa pohditaan, onko yleissivistys Suomessa heikentynyt. Lehden aukeamaa hallitsee kuva, jossa Andersson seisoo Suomen kansalliskirjaston lukusalin portaikossa niin, että taustalla aukeaa näkymä lukusaliin. Andersson vaikuttaa kuvassa vakavalta mutta rauhalliselta. Otsikon jälkeen aukeaman suurin teksti löytyy heti kuvan vierestä: ”Nyt ihmiset katsovat Kotikatua ja Vuoroin vieraisa. Ne ovat nyt puheenaiheina, ennen olivat Hannu Salaman tai Veijo Meren kirjat.” Tämä nimettömäksi jäävä lainaus tuottaa mielikuvaa kriisistä, suomalaisen yleissivistyksen heikkenemisestä tai suoranaisesta katoamisesta. Tätä kriisiä vastaan asettuu tunnetun kulttuuripersoonan Claes Anderssonin rauhallisuutta ja turvallisuutta henkivä kuva. Anderssonin rauhoittavaa viestiä korostaa kansalliskirjaston symboloima suomalainen sivistys.³

Haastattelussa Claes Andersson saa runsaasti tilaa argumentoida oman näkemyksensä puolesta, eikä siinä kyseenalaisteta Anderssonin näkemyksiä. Kirjoituksessa anonyymeiksi jäävät tahot ”pahkuvat” ja ”motkottavat” siitä, kuinka suomalainen yleissivistys on rapistumassa. ”Pahkuminen” ja ”motkottaminen” luovat kuitenkin mielikuvaa tunteisiin perustuvasta epärationaalisesta kritiikistä, jota vastaan asetetaan Anderssonin huolellisesti perusteltu puheenvuoro, jonka rauhoittava viesti lukijalle on, että suomalainen yleissivistys ei ole vaarassa.

Vuosituhannen vaihteen *Annassa* miespoliitikot esitetään vaikutusvaltaisina, hallituina ja rationaalisina. Täydellisen kontrollin tunnelma luodaan jo valitsemalla oikeat haastattelutavat. En pidä sattumana, että *Anna* haastatteli 1990-luvun lopussa ja 2000-luvulla valtansa huipulla olleita iäkkäämpiä miehiä: vasemmistoliiton puheenjohtajaa Claes Anderssonia, pääministeri Paavo Lipposta, pääministeri Matti Vanhasta sekä pitkän linjan poliitikkoa ja presidenttiehdokasta Sauli Niinistöä. Sitä paitsi sopiva haastattelun hetki ei ole ollut haitaksi. Vuonna 2004 Paavo Lipposta haastateltiin tilanteessa, jossa sosiaalidemokraattinen puolue oli Lipposen johdolla voittanut kunnallisvaalit. Häntä ei tentattu esimerkiksi tappioon päättyneiden vuoden 2003 eduskuntavaalien jälkeen. Matti Vanhasen haastattelu puolestaan julkaistiin syyskuussa 2004, jolloin hänen asemansa pääministerinä oli vahvimmillaan. Sauli Niinistö oli vuonna 2005 erittäin vahva vuoden 2006 presidentinvaalien ehdokas, jolla oli vakaa asema suomalaisessa politiikassa.⁴

Kiistämätöntä valta-aseman tunnelmaa luodaan näissä henkilökuissa myös osoittamalla, että Lipponen, Vanhanen ja Niinistö asettuvat jatkoksi suomalaisten suurmiesten pitkää ketjua. Matti Vanhasen tapauksessa kerrotaan, että hänen idoleitaan ovat Urho Kekkonen, C. G. Mannerheim ja Jean Sibelius. Paavo Lipposen haastattelussa käytetään hieman runollisempaa keinoa painottaen kirjoituksen kohteen asemaa miespoliitikkojen ketjussa.

Lipposen istuu tuohon huoneen päästä päähän ulottuvan massiivisen pähkinäpuisen pöydän keskivaiheille niin, että hänen oikealle puolelleen jää nuoren, parhaassa ikässä olevan Urho Kekkonen muotokuva ja vasemmalle Lauri Kristian Relanderin perinteisempi muo-

³ Varis, Tuula-Liina ja Kakkinen, Ari. Kulttuuriministeri Claes Andersson – yleissivistys – mitä se on ja onko sitä vielä. *Anna* 17.2.1998.

⁴ Toiminen, Marjaleena ja Lösönen Katja. Niinistö toisella tapaa. *Anna* 17.8.2005. Kylänpää, Riitta ja Juntunen, Petri. Maailma Matin mukaan. *Anna* 16.9.2004. Kylänpää, Riitta ja Heinonen, Ari. Lipponen on taas voittaja. *Anna* 21.10.2004.

tokuva. Koska pöydän upeaa pintaa suojeleva ruskea verko on pesussa, heijastuvat siitä kaikkien kolmen; Kekkonen, Lipposen ja Relanderin kasvot yhtä todellisina.⁵

Kirjoituksissa miehiä kyllä kritisoidaan ja heidän toimiaan ja päätöksiään arvostellaan, mutta anonyymien kritiikin esittäminen on kuitenkin pelkkä tehokeino, jolla entisestään korostetaan miespoliitikkojen rauhallisuutta ja heidän valta-asemansa vakautta. Paavo Lipposen haastattelun vastaukset osoittavat, ettei hän välitä arvostelusta hiukkaakaan. Heli Paasion vaatimukseen, että Lipposen tulisi ”ryhdistäytyä tehtävässään” annetaan Lipposen vastata naurahtaan: ”– Ne vaatimukset eivät hetkauta minua pätkääkään, vaan enemmänkin huvittavat.”

Paavo Lipposen, Sauli Niinistön ja Matti Vanhasen haastattelujen kuvitus tukee mielikuvaa vaikutusvaltaisista, vakautta huokuvista henkilöistä. Vanhanen katsoo kaukaisuuteen pääministerin virka-asunnon laiturilta. Lipponen istuu nojatuolissa kädet levollisesti sylissä taustallaan pitkät rivit valtioneuvoston pöytäkirjoja. Niinistö puolestaan esiintyy valkoisessa kauluspaidassa ilman takkia taustanaan vain sininen taivas ja katsoo tyytyväisen näköisenä suoraan kameraan. Kuville on yhteistä, että niissä miespoliitikot ovat levollisen näköisinä paikallaan.⁶

Yhteistä 1990-luvun lopun ja 2000-luvun alussa julkaistuille miespoliitikkojen henkilökuville on viesti, ettei Suomea tai suomalaisia uhkaa mitkään sellaiset ulkoiset tai sisäiset vaarat, joita ei kyettäisi torjumaan. Esimerkiksi Claes Anderssonin henkilökuvasa korostetaan, ettei suomalaisten yleissivistys ole uhattuna. Paavo Lipposen haastattelussa rauhoittavaa tunnelmaa luodaan painottamalla, että Lipponen on jättänyt taakseen 1960-luvun kulttuuriradikalismiin; saman aikakauden poliittiseen radikalismiin hän ei omien sanojensa mukaan edes osallistunut. Haastattelussa Lipponen myöntää muuttuneensa arvoiltaan konservatiivisemmaksi. Hän on kiinnostunut isänmaasta ja käy puhumassa veteraanijuhlissa. Lisäksi tekstissä luodaan ulkopuolisen arvion avulla vaikutelmaa, että Lipponen ajattelee asioita pitkällä aikajänteellä: ”Paavo ei voi sietää lyhytnäköisyyttä politiikassa, sitä että ei nähdä neljännesvuotta pidemmälle.” Lisäksi vakaata tunnelmaa korostetaan toistuvilla maininnoilla siitä, että perhe merkitsee paljon Lipposelle.⁷

Samanlaista rauhoittavaa tunnelmaa henkii myös syyskuussa 2004 ilmestynyt Matti Vanhasen henkilökuva ”Maailma Matin mukaan”. Kirjoituksessa pohditaan vuotta aikaisemmin tapahtunutta pääministeri Anneli Jäätteenmäen eroa. Haastattelun jännitteen muodostaa kysymys siitä, millä tavoin pääministeri Vanhanen on selvinnyt Suomen poliittisen järjestelmän vakavasta kriisistä.

– Poliittinen elämä oli sekaisin, ja oli riski, että se heijastuu laajemminkin yhteiskuntaan. Ensimmäinen tärkeä tehtäväni oli huolehtia siitä, että kansalle välittyi tuntu siitä, että

⁵ Kylänpää, Riitta ja Heinonen, Ari. Lipponen on taas voittaja. *Anna* 21.10.2004.

⁶ Toiminen, Marjaleena ja Lösonen Katja. Niinistö toisella tapaa. *Anna* 17.8.2005; Kylänpää, Riitta ja Juntunen, Petri. Maailma Matin mukaan. *Anna* 16.9.2004; Kylänpää, Riitta ja Heinonen, Ari. Lipponen on taas voittaja. *Anna* 21.10.2004. Naispoliitikkojen kuville puolestaan on tavallista, että jos naiset esitetään kodin ulkopuolella, he ovat liikkeessä. Sen sijaan kodeissa otetuissa kuvissa naispoliitikot istuvat rauhallisesti ja levollisesti paikallaan. Esimerkiksi Sari Sarkomaa kotona otetussa kuvassa hän istuu. Siistonen, Miia ja Kukkonen, Paula. Kymppi tyttö. *Anna* 3.3.2005. Paula Lehtomästä ulkona otetuissa kuvissa Lehtomäki on liikkeessä, esimerkiksi ministeriauton kyydissä tai kävelemässä luonnossa. Heinonen, Mirka ja Kakkinen, Ari. Ministerin kyydissä. *Anna* 12.6.2003; Riikola, Teija ja Lösonen, Katja. ”Olen aina haaveillut perheestä.” *Anna* 7.7.2005.

⁷ Varis, Tuula-Liina ja Kakkinen, Ari. Kulttuuriministeri Claes Andersson – yleissivistys – mitä se on ja onko sitä vielä. *Anna* 17.2.1998; Kylänpää, Riitta ja Heinonen, Ari. Lipponen on taas voittaja. *Anna* 21.10.2004b.

asiat ovat hanskassa. Piti pystyä välttämään turhaa kuohua julkisuudessa, ja minä luulen, että se selittää myös suosiotani.⁸

Kirjoituksessa luodaan monin tavoin käsitystä, että Matti Vanhanen hallitsee tilanteen täysin. Siinä kerrotaan, että hän kasvoi tehtävänsä nopeasti. Vaikka Vanhasta oli aikaisemmin pidetty ”päättämättömänä ja vaatimattomana”, niin nyt hän ”näytti kaapin paikan.”⁹

Kirjoituksen alussa luodaan vastakkainasettelua yhtäältä rauhallisen pääministerin ja toisaalta kiehuvan ja kuohuvan ulkomaailman välille. Siinä kuvaillaan, kuinka pääministerin virka-asunnossa Kesärannassa Vanhanen heittää tikkaa, soutaa, suunnittelee peilikaukoputken ja soutulaitteen hankkimista ja käy pitkillä kävelylenkeillä eri alojen asiantuntijoiden kanssa. Samaan aikaan Kesärannan ulkopuolella kuohuu, mutta tekstissä se ei näytä koskevan Vanhasta lainkaan: ”Työasiat ovat työasioita, eivät ne hautomalla muutu. Olen aina nukkunut yöni hyvin”, toteaa Vanhanen. Kirjoituksen mukaan hän on sovitteleva luonne. Hänen ainoa ehdoton päätöksensä on raittiuslupaus.¹⁰

Lipponen, Vanhasen ja Niinistön haastatteluissa nämä miehet hallitsevat täydellisesti oman kunnianhimonsa. Kaikissa kolmessa tekstissä annetaan haastateltavan vastata painokkaasti kysymykseen, aikovatko he pyrkiä presidentiksi. ”– Ihmiset eivät usko tätä, mutta minä en mieli paljoa sitä kysymystä”, toteaa Vanhanen haastattelussaan. Paavo Lipponen puolestaan ilmoittaa: ”– Olen yrittänyt kainosti viestittää, että minä en presidentin hommaan lähde.” Sauli Niinistön haastattelussa elokuulta 2005 mainitaan ohimennen, että hän on kokoomuksen presidenttiehdokkaana seuraavana talvena, mutta asiaa ei käsitellä enempää.¹¹

Miespoliitikkojen henkilökuvia yhdistää, että niissä haastatellut miehet asettuvat politiikan vallankäyttäjiksi itsestäänselvästi. He ovat olleet poliitikkoja jo nuorina ja ovat siten tulleet politiikkaan kuin luonnostaan. Äärimmäinen esimerkki tästä lienee Matti Vanhanen, joka toteaa haastattelussaan, että hän tekee politiikkaa vaistojensa varassa. Äkkiseltään ajatellen toteamus näyttää olevan täydellisessä ristiriidassa sen kanssa, mitä maskuliinisuuden ajatellaan yleensä olevan: rationaalisuutta ja tietoisuutta omasta toiminnastaan.¹² Vanhasen toteamus vaistoista perustuu kuitenkin ajatukselle siitä, että miespoliitikot sopivat luonnostaan politiikkaan. Haastatteluiden mukaan heidän ei tarvitse erikseen opetella vallan käyttämistä eikä tehdä työtä vallan saavuttamiseksi. Sama kontrasti näkyy verrattaessa näitä tekstejä aikakauden naispoliitikkojen henkilökuviin. 2000-luvulla *Annassa* julkaistuissa naispoliitikkojen haastatteluissa tuotiin usein julki, että naispoliitikot ovat menestyneet koulussa, opiskelleet ahkerasti, kirjoittaneet väitöskirjan tai jopa kaksi ja tehneet työtä vuorotta päästäkseen politiikkaan. Naiset siis ansaitsevat paikkansa politiikassa, kun taas miehet jo vaistojensa tasolla luonnostaan hallitsevat politiikan ja vallan käytännöt.

⁸ Kylänpää, Riitta ja Juntunen, Petri. *Maailma Matin* mukaan. *Anna* 16.9.2004.

⁹ Sama.

¹⁰ Sama.

¹¹ Toiminen, Marjaleena ja Lösoinen Katja. Niinistö toisella tapaa. *Anna* 17.8.2005; Kylänpää, Riitta ja Juntunen, Petri. *Maailma Matin* mukaan. *Anna* 16.9.2004; Kylänpää, Riitta ja Heinonen, Ari. Lipponen on taas voittaja. *Anna* 21.10.2004.

¹² Kylänpää, Riitta ja Juntunen, Petri. *Maailma Matin* mukaan. *Anna* 16.9.2004.

Politiikan maskuliininen ihanne

Annassa vuosituhanen vaihteessa julkaistut miespoliitikkojen kuvaukset korostavat miespoliitikkojen valta-asemaa ja esittävät heidät rationaalisina ja turvallisina hahmoina. Miten näitä kuvauksia tulisi ymmärtää sukupuolen näkökulmasta? Miestutkimuksessa on käytetty termejä maskuliinisuus ja hegemoninen maskuliinisuus kuvaamaan erilaisia idealisoituja mieheyden kuvia sekä selittämään miessukupuolen ja yhteiskunnallisen vallan välisiä suhteita. Maskuliinisuudella on viitattu ”länsimaisen kulttuurin miesideaaleihin”, jotka määrittyvät vastakohtana naisellisiksi miellettyihin persoonallisuuden piirteisiin. Noihin ideaaleihin kuuluvat esimerkiksi fyysinen voima, yhteiskunnallinen menestys, rationaalisuus, kyky puolustaa itseään ja perhettään sekä heteroseksuaalisuus. Maskuliinisuuteen on liitetty myös käsitys siitä, että se pohjimmiltaan perustuu miesten fyysisiin ominaisuuksiin ja on sen vuoksi luonnollinen seuraus miesten biologisista erityispiirteistä. Miestutkimuksen piirissä maskuliinisuutta lähestytään kuitenkin kulttuurisena ja historiallisena ilmiönä, jonka mukaisesti maskuliiniset ihanteet ovat aikaan ja paikkaan sidottuja. Miehet eivät siis synny maskuliinisiksi, vaan heidät sosiaalistetaan ymmärtämään, mitkä ominaisuudet ovat kulttuurissa sopivia miehille ja samalla tavoittelemaan näitä ominaisuuksia osoittaakseen oman mieheytensä.¹³

Maskuliinisuuksia ei ole kuitenkaan vain yksi vaan useita. Kussakin ajassa ja paikassa on olemassa useita toisistaan poikkeavia mielikuvia siitä, millainen on ideaalinen mies. Näiden erilaisten maskuliinisuuksien suhdetta toisiinsa ja suhdetta valtaan on pyritty järjestämään hegemonisen maskuliinisuuden käsitteen avulla. Sen mukaan tiettyssä ajassa ja paikassa voidaan erottaa yksi hallitseva maskuliinisuuden muoto, jolle muut maskuliinisuudet ja feminiinisytydet ovat alisteisia. Samalla maskuliinisuuksien välillä vallitsee jännitteinen tila, kun ne kamppailevat keskenään hallitsevasta asemasta. Myös naisille tyypillisiksi mielletty persoonallisuuden piirteet voivat vaikuttaa maskuliinisuuksien ja hegemonisen maskuliinisuuden ominaisuuksien kehittymiseen niin, että sukupuolittunut yhteiskunnallinen ja kulttuurinen valta-järjestelmä voi vähitellen muuttua.¹⁴

Tutkijat ovat keskustelleet kiivaasti siitä, miten maskuliinisuuksien teoriaa tulisi soveltaa ja onko siitä todellista hyötyä sukupuolittuneiden valtajärjestelmien ymmärtämisessä. Esimerkiksi Stephen M. Whitehead on kritisoinut hegemonisen maskuliinisuuden tutkimusta kehäpäätelmien tekemisestä. Hän arvioi, että hegemonisen maskuliinisuuden tutkimuksen toistuva ongelma on, että se ei kykene ylittämään rakenteen ja toimijan (subjektin) välistä kuilua: missä kohtaa rakenne päättyy ja toimijuus alkaa. Missä määrin kulttuurisesti määrittynyt maskuliinisuus selittää yksittäisen miehen valta-asemaa ja missä määrin muut tekijät edeltävät sitä? Whitehead toteaa, että hegemoninen maskuliinisuus ei tarjoa miehille sellaisia selkeitä käyttäytymisen malleja, joita toteuttamalla tai noudattamalla he voisivat nousta yhteiskunnassa valta-asemaan. Hän ihmettelee hegemoniseen maskuliinisuuteen sisältyvää ristiriitaa: vaikka kyseessä on nimensä mukaisesti hegemoninen malli, sen perustana on ajatus, että suurin osa miehistä ei noudata mallin tarjoamaa normistoa. Näin jää selittämättä hegemonisen maskuliinisuuden keskeinen ominaisuus: ne mekanismit, joilla hegemonista maskuliinisuutta ylläpidetään. Tämän puutteen myötä, väittää Whitehead, koko käsitteen käyttökelpoisuus kyseenalaistuu.¹⁵

¹³ Jokinen 2000, 209–212; Connell 1995, 67–76.

¹⁴ Jokinen 2000, 209–217; Connell 1995, 76–79.

¹⁵ Whitehead 2002, 88–94.

Samansuuntaista kritiikkiä hegemonisen maskuliinisuuden käsitettä kohtaan on esittänyt Jeff Hearn, joka on syyttänyt käsitettä liiallisesta väljyydestä: maskuliinisuuden ja hegemonisen maskuliinisuuden käsitteitä voidaan soveltaa niin monella tavalla, että ne uhkaavat menettää merkityksensä tutkimuksen välineenä. Hän ihmettelee, tarkoitetaanko maskuliinisuudella kulttuurisia mielikuvia vai konkreettisia toimia. Entä miten miesten tapa toimia on yhteydessä niihin mielikuviiin, joita miehistä esitetään? Jeff Hearn kehottaakin tutkijoita kiinnittämään huomionsa konkreettisesti miehiin ja niihin yhteiskunnallisiin tapoihin, joilla miesten valta-asemaa yhteiskunnassa uusinnetaan eikä niinkään abstrakteihin määreisiin, kuten maskuliinisuuteen tai hegemoniseen maskuliinisuuteen. Hearn painottaa, että miehet ovat sekä sosiaalinen kategoria että yhteiskunnallisia toimijoita, jotka ylläpitävät miesten valtaa yhteiskunnassa. Näin hän korostaa miesten omaa vastuuta ja merkitystä yhteiskunnallisen epätasa-arvon ylläpitämisestä.¹⁶

Annan 2000-luvulla julkaisemat miespoliitikkojen henkilökuvat osoittavat konkreettisesti ne ongelmat, joita maskuliinisuuksien ja hegemonisen maskuliinisuuden käsitteissä on ja joihin edellä mainitut kritiikit viittaavat. Lipposen, Niinistön ja Vanhasen henkilökuvista ilmenee, millainen on idealisoitu 2000-luvun poliitikko: rauhallinen, riippumaton, rationaalinen, määrätietoinen mies. Tulisiko tätä maskuliinisuuden mallia kuvata termillä hegemoninen maskuliinisuus? Juuri tässä tulee esille Whiteheadin mainitsema kehäpäätelmä. Nämä miehet ovat saavuttaneet valtaa, joten heidän kuvauksensa kertoo hegemonisen maskuliinisuuden ihanteesta 2000-luvulla. Vai pitäisikö ajatella niin, että Lipponen, Vanhanen ja Niinistö ovat saavuttaneet yhteiskunnallisen ja poliittisen valta-asemansa sen vuoksi, että heidän persoonallisuutensa on eniten vastannut senhetkisen hegemonisen maskuliinisuuden ihanteita?

Missä siis yhteiskunnalliset ja kulttuuriset valtarakenteet päättyvät ja yksittäisten toimijoiden vastuu omista toimistaan alkaa? Tämä kysymys muistuttaa Jeff Hearnin huomautuksesta, että miestutkimuksessa tulisi keskittyä miesten itsensä toimijuuteen ja heidän kykyynsä käyttää hyväksi kulttuurisia sukupuolittuneita valtarakenteita. Poliitiikan maskuliinisuuksia tarkastellut Jiri Nieminen on vastannut Jeff Hearnin haasteeseen analysoimalla ulkoministeri Alexander Stubbin (kok) toimia ulkoministerinä siitä näkökulmasta, että Stubb hyödyntää tietoisesti 2000-luvun suomalaisen yhteiskunnan sukupuolittuneita valtarakenteita. Niemisen tarkastelussa Stubb on aktiivinen toimija, joka käyttää kulttuuristen arvojen ja asenteiden hänelle suomaa mahdollisuutta korostaa itsessään niitä puolia, jotka tekevät hänestä suosittumman poliitikon. Hän ei ole pelkästään sukupuolittuneiden valtarakenteiden ilmentymä, vaan myös niiden hyödyntäjä ja uusintaja.¹⁷

Lipposen, Vanhasen ja Niinistön henkilökuviissa voidaan nähdä myös tämä puoli. He ovat – yhdessä artikkelit laatineiden toimittajien kanssa – osallistuneet maskuliinisten valtarakenteiden uusintamiseen esittämällä itsensä tiettyssä valossa. He vetoavat mielikuvaan, että ihanteellinen poliitikko on keski-ikäinen mies, muista riippumaton, maltillinen, rauhallinen ja harkitseva. Tekstit ovat hyviä esimerkkejä myös siitä, millä tavoin poliitikot kykenevät hyödyntämään mediaa oman julkisuuskuvansa kehittämisessä 2000-luvulla.

¹⁶ Hearn 2004, 49–66.

¹⁷ Nieminen 2010, 33–43.

Pehmeät valtiaat

Anna 2000-luvulla julkaisemien miespolitiikkojen henkilökuvien kiinnostava piirre on, että vaikka niissä kohdehenkilöt esitetään täydellisen valta-aseman saavuttaneita, kuvailaan niissä monin tavoin myös näiden miesten persoonallisuuden ”pehmeää” tai herkkää puolta.

Sauli Niinistön haastattelu on sävyltään intiimein näistä artikkeleista. Siinä puhutaan toki laajalti hänen pitkästä urastaan politiikassa, mutta siinä myös lainataan useita kertoja Niinistön kirjoittaman kirjan ”Hiljaisten historia” kohtia, joissa Niinistö muistelee auto-onnettomuudessa menehtynyttä vaimoaan. Toimittaja asettaa kirjoituksessa vastakkain julkisuuden tuntevan kovan ja tylyn miehen ja julkisuudelta piiloon jääneen herkän puolen:

Helteisellä kahvilaterassilla istuu mies, josta ei parhaalla tahdollakaan osaisi käyttää adjektiiveja armoton tai tyly. Hän on hyväntuulinen, rento ja myös avoin, siinä määrin kuin Sauli Niinistö -niminen henkilö voi itselleen haastattelutilanteessa sellaista sallia.¹⁸

Myös Paavo Lipposen ja Matti Vanhasen henkilökuvista on heidän persoonallisuutensa pehmeän puolen luonnehdintoja. Lipposen haastatteluissa kuvaillaan hänen rakkauttaan kahta pientä tyttärtään kohtaan ja Vanhasen elämää käsittelevässä tekstissä puolestaan kerrotaan, kuinka Vanhasessa ”puhkeaa runosuoni” ja hän alkaa muistella lapsuuttaan:

– Kevättalven valkoiset hiihtokelit ovat mainiot, kesässä on oma ainutlaatuisuutensa. Kun aamukaste kuivuu syyskuisen aamuauringon paisteessa ja edessä on vapaapäivä, on mukava miettiä mitä kaikkea voi tehdä, kun aurinko vielä lämmittelee. Sekin on mukava muisto, kun jouluaattoiltana juostiin pelkät pyyhkeet ympärillä mummolan pihasaunasta sisälle ja hiukset jäättyivät pakkasessa. Marraskuusta en pidä, vaikka olen syntynyt silloin.¹⁹

Yhdysvaltalaisen populaarikulttuurin maskuliinisuuksia tarkastellut Kenneth MacKinnon on kiinnittänyt huomiota siihen, että 1990-luvulta lähtien idealisoituun maskuliinisuuteen on kuulunut myös miesten pehmeiden tai herkkien puolien esiintuominen. 1990-luvun alussa Yhdysvalloissa alettiin julkaista televisiosarjoja, joissa suhtauduttiin aikaisemmin maskuliinisinä pidettyinä arvoihin huumorilla: yksi esimerkki tästä on *Home Improvements* -televisiosarja (suom. *Koti kuntoon*), jossa pääosassa oleva television remonttiohjelmaa juontava perheenisä (Tim Allen) joutuu miettimään omaa suhdettaan aikaisemman maskuliinisen ideaalin asettamiin vaatimuksiin ja niiden yhdistämiseen moderniin perhe-elämään. Tunteeton ja kova maskuliinisuuden malli ei tuntunut tarjoavan sopivia ratkaisuja niihin ongelmiin, joita perheenisä 1990-luvulla arkielämässään kohtasi. Pintapuolisesti arvioiden maskuliinisuuden ideaalikuva muutoksen voisi nähdä merkkinä maskuliinisuuden kriisistä ja ehkä jopa sukupuolijärjestelmän sellaisesta muutoksesta, jossa maskuliinisuudella ei ole enää selvästi korkeampaa kulttuurista arvoa verrattuna sen vastakohtana nähtyihin feminiinisiin piirteisiin.²⁰

Kenneth MacKinnon esittää kuitenkin osuvan kysymyksen: Onko näiden ohjelmien tarkoitus kyseenalaistaa maskuliinisuuden ideaali vai onko niiden tavoitteena maskuliinisen valtajärjestelmän ylläpitäminen? MacKinnonin mukaan ohjelmia voi ymmärtää monesta

¹⁸ Toiminen, Marjaleena ja Lösönen, Katja. Niinistö toisella tapaa. *Anna* 17.8.2005.

¹⁹ Kylänpää, Riitta ja Juntunen, Petri. Maailma Matin mukaan. *Anna* 16.9.2004.

²⁰ MacKinnon 2003, 71–75.

näkökulmasta, mutta hänestä uskottavin vastaus kysymykseen on, että vaikka maskuliinisuuden ideaali muuttui, ei se välttämättä tarkoittanut myös sukupuolijärjestelmän hierarkioiden purkautumista. Maskuliinisuuden ihanne muuttui reaktionä siihen kritiikkiin, joka siihen oli kohdistunut ennen 1990-lukua. 1980-luvun ihanteelliselle maskuliinisuudelle, sellaisena kuin se esimerkiksi ilmeni amerikkalaisissa elokuvissa, oli ominaista tunteettomuus ja kovuus. Tästä hyvä esimerkki olivat 1980-luvun väkivaltaiset toimintaelokuvat, kuten *Rambo*, joissa ihannoitiin päähenkilön kykyä toimia vailla tunteita tai sentimentaalisuutta.²¹

1990-luvulla miesihanne muuttui. Aikaisempi kovuus alkoi vaikuttaa epäaidolta ja kyvyttömyyksi tunteiden osoittamiseen pikemminkin heikkoudelta kuin vahvuudelta. Maskuliinisuuden kuvauksissa oli pakko ottaa kantaa myös feminiinisinä nähtyihin persoonallisuuden piirteisiin. Oli osoitettava, että myös mies kykenee ilmaisemaan tunteitaan ja luomaan läheisen suhteen muihin ihmisiin eikä vain sulkemaan pois luonteensa ”pehmeitä” puolia. Tämän tulkinnan mukaan 1990-luvulla havaittu maskuliinisuuden muutos ei ollut merkki maskuliinisuuden katoamisesta tai aikaisempaa tasa-arvoisemmasta suhteesta feminiinisinä ymmärrettyihin persoonallisuuden piirteisiin, vaan sen muuttumisesta vastaamaan aikakauden vaatimuksia. Samalla maskuliinisuuden hierarkkisesti korkeampaan asemaan perustuva sukupuolten välinen suhde säilyi keskeisiltä osiltaan ennallaan. Tämän tulkinnan mukaan kuvaukset, joissa miehet esitetään ”pehmeinä” osoittavat, että mies kykenee hallitsemaan oman luonteensa kaikki puolet: niin maskuliinisina kuin feminiinisinäkin nähdyt persoonallisuuden osa-alueet.²²

Samantapaista muutosta on havaittu myös politiikan alueella. Vuoden 1992 Yhdysvaltojen presidentinvaalien ehdokkaiden Bob Dolen ja Bill Clintonin julkista kuvaa tarkastellut Karin Wahl Jorgensen on kiinnittänyt huomiota siihen, että kampanjan kuluessa Clintonin pehmeys yhdistettiin mielikuvaan modernista miehestä. Presidentinvaalien lähtöasetelma vaikutti aluksi Clintonin näkökulmasta perin heikolta. Clinton oli hippisukupolven edustaja, joka julkisesti myönsi tahallaan välttäneensä Vietnamin sodan kutsunnat. Hänen vastustajansa oli kunniamerkein palkittu toisen maailmansodan sotaveteraani Bob Dole. Clintonin näennäinen tunteellisuus sai kuitenkin mediassa merkityksen, että hän on empaattinen ihminen, joka on kiinnostuneempi ratkaisemaan kotimaan sosiaalisia ongelmia kuin käyttämään sotilaallista voimaa ulkomailla.²³

Miten MacKinnonin ja Jorgensenin kuvaamaa maskuliinisuusihtanteen muutosta pitäisi ymmärtää suhteessa *Annan* julkaisemiin miespoliitikkojen henkilökuviin? Lipposen, Niinistön ja Vanhasen henkilökuvat osoittavat, että 2000-luvun ihanteellisessa miespoliitikossa yhdistyvät luonteenlujuus ja herkkyys sellaisella tavalla, joka ei ollut tavallista vielä 1970- tai 1980-luvuilla. Miespoliitikon ideaalikuva muuttui *Annassa* 1970-luvulta 2000-luvulle siten, että siihen on tullut pehmeä puoli. Ihannemiespoliitikon kuvan muutos on seurannut laajempaa maskuliinisten ihanteiden muutosta 1980-luvulta lähtien niin, että naisiin liitetty piirteet voivat tulla osaksi ihanteellisena pidettyä mieskuvaa.

Kuitenkin eräs naispoliitikkojen henkilökuville hyvin leimallinen piirre puuttuu miespoliitikkoja käsittelevistä *Annan* jutuista, nimittäin ruumiillisuus. Lipposen, Niinistön ja Vanhasen henkilökuville ei pohdita heidän ruumiillisuutensa sopivuutta politiikkaan eikä ruumiillisuudesta muutenkaan puhuta niissä. Jiri Nieminen on kuitenkin Alexander Stub-

²¹ MacKinnon 2003, 71–75.

²² MacKinnon 2003, 71–75.

²³ Wahl-Jorgensen 1996, 66–67.

bin julkisuuskuvaa koskevassa analyysissään osoittanut, että ruumiillisuudella on olennainen merkitys 2000-luvun ihanteellisen miespolitiikon kuvassa. Stubbin julkisuuskuvassa painottuu viriili, ruumiillisiin suorituksiin kykenevä maskuliininen ihanne. Niemisen mukaan Stubbin urheilusaavutukset ja hyvä fyysinen kunto ovat olleet tärkeä osa hänen imagoaan.²⁴ Sen sijaan Lipposen, Vanhasen ja Niinistön *Annassa* ilmestyneissä henkilökuviissa fyysisellä kunnolla ei ole juuri minkäänlaista merkitystä.

Matthew Roberts on tarkastellut Iso-Britanniassa 1800-lopulla ja 1900-luvun alussa parlamenttiedustajana toimineen W. L. Jacksonin elämää maskuliinisuuden käsitteen näkökulmasta. Hän on todennut, että Jacksonin poliittisessa elämässä oli kaksi erillistä piiriä: kotimaakunnan piiri ja Lontoon piiri. Kotimaakunnassaan Jackson oli suosittu poliitikko, jonka vahva fyysinen olemus ja menneisyys ensiluokan urheilijana antoivat hänelle paljon sellaista kunniaa ja mainetta, jota hän saattoi hyödyntää vaaleissa. Sen sijaan Lontoossa Jackson huomasi, ettei hänen menneisyyttään miehenä, joka oli itse luonut oman menestyksensä, arvostettu. Hänen ruumiillisuutensa, rahvaanomaisuutensa ja koulutuksen puutteensa olikin rasite, joka esti hänen nousunsa korkeimpiin ministerivirkoihin kansanosuosiosta huolimatta.²⁵

Vastaavasti myös 2000-luvun vaihteen suomalaisessa politiikan julkisuudessa näkyy ainakin kaksi tapaa hahmottaa miespolitiikon ruumiillisuutta. Ensimmäinen korostaa viriiliä kykenevyyttä, mutta toinen ruumiitonta rationaalisuutta, joka piilottaa miespolitiikon ruumiillisuuden. Ideaalisina esitettyjä maskuliinisuuksia on vieläpä enemmän, sillä viriilin tai rationaalisen miespolitiikon ihannekuviin yhdistyy myös sopiva annos pehmeyttä ja tunteikkautta.

Ideaalimaskuliinisuuden muodoista on vaikeaa tai mahdotonta erottaa, mikä niistä on luonteeltaan hegemonista. Hegemonia voikin rakentua tilanteiden mukaan erilaisina eri konteksteissa ja medioissa. Tilanne tuo esille Jiri Niemisen miestutkimukseen kohdistaman kritiikin, jota hän kutsuu miestutkimuksen paradoksiksi. Sen mukaan miestutkimus osallistuu sen mielikuvan uusintamiseen, jonka mukaan valta ja miehet kuuluvat yhteen, vaikka miestutkimuksen pitäisi purkaa sukupuolittuneita yhteiskunnallisen vallan rakenteita. Niemisen kritiikin mukaan miestutkimuksen ongelma on, että se tulkitsee kaikki vallan kuvaukset maskuliinisiksi, jolloin vaihtoehtoiset, valtaa vailla olevat maskuliinisuuden kuvaukset jäävät tunnistamatta. Miestutkimus ei ole kyennyt myöskään osoittamaan vaihtoehtoisia kulttuurisia tapoja olla mies, minkä seurauksena olennainen osa sukupuolittuneen yhteiskunnallisen vallan kehittymisen dynamiikasta jää piiloon.²⁶

Politiikan julkisuuden sukupuoliesitysten sekoittuvat rajat

Kun miespolitiikon ihannekuvaan on omaksuttu piirteitä, joita aikaisemmin on pidetty luontevina naisille, niin voidaanko naispolitiikkoja kuvata tavalla, jota aikaisemmin olisi pidetty sopivana vain miehille? Televisiomainonnan sukupuolittuneita muotoja tarkastellut Leena-Maija Rossi on todennut, että esimerkiksi mainonta on tarjonnut monenlaisia sukupuolirajat ylittäviä miesten ja naisten kuvauksia. Hän painottaa, että sukupuolten luonnollisina nähdyissä luonteenpiirteissä on kysymys abstrakteista mielikuvista, joita voidaan

²⁴ Nieminen 2010, 33–43.

²⁵ Roberts 2007, 123–142.

²⁶ Nieminen 2010, 33–43.

liittää sekä miesten että naisten esityksiin ja näin neuvotella eri sukupuolille sopivina pidentyistä käyttäytymisen normeja.²⁷

Hyvä esimerkki tällaisesta kirjoittelusta, jossa käydään neuvottelua maskuliinisina ja feminiinisinä nähtyjen piirteiden kanssa, ovat tasavallan presidentin Tarja Halosen *Annassa* julkaistut haastattelut 2000-luvulla. Näissä kirjoituksissa Halosta luonnehditaan tavalla, joka vertautuu monella tapaa Lipposen, Vanhasen ja Niinistön henkilökuviin. Syyskuussa 2002 julkaistussa artikkelissa ”Hyvinvointivaltio, tytön paras ystävä” Halonen esiintyy luontevasti yhteiskunnan rakennemuutoksen ja globalisaation asiantuntijana samaan tapaan kuin miespolitiikot esitetään asiantuntijoina omissa haastatteluissaan. Häntä siteerataan laajalti ilman, että hänen mielipiteitään kyseenalaistetaan. Samoin kuin Vanhasen, Lipposen tai Niinistön haastatteluissa tehtiin, ei myöskään Halosen asiantuntemusta tarpeettomasti korosteta, vaan se otetaan annettuna. Tekstissä mainitaan vain lyhyelti, että Halonen ”johtaa yhdessä Tansanian presidentin kanssa Kansainvälisen Työjärjestön, ILO:n, globalisaatiokomissiota”, mistä päästääkin jouhevasti puhumaan työelämän muutoksesta, globalisaatiosta ja tasa-arvosta.²⁸

Halosen haastattelun teemat liittyvät siis työelämän muutokseen, hyvinvointivaltioon, tasa-arvoon sekä globalisaatioon erityisesti taloudellisen eriarvoisuuden näkökulmasta. Näitä voi pitää teemoina, jotka ovat jatkumoa aiemmalle ajatusmaailmalle, jossa nainen nähdään arjen ja sosiaalisektorin asiantuntijana. Jaana Kuusipalo on todennut, että 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen aikana Tarja Halosen julkinen kuva muotoutui sellaiseksi, että hänet nähtiin suomalaisen hyvinvointivaltion puolustajana ja säilyttäjänä. Näin Halosen julkisessa kuvassa yhdistyivät naiselle sopivana mielletyt roolit sekä kansakunnan perinteiden ja arvojen säilyttäjänä että sosiaalisektorin osaajana ja hallitsijana.²⁹

Tarja Halosen haastattelun perusviesti ja ne keinot, joita sen välittämiseksi käytetään ovat kuitenkin samat kuin Lipposen, Vanhasen ja Niinistön henkilökuviissa. Tavoitteena on osoittaa, että haastateltava hallitsee oman alansa politiikan. Näin teksti rauhoittaa lukijoita niistä mahdollisista uhkista ja ongelmista, joita hyvinvointivaltion säilyttämiseen ja kehittämiseen liittyy.

Presidentti Tarja Halonen on vankkumaton pohjoismaisen hyvinvointivaltion puolustaja. Halosen mukaan Marilyn Monroe lauloi timanteista tytön parhaina ystävinä vain siksi, ettei tuntenut pohjoismaista järjestelmää.

– Naisen taloudellinen itsenäisyys on tärkeää. Valitettavasti Marilyn Monroe ei tiennyt, että hyvinvointivaltiossa nainen voi taloudellisen turvan lisäksi saada myös palveluja.

Pohjoismainen, naisystävällinen hyvinvointiyhteiskunta on vahva myös kansainvälistyvissä maailmassa.³⁰

Tarja Halosen haastattelussa korostetaan, että pohjoismainen hyvinvointivaltio pitää huolta suomalaisten menestyksestä myös globalisoituvassa maailmassa. Halosen henkilökuviassa ilmenee ideaalipoliitikko, jossa yhdistyy sekä miesten että naisten luonteelle ja asiantuntemukselle tyypillisiä nähtyjä ominaisuuksia. Kuten Leena-Maija Rossi on Judith Halberstamin ajatuksiin pohjautuen osoittanut, tietyillä sukupuolitetuilla piirteillä leikkittely

²⁷ Rossi 2003, 58–63.

²⁸ Lehtimäki, Riitta. Presidentti Tarja Halonen – Hyvinvointivaltio, tytön paras ystävä. *Anna* 26.9.2002.

²⁹ Kuusipalo 2007, 108–114.

³⁰ Lehtimäki, Riitta. Presidentti Tarja Halonen – Hyvinvointivaltio, tytön paras ystävä. *Anna* 26.9.2002.

johtaa kokonaan uudenlaisten kuvien syntymiseen. Esimerkiksi naisten miesmäinen käytös ei johda siihen, että heitä pidettäisiin miehinä, vaan johonkin muuhun lopputulokseen.³¹ Myöskään Tarja Halosen henkilökuvaa ei ole selkeästi sitä tai tätä, vaan siinä yhdistyvät monet eri tavalla sukupuolittuneet ominaisuudet: naiskansalaisuus ja sosiaalisen osaa-
minen, mielikuva vahvasta suomalaisesta naisesta, käsitys naisista kansakunnan perinteiden vaalijoina, mutta yhtä hyvin tasavallan presidentin miehekkääksi mielletty arvovalta ja pitkä kokemus suomalaisen politiikan huipulta. Lopputuloksena on naispolitiikan julkiselle kuvalle poikkeuksellinen arvovalta ja kunnioitus, joka samalla neuvottelee laajemminkin naispolitiikkojen asemasta suomalaisessa politiikassa.

2000-luvun miespolitiikkojen henkilökuvat osoittavat, että kuvauksille tarjolla oleva abstrakti tila on kaventunut 1990-luvun alusta. Niitä julkaistiin vain muutamia ja ne muistuttivat toisiaan muodoltaan hyvin paljon. Niissä käsiteltiin vain sellaisia miespolitiikkoja, joiden voi ajatella olleen suomalaisen poliittisen hierarkian huipulla: pääministereitä ja valtiovarainministereitä, suurten puolueiden puoluejohtajia tai Niinistön tapauksessa presidentinvaalien vahvaa ehdokasta. Aikaisempiin miespolitiikkojen henkilökuviin verrattuna 2000-luvulla ilmestyneet haastattelut ovat henkilögallerialtaan, tyyliään ja aiheiden valinnaltaan rajatumpia. Rajatut aiheet ja näkökulmat yhdistettyinä sävyllään voimakkaampiin vallan kuvauksiin antavat ristiriitaisen vaikutelman. Tekstit viestivät, että politiikan ylimmällä huipulla – mutta vain siellä – miehet ovat edelleen ylivoimaisesti pätevämpiä kuin naiset. Kokonaisuutena 2000-luvulla *Annan* julkaisemat mies- ja naispolitiikkojen henkilökuvat luovat mielikuvaa, että miesten poliittisen hegemonian kenttä on jatkuvasti pienentymässä. Ne poliittiset virat ja ne aihealueet, joissa miehet voivat esiintyä ylivoimaisina ovat määrältään vähentyneet.

Miespolitiikkojen pehmeiden puolien korostaminen kertoo myös siitä, että nykypolitiikassa arvellaan tarvittavan herkkyyttä ja empaattisuutta. Pelkkä kovuus ja aggressiivisuus eivät sellaisenaan riitä poliitikolle. Muutoksen taustalla on myös laajempi yhteiskunnallinen muutos, jossa sosiaalisten taitojen ja neuvottelukyvyn merkitystä on korostettu. 2000-luvun ideaalijohtaja ei ole ehdoton auktoriteetti ja piiskuri, vaan kannustava ja neuvotteleva esimies. Siitä ollaan kuitenkin eri mieltä, johtaako uudenlainen johtajuusideaali siihen, että naiset saavat etulyöntiaseman työmarkkinoilla ja politiikassa.³² *Annan* julkaisemien henkilökuviin perusteella vaikuttaa siltä, että uudenlaisten johtajuusideaalien seurauksena miesten ja naisten mahdollisuudet tehdä politiikkaa sukupuolittuneiden raja-aitojen yli ovat parantuneet. Lipposen, Vanhasen ja Niinistön henkilökuvat osoittavat myös, että 2000-luvulla ne miespolitiikot, jotka kykenevät osoittamaan luonteessaan sekä pehmeitä että kovia piirteitä, asettuvat hierarkkisesti naispolitiikkojen yläpuolelle.

³¹ Rossi 2003, 58–63; Halberstam 1998.

³² Kuusipalo 2007, 108–114; Nieminen 2010.

Se ei ehkä ollut ihme, että Tarja Cronbergista tuli tutkija ja kosmopoliitti, jonka lapsenlapset puhuvat äidinkielenään Polvijärvellä, Pohjois-Karjalan peräkylässä?

Kansanedustaja Tarja Cronberg: **Syrjästä näkee selvemmin**

Tarja Cronberg on kotonaan Tampereella ja Pohjois-Karjalassa. Häikäilyä ei ole, nimittäin maapöytä, jossa sitä ottaa ja veden nostaa esille.

Talvi 1969, Polvijärvi, Teinissä. Olemme lähtemässä lähtöä varten uusi kotiseutuun, Teinisiin. **Tarja Cronberg** lähtöä varten on avoimena viikossa hevosien vaimonsa kanssa. Pariskunta oli matkustanut Tuusulaan ja lähtemään heidän Polvijärven Ruostehöiden kylän Teinisiin. 70 kilometrin päässä Joensuusta. Vanha auto puutui teipin kasaan kasaan. 1960-luvun alkuun lähtökäytännöt eivät sopineet uuden sateen säätämiseen. Tuusulan kirkon läheisyydessä on maakaatua, josta on otettu polttoöljyä. Seuran asukasluokki puoleksi 2005:stä 1.1.2006.

Alla sadon kierron päässä kuki ruostehöiden. Olin suoraan kasaan. Kotona pariskunta pääsi ensi kerralla he palauttaa Polvijärvelle. He ovat tulleet Polvijärvelle kasaan.

Kesä 2003, Polvijärvi, kotiseutu. Kesä 2003, C. tulla kasaan 5.200 asukkaan kunnassa. Polvijärven kylä. Niistä oli kasaan ruostehöiden kasaan. Puolet ruostehöiden kasaan. Puolet ruostehöiden kasaan. Puolet ruostehöiden kasaan.

He eivät siirtyä kasaan, sillä nyt puhuu ruostehöiden kasaan. Tarja Cronberg. Niistä kasaan. Tarja Cronberg. Olen, on vaimon enemmistö. Niistä kasaan. Tarja Cronberg. Olen, on vaimon enemmistö. Niistä kasaan. Tarja Cronberg. Olen, on vaimon enemmistö.

47

Teksti: Tuula Kasanen | Kuvat: Kaija Lönnönen

Liisa Hyssälä erikoisen tavallinen

Peruspalveluministeri **LIISA HYSYÄLÄ** tunnetaan julkisuudessa tupakkalaka ja viinaveron koskevista kannanotoistaan, mutta paljon muita hänessä ei tiedetäkään. Hyssälä itse sanoo olevansa tavisten tavis. Onkohan todella niin?

Peruspalveluministeri Liisa Hyssälä työt eduskunnan sisällä hallitustensa poliittisissa puheissaan. Se on eduskunnan päätöksentekoa, mutta aikoo. Hyssälä ei halua ottaa poliittisista, koska hänen on oltava katsoja. Joka vuosi tullaan alaan hän on lahjoittamassa, jotta heidän työtään jatketaan. Niistä hän kyllä kaudensa on jo loppu.

Nykytyöt. Olen nyt työssäni. Olen nyt työssäni. Olen nyt työssäni. Olen nyt työssäni. Olen nyt työssäni.

Miehyden erityisasiantuntija Liisa Hyssälä toimii valtionneuvonantajana vuodesta 1974 lähtien. Hän on ollut työnsä kukaan ja on ollut kukaan. Hän on ollut työnsä kukaan ja on ollut kukaan. Hän on ollut työnsä kukaan ja on ollut kukaan.

Äitini hoki usein, että vaikkeudet ovat siksi, että ne voitetaan."

40 Anna

Olen niin tavallinen ihminen, oikea tavisten tavis. Mutta tavallisuus on nyt muotia, joten minä olen juuri tullut muotiin."

Yhäkään pyytää enitenkinä mielestäni. Vähitellen onnellisilla silloin silloin. Kertomalla kukaan ei ole ollut. Niistä kasaan. Niistä kasaan. Niistä kasaan.

Valvan naiskunnan kasvattama Liisa Hyssälä kukaan kukaan. Niistä kasaan. Niistä kasaan. Niistä kasaan.

Liisa Hyssälä on kukaan kukaan. Niistä kasaan. Niistä kasaan. Niistä kasaan.

Anna 41

Ikääntymisen vapauttava vaikutus

Naispoliitikkojen keski-ään lasku

Huhtikuussa 1999 *Anna* julkaisi ulkoministeri Tarja Halosen (sdp) henkilökuvan ”Tarja Halonen – Tahtoa ja kykyä”. Tuolloin Halosesta oli tulossa varteenotettava vaihtoehto SDP:n presidenttiehdokkaaksi seuraavana vuonna pidettävissä vaaleissa. Tekstissä kuvailaan Halosen elämäntaivalta alkaen hänen lapsuudestaan ja nuoruudestaan Helsingissä Kallion kaupunginosassa sekä hänen nousuaan suomalaisen politiikan huipulle. Kyseessä on naispolitiikan menestystarina. Siinä kerrotaan tarina vaatimattomista olosuhteista läheneestä nuoresta naisesta, joka ponnistelee ensin tiensä yliopiston oikeustieteelliseen tiedekuntaan ja vähitellen politiikassa yhä korkeampiin asemiin, aina ulkoministeriksi saakka. Haastattelussa muistutetaan, että Halonen on ollut ensimmäinen nainen monessa virassa vuosien varrella. Siinä kerrotaan, millä keinoin hän on onnistunut rikkomaan lasikaton ja pääsemään suomalaisen politiikan huippupaikoille.¹

Kirjoitukseen sisältyy myös yksityisempi puoli. Siinä luonnehditaan Halosen persoonallisuutta kertomalla hänestä pieniä anekdootteja ja henkilökohtaisen elämän yksityiskohtia.

Tarja Halonen nähdään usein Hakaniemessä kauppakasseja raahaamassa, kun hän on matkalla kotiinsa Kallioon. Ministeriin voi törmätä myös uimahallissa tai kesällä Stadikalla.

– Kun on keski-ikäinen, ylipainoinen nainen, uiminen on kaikkein helpoin ja turvallisin tapa liikkua. Uimisessa on jotakin tavattoman rentouttavaa ja mukaansatempaavaa. Kun on ollut oikein kiire päivä ja sukeltaa veteen, veden ympäröidessä stressi purkautuu parhaiten.²

Lainauksessa näkyy monia yksityiskohtia, joiden tarkoitus on luoda haastattelun kohteesta mahdollisimman arkista kuvaa. Tekstissä mainitaan, että ulkoministeri Halonen ”raahaa kauppakasseja” ja asuu työläiskaupunginosana tunnetussa Kalliossa. Siinä todetaan myös hänen ikänsä. Kirjoituksen luonnehdinnan mukaan Halonen on ”keski-ikäinen, ylipainoi-

¹ Lehtimäki, Riitta ja Heinonen, Ari. Tarja Halonen – tahtoa ja kykyä. *Anna* 18.5.1999.

² Sama.

nen nainen”. Samalla kerrotaan keinoista, joilla hän selviää ruumiiseensa liittyvistä haasteista ja rajoitteista: uiminen lievittää stressiä ja antaa voimia jaksaa raskaan työn rasituksia.

Tarja Halosesta keväällä 1999 julkaistua haastattelu on esimerkki uudenaikaisista naispolitiikan henkilökuvista, joita alettiin julkaista *Annassa* 2000-luvun taitteessa. Niissä kerrottiin yhteiskunnallisessa tilassa toimivista naisista pintapuolisen ristiriidattomaan ja vaivattomaan sävyyn. Halosen henkilökuvasta kuitenkin ilmenee, että siinä myös neuvotellaan mahdollisuuksista ja rajoitteista, joita menestyneen naispolitiikan uran ja elämän kuvaukseen liittyy. Keskeisenä neuvottelun aiheena on naispolitiikan ikä ja sen vaikutus työssä jaksamiseen. Menestyvien naispolitiikkojen henkilökuvissa kohdehenkilöinä on siis ”iäkkäämpiä” naiskansanedustajia ja -politiikkoja. Käytännössä ”iäkkäämpi” tarkoittaa naisia, jotka ovat yli viisikymmenvuotiaita. Jo viidenkymmenen vuoden ikä mahdollistaa sen pohtimisen, millä tavalla vanheneminen vaikuttaa naispolitiikan kykyyn tehdä työtään.

Eduskunnan sukupuolijakauman muuttumisen rinnalla myös kansanedustajien ikärakenne on vähitellen muuttunut. 1960-luvulla suurin osa naiskansanedustajista oli keski-ikäisiä tai sitä vanhempia. Esimerkiksi vuonna 1962 valtaosa naiskansanedustajista oli viisikymmentä vuotta täyttäneitä. 2000-luvulle tultaessa tilanne oli muuttunut. 1970-luvun alusta 2000-luvulle naiskansanedustajien keski-ikä laski vajaasta 50 vuodesta alle 44 vuoteen. Muutosta korostaa, että samalla ajanjaksolla mieskansanedustajien keski-ikä nousi 47 vuodesta 52 vuoteen. Toisin sanoen samaan aikaan kun naiskansanedustajien keski-ikä laski kuudella vuodella, mieskansanedustajien keski-ikä nousi noin viidellä vuodella. Vuoden 2003 vaalien jälkeen eduskunnan 30–39 vuotiaista kansanedustajista 71 prosenttia oli naisia. Sen sijaan 50–59 vuotiaista kansanedustajista peräti 85 prosenttia oli miehiä.³ Tästä voi päätellä, että 1970-luvulta 2000-luvulle kansanedustajaehdokkaiden iän vaikutus heidän valintaansa on muuttunut siten, että naisten ihanteellisena pidetty ikä tehdä politiikkaa on laskenut, kun taas miesten ihanneikä on noussut. Saman asian voi esittää myös niin, että politiikassa korkeammasta iästä näyttää tulleen naispolitiikoille taakka. Ehkä juuri tämän vuoksi 2000-luvun *Annassa* pohditaan, millä tavoin ikääntyminen vaikuttaa naisten mahdollisuuksiin toimia politiikassa.

Ikä ja ikääntyminen ovat sukupuolen ohella yksi tekijöistä, jotka merkittäväällä tavalla rajaavat tapoja, joilla henkilöstä voi puhua ja kirjoittaa. Kuten Irma-Kaarina Halonen on huomauttanut, nuoruus ja vanhuus määrittävät erityisesti naisten elämää. Hänen mukaansa niin nuoret kuin vanhatkin naiset määritellään myös iän kautta ”objekteiksi”, torjutuiksi ja vastenmielisiksi toisiksi, mikä samalla osoittaa, että kulttuurimme normi on keski-ikäinen mies. Tämä ilmenee epäsuorasti myös siinä, että iäkkäitä naisia näkyy julkisuudessa harvoin. Silloin, kun heitä on julkisuudessa, he ovat korostetusti oman ikäryhmänsä edustajia, ja heitä koskevassa julkisuudessa käsitellään nimenomaan ikääntymistä ja sen seurauksia. Median tuottamia vanhuuden kuvia tarkastellut Sinikka Vakimo on todennut, että vanhat naiset esitetään tiedotusvälineissä tyypillisesti passiivisina, jopa avuttomina henkilöinä, jotka pystyvät vaikuttamaan omaan elämäänsä vain vähän. He eivät pääse itse ääneen, ja heihin liitetään mielikuvia sairauksista ja köyhyydestä sekä annetaan vaikutelma, että he muodostavat taloudellisen uhan muulle yhteiskunnalle. Vanhuus on tietysti suhteellinen käsite. On mielenkiintoista, että *Annan* henkilökuvissa voidaan mieltä ikääntymisen aiheuttamia negatiivisia vaikutuksia jo 50-vuotiaiden naisten kohdalla. Toisaalta, Irma-Halonen huomauttaa, ikä voi olla naisille myös vapauttava tekijä. Vanhuuden ja vanhenemisen

³ Paloheimo 2007, 342–344.

myötä naisen ruumiiseen liitetyt seksuaalisuuteen ja lisääntymiseen kiinnittyvät mielikuvat väistyvät, eikä niitä enää tarvitse käsitellä. Tämä antaa tilaa pohtia muita aiheita.⁴

Ikääntyvien naispoliitikkojen henkilökuissa on nähtävissä nämä molemmat näkökulmat, sekä iän tuomat rajoitteet että sen tarjoamat vapaudet. Mielikuvat vanhenemisen aiheuttamasta fyysisestä tai psyykkisestä rappeutumisesta ilmenevät teksteissä epäsuorasti, mutta kirjoituksissa torjutaan aktiivisesti käsitystä, että naisten ruumiillinen ikääntyminen johtaisi myös heidän henkisen kapasiteettinsa laskuun ja heikentäisi heidän mahdollisuuksiaan hoitaa vaativia poliittisia tehtäviä.

Lokakuussa 2005 *Annassa* julkaistiin entisen pitkäaikaisen ministerin Sinikka Mönkäreen (sdp) haastattelu ”Kuin tikunnokassa”. Kirjoituksen otsikko viittaa siihen, että tekstin mukaan Mönkäre olisi pakotettu eroamaan sosiaali- ja terveysministerin virasta kesken hallituskauden. Tekstin kuvituksessa Mönkäre katselee eduskuntataloa sen ulkopuolella. Kirjoituksessa annetaan ymmärtää, että osasyynä eroaatimukseen oli Sinikka Mönkäreen ikä: 58 vuotta. ”Naisen ikääntyessä aletaan helposti vihjailla, että eiköhän jo olisi aika väistyä. Liian usein nainen myös hyväksyy luonnonlakina luopumisen politiikasta”, annetaan kansanedustaja Sinikka Mönkäreen todeta haastattelussaan.⁵

Myös Liisa Hyssälän (kesk) henkilökuivassa ”Liisa Hyssälä. Erikoisen tavallinen” vuodelta 2005 käsitellään naisen iän ja hänen työosaamisensa suhdetta. Hyssälän suulla otetaan esille kaksi esimerkkiä naisista, jotka ovat kirjoituksen mukaan työskennelleet 80-vuotiaiksi: entinen Yhdysvaltain ulkoministeri Madeleine Albright ja Ison-Britannian entinen pääministeri Margaret Thatcher. Haastattelun lopussa Hyssälän ikä (57 vuotta) otetaan hänen ammattitaitonsa tueksi:

Erityisen vahvoilla Hyssälä tuntee olevansa tässä iässä sosiaali- ja terveysasioissa.

– Niin kauan olen näiden asioiden kanssa ollut tekemisissä, että saatte kyllä hakea parempaa.⁶

Vanheneminen käännetään teksteissä voimavaraksi: ikääntymisen myötä elämäkokemus ja taito lisääntyvät, minkä seurauksena – kirjoituksissa argumentoidaan – naiset osaavat hoitaa myös yhteiskunnalliset tehtävänsä paremmin. Hyssälän haastattelun yhteydessä olevissa kuvissa peruspalveluministeri hymyilee leveästi kameraan katsoen ja kävelee reippaan näköisesti eteenpäin. Kuvitus tukee mielikuvaa energisestä ja toimeliaasta poliitikosta.

Tekstit vahvistavat Irma-Kaarina Halosen ajatusta siitä, että vanheneminen antaa naisille enemmän tilaa puhua omista yhteiskunnallisista mielipiteistään. Tämä ilmenee suoraan siinä, että teksteissä kerrotaan enemmän naispoliitikkojen poliittisista mielipiteistä, mutta myös siinä, että ikääntyvien naisten henkilökuissa puhutaan ruumiista ja sen puutteiden korjaamisesta tai hallitsemista melko vähän. Niissäkin tapauksissa, joissa ruumis mainitaan, saatetaan keskustella varsin vapaasti ruumiin vajavaisuuksista ja avoimesti nauraa ajatukselle, että nainen olisi riippuvainen ruumistaan poliittisen työnsä hoitamisessa.⁷

⁴ Halonen 2002, 3, 9; Vakimo 2001, 164–199.

⁵ Tuppurainen, Marjaleena ja Kukkonen, Paula. Kuin tikunnokassa. *Anna* 13.10.2005.

⁶ Kasanen, Tuula ja Lösoinen, Katja. Liisa Hyssälä: Erikoisen tavallinen. *Anna* 15.12.2005. Ikä mainitaan myös Halosen henkilökuivassa vuodelta 2002. Lehtimäki, Riitta. Presidentti Tarja Halonen – Hyvinvointivaltio, tytön paras ystävä. *Anna* 26.9.2002. Ks. myös Siistonen, Miia ja Heinonen, Ari. Riitta Uosukainen, 60 – Posket hehkuen neljännen elämän kynnyksellä *Anna* 24.10.2002.

⁷ Ks. myös Siistonen, Miia ja Heinonen, Ari. Riitta Uosukainen, 60 – Posket hehkuen neljännen elämän kynnyksellä. *Anna* 24.10.2002.

Annassa 2000-luvulla julkaistut Tarja Halosen haastattelut ovat hyvä esimerkki siitä, miten ikääntyvän naispolitiikon henkilökuvassa voidaan jättää ruumiillisuuden käsittely vain koomisen maininnan varaan. Esimerkiksi kirjoituksessa ”Presidentti Tarja Halonen – Hyvinvointivaltio, tytön paras ystävä” Halonen saa paljon tilaa käsitellä erilaisia yhteiskunnallisia ongelmia ja erityisesti sukupuolten tasa-arvoon liittyviä kysymyksiä. Kirjoitus alkaa kuitenkin hauskaaksi tarkoitettulla viittauksella Halosen saamaan julkisuuteen:

– Presidenttinä saa kovasti kaikenlaista palvelua, mutta toisaalta uiminen, alusvaatteiden ostaminen tai vatsatanssi saavat välillä erikoisia mittasuhteita, presidentti Tarja Halonen sanoo.

Iltapäivälehdessä otsikot uudesta harrastuksesta naurattavat lopulta. Onhan kysymyksessä hauska harrastus, jonka Kallion naisvoimistelijoissa jakaa moni selkävaivoihin helpotusta hakeva alkeiskurssilainen.⁸

Tekstissä ei ole muita viittauksia ruumiillisuuteen, tosin aivan kirjoituksen lopussa viitataan Halosen ikään. Sen sijaan artikkelissa käsitellään naisten asemaa globaalisti, naisen ja miesten palkkaeroja Suomessa, Suomen ja Venäjän suhteita sekä rajat ylittävää prostituutiota ja lopuksi ihmisten työssä jaksamista. Halosen haastattelu on poikkeuksellinen sen vuoksi, että *Annassa* on harvoin käsitelty suomalaisen naispolitiikon yhteiskunnallisia mielipiteitä näin monipuolisesti. Haastattelu sijoittaa Halosen politiikkaan vaivattoman ja itsestään selvän oloisesti. Siinä ei pohdita, onko hänen yksityinen elämänsä hallinnassa tai mielitä vastausta kysymyksiin, miten hän pukeutuu, syö tai nukkuu. Kirjoituksessa ei myöskään kyseenalaisteta Halosen asiantuntemusta. Artikkelin ainoassa kuvassa presidentti istuu ryhdikkäänä tuolilla ja katsoo kameran ohi haastattelijan.

Samantapainen esimerkki sisältyy vihreiden Satu Hassin henkilökuvaan vuodelta 2001. Siinä kerrotaan tarina Hassin sairastamasta rintasyövästä, rinnan poistosta ja sen seurauksista parisuhde-elämälle ja työnteolle. Tarinaa voi hyvällä syyllä pitää eräänlaisena sankarikertomuksena, sillä siinä Hassi selviää syövästä ja sen aiheuttamasta ruumiillisesta vauriosta. Tekstissä hänen kerrotaan sanoneen, ”ettei tissillä töitä tehdä”. Kirjoitus päättyy kuvaukseen, jossa Hassi menee saunaan:

[Hassi] kertoo siitä, kuinka hän kesämökin saunassa laittoi lahjaksi saamaansa turvepöperöä naamaansa. Saman tien hän siveli mönjällä koko kaljun päälakensa ja meni lauteille aviomiehen viereen. Tämä arveli, että Satu voisi insinöörin, kirjailijan ja politiikon uran jälkeen kokeilla neljättä vaihtoehtoa, uraa kauhuelokuvien tähtenä.⁹

Haastattelussa pohditaan, tarvitseeko Hassin hallita ruumistaan ollakseen hyvä poliitikko. Teksti käy neuvottelua aikaisempien naispoliitikkojen henkilökuvien kanssa. Siinä todetaan, että Hassi on menettänyt ruumiinsa kontrollin: hallitsematon syöpä on runnellut hänen vartaloaan aiheuttaen toisen rinnan poiston ja kaljuuntumisen. Tarinan viesti kuitenkin on, ettei sillä ole merkitystä. Hassi on menestynyt poliitikko, joka on onnellinen myös yksityiselämässään siitä huolimatta, ettei kaikki olekaan mennyt täydellisesti. Kirjoituksessa pikemminkin avoimesti nauretaan ajatukselle, että Hassin tulisi olla ruumiillisesti täydellinen kyetäkseen olemaan hyvä poliitikko.¹⁰

⁸ Lehtimäki, Riitta. Presidentti Tarja Halonen – Hyvinvointivaltio, tytön paras ystävä. *Anna* 26.9.2002.

⁹ Lehtimäki, Riitta. Satu Hassi – Valtakunnan vaihtoehto. *Anna* 27.3.2001

¹⁰ Lehtimäki, Riitta. Satu Hassi – Valtakunnan vaihtoehto. *Anna* 27.3.2001.

Samalla asenteella Satu Hassin haastattelussa suhtaudutaan myös ikääntymiseen. Siinä todetaan, että Hassi täyttää piakkoin 50 vuotta ja pohditaan hänen suhdettaan vanhenemiseen. Hän toteaa: ”Huomasin, että syntymäpäiviinsä voi suhtautua kahdella tavalla. Päätin ryhtyä ajattelemaan, että on ihanaa, kun on saanut taas elää vuoden”. Haastattelu päättyi toiveikkaaseen ajatukseen, että Hassi voi insinöörinä, kirjailijana ja poliitikkona työskenteilyn jälkeen tarttua elämässään jälleen uuteen asiaan.¹¹

Vanhenevia naispoliitikkoja kuvaavissa teksteissä erotetaan toisistaan ruumis ja mieli. Näissä kirjoituksissa argumentoidaan, ettei naisten ruumiillinen vanheneminen johda heidän henkisen kapasiteettinsa laskuun. Samalla tekstit paljastavat tietyn stereotyyppisen käsityksen siitä, että naisten ruumiillinen kunto ja voima olisivat yhteydessä heidän mielensä kirkkauteen. Ikääntyvien naispoliitikkojen henkilökuissa on siis nähtävissä kaksi vastakkaista tapaa ymmärtää vanhenemisen vaikutus naisiin. Yhtäältä ajatellaan, että ruumiillinen vanheneminen johtaa myös mielen rappeutumiseen, ja toisaalta uskotaan, että fyysisen ikääntymisen seurauksena myös mieli kehittyy taitojen ja kokemuksen kertymisen myötä. Jos näitä kirjoituksia vertaa samaan aikaan julkaistuihin nuorten naisten henkilökuviin, on nähtävissä, että kuvat asettuvat toistensa vastakohtaksi. Nuorten naisten henkilökuissa korostetaan toistuvasti täydellistä ruumiinkontrollia. Kyky hallita omaa ruumistaan on nuorten naisten henkilökuissa argumentti sen puolesta, että myös heidän mielensä on poikkeuksellisen terävä. Ikääntyvien naispoliitikkojen haastatteluissa päinvastoin tuodaan julki, ettei ruumiilla ole todellista merkitystä.¹²

Enemmän vapauksia kuvauksiin

Ikääntyvien naispoliitikkojen haastatteluissa on myös muita elementtejä, jotka asettavat ne nuorten naispoliitikkojen henkilökuviin vastakohtaksi. Vuonna 2000 *Annassa* julkaistiin saman vuoden keväällä tasavallan presidentiksi valitun Tarja Halosen henkilökuva otsikolla ”Tyttö, joka luki läksynsä”. Siinä on lainaus, jossa Halosen puoluetoveri kuvaa tulevan presidentin poikkeuksellista kykyä hoitaa arkipäivää työn ohessa:

– Muistan eräänkin budjettineuvottelun, joka jatkui eduskuntaryhmän toimistossa joulun aatonaattoon asti. Kun budjetti oli selvitetty, Tarja haki Elannosta kinkun sekä muut tarpeet ja lähti tekemään joulun suurperheelle, johon silloin kuuluivat jo Arajärvetkin. Seurasin kunnioituksesta mykkänä hänen tehokkuuttaan.¹³

Verrattuna samana aikana julkaistuihin nuorten naispoliitikkojen henkilökohtaisen elämän kuvauksiin Tarja Halosen joulunlaiton kuvaus on kaikkea muuta kuin idealisoitu tai ihannoitu kuvaus perheenäidin laittamasta joulusta. Olkoonkin, että kirjoituksessa ääneen ihastellaan Halosen tehokkuutta, niin parhaan mahdollisen joulun valmistelu tuskin alkaa aatonaattona suoraan budjettineuvotteluista ja ruokakaupan kautta. Kuvausta voi päinvastoin pitää rosoisena. Voi miettiä, miltä kuulostaisi nuoren naispoliitikon ja pienten lasten äidin tunnustus, että jouluvalmistelut aloitetaan tauottoman työnteon takia vasta aatonaattona.

Ikääntyvien naispoliitikkojen henkilökuville on tyyppillistä, että niissä voidaan kuvata perhe-elämää vähemmän siloitellulla tavalla kuin nuorten naispoliitikkojen haastatteluissa.

¹¹ Sama.

¹² Ruumiin ja hengen erottamiseen tähtäävistä keinoista. Ks. Charpentier 2004, 77–92.

¹³ Kylänpää, Riitta ja Kukkonen, Paula. Tuppurainen, Marjaleena. Tyttö, joka luki läksynsä. *Anna* 15.2.2000.

Joulukuussa 2005 julkaistussa Liisa Hyssälän (kesk) henkilökuvassa kerrotaan ajasta, jolloin Hyssälä nuorena kahden lapsen äitinä joutui tekemään kiireistä ja vaativaa työtä lääkärinä. Tarinan mukaan hänen ekaluokkalainen tyttärensä oli kirjoittanut kouluaineessa äidistään, että töistä palattuana ”hänellä on mikreeni ja hän karjuu kuin leijona”. Naapurin tyttö puolestaan oli kirjoittanut, että ”äidillä on orvokkisilmät, ruususuu ja omenaposket”. Kertomus kyseenalaistaa huumorin keinoin Hyssälän hyvän äitiyden, mitä voidaan pitää varsin rohkeana vetona verrattuna nuorten naispoliitikkojen täydellisen uran ja äitiyden kuvauksiin.¹⁴

Lokakuussa 2002 *Annassa* julkaistiin eduskunnan pitkäaikaisen puhemiehen Riitta Uosukaisen (kok) haastattelu ”Riitta Uosukainen, 60 – posket hehkuen neljännen elämän kynnyksellä”. Siinä pohditaan politiikan taakseen jättävän Uosukaisen elämää ja menestystä eri näkökulmista. Teksti sisältää viestin, että 60-vuotias nainen ei ole liian vanha aloittamaan ”uutta elämää”, joka saattaa tarjota uusia ja jännittäviä mahdollisuuksia. Samalla Uosukaisen henkilökuvaa osoittaa, millä tavoin ikääntyvien naisten kuvauksissa voidaan ottaa sellaisia vapauksia, jotka nuorempien naisten kuvauksissa eivät ole mahdollisia.

Ryppyjäni en ole surrut. Tämä käskijän kurttu on ollut silmien välissä jo kuusitoistavuotiaasta. Mutta kaula on aika hyvin säilynyt, eikö vain? Minulla on niin kauhean vähän aikaa hoitaa itseäni. Luen lehdestä, mitä kaikkea naisen pitäisi tehdä kauneudenhoidon eteen ja totean, että taivas, niin paljon aikaa ei löydy millään. Nuorempana huiskaisin itseni liikkeelle viidessä minuutissa. Ikä näkyy siinä, että nykyään menee varttitunti.¹⁵

Lainauksessa kerrotaan, ettei Uosukainen juuri murehdi ulkonäöstään. Hän suhtautuu siihen suorastaan välinpitämättömästi. Tämä ei kuitenkaan ole ainoa seikka, joka erottaa kirjoituksen aikaisempina vuosikymmeninä julkaistuista naispoliitikkojen kuvauksista ja 2000-luvun nuorten naispoliitikkojen henkilökuvista. Haastattelussa Uosukainen toteaa, ettei kontrolloi syömistään. Lisäksi hän myöntää, ettei ole ollut mikään ”pullantuoksuinen perinteinen mamma” pojalleen Antille. Uosukaisen henkilökuvassa rohjetaan siis kuvata häntä monin sellaisin tavoin, joita ei ole aiemmin käytetty naispoliitikkojen henkilökuvissa tai jotka ovat poikkeavat nuorten naispoliitikkojen haastatteluista 2000-luvulla. Uosukaisen ei kerrota kontrolloivan ruumistaan, vaan suhtautuvan siihen välinpitämättömästi, eikä hän ole ollut täydellinen äiti pojalleen. Eroa muihin naispoliitikkojen henkilökuviin voi selittää sillä, että Uosukainen on juuri luopumassa aktiivisesta poliittisesta urasta. Voi siis ajatella, että naispoliitikon päätös jättää politiikka antaa enemmän tilaa kuvauksille.¹⁶ Toisaalta Uosukaisen henkilökuvan erityispiirteitä voi selittää sillä, että Uosukaisen ikä sallii ruumiin tai äitiyden vajavaisuuksien kuvailun. Silti haastattelu myös uusintaa tuttuja teemoja ulkonäköä, ruumiillisuutta ja äitiyttä naispoliitikon henkilökuvan keskeisinä piirteinä, vaikka puhuukin niistä vastavirtaisella tavalla.

¹⁴ Kasanen, Tuula ja Lösönen, Katja. Liisa Hyssälä: Erikoisen tavallinen. *Anna* 15.12.2005.

¹⁵ Siistonen, Miia ja Heinonen, Ari. Riitta Uosukainen, 60 – Posket hehkuen neljännen elämän kynnyksellä. *Anna* 24.10.2002.

¹⁶ Samalla tavalla voi tulkita myös Marjatta Stenius-Kaukosen luopumista kuvaavaa tekstiä ”Sosiaalipoliitikan sisupussi jättää eduskunnan.” Kirjoitus on ylistävä kuvaus pitkän linjan kansanedustajasta, joka on jo 28 vuoden ajan jaksanut hoitaa yhteiskunnan kaikkein heikoimmassa asemassa olevien ihmisten ongelmia. Siinä kuvaillaan yksityiskohtaisesti, millä tavoin Stenius-Kaukonen on hoitanut kansanedustajatyönsä ohessa sellaisiakin tapauksia, joita sosiaaliviranomaiset eivät ole osanneet ratkaista. Tekstissä keuhutaan hänen huikeita äänisaaliitaan eduskuntavaaleissa sekä hänen asiantuntijuuttaan sosiaalisektorin lainsäädännössä. Lehtimäki, Riitta ja Kakkinen, Ari. Sosiaalipoliitikan sisupussi jättää eduskunnan. *Anna* 6.2.2003. Ks myös luku 12.

Ikääntyvien naispoliitikkojen henkilökuvat ovat monella tavalla subversiivisia, toisin tekemisen mahdollisuuden avaavia tekstejä: ne haastavat sisällöllään useita ajallemme tyyppillisiä ikään ja sukupuoleen liittyviä konventioita. Ensinnäkin niissä on käsittelyn kohteena sellaiset ihmiset, joista kirjoittaminen on aikaisemmin ollut hankalaa. Ikääntyvien naisten kuvaaminen aktiivisina ja oman elämänsä ohjat käsiinsä ottavina henkilöinä on Sinikka Vakimon mukaan ollut hyvin epätavallista: pikemminkin ikääntyneet naiset ovat päätyneet julkisuuden marginaaliin.¹⁷ Toiseksi ikääntyvien naispoliitikkojen kuvaukset haastavat sen naispuolisten kansanedustajien ikärakenteen muutoksessa ilmenevän käsityksen, että nimenomaan nuoret naiset olisivat sopivia hoitamaan yhteiskunnallisia asioita. Niissä päinvastoin väitetään, että iäkkäämmillä naisilla on sellaista elämäkokemusta ja pätevyyttä, jota nuoremmilla ei ole.

Kolmanneksi ikääntyvien naispoliitikkojen henkilökuvien uudenlainen luonne näkyy siinä, että kirjoitusten rivien välissä torjutaan ajatusta ikääntyneiden naisten muodostamasta uhasta yhteiskunnalle. Tämä ilmenee henkilökuvissa neuvotteluna, jossa korostetaan näiden naisten ammattitaitoa, saavutuksia ja valtaa, mutta samanaikaisesti painotetaan heidän maltillisuuttaan, pehmeyttä ja rauhallisuuttaan. Abstraktilla tasolla ilmaistuna kirjoituksissa tasapainotellaan aktiivisuuden ja passiivisuuden välillä. Vuonna 1999 Tarja Halosesta julkaistiin henkilökuvana ”Tahtoa ja kykyä”, jossa myös ilmenee tämä ristiriita.

Kun ainokaisen asemassa oleva nainen kolkuttelee organisaation lasikattoa, näkymätöntä tasoa, jota ylemmäksi naiset eivät yleensä pääse kipuamaan, kandidaatti joutuu usein häilyttämään naiseutensa. Myös Tarja Halonen on vetäytynyt asiallisuuden taakse, vaikka hänet tunnetaan huumorintajuksena yksityishenkilönä.

– Olen huomannut hyväksi keinoksi sen, että työssä karsii pois kaiken, mitä voisi pitää hömpötyksenä. On parempi keskittyä toimimaan mahdollisimman ammatillisesti. Siitä voi saada vähän kuivan maineen, mutta parempi niin, Tarja Halonen sanoo.

Lainaus osoittaa, millä tavoin Tarja Halosen henkilökuvissa tasapainotellaan määrätietoisuuden ja sen vastakohtaksi asettuvan naisellisen ”hömpötyksen” välillä. Haastattelu tuo julki, että määrätietoisuus ja asiallisuus ovat politiikassa toimimisen normi, johon naisten on sopeuduttava ja piilotettava ”naisellisuutensa”.¹⁸ Näin määrätietoisuus ja asiallisuus saavat maskuliinisen leiman. Teksti osoittaa myös epäsuorasti, ettei Halonen saavuttamastaan vallasta huolimatta uhkaa olevaa järjestystä, jonka normina on tehdä politiikkaa maskuliiniseksi mielletyllä tavalla asiallisesti ja rationaalisesti. Hän kykenee halutessaan piilottamaan naisellisen ”hömpötyksen” ja toimimaan miesmäisesti miesten joukossa. Teksti ei kuitenkaan ota selkeästi kantaa siihen, onko tämä hyvä asia vai ei. Se pikemminkin tarjoaa lukijalle aineksia pohtia, onko näin hyvä, vai pitäisikö ”hömpötyksen” näkyä politiikassa enemmän.¹⁹

Pehmeitä ja kovia naisia

Menestyvien naisten haastatteluissa asetetaan vastakkain kova ulkokuori ja sen alta ajoittain näkyvä persoonallisuuden pehmeä ja naisellinen puoli. Kovan ulkokuoren korostaminen saattaa olla keino painottaa, että naispoliitikot kykenevät ajamaan niitä asioita, joihin

¹⁷ Vakimo 2001, 164–199.

¹⁸ Poliitikassa toimimisen miehiseksi mielletystä normista. Ks. van Zoonen & Sreberny 2000, 1–20.

¹⁹ Lehtimäki, Riitta ja Heinonen, Ari. Tarja Halonen – tahtoa ja kykyä. *Anna* 18.5.1999.

he uskovat politiikassa. Sillä osoitetaan, että naiset ovat valmiita ja kykeneväisiä työskentelemään yhteiskunnallisessa tilassa miesten kanssa.

Kovan ulkokuoren ja pehmeän persoonallisuuden kuvaukset eivät ole poikkeuksellisia miespoliitikkojenkaan henkilökuviissa, kuten edellisessä luvussa kävi ilmi. Myös *Helsingin Sanomien* henkilökuviissa 1990-luvulla oli melko tavallista, että niissä kerrottiin jokin miespoliitikon herkästä persoonallisuudesta kertova yksityiskohta. Tällaisia kuvauksia voi lukea monesta eri näkökulmasta. Miespoliitikoista puhuttaessa olen tulkinnut ne keinona tuoda inhimillisyyttä kovana tai kylmänä tunnetun henkilön julkiseen imagoon.²⁰ Toinen vaihtoehto on ajatella, että kuvaukset tasapainottelevat sovinnollisuuden ja aatteellisuuden välillä. Esimerkiksi Tarja Halosen henkilökuviassa ”Tahtoa ja kykyä” kerrotaan, että hän haluaa uudistaa yhteiskuntaa, vaikka onkin samalla maltillinen ja sovinnollinen persoonallisuus. Kirjoituksen mukaan hän oli mukana katsomassa ”vanhan valtauksena” tunnettua opiskelijaradikalismien huipentumaan, mutta ei ottanut siihen osaa. Hän puolustaa tekstin mukaan ihmisoikeuksia, mutta ei kuitenkaan ole feministi.²¹ Sovinnollisuuden ja aatteellisuuden välillä tasapainottelu viestii lukijoille, että kyseinen poliitikko on sopiva yhdistelmä käytännöllisyyttä ja idealismia. Hän on tarpeeksi aatteellinen muistaakseen, mitkä asiat ovat tärkeitä, mutta tarpeeksi sovinnollinen kyetäkseen työskentelemään muiden poliitikkojen kanssa. Kyky yhteistyöhön näyttää olevan hyvin myönteisenä nähty luonteenpiirre suomalaisten poliitikkojen henkilökuviissa.

Naispoliitikkojen henkilökuviin kirjoitettuja persoonallisuuden pehmeän puolen kuvauksia voi ymmärtää myös siten, että niissä muistutetaan lukijaa siitä, ettei kirjoituksen kohteena oleva nainen ole menettänyt ”naisellista” pehmeyttään.

Kirjassaan *Käärme ja tiedonpuu* Satu Hassi on pohtinut sitä, miksi perinteisesti miehisessä tehtävässä toimivaa naista pidetään helposti kylmänä, laskelmoivana ja häikäilemättömänä.

– Olen nimittänyt tätä Syöjätär-ilmiöksi. Meillä on vuosituhantinen perinne siinä, kuinka voimakkuus, taito ja tahto tekevät naisesta pelottavan noita-akan.

Irvileuat eivät liene lukeneet Satu Hassin kirjoja, joista käy ilmi, kuinka Syöjätär nousee aamulla tuntia normaalia aikaisemmin imuroidakseen, tarjoilee keskellä yötä miehelle friteerattua brie-juustoa lakkahillolla vuoteeseen tai lempii kesämökillä auringon lämmittämässä kallionkoloissa.²²

Lainaus Satu Hassin henkilökuviasta ”Valtakunnan vaihtoehto” kertoo siitä, millä tavoin *Annassa* kyseenalaistetaan vanhoja stereotyyppioita valtaan päässeistä naisista ja yritetään neuvotella naisille enemmän tilaa toimia politiikassa. Samanaikaisesti Hassin haastattelussa täytyy kuitenkin muistuttaa, ettei Hassi ole menettänyt luonteensa empaattista ja romanttista puolta, vaikka onkin menestynyt politiikassa.

Suomalaisten Niskavuori-elokuvien erilaisia tulkintoja tarkastellut Anu Koivunen on todennut, että vahvan naisen mielikuvaan liittyy Suomessa myös voimakkaita ristiriitoja. Elokuvassa *Loviisa* (1946) nuori Loviisa joutuu ottamaan vastuun Niskavuoren tilasta, kun tilan edellinen hallitsija kuolee. Aikalaiset tulkitsivat elokuvaa siten, että keskushenkilö Loviisan täytyy kasvaa vastuunkantajan rooliin, mutta hänen on pakko luopua aikaisem-

²⁰ Railo 2010, 141–143.

²¹ Lehtimäki, Riitta ja Heinonen, Ari. Tarja Halonen – tahtoa ja kykyä. *Anna* 18.05.1999.

²² Lehtimäki, Riitta. Satu Hassi – Valtakunnan vaihtoehto. *Anna* 27.3.2001.

mista romanttisista haaveistaan ja muuttua kovaksi ja määrätietoiseksi naiseksi. Tulkin-taan liittyvät arvoväritteet olivat ristiriitaisia. Yhtäältä elokuvasta syntyneessä keskustelussa ja kriitikoiden arvioissa Loviisan hahmoon liitettiin suomalaisuuden symboleita ja hänen nähtiin edustavan voimakkaita suomalaisia naisia laajemminkin. Tällöin kovuus ja määrätietoisuus nähtiin positiivisina piirteinä. Toisaalta Loviisan voimakkuus ja epäfeminiinisyys nähtiin myös uhkaavina piirteinä, jolloin häntä luonnehdittiin manipuloivaksi, ahneeksi ja vallanhimoiseksi.²³

Tällaisten naisiin liitettyjen, pitkään eläneiden käsitysten valossa on ymmärrettävää, että naispoliitikkojen henkilökuissa pyritään torjumaan mielikuvaa vastenmieliseksi koetusta epänaissellisuudesta. Mutta menestyvien naispoliitikkojen henkilökuvat osoittavat myös, kuinka vaikeasta tasapainottelusta on kysymys: luodakseen vaikutelmaa kyvystä selviytyä politiikassa, olisi oltava kova, mutta välttääkseen muuttumasta sukupuolirajoja rikkovaksi vastenmieliseksi olennoksi, olisi oltava miellyttävä, huumorintajuinen ja pehmeä. Annabelle Sreberny ja Liesbet van Zoonen ovatkin todenneet, että tiedotusvälineissä naisellisiksi mielletyt piirteet ovat asettuneet asiallisen politiikan harjoittamisen vastakohdaksi, mikä korostaa asiallisten piirteiden ääneen lausumatonta maskuliinisuutta.²⁴

Samanaikainen toinen ilmenemismuoto on, että ikääntyviä naisia kuvaillaan *Annassa* tavallisesti ahkerina, sitkeinä ja aikoinaan hyvin koulussa menestyneinä. Sen sijaan miesten koulumenestyksestä puhutaan hyvin harvoin. Tarja Halosen noustua tasavallan presidentiksi *Anna* julkaisi hänestä henkilökuva otsikolla ”Tytty, joka luki läksynsä.”²⁵ Otsikko opettaa lukijoille, että tytöt voivat päästä elämässä pitkälle, mikäli muistavat tehdä kotitehtävänsä huolellisesti.

Hyvän koulumenestyksen kuvaukset kertovat siitä, mikä on naisille sopiva tapa menestyä. Koulumenestys takaa, että kyseinen henkilö on samanaikaisesti pätevä ja kiltti. Se osoittaa, että kuvauksen kohteena oleva poliitikko on sitoutunut yhteisön hyväksyntään arvoihin ja normeihin. Eeva Raevaara on todennut, että suomalaisten kunnallispolitiikassa toimivien naisten tuli 2000-luvulla täyttää kaksi näennäisen ristiriitaista vaatimusta. Heiltä vaadittiin samalla kertaa sekä kovaa ammattitaitoa ja pätevyyttä että kiltteyttä.²⁶ Koulumenestys näyttää täyttävän kummankin kriteerin.

Vanhempien naispoliitikkojen henkilökuissa taiteillaan siis vallan ja asiantuntemuksen sekä toisaalta pehmeiden ja maltillisuuden välillä. Tässä suhteessa ne muistuttavat 2000-luvulla julkaistujen nuorten naispoliitikkojen kuvauksia ja yleensä naispoliitikkojen haastatteluja *Annassa*.

Ikääntyminen ja yhteiskunnallisten asioiden taito

Ikääntyvien naispoliitikkojen henkilökuvat eroavat nuorten naisten kuvauksista kuitenkin siinä suhteessa, että niissä haastatelluille annetaan enemmän tilaa puhua omista yhteis-

²³ Koivunen 2003, 134–185.

²⁴ van Zoonen & Sreberny 2000, 1–20.

²⁵ Kylänpää, Riitta ja Kukkonen, Paula. Tuppurainen, Marjaleena. Tyttö, joka luki läksynsä. *Anna* 15.2.2000.

²⁶ Raevaara 2007, 123. Sama ilmiö on näkynyt myös *Helsingin Sanomien* henkilökuissa 1990-luvulla, jossa naisten ja nuorten miesten henkilökuissa korostettiin heidän tunnollisuutta, sääntillisyyttä ja hyvää koulumenestystä. Tulkitsin kuvausten pyrkivän rauhoittamaan lukijoita osoittamalla, että haastateltavat ovat pääpiirteittäin sitoutuneet yhteiskunnan normeihin ja odotuksiin. He eivät siis aiheuta häiriöitä vaikka ovatkin nousseet valtaan. Mattinen 2005, 75–77.

kuntapoliittisista mielipiteistään. Ehkäpä tässä näkyy Irma-Kaarina Halosen mainitsemaan naiselle tuoma vapautuminen seksuaalisuuteen ja ruumiillisuuteen liittyvistä stereotyyppioista, mikä tarjoaa mahdollisuuden keskittyä muihin asioihin.²⁷ Ikääntyvän naisen ruumis näyttää sopivan politiikan tekemiseen paremmin kuin nuoren naisen; naisen ruumiin ja politiikassa toimimisen välistä ristiriitaa ei tarvitse käsitellä vastaavalla tavalla kuin nuorempien naisten henkilökuvissa. *Annan* julkaisemien henkilökuvien perusteella ikääntyvät naiset pääsevät helpommin irti siitä van Zoonenin kuvailemasta ristiriidasta, jonka mukaan naiset eivät julkisuudessa voi esiintyä yhtäaikaisesti sekä poliitikkoina että äiteinä tai vaimoina.²⁸ Iäkkyys on tietysti suhteellista, on hyvä muistaa, että kyseiset tekstit kertovat 50-vuotiaista tai sitä vanhemmista naisista.

Vanhenevien naisten asiantuntemusta tuotetaan kertomalla heidän kirjoittamistaan väitöskirjoista. Vihreän puolueen puheenjohtajan Tarja Cronbergin henkilökuvasta ilmenee hyvin, millä tavoin naispoliitikkojen ammattitaitoa pönkitetään:

1980-luvulla rakennusliikkeen johtajana työskennellyt aviomies halusi pitää sapattivuoden ja asua Teerisaaressa. Cronberg päätti tehdä siellä toisen väitöskirjan teknologian vaikutuksesta arkeen. Sapattivuosi venyi neljäksi. Entiset kaupunkilaiset elivät omavaraisaloudessa. Mies luomuviljeli ja hoiti lampaita, vuohia ja kanoja.²⁹

Tarja Cronbergin haastattelussa poliittiset ajatukset perustetaan hänen kokemuksiinsa asumisesta Pohjois-Karjalassa ja arjesta yksinäisellä saarella sekä hänen akateemisiin opinnäytteisiinsä, erityisesti kahteen väitöskirjaan eri aloilta. Kirjoituksen yhteydessä olevissa kuvissa havainnollistetaan Teerisaaren päivittäistä elämää näyttämällä Tarja Cronberg ajamassa moottorivenettä ja kantamassa ostoksia honkahuvilaan.

Tarja Cronbergin ammattitaidon kuvaus vertautuu mielenkiintoisella tavalla sosiaalidemokraattien Arja Alhon paluuta politiikkaan kuvailevaan tekstiin ”On uskallettava ottaa riskejä”. Myös tässä tekstissä puhutaan suomalaisen yhteiskunnan ongelmista ja puutteista. Tarkempi luenta kuitenkin osoittaa, että Alhon mahdollisuus esiintyä yhteiskunnallisessa tilassa perustuu ennen muuta kahteen seikkaan. Ensinnäkin siihen, että hän on kirjoittanut median ja politiikan suhteita käsittelevän väitöskirjan, ja toiseksi hänen kokemuksiinsa Kanadan yhteiskunnasta ja erityisesti sen koulujärjestelmästä. Toisin sanoen Alhon poliittisen ammattitaidon taustalla on hänen henkilökohtainen arkensa, varsinkin kun myös väitöskirja perustuu osittain omiin kokemuksiin politiikan ja median suhteista.³⁰

Halosen, Cronbergin ja Alhon sekä monien muiden naispoliitikkojen henkilökuvien yhteinen piirre on se, että niissä hahmotellaan sellaista yhteiskuntajärjestystä, jolle ominaista on hyvinvointivaltio sekä huolenpito, yhteisöllisyys ja ihmissuhteiden arvostaminen rahan tai materian tavoittelun sijaan. Naispoliitikkojen henkilökuvien viestittämiä poliittisen sanoma ei ole juuri vuosikymmenien saatossa muuttunut. *Annan* julkaisemat naispoliitikkojen haastattelut tarjoavat naisille sellaista toimijuutta, jossa heidän tehtävänä on ylläpitää kansakunnan hyvinvointia, mikä konkretisoituu hyvinvointivaltiota ja kattavaa sosiaaliturvaa puolustavissa puheenvuoroissa. Ulkopoliitikkaa koskevissa puheenvuoroissa

²⁷ Halonen 2002, 3, 9.

²⁸ van Zoonen 2005, 91.

²⁹ Saari, Kirsikka ja Itkonen, Tiina. Kansanedustaja Tarja Cronberg: Syrjästä näkee selvemmin. *Anna* 14.8.2003.

³⁰ Mäkinen, Eija ja Kukkonen, Paula. Poliitiikkaan palannut Arja Alho: ”On uskallettava ottaa riskejä” *Anna* 16.4.2003.

naisten poliittinen toimijuus puolestaan saa muodon, jossa huolehditaan kansainvälisestä taloudellisesta epätasa-arvosta ja esimerkiksi naiskaupasta.³¹

Teksteissä ei kuitenkaan tarjota mahdollisuutta ajatella, että naisten poliittinen toimijuus saattaisi toteutua jollakin muulla yhteiskunnallisella tai poliittisella alueella kuin sosiaaliseksi- toriin, hyvinvointivaltioon tai työn ja perheen vaatimusten yhteensovittamiseen liittyvissä teemoissa. Naispoliitikkojen haastatteluiden näkökulmasta vaikuttaa siltä, että naispoliitiko ei voisi uskottavasti vaatia hyvinvointivaltion tuottamien palveluiden leikkaamista tai sosiaaliturvan tarveharkinnan kiristämistä. Ehkei *Annassa*, siis naistenlehdessä, olisi mahdollista esitellä naispoliitikon sellaisia yhteiskuntapoliittisia näkemyksiä, jotka eroaisivat olennaisesti naispoliitikoille tyypillisiksi mielletyistä mielipiteistä. Lehti antaa ymmärtää, että naispoliitikon sukupuoli ylittää poliittiset aatteet. Ikääntyvien naispoliitikkojen henkilökuvat uusintavat sitä naisille tarjottua kansalaisuutta, jonka mukaisesti heidän poliittinen toimintansa rajoittuu erityisesti hyvinvointivaltion ja sosiaalisektorin teemoihin³². Kyseessä on yhteiskunnallisen äitiyden 2000-luvulle päivitetty muoto.

2000-luvulla *Annassa* julkaistut vanhenevien naispoliitikkojen henkilökuvat ovat monitulkintaisia tekstejä. Ne ottavat avoimesti kantaa ikääntyvien naisten puolesta viestittäen, että vanhenevilla naisilla on sellaisia voimavaroja ja sellaista tietotaitoa, jota nuoremmilla naisilla ei välttämättä ole. Samalla nämä tekstit määrittävät sen, minkä ikäisillä naisilla keskustelu iän vaikutuksesta henkiseen suorituskykyyn voidaan aloittaa. Käytännössä jo 50-vuotiaiden naisen kohdalla on mahdollista miettiä, että mihin voimat jatkossa riittävät. Tietysti ikääntyvien naispoliitikkojen haastatteluissa painotetaan, ettei ikä ole rasite, mutta tämä argumentti samalla osoittaa myös yhteiskunnassa vallitsevan toisen käsityksen, jonka mukaan yli 50-vuotias nainen on iäkäs. Näitä kahta vastakkaista argumenttia ei *Annassa* julkaistuissa naispoliitikkojen henkilökuvissa ole ilmennyt ennen 2000-lukua.

Ikääntyvien naispoliitikkojen henkilökuvista on nähtävissä myös, että ikääntyminen tuo naispoliitikkojen kuvauksiin sellaisia vapauksia ja mahdollisuuksia, joita nuorempien naispoliitikkojen haastatteluissa ei ole. Kirjoituksissa kuvataan elämässään menestyneitä naisia, jotka ovat hankkineet vankan asiantuntemuksen omalla sektorillaan ja saavuttaneet merkittävän poliittisen aseman urallaan. Teksteissä käsitellään runsaasti yhteiskunnallisia kysymyksiä ja esitetään naispoliitikkojen mielipiteitä politiikasta. Ikääntyvien naispoliitikkojen haastatteluissa haastetaan sekä aikaisempien henkilökuvien konventioita että 2000-luvulla ilmestyneiden nuorten naispoliitikkojen haastatteluiden tyypillisiä piirteitä. Teksteissä väitetään, ettei naisen ruumiin puutteilla ole merkitystä julkisen viran hoitamiseksi, ettei naisten arjen täydy olla hallinnassa ja ettei naispoliitikon tarvitse välttämättä olla täydellinen äiti lapsilleen. Samasta vapaudesta kertonee se, että näissä kirjoituksissa jää enemmän tilaa esitellä kohteina olevien henkilöiden poliittisia mielipiteitä verrattuna esimerkiksi 2000-luvulla julkaistuihin nuorten naisten henkilökuviin. Täydellistä erontekoa aikaisempiin henkilökuvien konventioihin ei kuitenkaan synny, sillä haastatteluissa käsitellyt teemat – ruumiillisuus, arki ja äitiys – toistuvat edelleen, joskin nyt uudesta näkökulmasta.

Annan julkaisemat iäkkäiden naisten haastatteluista ilmenee kuitenkin myös se, millaisia rajoja ikääntyvien naispoliitikkojen vallalle asetetaan. Niissä varotaan antamasta haastattelun kohteesta radikaalia tai liian kovaluonteisen ihmisen kuvaa. Päinvastoin

³¹ Ulkopoliitikasta erityisesti: Lehtimäki, Riitta. Presidentti Tarja Halonen – Hyvinvointivaltio, työn paras ystävä. *Anna* 26.9.2002.

³² Ks. Nätkin 2002, 176–192.

ikäntyvienkin naisten kuvauksissa tasapainotellaan niiden ristiriitaisten odotusten kanssa, joita politiikassa toimivien naisten persoonallisuudelle asetetaan: pitäisi olla määrätietoinen ja asiantunteva, mutta samanaikaisesti myös pehmeä, sovinnollinen ja maltillinen.

Ikääntyvien naisten henkilökuviin sisältyvät yhteiskuntapoliittiset keskustelut 2000-luvulla tuovat vuosikymmenen tauon jälkeen uudelleen esille ajatuksen, että yhteiskunnan kehittämisessä tulisi ottaa voimakkaammin huomioon muut arvot kuin taloudellinen hyöty: yhteisöllisyys, sosiaaliturva, ihmisoikeudet ja tasa-arvo. Kymmenessä vuodessa näiden arvojen rinnalle on lisäksi tullut kansainvälinen solidaarisuus ja kehitysyhteistyö. Ikääntyvien naisten henkilöhaastatteluissa uusinnetaan siis vahvasti mielikuvaa naiskansalaisuudesta, joka vuosien varrella laajenee kattamaan uusia ulko- ja kansainvälispoliittisia teemoja.

V Neuvottelu sukupuolitetusta työnjaosta

Tutkimuksessani olen tarkastellut suomalaisen naistenlehden *Annan* julkaisemia poliitikkojen henkilökuvia vuosina 1975–2005 pyrkien vastaamaan kysymykseen, millä tavoin näissä neuvotellaan miesten ja naisten mahdollisuuksista ja rajoituksista osallistua politiikkaan.

Miespoliitikkojen henkilökuvien keskeiset piirteet

Tutkimusaineistossani on havaittavissa sekä muutosta että jatkuvuutta. Jatkuvuutta edustaa se havainto, että sukupuolittunut jako miesten yhteiskunnalliseen ja naisten yksityiseen elämäntilaan kulkee miltei muuttumattomana koko 30 vuoden ajanjakson läpi. Tämä ilmenee selvästi miespoliitikkojen henkilökuvista siten, että niissä miehet toimivat politiikassa vaivattomasti ja itsestään selvästi. Naispoliitikkojen henkilökuvissa sukupuolittunut jako näkyy siinä, että naiset joutuvat erityisesti ponnistelemaan kyetäkseen osallistumaan politiikkaan. Havainto osoittaa, että *Annan* henkilökuvissa miespoliitikko on ollut ja on edelleen poliittisen toiminnan normi. Tässä mielessä lehden julkaisemat poliitikkoja käsittelevät tekstit uusintavat valistuksen ajalta periytyvää mielikuvaa, että miehet kuuluvat luonnostaan yhteiskunnalliseen tilaan hoitamaan kansakunnan yhteisiä asioita.

Toki ne keinot, joilla miespoliitikot sijoitetaan yhteiskunnalliseen elämäntilaan, muuttuvat vuosikymmenestä toiseen. 1970-luvun jälkipuoliskolla miespoliitikkojen elämää tarkasteltiin useimmiten heidän puolisoitensa kautta ns. poliittisia perheitä käsittelevissä teksteissä. Näissä kirjoituksissa uusinnettiin sukupuolittunutta vastakkainasettelua tuottamalla mielikuvaa kodille ja perheelle omistautuneesta vaimosta ja toisaalta poliittiseen uraansa keskittyneestä miehestä.

1980-luvulle tultaessa *Annassa* muodostui toisentyypinen tapa käsitellä miespoliitikkojen toimintaa yhteiskunnallisessa tilassa. Nyt tekstit kohdentuivat selkeämmin nykyhetkeen ja miespoliitikot alkoivat kertoa itse omasta urastaan ja perheestään. Muutoksen taustalla vaikutti todennäköisesti poliitikkojen ja tiedotusvälineiden hierarkkisen suhteen lientyminen. Tämä merkitsi, että toimittajat saattoivat kirjoittaa aikaisempaa kriittisemmin poliitikoista. Mutta *Anna*-lehden näkökulmasta erottuu myös muutoksen toinen puoli: poliitikot saattoivat aikaisempaa luontevammin käyttää tiedotusvälineitä hyväkseen. Poliitikkoja ja politiikkaa alettiin käsitellä aikaisempaa monipuolisemmin, esimerkiksi yksityiselämän

näkökulmasta, minkä seurauksena myös miespoliitikkojen ajankohtaiset perhe-elämän kuvaukset muuttuivat mahdollisiksi. Silti kirjoitusten tuottama sukupuolten välinen perusasetelma ei muuttunut: kirjoitusten perusteella miehet kuuluivat itsestään selvän ja luontevan oloisesti yhteiskunnalliseen tilaan, mutta naisten tehtäväksi määrittyi kodin ja perheen hoitaminen sekä miehen tukeminen hänen yhteiskunnallisessa tehtävässään.

1990-luvulla *Anna* alkoi julkaista miespoliitikkojen haastatteluita ilman puolisoa tai perhettä. Olen tulkinut, että nämä kirjoitukset liittyvät poliitikkojen ja median suhteiden muutokseen 1980- ja 1990-lukujen taitteessa. 1990-luvulle tultaessa poliitikkojen ja toimittajien suhde muuttui edelleen vapaampaan suuntaan, mikä mahdollisti myös sellaisten miespoliitikkojen henkilökuvien julkaisemisen, joissa puoliso mainittiin korkeintaan ohimennen. Samalla kirjoitukset tuottivat mielikuvaa, että *Anna* alkoi 1990-luvulle tultaessa seurata kiinteämmin päivänkohtaista suomalaista sisäpolitiikkaa. Tuolloin lehti julkaisi henkilökuvia monista näkyvistä, korkeissa poliittisissa viroissa työskentelevistä miehistä, kuten esimerkiksi Iiro Viinasesta (kok), Pertti Salolaisesta (kok) ja Erkki Tuomiojasta (sdp).

Miespoliitikkoja kuvailevat tekstit edelleen tuottavat ja uusintavat mielikuvaa yhteiskunnallisesta tilasta miehille luontevana ympäristönä. Niissä puhutaan politiikasta ikään kuin se olisi ainoastaan miesten hallitsema elämänpiiri. Naispoliitikoista puhutaan vain vähän, mutta miehet esitetään kamppailemassa keskenään poliittisista saavutuksista. Kirjoitusten arvomaailma perustuu maskuliinisille ihanteille, joissa miehiltä edellytetään menestyksen saavuttamiseksi itsensä ja omien tarpeidensa kieltämistä. Pehmeys ja herkkyys tai toisista erottuminen ovat maskuliinisten arvojen maailmassa negatiivisia asioita, jotka asettavat miespoliitikon menestyksen vaaraan.¹ Kirjoituksissa toistuu maskuliinisten arvojen ja menestyksen ristiriitaisuus. Yhtäältä teksteissä kuvaillaan, miten miespoliitikot pyrkivät kukistamaan vastustajansa, mutta toisaalta menestys miesten maailmassa edellyttää muiden miesten hyväksyntää. Verrattuna saman aikakauden naispoliitikkojen henkilökuviin, miespoliitikkojen henkilökuvissa kiinnittää huomiota miten vaivattomasti miehet nousevat politiikkaan.

Kaikissa miespoliitikkojen elämää käsittelevissä kirjoituksissa ei kuitenkaan kuvailla heidän kamppailuaan muita miehiä vastaan. Jo 1980-luvun lopulla *Anmassa* julkaistiin ensimmäiset sellaiset tekstit, joissa miespoliitikkojen kautta käsitellään yhteiskunnallisia ongelmia tai naisten asemaa yhteiskunnassa. Myös näissä kirjoituksissa miesten sijoittuminen yhteiskunnalliseen tilaan on itsestäänselvyys, jota ei tarvitse erikseen selittää. Lisäksi tuotetaan vaikutelmaa, että miespoliitikoilla on sellaista yhteiskunnallista asiantuntemusta, joka antaa heille tilaa ja mahdollisuuden käsitellä ajankohtaisia poliittisia ongelmia, kuten esimerkiksi terveydenhuollon tilaa tai yleissivistyksen tasoa Suomessa. Yhteiskunnallinen asiantuntemus liitetään miehiin helpon ja yksinkertaisen tuntuisesti. Ero naispoliitikkojen haastatteluihin on selvä. *Annan* julkaisemien naispoliitikkojen henkilökuvien joukossa vuosina 1975–2005 ei ole sellaisia kirjoituksia, joissa naispoliitikolla olisi itsestään selvästi asiantuntemusta tai arvovaltaa käsitellä koko kansakuntaa askarruttavia yhteiskunnallisia kysymyksiä.

2000-luvulla *Anmassa* alettiin julkaista 1990-luvun kuvauksiin verrattuna toisentyypisiä miespoliitikkojen haastatteluita. Niissä tuotettiin vaikutelmaa miespoliitikoista, jotka ovat saavuttaneet liki täydellisen valta-aseman. Tekstit eroavat 1990-luvun alussa julkaistuista miespoliitikkojen henkilökuvista siinä, että niissä miespoliitikkoja ei näytetä kamppailemassa muiden miesten kanssa poliittisesta vallasta, vaan miespoliitikot ovat jo

¹ Jokinen 2010, 128–139; Connell 1995, 67–86.

saavuttaneet oman poliittisen uransa siihenastisen huipun. 2000-luvun miespoliitikkojen kuvauksia kuitenkin yhdistää edellisen vuosikymmenen henkilökuviin se, että molemmissa miehet sijoitetaan luontevasti yhteiskunnalliseen tilaan ja poliittisiksi toimijoiksi. 2000-luvun teksteille tyypillistä on myös mielikuvaa siitä, että kohteena oleva poliitikko kykenee vastaamaan yhteiskunnassa ilmeneviin ongelmiin ja kriiseihin. Näiden henkilökuviin laajempaan funktiona voi ajatella olevan tuottaa mielikuvaa siitä, että yhteiskunnalliset ja poliittiset ongelmat ja haasteet on mahdollista ratkaista: Suomi on hyvissä käsissä..

Sukupuolten asemaa käsittelevän neuvotteluprosessin näkökulmasta miespoliitikkoja kuvaavat tekstit ovat yksituumaisia. Ne tarjoavat vain yhdentyypistä mieskuvaa *Annan* lukijoille. Ihanteellinen mies on itsensä hallitseva ja määrätietoinen ihminen, joka käyttää valtaa luontevasti. Kirjoituksissa toki painotetaan, että miehilläkin on herkkä puolensa, mutta se ei muuta niiden perusasetelmaa: miehen tehtävä on tavoitella menestystä ja yhteiskunnallista valtaa, kykyä kontrolloida ympäristöään. 2000-luvulle tultaessa miespoliitikkojen henkilökuvat eivät muutu ainakaan pehmeämpään suuntaan, pikemminkin päinvastoin. Haastatteluissa miespoliitikoista tuotetaan vaikutelmaa, että he kykenevät täysin hallitsemaan itseään ja ympäristöään.

Poliittisista perheistä poliittisiin parisuhteisiin

Poliittisten perheiden kuvauksia on *Annassa* julkaistu miltei koko tutkimusajanjakson ajan. 1970-luvulla poliittisten perheiden kuvaukset uusintivat vanhaa perheideaalia, jossa aviomies toimii kodin ulkopuolella yhteiskunnallisessa tilassa ja aviovaimo puolestaan sijoittuu kodin ja lähimpien ihmissuhteiden muodostamaan yksityiseen elämänpiiriin. Kirjoitukset vetoavat mielikuvaan, jossa pariskunta muodostaa yhtenäisen miehen ja naisen muodostaman yksikön. Puolisot jakavat samat päämäärät työskennellen yhdessä, mutta toisiaan täydentäen. Vaimon tehtävänä näissä artikkeleissa on tuottaa sellainen yksityinen tila, johon yhteiskunnallisessa tilassa toimiva aviomies voi palata raskaan työpäivän jälkeen. Vaimo mahdollistaa aviomiehen tehokkaan työskentelyn politiikassa pitämällä huolta kodista ja sen tarjoamasta levosta ja rauhasta.

1980-luvun puolivälissä poliittisten perheiden kuvaukset katosivat *Annan* sivuilta, mutta palasivat takaisin 1990-luvun alussa. Uudet kirjoitukset erosivat aikaisemmista *Annan* julkaisemista kuvauksista ennen muuta siinä, että niissä painotettiin aikaisempaa voimakkaammin romanttisen rakkauden ideaalia: voimakasta, suorastaan kohtalonomaista kahden yksilön välistä yhteyttä. Tietysti myös 1970-luvulla julkaistuissa poliittisten perheiden haastatteluissa luotiin vaikutelmaa, että puolisot välittävät toisistaan. Tämä tehtiin kuitenkin epäsuorasti ja vaivihkaisesti kuvailemalla pariskunnan yhdessäoloa ja yhteisiä ponnistuksia vuosien varrelta.

1990-luvulla mielikuvaa voimakkaasta rakkauden kokemuksesta sen sijaan tuotettiin avoimesti ja monella tavalla. Aikaisemmista poliittisten perheiden haastatteluista poiketen kirjoituksissa palataan nuoruuden voimakkaisiin tunnekuuhuihin ja annetaan kummallekin puolisolalle tilaisuus kertoa suhteestaan vastakkaiseen osapuoleen. Samalla tekstit muuttuvat perhekuvauksista parisuhdekuvausiksi ja niiden sävy ja sisältö muuttuvat intiimeiksi: painopisteenä ei ole enää miehen työ politiikassa, vaan kahden ihmisen läheinen suhde. Samasta asiasta kertoo myös se, että lapset ja heidän hoitoonsa liittyvät seikat jäävät kirjoituksista pois.

Parisuhdehaastatteluissa esitetään romanttisen rakkauden ideaalin luonnollisena seurauksena avioliittoa. Tämä jakaa sukupuolten velvollisuudet siten, että naiset kantavat päävastuun yksityisestä elämämpiiristä ja miehet keskittyvät työhönsä politiikassa. Tässä suhteessa 1970-, 1980- ja 1990-luvun poliittisten perheiden kuvaukset muistuttavat toisiaan paljon. Ne kaikki neuvottelevat patriarkaattina tunnetun perhe- ja yhteiskuntarakenteen tulkinnan kanssa. Patriarkaattiteorioiden mukaan sukupuolten välinen työnjako on jaettu siten, että nainen vastaa perheessä reproduktiivisesta työstä: lasten kasvatuksesta ja kodinhoitoon liittyvistä velvollisuuksista. Miesten tehtäväksi työnjaossa lankeaa yhteiskunnallisten tehtävien hoitaminen kodin ulkopuolella. Puolisoiden keskinäinen työnjako toistuu yhteiskunnassa siten, että miehet ryhmänä saavat tilaisuuden nauttia yhteiskunnalliseen toimintaan liittyvästä vallasta, arvostuksesta ja taloudellisista resursseista, kun taas kodista päävastuun kantavat naiset joutuvat tyytymään vähempään. Poliittisten perheiden ja pariskuntien haastattelut viestittävät, että sukupuolten tehtävät ovat toisensa poissulkevia ja toisiaan täydentäviä siten, että lopputulos on koko yhteiskunnan kannalta parempi. Mies voi keskittyä täydellisesti yhteiskunnallisen kutsumuksensa toteuttamiseen samalla kun nainen hoitaa yhteiskunnan jatkuvuuden kannalta olennaiset lasten kasvattamiseen ja kodin hoitamiseen liittyvät tehtävät.² Näihin naisten velvollisuuksiin liitetään *Annassa* kiinteäksi osaksi myös kansakunnan moraalisen selkärangan pystyssä pitäminen ja vahvistaminen.

Annassa 1990-luvulla julkaistut poliittisten perheiden haastattelut osoittavat kuitenkin myös, millä tavoin ne neuvottelevat olemassa olevien arvojen ja asenteiden kanssa yhtäältä uusinta perinteisiä normeja ja toisaalta haastaen ja kyseenalaistaen niitä. Poliitikkojen poliitikkojen ja heidän perheidensä haastattelut toistuvat muutaman vuoden ajan tietyssä muodossa, kunnes kirjoituksiin haetaan jotain uutta ja erilaista näkökulmaa. Tämän uuden ja erilaisen näkökulman tuottaminen johtaa prosessiin, jossa kirjoitusten alkuperäinen viesti muuttuu parissa vuodessa ja tuloksena on lähtökohtaan verrattuna täysin uusi juttutyyppi.

Muutos näkyy siinä, että 1990-luvun alun parisuhdekuvaukset ovat vielä melko perinteisen tuntuisia: niissä haastatellaan menestynyttä miespoliitikkoa ja hänen vaimoaan, kerrotaan puolisoiden rakkaudesta ja siitä, miten vaimo on pyyteettömästi tukenut miehensä työtä. 1990-luvun puoliväliä lähestyttäessä *Anna* alkoi kirjoittaa perheistä, joissa nainen tekee näyttävää uraa politiikassa. Vaikka näiden kirjoitusten peruskaava on pintapuolisesti sama kuin sellaisissa poliittisten perheiden haastatteluissa, joissa aviomies toimii politiikassa, on lopputuloksena kuitenkin teksti, joka sisältää aivan toisentyypisen sanoman kuin edeltäjänsä. Myös näissä uudentyypisissä kirjoituksissa kuvaillaan avioparin rakkautta sekä painotetaan, että ”tavallista” työtä tekevä aviopuoliso tukee politiikassa työskentelevän puolisonsa uraa, mutta samalla kirjoitukset sisältävät myös toisenlaisen viestin: Naispoliitikon ura on ikään kuin uhka avioparin yhtenäisyydelle ja rakkaudelle. Jotta puolisoiden suhde säilyisi, aviomiehen täytyy hyväksyä vaimon työskentely politiikassa. Näin *Annan* julkaisemat pariskuntien haastattelut uusintavat mielikuvaa siitä, että mies on yhteiskunnallisen tilan toimijan normi ja nainen on tästä poikkeus.

Poliittisten perheiden haastatteluihin laadittu asetelma kertoo kuitenkin myös siitä *Annan* julkaisemien artikkeleiden toistuvasta piirteestä, että kirjoituksissa sekä uusinnetaan aikaisempia arvoja ja asenteita että haetaan mahdollisuuksia kyseenalaistaa ja pohtia niitä. Kun *Annan* kirjoituksissa ilmaistaan käsitys, että naispoliitikko tarvitsee miehensä luvan toimiakseen yhteiskunnallisessa tilassa, se voidaan tulkita kahdella tavalla: yhtäältä

² Veijola & Jokinen 2001, 91–95; Liljeström 1996, 111–114.

se uusintaa vallitsevia arvoja ja asenteita, mutta toisaalta se pakottaa toimittajat ja lukijat pohtimaan näiden mielekkyyttä.

Poliittisten perheiden haastatteluissa on erityisen hyvin nähtävissä se prosessi, jonka seurauksena kirjoituksiin sisältyvät arvot ja asenteet ovat vähitellen muuttuneet. Muutaman vuoden kuluessa alkuperäinen ristiriita ei enää riitä tekstien kantavaksi voimaksi, vaan sitä täytyy muuttaa tai koko tekstityyppi täytyy jättää lehdestä pois. 1990-luvun puoliväliin tultaessa poliittisten perheiden elämää esittelevien tekstien määrä väheni olennaisesti. Vaikuttaa siltä, että se arvo- ja asennemaailma, jota kirjoitukset uusinsivat ja purkivat, ei enää ollut ajankohtainen. Miespoliitikkojen perheiden esittelyihin sisäänkirjoitettu patriarkaalinen perhemalli alkoi todennäköisesti vaikuttaa aikansa eläneeltä, vaikka sitä oli pyritty tukemaan tunteikkaalla kuvauksella avioparin rakkaudesta. Toisaalta sellaisetkin poliittisten perheiden kuvaukset, joissa vaimo teki poliittista uraa, alkoivat ilmeisesti menettää teräänsä: kirjoituksiin laadittu viesti siitä, että aviomiehet kuitenkin hyväksyvät vaimojensa työn yhteiskunnallisessa tilassa, alkoi tuntua ajastaan jälkeen jääneeltä. Lopputuloksena oli, että uudelle vuosituhanneelle tultaessa *Annassa* julkaistiin enää muutamia poliittisten perheiden kuvauksia ja keskityttiin julkaisemaan yksinäisten poliitikkojen – niin miesten kuin naistenkin – henkilöhaastatteluja.

Annan julkaisemien henkilökuvien tarkastelu neuvotteluprosessin näkökulmasta antaa yhden vastauksen siihen, miksi naistenlehtien arvomaailma vaikuttaa kovin konservatiiviselta. Naistenlehtien tarjoama maailmankuva onkin pitkään ärsyttänyt niitä analysoineita tutkijoita.³ *Annan* julkaisemat poliitikkojen haastattelut eivät poikkeakaan konservatiivisesta linjasta. Ne eivät näytä seuranneen vuosina 1965–1975 sukupuolten suhteissa tapahtunutta muutosprosessia, jonka lopputulosta Raija Julkunen on kutsunut uudeksi sukupuolisopimukseksi. Uuden sukupuolisopimuksen myötä perheissä siirryttiin kahden elättäjän malliin eli kumpikin puoliso saattoi käydä ansiotyössä.⁴ Vielä 1990-luvun alussa *Annassa* julkaistut poliittisten perheiden haastattelut toistivat kuitenkin sellaisia arvoja ja normeja, joiden mukaan avioliitossa mies toimii yhteiskunnallisessa tilassa ja nainen huolehtii yksityisestä elämänpöydästä tavoitteenaan miehen poliittisen uran tukeminen. Vaikka näissäkin kirjoituksissa vaimot käyvät työssä, heidän työpaikkansa on selvästi toisarvoinen suhteessa puolison työhön, ja tekstit tuottavat vaikutelmaa, että miehen poliittisen työn auttaminen on naisille tärkeämpi kutsumus kuin oma ammatti. Samantapaisia arvoja toistettiin myös sellaisissa poliittisten perheiden haastatteluissa, joissa poliitikko on perheen vaimo. Annettiinhan niissä ymmärtää, että naisen osallistumien yhteiskunnalliseen tilaan edellytti miehen hyväksyntää.

Henkilökuvien konservatiivisuutta voi selittää sillä, että niissä käsitellään yhteiskunnan poliittista tilaa tai poliittista toimintaa. Kuten Susan Okin on todennut, yhteiskunnan voi jakaa monella eri tavalla, mutta yhteistä näille tavoille on, että valtioon ja sen hallintaan liittyvä toiminta ovat erityisen kaukana yksityisestä elämänpöydästä. Yksityinen ja valtiollinen tila muodostavat toinen toistensa vastakohtat ja yhteiskunnalliset ääripäät.⁵ Koska analysoimani kirjoitukset käsittelevät juuri tähän valtiolliseen toimintaan osallistuvia miehiä ja naisia, on näissä artikkeleissa todennäköisesti erityisen voimakkaasti näkyvissä sukupuolittunut jako miehelle luonnollisena nähtyyn yhteiskunnalliseen tilaan ja naisille luontevampana miellettyyn yksityiseen tilaan. *Annassa* ilmenee, että Julkusen hahmotte-

³ Naistenlehtien tutkijoiden ajatuksista nais- ja mieskuvan uusintamisesta. Ks. Siivonen 2006, 226–243.

⁴ Julkunen 1994.

⁵ Okin 1998, 117–119.

lema uusi sukupuolisopimus on edennyt eri yhteiskunnan sektoreille eri vauhdilla ja saavuttanut viimeisenä selkeimmin miehille luontevaksi nähdyn alueen eli valtiollisen poliittisen toiminnan sektorin. Tästä samasta yhteiskunnallisuuden aste-eroista kertoo myös se, että useimmissa länsimaissa naiset ovat saaneet taloudellisen toimintaan ja elinkeinon harjoittamiseen liittyvät oikeudet ennen poliittisia oikeuksia.⁶

Toinen tapa ymmärtää naistenlehti *Annan* julkaisemien kirjoitusten konservatiivisuutta on tarkastella niissä ilmeneviä arvoja ja asenteita neuvotteluprosessina, joka pyrkii muuttamaan olemassa olevaa sukupuolijärjestelmää. Neuvotteluprosessin näkökulmasta käy ilmi, että jopa hyvin konservatiiviselta vaikuttavat tekstit voivat olla osa ketjua, joka muutamassa vuodessa johtaa uuteen juttutyyppiin, eikä ole enää helppoa tunnistaa sen alkuperäistä lähtökohtaa. Jos ottaa huomioon kirjoituksen ja lukijan välillä vaikuttavan dynaamisen vuorovaikutussuhteen, voi nähdä, että kaikkein konservatiivisimmat tekstit saattavat kaikkein voimakkaimmin kyseenalaistaa olemassa olevat normit ja arvot, sillä kärjekkäimmät artikkelit tuovat selkeimmin julkisen keskustelun kohteeksi esittämänsä arvot ja asenteet. Aineistoni ensimmäisissä, 1970-luvun puolivälissä julkaistuissa poliittisten perheiden haastatteluissa miespolitiikan uran ensiarvoisuus oli täydellinen itsestäänselvyys. Toisaalta, näidenkin kirjoitusten ääneen lausuttuna tavoitteena oli tuoda esille se seikka, että menestyvän miespolitiikan vaimolla oli oma tärkeä roolinsa kulissien takana. Jo sen seikan toteaminen ääneen, että vaimolla on rooli miehen poliittisessa menestyksessä, on tuonut julkisen keskustelun ja arvioinnin kohteeksi sen, onko tämä paras mahdollinen sukupuolten välinen työnjako.

Politiikan kaksijakoinen kansalaisuus

Myös naispoliitikkojen elämää käsittelevät tekstit *Anmassa* kertovat sukupuolten toimintakenttiä koskevasta neuvotteluprosessista. Vaikka naispoliitikkoja käsittelevien tekstien muoto on vuosien varrella muuttunut huomattavasti, niin kirjoitusten perusteella naisten poliittiseen osallistumiseen sisältyvä keskeinen ongelma ei kuitenkaan ole muuttunut: naisen ruumis näyttää edelleen olevan sellaisenaan soveltumaton politiikassa toimimiseen. Sen ”puutteita” täytyy kirjoituksissa selittää ja korjata eri tavoin. 1970-luvulta 2000-luvulle *Annan* julkaisemat henkilökuvat ovat tarjonneet erilaisia ratkaisuja tähän ”ongelmaan”.

1970-luvulla naisen ruumiin soveltumattomuus yhteiskunnallisessa tilassa toimimiseen ilmeni artikkeleissa ennen muuta kahdella tavalla. Se näkyi suoraan siinä, että naispoliitikkojen pukeutumista, syömistä ja kampaajalla käyntiään seurattiin tarkkaan. Toisaalta se ilmeni myös epäsuorasti siinä, että kirjoituksissa kannettiin huolta naiskansanedustajien tai -ministereiden yksityisen elämänpiiriin tapahtumista. 1970-luvulla julkaistuista naispoliitikkojen henkilökuvista syntyy vaikutelma, että naisten koti ja perhe – siis yksityinen elämänpiirinsä – oli vaarassa joutua sekasorron tilaan, kun naiset keskittyivät työhönsä politiikassa.

1980-luvun alussa naisten ruumiillisuuteen liitetyt mielle yhtymät pyrittiin kääntämään naisten yhteiskunnallisen osallistumisen voimavaraksi. *Annan* naispoliitikkoja käsittelevissä teksteissä naisten ruumiisiin liitettiin mielikuva, että nainen luonnostaan sopivampi puolustamaan rauhaa, koska hän kykenee synnyttämään. Kylmän sodan kiristyneessä ilmapiirissä politiikassa toimiviin naisiin liitettiinkin toiveita siitä, että he kykenisivät vas-

⁶ James 2003, 496–497.

tustamaan suurvaltojen kilpavarustelua. Samalla kirjoituksissa argumentoitiin, että koska nainen on ”luonnostaan” kasvattanut lapset ja hoitanut kodin, on hänellä sellaista kokemusta yksityiseen elämänpiiriin kuuluvasta arkielämästä, jota miehellä ei ole. Kirjoitukset uusinsivat sukupuolijärjestelmää, jonka mukaan naisilla ja miehillä on erilaiset, toisensa poissulkevat ja toisiaan täydentävät elämäkokemukset. Naisten tulisi osallistua politiikkaan – argumentoitiin *Annan* haastatteluissa – jotta sinne saataisiin kummankin sukupuolen ainutlaatuinen kokemus yhteiskunnasta ja elämästä.

1980-luvun alkupuolen naispolitiikkoja käsittelevät artikkelit eivät yrittäneet välttää tai purkaa sukupuolten välistä dikotomiaa, jossa mies näyttäytyi kovan politiikan, kuten ulko-, talous- tai puolustuspolitiikan, edustajana. Päinvastoin 1980-luvun alun naispolitiikkoja käsittelevät kirjoitukset ammensivat ajattelutavasta, jossa naisten kokemus yksityisestä elämänpiiristä sekä heidän luonnollisena nähty taipumuksensa hoivaamiseen nostettiin perusteeksi osallistumiselle politiikkaan. Aikakauden haastattelut sisältävät ajatuksen, että yhteiskunnallinen tila on vajavainen ilman naisten kokemusta ja ajattelutapaa. Kirjoitukset pyrkivät muokkaamaan aikaisempaa sukupuolijärjestystä siten, että sukupuolten välinen dikotomia ei asettuisi yhteiskunnallisen ja yksityisen tilan väliin, vaan että yksityinen elämänpiiri ikään kuin siirtyisi yhteiskunnallisen tilan sisään. Näin politiikkaan muodostuisi naisille sopiva ja luonteva vastuualue, johon kuuluisivat huoleen ja hoivanpitoon liittyvät yhteiskunnalliset kysymykset, ennen muuta sosiaaliseksiin ja hyvinvointivaltion palveluihin liittyvät asiat.

Ajatus naisille luontevista tai erityisen sopivista yhteiskunnallisista kysymyksistä ei ollut uusi. *Annan* julkaisemissa naispolitiikkojen henkilökuissa näkyy 1980-luvun alusta alkaen ajatus naiskansalaisuudesta, joka oli 1800- ja 1900-luvun taitteessa muodostunut käsitys siitä, millainen yhteiskunnallinen toiminta on naisille sopivaa ja mahdollista. 1800-luvun jälkipuoliskolla, kansakunnan rakentamisen vuosina, naisille sopivaksi katsottu paikka rajattiin yksityiseen elämänpiiriin, lasten kasvattamiseen, kodista huolehtimiseen sekä perheen moraalien ylläpitämiseen. 1900-luvun alussa tämä ajattelutapa kehittyi muotoon, jossa politiikassa toimivat naiset huolehtivat erityisesti väestöpolitiikkaan, väestön uusintamiseen sekä sen terveyteen ja hyvinvointiin liittyvistä kysymyksistä. Hyvinvointivaltion rakentamisen kaudella erityisesti 1960-luvulta eteenpäin yhteiskunnallinen äitiys saa jälleen uutta sisältöä, joka edelleen liitettiin naisen ruumiin kykyyn synnyttää ja tuottaa uutta elämää. Tuolloin naispolitiikkojen velvollisuudeksi lankesi hyvinvointivaltion toiminnoista huolehtiminen.⁷

Annassa 1980-luvulla julkaistuissa naispolitiikkojen henkilökuissa on mahdollista nähdä historialliset juuret naiskansalaisuutena tunnettuun ilmiöön. On kuitenkin kiintoisaa, että naiskansalaisuus ei näkynyt vielä 1970-luvulla lehdessä julkaistuissa naispolitiikkojen henkilökuissa. Esimerkiksi Pirkko Työläjärven haastattelut eivät selitä, miksi juuri naisten laajempi osallistuminen politiikkaan tai naisten mielipiteiden huomioon ottaminen olisi yhteiskunnallisen kehityksen kannalta tärkeää. Perustelu, että naisten tulisi saada äänensä kuuluviin, koska heillä on arkielämän kokemusta tai koska he ovat luonnostaan huolehtiviaisia olentoja ja sen seurauksena miehiä parempia sosiaaliseksiin liittyvissä kysymyksissä, tulee *Annan* julkaisemiin henkilökuviin vasta 1980-luvulla.

Naiskansalaisuuden puuttumista teksteistä voi selittää ajan radikalisoituneella ilma-
piirillä, jossa politiikassa toimivan naisen naisellisuuden painottamisella ei nähty arvoa.

⁷ Sulkunen 1987. Ritva Nätkin on omista kirjoituksistaan painottanut naisten äitiyden yhteyttä siihen, millaiset tehtävät on yhteiskunnassa mielletty heille luonteviksi ja sopiviksi. Nätkin 1997.

1970-luvulla Suomessakin heränneen feministisen liikkeen tavoitteena oli sukupuolten välisten valta-rakenteiden purkaminen, jolloin naisten ja miesten ”luonnollisina” nähtyjen erojen korostaminen ei todennäköisesti vaikuttanut mielekkäältä. Toisaalta, kuten Tuula Juvonen on todennut, yhteiskunnallisten valtarakenteiden purkaminen ei ollut mahdollista ilman henkilökohtaista voimaantumisen kokemusta: ajatusta siitä, että naisuus sisältää voimavaroja, joiden avulla naisten yhteiskunnallisen aseman parantaminen on mahdollista.⁸

1980-luvulta lähtien *Annan* julkaisemat naispoliitikkojen henkilökuvat ovat pyrkineet neuvottelemaan naispoliitikoille erityistä subjektipositiota. Ne tuottavat mielikuvaa naisille luontevana esitetystä poliittisesta asemasta, joka asettuu vastakohtaksi miehisenä ja perinteisenä nähdylle poliittiselle subjektuudelle. Poliittisella subjektuudella tarkoitetaan asemaa, joka tarjoaa henkilölle mahdollisuuden näyttäytyä aloitteellisena ja itsenäisenä tahona politiikan määrittelyssä. Mahdollisuus olla julkisuuden poliittinen subjektu kietoutuu erottamattomasti siihen, millaisia poliittisia aloitteita yksilö voi uskottavasti julkisuudessa esittää.⁹ Subjektuus siis samanaikaisesti rajoittaa ja mahdollistaa yksilön esiintymisiä politiikan julkisuudessa. Naistenlehti *Annassa* tämä ilmiö näkyy siten, että se on 1980-luvulta lähtien pyrkinyt tuottamaan sellaista poliittista subjektuutta, johon se on liittänyt naisille luonteviksi nähtyjä arvoja ja asenteita. 1980-luvulla naisille tyypillisenä esitetyn politiikan sisältönä olivat rauhantyö ja sosiaalisektorin kysymykset sekä vuosikymmenen loppua kohti myös ympäristöaate.

Uudenlaisen naisille luontevana esitetyn poliittisen subjektuuden määrittely perustui arvoiltaan ja asenteiltaan naiskansalaisuudelle, mutta sen tavoitteena oli laajentaa naisten sopivaksi nähtyä yhteiskunnallisen toiminnan piiriä politiikassa sekä lisätä heidän vaikutusvaltaansa politiikassa ylipäätään. Kirjoitukset väittivät, että naisilla on yhteisiä kokemuksia, jotka erottavat heidät miehistä sekä yhteisiä tavoitteita, joita heillä on oikeus ajaa. Tekstit perustuivat ajatukseen, että on olemassa politiikan alue, jossa naiset ovat luonnostaan parempia ja pätevämpiä kuin miehet ja että heillä sen vuoksi on oikeus osallistua poliittiseen päätöksentekoon. Heillä on oikeus olla aloitteellisia, määrittää poliittisia ongelmia ja miettiä niihin ratkaisuja. *Annan* hahmottelema naisten poliittinen subjektuus ei kuitenkaan pyrkinyt sukupuolijärjestelmän murtamiseen vaan sen muokkaamiseen. Naisten poliittinen subjektuus, sellaisena kuin lehti toi sitä esille, asettui miesten poliittiseen subjektuuden vastakohtaksi.

Annan julkaisemat naispoliitikkojen henkilökuvat alkoivat 1980-luvun lopulta lähtien laajentaa aikaisempaa voimallisemmin naisille sopivaksi nähdyn poliittisen toiminnan kenttää. Käytännössä tämä tarkoitti, että teksteihin tuli aikaisempaa kärjekkäämpi sävy. Niissä ryhdyttiin kuvaamaan menestyviä naispoliitikkoja, joiden uran nousuun ladattiin suuria odotuksia sukupuolten välisen yhteiskunnallisen tasa-arvon toteutumisesta. 1980-luvun jälkipuoliskon haastatteluissa voi kuitenkin nähdä saman piirteen kuin kymmenen vuotta aikaisemmin julkaistuissa henkilökuissa: naisen menestys yhteiskunnallisessa tilassa johtaa teksteissä herkästi yksityisen elämänpiirin ongelmiin. Kirjoituksissa tuotettiin vaikutelmaa, että pukeutuminen, syöminen ja nukkuminen ovat haasteita naispoliitikoille.

1990-luvun alussa *Annassa* alettiin julkaista sellaisia naispoliitikkojen henkilökuja, jotka aikaisempaa selvemmin vetosivat sankaruuden tarinamalliin. Kirjoituksissa esitetään nainen, joka omalle aatteelleen uskollisena ja vastoin käymisistä välittämättä tekee työtä paremman maailman puolesta. Poliittisen sankaruuden tarinamallilla on sukupuolittunut

⁸ Juvonen 2010, 266–271.

⁹ Subjektin käsitteestä ks. Kosonen 1996, 179–206.

ulottuvuus, sillä se toistaa maskuliinisen ihanteen mukaista kuvaa miehestä, joka tekee työtä nöyränä ja hellittämättä saavuttaen lopulta mainetta ja kunniaa. Olennainen osa median tuottamaa poliittista sankaruutta on, että poliitikko toteuttaa lähetystehtävää. Hän edustaa uusia arvoja ja asenteita, jotka ympäröivän yhteisön tulisi omaksua menestyäkseen. *Annassa* sellaisia arvoja olivat ympäristöarvot ja sukupuolten tasa-arvo. Nämä arvot kietoutuivat yhteen Suomessa vallinneen taloudellisen laman aikaansaamaan henkiseen kriisiin, jonka *Annassa* tulkittiin johtuvan materialististen arvojen ylikorostamisesta. Lehdessä tuotettiin mielikuvaa uusien ja vanhojen arvojen vastakkainasettelusta, jossa aikaisempia arvoja leimasi materialistisuus ja uusia arvoja ympäristöstä huolehtiminen, inhimillisyyden ja tasa-arvo. *Annan* mukaan naisten uskottiin edustavan enemmän jälkimmäisiä.

1990-luvun alun naisten sankaruuden kuvaamisen tarkoituksena ja tavoitteena tulkitseen olleen suomalaisen yhteiskunnan vieminen uuteen aikaan, jolle olisivat ominaisia uudistuneet arvot: sukupuolten välinen tasa-arvo sekä pehmeämmät ympäristöä ja ihmisten henkistä hyvinvointia korostavat arvot. Tässä mielessä 1990-luvun ensimmäisen puoliskon henkilökuvat pyrkivät viemään sukupuolten suhteista käydyn neuvottelun aikaisempaa pidemmälle. *Annan* julkaisemissa menestyvien naispoliitikkojen henkilökuvissa hyödynnettiin sellaista poliittisen sankaruuden tarinamallia, joka aiemmin ja muissa yhteyksissä oli ollut leimallisesti miespoliitikoista puhumisen ja kirjoittamisen tapa. Nyt henkilökuvissa pyrittiin murtamaan rajoja, joita mies- ja naispoliitikoista kirjoittamisessa oli aikaisemmin ollut. Ehkäpä juuri tästä syystä *Annan* julkaisemat naispoliitikkojen sankaruuden kuvaukset eivät kuitenkaan jatkuneet 1990-luvun puoliväliä pidemmälle. Ilmeisesti ne eivät vaikuttaneet uskottavilta tai eivät saaneet odotettua vastakaikua. Myöskään henkilökuvissa ennakoitu uusi poliittinen kulttuuri ei tuntunut tulevan aivan niin nopeasti ja voimakkaasti, kuin *Annan* lehtijuttujen perusteella saattoi ajatella. Päinvastoin naiskansanedustajien määrä kääntyi ensimmäistä kertaa sitten 1970-luvun laskuun vuoden 1995 eduskuntavaaleissa.

Annassa muodostui 1990-luvun lopussa kolme erilaista tapaa kertoa naispoliitikoista: nuorten menestyneiden naisten henkilökuvat, ikääntyvien naispoliitikkojen haastattelut ja naispoliitikkojen tappioita tai vastoinkäymisiä kuvailevat tekstit. Yhteistä näille tavoille on, että niissä kaikissa suhtaudutaan kannustavasti naisten menestykseen. Toisaalta myös niissä kommentoidaan naisten ruumiillisuuden sopivuutta yhteiskunnallisessa tilassa toimimiseen. Nuorten menestyvien naisten henkilökuvissa korostetaan, että naiset kykenevät hallitsemaan ruumistaan miltei täydellisesti. Teksteissä vakuutetaan, että nuorten naisten yksityisen elämä piiri on yhtäläillä täydellinen kuin heidän kykynsä hoitaa vaativat yhteiskunnalliset velvoitteet. Samaan hengenvetoon kirjoituksissa painotetaan, että he ovat luonteeltaan empaattisia ja mukavia, vaikka hallitsevatkin poliittisen pelin kuviot ja pystyvät antamaan tasaveroisen vastuksen puolueensa miehille.

Ikääntyvien naispoliitikkojen henkilökuvissa puolestaan todistellaan, ettei heidän ruumiinsa heikkouksilla tai puutteilla ole merkitystä heidän julkisen viranhoitonsa näkökulmasta. Teksteissä ruumiin vajavaisuuksille on varaa jopa nauraa, ja nainen voi saavuttaa korkean yhteiskunnallisen aseman ruumiinsa väitetyistä vajavaisuuksista huolimatta. Ikääntyminen tarjoaa naispoliitikoita käsitteleville teksteille enemmän tilaa neuvotella niistä konventioista, jotka rajoittavat naispoliitikkojen poliittisen toiminnan kuvausta. Ikääntyminen näyttää myös helpottavan yhteiskuntapoliittisten aiheiden nostamista esille *Annan* haastatteluissa.

Luovuttaneiden tai vastoinkäymisiä kokeneiden naispoliitikkojen elämää kuvailevissa teksteissä muistutetaan, ettei periksi antaminen ole kaiken loppu ja kannustetaan yrittä-

mään uudelleen. Teksteissä puhutaan paljon lasten aiheuttamasta haasteesta naisten osallistumiselle politiikkaan. Jos aikaisemmin puolison suhtautuminen naispoliitikon uraan oli ongelma, niin nyt se oli lasten kasvatus ja äitiyteen kohdistetut odotukset. Tässäkin ilmenee *Annan* sivuilla käyty neuvottelu siitä, millaisin ehdoin naisten poliittista osallistumista voidaan kuvata. Lehdessä on useita haastatteluita, joiden keskeinen viesti oli, ettei kunnianhimoista poliittista uraa ole mahdollista yhdistää pienten lasten hoitamiseen. 2000-luvulla tapa kuvata äitiyttä sai erilaisen sävyn. Nyt korostettiin, että pienten lasten vanhemmuus ei ole pelkästään mahdollista, vaan vanhemmuus suorastaan auttaa tai kouluttaa naispoliitikoita suorittamaan työtehtävänsä entistä paremmin. Äärimmillään kirjoituksissa tuotetaan mielikuvaa, että nainen voi samanaikaisesti olla kaikki vaatimukset täyttävä äiti ja tehokas poliittinen uraohjus.

Henkilökohtainen julkisuus on politiikkaa

Annan vuosina 1975–2005 julkaisemat poliitikkojen henkilökuvat kertovat monesta eri näkökulmasta, millä tavoin henkilökohtainen on poliittista. Ensinnäkin poliitikot ovat pyrkineet oman julkisuuskuvansa kiillottamiseen kertomalla henkilökohtaisesta elämästään. Omista kokemuksista on siis tullut poliittisia siinä mielessä, että niiden nähdään tukevan poliitikon julkista kuvaa ja kansansuosiota. Yksityiselämään liittyvä julkisuus on kuitenkin kohdellut miehiä ja naisia hyvin eri tavalla. Miespoliitikoille yksityiselämän julkisuus on suonut tilaisuuden korostaa heidän perhearvojaan ja suhdettaan puolisoon. Naispoliitikoille henkilökohtaisen elämän julkisuus on merkinnyt ennen muuta sen pohtimista, miten koti ja lapset hoidetaan kiireisen työn ohessa. Toisaalta naisten poliittiseen osallistumiseen liittyvät asenteet eivät todennäköisesti olisi voineet muuttua ilman naisten yksityiselämän julkisuutta.

Henkilökohtaisen poliittisuus näkyy myös siinä, että *Annan* henkilökuviissa on keskusteltu naisten ruumiin sopivuudesta politiikkaan. Kolmenkymmenen vuoden aikana lehden artikkelit ovat pyrkineet eri keinoin ratkaisemaan sen jo valistuksen ajalta periytyvän vastakkainasettelun, jonka mukaan naisen ruumis ei sovellu yhteiskunnalliseen tai poliittiseen osallistumiseen.¹⁰ Neuvotteluprosessin näkökulmasta vuodesta 1975 vuoteen 2005 *Annassa* julkaistut naispoliitikkojen haastattelut ovat sekä artikuloineet naisruumiiseen liitetyt ongelmat ääneen että pyrkineet ratkaisemaan ne kullekin aikakaudelle mahdollisella tavalla. Voi tietysti pitää pettymyksenä sitä, että kolmenkymmenen vuoden aikana naisten ruumiillisuuden ja yhteiskunnallisessa tilassa toimimisen ongelmia ei ole kyetty ratkaisemaan, vaan haasteet ovat edelleen olemassa. Toisaalta ei pidä väheksyä sitä, että naisten ruumiiseen ja naisten poliittiseen osallistumiseen yhdistettyihin ristiriitoihin on löydetty yhä uusia ratkaisumuotoja vuosikymmenestä toiseen. Tästä näkökulmasta katsottuna *Annan* sivuilla käyty neuvotteluprosessi kertoo merkittävästä yhteiskunnallisesta ja kulttuurisesta muutoksesta: naisten ruumiillisuuteen liitetyt käsitykset eivät enää välttämättä rajaa heitä pelkiksi poliittisen toiminnan objekteiksi. Naisten ruumiiseen liitetyt käsitykset voidaan ylittää ja ratkaista niin, että naiset voivat osallistua yhteiskunnallisessa tilassa toimimiseen miesten rinnalla.

Annan julkaisemista naispoliitikkojen henkilökuviista onkin mahdollista nähdä, että naisten ruumiillisuus voidaan tulkita myös resurssina, joka mahdollistaa politiikassa toi-

¹⁰ Valistuksen aikana muodostuneen sukupuolitetun kansalaisuuden käsitteestä. Ks. Caine & Sluga 2000, 7–54.

mimisen. Lehdessä hahmoteltu naisille luontevaksi väitetty poliittinen tila ja poliittinen subjektiivisyydet yhdistyvät naisruumiisiin liitettyihin mielikuviin. Kirjoituksissa toistuu ajatus, että naisten kyky synnyttää mahdollistaa paremman yksityisen elämänpiirin ongelmien ja haasteiden hallinnan. Arkielämä ja sen vaikeudet ovat naisille tutumpia kuin miehille, lastenkasvatus on naisille luontevampaa, he ymmärtävät miehiä paremmin sosiaalisektorin ja terveydenhuollon kysymyksiä ja lisäksi luonnonsuojelu ja ympäristöarvot ovat naisille lähempänä sydäntä. Viimeistään 1990-luvun lamavuosien jälkeen *Annassa* alettiin vedota ajatukseen, että naiset painottavat toiminnassaan pehmeitä, ihmisläheisiä arvoja verrattuna miesten lyhytkatseiseen taloudellisen voiton tavoitteluun. Kaikissa näissä arvoissa on nähtävissä yhteys käsityksestä naisesta elämän synnyttäjänä ja suojelijana.¹¹

Ruumiillisuus on *Annassa* myös naisia yhdistävä elementti. 1990-luvun puoliväliin saakka kirjoituksissa tuodaan julki, että politiikassa toimivat naiset ovat toistuvasti saaneet kuulla epäasiallisia, ruumiiseensa kohdistuvia huomioita ja kommentteja. Kokemukset tällaisesta sukupuoleen perustuvasta sorrosta voivat olla voimakas yhteenkuuluvuuden tunnetta luova asia, jolla on myös poliittinen ulottuvuus. Henkilökohtaisista tapahtumista tulee yhteinen kokemus, joka perustuu alistettuun yhteiskunnalliseen asemaan. Samalla se sisältää ajatuksen, että tilanteen korjaaminen edellyttää yhteiskunnan asenteiden ja rakenteiden muutosta.

Uudella vuosituhanella naisten menestyksen kuvaukseen ei liity samanlaista suoraa kokemusta ruumiillisesta syrjinnästä. Voi ajatella, että ei ole mitään syrjittävää, koska 2000-luvulla kuvatut nuoret naispoliitikot kontrolloivat ruumistaan täydellisesti. Samalla tekstien fokus kuitenkin siirtyy rakenteista yksilöihin, mikä merkitsee, että yhteiskunnallisten rakenteiden merkitys naisten poliittisessa aliedustuksessa katoaa. Kirjoitukset esittävät vaatimuksen, että naisten on itse omalla tehokkuudellaan ja tarmollaan menestyttävä miesten hallitsemassa politiikassa. Toisin sanoen naisten menestys politiikassa riippuu heidän henkilökohtaisista ominaisuuksistaan ja valinnoistaan.

Saman ilmiön toinen puoli ilmenee 1990-luvun poliittisten parisuhteiden sekä 2000-luvulla julkaistujen, politiikasta luopuneiden naispoliitikkojen henkilökuviissa. Näissä teksteissä naiset esitetään tekemässä omia elämänvalintojaan henkilökohtaisista syistä. He tukevat miestensä uraa politiikassa, koska ovat itse valinneet niin, tai he ovat asettaneet perheensä politiikan edelle, koska he ovat itse todenneet, että perhe on todellista elämää. Kirjoituksista puuttuu naisten tekemien päätösten yhteiskunnallinen ulottuvuus ja samalla myös mahdollisuus naisten poliittiseen yhteisöllisyyteen. Epäsuorasti teksteissä ilmaistaan, että naiset ovat politiikassa epätasa-arvoisessa asemassa suhteessa miehiin eli että kyseessä on rakenteellinen ongelma. Kirjoitusten tarjoama ratkaisu tähän yhteiskunnalliseen kysymykseen on kuitenkin yksilökeskeinen: tarmokkuudellaan ja tehokkuudellaan naispoliitikot kykenevät menestymään myös nykyisen kaltaisessa yhteiskunnassa.

Annan henkilökuviissa voi siis 2000-luvulla nähdä ilmiön, jossa henkilökohtaiset asiat mielletään jälleen henkilökohtaisiksi. Kärjistäen voi sanoa, että 1980-luvulla poliitikkojen haastatteluissa yritettiin vakuuttaa, että lastenhoitoon liittyy myös poliittinen ulottuvuus. 2000-luvulla henkilökuvat pyrkivät taas osoittamaan, että lastenhoitoon liittyvät ongelmat ovat asioita, jotka voi ratkaista henkilökohtaisella tehokkuudella. Voi esittää kysymyksen, onko myös *Annan* haastatteluista ilmenevä yhteiskunnan individualisoituminen ja oman valinnan korostaminen edennyt pisteeseen, jossa henkilökohtainen elämänpiiri pyrkii jälleen piiloutumaan julkiselta keskustelulta. Samalla piiloon jäävät ne ihmisten valintoihin

¹¹ Palin 1996, 225–244.

vaikuttavat yhteiskunnalliset rakenteet eli arvot ja asenteet, joiden mukaan eri sukupuolille soveliaina nähdyt valinnat ja ratkaisut määrittyvät. Henkilökohtaisen ymmärtäminen ”vain” henkilökohtaiseksi rajaa sen yhteiskunnallisen vallankäytön ulkopuolelle, mutta ei yhtään vähennä yhteiskunnallisten rakenteiden merkitystä ihmisten omaa elämää koskevissa valinnoissa. Henkilökohtainen pysyy poliittisena, vaikka ihmiset eivät sitä ajattelisi-kaan.

Yhteiskunnallisen ulottuvuuden puuttuminen saattaa olla osaltaan seurausta siitä, että naisten poliittinen ja yhteiskunnallinen asema on parantunut 1970-luvun puolivälistä lähtien selvästi. Vuoden 1975 valitussa hallituksessa oli 20 ministeriä, joista kaksi oli naisia.¹² Vuonna 2005 hallituksessa istui 17 ministeriä, joista yhdeksän – siis enemmistö – oli naisia.¹³ Hallituksen ministereiden määrä ei kuitenkaan anna täyttä kuvaa naisten poliittisen osallistumisen muutoksesta. Vuonna 2005 tasavallan presidentti oli nainen, Tarja Halonen, ja sen lisäksi naiset olivat toimineet useiden suomalaisten puolueiden puheenjohtajina: vasemmistoliiton, kristillisdemokraattien, keskustapuolueen ja vihreän liiton. Lisäksi, kuten aikaisemmin kuvasin, naisille soveliaana nähdyn poliittisen toiminnan piiri on jatkuvasti laajentunut. Tämä lienee luonut vaikutelman, että poliittinen tasa-arvo on Suomessa toteutunut. On siis mahdollista, että naisten poliittista yhteenkuuluvuuden tunnetta ei enää mielletä yhtä tarpeelliseksi kuin esimerkiksi 1980-luvulla.

Toisaalta poliittisen, naisia yhdistävän ratkaisun puuttuminen myötäilee feminististen aatteiden laajempaa hajanaisuutta 2000-luvulla. Ei ole niinkään selvää, mitä sukupuolten tasa-arvo uudella vuosituhannella tarkoittaa tai millaista yhteiskunnallista tilaa tasa-arvopolitiikan tulisi tavoitella.¹⁴ *Annassa* ilmestyneet naispoliitikkojen henkilökuvat tarjoavat elämäntapaa, jossa lasten- ja kodinhoito sekä menestyksekkäs poliittinen ura yhdistyvät saumattomaksi kokonaisuudeksi. Samalla lehti ottaa kantaa siihen, mitä sen mielestä sukupuolten tasa-arvo politiikassa merkitsee ja millä tavoin se saavutetaan. Tässä suhteessa *Annan* kirjoitukset ovat kiertäneet mielenkiintoisen ympyrän 1970-luvulta lähtien, jolloin Työläjärven haastattelut painottivat hänen vahvuuttaan ja kykyään selvitä miesten hallitsemassa politiikassa. 2000-luvulla on palattu tilanteeseen, jossa naisten henkilökohtainen vahvuus ja keinot ovat ensisijainen keino menestyä politiikassa.

Naisten vahvuuden ja selviytymisen kuvat osoittavat neuvotteluprosessin rajat, jotka *Annan* julkaisemiin poliitikkojen henkilökuviin sisältyvät. 30 vuoden aikana lehden tekstit ovat neuvotelleet siitä, miten eri sukupuolet voivat osallistua politiikkaan. Samalla kirjoitusten tarjoamat mahdollisuudet eri sukupuolille ovat eronneet olennaisesti toisistaan. Lehdessä ei ole kyetty ylittämään sukupuolten rajoja, vaan nimenomaan poliitikon sukupuoli on määräävä tekijä siinä, miten hänestä voidaan kirjoittaa. Osaltaan tämä on seurausta siitä, että *Anna* on naistenlehti. Se on lajityyppinsä tähden ”pakotettu” toistamaan ajatusta kahdesta selkeärajaisesta, toisilleen vastakkaisesta sukupuolesta. Jos nimittäin hyväksytään naistenlehti mediana, joka lähtökohtaisesti määrittää ja uusintaa käsitystä naiseksi kutsutusta sosiaalisesta sukupuolesta, niin on mahdollista nähdä, ettei se voi luopua dikotomi-

¹² Martti Miettusen hallituksen naisministerit olivat: Irma Toivanen (sosiaali- ja terveysministeri) ja Pirkko Työläjäjärvi (ministeri sosiaali- ja terveysministeriössä).

¹³ Matti Vanhasen hallituksen naisministerit syyskuun ensimmäisenä päivänä 2005 olivat: Paula Lehtomäki (Ulkomaankauppa- ja teollisuusministeri), Ulla-Maj Wäderöos (ministeri valtiovarainministeriössä), Tuula Haatainen (opetusministeri), Tanja Karpela (ministeri opetusministeriössä), Leena Luhtanen (liikenne- ja viestintäministeri), Sinikka Mönkäre (sosiaali- ja terveysministeri), Liisa Hyssälä (peruspalveluministeri) ja Tarja Filatov (työministeri).

¹⁴ Holli 2002, 12–30; James 2003, 514–516.

sesta sukupuolijärjestyksestä menettämättä oman olemassaolonsa tarkoitusta. Näin ollen *Anna* samanaikaisesti sekä uusintaa että purkaa dikotomista sukupuolijärjestystä, mutta ei pysty täysin kyseenalaistamaan sitä. *Annan* on ylläpidettävä ja tuotettava mielikuvaa kahdesta dikotomisesta sukupuolesta sekä niiden toinen toisensa poissulkevasta, mutta toisiaan täydentävästä luonteesta, jotta se kykenisi olemaan uskottava naistenlehti.

Kansakunnan kuvastin?

Poliitikkojen henkilökuvien historia on politiikan ja politiikan julkisuuden henkilöitymisen historiaa, jolla on kytköksensä myös laajempaan yhteiskunnan individualisoitumiseen. *Annan* julkaisemat poliitikkojen henkilökuvat osoittavat, että julkisuudessa näkyvät ihmiset eivät ole vain ihmisiä, vaan heihin liitetään laajempia yhteiskunnallisia aatteita ja asioita. He symboloivat tiettyjä poliittisia arvoja ja asenteita. 1970-luvulta 1990-luvulle julkaisuista *Annan* henkilökuvista ilmenee, että naispoliitikkoihin liitetään toiveita ja odotuksia sukupuolten poliittisen ja yhteiskunnallisen tasa-arvon saavuttamisesta. Poliitikot ovat esikuvia, jotka osoittavat meille muille, mikä on mahdollista ja sopivaa. Heidän ruumiidensa kuvausten kautta lukijoiden muodostama yhteisö voi miettiä, mitä sukupuolta poliitikon tulisi olla ja millaisia tehtäviä kumpikin sukupuoli voi hoitaa ja millaiset asiat ylipäättään kuuluvat julkisen keskustelun ja valtion toiminnan piiriin.

Jossain määrin näin on ollut aina. Poliitikot ovat aina henkilöinä symboloineet tai henkilöineet politiikkaa. ”Paasikiven-Kekkonen” -linja on siitä hyvä esimerkki. 1970-luvun jälkeisellä politiikan medioitumisen aikakaudella tämä koskee kuitenkin yhä useampia poliitikkoja. Poliittisen journalismin muuttuminen on merkinnyt, että politiikkaa seurataan aikaisempaa tiiviimmin nimenomaan henkilöiden kautta: poliittiset kysymykset henkilöidään. Toisaalta politiikan journalismin määrän ja kirjon kasvu on johtanut tilanteeseen, jossa yhä useammalla poliitikolla on pääsy politiikan julkisuuteen. Poliitikkojen elämää ei käsitellä pelkästään päivälehtien kotimaan osastolla, vaan kaikenlaisissa aikakauslehdissä. Samanaikaisesti on havaittu, että äänestäjien mielissä henkilöt ovat tulleet yhä tärkeämmiksi äänestyspäätökseen vaikuttavaksi tekijäksi.¹⁵

Henkilökuvista ilmenee myös, että politiikan piiriin kuuluvat asiat ovat henkilökohtaistuneet. Hyvä esimerkki tästä on, että *Anna* on vähintään 1970-luvulta lähtien käynyt keskustelua poliitikkojen henkilökuvien kautta siitä, millainen työnjako puolisoiden välillä olisi sopiva. 1970-luvulla keskustelu oli vielä rivien välissä, mutta vähitellen se muuttui yhä avoimemmaksi. Poliitiikka on henkilökohtaistunut tai intimisoitunut, kuten Ken Plummer on todennut. Aikaisemmin henkilökohtaisiksi tai yksityiselämän piiriin kuuluviksi mielletty päätökset pariskuntien työnjaosta ovat muuttuneet julkisiksi asioiksi. Niihin voi myös vaikuttaa poliittisilla päätöksillä, kuten vanhempaintukien jakamisella.¹⁶

Poliitikkojen henkilökuvien mielekkyys perustuu osaltaan politiikan henkilökohtaistumiseen ja intimisoitumiseen. Poliitikkojen yksityiselämän kuvaukset eivät ole pelkästään henkilökohtaisen elämän luonnehdintoja, vaan myös politiikkaa. Henkilökohtaisesta julkisuudesta on tullut mielekästä poliittista julkisuutta. Poliitikkojen yksityiselämän valinnat ovat myös poliittisia valintoja. Ne symboloivat poliittisia arvoja ja asenteita, jolloin henkilökohtaisen elämän julkisuudesta on tullut myös poliittinen julkilausuma. Muutosta on

¹⁵ Karvonen 2010, 51–52.

¹⁶ Plummer 2003, 18–48.

korostanut se, että mediasta tullut keskeinen väline poliitikkojen ja kansalaisten välille, mikä on etäännyttänyt päättäjiä ja kansaa toisistaan. Muuttuneessa tilanteessa yksityiselämän julkisuus tarjoaa poliitikoille keinon lähestyä äänestäjää ihmisenä, eikä vain poliitikona.

Poliitikkojen henkilökuvat kertovat samalla siitä, että poliitikkojen henkilökohtaisen julkisuuden funktiot ovat laajentuneet. Poliitikoista on tullut monenlaisen julkisuuteen sopivia hahmoja. He ovat samanlaisia julkisuuden henkilöitä kuin esimerkiksi viihdetaitelijat tai urheilutähdet, joista kerrotut uutiset tarjoavat mahdollisuuden yleisölle tuntee suuria elämyksiä. Heidän kauttaan ihmiset voivat eläytyä suuriin tappioihin tai saavutuksiin sekä kokea yhteenkuuluvuutta poliitikon arkisten kokemusten kanssa.¹⁷ Poliitikkojen julkisuus sisältää vielä poliittisen ulottuvuuden: mahdollisuuden asettua symboloimaan tiettyjä yhteiskunnallisia aatteita tai yhteiskunnallista muutosta omien henkilökohtaisten elämänvalintojensa kautta.

Henkilökohtainen julkisuus ei kuitenkaan ole poliitikoille pelkkä mahdollisuus vaan myös uhka. Tässä ilmenee ”henkilökohtainen on poliittista” -ilmiön kääntöpuoli poliitikkojen näkökulmasta. Poliittisen julkisuuden henkilökohtaistuminen on merkinnyt myös mediajulkisuuden harjoittaman kontrollin ulottumista koskemaan myös yksityiselämää. Yksityisistä valinnoista on tullut poliittisia myös siinä mielessä, että ne voivat johtaa vallan menettämiseen. Tällöin se seikka, että julkisuudessa esiintyvä poliitikko symboloi itseään suurempia yhteiskunnallisia aatteita ja arvoja, kääntyy mediajulkisuudeksi, joka vaikuttaa suhteettomalta siihen nähden, että kyseessä on kuitenkin ”vain” yksittäinen ihminen.

Se, että poliitikot symboloivat yhteiskunnallisia aatteita ja arvoja, on erottamaton osa julkisuudessa tapahtuvaa neuvotteluprosessia ja nuo arvot ja asenteet vaikuttavat merkittävästi tämän neuvotteluprosessin tuloksiin. Olen kuvaillut, millä tavoin naispoliitikot 1970-, 1980- ja 1990-luvun alussa symboloivat naisten toivetta sukupuolten tasa-arvon saavuttamisesta. Mutta mitä symboloivat 2000-luvun poliitikot? Mikä on tämän neuvotteluprosessin päätepiste *Annan* mukaan?

2000-luvulla julkaistut poliitikkojen henkilökuvat noudattavat kokonaisuudessaan mielikuvaa kansakunnasta. Kirjoituksissa ilmenee eräänlainen kansakunnan isähahmo, jota symboloi varttunut valtiomies ja toiseksi äitihahmo, jota edustavat iäkkäät naiset, sekä kolmanneksi nuoret naispoliitikot, joiden ponnistuksia äitiyden ja työn yhdistämiseksi seurataan erityisen tarkasti. Suomalaisia sodanjälkeisiä elokuvia tarkastellut Anu Koivunen on todennut, että näiden elokuvien tavoitteena ei ollut pelkästään viihdyttää vaan tuottaa mielikuvaa kansakunnasta, jossa jokaisella henkilöllä oli oma tehtävänsä ja paikkansa. Yksilön ja yhteisön välillä ei tässä viestissä ollut selkeää eroa, sillä jokainen yksilö kuului kansakuntaan muodostaen osan suurempaa kokonaisuutta. Nira Yuval-Davisin ajatuksiin pohjautuen Koivunen toteaa, että fiktiivisten elokuvien funktiona oli luoda yhteistä arvopohjaa tuottaakseen tuottaisi mielikuvan kansallisesta yhteisöstä, jossa jokainen yksilö tietäisi omat rajansa ja mahdollisuutensa. Elokuvilla oli siten selkeä tehtävä kontrolloida ja hallita yhteiskunnan jäseniä.¹⁸

Sukupuoli on olennainen osa kansakunnan jäsenten tehtävien määrittelyä. Kansakunnan tuottamisprosessissa naisten tehtäväksi on tyypillisesti määritelty biologinen ja kulttuurinen uusintaminen. Naiset symboloivat kansakunnan kykyä synnyttää jälkeläisiä ja kasvattaa heistä moraalisesti kunnollisia kansalaisia, jotka jatkavat kansakunnan perinteitä.

¹⁷ Jallinoja 2000, 182–185.

¹⁸ Koivunen 1995, 232–243; Yuval-Davis 1998, 1–25.

He edustavat kansallisen kulttuurin muuttumattomuutta ja pysyvyyttä sekä vaalivat sen traditioita. Miehet puolestaan symboloivat kansakunnan eteenpäin vievää voimaa. Heidän vallassaan on määritellä kansakunnan tavoitteet, joiden mukaan myös naiset toimivat.¹⁹

Annassa ilmestyneet 2000-luvun henkilökuvat noudattavat Koivusen ja Yuval-Davisin hahmottelemaa sukupuolittunutta kansakunnan kuvaa. Niissä iäkkäät miehet ovat hahmoja, jotka vastaavat Suomea ja suomalaisia kohtaaviin haasteisiin. Heidän kauttaan arvioidaan, mitkä ovat suomalaisten tulevaisuuden tavoitteet. Iäkkäämpien naisten henkilöhaastatteluiden kautta arvioidaan suomalaisen sosiaalipolitiikan ja hyvinvointivaltion tilaa. Kirjoitukset yhtyvät ajatukseen, että hyvinvointivaltio on jo valmis suomalainen projekti, jota naiset voivat asettua julkisuudessa puolustamaan²⁰. Näin iäkkäät naiset näyttäytyvät suomalaisten perinteiden ja traditioiden puolustajina. Uuden vuosituhannen nuorten naispoliitikkojen henkilökuissa puolestaan pohditaan, millä tavoin naiset kykenevät huolehtimaan heille langenneista monenlaisista tehtävistä: politiikkaan laajentuneista naiskansalaisten velvoitteista sekä lasten hoitamisesta. Mutta missä ovat nuoret miehet? Nira Yuval-Davisin ja Anne McClintockin mukaan nuorten miesten kansalliseksi tehtäväksi on määritetty perinteisesti sodankäynti ja uusien mantereiden valloitus²¹. Ovatko nuoria miehiä käsittelevät tekstit sellaisia, joissa kuvataan heidän valloitusretkiään maailmalla suomalaisen teollisuuden mukana, kuten Marja Vehviläisen kirjoittamasta Nokian julkisuuskuva tarkastelevasta tekstistä voi päätellä?²²

2000-luvun *Annan* tarjoamasta poliitikkojen kuvasta hahmottuu siis sukupuolijärjestys, jossa miehet määrittävät politiikan tavoitteet ja naiset joko puolustavat hyvinvointivaltiota tai asettuvat toteuttamaan sen uudistamista ja kehittämistä uudelle vuosituhannelle päivitetyn naiskansalaisuuden mukaan.

Kolmenkymmenen vuoden aikaperspektiivistä tarkasteltuna *Annan* kaltaisen tiedotusvälineen tehtävänä näyttää olevan neuvottelu kansakunnan jäsenten tehtävistä. Neuvottelua käydään yksilöiden haastatteluiden kautta. Haastattelut osoittavat, mitkä valinnat ovat kulloisenakin aikana mahdollisia, mutta ne haastavat myös kyseenalaistamaan hallitsevia arvoja ja asenteita ja miettimään niille vaihtoehtoja. Kun yhteiskunta muuttuu, muuttuvat myös ne tehtävät ja velvoitteet, joita yksilöillä yhteisössä on. Julkinen keskustelu neuvottelee kansakunnan jäsenille sopivista tehtävistä uudenaikaisessa yhteiskunnassa. Tiedotusvälineet ovat väline siinä sopeutumisprosessissa, jossa yhteiskunta ja sen jäsenet mukautuvat muuttuneisiin olosuhteisiin. *Annan* haastattelujen perusteella on vaikea sanoa, mikä on sysännyt neuvotteluprosessin liikkeelle ja pitänyt sitä yllä. Voi kuitenkin ajatella, että esimerkiksi taloudellisten rakenteiden muutos tai kansainvälistyminen eli globalisaatio ovat olleet tällaisia tekijöitä. *Anna* on antanut oman panoksensa siihen neuvotteluun, jonka pohjalta sukupuolten välinen työnjako on määritelty uudelleen viimeisten kolmenkymmenen vuoden aikana vastaamaan uuden aikakauden vaatimuksia.

Kokonaisuutena katsoen *Annan* julkaisemille poliitikkojen henkilökuville on ollut yhteistä virta kohti eräänlaista tasa-arvoa, joka on määritelty eri aikoina eri tavoin, mutta joka kuitenkin on vienyt sukupuolten välisiä suhteita pois päin 1970-luvun asetelmasta. On tultu pitkä matka Saarenmaan ”mieshegemoniaksi” kutsumasta ajasta, jolloin miesten näkökulma asioihin näyttäytyi itsestään selvästi julkisuudessa ”järjen, asian ja kriittisen

¹⁹ Koivunen 1995, 232–243; Yuval-Davis 1998, 1–25.

²⁰ Kuusipalo 2007, 108–114.

²¹ Yuval-Davis 1998, 93–97; McClintock 1995, passim.

²² Vehviläinen 2002, 211–229.

rationaalisuuden” edustajana. Olisi kuitenkin liikaa väittää menneen perusteella, että tulevaisuudessa sukupuolijärjestelmä muuttuu samaan suuntaan kuin se on kehittynyt viimeisten 30 vuoden aikana. Sukupuolijärjestelmän olennainen elementti näyttääkin olevan, että keinotekoinen vastakkainasettelu miesten ja naisten välillä rakentuu uusissa olosuhteissa uuteen muotoon, mutta itse sukupuolten välistä dikotomiaa ja valtasuhdetta ei kyetä perusteita myöten kyseenalaistamaan. Sukupuoli näyttää olevan ratkaisevana nähty tekijä siinä, millaisen paikan yksilö voi yhteiskunnassa ottaa, ja vaikka sukupuolen merkitys on muuttunut, ei se välttämättä ole vähentynyt.

Lähdeluettelo

Tutkimuskirjallisuus

- Aula, Maria-Kaisa. *Politiikkojen ja toimittajien suhteet murroksessa?* Hakapaino 1991.
- Alasuutari, Pertti. *Laadullinen tutkimus*. (3. painos) Osuuskunta Vastapaino 1999.
- Anttonen, Anneli. Hyvinvointivaltion naisystävälliset kasvot. Teoksessa *Naisten hyvinvointivaltio*. Toim. Anttonen, Anneli; Henriksson, Lea ja Nätkin, Ritva. Vastapaino 1994.
- Bauman, Zygmunt. *The Individualized Society*. Polity 2001.
- Berg, Laura; Niemi, Mari K.; Perna, Ville; Pitkänen, Ville & Railo, Erkki. Poliitiikan julkisuuden perusvirta. Teoksessa *Poliitiikan journalismin tila Suomessa*. Toim. Perna, Ville; Niemi, Mari K. & Pitkänen, Ville. Kirja-Aurora 2009.
- Bryson, Valerie. *Feminist Political Theory. An Introduction*. (2nd edition) Palgrave 2003.
- Butler, Judith. *Hankala sukupuoli*. Gaudeamus 1993.
- Caine, Barbara & Sluga, Glenda. *Gendering European History*. Continuum 2000.
- Charpentier, Sari. Vanheneminen, postmoderni lähestymistapa ja erot. Teoksessa *Ruumis töihin! Käsite ja käytäntö*. Toim. Jokinen, Eeva; Kaskisaari, Marja & Husso, Marita. Vastapaino 2004.
- Connell, R.W. *Masculinities*. Polity press 1995.
- Corner, John & Pels, Dick. Introduction: The Re-styling of politics. Teoksessa *Media and the Restyling of Politics*. Toim. Corner, John & Pels, Dick. SAGE Publications Ltd. 2003.
- Corner, John. Mediated Persona and Political Culture. Teoksessa *Media and the Restyling of Politics*. Toim. Corner, John & Pels, Dick. SAGE Publications 2003.
- Eskola, Katarina. Sukupuoliroolikeskustelu lehdistössä 1960-luvulla. Teoksessa *Roolien murtaajat. Tasa-arvokeskustelua 1960-luvulta 2000-luvulle*. Toim. Mickwitz, Margaretha, von Essen, Agneta ja Nordegren, Elisabeth. Gaudeamus 2008.
- Felski, Rita. The Invention of Everyday Life. *New formations* 39. Winter 1999–2000.
- Fiske, John. *Merkkien kieli*. (7. painos) Vastapaino 2001.
- Fiske, John. *Television Culture*. Methuen 1987.
- Fraser, Nancy. Rethinking the Public Sphere: A Contribution to the Critique of Actually Existing Democracy. *Social Text*, No 25/26, 1990.

- Gauntlet, David. *Media, Gender and Identity*. Routledge 2005.
- Giddens, Anthony. *The transformation of Intimacy: Sexuality, love & eroticism in Modern Societies*. Polity press 1992.
- Gripsrud, Jostein. *Understanding Media Culture*. Arnold 2002.
- Gough-Yates, Anna. *Understanding Women's Magazines. Publishing, Markets and Readership*. Routledge 2003.
- Haavisto, Matti. Pienempää pahaa puolustamassa. Teoksessa *Ajankohta 2008. Sukupolvet historiassa*. Toim. Railo, Erkkä. Poliittisen historian vuosikirja 2008.
- Habermas, Jürgen. *Julkisuuden rakennemuutos*. Vastapaino 2004.
- Hagner, Minna. Feministinen aika 1970–2000-luvulla. Teoksessa *Suffragettien sisaret*. Toim. Försti, Teija & Hagner, Minna. Unioni naisasialiitto 2006.
- Halberstam, Judith. *Female masculinity*. Duke University Press 1998.
- Hall, Stuart. *Kulttuurin ja politiikan murroksia*. Gummerus 1992.
- Halonen, Irma Kaarina. Sukupuolen paikkoja median ikämatriisissa. *Tiedotustutkimus* 3/2002.
- Hearn, Jeff. From hegemonic masculinity to the hegemony of men. *Feminist Theory* 5/2004.
- Hermes, Joke. *Reading Women's Magazines*. Polity Press 1995.
- Hermes, Joke. *Re-reading Popular Culture*. Blackwell Publishing 2005.
- Heywood, Andrew. *Politics*. (3rd edition) Palgrave macmillan 2007.
- Hietala, Veijo. Kertovuus. Teoksessa *Mediaa käsittämässä*. Toim. Ridell, Seija; Väliaho, Pasi & Sihvonen, Tanja. Vastapaino 2006.
- Hjarvard, Stig. The Mediatization of Society. *Nordicom Review* 29/2008.
- Hirdman, Yvonne. Genussystemet – reflexioner kring kvinnors sociala underordning. *Kvinnovetenskaplig tidskrift*. Nr 3. 1998.
- Holli, Anne Maria. Suomalaisen tasa-arvopoliittikan haasteet. Teoksessa *Tasa-arvopoliittikan haasteet*. Toim. Holli, Anne Maria; Saarikoski, Terhi ja Sana, Elina. WSOY 2002.
- Häggman, Kai. *Perheen vuosisata. Perheen ihanne ja sivistyneistön elämäntapa 1800-luvun Suomessa*. Suomen historiallinen seura 1994.
- Isotalus, Pekka. Epilogi: Jännitteinen poliittisen viestinnän kenttä. Teoksessa *Kaveri vai peluri. Poliitikko mediassa*. Toim. Isotalus, Pekka. Atena Kustannus Oy 1998.
- Jallinoja, Riitta. *Suomalaisen naisasialiikkeen taistelukaudet: naisasialiike naisten elämäntilanteen muutoksen ja yhteiskunnallis-aatteellisten murroksen heijastajana*. WSOY 1983.
- Jallinoja, Riitta. *Moderni säädyllyisyys. Aviosubteen vapaudet ja sidokset*. Gaudeamus 1997.
- Jallinoja, Riitta. Ylilatautunut yksityiselämä. Teoksessa *2000-luvun elämä. Sosiologia teorioita vuosittuhannen vaihteesta*. Toim. Hoikkala, Tommi & Roos, J. P. Gaudeamus 2000.
- Jallinoja, Riitta. *Perheen vastaisku. Familistista käännettä jäljittämässä*. Gaudeamus 2006.
- James, Susan. Feminisms. Teoksessa *The Cambridge History of Twentieth Century Political Thought*. Toim. Ball, Terence & Bellamy, Richard. Cambridge University Press 2003.
- Jokinen, Eeva. *Aikuisten arki*. Gaudeamus 2005.
- Jokinen, Arto. *Pansaroitu maskuliinisuus. Mies, väkivalta ja kulttuuri*. Tampere University Press 2000.

- Jokinen, Arto. Miten miestä merkitään? Johdanto maskuliinisuuden teoriaan ja kulttuuriseen tekstintutkimukseen. Teoksessa *Yhdestä puusta. Maskuliinisuuden rakentuminen populaarikulttuureissa*. Toim. Jokinen, Arto. Tampere university press 2003.
- Jokinen, Arto. Kriittinen mies- ja maskuliinisuustutkimus. Teoksessa *Käsikirja sukupuoleen*. Toim. Saresma, Tuija. Rossi, Leena-Maija & Juvonen, Tuija. Vastapaino 2010.
- Julkunen, Raija. Suomalainen sukupuolimalli – 1960-luku käänteenä. Teoksessa *Naisten hyvinvointivaltio*. Toim. Anttonen, Anneli; Henriksson, Lea ja Nätkin, Ritva. Vastapaino 1994.
- Julkunen, Raija. Feministiseen analyysiin. Teoksessa *Naiset yksityisen ja julkisen rajalla*. Toim. Eräsaari, Leena; Julkunen, Raija & Silius, Harriet. Vastapaino 1995
- Juvonen, Tuula. Naisaktivismiin muuttuvat ehdot. Teoksessa *Käsikirja sukupuoleen*. Toim. Saresma, Tuija; Rossi, Leena-Maija & Juvonen, Tuula. Vastapaino 2010.
- Kalela, Jorma. *Historiantutkimus ja historia*. Gaudeamus 2003.
- Kalela, Jorma. Perinteisen politiikan loppu. Teoksessa *Suomalaisen yhteiskunnan poliittinen historia*. Toim. Pernaa, Ville & Niemi, Mari K. Edita 2005.
- Kalela, Jorma. Poliittikattomuus hallitusten politiikkana. Teoksessa *Suomen ja kansanvallan haasteet. Suomen eduskunta 100 vuotta*. Edita 2007.
- Kantola, Anu. Tärkeintä on olla aito. Poliittisten uutisten dramaturgia. Teoksessa *Media-analyysi. Tekstistä tulkintaan*. Toim. Kantola, Anu; Moring, Inka & Välierronen, Esa. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus 1998.
- Kantola, Anu. *Suomalaisuuden siteet – Kansallisen yhteenkuuluvuuden ja hallinnan dramaturgia*. Julkaisematon lisensoititutkimus. Helsingin yliopiston viestinnän laitos 1998.
- Kantola, Anu. Se keskustelu jäi käymättä – poliittinen eliitti ja talouskriisin julkisuus. Teoksessa *Laman julkisivut. Media, kansa ja eliittit 1990-luvun talouskriisissä*. Toim. Ulla Kivikuru. Palmenia-kustannus 2002.
- Kaskisaari, Marja. Työstä uupunut: kärsimyksen modaalisuus. Teoksessa *Ruumis töihin! Käsite ja käytäntö*. Toim. Jokinen, Eeva; Kaskisaari, Marja & Husso, Marita. Vastapaino 2004.
- Karvonen, Erkki. *Elämää mielikuvayhteiskunnassa - Imago ja maine menestystekijöiden myöhäismodernissa maailmassa*. Gaudeamus 1999.
- Kemppainen, Ilona. Kirkastettu sankaruus. Naisen sankarikuva sota-ajan Suomessa. *Naistutkimus* 1/2007.
- Keränen, Marja. Yksityisen ja julkisen muuttuvat rajat. Teoksessa *Naiset yksityisen ja julkisen rajalla*. Toim. Eräsaari, Leena; Julkunen, Raija & Silius, Harriet. Vastapaino 1995.
- Kivimäki, Riikka. Perhe tuli työelämään. Teoksessa *Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä*. Toim. Forsberg, Hannele ja Nätkin, Ritva. Gaudeamus 2003.
- Koivunen, Anu. *Isänmaan moninaiset äidinkasvot*. Suomen elokuvatutkimuksen seura 1995.
- Koivunen, Anu. Sorto. Teoksessa *Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen*. Toim. Koivunen, Anu ja Liljeström, Marianne. (2. painos) Vastapaino 1996.
- Koivunen, Anu. *Performative histories, foundational fictions: gender and sexuality in Niskavuori films*. Suomalaisen kirjallisuuden seura 2003.
- Koski, Markku. *Hobto on mennyt herrana olemisesta. Televisio ja poliitikko*. Vastapaino 2010.
- Kosonen, Päivi. Subjekti. Teoksessa *Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen*. Toim. Liljeström, Marianne & Koivunen, Anu. (2. painos) Vastapaino 1996.
- Kunelius, Risto. *News, textually speaking. Writings on news journalism and journalism research*. Acta universitatis Tamperensis 1996.
- Kunelius, Risto. *Viestinnän vallassa. Johdatus joukkoviestinnän kysymyksiin*. WSOY 2005.

- Kuusipalo, Jaana. Finnish women in top-level politics. Teoksessa *Finnish 'undemocracy'. Essays on Gender and politics*. Toim. Keränen, Marja. Valtiotieteellisen yhdistyksen julkaisu 1990.
- Kuusipalo, Jaana. Finnish women in politics. Teoksessa *Women in Finland*. Otava publishing Co. Ltd 1999.
- Kuusipalo, Jaana. Sukupuolen rooli kampanjoinnissa. Teoksessa *Presidentti 2000. Mistä vaalit on tehty?* Toim. Isotalus, Pekka ja Aarnio, Eeva. [SoPhi] 2000.
- Kyrölä, Katariina. Ruumiillisuus. Muovaavat kuvat, tunteva tutkija. Teoksessa *Mediaa käsittämässä*. Toim. Ridell, Seija; Väliaho, Pasi & Sihvonen, Tanja. Vastapaino 2006.
- Landes, Joan B. *Women and the Public Sphere in the Age of the French Revolution*. Cornell University Press 1988.
- Lammi-Taskula, Johanna. Sukupuolijärjestelmä, vanhempainvapaat ja isät. Teoksessa *Isäkirja*. Toim. Aalto, Ilana & Kolehmainen, Jani. Vastapaino 2004.
- Lauantaiseura. *Tamminiemen pesänjakajat. Kekkonen lähtee – kuka tulee?* Kustannusvaihe ky 1981.
- de Lauretis, Teresa. *Itsepäinen vietti. Kirjoituksia sukupuolesta, elokuvasta ja seksuaalisuudesta*. Vastapaino 2004.
- Lehtinen, Lasse. *Virolainen: tasavallan isäntärenki: suomalaisen politiikan muotokuva*. WSOY 1980.
- Lehtonen, Jaakko. *Kriisiviestintä*. Mainostajien liitto 1999.
- Lehtonen, Mikko. *Pikku jättäisiä. Maskuliinisuuden kulttuurinen rakentuminen*. Vastapaino 1995.
- Lehtonen, Mikko. *Merkitysten maailma*. Vastapaino 1998.
- Lévi-Strauss, Claude. *The Savage Mind*. University of Chicago Press 1966.
- Liljeström, Marianne. Sukupuolijärjestelmä. Teoksessa *Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen*. Toim. Koivunen, Anu & Liljeström, Marianne. (2. painos) Vastapaino 1996.
- Liljeström, Marianne. Pohjoismainen tasa-arvo ja Suomi. Teoksessa *Suomen ja kansavallan haasteet. Suomen eduskunta 100 vuotta*. Edita 2008.
- Lähtenmäki, Maria. Naiset tasa-arvoisemman yhteiskunnan puolesta 1907–2003. Teoksessa *Naiset eduskunnassa. Suomen eduskunta 100 vuotta*. Edita 2006.
- MacKinnon, Kenneth. *Representing men. Maleness and Masculinity in the Media*. Arnold 2003.
- Matero, Johanna. Tieto. Teoksessa *Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen*. Toim. Koivunen, Anu & Liljeström, Marianne. (2. painos) Vastapaino 1996.
- Maksimainen, Jaana. Terapiakulttuurinen parisuhde ja median erotarinat. Teoksessa *Perhesuhteet puntarissa*. Toim. Sevón, Eija ja Notko, Marianne. Gaudeamus 2008.
- Malmberg, Raili. Naisten ja kotien lehdet aikansa kuvastimina. Teoksessa *Suomen lehdistön historia 8. Aikakauslehdet: yleisaikakauslehdet*. Toim. Tommila, Päiviö. Aikakauslehtien liitto ry. 1991.
- Markkola, Pirjo. Vahva nainen ja kansallinen historia. Teoksessa *Suomineiton hei! Kansallisuuden sukupuoli*. Gordon, Tuula; Komulainen, Katri & Lempiäinen, Kirsti. Vastapaino 2002.
- Mattinen, Erkkä. *Valtiaat, vallanhimoiset ja vallattomat julkisuudessa. Helsingin Sanomissa vuosina 1978-2003 julkaistujen poliitikkojen henkilökuvien ideologia ja yhteisölliset funktiot. Julkaisematon lisensiaatintutkimus*. Poliittisen historian laitos. Turun yliopisto 2005.
- McClintock, Anne. *Imperial leather: race, gender and sexuality in the colonial contest*. Routledge 1995.
- McRobbie, Angela. More! New sexualities in girls' and women's magazines. Teoksessa *Back to reality. Social experience and cultural studies*. Toim. McRobbie, Angela. Manchester University Press 1997.
- Meyer, Thomas. *Media Democracy. How the Media Colonize Politics*. Polity Press 2002.

- Mickwitz, Margaretha. Tasa-arvotilanne 1960-luvulla. Teoksessa *Roolien murtajat. Tasa-arvokeskustelua 1960-luvulta 2000-luvulle*. Toim. Mickwitz, Margaretha; von Essen, Agneta & Nordgren, Elisabeth. Gaudeamus 2008.
- Nevala, Seija-Leena. Kansakunta pienoiskoossa – Lotta- ja suojeluskuntaperhe. Teoksessa *Suomineiton hei! Kansallisuuden sukupuoli*. Toim. Gordon, Tuula; Komulainen, Katri ja Lempiäinen, Kirsti. Vastapaino 2002.
- Nieminen, Hannu. Julkisuuden kohtalo myöhäismodernissa: globalisaatio vai pirstoutuminen. Teoksessa *Populaarin Lumo – mediat ja arki*. Toim. Koivunen, Anu; Paasonen, Susanna ja Pajala, Mari. Turun yliopisto, mediatutkimus 2001.
- Nieminen, Jiri. Hegemoninen maskuliinisuus Suomen poliittisessa järjestelmässä ja politiikan tutkimuksessa – eli Alexander Stubbin seikkailut kontrolliyhteiskunnassa. *Politiikka* 52:1, 2010.
- Nätkin, Ritva. *Kamppailu suomalaisesta äitiydestä. Maternalismi, väestöpolitiikka ja naisten kertomukset*. Gaudeamus 1997.
- Nätkin, Ritva. Hyvinvointia perheille – väestöpolitiikka ja naisten toimijuus. Teoksessa *Suomineiton hei! Kansallisuuden sukupuoli*. Toim. Gordon, Tuula; Komulainen, Katri & Lempiäinen, Kirsti. Vastapaino 2002.
- Oinonen, Paavo. *Pitkä matka on tippavaaraan... Suomalaisuuden tulkinta ja Yleisradion toimintaperiaatteet radiosarjoissa Työmiehen perhe, Kalle-Kustaa Korkin seikkailuja ja Kankkulan kaivolla 1945–1964*. Suomalaisen kirjallisuuden seura 2004.
- Ojajärvi, Sanna. Toistamisen politiikka. Judith Butler ja sukupuolen tekeminen. Teoksessa *Mediatutkimuksen vaeltava teoria*. Toim. Mörä, Tuomo; Salovaara-Moring, Inka & Valtonen, Sanna. Gaudeamus 2004.
- Okin, Susan Moller. Gender, the Public and the Private. Teoksessa *Feminism & Politics*. Toim. Phillips, Anne. Oxford University Press 1998.
- Ollila, Anne. *Jalo velvollisuus. Virkanaisena 1800-luvun lopun Suomessa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 711. Suomalaisen kirjallisuuden seura 1998.
- Ollila, Anne. *Suomen kotien päivä valkenee... Marttajärjestö suomalaisessa yhteiskunnassa vuoteen 1939*. Suomen Historiallisen seuran tutkimuksia 173. Suomen historiallinen seura 1993.
- Palin, Tutta. Ruumis. Teoksessa *Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen*. Toim. Koivunen, Anu & Liljeström, Marianne. (2. painos) Vastapaino 1996.
- Paloheimo, Heikki. Eduskuntavaalit 1907–2003. Teoksessa *Kansanedustajan työ ja arki. Suomen eduskunta 100 vuotta*. Edita 2007.
- Pels, Dick. Aesthetic Representation and Political Style: Re-balancing Identity and Difference in Media Democracy. Teoksessa *Media and the Restyling of Politics*. Toim. Corner, John & Pels, Dick. SAGE Publications Ltd. 2003.
- Pernaa, Ville. Neljäs valtiomahti haastaa ensimmäisen. Teoksessa *Ensimmäinen ja neljäs valtiomahti. Suomen eduskunta 100 vuotta*. Edita 2007.
- Pernaa, Ville & Railo, Erikka. Valtapolitiikasta tunnepolitiikkaan. Teoksessa *Poliitikat taistelivat media kertoo*. Ajatus Kirjat 2007.
- Pernaa, Ville. *Uutisista, hyvää iltaa. Ylen tv-uutiset ja yhteiskunta 1959–2009*. Karisto 2009.
- Pietilä, Veikko. *Joukkoviestintätutkimuksen valtateillä*. Vastapaino 1997.
- Pylkkänen, Anu. Finnish understandings of equality. Teoksessa *Women in Finland*. Otava publishing Co. Ltd 1999.
- Railo, Erikka. Lehdistön lemmikit ja median möröt. Teoksessa *Poliitikat taistelivat – Media kertoo*. Toim. Pernaa, Ville ja Pitkänen, Ville. Ajatus Kirjat. 2006.
- Railo, Erikka. Median tuottama poliitikkojen sankaruus. Teoksessa *Kirjoituksia sankaruudesta*. Toim. Peltola, Ulla-Maija ja Kempainen, Ilona. SKS 2010.
- Raevaara, Eeva. Naisten asema ja sukupuolen muuttuvat merkitykset kunnallispolitiikassa. Teoksessa *Sukupuolten valtakunta. Poliittikka, muutos ja vastarinta suomalaisissa kunnissa*. Toim. Holli, Anne Maria; Luhtakallio, Eeva & Raevaara, Eeva. Vastapaino 2007.

Reitala, Heta & Heinonen, Timo. Dramatisoitua todellisuutta. Teoksessa *Dramaturgioita: näkökulmia draamateorian, dramaturgian ja draama-analyysin ongelmiin*. Toim. Reitala, Heta & Heinonen, Timo. Palmenia-kustannus 2003.

Ridell, Seija. *Kaikki tiet vievät genreen. Tutkimusretkiä tiedotusopin ja kirjallisuustieteen rajamaastossa*. Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen julkaisuja 1994.

Roberts, Matthew. W. L. Jackson, Exemplary Manliness and Late Victorian Popular Conservatism. Teoksessa *Public Men. Masculinity and Politics in Modern Britain*. Toimittanut McCormack, Matthew. Palgrave Macmillan 2007.

Ross, Karen & Sreberny, Annabelle. Media Representation of British Politicians. Teoksessa *Gender, Politics and Communication*. Toim. Sreberny, Annabelle & van Zoonen, Liesbet. Hampton Press 1996.

Rossi, Leena-Maija. *Heterotehdas. Televisiomainonta sukupuoliutuotantona*. Gaudeamus 2004.

Ruoho, Iris. Julkisuudet, naiset ja journalismi. Teoksessa *Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen*. Toim. Mäkelä, Anna; Puustinen, Liina & Ruoho, Iris. Gaudeamus 2006.

Räty, Panu. Henkilökuva ajan kuvana. Teoksessa *Journalismia! Journalismia?* Toim. Kantola, Anu ja Mörä, Tuomo. WSOY 1998

Saarenmaa, Laura. *Intiimin äänet. Julkisuuskulttuurin muutos suomalaisissa ajanvieteledissä 1961–1975*. Tampereen yliopisto 2010.

Saarilampi, Marja-Liisa. *Meediatiteilijasta mediataiteilijaksi – taiteilijan kulttuuriset tarinamallit musiikkialan erikoisledessä*. Studia musica 31. Sibelius Akatemia 2007.

Salminen, Esko. *Mediavallan aika. Poliittikka tiedotusvälineissä Mauno Koivistosta Tarja Haloseen*. Edita 2006.

Salokangas, Raimo & Tommila, Päiviö. *Sanomia kaikille – Suomen lehdistön historia*. Edita 1998.

Sennet, Richard. *The Fall of public man*. Cambridge university press 1977.

Siivonen, Jonita. Lohduttava ja piinaava naistenlehti. Teoksessa *Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen*. Toim. Mäkelä, Anna; Puustinen, Liina & Ruoho, Iris. Gaudeamus 2006.

Siivonen, Jonita. *Personporträttet som tidningsgenre. En närlässtudie med focus på innehållsliga teman, berättarkonventioner och kön*. Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet skrifter nr. 25. Helsingfors 2007.

Sipilä, Jorma. Miestutkimus – säröjä hegemonisessa maskuliinisuudessa. Teoksessa *Miestä rakennetaan, maskuliinisuuksia puretaan*. Toim. Sipilä, Jorma ja Tiuhonen, Arto. Vastapaino 1994.

Street, John. *Mass media, Politics and Democracy*. Palgrave 2001.

Sulkunen, Irma. Naisten järjestäytyminen ja kaksijakoinen kansalaisuus. Teoksessa *Kansa liikkeessä*. Toim. Alapuro, Risto; Liikanen, Ilkka; Smeds, Kerstin ja Stenius, Henrik. Kirjayhtymä 1987.

Sulkunen, Irma. Suomi naisten äänioikeuden edelläkävijänä. Teoksessa *Naiset eduskunnassa – Suomen eduskunta 100 vuotta*. Edita 2006.

Sumiala-Seppänen, Johanna. Tunnustan, olen siis olemassa. Mediakulttuurin terapeuttinen eetos. Teoksessa *Tunnustus ja todistus. Näkökulmia kahteen elämän esittämisen tapaan*. Toim. Kujansivu, Heikki ja Saarenmaa, Laura. Gaudeamus 2007.

Tommila, Päiviö & Salokangas, Raimo. *Sanomia kaikille. Suomen lehdistön historia*. Edita 1998.

Töyry, Maija. *Varhaiset naistenlehdet ja naisten elämän ristiriidat. Neuvotteluja lukijasopimuksesta*. Gummerus 2005.

Töyry, Maija. Anna, Akkaväki ja Tulva sukupuolisopimuksen neuvottelukenttänä. Teoksessa *Sukupuolen politiikka - Naisten äänioikeuden 100 vuotta Suomessa*. Toim. Moring, Anna. Otava 2006.

Uimonen, Risto. *Julkisuuspelejä. Imagonrakennus politiikassa*. WSOY 1992.

Uimonen, Risto. *Median mahti*. WSOY 2009.

Vehviläinen, Marja. Teknologinen nationalismi. Teoksessa *Suomineiton hei! Kansallisuuden sukupuoli*. Gordon, Tuula; Komulainen, Katri & Lempiäinen, Kirsti. Vastapaino 2002.

Veijola, Soile ja Jokinen, Eeva. *Voiko naista rakastaa? Avion ja eron karuselli*. WSOY 2001.

Vakimo, Sinikka. *Paljon kokeva, vähän näkyvä. Tutkimus vanhaa naista koskevista kulttuurista käsityksistä ja vanhan naisen elämäntähtäyksistä*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 818. Hakapaino 2001.

Visuri, Pekka. *Suomi kylmässä sodassa*. (2. painos) Otava 2006.

Valenius, Johanna. *Undressing the maid. Gender, Sexuality and the Body in the Construction of the Finnish Nation*. Suomalaisen kirjallisuuden seura 2004.

Valtonen, Sanna. Työttömyys ja pääsyn politiikka Helsingin Sanomissa. Teoksessa *Laman julkisivut. Media, kansa ja eliitit 1990-luvun talouskriisissä*. Toim. Kivikuru, Ullamaija. Palmenia-kustannus 2002.

Virkki, Tuija. Työelämän haavoittamat. Teoksessa *Ruumis töihin! Käsite ja käytäntö*. Toim. Jokinen, Eeva; Kaskisaari, Marja & Husso, Marita. Vastapaino 2004.

Väliverronen, Esa. Mediatekstistä tulkintaan. Teoksessa *Media-analyysi. Tekstistä tulkintaan*. Toim. Kantola, Anu; Moring, Inka ja Väliverronen, Esa. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- koulutuskeskus 1998

Väliverronen, Esa. *Ympäristöuhkan anatomia*. Vastapaino 1996

Väyrynen, Tarja. Rauha. Teoksessa *Toinen maailmanpolitiikka. 10 käsitettä feministiseen kansainvälisten subteiden tutkimukseen*. Vastapaino 2007.

Wahl-Jorgensen, Karin. Constructed Masculinities in Campaigns. Teoksessa *Gender, Politics and Communication*. Toim. Sreberny, Annabelle ja van Zoonen, Liesbet. The Hampton Press 1996.

Walsh, Clare. *Gender and Discourse: Language and power in politics, the church and organisations*. Pearson education 2001

Whitehead, Stephen M. *Men and Masculinities*. Polity 2002.

Yuval-Davis, Nira. *Gender & Nation*. SAGE Publications 1998.

van Zoonen, Liesbet. Politicians and Their Families. Teoksessa *Gender, Politics and Communication*. Toim. Sreberny, Annabelle ja van Zoonen, Liesbet. Hampton Press 1996.

van Zoonen, Liesbet & Sreberny, Annabelle. Gender, Politics and Communication. An Introduction. Teoksessa *Gender, Politics and Communication*. Toim. van Zoonen, Liesbet & Sreberny, Annabelle. Hampton Press Inc. 2000.

van Zoonen, Liesbet. *Entertaining the Citizen. When Politics and Popular Culture Converge*. Rowman & Littlefield Publishers, Inc 2005.

Ödeen, Mats. Dramatiskt berättande - Om konsten att strukturera ett drama. Carlssons 1988.

www-sivut

Levikintarkastus Oy:n internet-sivut. Levikkihaku.
<<http://www.levikintarkastus.fi/levikkikitietokanta/index.php>> [7.10.2010]

Otavamedian internet-sivut. Mediatiedot. <<http://mediatiedot.otavamedia.fi/tutkimus/lukijamaarat/naistenlehdet/naistenlehtien-lukijamaarat.aspx>> [7.10.2010]

Valtioneuvoston www-sivut: ”Suomen hallitusten historiaa”.
<<http://www.valtioneuvosto.fi/tietoa-valtioneuvostosta/hallitukset/vuodesta-1917/haku/fi.jsp>>. [6.10.2010]

Tilastokeskuksen www-sivujen taulukko: ”Naisten osuus kansanedustajista puolueittain eduskuntavaaleissa 1945–2003, lkm ja %”. http://www.stat.fi/til/evaa/2003/evaa_2003_2004-05-31_tau_010.html. [20.8.2010]

Tutkimuksessa käytetyt *Uuden Annan* artikkelit

Mervi, Aino. En voinut muuta kuin rukoilla. *Uusi Anna* 15.5.1973.

Kangaspunta, Inkeri ja Parkkinen, Sakari. Harri Holkerin kotirintama kestää. *Uusi Anna* 29.5.1973.

Joki, Teuvo ja Sivén, Douglas. Pääministeri joutomiehenä. *Uusi Anna* 31.7.1973

Vehkaoja, Helena ja Rouhiainen, Urpo. Kun elämässä on onnea, menestystä ja vaikutusvaltaa. *Uusi Anna* 11.9.1973

Kangaspunta, Inkeri ja Rouhiainen, Urpo. Kokoomuksen kuuma nimi. *Uusi Anna* 09.10.1973.

Myllymäki, Hertta ja Parkkinen, Sakari. Tellervo M. Koivisto – en aio nostaa kapinalippua. *Uusi Anna* 26.10.1973

Myllymäki, Hertta ja Bergström, Stig. Kohtalon sormi osoitti Kalevi Sorsan tuolia. *Uusi Anna* 5.2.1974

Vehkaoja, Helena ja Parkkinen, Sakari. Pidän itseäni sunnuntailapsena. *Uusi Anna* 16.4.1974.

Tutkimuksessa käytetyt *Annan* artikkelit

1975						
	Kirjoittaja/t	Otsikko	Pvm	Kohde	Jaottelu	Puolue
1	Myllymäki, Hertta ja Rouhiainen, Urpo.	Ydinjoukon kärjessä.	7.1.1975	Pirkko Aro	n	Sdp
2	Myllymäki, Hertta ja Rouhiainen, Urpo.	Mitä nyt rouva Koivisto.	10.6.1975	Tellervo Koivisto	p	Sdp
3	Myllymäki, Hertta ja Bergström, Stig.	Annikki Mattilan kaksi maailmaa.	2.9.1975	Annikki ja Olavi J. Mattila	p	Kesk
4	Moisio, Mikki ja Bergström, Stig.	Ingvar ja Maria haluavat monta lasta.	21.10.1975	Maria ja Ingvar S. Melin	p	Rkp

1976						
	Kirjoittaja/t	Otsikko	Pvm	Kohde	Jaottelu	Puolue
1	Myllymäki, Hertta ja Rouhiainen, Urpo.	Valtakunnan ensimmäinen nainen.	17.2.1976	Toini ja Veikko Helle	p	Sdp
2	Vehkaoja, Helena ja Korpelainen, Tom	Pirkko Työläjärven salaisuus..	22.6.1976	Pirkko Työläjärvi	n	Sdp
3	Moisio, Mikki ja Bergström, Stig.	Melinit haluavat suuren perheen.	26.10.1976	Maria ja Ingvar S. Melin	p	Rkp
4	Myllymäki, Hertta.	Ester Ståhlbergin tytär Linnea Wennerskog: Hän ei ollut tavallinen äiti	30.11.1976	Ester ja Kaarlo Juho Ståhlberg	p	Lib

1977						
	Kirjoittaja/t	Otsikko	Pvm	Kohde	Jaottelu	Puolue
1	Myllymäki, Hertta ja Rouhiainen, Urpo.	Kerttu Korsimo elää muistojensa keskellä.	25.1.1977	Kerttu Korsimo, Arvo Korsimon puoliso	p	Kesk
2	Myllymäki, Hertta ja Bergström, Stig	Minun ei tarvitse olla täydellinen.	14.6.1977	Pirkko Työläjärvi	n	Sdp
3	Myllymäki, Hertta	Äitini Ellen Svinhufvud.	22.11.1977	Ellen ja Pehr Evind Svinhufvud	p	Kok

1978						
	Kirjoittaja/t	Otsikko	Pvm	Kohde	Jaottelu	Puolue
1	Myllymäki, Hertta ja Rouhinen, Urpo. Toini ja Veikko Helle	Aloitimme tyhjin käsin. Yhteinen tiemme -sarja	21.2.1978	Toini ja Veikko Helle	p	Sdp
2	Wathén, Edith	Elämää marskin tyttärenä.	16.5.1978	Anastasia Mannerheim (C. G. E. Mannerheimin tytär)	p	Useita
3	Sormunen, Helena	Naisen johtamaan yritykseen ei	30.5.1978	Pirkko Työläjärvi	n	Sdp

		lentokoneita ostella.				
4	Myllymäki, Herta ja Rouhiainen, Urpo	Pirkko Aron päätös, josta puolueen pojat olivat pahoillaan.	3.10.1978	Pirkko Aro	n	Sdp
5	Joki, Teuvo ja Bergström, Stig	Uuden Espanjan ensimmäinen vieras.	5.12.1978	Urho Kekkonen	M	Kesk

1979						
	Kirjoittaja/t	Otsikko	Pvm	Kohde	Jaottelu	Puolue
1	Alanen, Raija; Sivén, Douglas ja Rouhiainen, Urpo	Kun meidän äidistä tuli kansanedustaja.	10.4.1979	Lea Savolainen	n	Sdp
2	Sormunen, Helena ja Rouhiainen Urpo	Parlamenttirakkautta.	24.4.1979	Terhi Nieminen ja Toivo Mäkynen	p	Nieminen (Lib) ja Mäkynen (Kok)
3	Vehkalahti, Helena ja Hautala Kari	Tässä tulee hallituksen vahva nainen.	5.6.1979	Pirkko Työlajärvi	n	Sdp
4	Ukkola, Soili ja Tantt, Pirkko	Tähän työhön tarvitaan koko Suomen perhe.	19.6.1979	Ilkka Suominen	p	Kok
5	Ukkola, Soili ja Hautala, Kari	Mauno Koivisto ja perhe: Täällä kunnioitamme läsnäolollamme vain itseämme.	14.8.1979	Mauno ja Tellervo Koivisto	p	Sdp
6	Myllymäki, Herta ja Rouhiainen, Urpo. Kyllikki Stenros	Kyllikki Stenros: Elämässä pitäisi olla enemmän rakkautta.	21.8.1979	Kyllikki Stenros, Johannes Virolaisen tuleva puoliso	p	Kesk
7	Vehkaoja Helena ja Parkkinen, Sakari	Kansanedustaja Eva-Maija Pukkion yllätysraskaus.	2.10.1979	Eva-Maija Pukkio	p	Kok
8	Vehkaoja Helena ja Parkkinen, Sakari	Johannes Virolainen: Kotiväkeni lähti evakkoon itsenäisyyspäivänä 1939.	30.10.1979	Johannes Virolainen	m	Kesk

1980						
	Kirjoittaja/t	Otsikko	Pvm	Kohde	Jaottelu	Puolue
1	Vehkaoja, Helena ja Rouhiainen, Urpo	Millä eväillä?	20.5.1980	Eino Uusitalo	m	Kesk
2	Vehkaoja, Helena; Häyrinen, Jukka ja Kärkkäinen, Hannu	Paavo Väyrynen: Jos eläisin oppieni mukaan, en olisi tässä.	1.7.1980	Paavo Väyrynen	m	Kesk
3	Kirjoittajaa ei merkitty	Johannes Virolainen: - Työtä riittää lomallakin.	5.8.1980	Johannes Virolainen	m	Kesk
4	Vehkaoja, Helena ja Hautala, Kari	Päivän sankari	2.9.1980	Urho Kekkonen	M	Kesk
5	Mäkelä, Riitta; Parkkinen, Sakari ja Rouhiainen, Urpo	Johannes Virolainen: Kyllikki Stenros ei ollut avioeron syy.	4.11.1980	Johannes Virolainen	m	Kesk

6	Sormunen, Helena ja Kärkkäinen, Hannu.	Syksyn kunnallisvaaleissa suurimman voiton korjasivat naiset	4.11.1980	Useita	M	Useita
---	--	--	-----------	--------	---	--------

1981						
	Kirjoittaja/t	Otsikko	Pvm	Kohde	Jaottelu	Puolue
1	Jokitaipale, Eeva-Helena ja Hautala, Kari	Perheenäiti on merkittävä taloudellinen vaikuttaja.	6.1.1981	Pirkko Työläjärvi	n	Sdp
2	Vehkaoja, Helena ja Hautala, Kari.	Vedenjakajalla Helvi Sipilä: En väistä velvollisuuttani.	20.1.1981	Helvi Sipilä	n	Sit.
3	Vehkaoja, Helena ja Hautala, Kari	Myös suosio uuvuttaa.	28.4.1981	Tellervo Koivisto, Mauno Koiviston puoliso	p	Sdp
4	Mäkelä, Riitta	"Tämä tuli niin äkkiä"	12.5.1981	Kyllikki Stenroos ja Johannes Virolainen	p	Kesk
5	Mäkelä, Riitta; Parkkinen, Sakari ja Rouhiainen, Urpo	Kyllikki ja Johannes Virolainen kohuhäiden jälkeen.	26.5.1981	Kyllikki ja Johannes Virolainen	p	Kesk
6	Joki, Teuvo; Myllymäki, Hertta ja Vehkaoja, Helena	Hetkiä hallitsijan elämästä.	3.11.1981	Urho Kekkonen	M	Kesk
7	Ukkola, Soili ja Hautala, Kari	Satu Östring-Procopén uusi aluevaltaus	8.12.1981	Satu Östring-Procopé	n	Kesk
8	<i>Annan</i> työryhmä	Presidenttiehdokkaat totuusleikissä. <i>Annan</i> työryhmä.	15.12.1981	Useita	M	Useita

1982						
	Kirjoittaja/t	Otsikko	Pvm	Kohde	Jaottelu	Puolue
1	Myllymäki, Hertta	Tellervo Koivisto: Sukkien parsiminen taitaa nyt jäädä.	26.1.1982	Tellervo ja Mauno Koivisto	p	Sdp
2	Myllymäki, Hertta	Hiihtoladut kutsuvat kampanjan jälkeen.	26.1.1982	Useita	M	Useita
3	Joki, Teuvo	Suomen tasavallan Mauno ensimmäinen.	2.2.1982	Mauno Koivisto	m	Sdp
4	Dragon, Kristiina ja Heinonen, Ari	Pär Stenbäck: Poliitikka tekisi sokeaksi ellei olisi perhettä.	23.2.1982	Sissel ja Pär Stenbäck	p	Rkp
5	Joki, Teuvo	Rouva ministerin ensimmäinen kyselytunti.	23.2.1982	Kaarina Suonio	n	Sdp
6	Uljas, Raija	Anneli Kivitie: Liberaaleista hapatin keskustapuolueen taikinaan.	30.3.1982	Anneli Kivitie	n	Lib
7	Runeberg, Tutta	Toteutuuko kansan	6.4.1982	Useita	M	Useita

		maku eli tältä näyttävät kansan edustusvaatteet.				
8	Myllymäki, Hertta ja Hautala, Kari	Uusi puheenjohtaja Jouko Kajanoja: kotona pitävät minulle jöötä.	25.5.1982	Etelka ja Jouko Kajanoja	p	Skdl
9	Myllymäki, Hertta ja Hautala, Kari	50 vuotta täyttävä Ingvar S.Melin: Nyt suvaitsen enemmän kuin nuorena miehenä.	1.6.1982	Maria ja Ingvar S. Melin	p	Rkp
10	Kanth, Aarre	Yllätysministeri Vappu Taipale on lasten ja nuorten asialla.	8.6.1982	Vappu Taipale	n	Sdp
11	Myllymäki, Hertta ja Heinonen, Ari	Ministeri Vappu Taipale: Isyys tulee olemaan arvostettu osa miehen uraa.	7.9.1982	Vappu Taipale	n	Sdp
12	Mattila, Arja ja Heinonen, Ari	Näin syntyy Elisabeth Rehnin päivittäinen hyvä olo.	12.10.1982	Elisabeth Rehn	n	Rkp
13	Joki, Teuvo ja Hautala, Kari	Satujen saarella puhuttiin ystävyyskieltä.	2.11.1982	Tellervo ja Mauno Koivisto	p	Sdp
14	Lehtinen, Lasse	Pirkko Työläjärvi: Teen oman pääni mukaan vaikka joutuisin juorumylyyn.	9.11.1982	Pirkko Työläjärvi	n	Sdp
15	Mattila, Arja ja Hautala, Kari	Hillityn tyylikäs Riitta Suominen.	30.11.1982	Riitta Suominen, Ilkka Suomisen puoliso	p	Kok

1983						
	Kirjoittaja/t	Otsikko	Pvm	Kohde	Jaottelu	Puolue
1	Pentti, Ulla ja Kindberg, Tom	Voittaja Pekka Vennamo: Perhe häviää aina.	5.4.1983	Pirjo ja Pekka Vennamo	p	Smp
2	Vehkaoja, Helena ja Rouhiainen, Urpo	Marja-Liisa Pystynen: Nyt haluan omistautua puolisoni hellimiselle.	19.4.1983	Marja-Liisa Pystynen, Erkki Pystysen puoliso	p	Kok
3	Myllymäki, Hertta ja Urpo Rouhiainen	Näin alkoi kansan edustaminen - Neljä naista tuli taloon.	19.4.1983	Useita	M	Useita
4	Vehkaoja, Helena ja Heinonen, Ari	Eeva Kuuskoski-Vikatmaa - Uusi naisministeri.	10.5.1983	Eeva Kuuskoski-Vikatmaa	n	Kesk
5	Myllymäki, Hertta ja Rouhiainen, Urpo	Veikko Vennamon lapset: Isä on rehellinen mies.	07.6.1983	Pekka Vennamo ja muita	p	Smp
6	Grönroos, Aira, Tuormaa, Ismo ja Tuormaa, Kristiina	Ministeri Vappu Taipale: Olemme vielä kaukana tavoitteista.	07.6.1983	Vappu Taipale	n	Sdp

7	Joki, Teuvo ja Tuppurainen, Tarja	Ulkoministeri Paavo Väyrynen - Yhä on jäljellä haaveita.	2.8.1983	Paavo Väyrynen	m	Kesk
8	Mäkelä, Riitta ja Mattsson, Maija-Liisa	Nämä ministerin rouvat ovat työssäkäyviä edustusrouvia.	16.8.1983	Useita	M	Useita
9	Myllymäki, Hertta ja Hautala, Kari	Kahvilla Tellervo Koiviston luona.	16.8.1983	Tellervo ja Mauno Koivisto	p	Sdp
10	Dragon, Kristiina	Amerikkalainen kohteliaisuus: Ei hullumpi tuo teidän kuningas.	4.10.1983	Tellervo ja Mauno Koivisto	p	Sdp
11	Myllymäki, Helena ja Larikka, Matti	Tämä on ympäristöministerin rakkainta.	11.10.1983	Hilkka ja Matti Ahde	p	Sdp
12	Dragon, Kristiina ja Heinonen, Ari	Eva-Riitta ja Fredi muutosten myrskyssä.	15.11.1983	Matti ja Eva-Riitta Siitonen	p	Kok
13	Moisio, Mikki ja Rissanen, Heikki	Tämä pari osaa nauraa makeasti menestyvien miesten teeskentelylle.	5.12.1983	Tuulikki ja Pekka Petäjäniemi	p	Sdp

1984						
	Kirjoittaja/t	Otsikko	Pvm	Kohde	Jaottelu	Puolue
1	Vehkaoja, Helena ja Järveläinen, Pekka	Harri ja Katju Holkeri: Rittelemme vain tyhjänpäiväisistä asioista.	10.1.1984	Katju ja Harri Holkeri	p	Kok
2	Dragon, Kristiina ja Heinonen, Ari	Pirkko Turpeinen ja Jouko Kajanoja: Olemme luopuneet vanhoista malleista.	27.3.1984	Pirkko Turpeinen ja Jouko Kajanoja	p	Skdl
3	Jokitaipale, Eeva-Helena ja Rissanen, Heikki Y.	Politiikkaan mielivä Marja-Leena Leppänen: En ole mikään ressurkka.	15.5.1984	Marja-Leena Leppänen	n	Smp
4	Moisio, Mikki ja Järveläinen, Pekka	Aamuvuoro Koskelan sairaalassa.	22.5.1984	Tarja Halonen	n	Sdp
5	Wessman, Lili ja Reunanen, Juha	Mitä ministeripäjohtaja tietää tavallisen naisen elämästä.	5.6.1984	Vappu Taipale	n	Sdp
6	Eerikäinen, Hannu ja Luumi, Marja	Valtakunnan sulho löysi vihdoin omansa.	10.7.1984	Urpo Leppänen ja Sinikka Hurskainen	m	Leppänen (Smp) ja Hurskainen (Sdp)
7	Eerikäinen, Hannu ja Tuuli, Heikki	Tuli on pantu pöydän alle - Milloin pyykki pestään?	10.7.1984	Useita	M	Useita
8	Eerikäinen, Hannu ja Rouhiainen, Urpo.	Uusi kansanedustaja Ulla Lehtinen - Äidin työ arvoonsa.	14.8.1984	Ulla Lehtinen	m	Smp

9	Teuvo Joki ja Kari Hautala	Maria Melin: - Teen Genevestä vaikka Kurikan jos lapset tahtovat.	11.9.1984	Maria ja Ingvar S. Melin	p	Rkp
10	Eerikäinen, Hannu ja Heinonen, Ari	Kyllä minua herraksi saa sanoa.	27.11.1984	Kaisa Raatikainen	n	Sdp

1985						
	Kirjoittaja/t	Otsikko	Pvm	Kohde	Jaottelu	Puolue
1	Apila-Salo, Inkeri ja Hautala, Kari	Herkkähipiäiset eivät politiikassa pärjää.	8.1.1985	Lyyli Aalto ja Arja Alho	n	Sdp
2	Eerikäinen, Hannu ja Järveläinen, Pekka	Sinikan ja Urpon vauva on tervetullut milloin tahansa.	26.2.1985	Sinikka Hurskainen-Leppänen ja Urpo Leppänen	p	Hurskainen-Leppänen (Sdp) ja Leppänen (Smp)
3	Eerikäinen, Hannu ja Sarkkinen, Kari	Sinikka Hurskainen-Leppänen toivoo lempeää synnytystä.	28.5.1985	Sinikka Hurskainen-Leppänen	p	Sdp
4	Nummela, T.	Paljastaako syntymäkartta luonteesi.	28.5.1985	Urpo Leppänen	m	Smp
5	Eerikäinen, Hannu	Koulua vai elämää varten?	27.8.1985	Suonio, Kaarina	n	Sdp
6	Wessman, Lili; Järveläinen, Pekka ja Heiskala, Antti	Miksi he saivat tarpeekseen?	10.9.1985	Useita	M	Useita
7	Eerikäinen, Hannu ja Saarela, Matti	Sinikka Hurskainen-Leppänen: - Meidän vauva hymyilee jo!	15.10.1985	Sinikka Hurskainen-Leppänen ja Urpo Leppänen	p	Hurskainen-Leppänen (Sdp) ja Leppänen (Smp)
8	Eerikäinen, Hannu ja Sarkkinen, Kari	Näin sai nimensä Leppästen Ida Anniina.	19.11.1985	Sinikka Hurskainen-Leppänen ja Urpo Leppänen	p	Hurskainen-Leppänen (Sdp) ja Leppänen (Smp)

1986						
	Kirjoittaja/t	Otsikko	Pvm	Kohde	Jaottelu	Puolue
1	Eerikäinen, Hannu ja Reunanen, Juha	Nyt meidän on opeteltava uudestaan elämään yhdessä.	14.1.1986	Ahti ja Liisa Pekkala	p	Kesk
2	Wessmann, Lili ja Sarkkinen, Kari	Marja-Liisa Pystynen puolustautuu.	11.3.1986	Marja-Liisa Pystynen, Erkki Pystysen puoliso	n	Kesk
3	Tuormaa, Kristiina ja Sarkkinen, Kari	Mustan auton takapenkillä on usein liian vähän tilaa olla oma itsensä.	06.5.1986	Eeva Kuuskoski-Vikatmaa	n	Kesk
4	Eerikäinen, Hannu ja Heinonen, Ari	Onneksi ollaan jo näin pitkällä.	6.5.1986	Sinikka Hurskainen-	n	Sdp

				Leppänen		
5	Talonen, Arja Elina ja Sarkkinen, Kari	Liikeapulaisesta tuli ministeri.	27.5.1986	Pirjo Ala-Kapee	n	Sdp
6	Saarikoski, Tuula ja Heiskala, Antti	Jutta Zilliacus - Korkean profiilin sinisilmä.	22.7.1986	Jutta Zilliacus	n	Rkp
7	Vehkaoja, Helena ja Heiskanen, Antti	Arja Alhon raju muotokuva Eduskunnan naisista.	16.9.1986	Arja Alho	M	Sdp
8	Wessman, Lili ja Reunanen, Juha	Ei touhulta työtä ehdi.	28.10.1986	Sirpa Pietikäinen	n	Kok
9	Ukkola, Soili ja Sarkkinen, Kari	Millaista moraalialia on tänään tarjolla?	04.11.1986	Pirkko Turpeinen	M	Skdl
10	Apila-Salo, Inkeri, Poijärvi, Sari	Uma pyrkii Eduskuntaan kutunjuustotasolta, hevosenjärjellä.	25.11.1986	Ulla-Maija Aaltonen	n	Sdp
11	Vehkaoja, Helena ja Heinonen, Ari	Tellervo Koivisto: Hemmottelen itseäni kävelemällä sateessa - omassa rauhassani.	2.12.1986	Tellervo Koivisto, Mauno Koiviston puoliso	p	Sdp

1987						
	Kirjoittaja/t	Otsikko	Pvm	Kohde	Jaottelu	Puolue
1	Eerikäinen, Hannu ja Järveläinen, Pekka	Yksimielinen perhe on täynnä voitonahda.	6.1.1987	Marja-Liisa, Jukka, Katju ja Harri Holkeri	p	Kok
2	Tuormaa, Kristiina ja Poijärvi, Sari	Ahneuden orjuudessa ei ehditä nauttia elintasosta.	13.1.1987	Osmo Soininvaara	m	Vihr
3	Vehkaoja, Helena ja Ikonen, Mari	Lapsenhoidon järjestäminen on edelleen kuuma kysymys.	24.2.1987	Useita	M	Useita
4	Ikonen, Mari ja Järveläinen, Pekka	Kansanedustajan ekakerta.	14.4.1987	Anneli Taina	n	Kok
5	Vehkaoja, Helena	Naisille tärkeitä asioita ajaa hallituksen naisjoukkue.	12.5.1987	Ulla Puolanne	M	Kok
6	Moisio, Mikko ja Särkinen, Kari	Eduskunnan kuopukset.	19.5.1987	Useita	M	Useita
7	Runeberg, Tutta ja Heinonen, Ari	Tasavallan toisen naisen haaveet	19.5.1987	Hilkka Ahde, Matti Ahteen puoliso	p	Sdp
8	Vehkaoja, Helena ja Heinonen, Ari	Ministeri Ilkka Kanerva suunnittelee: Tulevaisuuden onnena on naisten.	2.6.1987	Ilkka Kanerva	m	Kok
9	Saarin-Williams, Merja ja Pakarinen, Jukka	Tuore puoluesihteerin Ulpu Iivari: Aion käyttää kovia otteita.	16.6.1987	Ulpu Iivari	n	Sdp
10	Kirjoittajaa ei	Pekka Haavisto: Aika	14.7.1987	Pekka	m	Vihr

	merkitty	pysähtyy Arvissa.		Haavisto		
11	Ikonen, Mari ja Reunanen, Juha	Leppoisaa Kekkostelua Kaunissaareissa.	21.7.1987	Antero Kekkonen	m	Sdp
12	Mäkelä, Leena ja Reunanen, Juha	Ministeri Helena Pesola: Täällä me eletään kuin herran kukkarossa.	4.8.1987	Helena Pesola	p	Kok
13	Joki, Teuvo ja Sarkkinen, Kari.	Eeva-Riitta Siitonen hakee tuntumaa kansalaisten arkeen.	22.9.1987	Eeva-Riitta Siitonen	n	Kok

1988						
	Kirjoittaja/t	Otsikko	Pvm	Kohde	Jaottelu	Puolue
1	Dragon, Kristiina ja Pakarinen, Jukka	"Hyvä koulutus on paras henkivakuutus."	5.1.1988	Sirkka ja Kalevi Kivistö	M	Skdl
2	Talonen, Arja-Elina ja Järveläinen, Pekka	"Kyyvät ratkaisevat, ei sukupuoli."	5.1.1988	Marja-Liisa ja Harri Holkeri	M	Kok
3	Ikonen, Mari ja Sarkkinen, Kari	"Poliitikon sopii pehmeys."	5.1.1988	Jouko Kajanoja ja Pirkko Turpeinen	M	Skdl
4	Dragon, Kristiina ja Sarkkinen, Kari	Olavi Ronkainen: Myönnän virheeni, mutta toimin omantuntoni mukaan.	12.1.1988	Olavi Ronkainen	m	Smp
5	Vehkaoja, Helena ja Sarkkinen, Kari	"Meillä ei naista ole hunnutettu."	12.1.1988	Tellervo ja Mauno Koivisto	M	Sdp
6	Dragon, Kristiina ja Sarkkinen, Kari	Vallan ja vastuun karusellissa tärkeämpi elää kuin ehtiä?	16.2.1988	Sirpa Pietikäinen	n	Kok
7	Vehkaoja, Helena ja Pakarinen, Jukka	Presidentintekijä Katju Holkeri: Yritin olla mahdollisimman edustava.	23.2.1988	Katju Holkeri	n	Kok
8	Ikonen, Mari ja Heiskala, Antti	Meillä ei ole valmiita vastauksia, vaan visioita ja haasteita.	29.3.1988	Heidi Hautala	n	Vihr
9	Vehkaoja, Helena ja Sarkkinen, Kari	Haluan käyttäytyä kuin hieno nainen.	5.4.1988	Ulpu Iivari	n	Sdp
10	Moisto, Mikki ja Vatanen, Jukka	Kansanedustaja Sinikka Hurskainen-Leppänen: Ida jää ainoaksi lapseksi.	5.4.1988	Sinikka Hurskainen-Leppänen ja Urpo Leppänen	n	Hurskainen-Leppänen (Sdp) ja Leppänen (Smp)
11	Dragon, Kristiina	Hei, meitä suojellaan.	19.4.1988	Halonen, Tarja ja Pesola, Helena	n	Halonen (sdp) ja Pesola (Kok)
12	Häärä, Mirka	Pilaako poliitikko perhe-elämänsä?	25.5.1988	Useita	M	Useita

13	Joki, Teuvo ja Sarkkinen, Kari	Heljä Tammissola uskoo naisten voimaan	7.6.1988	Heljä Tammissola	n	Skdl
14	Heino, Outi-Erja ja Sarkkinen, Kari	Sirkka-Liisa Anttila on Forssan oma rautarouva	28.6.1988	Sirkka-Liisa ja Risto Anttila	n	Kesk
15	Runeberg, Tutta ja Runeberg, Kristian	Hilkka ja Matti Ahde: - Ensimmäistä kertaa asumme yhdessä!	13.9.1988	Hilkka ja Matti Ahde	p	Sdp

1989						
	Kirjoittajat	Otsikko		kohde	Jaottelu	Puolue
1	Apila-Salo, Inkeri ja Värri, Taina	Kun toivottomuus voittaa onnenkin omistajan	3.1.1989	Eeva Kuuskoski-Vikatmaa	n	Kesk
2	Moisio, Mikko	Poliitikko, päättääkö joku puolestasi?	10.1.1989		M	
3	Häärä, Mirka ja Sívén, Douglas.	Urpo Leppänen ja Sinikka Hurskainen-Leppänen: Vielä on parantamisen varaa.	28.2.1989	Urpo Leppänen ja Sinikka Hurskainen-Leppänen	p	Hurskainen-Leppänen (Sdp) ja Leppänen (Smp)
4	Tuppurainen, Marjaleena ja Reunanen, Juha	Pirjo-Riitta Antvuori: - Uuden kumppanin rinnalla haluan olla itsellinen ja vapaa.	7.3.1989	Pirjo-Riitta Antvuori	n	Kok
5	Heinonen, Erja-Outi ja Järveläinen, Pekka.	Kykypuolueen keulakuva Sirpa pyrkii ruoriin	18.4.1989	Sirpa Pietiläinen	n	Kok
6	Varis, Tuula-Liina ja Kukkonen, Paula	Nainen politiikan huipulla: Vallassa vai kahleissa?	27.6.1989	Useita	M	Useita
7	Kasanen, Tuula.	Kestääkö rakkaus välimatkan.	18.7.1989	Ryynänen Mirja	n	Kesk
8	Hämäläinen, Anna-Liisa ja Kukkonen, Paula.	Näin pojat pelaavat politiikassa eli topakan Helenan ajolähtö	22.8.1989	Helena Pesola	n	Kok
9	Vehkaoja, Helena ja Järveläinen, Pekka	Suomisten avioliitossa on porvariston hillittyä charmia	5.9.1989	Riitta ja Ilkka Suominen	p	Kok
10	Hämäläinen, Anna-Liisa; Kukkonen, Paula ja Reunanen, Juha	Turmeleeko valta politiikon - vai poliitikko vallan	26.9.1989	Useita	M	Useita
11	Kasanen, Tuula ja Heinonen, Ari	Olen korvaamaton - vai olenko?	24.10.1989	Hilkka Ahde, Matti Ahteen puoliso	p	Sdp
12	Kasanen, Tuula	Sellainen oli isäni	11.14.1989	Tellervo Koivisto,	p	Sdp

				Mauno Koiviston puoliso		
13	Salonen, Sari; Pakarinen, Jukka; Reunanen, Juha ja Nuutinen, Petri	Yksityisalue, ei tunkeilua.	28.11.1989	Useita	M	Useita

1990						
	Kirjoittaja/t	Otsikko	Pvm	Kohde	Jaottelu	Puolue
1	Viitanen, Kaisa ja Pakarinen, Jukka	Ministerin matkasalkussa painaa perheenisän huono omatunto	9.1.1990	Mauri Miettinen	m	Kok
2	Ikonen, Mari ja Järveläinen, Pekka	Tuore ministeri Tuulikki Hämäläinen: Lasta ei voi pitää lasikaapissa.	30.1.1990	Tuulikki Hämäläinen	n	Sdp
3	Tuppurainen Marjaleena; Pakarinen Jukka ja Ahlrot, Johan	Erkki Liikanen: - Assi on kuin suhdannetasaus: Tasaa kuopat ja leikkaa huiput.	6.2.1990	Erkki Liikanen	p	Sdp
4	Seppälä, Asta ja Heinonen, Ari	En uhraudu, enkä häpeä, mutta välillä on huono omatunto	20.2.1990	Riitta Suominen, Ilkka Suomisen puoliso	p	Kok
5	Vehkaoja, Helena	Suomalainen kommunisti on nyt hiljainen etsijä	27.2.1990	Useita	M	Useita
6	Kasanen, Tuula ja Reunanen, Juha.	Sinikka Hurskainen-Leppäsen elämän voimavarat.	27.2.1990	Sinikka Hurskainen-Leppänen	n	Sdp
7	Kasanen, Tuula ja Manninen, Tuomo.	Kaksi miestä, joille apeus on arkipäivää	6.3.1990	Matti Wuori ja Antero Kekkonen.	m	Kekkonen (Sdp)
8	Saarikoski, Tuula ja Heiskala, Antti	Leena ja Esko-Juhani Tennilä: Avioliitto on elämänikuinen diili	20.3.1990	Leena ja Esko-Juhani Tennilä	p	Vas
9	Heino, Erja-Outi ja Heiskala, Antti	Rehnin Ollin optio tulevaisuuteen.	27.3.1990	Olli Rehn	m	Kesk
10	Heino, Erja Outi ja Reunanen, Juha	Eeva Kuuskoski-Vikatmaa. Olen varsin väritön tyyppi.	30.4.1990	Eeva Kuuskoski-Vikatmaa	n	Kesk
11	Tuppurainen, Marjaleena ja Reunanen, Juha.	Ulpu Iivari: Narsismin vaara on lähellä	30.4.1990	Ulpu Iivari	n	Sdp
12	Salonen, Sari ja Heiskala, Antti.	Urpon päätä ei palele	8.5.1990	Urpo Leppänen	m	Smp
13	Tuppurainen, Marjaleena ja Toivola, Mirka	Kasvatuksen kahlitseva perintö siirtyy äidiltä tyttärelle.	8.5.1990	Hilkka Ahde, Matti Ahteen puoliso	p	Sdp

14	Toivola, Mirka ja Pakarinen Jukka.	Tuntemattoman Kari Uotilan muistutus arkipäivästä.	15.5.1990	Kari Uotila	m	Vas
15	Mäkelä, Riitta	Leikkauksesta toipuva Kyllikki Virolainen: Ehkä on opittava toisenlainen luonto.	12.6.1990	Kyllikki ja Johannes Virolainen.	p	Kesk
16	Runeberg, Tutta ja Kukkonen, Paula	Demarien uusi kärkinainen Tarja Filatov murtaa pokkuroinnin rituaaleja:	19.6.1990	Tarja Filatov	n	Sdp
17	Leppä, Asta ja Kukkonen, Paula	Rauhanministeri Elisabeth Rehnin kymmenen kuukautta miesten leirissä.	24.7.1990	Elisabeth Rehn	n	Rkp
18	Leppä, Asta ja Kukkonen, Paula	Arja Alho: En yritä tehdä itsestäni supernaista.	28.8.1990	Arja Alho	n	Sdp
19	Tuppurainen, Marjaleena ja Tuuli, Heikki	Pirjo-Riitta Antvuori: Elämäni tärkein päätös.	28.8.1990	Pirjo-Riitta Antvuori	n	Kok
20	Tuppurainen, Marjaleena ja Pakarinen, Jukka.	Näin sujui huippukokous naisten kesken.	18.09.1990	Tellervo Koivisto, Mauno Koiviston puoliso	p	Sdp
21	Kasanen, Tuula ja Järvinen, Pekka	Isänsä tytär on myös oma itsensä	16.10.1990	Harri Holkeri	n	Kok
22	Tanskala-Sandström, Raija-Liisa ja Heinonen, Ari	Pitkä marssi idealistista ammattipoliitikoksi.	6.11.1990	Ilkka-Christian Björklund	m	Sdp
23	Tuppurainen, Marjaleena ja Pakarinen, Jukka.	Irene ja Kalevi Sorsa: Kahdenkeskisestä olosta emme ole tinkineet.	27.11.1990	Irene ja Kalevi Sorsa	p	Sdp
24	Töyry, Maija ja Reunanen Juha.	Heidi Hautala on tosissaan, mutta ei tosikko.	31.12.1990	Heidi Hautala	n	Vihr

1991						
	Kirjoittaja/t	Otsikko	Pvm	Kohde	Jaottelu	Puolue
1	Töyry, Maija; Heinonen, Ari ja Vatanen, Jukka.	Kansanedustaja Anttilan voitonhetket: Ulla meni läpi	26.3.1991	Ulla Anttila	n	Vihr
2	Kosonen, Marjatta ja Vatanen, Jukka.	Voittajat ja häviäjät on laskettu. Nyt urakka vasta alkaa.	2.4.1991	Useita	M	Useita
3	Tuppurainen, Marjaleena ja Reunanen, Juha.	Hilkka ja Matti Ahde: Tämä on elämänlaatua.	30.4.1991	Hilkka ja Matti Ahde	p	Sdp

4	Lehtimäki, Riitta; Salonen, Sari ja Järveläinen, Pekka.	Naisministerit lähtöviivalla. Voimalla seitsemän naisen	7.5.1991	Useita	M	Useita
5	Marleena Tuppurainen ja Juha Reunanen	Riitta ja Ilkka Suominen: Hipat ovat samat, plaseeraus vain paranee.	14.5.1991	Riitta ja Ilkka Suominen	m	Kok
6	Siistonen, Miia ja Järveläinen, Pekka.	Vihreä puoluejohtaja Pekka Sauri: On osattava myös joustaa.	28.5.1991	Pekka Sauri	m	Vihr
7	Tala, Eeva ja Reunanen, Juha	Isona isäntänä, mutta herrana ei ikinä.	11.6.1991	Johannes Virolainen	m	Kesk
8	Sarasvuo, Jari ja Kukkonen, Paula	Surullinen Sirpa.	18.6.1991	Sirpa Pietiläinen	n	Kok
9	Tuppurainen, Marjaleena ja Reunanen, Juha	Ministerinrouva Riitta Pura on ennen kaikkea emäntä.	23.7.1991	Riitta ja Martti Pura	p	Kesk
10	Tanskala-Sandström, Maija-Liisa ja Kemilä, Eero	Tytti Isohookana- Asunmaa: Minä en luota kunnansien kulttuuritahtoon	30.7.1991	Tytti Isohookana- Asunmaa	n	Kesk
11	Leppä, Asta ja Kukkonen, Paula	Millaisia ovat kansanparantaja Viinasen kovat tropit.	6.8.1991	Iiro Viinanen	m	Kok
12	Vehkaoja, Helena ja Kivekäs, Matti.	Tina Mäkelästä tuli puoluejohtaja. Laupeudensisar otti ohjat	13.8.1991	Tina Mäkelä	n	Smp.
13	Leppä, Asta ja Kukkonen, Paula	Erkki Tuomioja, viimeinen lipunheiluttaja	27.8.1991	Erkki Tuomioja	m	Sdp
14	Töyry, Maija ja Heinonen, Ari	Vastauksia herran paikalta arkielämän kysymyksiin.	10.9.1991	Hannele Pokka	n	Kesk
15	Salonen, Sari ja Reunanen, Juha	Isän pikku prinsessa onkin aikuinen nainen	17.9.1991	Ilkka ja Laura Kanerva	p	Kok
16	Leppä, Asta ja Reunanen, Juha	Pekka Rätty - politiikan kirkassilmä	1.10.1991	Pekka Rätty	m	Sdp
17	Varis, Tuula-Leena ja Heinonen, Ari	Ilomantsin laulumaiden elämää suurempi päivä.	8.10.1991	Tellervo ja Mauno Koivisto	p	Sdp
18	Kasanen, Tuula ja Järveläinen, Pekka.	Nainen neljissäkymmenissä: Luovuttamista ja uutta voimaa	22.10.1991	Pirjo Antvuori	n	Kok
19	Salonen, Sari ja Pakarinen, Jukka	Ulpu Iivari: - Kadehdin niitä, joitten ei tarvitse katkoa juuriaan	29.10.1991	Ulpu Iivari	n	Sdp
20	Vehkaoja, Helena ja Reunanen, Juha	Eeva Kuuskoski on ministeri syöttöjen välillä	5.11.1991	Eeva Kuuskoski	n	Kesk
21	Halmekoski, Tuija ja Heinonen, Ari	Nyt on kalenteri puhdas ja mieli	19.11.1991	Pertti Paasio	m	Sdp

		haikeana.				
22	Marjaleena Tuppurainen ja Heinonen, Ari.	Tähän uraan kuuluu valmius olla katkolla.	19.11.1991	Ulf Sundqvist	m	Sdp
23	Kansanedustaja Marjatta Stenius- Kaukosen viimeinen pisara.	Kansanedustaja Marjatta Stenius- Kaukosen viimeinen pisara	26.11.1991	Marjatta Stenius- Kaukonen	n	Vas

1992						
	Kirjoittaja/t	Otsikko	Pvm	Kohde	Jaottelu	Puolue
1	Leppä, Asta ja Heinonen, Kari	Eva Biaudet - Kaksi maailmaa ja kaksostytöt	18.2.1992	Eva Biaudet	n	Rkp
2	Töyry, Maija ja Järveläinen, Pekka	Mekö muka kamalia akkoja?	18.2.1992	Useita	M	Useita
3	Leppä, Asta ja Pakarinen, Jukka	Elisabeth Rehn hymyilevä fatalisti	3.3.1992	Elisabeth Rehn	n	Rkp
4	Salonen, Sari ja Reunanen, Juha	Kemijokivarren kasvatti livahti laumasta	17.3.1992	Hannele Pokka	n	Kesk
5	Siistonen, Miia ja Järveläinen, Pekka	Tupeeratun tukan alla terve maalaisjärki	31.3.1992	Maria Melin, Ingvar S. Melinin puoliso	p	Rkp
6	Kasanen, Tuula ja Kukkonen, Paula	Lujasti yhtä kahinoista huolimatta	31.3.1992	Erkki ja Riitta Pulliainen	p	Vihr
7	Tuppurainen, Marjaleena	Ex-ministerin oma arvio Eeva-ilmioistä: "Taidan olla ammattisurija".	5.5.1992	Eeva Kuusankoski	n	Kesk
8	Leppä, Asta ja Reunanen, Juha.	Paavo Väyrynen - Mister somebody	12.5.1992	Paavo Väyrynen	m	Kesk
9	Tuppurainen, Marjaleena ja Järveläinen, Pekka	Antvuoren naiset & aikuistumisen monet mutkat	12.5.1992	Nani, Mari ja Pirjo- Riitta Antvuori	p	Kok
10	Töyry, Maija ja Vatanen, Jukka.	Ministeri Riitta Uosukainen: - Opetuksen laatu ei ole rahasta kiinni	2.6.1992	Riitta Uosukainen	n	Kok.
11	Heino, Erja-Outi ja Heinonen, Ari	Koirat haukkuvat mutta Kauko kulkee	4.8.1992	Kauko Juhantalo	m	Kesk
12	Päivärinta, Susanne ja Heinonen, Ari	Jo pikkutyttöinä minulla oli toive tulla kuuluisaksi	11.8.1992	Arja Alho	n	Sdp
13	Leppä, Asta ja Kukkonen, Paula.	Tapaus Pietikäinen ja suuren tuuletuksen aika	25.8.1992	Sirpa Pietiläinen	n	Kok.
14	Schlizewski, Hannele ja Kukkonen, Paula.	Tunnelmakuvia hiekkalaatikon reunalta.	22.9.1992	Eeva Kuusankoski	n	Kesk
15	Salonen, Sari ja Kukkonen, Paula	Ilkka Kanerva & ministerin omat selitykset	13.10.1992	Ilkka Kanerva	m	Kok.
16	Päivärinta, Susanne	Jörn Donner: Elämässä	27.10.1992	Jörn Donner	m	Rkp

	ja Kukkonen, Paula	täytyy olla draamaa ja arvaamattomuutta.				
17	Töyry, Maija ja Järveläinen, Pekka	Ei tullut tiedenaista vaan koko kansan kantelija.	10.11.1992	Liisa Kulhia	n	Kulh.
18	Leppä, Asta ja Weckström, Magnus	Valtakunnan kaksi ässää	15.11.1992	Ulf Sundqvist ja Pertti Salolainen	m	Sundqvist (Sdp) Salolainen (Kok)

1993						
	Kirjoittaja/t	Otsikko	Pvm	Kohde	Jaottelu	Puolue
1	Tanskala, Raija-Liisa ja Järveläinen, Pekka	Hannele Pokan ja Esko Tavian keväthäät julkisuudelta piilossa	2.2.1993	Hannele Pokka ja Esko Tavia	p	Kesk
2	Töyry, Maija ja Järveläinen, Pekka ja Reunanen, Juha.	Tuttavia tulee ja menee - Parhaat ystävät pysyvät.	9.2.1993	Kirsti Tulonen ja Esko Seppänen	p	Vas
3	Ikävalko, Reijo	Ritva ja Toimi Kankaanniemi osaavat nauraa myös itselleen	16.2.1993	Ritva ja Toimi Kankaanniemi	p	Krist.
4	Lehtimäki, Riitta ja Heinonen, Ari.	Zyskoviczien lapset kasvavat niukkuuden moraaliin.	16.3.1993	Rahime ja Ben Zyskovicz	p	Kok
5	Asta; Heinonen, Ari; Reunanen, Juha ja Järveläinen, Pekka	Lama-Suomen supermies & Poliittinen potenssi	23.3.1993	Ilkka Kanerva	m	Kok.
6	Varis, Tuula-Liina ja Pakarinen, Jukka	Ahtisaaret täysin sydämin taistossa.	6.4.1993	Eeva ja Martti Ahtisaari	p	Sdp
7	Töyry, Maija ja Heinonen, Ari	Maija Perho-Santala, Salolaisen haastaja	4.5.1993	Maija Perho-Santala	n	Kok
8	Lehtimäki, Riitta ja Heinonen, Ari.	Anja Salolainen: Avioliittomme ei ole kulissi	25.5.1993	Anja Salolainen, Pertti Salolaisen puoliso	p	Kok
9	Tanskala, Raija-Liisa ja Sarkkinen, Juha.	Tuulikki Ukkola nitisti oman omantuntonsa järkisyistä.	1.6.1993	Tuulikki Ukkola	n	Sdp
10	Virolainen, Kyllikki.	Kirsti Aho: Vuosista Eskon rinnalla en päivääkään antaisi pois.	1.6.1993	Kirsti Aho, Esko Ahon puoliso	p	Kesk
11	Tanskala, Raija-Liisa ja Vatanen, Jukka	SDP uskoo tulevaisuuteensa - Paavossa on kokoa ja näköä	15.6.1993	Paavo Lipponen	m	Sdp
12	Päivärinta, Susanne; Heinonen, Ari	Eduskunnan poikamiehet - Lajinsa viimeiset?	15.6.1993	Useita	M	Useita
13	Päivärinta, Susanne ja Vanhala, Pauli	Eevan perheen rankka kesä tien päällä	17.8.1993	Eeva Kuuskoski ja Pentti	p	Kesk

				Manninen		
14	Janhunen, Pirkko ja Järveläinen, Pekka.	Pirjo-Riitta Antvuoren sensuellit linjat	17.8.1993	Pirjo-Riitta Antvuori	n	Kok
15	Heino, Erja-Outi ja Kukkonen, Paula.	Raskaasti yhtä raidetta kuin juna Riihimäeltä	31.8.1993	Iiro Viinanen	m	Kok
16	Töyry, Maija ja Kukkonen, Paula.	Vuokko Väyrynen: Elän tunteiden kautta ja sydämelläni.	7.9.1993	Vuokko Väyrynen, Paavo Väyrysen puoliso	p	Kesk
17	Heino, Erja-Outi.	Miten politiikan lempibarbista tuli potkupallo.	26.10.1993	Sirpa Pietikäinen	n	Kok

1994						
	Kirjoittaja/t	Otsikko	Pvm	Kohde	Jaottelu	Puolue
1	Tuppurainen, Marjaleena ja Järveläinen, Pekka.	Ulla-Leenan ja Evan äidiksi herääminen	4.1.1994	Eva Biaudet ja Ulla-Leena Alppi	n	Biaudet (Rkp)
2	Salonen, Sari ja Vaarama, Pentti.	Kuka sopii presidentiksi?	4.1.1994		M	
3	Päivärinta, Susanne ja Reunanen Juha.	Muutoksista huolimatta Suomisten bändissä soi poliittinen blues	11.1.1994	Riitta ja Ilkka Suominen	p	Kok
4	Tuppurainen Marja-Leena.	Tellervo Koivisto: Tässä virassa on tullut hemmotelluksi	18.1.1994	Tellervo Koivisto, Mauno Koiviston puoliso	p	Sdp
5	Töyry, Maija ja Reunanen, Juha	Tuorein ja nuorin kansanedustaja.		Kirsi Piha	n	Kok
6	.Heino, Erja-Outi.	Suomen neidosta varttui maanmahtava mummi.	8.2.1994	Elisabeth Rehn	n	Rkp
7	Laxen, Marianne	Mara ja naiset.	8.2.1994	Martti Ahtisaari	m	Sdp
8	Kirjoittaja Puuttuu	Hannele Pokka kieltäytyy supernaisen roolista	15.2.1994	Hannele Pokka	n	Kesk
9	Tanskala, Raija-Liisa ja Reunanen, Juha.	Suorasanaisten, itsenäisten ja tehokas	29.3.1994	Anneli Jäätteenmäki	n	Kesk
10	Heino, Eija-Outi ja Heinonen, Ari	Kun viralliseen löylyyn laitettiin suomalainen, ruotsalainen ja Silvia	26.4.1994	Eeva ja Martti Ahtisaari	p	Sdp
11	Heino, Erja-Outi	Tupaillassa todistamaan nousee Eskon heimo.	21.6.1994	Esko Aho	p	Kesk
12	Kaikkonen, Päivi, Kukkonen, Paula ja Pakarinen, Jukka	Ystävät kohottavat itsetuntoa	26.7.1994	Katju Holkeri	n	Kok
13	Leppä, Asta ja Kukkonen, Paula	Haavissa hyvinvoiva keskinkertaisuus	6.9.1994	Arja Alho	n	Sdp
14	Kasanen, Tuula ja Heinonen, Ari	Paavon ja Vuokon yhteiset periaatteet	27.9.1994	Vuokko ja Paavo Väyrynen	p	Kesk

15	Leppä, Asta ja Reunanen, Juha	Jörn Donner – Vihalla ja rakkaudella.	4.10.1994	Jörn Donner	m	Rkp
16	Tanskala, Raija-Liisa ja Reunanen, Juha.	Anneli Jäätteenmäki & Kiltin tytön sisua.	4.10.1994	Anneli Jäätteenmäki	n	Kesk
17	Heino, Erja-Outi ja Järveläinen, Pekka	Yksi meistä sanovat presidentin naiset	18.10.1994	Eeva ja Martti Ahtisaari	p	Sdp
18	Heino, Erja-Outi ja Järveläinen, Pekka.	Eeva Ahtisaaren aika äitinä	18.10.1994	Eeva ja Martti Ahtisaari	p	Sdp
19	Tanskala, Raija-Liisa	Eeva Kuuskosken syöksykierre – Päällimmäinen tuntee on suru	5.12.1994	Eeva Kuuskoski	n	Kesk
21	Leppä, Asta ja Reunanen, Juha.	Onko Paavosta pääministeriksi?	13.12.1994	Paavo Lipponen	m	Sdp
22	Päivärinta, Susanne ja Järveläinen, Pekka.	Eva Biaudet ja Per Schmedes – Yhteen kasvanee	20.12.1994	Eva Biaudet ja Per Schmedes	p	Rkp

1995						
	Kirjoittaja/t	Otsikko	Pvm	Kohde	Jaottelu	Puolue
1	Tuppurainen, Marjaleena ja Kukkonen, Paula	Mirja ja Pekka Rädyn raskas syksy päättyi järjen ja tunteen voittoon.	3.1.1995	Mirja ja Pekka Rätty	p	Sdp
2	Tanskala, Raija-Liisa ja Kuusisto, Jukka	Uusi asuntonministeri Anneli Taina tottelee omaa tahtoaan	10.1.1995	Anneli Taina	n	Kok
3	Päivärinta, Susanne ja Pakarinen, Jukka	Riitta ja Topi Uosukainen: Kaksoiselämä sopii meille	31.1.1995	Riitta ja Topi Uosukainen	p	Kok
4	Nykänen, Riita ja Pakarinen, Jukka	Maria ja Ingvar S. Melin: Tämä päätös oli yhteinen	7.2.1995	Maria ja Ingvar S. Melin	p	Rkp
5	Kasanen, Tuula.	Elisabeth Rehn: Vaikeinta oli olla pieni ja heikko	14.3.1995	Elisabeth Rehn	n	Rkp
6	Heino, Erja-Outi; Järveläinen, Pekka ja Heinonen, Ari	Palvelukseen halutaan siisti ja säästeliäs kansan edustaja.	14.3.1995	Heidi Hautala	n	Vihr
7	Kristiina, Harjula ja Paula, Kukkonen.	Pertti Virtanen, Hämeen oma Buffalo Bill.	4.4.1995	Pertti Virtanen	m	Smp
8	Leppä, Asta ja Järveläinen, Pekka.	Kolme naista, yksi kysymys: Miksi emme kelvannet?	11.4.1995	Useita	M	Useita
9	Tuppurainen, Marjaleena; Pakarinen, Jukka ja Reunanen, Juha	Seitsemän naista on parempi kuin yhtään.	25.4.1995	Useita	M	Useita
10	Pentinpuro, Leila;	Euroedustaja Rynäsén	2.5.1995	Mirja	n	Kesk

	Tanttu, Pirkko	uudempi elämä.		Ryynänen		
11	Heinonen, Ari ja Siistonen, Miia.	Äidit vastaan juustohöylä	9.5.1995	Useita	M	Useita
12	Määttänen, Marja ja Kuusisto, Jukka.	Satu Hassin tyven aamu politiikan myrskyissä.	6.6.1995	Satu Hassi	n	Vihr
13	Salonen, Sari ja Kukkonen, Paula.	Tarja Halonen - itsenäinen punapäa kiltin tytön valepuvussa	8.8.1995	Tarja Halonen	n	Sdp
14	Töyry, Maija ja Kukkonen, Paula.	Tuija Brax - idealisti, jolle kelpaa ripaus ylellisyyttä	11.7.1995	Tuija Brax	n	Vihr
15	Määttänen, Merja ja Kukkonen, Paula	Maija Perho-Santala: Pitäisi karaistua vahvemmaksi	4.7.1995	Maija Perho-Santala	n	Kok
16	Lehtimäki, Riitta ja Kukkonen Paula	Sirpa Pietikäinen & Tapio Määttä: tämä ratkaisu on lopullinen	18.07.1995	Sirpa Pietikäinen ja Tapio Määttä	p	Kok
17	Töyry, Maija ja Järveläinen, Pekka.	Omat opit käytännön testissä.	7.11.1995	Eeva Kuuskoski	n	Kesk

1996						
	Kirjoittaja/t	Otsikko	Pvm	Kohde	Jaottelu	Puolue
1	Tuppurainen, Marjaleena ja Pakarinen, Jukka	Heidi Hautalan euroelämää neljässä kaupungissa.	16.1.1996	Heidi Hautala	n	Vihr
2	Töyry, Maija ja Pakkarinen, Jukka	Mies, joka kertoo kamaluuksia kuivakkaasti naurahtaen	23.1.1996	Osmo Soininvaara	m	Vihr
3	Leppä, Asta ja Kukkonen, Paula	Politiikan Pupu Söpö	30.1.1996	Kirsi Piha	n	Kok
4	Kasanen, Tuula ja Kukkonen, Paula.	Rakkaudeton elämä olisi kauheaa.	20.2.1996	Arja Alho	n	Sdp
5	Lehtimäki, Riitta ja Pakarinen, Jukka	Pirjo-Riitta Antvuori: Putoaminen ei enää pelota	16.4.1996	Pirjo-Riitta Antvuori	n	Kok
6	Leppä, Asta.	Kyky, kyvykkäämpi, Niinistö.	18.6.1996	Sauli Niinistö	m	Kok
7	Mäkinen, Eija ja Nisonen, Pertti	Olli-Pekka ja Päivi Heinosen elämää kahtaalla	10.9.1996	Olli-Pekka ja Päivi Heinonen	p	Kok
8	Siistonen, Miia ja Sarkkinen, Kari.	Äiti sen parhaiten tietää – Kyllä Kirsi pärjää	22.10.1996	Kirsi Piha	n	Kok
9	Leppä, Asta ja Heinonen, Ari	Pertti Paasio – Elämä ennen herra Murphyä	22.10.1996	Pertti Paasio	m	Sdp
10	Mäkinen, Eija ja Heinonen, Ari.	Ulpu Iivari: Populistit jyräsivät.	5.11.1996	Ulpu Iivari	n	Sdp
11	Arto Bryggare, Olli Valtonen	Isän ja pojan suhde – arvoitus vailla ratkaisua.	5.11.1996	Arto Bryggare	p	Sdp
12	Kasanen, Tuula ja Kakkinen, Ari.	Naisministerit ja naisen uskottavuus	10.12.1996	Useita	M	Useita
13	Varis, Tuula-Liina ja Tavi, Tuula	Äimän käkenä, mutta entistä suosituimpana	17.12.1996	Riitta Uosukainen	n	Kok
14	Leppä, Asta ja	Oman onnensa	31.12.1996	Esko	m	Vas

	Heinonen, Ari	Seppänen.		Seppänen		
--	---------------	-----------	--	----------	--	--

1997						
	Kirjoittaja/t	Otsikko	Pvm	Kohde	Jaottelu	Puolue
1	Leppä, Asta ja Heinonen, Ari.	Pietikäisen kilokimppu	7.1.1997	Sirpa Pietiläinen	n	Kok
2	Leppä, Asta ja Kakkinen, Ari.	Sinikka Mönkäre lapsuuden valoissa ja varjoissa.	4.3.1997	Sinikka Mönkäre	n	Sdp
3	Tanskala, Raija-Liisa ja Pakarinen, Jukka.	Irina Krohn & Naisen oikeus kokonaiseen elämänkaareen	29.4.1997	Irina Krohn	n	Vihr
4	Salonen, Sari ja Kukkonen, Paula.	Keski-ikäinen nainen ja kumppanuuden ylistys.	20.5.1997	Aino Suhola	n	Kesk
5	Tuppurainen, Marjaleena	Brax ja Hassi – Vihreän kaksi sävyä..	3.6.1997	Tuija Brax ja Satu Hassi	n	Vihr
6	Salonen, Sari ja Kukkonen, Paula	Kirsi Pihan vaativa elämäntapa.	3.6.1997	Kirsi Piha	n	Kok
7	Lehtimäki, Riitta ja Kakkinen, Ari	Anne Huotarin politiikan kyneleet..	10.6.1997	Anne Huotari	n	Vas
8	Kasanen, Tuula ja Kukkonen, Paula	Uuden elämän oma aika hämmensi aluksi	9.9.1997	Eva Biaudet	n	Rkp
9	Siistonen, Miisa ja Kakkinen, Ari.	Isä uraputkessa.	7.10.1997	Pekka Perttula	m	Kesk
10	Mäkinen, Eija ja Kukkonen, Paula	Kiirastulen kokenut Arja Alho – Suomalaisen politiikan paradoksi	21.10.1997	Arja Alho	n	Sdp
11	Mäkinen, Eija ja Kakkinen, Ari	Kun rahat vähenevät, arvot kovenevat	18.11.1997	Terttu Huttu-Juntunen	n	Vas

1998						
	Kirjoittaja/t	Otsikko	Pvm	Kohde	Jaottelu	Puolue
1	Lehtimäki, Riitta ja Sarkkinen, Kari.	Tertta Saarikko ja Jouko Skinnari – tätähän se rakkaus on	27.1.1998	Tertta Saarikko ja Jouko Skinnari	p	Sdp
2	Varis, Tuula-Liina ja Kakkinen, Ari	Kulttuuriministeri Claes Andersson – yleissivistys – mitä se on ja onko sitä vielä.	17.2.1998	Claes Andersson	m	Vas
3	Kasanen, Tuula ja Heinonen, Ari	Epäonnistumisen kirvelevä pakko	17.3.1998	Sirpa Pietikäinen	n	Kok
4	Niskanen, Annamari ja Pakarinen, Jukka	Esko Ahon yksityinen Helsinki.	31.3.1998	Esko Aho	n	Kesk
5	Karhunen, Riikka ja Kukkonen, Paula	Eduskunnan jättävä Minna Karhunen: En ole sopiva politiikkaan	21.4.1998	Minna Karhunen	n	Kesk
6	Siistonen, Miia ja Kukkonen, Paula.	Ilkka Kanerva – Jokaisessa suhteessa on ainutkertainen viritys.	4.8.1998	Ilkka Kanerva	m	Kok

7	Kylänpää, Riitta ja Kakkinen, Ari	Eva Biaudét – täydestä sydäimestä.	20.10.1998	Eva Biaudét	n	Rkp
8	Lehtimäki, Riitta ja Sarkkinen, Kari.	Rankan syksyn jälkeen jäljelle jäi rakkaus.	3.11.1998	Arja Alho	n	Sdp
9	Kasanen, Tuula ja Kukkonen, Tuula.	Mikä pitää pareja yhdessä.	24.11.1998	Antvuori, Pirjo-Riitta	p	Kok.

1999						
	Kirjoittaja/t	Otsikko	Pvm	Kohde	Jaottelu	Puolue
1	Siistonen, Miia; Tuppurainen, Marjaleena ja Kakkinen, Ari.	Ote arkipäivään ei saa lipsua.	16.3.1999	Useita	M	Useita
2	Lehtimäki, Riitta ja Heinonen, Ari	Nyt saan näyttää.	13.04.1999	Tanja Karpela	n	Kesk
3	Lehtimäki, Riitta ja Heinonen, Ari	Tarja Halonen – tahtoa ja kykyä	18.5.1999	Tarja Halonen	n	Sdp
4	Siistonen, Miia ja Heinonen, Ari.	Sisarukset Kirsti ja Arja Alho – Samaa sukua, eri maata	10.08.1999	Kirsti ja Arja Alho	p	Sdp
5	Heino, Erja-Outi ja Heinonen, Ari	Instituutioksi aika raikas	28.9.1999	Suvi-Anne Siimes	n	Vas

2000						
	Kirjoittaja/t	Otsikko	Pvm	Kohde	Jaottelu	Puolue
1	Kasanen, Tuula ja Nisonen, Pertti	Ihminen ei koskaan valmistu	11.1.2000	Eva Biaudét	n	Rkp
2	Kylänpää, Riitta ja Kukkonen, Paula. Tuppurainen	Tyttö, joka luki läksynsä	15.2.2000	Tarja Halonen	n	Sdp
3	Kiviniemi, Eeva ja Pakarinen, Jukka.	Äitiyslomalle, vaikka työpaikka sanoo ei.	22.2.2000	Janina Andersson	n	Vihr
4	Tuppurainen, Marjaleena; Heinonen, Ari ja Lindroos, Hannu	Eläköön, Rouva Tasavallan Presidentti!	7.3.2000	Tarja Halonen	n	Sdp
5	Siistonen, Miia ja Pakarinen, Jukka	Äiti, ministeri ja maailmanparantaja	7.3.2000	Tarja Filatov	n	Sdp
6	Kylänpää, Riitta ja Heinonen, Ari.	"Tämä on tämmöistä räppimistä."	21.3.2000	Paavo Lipponen	m	Sdp
7	Lehtimäki, Riitta ja Heinonen, Ari	Naisena ja juristina.	2.5.2000	Tarja Halonen	M	Sdp
8	Kasanen, Tuula ja Kakkinen, Ari	Pohdintoja siitä, miksi nainen haluaa lapsen.	18.4.2000	Eva Biaudét	n	Rkp
9	Niskanen, Annamari ja Heinonen, Ari	Anni Sinnemäki: Täällä olisi saumaa turhautumiselle	11.4.2000	Anni Sinnemäki	n	Vihr
10	. Salonen, Sari ja Kukkonen, Paula	Kirsi Piha – tyyntä myrskyjen jälkeen	16.5.2000	Kirsi Piha	n	Kok

11	Kylänpää, Riitta ja Heinonen, Ari	Osmo Soininvaara – messiaaksi mainittu.	23.5.2000	Osmo Soininvaara	n	Vihr
12	Kasanen, Tuula ja Kakkinen, Ari	Ei minkään ikäisiä ihmisiä	23.5.2000	Pirjo-Riitta Antvuori	n	Kok
13	Moisio, Mikki ja Kakkinen, Ari	Seppo Kääriäinen – Silmäni aukenivat lopullisesti.	6.6.2000	Seppo Kääriäinen	m	Kesk
14	Heinonen, Mirka ja Kukkonen Paula	Anneli Jätteenmäki – Tuuraaja maakuntien miesten armosta.	4.7.2000	Anneli Jätteenmäki	n	Kesk
15	Tuppurainen, Marjaleena ja Itkonen, Tiina	Ja niin hurahdi ministeri tangoon korkeanpaikan leirillä	11.7.2000	Suvi-Anne Siimes	n	Vas
16	Siistonen, Miia ja Nisonen Pertti	Kansanedustaja Tanja Karpela – uskottavuus pitää ansaita.	19.9.2000	Tanja Karpela	n	Kesk
17	Karhunen, Riikka ja Heinonen, Ari.	Kirsi Pihan taival nautiskelijaksi	3.10.2000	Kirsi Piha	n	Kok
18	Tuppurainen, Marjaliisa ja Kukkonen, Paula.	"Nainen puhuu miehestä" – kirjoitussarja. Mies saa muistaa minut ulkoisista muodoistani	14.11.2000	Sirkka-Liisa Anttila	n	Kesk

2001						
	Kirjoittaja/t	Otsikko	Pvm	Kohde	Jaottelu	Puolue
1	Kasanen, Tuula ja Kukkonen, Paula.	Olin vakamelinen lapsi. Muistikuvia lapsuudesta - artikkelisarja.	23.1.2001	Suvi-Anne Siimes	n	Vas
2	Kasanen, Tuula ja Kukkonen, Paula.	Sirpa Pietikäinen ja taitelijaisän opetukset	23.1.2001	Sirpa Pietikäinen	n	Kok
3	Karhunen Riikka	Miten imago kiillottuu tai himmenee?	13.3.2001	Tanja Karpela	n	Kesk
4	Lehtimäki, Riitta	Satu Hassi – Valtakunnan vaihtoehto. Aikalainen - artikkelisarja.	27.3.2001	Satu Hassi	n	Vihr
5	Kasanen, Tuula ja Kukkonen, Paula	Lasten koulimana takaisin työelämään.	22.5.2001	Eva Biaudet	n	Rkp
6	Lehtimäki, Riitta ja Nisonen Pertti.	Arja Alho palasi Kanadasta täynnä intoa.	3.7.2001	Arja Alho	n	Sdp
7	Salonen Sari ja Kukkonen Paula	Urbaanit naiset metsässä	24.7.2001	Merikukka Forsius	M	Vihr

2002						
	Kirjoittaja/t	Otsikko	Pvm	Kohde	Jaottelu	Puolue
1	Heinonen, Mirka ja Pakarinen, Jukka.	Puhutaan yhtä, tehdään toista.	8.1.2002	Tuula Haatainen	n	Sdp
2	Kauhanen Anna-Liina; Heinonen, Ari ja Pakarinen Jukka.	Ihanaa onnistua! Päivi Räsänen tiukka linja	8.1.2002	Päivi Räsänen	n	Kd

3	Moilanen, Anne; Heinonen, Ari ja Kakkinen, Ari	Nuoret naiset & politiikan vetovoima.	29.1.2002	Useita	M	Useita
4	Lehtimäki, Riitta	.Anneli Jätteenmäki – Isän työstä isäntien emäntä?	29.1.2002	Anneli Jätteenmäki	n	Kesk
5	Tuppurainen, Marjaleena ja Heinonen, Ari.	.Muttokattomuus persoonassani oli varmasti etukäteen tiedossa	19.2.2002	Tarja Halonen	n	Sdp
6	Halmekoski, Tuija.	Saako ministeri olla ruumiillinen? Nyt puheena! – artikkelisarja.	12.3.2002	Satu Hassi	n	Vihr
7	Salonen, Sari ja Kakkinen, Ari	Anni Sinnemäki, 28 – vanheneminen ei ole kamalaa. Tässä iässä –artikkelisarja	12.3.2002	Anni Sinnemäki	n	Vihr
8	Mosio, Mikki ja Itkonen, Tuula	Maria Kaisa Aulan -suuri valinta.	26.3.2002	Maria Kaisa Aula	n	Kesk
9	Kasanen, Tuula ja Kakkinen, Ari	Tähän asti yhtä elpymistä. Yhteiset vuotemme – artikkelisarja	26.03.2002	Irina Krohn	p	Vihr
10	Tuppurainen, Marjaleena ja Itkonen, Tiina	Tiluliit! Nyt alkaa neljäs elämäni	4.7.2002	Riitta Uosukainen	n	Kok
11	Kasanen, Tuula ja Rapo, Jukka	Jan Otto ja Janina Andersson. Tandemilla kohti elämää. Isä & tyttäriä –artikkelisarja	18.7.2002	Jan Otto ja Janina Andersson.	p	Vihr
12	Lehtimäki, Riitta	Presidentti Tarja Halonen – Hyvinvointivaltio, tytön paras ystävä.	26.9.2002	Tarja Halonen	n	Sdp
13	Kylänpää, Riitta ja Pakarinen, Jukka	Soininvaaran rajut reseptit sairaalakriisiin. Tämä on vasta alkua	10.10.2002	Osmo Soininvaara.	m	Vihr
14	Heinonen, Mirka ja Salonen, Sari	Väittely tasa-arvosta jatkuu. Missä on se pieni ero?	10.10.2002		M	
15	Siistonen, Miia ja Heinonen, Ari	Riitta Uosukainen, 60 – Posket hehkuen neljännen elämän kynnyksellä.	24.10.2002	Riitta Uosukainen	n	Kok

2003						
	Kirjoittaja/t	Otsikko	Pvm	Kohde	Jaottelu	Puolue
1	Nykänen, Riitta ja Kakkinen, Ari.	Sari ja Ville Itälä iloitsevat vauvastaan, vaikka ministeriperheessä	2.1.2003	Ville ja Sari Itälä	p	Kok

		joudutaankin elämään isän ehdoilla.				
2	Lehtimäki, Riitta ja Kakkinen, Ari.	Sosiaalipoliitikan sisupussi jättää eduskunnan.	6.2.2003	Marjatta Stenius-Kaukonen	n	Vas
3	Niskanen, Annamari ja Kakkinen, Ari.	La Riitta jättää firman: "Joku tyyli sitä pitää olla!"	27.2.2003	Riitta Uosukainen	n	Kok
4	Tuppurainen, Marjaleena ja Nisonen, Pertti.	Merikukka Forsius: "Tärkeissä asioissa en jousta"	6.3.2003	Merikukka Forsius	n	Vihr
5	Heinonen, Mirka ja Itkonen, Tiina.	Naisasiaa seitsemältä suunnalta.	6.3.2003	Useita	M	Useita
6	Saari, Kirsikka ja Kylänpää, Riitta.	Juoksutyöstä johtajaksi.	27.3.2003	Anneli Jäätteenmäki	n	Kesk
7	Kasanen, Tuula ja Nisonen, Pertti	Pertti ja Heli Paasio. Vastakohtia luonteeltaan. Isiä ja tyttäriä -sarja.	10.4.2003	Pertti ja Heli Paasio	p	Sdp
8	Mäkinen, Eija ja Kukkonen, Paula.	Politiikkaan palannut Arja Alho: "On uskallettava ottaa riskejä".	16.4.2003	Arja Alho	n	Sdp
9	Heinonen, Mirka; Kylänpää, Riitta; Heinonen, Ari	Uuden hallituksen ministerit naisten asialla?	30.4.2003	Useita	M	Useita
10	Strand, Iisa ja Kukkonen, Paula.	Kirsi Piha: "Hurmaava mies on kiinnostunut asioistani". Nainen puhuu miehestä -sarja.	8.5.2003	Kirsi Piha	n	Kok
11	Kasanen, Tuula ja Heinonen, Ari.	Sirpa Pietikäinen: Olen siivonnut turhan pois päästäni ja elämästäni.	15.5.2003	Sirpa Pietikäinen	n	Kok
12	Heinonen, Mirka ja Kakkinen, Ari.	Ministerin kyydissä	12.6.2003	Paula Lehtomäki	n	Kesk
13	Leppä, Asta ja Itkonen, Tiina.	Anne Sinnemäki: "En ole menettänyt mitään lapsen vuoksi".	31.7.2003	Anne Sinnemäki	n	Vihr
14	Kasanen, Tuula ja Kakkinen, Ari	Enää emme ole riidoissa päiväkausia	7.8.2003	Suvi-Anne Siimes ja Kari Penkkilä	p	Vas
15	Saari, Kirsikka ja Itkonen, Tiina	Tarja Cronberg: Syrjästä näkee selvemmin.	14.8.2003	Tarja Cronberg	n	Vihr
16	Tuppurainen, Marjaleena ja Heinonen, Ari	Päivi Lipponen: Paavo puski minun elämäni!	18.9.2003	Päivi Lipponen, Paavo Lipposen puoliso	p	Sdp
17	Kasanen, Tuula	Suomalaiset naispoliitikot: Pelolle ei saa antaa ylivaltaa. Nyt puheenaiheena! -sarja	18.9.2003	Useita	M	Useita

18	Kasanen, Tuula ja Nisonen, Pertti	Eva ja Bob Biaudét: Tulisia riitoja ja humanismia. Isä & tyttäriä -sarja.	20.11.2003	Eva Biaudét	p	Rkp
19	Suutari, Virpi ja Heinonen, Ari	Annelin oppivuodet	30.12.2003	Anneli Jätteenmäki	n	Kesk

2004						
	Kirjoittaja/t	Otsikko	Pvm	Kohde	Jaottelu	Puolue
1	Kylänpää, Riitta ja Heinonen, Ari.	Poliitikko kuoriutui naiseksi	15.1.2004	Suvi-Anne Siimes	n	Vas
2	Janhunen, Pirkko ja Heinonen, Ari	Tiukka tahti, niukat linjat	12.2.2004	Marja Tiura	n	Kok
3	Toiminen, Marjaana ja Kukkonen, Paula	Päivä presidentin elämää	8.3.2004	Tarja Halonen	n	Sdp
4	Kasanen, Tuula ja Heinonen, Ari.	Tanja Karpela - Aika jäärä.	25.3.2004	Tanja Karpela	n	Sdp
5	Kylänpää, Riitta ja Lösönen, Katja.	Hääkohusta huolimatta tiukasti asialinjalla	10.6.2004	Merikukka Forsius	n	Vihr
6	Tuppurainen, Marjaleena ja Kukkonen, Paula.	Riitta Väisänen piipahti politiikassa	17.6.2004	Riitta Väisänen	n	Kesk
8	Kylänpää Riitta ja Lösönen, Katja.	Monipuolinen pakkaus	22.7.2004	Paula Lehtomäki	n	Kesk
9	Toivonen, Hanna; Heine, Hanna ja Lösönen, Katja	Säilytä hyvä olo arjessa.	29.7.2004	Päivi Räsänen	n	Kd
10	Saari, Kirsikka ja Lösönen, Katja	Nuori, menestynyt - ja aivan puhki.	2.9.2004	Rosa Meriläinen	n	Vihr
11	Kylänpää, Riitta ja Juntunen, Petri.	Maailma Matin mukaan	16.9.2004	Matti Vanhanen	n	Kesk
12	Siistonen, Miia ja Kakkinen, Ari	Elämää herran kukkarossa.	23.9.2004	Päivi Räsänen	n	Krist
13	Kasanen, Tuula ja Lösönen, Katja	Ainoana vanhempana arjessa	14.10.2004	Tanja Karpela	n	Kesk
14	Kylänpää, Riitta ja Kukkonen, Paula.	Tytär ei koskaan unohda isää.	28.10.2004	Kirsi Piha	p	Kok
15	Kylänpää, Riitta ja Heinonen, Ari	Lipponen on taas voittaja.	28.10.2004	Paavo Lipponen	m	Sdp

2005						
	Kirjoittaja/t	Otsikko	Pvm	Kohde	Jaottelu	Puolue
1	Siistonen, Miia ja Kukkonen, Paula	Kympin tyttö	3.3.2005	Sari Sarkomaa	n	Kok
2	Sinnemäki, Anni ja Lösönen, Katja	Ratkaisun viikko kulissien takana.	21.4.2005	Sinnemäki, Anni	n	Vihr
3	Helne, Henna, Jokelainen, Jussi ja Tilus, Johanna	Se lause muutti elämäni.	12.5.2005	Eva Biaudét	n	Rkp
4	Riikola, Teija ja Lösönen, Katja.	"Olen aina haaveillut perheestä."	7.7.2005	Paula Lehtomäki	n	Kesk
5	Pennonnen, Annina ja Kakkinen, Ari	Tuula, tavis	21.7.2005	Tuula Haatainen	n	Sdp

6	Tuppurainen, Marjaleena ja Lösönen, Katja	Avioero on taitolaji	4.8.2005	Päivi Lipponen ja Maria Guzenina-Richardson	p	Sdp
7	Toiminen, Marjaleena ja Lösönen Katja	Niinistö toisella tapaa.	17.8.2005	Sauli Niinistö	m	Kok
8	Puhto, Sanna	Kohtalokas rippileiri Kohtasimme -sarja.	15.9.2005	Janina Andersson ja Kim Engblom	p	Vihr
9	Kärkkäinen, Kata	Kohtaaminen kulissien takana.	6.10.2005	Tanja Karpela	n	Kesk
10	Tuppurainen, Marjaleena ja Kukkonen, Paula	Kuin tikunnokassa	13.10.2005	Sinikka Mönkäre	n	Sdp
11	Tuppurainen, Marjaleena; Kukkonen, Paula ja - Kakkinen, Ari	Mitäs me yksinhuoltajat!	1.12.2005	Useita	M	Useita
12	Kasanen, Tuula ja Lösönen, Katja	Liisa Hyssälä: Erikaisen tavallinen.	15.12.2005	Liisa Hyssälä	n	Kesk